Hornyák Gyula

Abod,
ahol a királynak kútja van.

Abod, 2008.

Abod,
ahol a királynak kútja van.

(Fejezetek a község történetéből)

Írta, összeállította és szerkesztette:
Hornyák Gyula

Abod, 2008.

A borítón **Murvai György és Murvai Ervin** fotómontázsa.

Lektorálta:
Szendi Attila, levéltárvezető.
Miskolci Egyetem

©Hornyák Gyula, 2008.

ISBN 963 219 109 9

Kiadja: Abod község Önkormányzata, 2008.
Felelős kiadó: Restyánszki Gábor, polgármester
Dr. Takács András, körjegyző

Nyomda: Euro Team Studio
Vezető: Barakonyi Zsolt

Abod község címere

Tartalomjegyzék

TARTALOMJEGYZÉK **3**
TISZTELT OLVASÓ! **8**
ELŐLJÁRÓBAN **10**
A KÖZSÉG JÁRÁSI ÉS MEGYEI HOVATARTOZÁSA 11
JOGÁLLÁSA 11
KÜLTERÜLETEINEK ELNEVEZÉSE 11
AZ ÖNKORMÁNYZAT KÉPVISELŐI 12
ABOD TERMÉSZETI FÖLDRAJZA **13**
AZ ELSŐ ÍRÁSOS EMLÍTÉSEK **14**
A KÖZSÉG NEVÉNEK EREDETÉRŐL **15**
A TELEPÜLÉS „HELYRAJZA” **17**
A KÖZSÉG 17-18. SZÁZADI BIRTOKOSAI **19**
AZ 1715. ÉVI ORSZÁGOS ÖSSZEÍRÁSRÓL **29**
MÁRIA TERÉZIA URBÁRIUMA **35**
Az Urbárium *35*
A 9 kérdés - és a 9 felelet. *36*
Az úrbérrendezés Abodon *41*
A robot és az adózás 43
A község feje: a bíró 44
ABOD KATONAI LEÍRÁSA **47**
ABOD FÖLDRAJZI NEVEI **49**
A BORSOD-ABAÚJ-ZEMPLÉN MEGYEI LEVÉLTÁR KÉZIRATOS TÉRKÉPEIN 49
ABOD FÖLDRAJZI NEVEI, 1864-BŐL 50
FÖLDRAJZI NEVEK ABOD KATASZTERI TÉRKÉPÉN (1914) 51
A hivatalosan használt földrajzi nevek Abodon. *52*
ABOD ADÓKÖZSÉGNEK HATÁRLEÍRÁSA, 1892. ..... **53**
EGY „CSALÁD” A NAGYBIRTOK ÖRÖKÉBEN **57**
A HAGYATÉK 57
Az Árvaszék közbeszól *65*
A FÖLDOSZTÁS **68**
AZ ERDŐ ÁLLAMOSÍTÁSA 73
A „FÖLDMÍVELŐ SZÖVETKEZET” 76
KÍSÉRLETEK A SZABÁLYTALANSÁGOK, SÉRELMEK ORVOSLÁSÁRA 81
A mérnöki felmérés illetve kimérés hátrányai *82*
További bonyodalmak *84*
A KASTÉLLYAL KAPCSOLATOS TERVEK 86
EGYÉB „BIRTOKOK” A KÖZSÉGBEN: 89
A TANÁCSRENDSZER ÉVEI, 1963-68. ..... **97**
Képek a Magyar Dolgozók Pártja abodi alapszervezetének életéből *97*
A község az 1960-as években. *99*
1964 103
1965 105
1966 107
1967 109
1968 112
A SZÖVETKEZETI ELLÁTÁS 117
AZ MHSZ-RŐL 119

A LEGELTETÉSI BIZOTTSÁG 120
A GYEPGAZDÁLKODÁSI BIZOTTSÁG 122

ABOD NÉPESSÉGTÖRTÉNETE 123

BETELEPÜLÉSEK A MEGYÉBE 125
AZ 1831-ES NAGY KOLERAJÁRVÁNYRÓL 127
ADATOK A 19. SZÁZADBÓL 129
NÉPESSÉGMOZGÁSOK A 19-20. SZÁZAD FORDULÓJÁN 132
A RUSZINOKRÓL 136
A ruszinok történelme 136
A magyarországi ruszinok történelmének fontosabb évszámai 138

OKTATÁS-MŰVELŐDÉS 144

ISKOLÁK AZ ÁLLAMOSÍTÁSIG 144
A görög katolikusok iskolája 144
A kezdetek 144
Amikor a pénz is elromlik 153
Veszélyben az iskola 160
Épül az új iskola 162
A görög katolikus iskola államosítása 173
A református iskolája 176
A kezdetek 176
A 20. század első évtizedei 177
Az államosítás 180
Kántortanítók, rektorok: 182
Az Abod – Királykút pusztai elemi népiskola. 183
OKTATÁS A TANÁCSRENDSZERBEN. 185
Azok a hatvanas évek (1963-68.) 185
Az Abodi Általános Iskola 185
A Királykúti Általános Iskola 187
MŰVELŐDÉSI VISZONYOK 189
A népművelés terei 189
Abod 189
Királykút 192
Könyvtári élet 193
Abod 193
Királykút 196

AZ EGYHÁZAK ABODON 197

A GÖRÖG KATOLIKUS EGYHÁZ 197
A görög katolikus vallás Magyarországon 197
A görög katolikusok Abodon 199
A görög katolikusok temploma 199
Képek az egyházközség életéből a 20. század első feléből 201
Az Actio Catholica 207
Az Actio Catholica Abodon 210
Az 1945-ös igazoltatási eljárásról 214
A görög katolikus hitközség 1947-ben megválasztott képviselőtestülete 216
Az egyházközség képviselőtestülete 1950. június 1-től 1953. június 1-ig. 217
Abodon működött papok 218
A REFORMÁTUS EGYHÁZ 219
A kezdetek 219
Az abodi leányegyház története 1900-1950. év között 220
A prédikátorokról 221
Az abodi gyülekezet lelkipásztorai a meszesi anyaegyház lelkipásztorai voltak: 223
A református temploma 224
Szakirodalmi említések 224
Az 1928-as felújítási munkálatok 225

NÉPSZOKÁSOK - NÉPI HIEDELMEK 232

SZEPTEMBER 1 233
KISBOLDOGASSZONY NAPJA (SZEPTEMBER 8.) 233
BÚCSÚJÁRÁS 234
A SZÜLETÉSHEZ ÉS A KERESZTELÉSHEZ KAPCSOLÓDÓ SZOKÁSOK 234
Termékenység 235

Terhesség ... *235*
Leányanya ... *236*
Születéstől a keresztelőig ... *236*
Születés ... 236
Váltott gyerek ... 236
Száraz igézet ... 237
Szemről esett gyerek, rontás ... 237
Keresztelő ... 238
Névadás ... 238
Keresztszülők ... 238
A keresztelés ... 239
Keresztelői lakoma ... 239
Keresztelő után ... 240
A HÁZASSÁGKÖTÉS SZOKÁSKÖRE ... 240
„EGY LAKODALOM TÖRTÉNETE ABODON 1913-BAN" ... 240
FARSANGI IDŐSZAK ... 260
HÚSVÉTI ÜNNEPKÖR ... 261
Nagyböjt ... *261*
Jellegzetes böjti ételek: ... 261
Nagyhét ... *262*
Húsvéti készülődés ... *262*
Hímes tojás készítése: ... 262
Húsvét napja ... *262*
Ételszentelés ... 262
Locsolkodás ... 263
A húsvéti ünnepkör jeles napjai ... *263*
Sándor. József. Benedek (március 18, 19, 21.) ... 263
Szent György napja (április 23.) ... 263
Fagyosszentek (május 12, 13, 14.) ... 264
Orbán (május 25.) ... 264
PÜNKÖSD ... 264
A NYÁR JELES NAPJAI ... 264
János = Iván nap: Keresztelő Szent János születése (június 24.) ... 264
Illés nap (július 20.) ... 265
Nagyboldogasszony (augusztus 15.) ... 265
Szent István (augusztus 20.) ... 265
A TEMETKEZÉS SZOKÁSKÖRE ... 265
Mindenszentek, halottak napja (november 1.) ... *265*
A halálról ... *265*
A temetés előtti teendők ... *265*
A halálhír közlése ... 265
A halott felkészítése a ravatalra ... 266
A sírhely elkészítése ... 266
A lakóház gyászba öltöztetése ... 266
A virrasztás ... 267
A temetés ... *267*
A halottbúcsúztatók ... 267
Rutkai Ferencné, 88 éves, búcsúzója. Abod, 1935. X. 30. ... 268
Zagraj Józsefné, 26 éves. Abod, 1937. május 3.-án ... 269
Drótos J. Ferenc búcsúztatója. Abod, 1964.01.14. ... 272
Drótos Józsefné által írt halottbúcsúztatók: ... *275*
Dobos Zoltánné búcsúztatója ... 275
Timkó László búcsúztatója (dal: Készül a mennyország) ... 277
Tóth Sz. Ferenc búcsúztatója ... 278
A temetési menet ... 281
A tor ... 282
A lélekről alkotott képzetek ... 282
Gyász, megemlékezés a halottról ... 283
Sírjelek ... 283
A KARÁCSONYI ÜNNEPKÖR ... 283
Jeles napok ... *283*
Szent Miklós napja (december 6.) ... 283
Luca nap (december 13.) ... 283
István nap (december 25.) ... 285
Szilveszter (december 31.) ... 285
A böjti időszak ... *285*
Nagyböjti ételek: ... 285

Karácsony napja ... *285*
Karácsonyi asztal: ... 286
Kántálás ... 286
Karácsonyi vacsora: ... 289
Betlehemezés ... 290
Újév (január 1.) ... *297*
Vízkereszt (január 6.) ... *297*
Vízszentelés ... 297
IDŐJÁRÁSI HIEDELMEK ... 298
Vince (január 22) ... *298*
Pál fordulása (január 25.) ... *298*
Gyertyaszentelő Boldogasszony (február 2.) ... *298*
Mátyás (február 24), Gergely (március 12.) ... *298*
Mihály nap (november 8.) ... *298*
Katalin nap (november 25.) ... *298*
FOGADOTT ÜNNEP ... 298
Úrnapja ... *298*
EGYÉB VALLÁSOS SZOKÁSOK ... 298
Miroválás ... *298*
Misebor ... *299*
Az áldozati kenyér ... *299*
Keresztállítás ... *299*
„BABONÁS TÖRTÉNETEK" ... 299

AZ ABOD-KIRÁLYKÚTI ÁLLAMI GAZDASÁG ... 304

A Gazdaság története dióhéjban ... *304*
A kezdetek ... *305*
Az Állami Gazdasággal kapcsolatos tagosítás ... *306*
Az Állami gazdaság betagosított földjei, 1950. ... *309*
A SZENDRŐI ÁLLAMI GAZDASÁG ... 310
Pártélet a Gazdaságban, 1950-55. ... *316*
A pártoktatás helyzete 1952- ben ... 319
A Csúcsvezetőség megalakítása ... *324*
A Szendrői Állami Gazdaság Királykúti Üzemegysége az 1960-as években ... *324*
BÁBOLNAI MEZŐGAZDASÁGI KOMBINÁT SZENDRŐI GAZDASÁGA (1973) ... 328
A Gazdaság napjainkban ... *332*
A Szendrői Gazdaság: A borsodi Bábolna ... *332*
Eredményes jelen ... 332
Biogazdálkodás Királykúton ... 332
Sikerek ... 333
Az igazgató, Zsemkó János. ... *334*
Tudományos munka a Bábolnai Bárányhústermelési Rendszerről ... *335*

A KÖZSÉG SZÉNBÁNYÁSZATA ... 336

FÖLDTANI VISZONYOK ... 336
A lignittelep feltárása és bányászata ... *336*

A SZŐLŐMŰVELÉSRŐL ... 339

A szőlőterület alakulása, 1873-1965. ... *341*

IRODALMI VONATKOZÁSOK ... 343

Gyulai Gábor görög katolikus lelkész (1915-1978) ... *343*
Az abodi hegyek között ... *343*
Családunk története, avagy Méz fokhagymával ... *344*
Karácsonyi köszöntés a nagy testvérhez, aki gyermek lett ... *350*
Borsovai Lengyel Gyula: Az ember sohasem tudhatja ... *351*
A pestisjárvány ... *351*
Zsemkó Józsefné, született Gecsó Anna ... *355*
Életem folyása ... *355*
Szitás István ... *366*
A szegény kondás ... *366*

NÉVTÁR ... 367

…EGY MAI ELSZÁRMAZOTT 369
…ÉS NÉHÁNYAN, AKIK ITT MARADTAK 372

NÉV- ÉS TÁRGYMUTATÓ 381

FORRÁS- ÉS IRODALOM 388

Tisztelt Olvasó!

Restyánszki Gábor
polgármester

Abod község minden bizonnyal már a honfoglalás körül is lakott település lehetett, de az első írásos említését, a környező településekhez hasonlóan, az 1330-as évek pápai tizedlajstromaiban találjuk. Aztán az elkövetkezendő hosszú évek, századok soráról szinte semmit nem tudunk…

A könyv közreadásával az volt a célunk, hogy elődeink életéből villantsunk fel részleteket, hogy egy kis ablakrésen betekinthessünk a lassan már homályba vesző régmúltba.

A könyv megalkotója nem törekedett a teljességre. A könyv alcíme egyébként is önmagáért beszél: Fejezetek a község történetéből. Néhány nagyobb, kiemelt fejezeten keresztül igyekszik bemutatni községünk történetét a kezdetektől napjainkig. Érzékeltetve a falu lakosságának küzdelmes életét. Harcát a megélhetésért, a megmaradásért…

Megtudhatjuk, hogy többször pusztulás fenyegette Abodot, hogy volt időszak, amikor pusztán állt, hogy az 1600-as évek végén, 1700-as évek elején új bevándorlók érkeznek ide a Felvidékről. Főleg ruszin (rutén), lengyel, szlovák és természetesen magyar telepesek.

Abodot a környező településeken élők egyébként tót faluként emlegetik. Ám ez a megnevezés nem teljesen fedi a valóságot, hiszen a vidék minden szláv népességét (lengyel, rutén /ruszin/, szlovák, stb.) „tót", majd a 19-20. század fordulóján a tót elnevezést felváltó „szlovák" névvel illették. A helybéliek közül néhányan szlovákoknak tartják őseiket, ugyanakkor a nyelvészeti adatok és a görög katolikus vallás ruszin etnikumra vall.

Abod valójában vegyes etnikumú volt, már a 17. századtól kezdve. A két legnagyobb etnikum (a magyar és a ruszin /tót/) nemcsak vallásban, de térben is elkülönült egymástól. Amíg a ruszinok a patak túlfelén lévő dombon telepedtek le (itt emeltek maguknak templomot, temetőjük is itt található), addig a nagyrészt református magyarok a patak innenső oldalán, az árpád-kori templom közelében „foglaltak" helyet maguknak. Ennek az elkülönülésnek az emlékét őrzik a mai is használatos utcanevek: Tót (utca) sor, Magyar (utca) sor.

A falu lakói több évszázadon, hosszú évtizedeken át egymással együttműködve, békés egyetértésben élték mindennapjaikat.

Az abodi emberek szívós munkája nyomán mindig új élet sarjadt. A küzdelmekkel teli múltban a helytállás, a kitartás adott erőt az újrakezdéshez.

Az emberek ragaszkodása a földhöz, a természet szeretete, a paraszti munka öröme, őseink magával hozott hagyománya, népszokása mind-mind az a kincs, amelynek megőrzését ránk bízták apáink, anyáink.

A ránk hagyott örökséget igyekszünk továbbra is megőrizni, ugyanakkor megpróbáljuk építeni, szépíteni, fejleszteni mi is a falut. Bár keserves időket élünk, a falunk újra megfogyatkozott ugyan, de apáink példájából okulva küzdünk a megmaradásért és hiszünk abban, hogy Abod újra benépesül, ahogy oly sokszor már megtörtént. Hiszünk abban, hogy

újra jó lesz abodinak lenni és újra jó lesz itt élni, mert értéke lesz a földnek, és becsülete a kemény munkának. Hogy a község lakossága nemcsak passzív résztvevője, szemlélője, de aktív építője, alkotója is lesz a közösségének. Mert hiszünk a közösség teremtő erejében.

Köszönjük, hogy a szerző örömmel tett eleget a megtisztelő felkérésnek. Felkutatta, összegyűjtötte a község történelmével kapcsolatos írásokat, adatokat, emlékeket, megírta, megszerkesztette és az Önkormányzat rendelkezésére bocsátotta azt.

Az Önkormányzat nevében köszönetemet fejezem ki mindazoknak, akik segítettek a kiadvány megjelentetésében.
Külön köszönöm **POLGÁR JÓZSEF** támogatását.

Ajánlom ezt a könyvet a falu lakóinak, a szülőfalunktól elszakadt földijeinknek és mindazoknak, akik szívükön viselik községünk sorsának alakulását. Mindazoknak, akik kézbe veszik ezt a könyvet, hogy megismerkedjenek az itt élők múltjával és rácsodálkozzanak egy közösség teremtő erejére, kultúrájára, természeti szépségeire.

Abod, 2008. május 20.

Restyánszki Gábor
polgármester

Elöljáróban

Lenn a völgyben Abod. (Zsemkó József felvétele)

A falu a külterületekkel együtt 3.116 hektár. Tengerszint feletti magassága: 228 m. Alkalmas szántóföldi kultúrák, kertészeti növények, erdőgazdálkodási, faipari, állattenyésztési tevékenységek folytatására. Több mint 20 lápos(!) terület található határában. Ezek mindegyike ***az Aggteleki Nemzeti Park szigorúan védett területéhez tartozik.*** Az elnéptelenedő lakásokat sorra vásárolják fel falusi nyaralónak. Néhány évvel ezelőtt egy *svájci* nyugdíjas házaspár telepedett le a községben. Helyrehozták az általuk megvásárolt épületeket, korszerűsítették azokat valamint parkosították a hozzájuk tartozó területet.

A gyönyörű természeti környezet (étkezési lehetőséggel) kiválóan alkalmas erdei iskola létrehozására, a falusi turizmusba történő bekapcsolására. Vezetékes ivóvízrendszerrel, szilárd útburkolattal ellátott úthálózattal, telefonhálózattal, vegyesbolttal, italbolttal, postával rendelkezik.

A patakok formálta dombvidék legtöbb településéhez hasonlóan ez a falu is a dombok által közrefogott medencében fekszik. **Szendrő, Edelény, illetve a Bódva folyó közelségében található.** A falut a **Királykúti erdőkből** eredő kis patak, az **Abod patak** szeli át, amely Szendrőnél torkollik a Bódvába. Királykút a község településrésze. Az itt található forrás – „**a király kútja”** - *a monda szerint* **Mátyás királyról kapta a nevét**, amikor a fekete seregének élén erre járt és *„jó vizet ivott”*. A domboktól elzárt települést alsóbbrendű közúthálózatról lehet csak megközelíteni. Ma is több tanyája van: Királykút, Kistanya, Görögtanya, Ivancsó tanya.

A község járási és megyei hovatartozása

1873: szendrői járás,
1909: edelényi járás
*
1873. Borsod vármegye,
1924: Borsod, Gömör és Kishont vármegye,
1938: Borsod vármegye,
1945: Borsod-Gömör vármegye,
1950: Borsod-Abaúj-Zemplén megye.

Jogállása

1785: kisközség,
1863: falu,
1895: kisközség, anyakönyvezés helyben,
1902-1950: kisközség, körjegyzőségi székhely,
1950: önálló tanácsú község,
1969: Edelény társközsége. Közös tanácsú község, tanácsi székhely: Edelény,
1970: nagyközségi tanácsú község, székhely: Edelény,
1984-ben a járások megszűnését követően, a városkörnyéki rendszer kialakítása után Edelény városi jogú nagyközség része lett,
1990-ben község,
1992. május1-től újra önálló község, a ládbesenyői körjegyzőséghez tartozik.

Külterületeinek elnevezése

1873-1888: Királykút puszta,
1907-1913: Büdöskútpuszta, Emmamajor, Királykút,
1926: Büdöskúttanya, Emmamajor, Ivancsótanya, Királykút,
1937: Büdöskútpuszta, Czekeházymajor, Emmamajor, Ivancsótanya, Királykút, Pipolytanya,
1952: Királykút,
1956: Czekeházymajor, Emmamajor, Görögtanya, Ivancsótanya, Királykút,
1962: Ivancsótanya, Királykút,
1967: Ivancsótanya,
1973: Cekeházymajor, Emmamajor, Görögtanya, Ivancsótanya.

Az Önkormányzat képviselői

1993-			Abodi János	képviselő
			Barva Jenő	képviselő
			Dobos Imre	képviselő
			Ulbrik László	képviselő
			Veres József	képviselő
1994	-	1998.	**Abodi János**	**polgármester**
			Veres József	alpolgármester
			Ferencsik István	képviselő
			Kolossai István	képviselő
			Restyánszki Zoltán	képviselő
			Szabó László	képviselő
1998	-	2000.	**Abodi János**	**polgármester**
			Veres József	alpolgármester
			Ferencsik István	képviselő
			Kolossai István	képviselő
			Pálinkás Ferenc	képviselő
			Restyánszki Gábor	képviselő
2000. április 20-tól -		2002.	*(Abodi János polgármester halála miatt)*	
			Restyánszki Gábor	**polgármester**
			Veres József	alpolgármester
			Ferencsik István	képviselő
			Kolossai István	képviselő
			Pálinkás Ferenc	képviselő
			Rescsánszki Bertalan	képviselő
2002	-	2006.	**Zsemkó József**	**polgármester**
			Papp Ferencné	alpolgármester
			Ferencsik István	képviselő
			Mihalik Árpád	képviselő
			Szabó László	képviselő
			Szajkó Roland	képviselő
			Ulbrik László	képviselő
2006	-		**Restyánszki Gábor**	**polgármester**
			Berkesi László	alpolgármester
			Bartus Gábor	képviselő
			Mihalik Árpád	képviselő
			Papp Ferencné	képviselő
			Ulbrik László	képviselő

Abod természeti földrajza

Abod Borsod-Abaúj-Zemplén megye északi részének, a Csereháti tájegységnek árpád-kori települése. A Cserehát felszíne hullámos, számos völggyel szabdalt, melyek nagy része dél felé fut le. Felépítésében harmadkori agyagok is részt vesznek, azonban dél felé mindinkább a löszszerű vályogok és a lösz válnak uralkodóvá. Felszínét pannóniai homok, márga, kavics, közel felét pleisztocén kori agyag fedi. Erdőben és agyagban gazdag vidék lévén, jellegzetes talaja az agyagbemosódásos barna erdőtalaj. Ugyanakkor a táj talajai között igen sok típus fordul elő. Északi részén a homokos vályog, és agyagos vályog fizikai féleségű üledékeken mind agyagbemosódásos barna erdőtalajok keletkeztek, de az agyagos üledékek talajai ettől eltérő, jellegzetes képződmények. Abodon és környékén nagy területre jellemzőek a *barnaföld-jellegű agyagtalajok* és a fekete reliktum agyagok, amelyek a lejtőkön a felszínre kerültek.

A községet körülvevő dombokon uralkodó növénytársulás a *cseres-tölgyes*. Északias oldalakon, párásabb patakvölgyekben a *gyertyános-tölgyes*. Külön megemlítendő az Abodi-patakot kísérő szép *égerliget*, amely nem csupán tájképi érték, de természetvédelmi szempontból is jelentős. A patak völgyében az *egyenes iszalag* és a *pirosló gólyaorr* mellett a növénytársulás olyan ritkább fajait is megtaláljuk, mint a védett *széles és szálkás pajzsika*, a *ritkás sás* valamint a *farkasölő sisakvirág*.*1*

A dombos, erdős terepen létesült település éghajlata szubkontinentális, mérsékelten hűvös, mérsékelten száraz. Ez a megművelhető területeken kedvez a kevésbé fagyérzékeny szántóföldi és kertészeti növényeknek, noha a kistáj adottságai általában véve nem alkalmasak az intenzív mezőgazdasági termelésre.

Abod már a honfoglalás előtt is lakott hely volt, amit az is bizonyít, hogy határában őskori, bronzkori tárgyakra bukkantak a régészek. **B. Hellebrandt Magdolna** egyik tanulmányában azt írja, hogy a Bódva-völgyében az újkőkörban telepedtek meg az emberek, majd sok évszázad elteltével a késő bronzkorban, kora vaskorban népesült be a vidék. Szerinte a kiszélesedő völgyekben több nagyobb telep volt található. Az erdővel borított hegyekbe, barlangokba csak veszély esetén húzódott a lakosság. Az itt élő embernek nyomait bizonyítják azok a leletek, amelyek Abod és a Bódva-völgy számos településén napvilágot láttak.

Abod határában egy *sarkított balta*t találtak, amely jelenleg a miskolci Herman Ottó Múzeum régészeti gyűjteményét gazdagítja. Hossza 17,7 cm. Szárnyának vége szögletes, oldalai ívelten. Egyesek a pilinyi kultúra leletei között tartják számon.*2*

Az első írásos említések

A község Királykút felől. (A szerző felvétele)

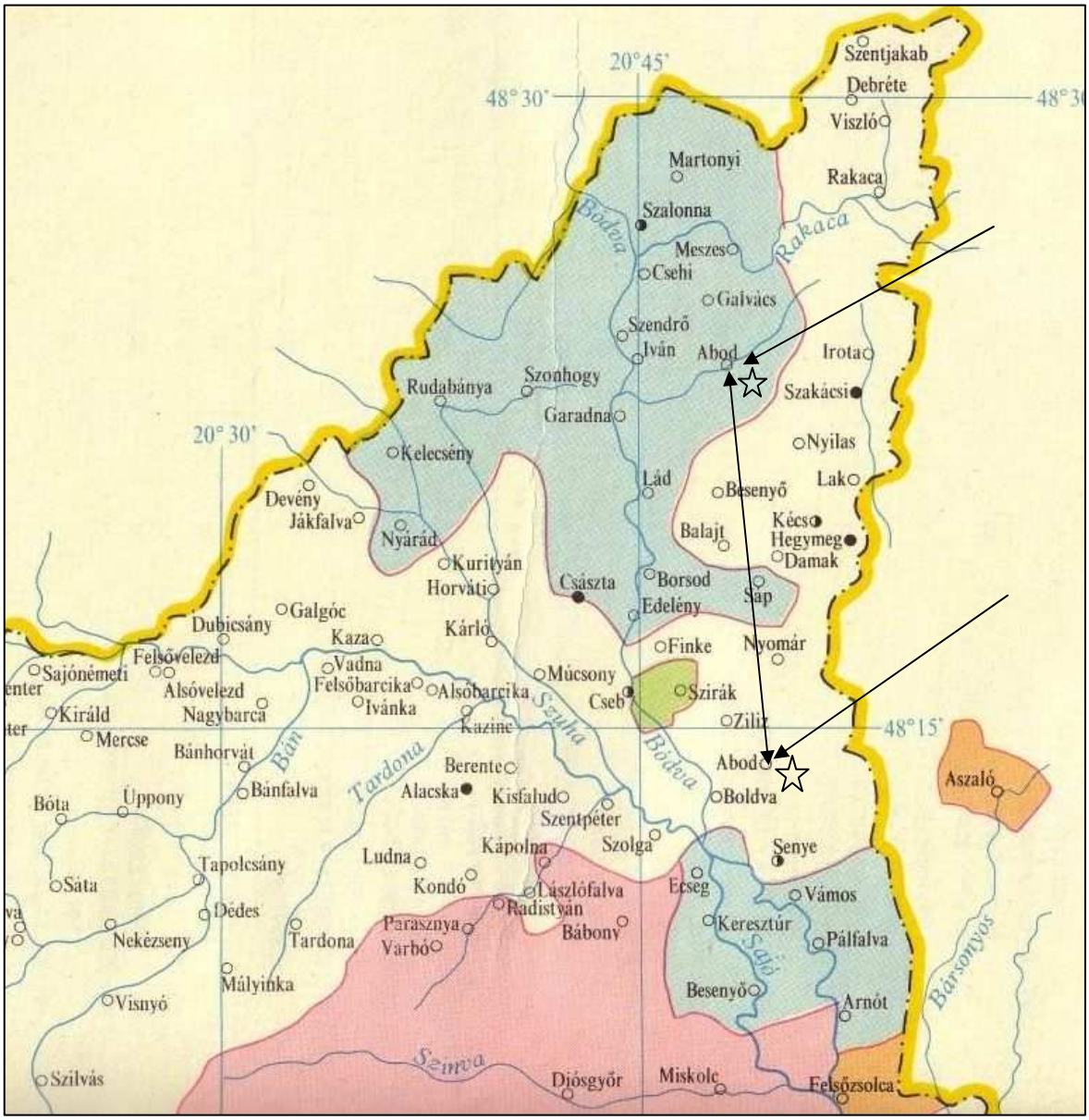
Abod az 1200-as években már létező település. Noha az 1267-es, 1272-es, 1291-es oklevelek (gyanúsan hamisnak tűnnek!) Obud, Opud, Okud néven jegyeznek ugyan egy Abod nevű települést, de az nem lehet a mi Abodunk. Már csak azért sem, mert ez a község a Boldva és Ziliz között terült el, és további szomszédjának említik még az abaúji Vadászhoz tartozó Vízvölgy települést is. Egyháza ennek az Abod falunak (is) Szent Miklósról kapta elnevezését, és papja a pápai tizedlajstromok szerint 1332-ben 16, 1333-ban 9, 1334-ben pedig 16 garas tizedet fizetett.

Győrffy György, az Árpád-kori Magyarország történeti földrajzában azonban megemlít egy másik, Budán**, III. András király** udvarában, **1300. szept. 09-én** kelt **oklevelet** is, mely szerint: (a király) *Dethmar fia Domokos mester kérésére megparancsolja az egri káptalannak, hogy a káptalan pátens oklevelét - mely szerint Domokos mester **Vyobud (Újobud)** birtokot megvásárolta Tekus fiától: Dénestől* -, és más érvényes okleveleket részére privilegiális formában írja át.*3* Ezt az *Vyobud (Újabod)* nevezetű települést tehát **Tekus**, *Torna vármegye ispánjának* **fia**, **Dénes** adja el **Apc (Opuz)** *nembéli* **Dethmar fia Domokosnak**, aki testvéreivel elhatárolta azt. E vételt tanúsítja egyébként egy másik, szintén 1300 körüli oklevél is. Győrffyvel együtt okunk van azt gondolni, hogy ez utóbbi település a mi Abodunk. Igaz egyházának nevét nem említi, ám azt lejegyzi, hogy **papja az 1332-es** évben **6, 1334 II.** (félév): **6, 1935 I.** (félév): **6, 1335 II.** (félév): **6 garas pápai tizedet fizetett.** Egy további, **1324-ból** származó oklevélből pedig azt is megtudjuk, hogy **Abodi György** Heves vármegyében tanúskodik.

A későbbi oklevelekben az alábbi névváltozatokat találjuk: 1332: **Okud**; 1332-1431: **Opud, Abod**; 1338: **Obud**; 1553: **Abod**; 1773-1786: **Abod**; 1786: **Abód;** 1796-1799: **Abod**; 1808-1882: **Abód**; 1888-1984; **Abod**; 1992-: **Abod**.

A község nevének eredetéről

Az Abod név eredetére vonatkozóan a szakirodalmi munkák bővebb magyarázattal szolgálnak. A települési nevek eredetéről illetve azokat magyarázó szakirodalmi munkák közül mindenképpen említsük meg **Póczos Rität**, aki az Árpád-kori Borsod és Bodrog vármegye településneveit nyelvészeti elemzésnek vetette alá. Munkájában (amely mintegy részletes összefoglalója is az e kérdéskörrel kapcsolatos szakirodalomnak) többek között

A Szendrő melletti (Felső) Abod és a Boldva melleti Abod település egy 16. századi térképen. (A szerző felvétele)

megállapítja: a honfoglalás idején illetve az azt megelőző korban a birtokosról történő helynévadás *(„személy → a hely, ami a tulajdona”)* szinte általános volt. Borsod vármegyében is például a neveknek mintegy harmada keletkezett ilyen módon. A korai ómagyar korban egyébként nemcsak egyetlen személy, de csoport, nemzetség megnevezése is helynévvé válhatott, esetenként képző nélkül is. *Abodról ő is a puszta személynévvel történő névadást vélelmezi.*4

A puszta személynévvel való helynévadást a szakirodalom egyébként ősi eredetűnek tartja, amely még a nomád időkből maradt fenn. *„Akkor ugyanis – ha valakit kerestek – a személy volt a fontos, nem a folyton változó hely”.* A 9-11. századi letelepedés előtt a folyton mozgó települések a nemzetségfő nevét viselték, de az állandó települések megszervezése után is sokáig használatos volt ez a névadási mód, egyesek szerint még a 18. században is aktív lehetett ez a névalkotási mód. Még mások azt vallják, hogy ez a névtípus leginkább a nomád településekre volt jellemző, az állandó települések kialakulásával (1200 táján) azonban elveszítette produktivitását. Van, aki mindkét vélekedést cáfolja: a letelepedés előtt még csak kialakulóban volt a puszta személynévből történő helynévadás, virágkora a feudalizmus korai és érett korszakára (14. századig) tehető. Később valószínűleg másodlagos alakulatként (rövidüléssel) keletkezhettek az ilyen típusú településnevek, a személynévkutatás elmaradottsága miatt azonban ezt adatokkal igazolni nem lehet.

Póczos úgy véli, a puszta személynévből keletkezett településnevek névadójának kilétét bizonyosan megállapítani igen nehéz. Elbeszélő forrásaink (főként Anonymus gestája) tartalmaznak ugyan erre vonatkozó etimológiákat, ezeknek a közléseknek a megbízhatósága azonban erősen kérdéses, hiszen gyakran a szerző éppen a helynévből keltette életre az általa névadónak minősített történelmi személyt. Elbeszélő forrásainknál jóval ritkábban nevezik meg az oklevelek a névadót, ezek mégis hitelt érdemlőbbek, hiszen nem fűződik érdek a ferdítéshez. Nagyon kevés példától eltekintve általában semmilyen utalást nem találunk a névadó személyre, azaz a korban adatolható személynév és az azonos alakú helységnév viszonyára. Azonban még akkor is óvatosan kell eljárnunk, ha a névadó személye ismert: neveink egy része ugyanis talán nem az egykori birtokos nevét őrzi, hanem egy lakójáét vagy olyan személyét, aki a falu szempontjából valamiért fontos (pl. valami történt ott vele). Sokszor azonban az idegen személynévből alakult nevekről gyakran igen nehéz eldönteni, hogy azokat eleve településnévként vettük-e át (azaz névátvétellel keletkeztek), vagy magyar névadással képződtek az idegen személynévből.

Összegzésként tehát ugyanazt állapíthatjuk meg, amit **Kiss Lajos**, aki a földrajzi nevek etimológiai szótárában *Abod nevét puszta személynévből eredezteti, magyar névadással.* Szerinte a *török eredetű név közszói alapja az* **’apa’** *jelentésű* **apa, aba** *főnév lehetett*. Így az **Abod** név nem más mint **az Aba > Ab személynév kicsinyítő-becéző képzős származéka.** ***5***

Az Aba név egyébként ősi magyar nemzetséget takar. Az Aba nemzetség Szent István korában a legtekintélyesebb és leggazdagabb család volt Abaúj, Sáros, Borsod, Heves vármegyében.

A Bódva folyóhoz közel eső Abod – mint azt már az előzőekben is láttuk - a régebbi település. A mi Abodunk „Új” előtagja ugyanis a régebbi építésű Abodhoz viszonyítva fejezi ki a település korát.

A település „helyrajza”

Abod, ahogyan a Bódva mente települései általában, a 16. századra olyan településhálózattal rendelkezik, amely az elkövetkező évszázadokban szinte alig változik. Noha a 16-17. század során – elsősorban a török háborúk és pusztítások nyomán – bizonyos változások észlelhetők, a hálózat alapjaiban nem változik meg. Abod a 17. században (a környék több falujához hasonlóan) elnéptelenedik ugyan, de hamarosan új lakók szállják meg.

A községet az Abod patak szeli ketté. A patak felett átívelő nagy kőhíd mellett, a gyalogos forgalom számára, egy kis híd is épült. A híddal szemben a görög katolikus parókia, előtte a Hősök kertje. (A szerző felvétele)

Maga a település és határának szerkezete azonban egyaránt változatlan marad.

A 12-13. századi megtelepedések legfőbb elve a patak, vagy folyó melletti helyválasztás volt. Az árpád-kori Abodon is a házak a patak mellett, attól kissé távolabb épültek. Így a patak és a két oldalt húzódó telkek között, mintegy 50-100 méteres távolság alakult ki. Ezt a területet aztán legelőnek, rétnek, kertnek használták. Abodon még az 1. világháború utáni időkig is a falu közepén, a patak mellett delelt a gulya, s a patak egy másik szakaszán terült el a káposztáskert.*6*

A telkek egyébként egymással párhuzamosan, a patakra merőlegesen futottak. A későbbi – népességnövekedés indukálta – terjeszkedés alkalmával aztán mindig is ügyeltek arra, hogy a valamikori településmagtól a megkezdett irányokba egyformán növekedjen a falu, azaz a korábbi központ továbbra is a település mértani középpontjában maradjon. *A legfontosabb központképző elem a földesúr lakhelye, a templom (temető), a vásártér volt.* Abodon ez a helyzet nem volt tipikus, ugyanis itt – nagyobb hely lévén –, elkülönülve a parasztoktól, az allódium közepén, Királykúton volt udvarháza illetve kastélya az uraságnak.

Érdekes, hogy noha a falvak dombokkal körülvett völgyekbe épültek, s így eleve kínálkozott a lehetőség, hogy a templomot kiemelkedő helyre (dombra) húzzák fel, az általános gyakorlat szerint a templomokat a korai időben mégis a falu közepén építették fel.

Így volt ez Abodon is, ahol a 13. századi árpád-kori (román stílusú) templomot (ma református templom) a patak mellett húzták fel. A 18. században épült görög katolikusok temploma azonban már a falu fölötti dombra került.

Abod a szalagtelkes falvak azon csoportjába tartozik, amelyen patak fut keresztül. A falu, láthatóan a telek irányából, jól védett, dombokkal övezett medencébe települt. Az itteniek az utcanevek helyett csak a Tót-sor és Magyar-sor elnevezést használják még ma is, ami világosan utal a 18. századi újratelepülés során létrejött helyzetre. A református és katolikus magyarok ugyanis jobbára a református templom körül helyezkedtek el, a patak déli oldalán; míg a görögkeleti vallásról görög katolikusra térített népesség a patak északi felét ülte meg. Mint már említettük is, ez a megülés már kész, az adott telekszervezetbe történt, tehát a középkori formák érintetlenek maradtak. A telkek a külső peremen húzódtak, hosszú szalag alakjuk volt. Valószínű, hogy sokáig szántónak használták ezeket. A patak melletti rész rét lehetett, miként a belterületen kívüli, Királykút felé eső szakasz ma is az, s a Szendrő felé eső rész pedig káposztáskert volt. A patak menti udvarok szerény méretűek, szántó már nem is kapcsolódott hozzájuk, s bizonnyal az egykori rétek, kertek helyét foglalták el. E telkek kialakulásával csak a 18. századtól lehet számolni, amikor is főleg zsellérsorsúak kapnak házhelyet. Ezzel kialakul a településen belül a telkes és telketlen, módos és szegény térbeli szembenállása, a nagy és kis porta elkülönülése.

A *18. század elejéig a település központjának a református templom és körzete* számított, itt volt a parókia, a temető is. A pestisjárvány után az abodi reformátusok – lélekben megfogyatkozottan – leányegyházként továbbra is a meszesi református egyházhoz csatlakoztak. Az eddig használt temetőjüket pedig átteszik mostani helyére. *A betelepülő katolikusságnak viszont új temetőhelyet, templomot, plébániát kellett kialakítani*, építeni. Ez pedig *egy másik központi hely* létrehozását jelentette, a patak ellenkező oldalán. Itt végül egy helyen lett meg a plébánia, a templom és a temető.

A két egyházi központ mellett aztán egyre erőteljesebben a profán, *a világi központ* vette át a vezetést. Minden bizonnyal ebben először a *kocsma* vállalt szerepet, az épület ugyanis majdnem a falu mértani középpontjában helyezkedik el. Itt tartották vasárnapi báljaikat a fiatalok. Vele szemben, a 19. század második felében, építik fel a *községházát* és a körjegyzőség épületét (Meszes és Galvács tartozott még ide). A 20. század elején a *fogadó*, a *mészárszék* illetve egy *szatócsbolt* is állt itt. A más faluból ideszekerezők itt álltak meg áruikkal, jobbára itt is bonyolítva le üzleteiket. *7* A tér másik oldalán nagy, sík, vizenyős részen delelt nyáron a gulya, egyébként pedig a gyerekek verődtek itt össze, itt játszottak. Ezt a teret szekérút vágta ketté, tőle balra a legelő, jobbra a boltok sora volt. Az út merőlegesen futott a patakra, a vízen nagy kőhídon lehetett átkelni. Az asszonyok főleg ehhez a hídhoz jártak mosni. A patak egész hosszán pedig ludak, kacsák úszkáltak. A patak egy kisebb teljesítményű *darálót* és *kendertörőt* is hajtott.

A község belterületén természetes, **hidegvizű források** törtek a felszínre, a **Magyar út 5.** számú és a **24.** számú háza előtt, valamint a **Tót utcában a 35**. számú ház mellett. *8*

De a külterületeken is több forrást találunk. Az Ivancsó tanyán ugyanúgy, mint a Büdöskútpusztán, avagy a Bakkert tábla Szakácsi felé eső rét aljában. Ez volt az úgynevezett Gyümölcskút.

Vajon a királykúti forrás hol lehetett? Ma már ezt is nehéz kideríteni. Egyesek a majorsági központhoz kötik, a magtár és a mérlegelő környékére, ahol ténylegesen is volt egy forrás. Mások a kastély feletti részt emlegetik. Ez utóbbi forrást egyébként egy 1804-es térképen jelölik is.

A község 17-18. századi birtokosai

A XIV-XV. századból illetve azt megelőző korokból Abodról nagyon kevés adatunk van. Szent István korából például azt tudjuk, hogy a király, az általa kialakított püspökségeket nemcsak birtokadományokkal látta el, hanem bevezettette a nyugati államokban már meghonosodott egyházi tizedet is. Hogy a tizedszedők munkája könnyebben végezhető legyen, a vármegyéket tizedelő kerületekre osztották fel. Borsod vármegyében 6 ilyen kerületet találunk. Ezek egyike volt, a *„Szendrővölgye" kerület*, amely Szendrő központtal, a vármegye legészakibb részére terjedt ki. Ehhez a kerülethez tartozott Abod is.

A magyar királyság első évtizedeiben egyébként folyton gyarapodott az ország lakossága a bevándorló, különböző, „pogány" népelemekkel. Ezek közt elsősorban a besenyők lehettek a legnagyobb számban. A vármegye területén három nagyobb telepítvényt is találunk: úgymint: a Miskolctól északra fekvő Sajó Besenyő, a későbbi Szirmabesenyő, a szádi apátság adománylevelében említett „Besenyő telepek" illetve a magyarok lakta Abod szomszédságában lévő Ládbesenyő település.

A XVI. század közepén a községet, az 1544-es adólajstrom szerint még nem, de a későbbi években már a **Bebek család birtokában** találjuk. Az **1549-es rovásadó jegyzék szerint** Bebek Ferenc gömöri főispán birtokain 190 portát írtak össze 23 helységben. Birtokai északon (szendrői uradalom Edelénnyel, Rudabányával) és a Sajó középső folyása mentén terültek el.

Bebek Ferenc volt Abod (ahogy a jegyzéken szerepel: **„Felső-Abod"**) egyedüli **birtokosa**. A község portáinak száma 7 volt (a porta itt adóegységet jelölt!). Ezen kívül még 8 zsellért, 3 pusztán álló jobbágytelket valamint egy un. egyéb kategóriába tartozó személyt tüntettek fel a jegyzéken. (Ez utóbbi adófizetés alól mentesített, illetve kedvezményes személy lehetett, úgymint birtoktalan nemes, bérlő, pásztor, stb.)

Megemlítendő még az a tény, hogy a jegyzéken szereplő, másik - Boldva és Ziliz között elterülő puszta - Abod (Obod) helység birtokosa ekkor „már" a Boldván is jelentős birtokkal bíró ***Putnoky György*** volt. Eme megjegyzésünk azért is említésre tarthat számot, mert Borovszky Samu ez utóbbi települést is Bebek birtoknak írja. Feltételezhető, hogy ennek előtte így is volt, ám ezidőtájt csak a Szendrő szomszédságában elterülő községet találjuk a Bebek család birtokában.*9*

Kevés adat áll rendelkezésünkre a Bebek család szendrői megtelepedéséről. Ám egy tanúvallatással, azaz a jobbágyok megkérdezésével készült latin nyelvű összeírásban igen érdekes dolgot meséltek a parasztok a váruradalom múltjáról: *„Az örökjogon Szendrő várához tartozó mezővárosban egyetlen jobbágy sem él, mivel őket a vár (Bebektől való) elfoglalása után elűzvén, német és magyar katonák költöztek ide, a jobbágyok pedig áthúzódtak a Gerse nevű külvárosba. Szendrő várának helyén egykor apátság állt, s miután ezt Bebek János erőszakkal elfoglalta, kezdtek itt egy új várat építeni, amelyet most Szendrőnek hívnak. Az apátság egykori tartozékai voltak: Gerse, Iván, Garadna, Lád, Abod, Galvács és Csehi." 10*

A Bebek-uradalom és főúri rezidencia gazdálkodására vonatkozóan egyébként sok fontos adatot tudhatunk meg **Szendrő**, **1567-ből** ránk maradt, **első dézsmajegyzékéből**. A középkor végi mezőváros gazdasági jelentőségét mutatja, hogy **Borsod megye dézsmakerülete**, vagy ahogyan a korban nevezték, **processusa (járása)** – mint már említettük - a **„Szendrővölgye"** nevet viselte, ahol a völgy természetesen Szendrő vidékét jelentette.

Miután 1566-ban Bebek Györgytől – a vár megostromlásával - elvette jószágait a király és Szendrő kincstári birtok lett, Abod a szendrői vár tartozékaként -a környező településekkel együtt- annak sorsában osztozott.

Igaz ugyan, hogy az előzőekben említett jegyzék időpontjában Szendrő már királyi birtok, de az adózók társadalma még a Bebek-korszak hagyatékának tekintendő. Az uradalom

központi irányítását és a földesúri akaratot jelzi többek között az is, hogy az uradalom helységeinek jórészt azonosak a jobbágyterhei. A szántóművelés fejlettségét mutatja, hogy a *Bebek-uraság* alatt például *95 ekével szántottak* a jobbágyok, míg a vár királyi ostroma után Gerse (Szendrő városrésze), Iván, Garadna, Lád, Abod és Galvács helységekben *alig maradt 14 ekéje* a parasztoknak. Mindezt már a királyi uradalom működésére vonatkozó, *1570-ben*, a Szepesi Kamara biztosai által felvett, *Szendrő első urbáriumából* tudjuk meg. A gazdálkodás jellegzetességére utalnak azok az adatok, amelyek például a *bárányok utáni kilenced* fizetését rögzítik. Ez jelentős juhtenyésztésre vall, ahogyan a *méhek utáni tized* fizetése is jelentős méztermelést feltételez. Ugyanakkor az uradalom, majd a királyi birtok területén, tekintélyes nagyságú *szőlőt* is találunk. A szőlő igényes és sok időbe kerülő művelését Szendrőn és a hozzá tartozó uradalomban teljesen jobbágyi robottal végeztették, egyrészt a város, másrészt a többi uradalmi falvak parasztjaival. A szőlőkultúra mellett a *gabonatermesztés* is része volt a szendrői majorságnak. Az 1570-es urbáriumban egyébként maguk a szendrei jobbágyok is azt vallották, hogy *„a majorság minden munkáját ők és az uradalom többi falujának parasztjai robotban végzik, így az őszi és a tavaszi vetését, aratását, begyűjtését”*, de a szőlőművelés és a rét kaszálása, a széna összehordása is az ő kötelességük volt.

Mint láttuk, maga a várostrom a termelőerők bizonyos mérvű pusztulását idézhette elő, és a királyi birtoklás is sok tekintetben változást eredményezett a jobbágyok életében, az uradalom működésében, de a kamarai források alapján azt feltételezzük, hogy az új birtokos a Bebekek alatt kialakult szokásjog alapján kezdte meg a berendezkedését.

A királyi birtoklást követően a végvárrá fejlesztett Szendrő környékén már Eger eleste előtt megjelentek a török adóztatók, de a vár védelme alatt még biztonságos volt a termelés. **Abodot a török 1576-ban rabolta ki** és tette pusztává. Mindez azonban nem jelenthetett teljes pusztulást, mert egy évre rá, az *1577-es adójegyzéken a török adófizetők sorában találjuk*. Ekkor ugyanis a szendrői uradalomhoz tartozó Pálfalva, Vámos, Sáp, Kurittyán, Csehi, Rudabánya, Edelény, Galvács és Abod települések már hódoltak, vagyis a töröknek adófizető falvak (Turcis subjecti). A török pusztítás minden bizonnyal Szendrőt is érinthette, mert a következő években a dézsmások puszta szőlőhegyeket találtak Szendrőn és a környező falvakban. **1581-ben** ezt jegyzik fel a jegyzékbe: *„Devinyben, Tövisen, Garadnán, Meszesen, Rakacán, Szendrőbe, Csehibe, Galvácsba, Borsfalván, Jákfalván, Nyárádon, Kelecsénybe, Szuhogyba, Pusztatelekbe, Gersébe, Kurittyánba – ezekbe az falukba csak egyiknek sincsen szőlőhegye, mert elpusztult.”* 11

Egy **1582-es jegyzék Abodot** szintén **a várhoz tartozó falvak között említi**. Borsod megyéből ekkor ide tartozott még: Edelény, Sáp, Kurittyán, Görömböly, Sajóvámos, Pálfalva; Gömör megyéből pedig: Kövi, Rákos, Nandrás, Szirk, Gacsalk, Rozsozsnya, Pelsőc, Páskaháza, Taplóca, Gömör, Pelsőcardó. Ugyanebben az évben a megyék helységeiben fizetendő török adóról készült jegyzékben, ahol feltüntették minden helységnél annak földesurát, és a neki fizetendő adót, valamint szolgáltatást, **Rákóczy Zsigmondot is Abod birtokosai között említik.** *12* **1590-ben** a király illetve a szendrői provizor (felügyelő, felvigyázó, gondnok) a falu birtokosa.

A szendrői végvár kiépülésének idején egyébként a jobbágyság fogyásának és a jobbágyi státusból való kikerülésnek volt „köszönhető”, hogy a jobbágytelkek jó részére katonák költöztek. A szendrői illetve a környékbeli jobbágyok katonának állása és a deserták (elhagyott, üres telkek) katonák általi elfoglalása egymást kiváltó és erősítő folyamat volt. A jobbágyok törökkori terhei között szerepelt az ún. *„gratuitus labor”* vagyis *várerődítéses ingyenmunka,* melyet a vármegye jobbágyságának az országgyűlés által meghatározott végvárban kellett teljesíteniük; az ingyenmunka mértékét a falvak, mezővárosok portában kifejezett adóalapja határozta meg. A szendrői várhoz többször rendelték Borsod és a környező vármegyék adózóinak ingyenmunkáját, akárcsak a megye másik fontos végvárához, Ónodhoz. A szendrői uradalom jobbágyainak hosszú utat nem kellett ugyan szekerezni, ám az uradalomhoz tartozó települések népe mégis olyannyira lecsökkent, különösen a magas robot miatt, hogy a vármegye 1615-ben a Szendrőhöz tartozó birtokon élőket felmentette a

„gratuitus labor" végzése alól. A vármegye statútuma így szólt: *„mivelhogy az őfelsége szendrei várához tartozó jobbágyi, mellyek itt Borsod vármegyében laknak, az őfelsége várához való szolgálathoz, az mely felette igen sok, igen kevesen vannak, annak okáért az nemes vármegye az őfelsége szepesi kamarájának requisitiójára az őfelsége jobbágyit, kik az őfelsége faluiban, úgymint* ***Abodon****, Kurittyánban és Ecsegben laknak, az gratuitus labortúl és minden egyéb contribútióktúl eximálta [=állami és vármegyei adók alól kivette] és szabadossá tötte az szendrei jobbágyokkal együtt."*13

Hiába voltak azonban a kedvezmények, a kamarai birtoklás egyáltalán nem tett jót az uradalomnak. Ez alatt az idő alatt ugyanis a Bebek-korszakból örökölt szendrői uradalom birtokvagyona olyannyira lecsökkent, hogy a kamara kénytelen volt elzálogosítani a vártól távolabb eső birtokokat. A zálogbirtokosok jórészt természetesen a szendrői vár tisztikarához vagy ennek köréhez tartoztak, hiszen várszolgálatuk során közelebbi kapcsolatba is kerültek az uradalom birtokaival. *Csehit és Galvácsot 1608-ban például Georg Feuerwer és felesége, kisudvarnoki Kürty Erzsébet veszi zálogba, 3.975 Ft-ért*. Galvács egyébként ekkor mint puszta szerepel az iratokban, amelyet a szendrőiek többször használnak jogtalanul legeltetésre. Ily módon keveredik a német szomszéddal határvitába többször is a szendrői uradalom akkori provizora, **Nagytállyay Péter** is.

A zálogbirtokosok egy része persze igyekezett „megsarcolni" az amúgy is szegény jobbágyságot. Kétszeresen rosszabb volt azonban a helyzet azokban a városokban, falvakban, amelyek török kézre jutottak. Az itteni jobbágyoknak ugyanis egyszeriben két földesura lett.

A keresztény földesúr, ha tehette, biztosabb vidékre költözött vagy a szendrői végvárba vonult be, s innen gyakorolta földesúri jogait. Időnként lehetett kérlelni, s megelégedett a csekélyebb adóval is. Ám a legkellemetlenebb és a legkapzsibb a pogány földesúr, „a török" volt, hiszen ő az adó tekintetében semmiféle kíméletet nem ismert. A kivetett adókat ugyanis készpénzben és természetbeni szolgáltatásokban különféle eszközökkel nemcsak – a szó szoros értelmében - „kizsarolta", de mindig feljebb s feljebb srófolta.

Egy **1624. október 29-én**, a szendrői várhoz tartozó javakról készített urbárium azt írja, hogy az Abodon lévő kaszáló nem mindig kaszálható az időjárás viszontagságai miatt. Ugyanakkor *9 zsellért és 10 „deserta"-t* (azaz elhagyott telket) említ. *14* **A megyei krónikákban, az 1630-as évekből, viszont az alábbi bejegyzést találjuk:** *„1630 esztendő tájban az falu török urának, Hevesi Csorbadsiának adóztanak Egerben 38 magyar forintot, 40 itcze vajat, 2 kila kásabuzát, egy tábla szappant, egy kősót, azon kívűl diót; de ebben meg nem tartotta őket, hanem egyszer is másszor is mindez ideig öregbítette és felverte adajokat 50 magyar forintra, 50 itcze vajra, egy szapu borsóra, egy szapu dióra, egyéb accidentiában azonban tartotta meg; császár adajában fizetnek 8 kila buzat, 4 itczevajat, 80 sín vasat."*

Alig néhány évvel ezután, Abodot a szendrői vár új főkapitánya, egy katolikus főúr veszi zálogba. **1633. augusztus 25-én** ugyanis, **az új szendrői főkapitány**, **Keresszegi Csáky István** birtokszerző kísérleteit siker koronázza, hiszen nevére írnak minden Szendrő várához tartozó kamarai birtokot, még magát Szendrő városát is. Mindezért a kincstárnak 16.000 rajnai forintot ad és kötelezi magát, hogy évente 800 forintot fizet cenzusként. Szeptember 29-én az udvarbíró át is adta Csákynak a Szendrőhöz tartozó javakat: *Kazinc puszta* és *Kurittyán falu* mellett ***Abodot is.*** Az uradalom azonban nem sokáig marad Csáky birtokában, mert II. Ferdinánd király **1641-ben jeszenicei és budetini Szunyogh Gáspár szendrői főkapitánynak** adja zálogba úgyszintén 16.000 rénes forintért.

A birtokok pusztulását mutatja, hogy ezután nem sokkal, amikor a kamara újra elzálogosítja Szendrőt és tartozékait **Wesselényi Ferencnek** és **Széchy Máriának,** már csak 12 ezer forint zálogösszeget kér érte. **Wesselényi, aki az ország nádora volt, 1650-ben végleges adományt is szerez a szendrői jószágra.** A fiági örökösödést biztosító szerződés szerint a nádor fia, Wesselényi László lesz Szendrő új főkapitánya. Ám ő apjával való összekülönbözése miatt elhagyja hivatalát és Lengyelországba távozik. **Az uradalmat később** anyjának, Széchy Máriának adja vissza, aki **zálogba veti Zrínyi Péter horvát bánnak** 22 ezer forintért. Zrínyi Péternél sem maradt sokáig a jószág, hiszen a Wesselényi-

féle összeesküvésben való részvételéért mind a fejét, mind a jószágait elveszti, így a szendrői vagyont is. Bár Wesselényi özvegye, Széchy Mária megpróbálja visszaszerezni a kincstártól, mondván, hogy Zrínyinél csak zálogban volt, az udvar azonban nem ad helyt ellentmondásának. Így Szendrő újra kamarai kezelésbe kerül. A török háborúk végén és a felső-magyarországi rendi harcok idején is végig a fiskus kezén marad.

Az 1652-es provisori jelentés alapján készült urbáriumi kivonat a Wesselényi javak kapcsán a szendrői várat és tartozékait ekként írja le: *„mivel a (Szendrő) vár véghely, sok az ide menekült nemes, az armalista, a lakosok semmi censust és dézsmát nem adnak, nem robotolnak. Három köves földesúri malom a Boldván. Mészárszék állandó húsméréssel, három kocsma. Serfőzőt már építik. Majorház. Allódiális szántók, rétek elegendők. Felesbe kiadott szőlők."* Ugyanakkor **Abodon** az *„Allódiális szántók és rétek, jobbágyok művelik meg. Az udvarház kertjében tartoznak hagymát, retket, petrezselymet, répát, káposztát ültetni."*15

Egy **1657. január 28**-a és **május 10-**e között végzett összeírás szerint a községben *10 egész telkes jobbágy* és *3 zsellér* található. *8 pusztán álló telkén* kívül még további elhagyott telkeket is megemlítenek, de ezeket „a falu éli". A lakosok állatállománya: *72 ökör, 42 tinó, 2 ló.* Az **1672. június 1**- én készült összeírásban, amelyet Zrínyi Péter konfiskált javairól készítettek, már *21 jobbággyal* szerepel. Állatállományuk: *ökrök, tehenek, lovak, borjak, disznók, juhok, méhek. Szőlőművelést folytatnak*. A rétek *25 szekér szénatermést* adnak. *Elhagyott telkek nincsenek* a faluban. A lakosok *censust nem fizetnek*. *Sertés, gabona és bortized nincs*. *„Úgy dolgoznak, ahogy parancsolják."* 16 A község határában lévő tölgyerdők leírása mellett a makkoltatható sertések számát is megadják. Makkos erdejéről megemlítik, hogy ha idegenek hajtanak ide makkoltatni, akkor a hizlalható disznókból tizedet adnak, tízen alul lévő állománynál viszont pénzbeli megváltás történik. (Nagyobbak után 8, kisebbek után 4 polturát, malacok után pedig 2-t adnak.) *17*

1673. február 3-án *11 jobbágyot és 8 zsellért* írnak össze. *18* Az **1676-os** összeírás és urbárium viszont már *39 jobbágyot* rögzít. Ugyanakkor még elhagyott telkeket is felsorol. Állatállományuk: ökrök, tehenek, borjak, disznók, juhok, méhek. Megjegyzik továbbá, hogy a községnek *szőlője van*.*19*

1680 körül, egy egykorú kamarai fogalmazvány szerint a község 10 egésztelkes jobbágya a *„szőlőkben él, állataik nincsenek. Censust nem fizetnek, valamelyes robotot teljesítenek és újévkor régi szokás szerint 2 őzet adnak"*. Makkos erdejében az idegen makkoltatók tizedet adnak a makkoltatásért. Rétje van.*20* **1682-ben** megemlítik, hogy sok helyen a német katonák hajtottak el minden jószágot, a jobbágyok elbujdostak, vagy máshová mentek lakni. Ekkor 9 jobbágy, 6 zsellér volt a faluban.*21* Ebben az időben egyébként a vármegye helységeibe minden évben más és más (főleg német) ezredet szállásoltak be. A szállászcsinálással megbízott tisztviselők aztán évről évre egyre nagyobb gyakorlatra tettek szert a kvártélycsinálás területén. A szendrői végvárhoz tartozó települések pedig különösen nagy terheket voltak kénytelenek elviselni. Az udvar aztán a Wesselényi összeesküvést követően különösen elviselhetetlen adóteherrel büntette a „rebellis országot". Az 1647-es portaszámlálást újra kiigazítják, és az adólajstromokban szereplő 2 forintos portaadót a duplájára, azaz 4 forintra emelik. Különféle költségek kezelésére bevezetik a háziadót, amely eleinte 3 forint, majd 4 forintra emelik. 1671-től pedig nem csak a jobbágyok, de már a nemesek, a nemesi kúriák és a malmok is kötelesek fizetni. Ezenkívül új adónemként még megjelenik a koronaőrzési adó is, amelyet igaz, hogy csak a jobbágyok fizetnek, de portánként ez is 50 dénárt tesz ki. Mindez azonban még nem elég! A téli szállásra szétosztott katonaság élelmezéséért továbbra is a megyének kell felelnie. Ennek biztosítására pedig itt van az újabb ún. *„porció adózás"*, amely már tényleg elviselhetetlen terhet jelent a lakosság számára.

1683-ban *„Mi Abod es Meszes nyomorult s arvájult maradék helyetek lakosai"* a tekintetes vármegyéhez folyamodnak, hogy szabadítsa meg falujukat a németetektől. Ez a helyzet az elkövetkezendő években sem változik. Erre utal az **1690-ben** született újabb levél is.*22* A faluban *„portiókat el nem viselhetünk, ha Nagystok nem patronál és a terhét nem szállítja nyomorult Falunkrul"* –írják az *„Együgyű érdemetlen álazatos szegény szolgai közönségessén*

*Az Abodi Lakosok"*23 Ezidőtájt egy kimutatás **Egeressy Jánost** is a falu birtokosaként említik.*24* Az **1690-es esztendőben** egyébként amikor Szendrő várát már *„egészben romba dőlve"* 3.000 forintra értékelik, Abodról az alábbi feljegyzést találjuk: *„Egész telkes jobbágy van rajta 10, akik a szőlőben laknak, sem házaik, sem állataik nincsenek, felértékelve fl.(forint) 2200. – Van rajta 2 egész puszta telek és 8 fél puszta telek, felértékelve fl.(forint) 650. – Ugyanott majorsági rét, melynek hozadéka 25 szekér széna, értéke fl.(forint) 150."*25

Ám a porció adózás miatti panaszok nem csitultak még az **1727-**es évben sem, sőt az **1767-**es (ugyancsak a vármegyéhez írt) két levélrészlet is azt mutatja, hogy kíméletlen megadóztatás évtizedek hosszú során nyomorította a lakosságot.

*„Kegyelmetek szegénységünket megtekinteni midőn az évő kenyerünket is penzzen kellene vennünk de bar csak zab kenyeret ehetnek…szegény embernek ugyanis két ökröcskéje és egy tehenkeje á sem kel senkinek mostani szűk időben mi Erdős helyen lakunk még a száraz fát is talalmazzák hogy el adni ne horgyuk es annyer vagyunk hogy á szűk adónak volta miat majd nem tudgyuk hogy lehessünk tovabbrais."*26

…„á Nemes Militiális katonákkal Vitéz Lajtmány Urunk két köz legény katonával" bekvártélyozta magát a faluba, ezért *„…esedezünk és kérjük, vegyék tekintetbe hogy annyira meg szűkült szegény Helységünk, több Harmad részinél akiknek régtűl fogvánegy marokba való kenyérnek valója nem találtatik…Vitézlő Lajtmány Urunk amidőn közünkbe be érkezet: Kész pénzünkön a Nemes Vármegye Házára Deszkát"* stb. – vettek.

„Méltóztassanak ezeket a portióba bevenni." – írják. *27* Ugyanakkor: *„Már második esztendeje, hogy a Nemzetes Kvártély Mester Urunk náll*unk vagyon Kvártélyban…kályhás *kemencét újat kellett építeni, sőt különleges konyhát kért, mert a nagy konyha nem tetszett neki stb.*

Ezeket vegyék tekintetbe".28

1690-ben egyébként a régi zálogos, a Csáky család ismét visszatért egykori uraságába. A **gróf Csáky István országbíró** ugyanis **birtokcserét kért I. Lipót császártól**: szomolnoki rézbányáját, valamint Szomolnok, Stósz, Svedlér városainak fele részét ajánlotta fel **a szendrői uradalomért**. Az ekkor készült ingatlanvagyonról és annak jövedelméről készült kimutatásban *Alsó- és Felső Galvács pusztán 300, illetve 100 köblös uradalmi szántót jegyeznek fel, valamint óriási réteket, amelyekről 60 és 80 kocsi széna is nyerhető*. De Galvács igazi kincsének *makkos erdejét említik, ahol 400 disznó is makkoltatható* egyszerre. Ugyancsak *itt, két szőleje is van az uradalomnak*. **Jövedelmezőnek és kiváló makkoltatónak írják le Abod** és *Rudabánya* **makkos erdeit is**. Főleg a galvácsi és *az abodi erdőkbe jártak a környék több helységéből is a gazdák disznókat makkoltatni.* Mivel az erdőhasználat kizárólag földesúri jog volt, az uradalomnak nagyon jól jövedelmeztek a galvácsi és abodi makkoltató erdők.

Csáky István országbíró halála után az, **1702. július 28-án** kelt osztályos egyezség értelmében, az uradalom (így Abod is) **Csáky Zsigmond birtokába jut** és marad is a Csáky család kezén, egészen a XIX. század végéig.

Csíki Tamás „Egy családregény vége" címmel külön fejezetben foglalkozik a Csáky családdal és a szendrői uradalom felbomlásával, a nemrég megjelent Szendrő monográfiában.*29*

Az ősrégi nemzetség erdélyi ága ugyanis **Csáky Antalnak**, a szepesi kamara adminisztrátorának és Abaúj vármegye főispánjának **1764-ben bekövetkezett halálával** két részre bomlott.

Az *idősebb fiú*, **János** *(1745-1806),* majd annak második házasságából született *gyermeke*, **Zsigmond** *(1808-1873)* örökölte az uradalmi központ, Szendrő egy részét, valamint ***abodi,*** *kurityáni, illetve Garadna- és Dusnok-pusztai részbirtokokat.* A **Vay Euláliával** kötött házasságából született utódai közül **Zsigmondot** (1842-1932) és **Hippolytot** (1844-1918) **Pallavicini Roger** (1814-1884) fogadta örökbe, akihez Eulália, válása után, 1851-ben ment férjhez, így a két fiú a **Csáky-Pallavicini** család megalapítója, 1876-tól a kettős név, az új címer és az őrgrófi rang uralkodó által szentesített viselője lett. (Az itáliai eredetű Pallavicini

család a birodalmi arisztokrácia részét alkotta. Edvárd őrgróf a mindszentalgyői uradalom tulajdonosaként 1827-ben nyert magyar honfiúságot, akinek ötödik fia volt Roger.)

Roger egyébként az idősebb Zsigmondnak nyújtott kölcsönök fejében, már az 1840-es években zálogjogon bírta az uradalom egy részét (Kurityánban 1850-ben pl. Vay Euláliával közös birtokosként szerepelt), majd a megosztott uradalom egésze, több mint 6000 kat. hold a tulajdonába került.

Csíki hosszasan idéz – a történet későbbi szereplőjének – **Berzeviczy Györgynek 1936-ban** megjelent emlékiratából. Berzeviczy ugyanis a későbbiekben az uradalom egyik birtokosa volt. Nézzük hát, hogyan is emlékezik:

„Roger őrgróf az ötvenes években, a Bach-korszak alatt, Magyarországon császári katonatiszt volt. Megismerkedett gr. Csáky Zsigmond szendrői várában annak szépséges feleségével, gr. Vay Euláliával. Beleszeretett. Midőn ezt megvallotta neki, a grófnő kitérőleg válaszolt:

-Ez csak beszéd, maga még csak a kisujját sem tudná értem feláldozni.

Roger őrgróf kiment, a szakáccsal levágatta a kisujját, és ezüsttálcán egy vörös rózsát téve mellé, beküldette a grófnőnek. Azután lóra ült, és ellovagolt a garnizonjába...

Csáky Zsigmond gróf nemsokára elvált a feleségétől is, a vagyonától is, amelyet eltékozolt”

(Egyébiránt Zsigmond Vay Euláliával kötött házasságát is némi titokzatosság övezi.

A szendrői római katolikus egyház házasultak anyakönyvében 1843. szeptember 4-ét követően ugyanis egy utólagos bejegyzést találtam. – (Megjegyzés tőlem: HGy.). *„Abbéli hivatalos jelentésemre: hogy Méltóságos Keresztszegi Gróf Csáky Sigmond, és Vajai Vay Eulália Ő Nagyságok házassági megeskettetésének sora sem Szendrőben á honnan á M. Gróf házasodott, sem á Thasi Paróchián á hová tudni illik á Mltságos Menyasszony lakhelye Berkesz mint Fiók Egyház tartozik, az illető Anyakönyvekben történetesen feljegyezve nincsen; á Fő Tisztelendő Egri Szent Szék folyó esztendő Mártzius 10-ről költ határozatánál fogva nékem kegyesen meghagyni méltóztatott: hogy meghitelesített tanúvallomásokból és irományokból az ezen Szent Szék által merített és az említett megesketésnek miképen történt véghezmenetelét illető szükséges adtokat az Anyakönyv szokott rovataiba törvényes Bíróság jelenlétében pótlólag írjambe – azt ezennel é következendőképen véghez is viszem:*

Esketés napja: 1832.13. Máj. Az esketó pap: Méltóságos Bezdédi és Kis Bakai Báró Bémen László Egri Kanonok. A házaspár: M. Keresztszegi és Adorjáni Gróf Csáky Sigmond, nőtlen, Rk. (római katolikus) Gróf. M. Vajai és Luskodi Gróf Vay Eulália Özvegy Lónyai Jánosné, Helv. Vall. (helvét vallású) Grófnő. A szülők: Mlgos(Méltóságos) Keresztszegi és Adorjáni Gróf Csáky János; Jekelfalusi Jekelfalusy Terézia. M (Méltóságos) Vajai és Luskodi Gróf Vay Ábrahám; Kazinczy Sófia. A tanúk: Nádfeöi Krucsay László, Kállay Károly, Zoltán Mihály. A gróf származási helye Szendrő, a grófnőé Berkesz. Lakhelyük: Szendrő. Költ Szendrő Sep.14. 1843. Máriássy Gábor lelkész.

Hogy ezen beirat az Egri Szent Szék velünk kötött határozata értelmében előttünk történt légyen, hitelesen bizonyítjuk : Költ Szendrőben Szent Mihály 14-én 1843. évben T Borsod Vármegyei Alszolga Bírája Okolicsnai Okolicsányi Lajos ’s főEsküdtje Szalay Pál.)”

Zsigmond válása után, 1863-ban újra megnősült (felesége dabasi Halász Johanna), s az ebből a házasságából származó utódai katonatiszti, illetve diplomáciai pályákra mentek. Unokája, Csáky István 1938 és ’41 között Magyarország külügyminisztere volt.)

„Áldott lelkű, jó ember volt, de még nem tudta megtanulni, milyen veszedelmes a váltó aláírása, hiszen néhány évvel előbb a nemes ember vagyonát még egy papírdarabbal nem lehetett olyan könnyen megtámadni.) Sem feleségére, sem az uradalmára nem tudott eléggé vigyázni, így mind a kettő Rogeré lett.”

Roger az 1870-es évek elején készített végrendeletében a szerzett birtokot idősebb örökbefogadott fiára, Csáky-Pallavicini Zsigmondra hagyta, amit Berzeviczy György a következőképpen kommentált:

„Lélektani rejtély Roger őrgróf végrendelete. A két fiú közül az idősebbikre, Zsigmondra, akinek teljesen Csáky-arca, fizikuma és jelleme volt, hagyta az egész vagyonát, a Pallavicini külsejű Hippolytot pedig teljesen kitagadta.

A végrendeletet oly rettenetes szigorú formában kötötte meg, hogyha Zsigmond a végrendelet ellenére bármely vagyonrészt is juttatna a testvérének, a vagyontól ő is elesik, és ez átszáll a Pallavicini család fejére, a dúsgazdag Alfonzra. Miért csinált ilyen természetellenes végrendeletet, sohasem tudtam rájönni.

Azt, hogy Hippolyt egy kicsit flörtölt a Cinizelli cirkusz lovarnőjével, és néhány száz forint adósságot csinált, talán nem lett volna elegendő ok még a cserépzsindelyt számoló vagyongyűjtőnek sem. Itt más, mélyebb ok lehetett. Azt hiszem inkább, hogy jóvá akarta tenni, amit Csáky Zsigmond ellen vétett.

Zsigmond fia: Zsigmond nagylelkű, jószívű testvér volt. Első tette, hogy a kántorjánosi uradalmat Szabolcs megyében odaajándékozta Hippolytnak. A bécsi, dúsgazdag Pallaviciniék ezért perrel akarták megtámadni, és Zsigmondot egész vagyonától megfosztani, hogy testvérén segített.

Hippolyt ebben az időben a magyaroktól annyira rajongott József főherceg szárnysegédje volt, aki tudomást szerezvén erről, felment a királyhoz. Ferenc József ráparancsolt Alfonzra, hogy a pert szüntesse meg, és a testvérek közötti békét ne zavarja."

Ehhez hozzátehetjük, a végrendelettel Roger a birtok további aprózódását kívánta megakadályozni, amit nem sikerült elérnie. Az ifjabb Zsigmond - immár a Pallaviciniék „hagyományait" követve - csaknem folyamatosan külföldön tartózkodott, a birtokkal nem sokat törődött, anyagi biztonságát (a felvett kölcsönök mellett) Roger öröksége, valamint a Pallavicini-ház fénye garantálta. Minden bizonnyal ez utóbbi nyitott utat az itáliai arisztokrácia körébe, s tette lehetővé, hogy 1872-ben Firenzében feleségül vegye az Orsini d' Aragona családból származó (a felmenők között Mediciekkel is büszkélkedő) Izabellát.

Nagyvonalúságára jellemző, hogy szendrői birtokát idősebb lánya hozományának szánta, ami annak végső felbomlását eredményezte. Gabriellát ugyanis 1893-ban a szomszédos Szendrőlád egyik birtokosa, az aranyifjú életmódjáról, sőt botrányairól már akkor elhíresült, a lóversenyszezont többnyire Bécsben, maradék idejét pedig Monté Carloban, illetve a pesti Vármegyeház utcai „szalonban" töltő Berzeviczy György (1867-?) vette feleségül (aki utóbb, az 1930-as évek elején a Horthy-korszak legnagyobb nemzetközi kártyacsalását szervezte és irányította, s majd került emiatt több mint egy évre börtönbe. Egész életpályájáról maga számolt be emlékiratában.

Berzeviczy (aki a kevésbé előkelő **gombosfalvi Gombos** *nevet változtatta meg* **1885-ben** királyi jóváhagyással, s vette fel a *berzeviczei és kakaslomniczi előneveket*) apja halála után, az 1880-as évek végén tért haza Pestről (ahol soha be nem fejezett jogi tanulmányokat folytatott), s vette át mintegy 4000 kat. holdas, korábban is bérbe adott szendrőládi örökségét. Ez azonban legfeljebb az újabb és újabb hitelek fedezetéül szolgálhatott, amit néhány évvel később a **Csáky-Pallavicini lánnyal kötött házasságával** (s az így nyert több mint 6000 - leírása szerint 6300 - holddal) vélt meghosszabbíthatónak. Minderről így számolt be:

„…Gabriellát az öreg családi históriák édes-keveset érdekelték. Természetes vidámságával ő képviselte a jelent. Kitűnő termetű, szőkésbarna, Csáky-arcú, rendkívül szellemes fiatal leány volt. Abban a modorban szeretett levelezni, mint madame de Sévigné. A francia és az olasz irodalom a kisujjában volt. Igen szépen zongorázott, jól énekelt, a velencei zeneakadémiát kitüntetéssel végezte. Amellett igen jóságos, bátor, halálfélelmet nem ismerő lélek volt. Mindig egyszerűen öltözködött, költekező igényei nem voltak.

Vacsora után rendszerint a zongorához ült, és eljátszotta Torti mélabús dalát, a Malia-t, amelyről tudta, hogy kedvenc dalom. Egy este a következő levelet írtam neki: »Érzem, hogy

tudnám szeretni. Ha megengedi, hogy másnap megkérjem a kezét, énekelje el vacsora után a Malia-t.«

A kandallóhoz támaszkodva vártam, és csakhamar meg is hallottam a Malia dallamát.

Két hónapi jegyesség után, a szendrői várban megvolt a fényes esküvő. Még aznap este, nagy hóvihartól kergetve, elutaztunk Velencébe... Csak két dolog hiányzott: a ló és a kártya."

Berzeviczy életmódja tehát házassága után sem változott meg, hozományát egyre nagyobb adósságok terhelték, ezért azt egy évtized után, az 1900-as évek elején el kellett adnia. Az egykori Csáky-Pallavicini földeket felparcellázták, az új tulajdonos ***az abodi,*** *a szendrői és a kurityáni parasztság*, valamint néhány kis-és középbirtokos, illetve bérlő család lett. A házaspár Velencébe, majd Nizzába költözött, ám Gabriella még a világháború előtt elvált Berzeviczytől, aki most már kizárólag a lóversenyzésből és a kártyából (valamint az ehhez kapcsolódó csalásokból) igyekezett fenntartani magát.

Szintén tartalmaz regényes elemeket a Csáky család másik, Szendrőn ugyancsak birtokos ágának 19. századi története. A szepesi kamarai adminisztrátor, **Csáky Antal** *ifjabb fia* **(II.) Antal** (1746-1806) az ún. trencséni ág megalapítója, miután a **Szunyogh Jozefával** kötött házassága révén budetini birtokokhoz jutott. Másodszülött fia, István (1788-1829) nemcsak ezt, hanem a szikszói és a prakenfalvi uradalmakat, valamint a szendrői birtokot is örökölte, halála után azonban az uradalomegyüttes felbomlott. A szendrői uradalomrészt, amelyhez rudabányai és felsőtelekesi területek tartoztak, s ugyancsak kb. 6000 kat. holdat tett ki, haszonélvezőként az özvegy, Lazansky Ludmilla (1800-1883) vitte tovább, a tulajdonjog azonban a gyermekek között oszlott meg.

A legidősebb fiú, **László** *(1820-1891)* az 1843-44-es és 1847-48-as országgyűlésen a felsőtábla ellenzéki tagjai közé tartozott. A Batthyány-kormány Szepes vármegye főispánjává, majd sárosi és szepesi kormánybiztossá nevezte ki, ahol szabadcsapatokat szervezett, sőt fegyvergyárat is alapított. Ezért Világos után emigrációba kényszerült (budetini kastélyát, hogy ne kerüljön a császáriak kezére, felgyújtotta), ahonnan 1852-ben tért haza. 1865-től haláláig Deák-, illetve szabadelvű párti képviselő, 1887-ben a képviselőház alelnöke lett.

A dualizmus évtizedeiben tehát politikai karriert befutó László utódok nélkül, öccse, **Gábor** pedig fiatalon halt meg, míg húga, **Gizella** 1843-ban ment férjhez Königsegg Gusztávhoz. (Az ősrégi sváb nemzetség aulendorfi ága a 18. század közepén, az oroszlánkői és illavai uradalmak birtokosaként nyert honosságot Magyarországon.) Ők szintén nem Magyarországon éltek, lányuk, Irma viszont Szendrőn telepedett le. S bár anyja után itteni részbirtokokat örökölt, ám mivel nem ment férjhez (Berzeviczy György szerint viszont érdemes lett volna szerelmi memoárjait megírni), halálával ezen ág tulajdonjoga is megszűnt, így a szendrői (valamint a budetini és a prakenfalvi) részuradalom haszonélvezeti joga László legfiatalabb testvéréé, Saroltáé (1826-1906) lett (aki bátyja prakenfalvi vasgyárát is örökölte), míg a tulajdonjog a kijelölt örökösök, az idősebb Csáky Zsigmond öccse, János leszármazottjai: ifj. Csáky Gyula, Géza, valamint Albin között oszlott meg egyenlő arányban.

A haszonélvezeti jog változása ellenére, az egyenes ági örökösök hiánya miatt a szendrői uradalom ezen része a századfordulós évekig egyben maradt. Haláláig (1891-ig) László irányította, majd a kijelölt örökösök közül az ifjabb Gyula vitte tovább a birtokot. Az 1910-es évek elején a csaknem 6000 hold az ő kezében volt, amit azonban több évtizede halmozódó adósságok terheltek. Bankok, valamint több tucat egyéni hitelező zálog- és alzálogjoga volt bejegyezve (már az 1890-es években az őt illető 1/3 rész zálogjoga 80 000 korona tőke, annak 7%-os kamata és 2000 korona óvadék erejéig a Szepesi Takarékpénztárat illette), ami a gazdálkodás folytatását tette lehetetlenné. Így az 1910-es években a birtokot felosztották, s néhány tőkés vállalkozónak adták el (közülük kiemelkedett a hallei gazdasági akadémiát végző Renfer Gusztáv).

Az évszázadok óta a Csákyak kezén lévő szendrői uradalom tehát a 20. század elejére felbomlott, e régi nemesi család elvesztette birtokát. Az 1820-as, '30-as években a szendrői uradalom, mely a központ mellett a látott megosztás szerint ***Abod,*** *Kurityán, Felsőtelekes és Rudabánya* részhelységeket, továbbá a *Garadna- és Dusnok-pusztát* foglalta magába, saját

kezelésű, valamint úrbéres jobbágyok és zsellérek, illetve kisnemesek és egyéb bérlők által használt területekből állt.

De a birtokosok az allódiumon is létesítettek árendákat. Felsőtelekesen vagy Rudabányán pl. a nyomásbeli földek egy részét (szántókat, réteket és kenderföldeket) néhány holdas (vagy még kisebb) törpebérletek formájában uradalmi alkalmazottak (kerülők, pásztorok) s az izraelita kocsmáros használta, aki a földesúri haszonvételeket is bérelte; továbbá a szendrői határban - évszázados előzményekre visszamenően, s folyamatos pereskedéseket követő peralku alapján - több tucat (a 19. század közepén kb. 75) elszegényedett kisnemesi család is gazdálkodott.

A Csáky-Pallavicini-birtok felbomlása Roger halála után, az 1880-as években felgyorsulva zajlott, amihez az újabb generációhoz tartozó és gazdálkodást már nem folytató Zsigmond egyénisége is hozzájárult. Berzeviczy György rá a következőképpen emlékszik:

„Zsigmond apósom rendkívül nagy európai műveltséggel bírt. Hét nyelven beszélt tökéletesen, a literatúrában és a történelemben magas tudása volt, és ezt mind oly könnyedséggel, francia esprit-vel tudta előadni, hogy úgy a párizsi, faubourg-saint germaini vagy a firenzei - akkor még konzervatív pápai fekete -, mint a velencei és nizzai internacionális társaság a rokokó időknek egy itt felejtett képviselőjét látta benne. Igen vallásos ember volt. Idősebb korában a ferencesek harmadik rendjébe is belépett. Politikai vezérül gróf Zichy Nándort ismerte el. A főrendiházban többször szólalt fel ókonzervatív értelemben. Bár majdnem állandóan külföldön tartózkodott, nemzetére büszke magyar maradt mégis. Az anyagi dolgok egyáltalán nem érdekelték. Úgy tekintette azt, mint »Csáky szalmáját.« Igényei nem voltak nagyok. Oly nagy úr volt, és lelkében oly gazdag, hogy földi szegény és gazdag között nem vette észre a különbséget. Nem kártyázott, nem cigányozott, néha azonban jó magyar szokás szerint el-eliddogált, de akkor sem támadt verekedő hangulata, nem is búsulta el magát, de kedélyes regélővé vált... Hippi örökölte atyjának rendkívüli nyelvtehetségét és irodalmi készségét, az üzletek, a pénz lenézését. „

Ha Zsigmond Csáky szalmájának tekintette szendrői örökségét, még inkább ez jellemző az egészen más mentalitású és jellemű Berzeviczyre, aki az 1890-es évek elején jutott a birtokhoz. Talán érdemes kicsit hosszabban idéznünk, ő hogyan emlékszik mintegy 40 évnyi távlatból annak utolsó, alig több mint egy évtizedére:

„Tizenhárom évig 10 300 holdon, amelyből 4000 saját és 6300 a feleségem tulajdona volt, jó magyar, Borsod megyei földön gazdálkodtam. Annak idején már adóssággal terhelten vettem át mind a két birtokot. Rossz feltételek mellett lettek bérbe adva, ezenfelül a bérlő is gyatrán kezelte. Saját kezelésbe vettem. Újra fel kellett szerelnem, gépeket és minden hozzátartozót hitelre kellett vennem. Adósságaim emelkedtek. Vendégszerető házunk, nagy háztartásunk és az állandó vadászatok elég sokba kerültek ugyan, de emellett sohasem mentem volna tönkre. Kártyán vesztettem is, nyertem is, a mérleg tartotta magát.

Vesztemet bizalmam okozta. Gazdasági intézőm, akinek teljhatalmat adtam, nemesi családból származó, kiválóan becsületes arcú, jó vadász, óriás termetű, kövér hasú, gólyaszerű vékony lábszáraival állandóan lovagló nadrágba bújtatott, díszes példánya volt a kis dzsentrinek.

Megbocsátottam neki, midőn egy nap megjelent nálam, és anélkül, hogy egy szót is szólt volna, térdre esett és sírni kezdett. Kérdésemre, hogy mi baja van, szó nélkül megfogta a kezemet, és megcsókolta. Jó időbe telt, míg ki tudtam belőle venni, hogy az évi dohánytermésem összegét Miskolcon, ferblin elvesztette...

Mikor néhány évvel később egy távolfekvő birtokhatáromon - ahová úgyszólván sohasem jutottam el - vadásztam, egy cserjés parlagra akadtam.

-Ki kellene egyszer már innen a gazt is irtanunk - mondtam a vadászomnak.

*-Elvégzi ezt majd az **abodi paraszt**, aki megvette -felelte vadászom. Megdöbbentem. Én nem írtam alá semmiféle adásvételi szerződést egyetlen **abodi paraszttal** sem. Sietve indultam haza...*

Minden könyvvezetést utáltam egész életemben. Még Monté Carloban sem volt elég türelmem, hogy magam vezessem, és a hatalmas orrú Kimert használtam fel rá, pedig egy szisztéma játékos számára igazán nem képzelhető kellemesebb, mint a coup-okat személyesen felírni. A könyvvezetés a gazdasági iroda dolga volt, ellenőrzője pedig a jószágigazgató. En sohasem revideáltam a könyveket. Idegenkedtem az ilyesmitől, mert vagy van bizalmam, és akkor nincs szükség a revideálásra, vagy ha nincs, elkergettem az illetőt. Bizalmatlanság és féltékenység terhes poggyászdarabok az én szememben, amelyek egy bankigazgatóhoz vagy egy detektívhez illenek talán, hozzám azonban nem. Az én könnyed élettempómat ez nehézkessé tenné...

Hazaérkezve könyveim revideálásához fogtam, és ennél átéltem az én emóciókban igazán nem szegény életemnek egyik legkínosabb meglepetését. A detail könyvek, melyeket az irodaszemélyzet vezetett, rendben voltak, de az egyes tételek összevonása a főkönyvben nem egyezett. Ezek tervszerűen voltak összezavarva. Felvilágosítást követeltem. A szerencsétlen emberkolosszus erre nem volt elkészülve. Egy rettenetes pofonnal útnak indítva, örökre eltűnt a láthatárról. Kiderült, hogy emellett még nyomorultul is vezette az uradalmat. Ez alaposan megutáltatta velem a gazdálkodást. Bizonyos, hogy az egész hibát rákenni, nagy igazságtalanság.. A valóság az, hogy évekig alig törődtem birtokaimmal, és a részemről való minden ellenőrzés hiánya mozdította el az ő gyönyörű munkáját...

Teljesen elvesztettem önbizalmamat a gazdálkodás iránt. Biztosan tudtam, hogy túlságosan fegyelmezetlen és hiszékeny vagyok, semhogy egy nagybirtok komplikált mechanizmusát vezetni tudnám.

Kiszámítottam fejben, hogy az összes adósságomat - amelyeket a törlesztéses kölcsön 5,4%-ától az én 12%-os váltóadósságomig szintén mind fejben tartottam - néhány ezer hold föld eladásával kifizethetem.

Vevő volt kéznél elég, mert a környék minden faluja tele volt pénzzel. Abban az időben parasztjaink Amerikába jártak munkára és a jó dollár bankókat hazaküldték. Akkor az emberek és a pénz sokkal szabadabbak voltak, mint manapság. Az ***abodi paraszt*** *sánta lába - amelyet Pennsylvania kőszénbányáiból örökös emlékként hozott haza - mint morális magyarázat voltak arra az elhatározásra, hogy őseim földjét elparcellázzam.*

Én voltam az egyik első magyar nagybirtokos (akkor még nem voltak parcellázó bankok), aki a magyar paraszt földéhségét kielégíteni igyekezett. A földeket eladtam, de ma is minden este gondolok a szalonkahúzásra, a kikelő vetésre, az eső utáni epedésre, az aszály és jégveréstőli félelemre, az aratási időre, a szüretre, a vadászatokra, az erdészetre, és a gazdálkodónak már a télen megérlelődött elhatározására, hogy melyik darab föld kerül trágyázásra. Szívemben nagybirtokos maradtam..."

A századfordulós években Csáky Gyula tette az utolsó kísérletet, hogy a család több évszázados birtokát megmentse. Helyzetét azonban nem csupán az örökösödéssel összefüggő tulajdonjogi problémák és az uradalmat terhelő halmozódó adósságok, hanem újabb gazdasági kényszerek nehezítették. A széttagolódott s az eltérő termelési sajátosságokkal rendelkező birtokrészek végső eladás előtti hanyatlását már nem akadályozhatta meg.

Az 1715. évi országos összeírásról

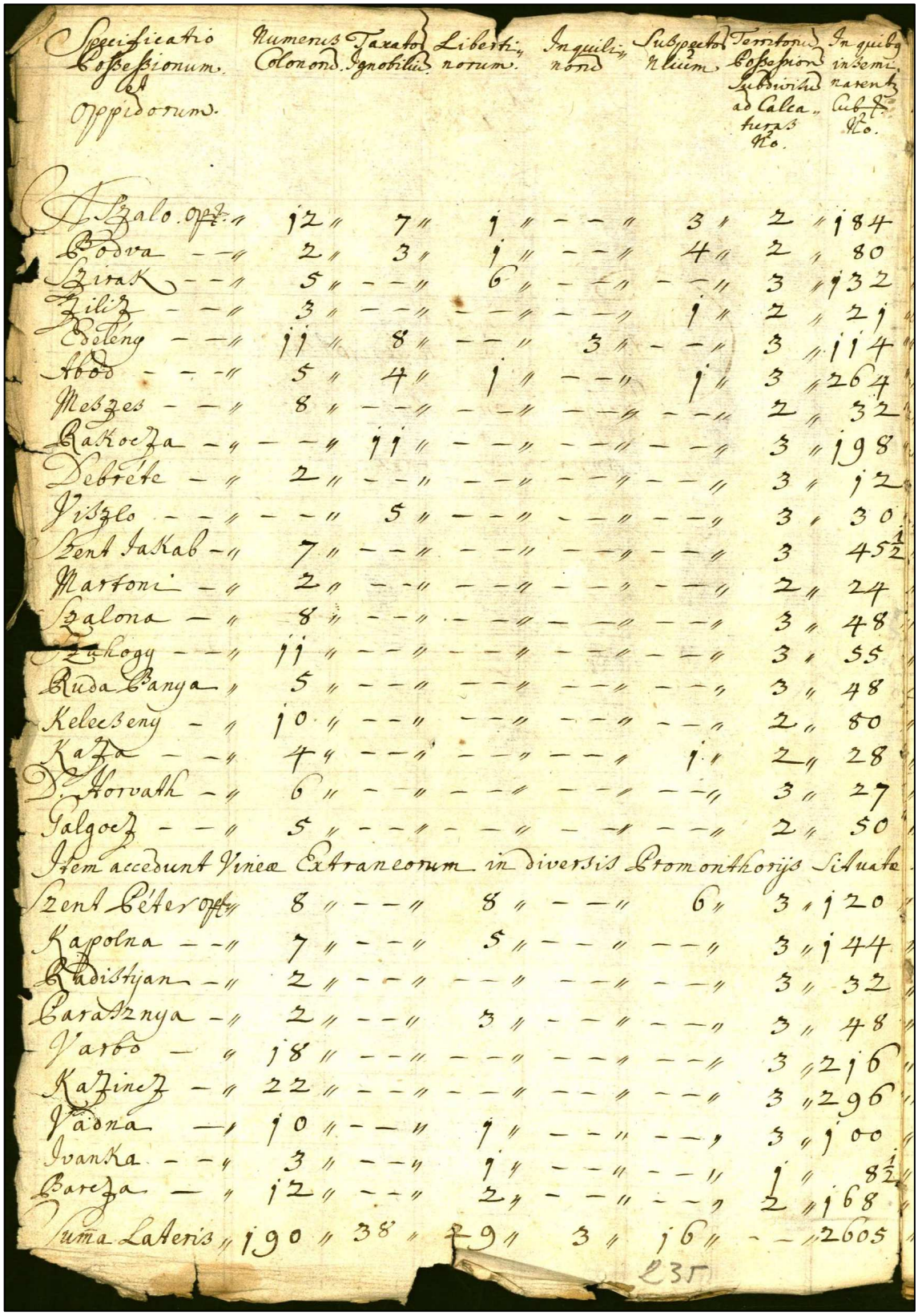
A Rákóczi szabadságharc leverésével a szatmári békét követően az ország átszervezését megindító 1712-es országgyűlésen a reformok egész sorát alkotják meg. Megszervezik a „Commissio Systematica" nevű bizottságot, amelynek feladata többek között az adórendszernek új alapokra való helyezése. Az adó behajtásának a módja ebben a korszakban az volt, hogy az uralkodó az országgyűléssel bizonyos nagyságú összeget megszavaztatott, amit azután általában a nádori külön bizottság osztott fel az egyes vármegyék, kerületek és törvényhatósági jogú városok között a már korábban foganatosított és állandóan javított összeírásokban szereplő portaszámok arányában. A vármegyék, a kerületek és a városok állandóan tiltakoztak a részükre megállapított portaszám ellen. Az uralkodó az országgyűlés tartama alatt több alkalommal hívta fel a rendeket arra, hogy segítsenek az adórendszer igazságosabbá tételén, dolgozzanak ki olyan szabályzatot, amelynek alapján az adóköteleseket és vagyonukat országszerte egyenlő, azaz ugyanazon elvek szerint írják össze, hogy az adó arányosan osztassék szét. A munka megkönnyítése céljából tervezetet is küldött a rendeknek.

A rendek úgy tervezték, hogy a kiváltságosak és a zsidóság kivételével az egész ország lakosságát vagyoni viszonyaival együtt kell összeírni, hogy a nádor ennek alapján állapíthassa meg, hogy hány porta után adóznak az egyes törvényhatóságok.

Az uralkodó és a rendek közti hosszas tárgyalások után alkotta meg az országgyűlés az összeírásról szóló 1715. évi 57. tc.- et.

Az összeírási utasítás értelmében össze kell írni minden szabad királyi várost, minden kiváltságos és nem kiváltságos mezővárost, minden községet, lakott helyet és puszta falut, megjelölve az elpusztulás idejét.
Az egyes községeknél össze kell írni a jobbágyok, zsellérek, taksás nemesek, szabadosok és más ebbe a kategóriába tartozó egyéneket.

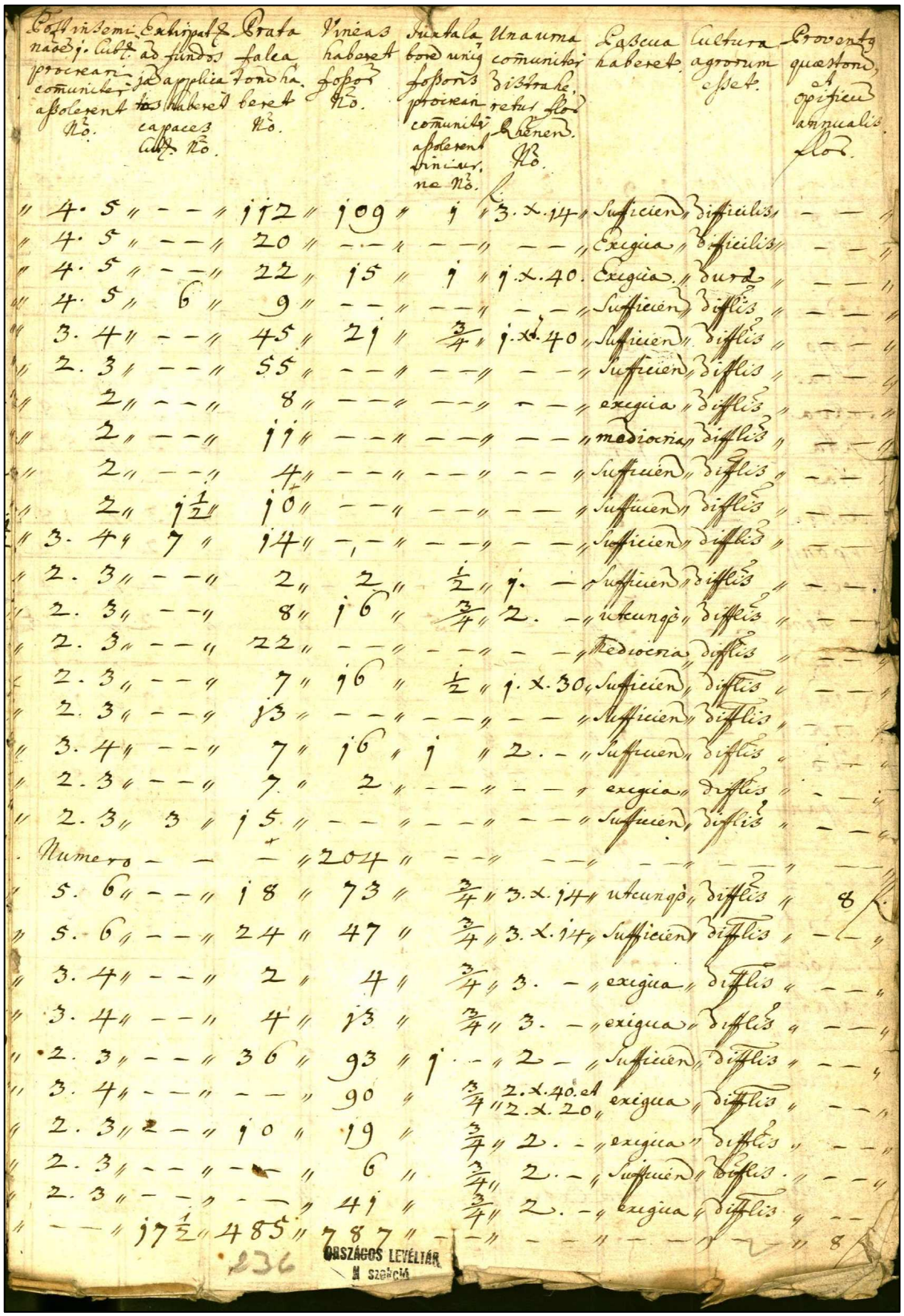
Az egyes személyeknél fel kell tüntetni a szántóföld nagyságát pozsonyi köblök mértékében, egybefogva az őszi és tavaszi vetések területét, valamint az esetleges ugart is. Meg kell jelölni tehát a fordulók számát és nagyságát is. A rétek nagyságát kaszások mértékében kell megadni, fel kell tüntetni a széna minőségét és meg kell említeni az esetleges áradások következtében keletkezett károkat, valamint a szabad legeltetési viszonyokat is. A szőlőknél fel kell venni a jegyzékbe minden kilenced, tized vagy hegyvám fizetésére köteles nemesi vagy jobbágy szőlőt, nagyságát egy kapásnyi terület mértékével adva meg. Az erdőket akár makkoltatásra, akár tűzifának, akár ipari célra használják is fel, szintén össze kell írni. Fel kell venni a jegyzékbe a nem nemesek kezén levő minden malmot, akár lisztet őrölnek rajta, akár fűrész- vagy zúzómalom, megadva az évi jövedelmet. A szomszéd községek által bírt szántókat, réteket, erdőket és szőlőket szintén össze kell írni.

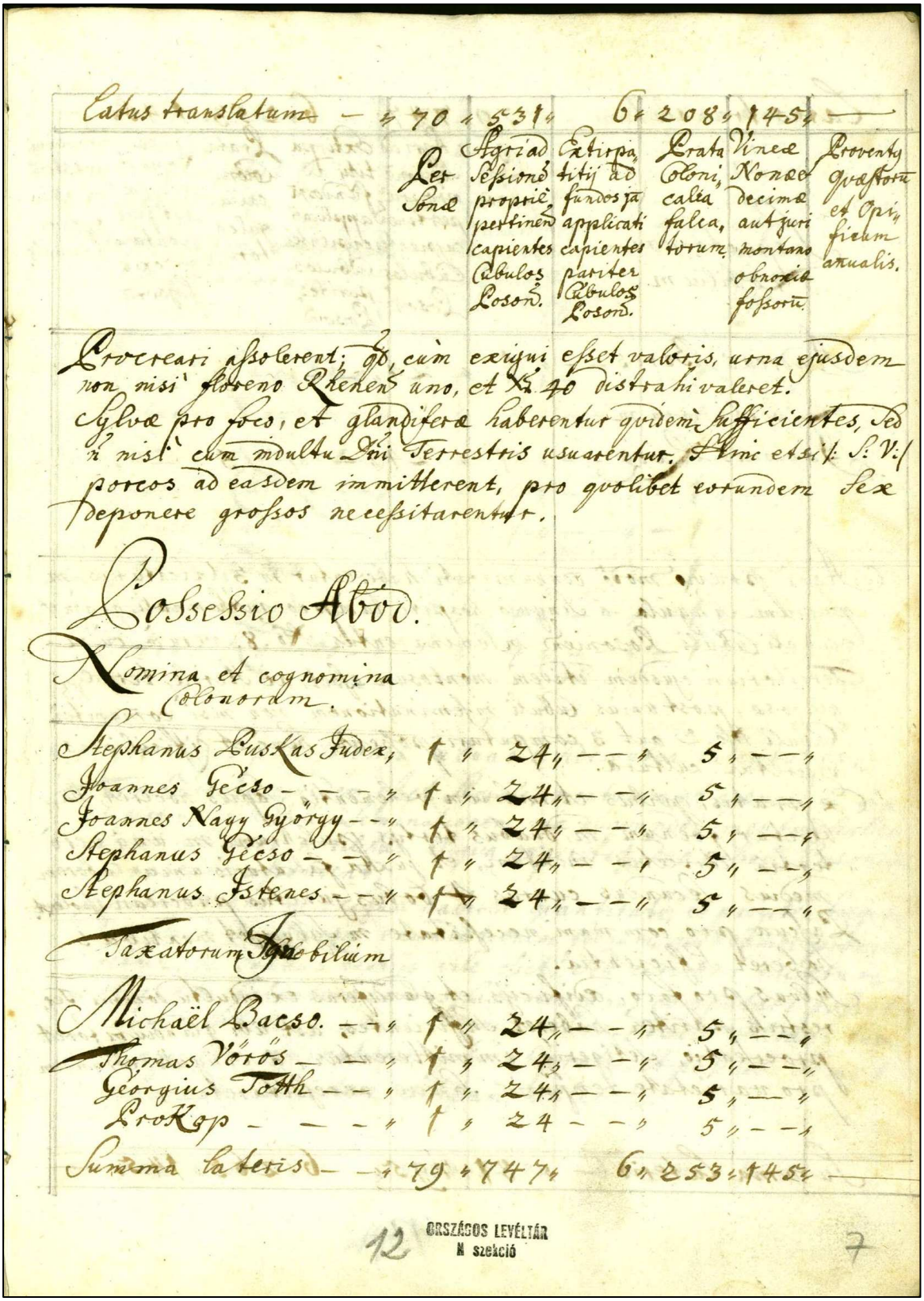
Specificatio Possessionum. Oppidorum.	Numerus Colonor.	Taxalor. Ignobilium	Libertinorum.	Inquilinorum	Subpoetor Rlium	Territorii Possessionum Subiorum ad Calcatur. Ro.	In quibus inseminatur Cub. Ro.
Szalo. opt.	12	7	1	—	3	2	184
Bodva	2	3	1	—	4	2	80
Sirak	5	—	6	—	—	3	132
Zilic	3	—	—	—	1	2	24
Edeleny	11	8	—	3	—	3	114
Abod	5	4	1	—	1	3	264
Mezes	8	—	—	—	—	2	32
Rakoczza	—	—	11	—	—	3	198
Debreke	2	—	—	—	—	3	12
Viszlo	—	—	5	—	—	3	30
Szent Jakab	7	—	—	—	—	3	45½
Martoni	2	—	—	—	—	2	24
Szalona	8	—	—	—	—	3	48
Szkogy	11	—	—	—	—	3	55
Ruda Banya	5	—	—	—	—	3	48
Kelecseny	10	—	—	—	—	2	80
Kazza	4	—	—	—	1	2	28
Horvath	6	—	—	—	—	3	27
Galgocz	5	—	—	—	—	2	50
Item accedunt Vineæ Extraneorum in diversis Promontoriis Situatæ.							
Szent Péter opt.	8	—	8	—	6	3	120
Kapolna	7	—	5	—	—	3	144
Khristjan	2	—	—	—	—	3	32
Karaszny a	2	—	3	—	—	3	48
Jarbo	18	—	—	—	—	3	216
Kazinecz	22	—	—	—	—	3	296
Vadna	10	—	1	—	—	3	100
Ivanka	3	—	1	—	—	1	8½
Bareza	12	—	2	—	—	2	168
Summa Lateris	190	38	29	3	16	—	2605

235

A község az összeíró jegyzékben. /4 oldal/ (A szerző felvétele)

Az első oldal folytatása: 6. sor (A szerző felvétele)

Status translatus — ℔ 70 ℔ 53 ℔ 6 ℔ 208 ℔ 145 ℔ —

Lectores	Agri ad sessionem proprie pertinentes capientes Abulos Losonc.	Extirpatitij ad fundos applicati capientes pariter Abulos Losonc.	Prata Coloni, calea falcatorum.	Vineae Nonae decimae aut juri montano obnoxia fossoria.	Proventus gratuiti et Opificum annualis.

Procreari absolerent; qo, cum exigui esset valoris, urna ejusdem non nisi gloveno Rheneš ano, et X. 40 distrahi valeret.
Sylvae pro foco, et glandifera haberentur quidem sufficientes, sed nisi cum moultu Dni Terrestris usuarentur. Hinc etsi S. V. porcos ad easdem immitterent, pro quolibet eorundem sex deponere grossos necessitarentur.

Possessio Abod.

Nomina et cognomina Colonorum.

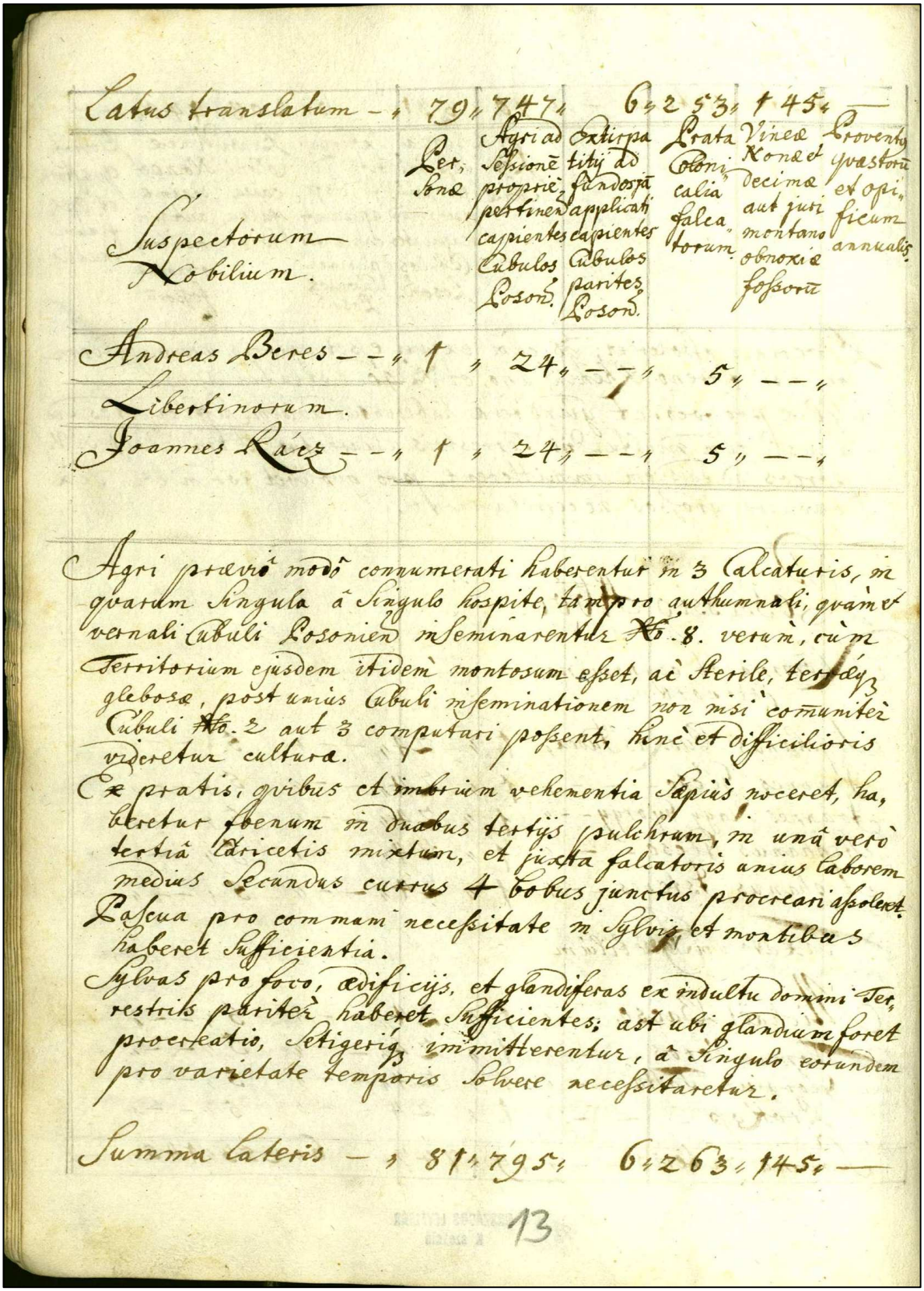
Stephanus Luskas Judex,	℔	1	℔	24	℔ —	5	℔ —
Joannes Gecso —	℔	1	℔	24	℔ —	5	℔ —
Joannes Nagy György —	℔	1	℔	24	℔ —	5	℔ —
Stephanus Gecso —	℔	1	℔	24	℔ —	5	℔ —
Stephanus Istenes —	℔	1	℔	24	℔ —	5	℔ —

Taxatorum Nobilium

Michaël Bacso. —	℔	1	℔	24	℔ —	5	℔ —
Thomas Vörös —	℔	1	℔	24	℔ —	5	℔ —
Georgius Toth —	℔	1	℔	24	℔ —	5	℔ —
Prokop —	℔	1	℔	24	℔ —	5	℔ —
Summa totalis —	℔	79	℔	744	℔ 6	253	℔ 145 ℔ —

12 ORSZÁGOS LEVÉLTÁR N szekció 7

A szerző felvétele

Latus translatum — 79 | 747 | 6 | 253 | 1 45 | —

Suspectorum Nobilium.	Ler, Sone	Agri ad Sessionē proprie pertinen capientes Cubulos Posonⁱ.	Extirpatitij ad Fundosū appellati capientes Cubulos paritez Posonⁱ.	Prata Colonicalia falcatorum.	Vineæ Konæ et decimæ aut juri montano obnoxiæ fossorū	Proventus vastorū et opificum annuales
Andreas Beres — —	1	24	—	5	—	—
Libertinorum.						
Joannes Rácz — —	1	24	—	5	—	—

Agri prævio modo connumerati haberentur in 3 Calcaturis, in quarum Singula à Singulo hospite, tam vero authumnali, quam et vernali Cubuli Posonien inseminarentur Ko. 8. verum, cùm Territorium ejusdem itidem montosum esset, ac Sterile, terra glebosa, post unius Cubuli inseminationem non nisi comunitèr Cubuli Ko. 2 aut 3 computari possent, hinc et difficilioris videretur cultura.

Ex pratis, quibus et imbrium vehementia sæpiùs noceret, haberetur foenum in duobus tertijs sulchrum, in unâ verò tertiâ Caricetis mixtum, et juxta falcatoris unius laborem medius Secundus currus 4 bobus junctus procreari aspolerat. Pascua pro communi necessitate in Sylvis et montibus haberet Sufficientia.

Sylvas pro foco, ædificijs, et glandiferas ex indultu domini Terrestris pariter haberet Sufficientes; ast ubi glandium foret procreatio, Setigeri immitterentur, à Singulo eorundem pro varietate temporis Solvere necessitaretur.

Summa Lateris — 81 | 795 | 6 | 263 | 145 | —

13

A szerző felvétele

Az egyes személyekre vonatkozó adatok után következik minden egyes községnél a községre vonatkozó általános megjegyzések rovata: hány forduló van és miért van annyi a községben, ki kell térni a szántóföldek fekvésére, termékenységére, a bor minőségére, a szállítási, közlekedési és értékesítési lehetőségekre. Fel kell tüntetni továbbá azt, hogy tapasztaltak-e a bevallások eszközlése körül hamisságot, vajon nem hagyták-e abba a jobbágyok a jobbágyföldek művelését, hogy helyette nemesi földön gazdálkodjanak.

Az egységesítés célját szolgálta az is, hogy mindenütt ugyanazt az űr-, tér- és hosszmértéket vették alapul.

Az utasítás kimondja, hogy a részletes felvételt tisztázott, olvasható példányban még az ősz folyamán a nádor elé kell terjeszteni. Az utasítás értelmében a vármegyék kölcsönösen írták össze egymást. Mindegyik megye általában két összeíró biztost jelölt ki a június és július hó folyamán tartott megyei közgyűlésen, akik ezután a számukra kijelölt megyébe mentek és haladéktalanul jelentkeztek a megye székhelyén. A megye alispánjával és szolgabíráival együtt megállapították az összeírás útvonalát, bekérték a kuriális és jobbágyközségek névsorát.

Az egyes községekben házról-házra jártak az összeírók. Az összeírás megkezdése előtt a lakosoknak esküt kellett tenniök, hogy mindent őszintén fognak bevallani. Az összeírók, miután befejezték a község összeírását, megtekintették a község határát és az összeírási utasításban az egész községre vonatkozó kérdésekre nézve is kihallgatták a lakosokat. Miután a vármegye minden községének összeírását befejezték, tájékoztatást adtak az egész vármegyére vonatkozólag és összesítő kimutatást készítettek. Az összeírás időtartama a helyi adottságoktól függött, de 8 hétnél tovább sehol sem tartott. Az összeírók az egész felvételezési nyersanyaggal Pozsonyba mentek, ott letisztázták, aláírták, lepecsételték és ezután átadták a nádornak.

A nádor elé terjesztett összeírási anyagot külön e célból szervezett bizottság vizsgálta felül. Az összeírások felülvizsgálatát az 1716–17. évi háború egy időre megakasztotta. 1718-ban mind a királyi kancellária, mind a nádori konkurzusok, de legfőképpen a bécsi udvari hatóságok újra behatóan foglalkoztak az összeírásokkal. A nagy lelkiismeretességgel és nehézségek árán elkészített összeírás azonban nem felelt meg céljának, annak, hogy az adóügy rendezésének alapjául szolgáljon. A felsőbb hatóságok ugyanis kevésnek találták az adózó nép számát és egyes esetekben más megyékkel vizsgáltatták felül az összeírást. A felülvizsgálat eredménye viszont általában az összeírás helyességét igazolta.

Abodon az alábbi adózók kerültek összeírásra:

5 jobbágy:
Stephanus **Puskas, Judex (**azaz bíró); Joannes **Gecso**; Joannes **Nagy György**;
Stephanus **Gecso**; Stephanus **Istenes**;

4 taxás:
Michael **Bacso**; Thomas **Vőrős**; Georgius **Totth**; **Prokop**;

Továbbá Andreas **Beres** illetve a szabados: Joannes **Rácz.**

Az összeírás szerint a gazdák 11 egész telken, telkenként 24 köblös földön és 5 köblös réten gazdálkodtak. A telkekhez tartozó összesen szántó 264 köbölt, a rét pedig 55 köbölt tett ki. A földet 3 nyomásban művelték.*30*

Mária Terézia urbáriuma

A Rákóczi-szabadságharc, majd pedig az 1710-1l-es pestisjárvány erősen megtizedelte az ország lakosságát. Egyes falvak szinte teljesen elnéptelenedtek. Mint tudjuk, járvány okozta Abod népességfogyását is. Ennek előtte ez a terület az ország sűrűbben lakott részeihez tartozott. Ez a viszonylagos sűrűség ezután is megmaradt; az északkeleti bevándorlók, meg a járvány nem sújtotta falvak egyes családjai hamar megszállták a megüresedett telkeket, folytatták a termelést. A földesurak igyekeztek a telepítést mielőbb végrehajtani, kedvező feltételekkel lakosokat toborozni.

Borsod megyébe 1770-ben értek el a Mária Terézia-féle úrbérrendezés végrehajtásán dolgozó felmérők és kérdezőbiztosok. A kilenc kérdőpontra adott válaszokból kiderül, hogy a falvak jobbágyainak közel fele „szabadelmenetelű", szerződéses, taxás jobbágy, s megközelítően ennyi az örökös jobbágyok száma is. Az előbbiek kilencedet nem adnak, robotszolgáltatások kevéssé terhelik, s általában szerződés szerint meghatározott összeget fizetnek.

A falvak társadalmi tagozódását másfelől a nemesi birtokok jellege határozta meg. Erőteljes párhuzamosság jellemezte ugyanis a földesúri és a jobbágyi állapotokat. Ebből a szempontból elmondhatjuk, hogy még pl. Meszes több birtokos között oszlik meg, addig Abod és Galvács, egy-egy nagyobb birtoktest része, jobbára a Csáky családé.

Az úrbérrendezés idejéig mind a teleknagyság, mind a ténylegesen adózó háztartások száma változó lehetett. Ettől kezdve viszont az irtásokat már nem sorolhatják a telek része közé, az irtásföldön gazdálkodót nem kényszeríthetik jobbágyi szolgálatokra. Ha az adózó háztartások száma növekedhet is az összes robotköteles napoké, valamint terményjáradékoké nem. A földművelő háztartások száma tehát növekszik, a jobbágyminőségűeké pedig nem, vagy csak kevéssé.

Az Urbárium

Az **„Urbarium"** délnémet eredetű, középkori latin szó. Tulajdonképpen olyan gazdasági iratot jelent, amelyben a feudális földesúr birtokát, mindenekelőtt az „úrbéres" jobbágyságot, gazdasági és társadalmi állapotukat, szolgáltatói kötelezettségeiket, az úr kezéhez jutó jövedelmeket vették számba, abból a célból, hogy megkönnyítsék a földesúri jogok gyakorlását.

Az egyház, de a Nyugat Európai államok többsége már a IX. századtól részletes kimutatásokat készített a javairól. Közép Európában a XII. századtól beszélhetünk részletes és rendszeres urbáriumokról. Magyarországon ebben az időben még csak különféle előzményei léteztek (pl. adománylevelek, terménybeszolgáltatási jegyzék, stb.). Nálunk, nem sokkal azután, hogy a hazai parasztság a maga jobbágytelkein, földesúri joghatóság alatt elfoglalta helyét, a XV. század második felétől tűnnek fel az első valóságos urbáriumok. Ezek tipikusan tartalmazták a jobbágyok családfőit, a telki állományt, a puszta telkeket, a pénz-, a termény-, és a munkaszolgáltatásokat (robot), a kisebb regálékból származó hasznokat, vétségeket és bírságokat, a jobbágyok panaszait, jogi helyzetét.

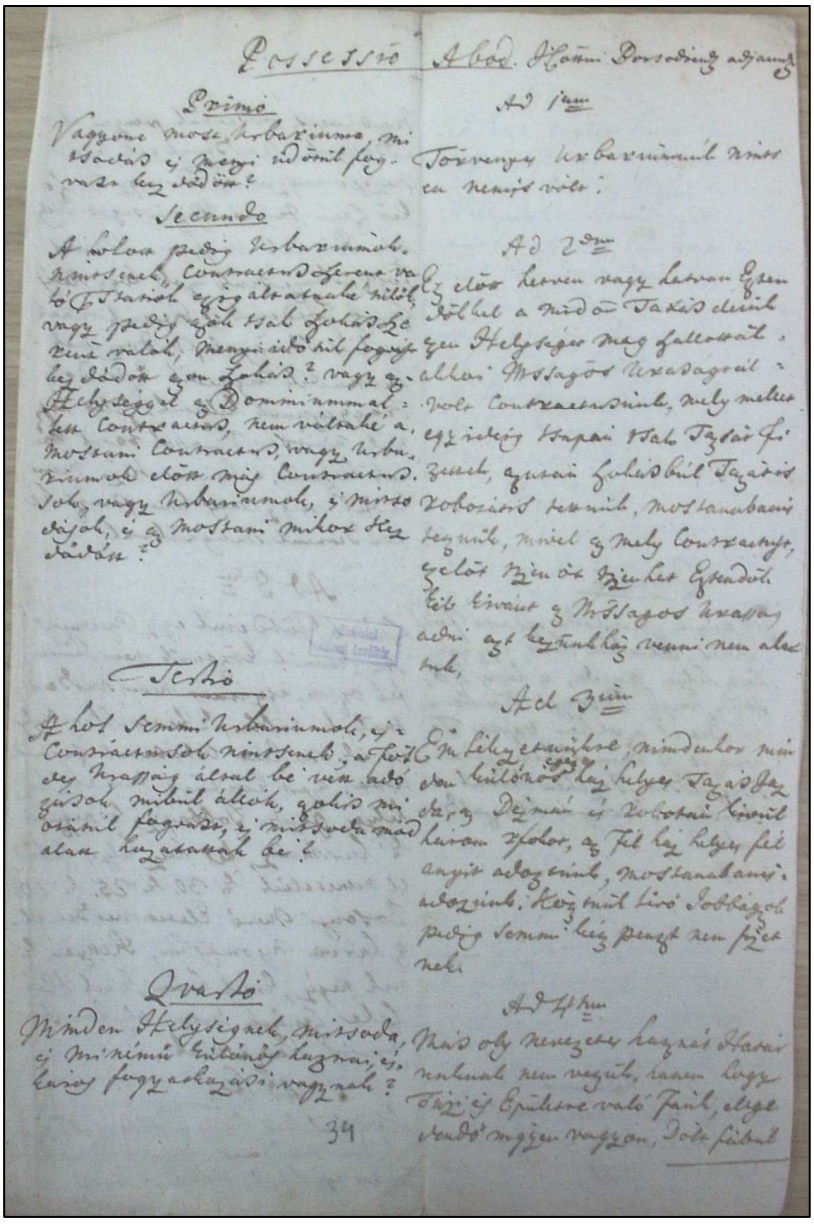
Az urbáriumok az évtizedek során mind részletesebbek, szabályszerűbbek lettek. A XVIII. századra pedig fokozatosan elterjedt az un. táblázatos formája is, amelynek tartalma majdhogynem minden apró részletre kiterjedt. A parasztság helyzetének javítására, részletes rendezésére Mária Terézia királynő tett kísérletet. Állampolitikai célja az volt, hogy a földesúri kizsákmányolásnak határt szabjon, ugyanakkor pedig a jobbágyok „állami" kötelezettségét növelje. Ez azt jelentette, hogy a kincstár az állami adókat csak a jobbágyoktól remélte beszedni. Annál is inkább, mert a magyar földesurak az adózás terhéből - nemesi kiváltságaikra hivatkozva - semmit sem akartak átvállalni. Miután ez újból nyilvánvalóvá vált

az 1764-65-ös országgyűlésen, **Mária Terézia** kiadta az **1767-es,** jól ismert **úrbéri pátensét**, amely tulajdonképpen kezdetét jelentette a rendbe szedés előkészületeinek.

A jobbágyság természetesem nem akart semmiféle rendezést, hiszen jól tudta, minden ilyen szolgáltatás - szabályozásakor csak rosszabbul járt. Ezúttal is gyanakodva figyelte a lassan haladó, akadozó folyamatot. Végül is 1771-re Borsod megye egész területén megtörtént a szabályozás.

Abodra **1770. május 21-én** érkezik meg a vármegyei bizottság. A küldöttséget **Szaszvaj Estók bíró** és két **hitese: Tóth András** és **Nagy Estvány** fogadta.*31*

A 9 kérdés - és a 9 felelet.

Possessio Abod. Comi. Borsodiensis adjacens

Primo

Vagyone most Urbariumra, mi Szabad ej Pusztai nádornál fogva vagy kezdödöm?

Secundo

A volna pedig Urbariumnak, nintsenek Contractusok Szerencsétlen vagy Pusztai egy általvetnek miatt, vagy pedig egy tsak Szabadságnak vannak valaki, mennyiádó hil fogyás kezdödött egy Szabad? vagy az Helységgel a Dominiummal: lett Contractusok, nem változnak a mostani Contractusok, vagy Urbariumnak elött mij Contractusok Szolgálnak Urbariumnak, ej mintsen dijaik, ej a mostani mikor kezdödnek?

Tertio

A hol semmi Urbariumnak, ej Contractusok nintsenek, a Földes Uraságnak által be vett adózások miatt állnak, valahol mi osztán fogattak, ej mintsen mad alatt kezdettek be?

Quarto

Minden Helységnek, mirsadalma, ej minémü kötelessége kezdenek, kivel fogyasztadó vagyunk?

34

Ad 1am

Törvényes Urbariumnak nintsen nemis volt.

Ad 2dum

Az elsö kerben vagy kezdem Egyenlö Helységes meg fallottak, akkori Mostagos Uraságnak: volt Contractusunk, mely mellett egy idejü Szapai Szabad Tzigánfi Zsuzsi, azután Szolcsból Tzigánfi Zoborics tettenek, mostanában tettenek, mivel a mely Contractusnak, Egyedül Mindenkor Egyenlö kivánt a Mostagos Uraság adni azt kezdenek venni nem akartak,

Ad 3tium

Ez helyzetünkre, mindenkor mindenkor különös kezdek helyes Tzigánfi Zoborics dijnak ej Zoborics kivánt kezdem Szolcsi, az fel kezdek fél annyit adozunk, mostanában adozunk. Közmüt kivánt Szobiszol pedig semmi kezdek pengö nem fizetnek.

Ad 4tum

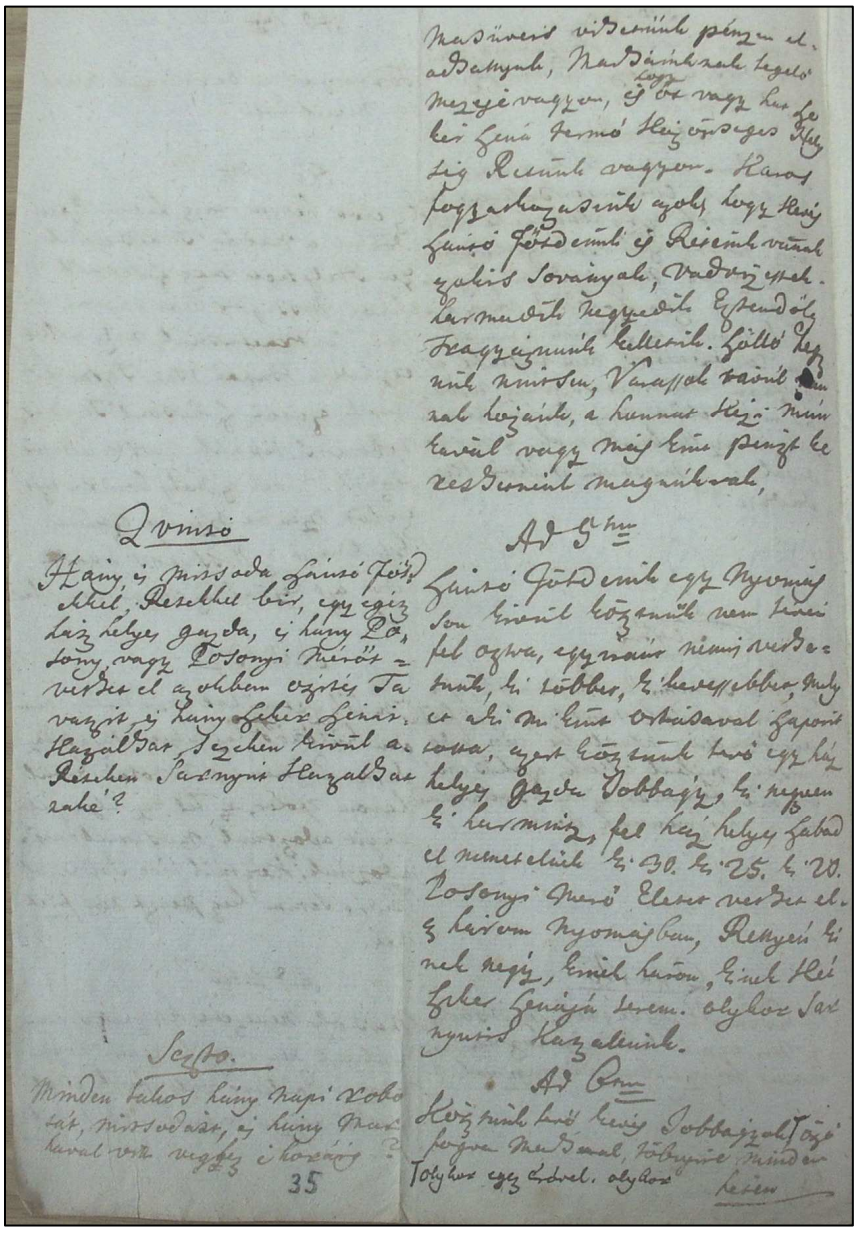
Más oly nemzetes határi Szabadságunk nem vagyunk, kezdem kezdek Tzigánfi ej Épületre való Faink, elyegyedül mögen vagyon, Szolcsi földünk

A szerző felvétele

A bizottság mindenekelőtt 9 kérdésre vonatkozóan hallgatta meg a jobbágyokat. A községi előljáróság aláírásával hitelesítette az írásba foglalt válaszokat. Nézzük, ezek alapján, milyen kép rajzolódik elénk:

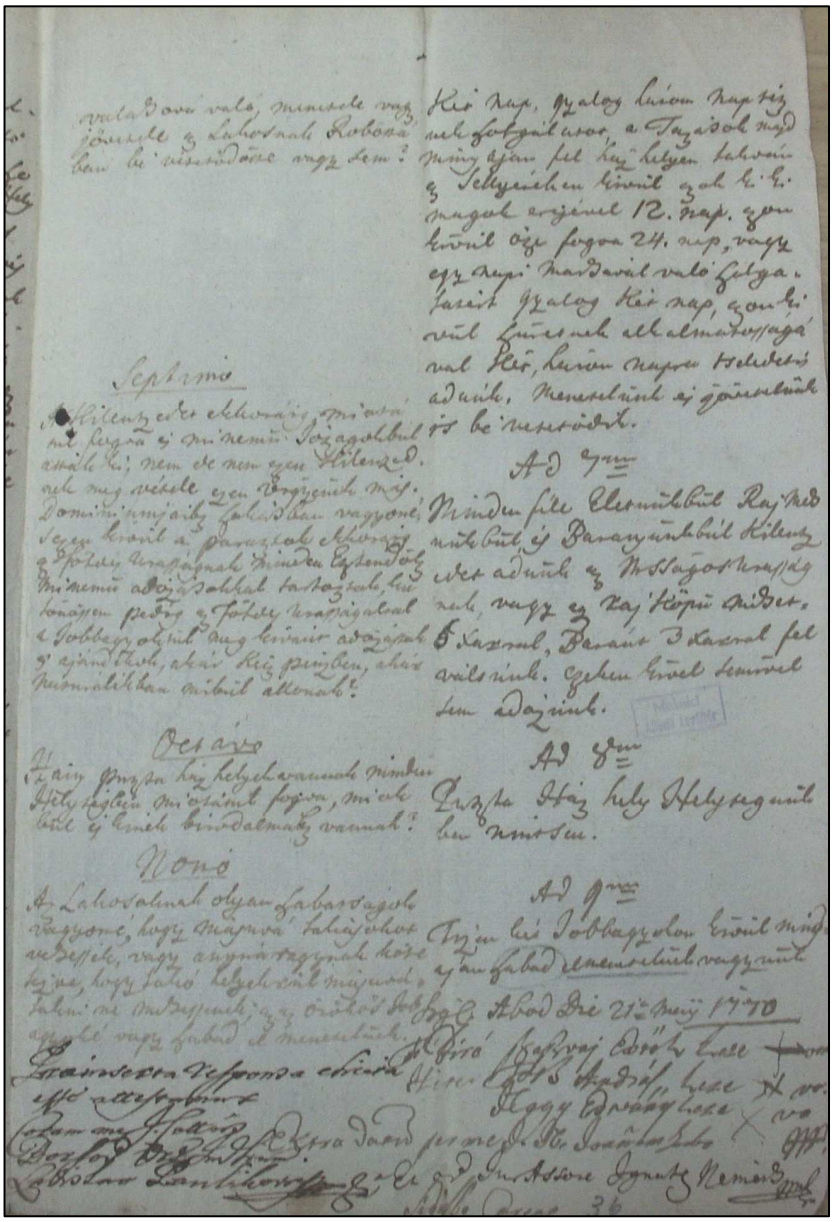
„Törvényes Urbariumunk nints és nem is volt." – mondják.

Ez előtt hetven vagy hatvan Esztendőkkel (tehát 1700-1710-ben!) *a midőn Taxás eleink ezen Helységet meg Szallották akkori Mssagós Uraságtúl volt Contractusunk, mely mellet ezidáig tsupán tsak Taksát fizettek, ezután Szokásbúl Taksátis robotátis tettünk, mosttanábanis teszünk, mivel az mely contractust, ezelőt tizen öt tizen hat Esztendőkkel* (1754-55-ben!) *kívánt az Méssagos (Méltóságos)Urasság adni azt kezünkhöz venni nem akartuk.* – nyilatkozták. Kezdetben csak a taxát fizették, majd gyalogos robotot követelt tőlük a földesúr, később igás szolgálatot is, végül a helyi, magyarországi szokásokra hivatkozva megemelte a robotok számát, számos ajándékot követelve. Ez a folyamat jól ismert a korszakból: a csak pénzzel fizető taxást robotoló jobbággyá teszik.

A szerző felvétele

„Emlékezetünkre, minden különös egész helyes taxás Gazda, az Dézsmán és robotain kívül három rénes forintot, az Fél ház helyes fél anyit adózunk, mostanábanis adózunk. Köztünk lévő Jobbágyok pedig Semmi kész pénzt nem fizetnek.”
Ezen kívül még *„Minde féle Életünkbül Rajméhünkbül és Bárányunkbúl Kilenczeket adunk az Msságos Urasságnak, vagy egy raj Köpü mézet 6, Baránt (bárányt)3 krajczárral fel váltsunk. Ezeken kívül semmivel nem adózunk.”*
Az abodi egész helyes (azaz egész telkes) taxás tehát a roboton és a dézsmán kívül még 3 forintot is fizetett. Az örökös jobbágyok viszont semmiféle készpénzzel nem adóztak a földesúrnak. Vallomásuk szerint: *„Tizen két Jobbágyokon kívül mindnyájan Szabad elmenetelűek vagyunk.”* Tehát a 12 örökös jobbágy pénzt nem fizet a földesúrnak.
(Nézzük csak, mit is jelentenek ezek a fogalmak: jobbágy, taxás vagy zsellér?

A szerző felvétele

A feudalizmus jobbágyainak legismertebb jellemvonásaként a *szabad költözködési jog hiányát* említhetjük. Az úr és az „örökös" jobbágyai közötti viszony tulajdonképpen személyi függőséget és egyben korlátozott tulajdoni jogot is jelentett. Az úr ugyanis mindent megtehetett jobbágyával azonkívül, hogy meg nem ölhette. A személyes függőség mellett dologi függés az örökös röghöz kötöttséget jelentette. A földesúr tulajdonában lévő földről a jobbágy csak a maga szándékából el nem költözhetett. Mária Terézia idejére azonban ez a kötöttség már lazulni látszott, hiszen becsülhetően a jobbágyság 35-40%-a már nem volt örökös jobbágy.

Ekkor már gyakran jelennek meg olyan egyéni szabad költözködési joggal bíró jobbágycsoportok, amelyek a természetbeni szolgáltatások egészét vagy annak egy részét (elsősorban a robotot) évi fix pénzösszeg (taksa vagy taxa) ellenében megváltják. Nevezték őket „árendás"-oknak is, mert mintegy bérleti díj fejében művelték a jobbágytelkeket.
A zsellérek viszont a jobbágyság legalsóbb rétegeiből kerültek ki. Általában azokon a helyeken fordultak elő, ahol a népességszaporodás okozta telekaprózódás olyan fokot ért el, hogy voltak, akik 1/4-nél kisebb jobbágytelekkel (vagy még azzal sem) rendelkeztek. Ezeket a „kis birtokkal" rendelkező jobbágyokat illették aztán a német eredetű - zsellér - szóval. A Mária Terézia féle úrbérrendezés egységesítette a *zsellér* (inquillinus) fogalmát is.

A telkes jobbágy alatt az számított úrbéres házas zsellérnek, akinek földje nem érte el a nyolcad telket, azaz 2-5 hold alatt maradt. Az *alzsellér* (subinquillinus) pedig a saját házzal sem rendelkező parasztot jelentette.)

„Más oly nevezetes hasznát Határunknak nem veszük, hanem hogy Tűzi és épületekre való fánk ugyan elegendő vagyon, Dőlt fábúl masüveis vihetünk pénzen eladhattyuk, Marhánknak legelő mezeje vagyon és hogy öt vagy hat Szekér Széna termő Közönséges helység Rétünk vagyon. Káros fogyatkozásaiknak tartják*, „hogy Kevés Szántó Földeink és Réteink vannak azok is soványak vadvizesek. Harmadik negyedik Esztendőleg Trágyáznunk kelletik. Szőllő hegyünk nintsen. Várossak távol vannak hozzánk, a honnat kézi munkával vagy máskint pénzt kereshetnénk magunknak."*
A lakók vagyoni helyzetéről az 5. kérdésre adott válasz tájékoztat:

„Szántó földeink egy Nyomáson kívül Köztünk nem lévén fel osztva, egyaránt nemis vethetünk, ki többet, ki kevesebbet, melyet aki miként ortásaival szaporította, ezért köztünk levő egy ház helyes Gazda Jobbágy, ki negyven ki harmincz, fél ház helyes szabad elmenetelűek ki 30, ki 25 ki 20 Posonyi Mérő Életet vethet el az három Nyomásban, Réttyén kinek négy, kinek három, kinek két szekér Szénája terem. Olykor Sarnyutis kaszállunk."

A szolgálatokról így vallanak: *„Köztünk lévő kevés Jobbágyok olykor egy edül, olykor összefogván mással, többnyire minden héten Két nap, gyalog három nap visznek szolgálatot, a Taxások majd minyájan fél házhelyen lakván az Sellyéreken (zsellér) kívül azok ki ki magok erejével 12 nap azon kívül össze fogva 24 nap vagy egy napi marhával való Szolgálatért gyalog Két nap, azon kívül Szüretnek alkalmasságával Két, három napra szekeretis adúnk, Menetelünk és jövetelünk is be vetetődik."*
Elmondásuk szerint minden ház lakott Abodon. *„Puszta Ház hely helységünkben nintsen."*

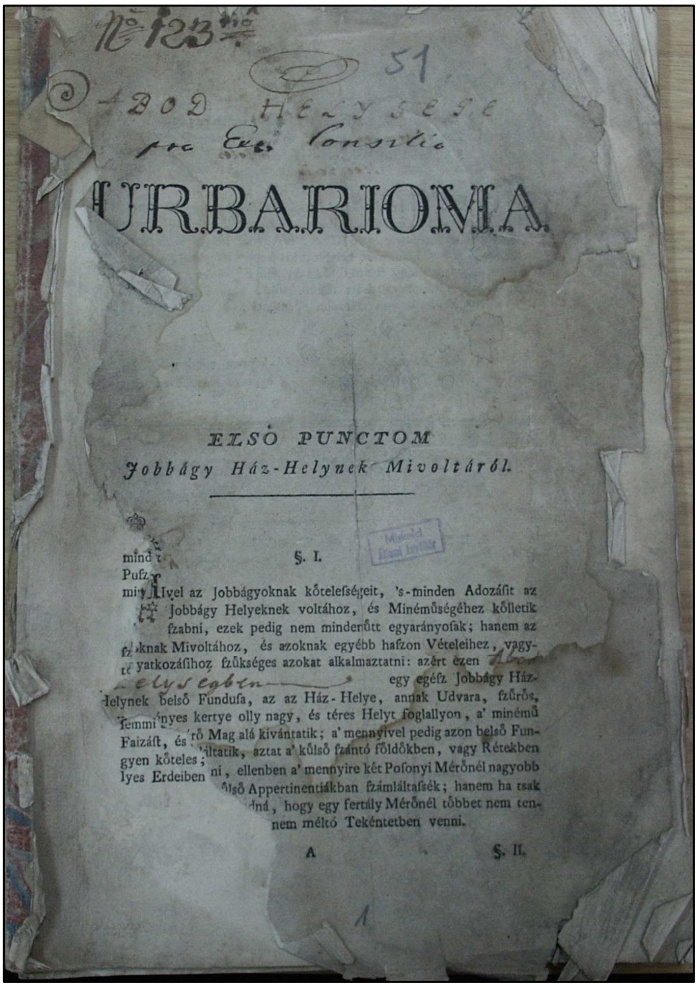
Összegző táblázat a kilenc kérdésre adott válaszok alapján.*32*

Sorszám	Név	Belső telek Posonyi mérőre	Külső szántó Posonyi mérőre	Rét	In parata Rénes forint	Krajczár	Robot 2 marhás dominális	Négy Marhás	2 marhás	kézimunka
1.	Steph. Szászfai taxás	¾	29 ½	2	1	30		12	24	
2.	Steph. Getso ubditus	1	44 ¼	5			52		52	
3.	Steph. Máté subditus	¾	12 ¼							servit
4.	Joan. Vitta taxás	1	26 ¼		1	30			32	
5.	Joan. Tamás subditus	1	31 ¼	4					104	
6.	Joan.Puskás subditus	½	30 ¼	3					104	
7.	Andreas Nagy subditus	½	40 ¼	2					104	
8.	Steph. Nagy subditus	1 ½	44 ¼	4				104		
9.	Mich. Bodnár subditus	1	46 ¼	4			104			
10.	Andr. Bentze subditus	½	19 ¾	1						servit
11.	Joan. Benedek subditus	1 ½	42 ¼	4				104		
12.	Joan. Kundrák subditus	1 ½	48 ¼	4				104		
13.	Martinus Tomori taxás	½	28 ¼	2	1	30			32	
14.	Georg. Puskás subditus	1 ½	46 ¼	4			104			
15.	Petrus Simon inquillinus	¼	9 ¼	1					32	
16.	Joannes Barva taxás	½	18 ¾	1	1	45			32	
17.	Georg. Barva taxás	½	18 ¾	1		45			32	
18.	Samuel Németh inquillinus	¼	1	1/2						32
19.	Thomas Kerekes inquillinus	½	2 ½	-						32
20.	Mart. Kikiri inquillinus	½	6 ¾	1						32
21.	Joan. Siket inquillinus	⅛	-	1						32
22	Andr. Csodo inquillinus	⅛	1	1						32
23.	Andr. Pisik inquillinus	⅛	7	1						32
24.	Etrás. Gulyás inquillinus	⅛	6	1						32
25	Mich. Pap inqullinus	½	14	1						32
26.	Mich. Tamás subditus	½	34 ¼	2					32	
27.	Georg. Gansala taxás	½	22 ¼	2	1	30			104	
28.	Joan. Hegedűs taxás	¾	29 ¼	2	1	30		12	32	
29.	Joan. Belya taxás	¾	28 ½	2	1	30			24	
30.	Andr. Tóth taxás	¾	30 ¼	2	1	30				32
31.	Mich. Szabó taxás	¾	31 ¼	2	1	30		12	24	
32.	Joan. Tóth taxás	¾	23 ¼	2	1	30		12	24	
33.	Georg. Zoblik taxás	¾	25 ¼	2	1	30		12	24	
34.	Joan. Galvatski taxás	¾	24 ¼	2	1	30		12	24	
35.	Georg. Olajos taxás	¾	31 ¼	2	1	30		12	24	
36.	Gregor. Tóth taxás	¾	26 ¼	2	1	30			24	
37.	Steph. Pap taxás	¾	27 ¼	2	1	30			32	
38.	Joan. Szaszfai taxás	¾	32 ¼	2	1	30			32	
39.	Mich. Drótos taxás	1	28 ¼	2	1	30		12	24	
40.	Joan. Drótos taxás	¾	28 ¼	2	1	30		12	24	
41.	Joan. Kondás taxás	1 ½	40 ¼	4			104			
42.	Georg. Varga inquillinus	½	8 ½	1						32
43.	Senior Georg. Olajos taxás	¾	30 ¼	2	1	30		12	24	
44.	Andreas Olajos taxás	¾	36 ¼	2	1	30		12	24	
45.	Mich. Pályinkás taxás	¾	28 ¼	2	1	30		12	24	
46.	Joan. Kerülő taxás	½	29 ¼	2	1	30		12	24	
47.	Mich. Kerülő taxás	½	18 ¼	2	1	30			32	
48.	Georg. Pályinkás taxás	¾	25 ¼	2	1	30		12	24	
49.	Joan. Medve taxás	¾	29 ¼	2	1	30		12	24	
50.	Mich. Rakatzki taxás	¾	27 ¼	2	1	30		12	24	
51.	Francis Kondás inquillinus	¼	10 ½	1					32	
52.	Mich. Medve inquillinus	¼	4 ¼	1						32
53.	Georg.Medve inquillinus	⅛	7 ¼	1						32
54.	Mich. Szabó taxás	½	28 ¼	2	1	30		12	24	
55.	Petrus Spisák inquillinus	⅛	18	1					32	
56.	Joan. Szabó taxás	½	26 ¼	2	1	30			32	
57.	Andr.Rutkai inquillinus	½	8 ½	1						32
58.	Andr. Veres subditus	1 ½	40 ¼	2					104	
59.	Andr. Dudits taxás	¾	30 ¼	2	1	30		12	24	
60.	Joan. Csonka inquillinus	⅛	15 ¼	1					32	
61.	Joan. Csizmadia inquillinus	⅛	¾	-						32

62.	Joan. Pelyvás inqullinus	⅛	-	-						32
63.	Ladis. Thot inquillinus	-	11 ¾	1						32
	Summa: **Taxás(szerződéses jobbágy): 31, Subditus(örökös jobbágy): 13, Inquillinus (zsellér): 19.**	**40**	**1.469 ¼**	**114 ½**	**44**	**30**	**364**	**528**	**1476**	**512 + 2 servit**

Az úrbérrendezés Abodon

Az Urbárium 1771. július 23-án került bevezetésre Abodon. 4 példányban készült. Ebből egy maradt a megyei levéltárban, egy a helytartótanácshoz került, egyet a földesúr őrzött és végül egy példány a község elöljáróságán, a bírónál volt megtalálható.

URBARIOMA.

ELSŐ PUNCTOM
Jobbágy Ház-Helynek Mivoltáról.

§. I.

Mivel az jobbágyoknak kötelességeit, 's-minden Adozáſit az Jobbágy Helyeknek voltához, és Mineműségéhez kölletik ſzabni, ezek pedig nem mindenűtt egyarányoſak; hanem az Határoknak Mivoltához, és azoknak egyébb haſzon Vételeihez, vagy-is Fogyatkozáſihoz ſzükséges azokat alkalmaztatni: azért ezen Abod Helységben egy egéſz Jobbágy Ház-Helynek belső Fundusa, az az Ház-Helye, annak Udvara, ſzűrös, és veteményes kertye olly nagy, és téres Helyt foglallyon, a' minémű két Pozsonyi Mérő Mag alá kivántatik; a' mennyivel pedig azon belső Fundus kisebbnek találtatik, aztat a' külső ſzántó földekben, vagy Rétekben kölletik helyre hozni, ellenben a' mennyire két Pozsonyi Mérőnél nagyobb lészen, tehát az a külső Appertinentiákban ſzámláltaſſék; hanem ha tsak olly kevéſſel föllül halladná, hogy egy fertály Mérőnél többet nem tenne, az ollyan Tsekélységet nem méltó Tekintetben venni.

A §. II.

A szerző felvétele

Az Urbárium a falu határát 3. osztályúnak minősítette. A jobbágytelkek számát 26 telekben rögzítette. A telkeken 61 szabad menetelű jobbágyfőt, ebből 13 házas zsellért, vettek nyilvántartásba.

Az Urbárium 9 fejezetből állt és tételesen rendelkezett a földesúr és a jobbágyok viszonyáról. Első *„punctuma”* (pontja) a *„Jobbágy Ház-Helynek Mivoltáról”* ekként szólt:

„§.1. Mivel a Jobbágyoknak kötelességeit, ‘s - minden Adózásait az Jobbágy Helyeknek voltához, és Mineműségéhez kölletik szabni, ezek pedig nem mindenütt egyárányosak, Hanem az Határoknak Mivoltához és egyéb haszon Vételeihez, vagyis Fogyatkozásihoz szükséges azokat alkalmaztatni: ezért ezen Abod helységben egy egész Jobbágy Ház-Helynek belső Fundusa, az az Ház-Helye, annak Udvara, Szürös és veteményes kertye olly nagy, és téres Helyt foglallyon, a’ minémű két Pozsonyi Mérő Mag alá kivántatik, a’ mennyivel pedig azon belső Fundus kisebbnek találtatik, aztat a külső szántó földekben, vagy Rétekben kölletik helyre hozni, ellenben a’ mennyire két Pozsonyi Mérőnél nagyobb lészen, tehát az a külső Appertinentiákban számláltassék, hanem ha tsak olly kevéssel föllül halladná, hogy egy fertály Mérőnél többet nem tenne, az ollyan Tsekélységet nem méltó Tekintetben venni.”

A belső házhelyekhez tartozó szántókról, rétekről *a II.§.* így rendelkezett:

„Külső Appertinentiáktól pedig ugyan egy egész Jobbágy Ház Helyhez harminc (30) Hold szántóföld, minden egy Hóldban két (2) Pozsonyi Mérő számláltatván, és Rét nyolc (8) /hold/ kaszálóra való, mivel esztendőnként kétszeris kaszáltatik, adassék.”

Tehát egy egész beltelekhez (2 pozsonyi mérős, azaz 1 hold) 30 hold szántóföld és 8 hold rét illetve kaszáló tartozott. Ez összesen 39 holdat tett ki. Így egy egész telekkel bíró gazda 39 hold területen gazdálkodhatott a 3. osztályú abodi határban. Ennek megfelelően a fél telekhez 15 hold szántó, 4 hold rét, a negyed telekhez pedig 7,5 hold szántó és 2 hold rét illetve kaszáló tartozott.

Kimutatás a szolgáltatásokról és az adózásokról

Kereszt és Vezeték nevek	Jobbágy helynek Minémősége	Jobbágy Helynek			Esztendőbéli Szolgálat avagy Robot		Kilenced in matura(természetben)	Adózások						
		Belső / Külső Mivolta												
		Pozsonyi Mérőre való	Szántó Föld Hold	Rét Ember Vágó	Marhás Robot	Vagy E helett kézi Szolgálat		Esztendőbeli Árenda forintban	Tűzre való Fa (öl)	Fonyás (fontban)	Kifőzött vajy(itze)	Kappany (db)	Csérke (db)	Tojás (db)
		No.			Nap			Flor.	Öly.	Funt.	Icze.	No.		
1.Toth András	1	2	30	8	52	104		1	1	6	1	2	2	12
2. Nagyobb Olajos György	1	2	30	8	52	104		1	1	6	1	2	2	12
3. Kondás János	1	2	30	8	52	104		1	1	6	1	2	2	12
4. Gecso Istvány	1	2	30	8	52	104		1	1	6	1	2	2	12
5. Drótos Mihály	1	2	30	8	52	104		1	1	6	1	2	2	12
6. Szászfai János	1	2	30	8	52	104		1	1	6	1	2	2	12
7. Szabó Mihály	1	2	30	8	52	104		1	1	6	1	2	2	12
8. Olajos András	1	2	30	8	52	104		1	1	6	1	2	2	12
9. Toth János	4/8	1	15	4	26	52		1	4/8	3	4/8	1	1	6
10. Nagy Istvány	4/8	1	15	4	26	52		1	4/8	3	4/8	1	1	6
11. Nagy András	4/8	1	15	4	26	52		1	4/8	3	4/8	1	1	6
12. Papp István	4/8	1	15	4	26	52		1	4/8	3	4/8	1	1	6
13. Pálinkás György	4/8	1	15	4	26	52		1	4/8	3	4/8	1	1	6
14. Vitta János	4/8	1	15	4	26	52		1	4/8	3	4/8	1	1	6
15. Bodnár István	4/8	1	15	4	26	52		1	4/8	3	4/8	1	1	6
16. Bentze András	4/8	1	15	4	26	52		1	4/8	3	4/8	1	1	6
17. Tomorszkij Mátyás	4/8	1	15	4	26	52		1	4/8	3	4/8	1	1	6
18. Veres András	4/8	1	15	4	26	52		1	4/8	3	4/8	1	1	6
19. Idős Kondás	4/8	1	15	4	26	52		1	4/8	3	4/8	1	1	6
20. Szászfaij István	4/8	1	15	4	26	52		1	4/8	3	4/8	1	1	6
21. Barta János	4/8	1	15	4	26	52		1	4/8	3	4/8	1	1	6
22. Galvatsi János	4/8	1	15	4	26	52		1	4/8	3	4/8	1	1	6
23. Medve János	4/8	1	15	4	26	52		1	4/8	3	4/8	1	1	6
24. Hegedűs János	4/8	1	15	4	26	52		1	4/8	3	4/8	1	1	6
25. Szabó Jutka özvegy	4/8	1	15	4	26	52		1	4/8	3	4/8	1	1	6
26. Bellya János	4/8	1	15	4	26	52		1	4/8	3	4/8	1	1	6
27. Bodnár Mihály	4/8	1	15	4	26	52		1	4/8	3	4/8	1	1	6
28. Zoblyik György	4/8	1	15	4	26	52		1	4/8	3	4/8	1	1	6
29. Tóth Gergely	4/8	1	15	4	26	52		1	4/8	3	4/8	1	1	6
30. Kondás János	4/8	1	15	4	26	52		1	4/8	3	4/8	1	1	6
31. Rakatzkij Mihály	4/8	1	15	4	26	52		1	4/8	3	4/8	1	1	6
32. Benedek János	4/8	1	15	4	26	52		1	4/8	3	4/8	1	1	6
33. Özvegy Drótosné	4/8	1	15	4	26	52		1	4/8	3	4/8	1	1	6
34. Dudás András	4/8	1	15	4	26	52		1	4/8	3	4/8	1	1	6
35. Barva György	4/8	1	15	4	26	52		1	4/8	3	4/8	1	1	6
36. G. Nagy György	4/8	1	15	4	26	52		1	4/8	3	4/8	1	1	6
37. Puskás János	4/8	1	15	4	26	52		1	4/8	3	4/8	1	1	6
38. Kerülő János	4/8	1	15	4	26	52		1	4/8	3	4/8	1	1	6
39. Pálinkás Mihály	4/8	1	15	4	26	52		1	4/8	3	4/8	1	1	6
40. Kis Olajos György	4/8	1	15	4	26	52		1	4/8	3	4/8	1	1	6
41. Papp Mihály	2/8	2/4	7 1/2	2	13	26		1	2/8	1 2/4	2/8	2/4	2/4	3
42. Puskás Gergely	2/8	2/4	7 1/2	2	13	26		1	2/8	1 2/4	2/8	2/4	2/4	3
43. Rutkai András	2/8	2/4	7 1/2	2	13	26		1	2/8	1 2/4	2/8	2/4	2/4	3
44. Tóth András	2/8	2/4	7 1/2	2	13	26		1	2/8	1 2/4	2/8	2/4	2/4	3
45. Veres János	2/8	2/4	7 1/2	2	13	26		1	2/8	1 2/4	2/8	2/4	2/4	3
46. Veres Mihály	2/8	2/4	7 1/2	2	13	26		1	2/8	1 2/4	2/8	2/8	2/4	3
47. Pizsó Péter	2/8	2/4	7 1/2	2	13	26		1	2/8	1 2/4	2/8	2/4	2/4	3
48. Gantsala György	2/8	2/4	7 1/2	2	13	26		1	2/8	1 2/4	2/8	2/4	2/4	3
49. Pizso András	-	1/4	-	-	-	18		1	-	-	-	-	-	-
50. Dudás Mátyás	-	1/4	-	-	-	18		1	-	-	-	-	-	-
51. Puskás György	-	1/4	-	-	-	18		1	-	-	-	-	-	-
52. Medve Mihály	-	1/4	-	-	-	18		1	-	-	-	-	-	-

53. Drótos György	-	1/4	-	-	-	18		1	-	-	-	-	-	-
54. Varga György	-	1/4	-	-	-	18		1	-	-	-	-	-	-
55. Medve György	-	1/4	-	-	-	18		1	-	-	-	-	-	-
56. Máté István	-	1/4	-	-	-	18		1	-	-	-	-	-	-
57. Kerülő Mihály	-	1/4	-	-	-	18		1	-	-	-	-	-	-
58. Csonka János	-	1/4	-	-	-	18		1	-	-	-	-	-	-
59. Bellya Ferencz	-	1/4	-	-	-	18		1	-	-	-	-	-	-
60. Simon Péter	-	1/4	-	-	-	18		1	-	-	-	-	-	-
61. Nemtso Samu	-	1/4	-	-	-	18		1	-	-	-	-	-	-
Summa	**26**	**55 1/4**	**780**	**208**	**1.352**	**2.938**		**61**	**26**	**148**	**26**	**52**	**52**	**632**

A telekbe sorolás nyomán 48 jobbágy osztozott 26 egész úrbéri telken. Viszont a 26 telken a 13 zsellérrel összesen 61 szabad menetelű jobbágy élt. A 61 jobbágy 55 ¼ pozsonyi mérőre való, azaz 780 hold szántóföldet, 208 hold (azaz „embervágó") rétet vagy kaszálót mondhatott „magáénak." A jobbágyok által megművelhető összterület tehát 988 holdat tett ki.

A 61 jobbágyfőből 8 gazda rendelkezett egész telekkel. 32-en voltak a féltelkesek, szintén 8-an a negyed telkesek, és 13-an pedig az ¼ pozsonyi mérőt számláló belsőségekkel bíró zsellérek.

A nyolc egész telkesek összesen 240 hold szántóval és 64 hold réttel rendelkeztek. A 32 fél telkes gazdák 480 hold szántóval és 128 hold réttel illetve kaszálóval. A 8 negyed telkesek pedig 60 hold szántóval és 16 hold réttel.*33*

(Az első népszámlálás szintén 48 parasztot (jobbágyot) talál Abodon. Számuk 1828-ban 54-re emelkedik. Ekkor 35 házas és 1 hazátlan zsellér szerepel. 1784-ben a férfiak (18 éven felüliek) között 62 zsellér és 26 egyébnek nevezett személy található, ez azonban nem jelent ennyi háztartást. A parasztok a házak közel felét bírják, a családok alig több mint egyharmadát teszik ki.)

Az erdők használatát a földesúr úgymond „kegyelemből" engedélyezte. Az urbárium ezen kívül lehetővé tette azt is, hogy a jobbágyok az irtással szaporított földjeiket megválthatták a földesúrtól. Az így szerzett földek erőszakos elvételétől tehát már nem kellett tartaniuk.

Külön cikkely foglalkozott a *makkoltatással*. A makkoltatás ugyanis a 20. század első feléig szinte kizárólagos formája volt a disznók hizlalásának. A disznókra kanászok vigyáztak, akik az év nagy részében naponta kihajtották az állatokat az erdőre, legelőre illetve a marhák után a szántóföldekre is. Szeptember közepétől december végéig azonban kint „hálatták" a nyájat a legelőn. Minthogy az erdők kizárólag csak földesúri tulajdonban voltak, ezért számukra a makkoltatás igen jó bevételi forrást jelentett. Igaz eleinte a földesurak a saját jobbágyaik részére megengedték az ingyenes makkoltatást, másoktól azonban tizedet szedtek. Az urbárium végül megszüntette az ingyenességet, így mindenki számára kötelezővé vált a dézsmaadás. A szabályozás ugyanakkor biztosította azt a lehetőséget is, hogy a „pusztabéli" erdőhasználatról a jobbágy és a földesúr közösen megállapodhasson.

A meszesi erdők - a galvácsi és az abodi erdőkkel együtt - a környék legkiválóbb makkoltató erdői voltak.

A robot és az adózás

A robot és az adózás szorosan összetartozó jobbágyi kötelezettségek voltak. A szabályozás előtt - amint azt a „ kilencpontos" kérdésekre adott válaszokból is láttuk – a jobbágyok kezdetben csak a taxát fizették, majd gyalogos robotot követelt tőlük a földesúr, majd később igás szolgálatot is. A szabályozás bevezetésével megszületett egységes követelményrendszer végül is a jobbágyterheket maximalizálta. Az urbárium ugyanis egy egész telkes gazdának évi 52 nap szolgálatot írt elő. Erről a harmadik pont 1.§-a így rendelkezett:

„Minden egész Helyes Jobbágy köteles lészen maga földes Urának minden Hétben egy Napot Nap-Kelettül Nap-Nyugodtik (abban számlálván Munkára való Menetét, a vissza Jövetelét, 's- az Etetésnek, és a Halásnak időtájt), két marhával, maga szekerével, szántáskor mindazonáltal négy marhával maga boronájával s ekéjével Uraságnak dolgozni tartozzék. Hogyha pedig valamely jobbágy négy igás marhának fogyatkozása miatt a szántást meg nem tehetné meg írt mód szerint, az olyan jobbágy mással összefogván egy napi szántást két napi

munkával végezzen, mindazon által ezen terhes munkát minden szántáskor csak egyik tartozzék megtenni. Hogyha pedig négy marha mellé egy személy elegendő nem volna, akkoron a jobbágy egyet ugyan ollyast a melly minden munkára alkalmatos légyen másikat pedig csak marha hajtásra valót tartozzék adni, ezen két személy mindazonáltal különös kézimunkára ne fordíttathassék."

V. §. „Kaszáláskor, Aratáskor, avagy Szüretkor akár kézi, akár Marhás szolgálatot duplán veheti az földes Uraság Jobbágyaitól, úgy mind azon-által, hogy e'béli duplán vett Szolgálatok az többi Hetekben számláltassanak."

Az évi 52 napos marhás robotot dupla, azaz 104 napi kézi munkával is kiválthatta a jobbágy. Természetesen ez az egész telkesekre vonatkozott. A fél illetve negyed vagy ennél kisebb telkesek ennek arányában voltak szolgáltatásra kötelezve.

A 48 jobbágy éves marhásrobotjára összesen 1.352 napot írt elő az urbárium. Ezt kézi szolgálatra váltva (természetesen benne foglaltatva a 13 zsellér, zsellérenként évi 18 nap kézi szolgálat) évi 2.956 napot tett ki.

Mindannyian egységesen évi 1 forint „árendát" (bérleti díjat) fizettek, összességében tehát 61 forintot. Az éves tűzrevaló fával csak a telkes jobbágyok tartoztak, egész telkenként 1 öllel, azaz kb. 1 szekérrel. (A kisebb telkesek természetesen ennek arányában.) A fa kötelezettség 26 ölet tett ki. Fonásból 156 fontot, kb. 87,36 kg-ot kellett leadni. (A Mária Terézia korabeli bécsi súlymérték, az 1 font - 0,56 kg-al volt egyenértékű.) A vajból 26 icce, a kappanból és csirkéből pedig 52-52 darab, még tojásból 312 darab volt az előírt mennyiség.

A földesúr adóját mindig két részletben kellett letenni. Egyik részt Szent György napra (április 24.), a másikat pedig Szent Mihály napra (szeptember 29.).

A halászás, vadászás és madarászás joga csak a földesurat illette meg. Bár a korcsmárlás joga is az övé volt, az Urbárium az 1550. esztendő 36-ik articulusára(cikkelyére) hivatkozva Szent Mihály napjától karácsonyig engedélyezte a borkimérést a jobbágyoknak is. Abodon azonban, mint a jobbágyok válaszaiból is láttuk, ez idő szerint szőlőterület nem volt. Bár ennek előtte és utána is „jelentős" szőlőművelésről van tudomásunk.

Az Urbárium hatodik illetve hetedik pontja a jobbágyok „*el-tiltatott cselekedeteiről*", a szokásokról, a büntetésekről rendelkezett. A robotra való meg nem jelenést például tizenkét pálcaütéssel büntették.

A község feje: a bíró

Az Urbárium kilencedik fejezete *„ az belső Rend-tartás"*-ról szólva a jobbágyközösség tisztségviselőinek megválasztásáról illetve ezeknek a feladatairól intézkedik.

A község a feladatait a saját tisztviselőivel végeztette. A falu illetve a tisztviselők feje a bíró volt. A falusi bírákat a földesúr nevezte ki. Több birtokos esetén a földesurak közös megegyezéssel „tettek" bírót. A bíró hivatala 1 évre szólt. Szent György napjától Szent György napjáig. A későbbiekben aztán a kinevezés helyett a választás elve érvényesült. A földesúrnak „csak" annyi joga maradt, hogy a községbeliekből megválasztott bírót megerősítse.

1657-ben úgy határozott a Vármegye, hogy amely faluban nemesek és jobbágyok is laknak, felváltva legyen bíró. Ahol pedig igen szegényre, zsellérre avagy a tisztségre elégtelen személyre kerülne sor, *„tartozzék a falu az olyan mellé hites embert is rendelni."* A bírói tisztség nem volt mindig hálás feladat. Igaz a hivatali időre a bíró adómentességet kapott, de a munkával járó nehézségek (a földesúri parancsok végrehajtása, az adók behajtása stb.) miatt sokan inkább szabadulni szerettek volna e tisztség viselésétől.

A Mária Terézia által újraszabályozott bíróválasztásról az Urbáriumban a következőket olvashatjuk: A földesurak három embert nevezhettek a bírói hivatalra. Ezek közül aztán a jobbágyok - az uraságok tisztjeinek jelenlétében - egyet főbírónak megválasztottak. A „hivatalát rosszul viselő bírót" azonban a földesurak leválthatták, megbüntethették, vagy helyette másikat választathattak. Ettől kezdve tehát a bírókat illetve az esküdteket (hiteseket) a

község maga jelölhette. A későbbiekben pedig már a nótáriust (jegyzőt) is maga választhatta meg és szabadon dönthetett annak elbocsátásáról is.

Az Urbárium betartását minden évben ellenőrizték. A Vármegye küldöttsége a szokásos évi körútja során a közösség képviselőinek kérdéseket tett fel a földesurak és a jobbágyok viszonyára vonatkozóan. Az esetleges hiányosságok illetve panaszok írásban is rögzítésre kerültek.

Ezekből az iratokból megtudhatjuk, hogy kik voltak azok a személyek, akik a bírói hivatalt viselték: Az **1774. június 28-i** urbáriumi felülvizsgálat szerint az 1772-73. évben semmiféle panasz nem volt a gazdák részéről. Az ezt megerősítő levelet a *főbíró* **Medve János**, a *törvénybíró* **Olajos András**, és a mellettük „működő" *hitesek*: **Tóth András**, **Olajos György**, **Bodnár Mihály, Getsó István, Puskás János, Pálinkás Mihály és Tóth Gergely** írták alá.*34*

1776-ban főbíró: **Pályinkás Mihály**, *hitesek:* **Olajos András, Olajos György**.*35*

1777-ben főbíró: **Pályinkás Mihály**, és hites társai: **Medve János és Tóth János**.*36*

1784-ben törvénybíró: **Andreas Getsó**, *hites*: **Michael Dobos** és **Joannes Tóth**. (Azaz Gecsó András, Dobos Mihály és Tóth János.)*37*

***A Megyei Levéltárban megtalálható feudális kori pecsétnyomó elkészítési idejét nem ismerjük.* 38**

1./ Leltári száma: 00001.
2./ A helység neve, megye: Abod /Borsod m./.
3./ Készítés ideje: é. n. (év nélkül).
4./ Körirata: ABOD HELSIGE PETSETYE.
5./ Emblémája: Földből kihajló pálmaágak közt élő fa törzse és koronája
6./ A nyomólap vésete: homorú
a./ Átmérője: 2,4 cm, b./ Alakja: kör, c./ Anyaga: sárgaréz
7./ Külső része: sárgaréz
8./ Nyele: sárgaréz, négyszögletű, átlyukasztva,
9./ Magassága: 4,4 cm

A szerző felvétele

A szerző felvétele

Az uraság és jobbágy között támad vita esetén mindig az Urbárium szabályai adtak eligazodást. Az időről időre változó élet dolgai azonban megkövetelték, hogy e viszonyt rögzítő pontokat hozzáigazítsák a változásokhoz.

A jobbágyok sérelmeikre jogorvoslatot a „szolgálati út" betartása mellett remélhettek. Az uraság döntését az úriszéknél illetve a vármegyénél lehetett megfellebbezni. Az Úriszék a földesuraság bírósága volt. Egyrészt fellebbviteli bíróságként a községi bíróságoknak, másrészt első fokú bíróságként a jobbágyok magánjogi és büntetőjogi ügyeiben. Ide tartoztak természetesen a jobbágyok és a földesúr jogviszonyát szabályozó ügyek is. Ezek közül is az egyik legfontosabb, ha nem a legfontosabb, maga az Urbárium. Más, nagyobb jelentőségű büntetőperekben pedig a Vármegye ítélkezett.

Összegzésként megállapíthatjuk: Az úrbérrendezés számos társadalmi kategóriát felülvizsgált; kötelezettségeket, de ugyanakkor használati jogokat is rögzített. Elsősorban a jobbágyokra tekintett, s őket osztotta immár nehezen módosítható rétegekre: házhelyük, igás jószágaik, szántóföldjük arányában, a besorolás pedig a helyi szokásoktól függően megfelelő nagyságú telekbe történt. A zsellérek megkülönböztették házas és hazátlanra. Éppen e rétegek életmódjáról, anyagi helyzetéről tudni a legkevesebbet. Rétegeik szerint lehetett: földművelő, házi cseléd, szolga, állandó napszámos. Ezek a szegényebb rétegek aztán számban egyre

gyarapszanak, az apró telkeket csak egy-egy fiú örökölheti már, hisz a földesúr elejét veszi a további telekosztódásnak, s a többiek arra várnak, hogy földhöz jussanak. Irtásföldek, legelőfeltörések, eladogatott erdők, majorsági szántóparcellák gyarapítják majd az apró birtokokat.

A későbbi összeírások csak a jobbágyként adózó családokra nyújtanak megbízható adatokat. Ez a tény tovább bonyolítja a helyzetet, különösen ott, ahol a 18-19. század fordulóján még nagy erdőterületeket irtanak ki, és fognak művelés alá.

Az sem közömbös, hogy az úrbérrendezésig használt irtásoknak hányad részét hagyták meg irtásjellegű földnek, vagy használták a földesúrral közösen, mint legelőt. Megint nem mindegy a majorsági kezelésű földek aránya s az, hogy az erdők hány tulajdonos között oszlanak meg stb., hiszen a jobbágyfelszabadítás részint ezek függvényében nyithat perspektívát a parasztok előtt.

A Görög tanya ma. (A szerző felvétele)

Végezetül: annak fejében, hogy a jobbágy a földesurától házat és földet kapott, az urbáriumból megismert szolgáltatásokat és fizetéseket kellett teljesítenie. Úgymint:

- fizette a censust, amely a termények betakarítása után, tehát Szent Mihály napján volt esedékes,
- megdolgozta a földesúr majorsági földjét, lekaszálta rétjét, behordta szénáját,
- csak akkor halászhatott, az erdőn fát akkor gyűjthetett, ha ezekre a földesúr engedélyt adott,
- őszi, tavaszi vetéseiből kilencedet adott a földesúrnak, tizedet a királynak, - a réven és a hídon valamint a malomhasználatért fizette a vámot, - mindennemű szolgálattal tartozott, amit tőle a földesúr megkövetelt, - karácsonykor köteles volt ajándékokkal kedveskedni, - ha viszont tilosban azaz „tilalmasban” kapták, bírságot kellett fizetnie. Mindeme szolgálatokkal szemben semmi más joga nem volt, mint a szabad költözködés. Ezt azonban a törvények és a vármegyei statutumok szerfelett megnehezítették. Ha a jobbágy a földesúr szolgálatát megunta vagy zaklatását tovább nem tűrhette, joga volt tehát más földesúr szolgálatába szegődnie. Mindezt természetesen csak akkor tehette meg, ha előző urával szembeni kötelezettségeknek eleget tett, adóságait kifizette. Ezt nevezték a vármegyei protokollumok „jobbágybúcsúztatásnak.” Ha viszont a jobbágy élete és munkája során mégis olyannyira meggazdagodott, hogy a házat, amelyben lakott, pénzen megválthatta, ő maga szabaddá vált. Sőt megfelelő összeg ellenében armálist (nemesi levelet) is válthatott a Vármegyétől.

Abod katonai leírása

Az első katonai felméréshez (1782-1785) készült országleírás fontos katonai, gazdasági, hadseregellátási stb. adatokat tartalmaz Borsod vármegyéről, így természetesen Abod községről is.*39*

Térkép /részlet/ 1. (A szerző felvétele)

Az országjelentés eredeti anyagát a hozzátartozó térképekkel nyugat-keleti irányba növekvő sorszámú függőleges oszlopokra (colonne) és északról dél felé növekvő sorszámú vízszintesen futó szakaszokra (sectio) osztották fel.

A leírást végző tisztek jórészt cseh származásúak voltak és hallás után rögzítették - német nyelven - a magyar helységek, hegyek, folyók stb neveit, s emiatt sok helyen hibás névalakokkal találkozunk. A katonai országleírás az egyes települések vonatkozásában viszonylagos adatgazdagságot mutat, más települések vonatkozásában viszont szembeötlő a szűkszavúsága. Készítői egyébként szigorúan tartották magukat az előírásokhoz, azaz csak is a katonai szempontokra voltak tekintettel. 8 kérdőpontra kellett felelniük.

A községnek a szomszédos községtől való távolsága órában.
A szilárd épületek.
A vizek minősége.
Az erdők.
A rétek és a mocsarak.
Az utak minősége.
A környező hegyek.
Megjegyzések.

A hadsereg mozgatása szempontjából alapvető fontosságú volt a domborzatra vonatkozó megfigyelések rögzítése, különös tekintettel az uralkodó magaslatokra, ahonnan egy-egy- jól elhelyezett üteg tűz alatt tarthatott bizonyos területeket.

Az erdő helye, kiterjedése és jellege is el nem hanyagolható tényezőnek számított.

Az utak jellege és állapota csakúgy fontos volt, mint a domborzata. A vízrajzi adatok, vízfolyásokon való átkelési lehetőségek, árvízveszély, mocsarak-posványok részletes leírása, minősítése is tételesen bekerült az országleírásba.

A szilárd épületek vonatkozásában csak a jelentősebb épületekre voltak tekintettel. Ez többnyire templomot esetleg kastélyt, kúriát jelentett.

Térkép /részlet/ 2. (A szerző felvétele)

Borsod vármegye XVIII. század végi természeti képére egyébként jellemző volt, hogy a hegyeket és a dombos vidékeket kiterjedt erdők borították, elsősorban tölgyesek, bükkösök. Jelentősebb erdők között még az ártéri erdőket említhetjük. Feltűnően sok volt viszont a mocsár, nemcsak a sík vidékeken, hanem a dombos területeken is. Itt a vízfolyások (folyók, patakok) környezetük egy részét teljesen elmocsarasították és ennek következtében rendszeresek voltak az áradások. A közlekedés szempontjából így különleges jelentőséggel bírtak a gázlók illetve a hidak. A hidak többsége természetesen fahíd volt, néhány helyen említenek csak kőhidat.

A leírás alapján a települések nem mutattak nagy különbözőséget.
Abodról az alábbi leírást találjuk: **(Abogy, Abód) Col. 21.; Sect. 10.**
Ládbesenyő 1 ¾, Galvács ¾, Szendrőlád 2, Irota 1 ¾, Szakácsi 1 ½,
Rakacaszend 1 3/4. óra
Két falazott templom.
A patak csak a faluban mocsaras, de szép időben csaknem teljesen kiszárad.
A tölgyerdő Irota és Szakácsi irányában magas törzsű és egészen ritkás.
A többit máshol leírtuk.
Szárazak.
Minden út mindenütt jó.
Az a hegyhát, amelyik Ládbesenyő és Szakácsi irányában van, a legnagyobb és mindenütt benőtt.

Abod földrajzi nevei

A Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Levéltár kéziratos térképein[40]

Rövidítések:	**Térképek:**
Bm.=Borsod megye levéltára	
sz. v.=század vége	/XVIII.sz.v./ Bm.T.182/2.
T.=„törzsanyag”	1804 Bm.T.182/3.
U.=„urbéri térképek”	1840 Bm.U.122.
1804=a térkép keletkezési évszáma,	/1860/ Bm.U.6l8.
/1860/=/feltételezett évszám/	1865 Bm.U.9.
Bm. U.=618.a térkép levéltári jelzete	1865 Bm.U.756.

András tanya /1860/ Bm.U.6l8.
Anna tanya /1860/ Bm.U.6l8.
Árok /1860/ Bm.U.6l8.
Bakkert oldal 1865 Bm.U.9.
Bak kert tábla 1804 Bm.T.182/3.
Balás tó erdő 1804 Bm.T.182/3.
Balás tó rét 1804 Bm.T.182/3.
Boroszló allya 1804 Bm.T.182/3.
Boroszló erdő 1804 Bm.T.182/3.
Boroszló tető 1804 Bm.T.182/3.
Csapás /1860/ Bm.U.6l8.
1865 Bm.U.756.
Csapás út /1860/ Bm.U.6l8.
Csákány kút 1804 Bm.T.182/3.
Csorba völgy 1804 Bm.T.182/3.
Dolina föld 1804 Bm.T.182/3.
Dolina rét 1804 Bm.T.182/3.
Fazekas part 1804 Bm.T.182/3.
Felső Galvács düllő 1804 Bm.T.182/3.
Feltört rét /1860/ Bm.U.6l8.
Galvács 1804 Bm.T.182/3.
Gyümölcs kút 1865 Bm.U.9.
Hangyás oldal 1865 Bm.U.9.
Haraszt 1804 Bm.T.182/3.
Hosszú 1804 Bm.T.182/3.
Hosszú földek 1804 Bm.T.182/3.
Imolyás düllő 1804 Bm.T.182/3.
Imolyás erdő 1804 Bm.T.182/3.
Kadlap rét 1804 Bm.T.182/3.
Kerek partföld 1804 Bm.T.182/3.
Kereszt út mellett 1865 Bm.U.9.
Kert allya föld 1804 Bm.T.182/3.
Királykút 1865 Bm.U.9.
Király kúti major 1804 Bm.T.182/3.
Kis Lipótz 1804 Bm.T.182/3.
Korpa falu föld 1804 Bm.T.182/3.
Közép bércz 1865 Bm.U.9.
Közép tó föld 1804 Bm.T.182/3.
Lakra vivő út 1865 Bm.U.756.
Lipócz 1865 Bm.U.9.
Malom útnál 1804 Bm.T.182/3.
Meszesi árok 1804 Bm.T.182/3.
Nagyárok düllő 1804 Bm.T.182/3.
Nagy Lipócz 1804 Bm.T.182/3.
Nagyvölgy erdő /1860/ Bm.U.6l8.
Nádas oldal erdő 1804 Bm.T.182/3.
Nyilas völgy 1804 Bm.T.182/3.
Ortás alá kijelölt erdő /1860/ Bm.U.618.
Pap sor l804 Bm.T.182/3.
Pap völgy erdő 1804 Bm.T.182/3.
Papvölgy mellett 1865 Bm.U.9.
Pintzék felett 1804 Bm.T.182/3.
Polyánka 1804 Bm.T.182/3.
Rét feletti düllő 1804 Bm.T.182/3.
Rókalyukak 1804 Bm.T.182/3.
Somos allya 1804 Bm.T.182/3.
Somos tető 1804 Bm.T.182/3.
Szakácsi 1865 Bm.U. 9.
Szakácsi völgy erdő 1804 Bm.T.182/3.
Szőllő hegy 1804 Bm.T.182/3.
Szöllök 1865 Bm.U. 9.
Szőllők mellett 1804 Bm.T.182/3.
Tanyahely /1860/ Bm.U.618.
Tóharaszt /1860/ Bm.U.618.

Abod földrajzi nevei, 1864-ből[41]

*„Felső Cereháton Szendrői járáshoz tartozó helység nagyon régi lehet, a cseh Templomnak maradványai végett – melyet jelenleg is Reformátusok használják – onnan is gyanítható hogy régi falú lehet, - hogy a mostani **szőllő hegy Puszta falú** név alatt jön az említésbe – a' mostani falútúl alig 400. ölnyi távolságra fekszik – a' nép monda szerént szintén Abodnak neveztettet és magyar falú lévén, miszerént jelenleg is Magyar sor és Tót sor név alatt áll; - tótok a' múlt században **circa Annum 1711. Szepes Sáros 's Felső Abaúj megyéből** itten telepedni kezdtek. Abodnak elnevezését pedig nem tudni mit jelenthet.*

*Abod községnek határa 5266 Catastrális Hóld kiterjedésü, és határos 9 Község határaival – Szendrőváros, Szendrő Lád, Lád Bessenyő Lak, Szakácsi, irota, Rakácza, Rszend, és Galvács községekkel, partos helyen, 's mérő erdők között fekszik – szántó földek nem nagyon régiek irtásokból álló – mert alig 90. évet lehet számítani, mióta ős erdőt, bőven tölgy és cser mag termő kezdtek pusztítani – most már jobbadan az ős erdő helyén csak **Cserjést** lehet láttni.-*

*A határbéli kővetkező részei említetnek: **Bereg** szántó és legelő; **Konyha Cserjés** – mitől nyerte elnevezését nem tudni; **Polyánka** tót szántó; **Adám sár erdő** – elnevezését nem tudni; **Nagykő alatti erdő** – ott lévő köziklától: **Csákány kút** szántó, régente e' forrásba egy idomtalan régi Csákányt találtak, **faragó kő lápa erdő** – oly puha kő ottán találtatik, - melyet késel is lehet szegni. **Nádas tó erdő** – **vita vőlgy erdő** a' vezeték névtől – **Imolyás** szántó és erdő tót szó anyit jelent mint Isszap – **Nyilási völgy erdő** – ez felosztástól – **Szénvölgy erdő** – szénégetéstől, **nagy Lipocz** – tót szó – **Bodnar Miska völgy erdő** – abban régenten Bodnárok Hordókat készítettek – **Szakácsivőlgy erdő** - Szakácsi szomszédos falúval határos, **Bika vőlgy erdő** – nép monda szerént valami szabadon járó szilaj bikát itt elejtették; **Kondas Janko vőlgy erdő:** Kondások laktányától; **Német vőlgy erdő** – Kondások valami tévedő németet itt agyónverték; **hosszú vőlgy erdő;** hosszaságától – itt kezdődik **Kiraly kúti puszta** gazdászatai Épületekkel, tiszti Laktanyákal és Majóral, - valami 50. éves telepítvényel, a' pusztán felől az Erdőben van ezen név alatt **király kút marha itató helye** – mitől a' puszta is elnevezését nyerte – a nép monda szerént azért igy hijak, hogy a' valaha e' kútnál Mátyás király ebédelt – nem messze a pusztától éjszakfele az erdő szélén van ezen név alatt **büdös kút** – vize rezes kellemetlen és büdös, **Gyümölcsős völgy** szántó – **Bakkert** szántó – elnevezését nem tudni: **Hángyás óldal** szántó – valaha ott tányázó Hángyák zombikoktól; **Kőzépsö bércz,** szántó: - **gomolyas vőgy** szántó, ily nevü ottan kósározó bacsótul; **Keresztút melléki rétek**; **hosszú földek** szántó – hosszaságától; **Pap sor** erdő és szántó – valaha fehér barátok birtoka lévén. – Nem messze a' falútul Imolyas dülőben van egy **vásár domb** nevü most szántó főld – régente az Abodiak ezen a' helyen sertéseket árúlni szokták – még az ős erdőségekbe mindegyik Családnak sertés nyája lévén.*

Kelt, Abodon: 1864. Majus 5 én

Podhradszky Lajos helység Jegyzője által"

Földrajzi nevek Abod kataszteri térképén (1914)[42]

Az új földadó bevezetése tette szükségessé, hogy az addig használatos dűlőneveket felülvizsgálják illetve helyesbítsék. A térképkészítő mérnökből és a község elöljáróiból álló bizottság 1914. május 5-én készítette el az új és hiteles dűlőjegyzéket, amely alapján elkészülhetett Abod község új kataszteri térképe.

Változások az alábbi részeken történtek:

-A Beltelek területe a görög katolikus temetőnél, a Csörgő (Csöregő)-part dűlő keleti részén a Felső hosszak dűlő rovására növekedett ugyan, de a „belsőség" határa – egyes kisebb foglalásoktól eltekintve - változatlan maradt.

- Nyilas dűlőből - felparcellázása idején – bizonyos földeket a Csapásoldal dűlőbeli birtokosok ez utóbbi dűlőhöz csatoltak. Ezeket a foglalásokat most visszarendezték és a Nyilas dűlő a Csapás oldal dűlő rovására megnagyobbodott.

-A Felsőhosszak dűlő a Kenderföldek dűlő szélső parcellájával gyarapodott ugyan, a Belsőség felől viszont mintegy 800 □-öllel csökkent.

-A Papsor dűlőben Maradványföld dűlő néven egy aldűlőt alakítottak ki. A dűlő egyébként a szomszédos Irtásoldal és Polyánka dűlővel együtt a szendrői közlekedési út rendezésekor szenvedett némi területváltozást.

-A Cserjés erdő helyett a Köves dűlő nevet használták az 1905-ös felosztás óta. Az ugyanekkor felosztott Berek dűlő egy része a Kövesbe olvadt, így a Köves, a Berek valamint a Nádasvölgyi bérc dűlők határai - a kiosztás, a birtoklási állapot és a határrendezés szerint – egymás rovására kissé eltolódtak.

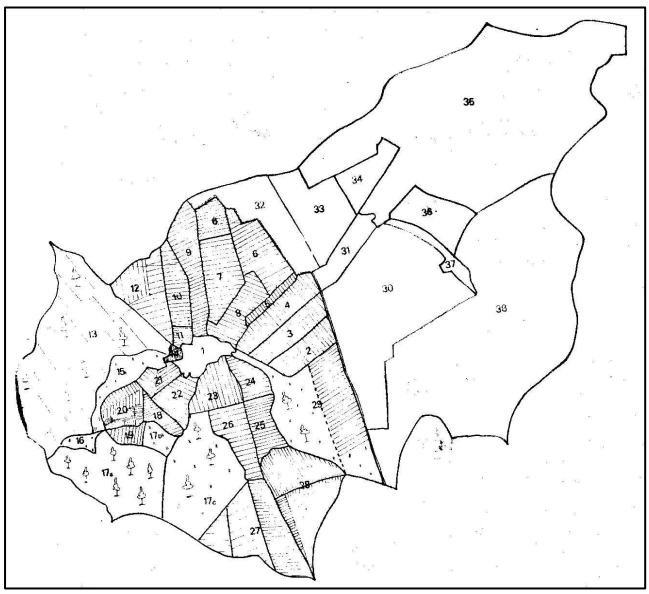
-A Nádasvölgybérc 1908-as felparcellázásakor a ki nem osztott terület megmaradt a régi nevén, a kiosztottak pedig új néven, Korpás illetve Vitavölgy kerültek a jegyzékre.

-A régi Lipócz és Bakkert oldal a röviden használt Bakkert oldal néven került a jegyzékre.

Egyébként névváltozáson illetve rövidítésen esett át valamennyi – összetett nevű – dűlő.

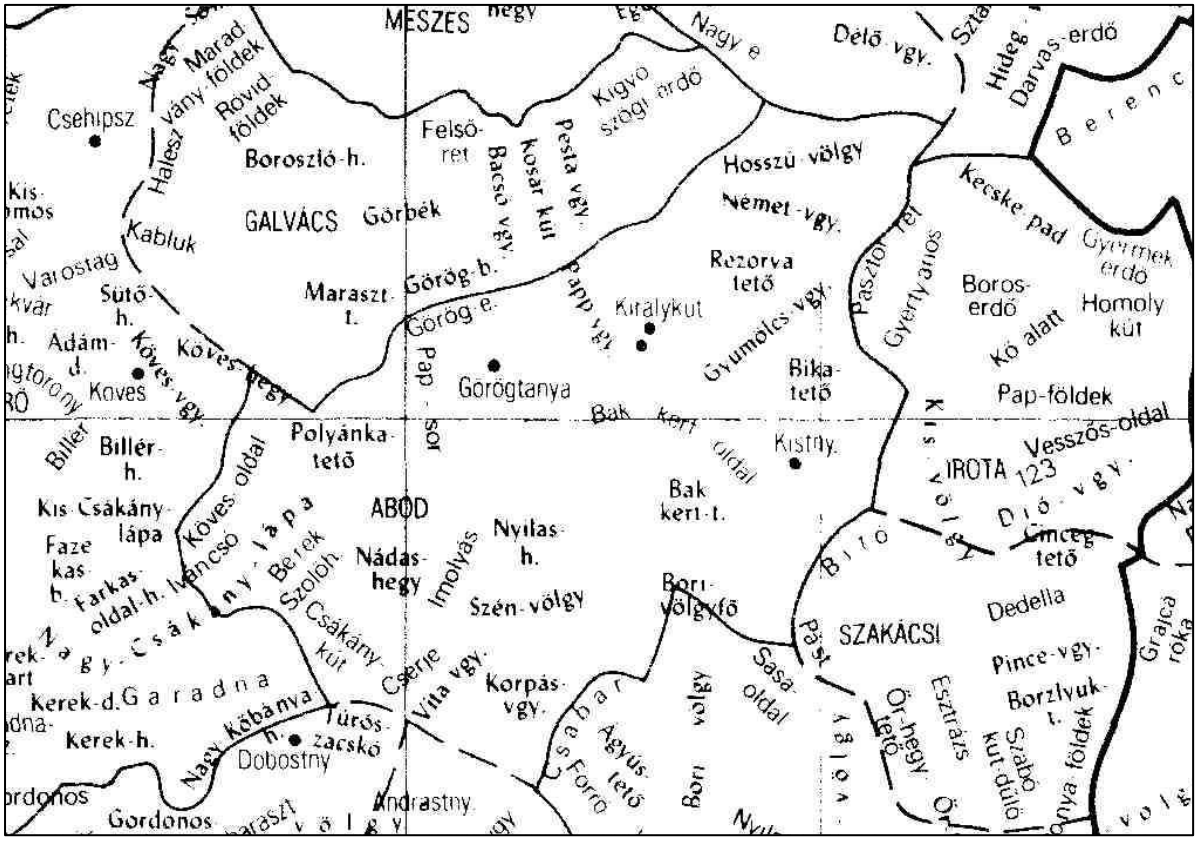
Ahol nem jelöljük, ott az új elnevezés megegyezik a régivel.

1. Beltelek, 2. Csapásoldal, 3. Rétfeletti (előzőleg: Rétfeletti és rétutáni), 4. Rétek (előzőleg: Falusi rétek) 5. Kenderföldek, 6. Büdöskúti oldal, 7. Pap-sor (aldűlője lett: Maradványföldek néven), 8. Felsőhosszak, 9. Irtásoldal, 10. Polyánka, 11. Csörgőpart, 12. Nagypallag, 13. Köves (előzőleg: Cserjés erdő), 14. Káposztás, 15. Konyha, 16. Berek, 17. Nádasvölgvi bércz (ennek egy részéből lett lásd: Vitavölgy és Korpás), 18. Alsóhosszak, 19. Csákánykút, 20. Szőlők (előzőleg Pusztafalu szőlők), 21. Szőlőkalja, 22. Szeles, 23. Nagyárok, 24. Vásárdomb, 25. Szénvölgv, 26. Imolyás, 27. Vitavölgy (lásd: Nádasvölgybérc), 28. Korpás (lásd: Nádasvölgybérc), 29. Nyilas, 30. Bakkert oldal (előzőleg: Lipócz és Bakkertoldal), 31. Keresztút melletti, 32. Büdöskút, 33. Papvölgy, 34. Középbérc, 35. Királykút puszta, 36. Hangyásoldal, 37. Malom feletti, 38. Szakácsi völgy.

A szerző felvétele

A hivatalosan használt földrajzi nevek Abodon.[43]

A földrajzinév-tár térképén Abod hivatalosan használt földrajzi nevei. (A szerző felvétele)

Abodi-patak, Bak-kert-oldal,
Bak-kert-tető, Berek, Bika-tető,
Bori-völgyfő, Csákány-kút,
Cserje, Görög-erdő, Görögtanya,
Gyümölcs-völgy, Hosszú-völgy,
Imolyás, Iváncsó, Királykút,
Kistanya, Korpás-völgy,
Köves-hegy, Köves-oldal,
Nádas-hegy, Nagy-Csákány-lápa,
Német-völgy, Nyilas-hegy,
Papp-völgy, Pap-sor, Polyánka-tető,
Rezorva-tető, Szén-völgy,
Szőlőhegy, Vita-völgy.

Abod adóközségnek határleírása, 1892.

A község területének megállapítását az 1892-ben életbe lépő földadó-szabályozás indokolta.*44*

A határleírási jegyzőkönyv **1892. április 24-én** készült. **Kovács Miklós** *határleíró mérnök* mellett **Papp László** *bíró és* **Kiss János** *törvénybíró* látta ez kézjegyével a jegyzőkönyvet.
Ekkor a község (Királykút pusztát is magában foglaló területe) **5416 katasztrális holdat** tett ki.

Megállapításra került továbbá, hogy *keletről* **Rakaca** és **Irota**, *délről* **Szakácsi**, **Lak, Ládbesenyő** és **Szendrőlád**, *nyugatról* **Szendrő**, *északról* **Galvács** valamint **Rakacaszend** község határolja.

A határjeleket folyó sorszámmal látták el és helyzetüket a terület művelési ágának illetve annak birtokosa megnevezésével jelölték. A jelek egymástól való távolságát lépésben adták meg. Ez általában 30 lépéstől 170-230 lépésig terjedt. A határvonalat a fordulási szöggel, az égtájjal, a vonaliránnyal határozták meg. Feltüntetve a terület művelési ágát, a dűlő illetve a birtokos nevét és esetleges egyéb jelzéseket.

A rakacai határszakasz
A község 1892-es határleírása északkeletről az úgynevezett **„Rakacza part”** hegytetőn lévő hármas határhalomnál kezdődik. Itt találkozik ugyanis ***gróf Vay Tihamér*** irotai erdeje, ***Gulybán János*** rakacai erdeje illetve ***gróf Pallaviciny-Csáky Zsigmond*** abodi erdeje.
A hármas határhalom központjában **egy vén tölgyfa** képezi a hármas határpontot. Rakaca, Irota és Abod községek között a határvonal leírása Rakaca községgel kezdődik és 3 határponton (halmon) keresztül jut el a **„Hosszuvölgy-part”** tetőn lévő hármas határhalomhoz, ahol ***gróf Pallaviciny-Csáky Zsirmond*** abodi erdeje, ***Gulybán János*** *és* ***Ferenc*** rakacai erdeje valamint ***Frind Antónia*** rakacaszendi erdeje találkozik. Itt végződik a rakacai határvonal és kezdődik a rakacaszendi határ. A rakacai határon 3 határhalom áll.

A bejárás **1892. április 21-én** történt. A jegyzőkönyvet **Rakaca** község részéről **Geczi Ferenc** és **Obbágy János** *hitesek* írták alá, a *bíró* aláírása olvashatatlan. **Abod** részéről: **Papp László** *bíró*, **Kiss János** *törvénybíró* és **Latkóczy Kálmán** *uradalmi erdész* neve szerepel.

A rakacaszendi határ
A fentebb leírt hármas határponttól derékszögben, majd egyenes vonalban nyugatnak, minden oldalról erdők között halad a határ, és 28 ponton át éri el a galvácsi hármas határhalmot. A határvonal innenső oldalán mindvégig a ***gróf Pallaviciny-CsákyZsigmond*** *erdeje* húzódik, a túloldalon egymást váltja ***Putnoky Frigyes, Lassu János*** valamint ***K. Kiss József és társai*** rakacaszendi erdeje. Végül a hegygerinctetőn a határvonalon húzódó erdő szélén találkozik a ***gróf Pallaviciny*** *erdeje* a ***Bialkó testvérek*** *rakacaszendi erdejével* és ***Kohn Gábor*** galvácsi *erdejével*. Ezen a sarkon került felállításra az a hármas határhalom, amely Rakacaszend, Abod és Galvács községek között a rakacaszendi határvonallal végződik és a galvácsival kezdődik.
A rakacaszendi határvonalon 28 halom található.

Ez a bejárás is még a fentebb idézett napon történt, az aláíró személyek **Abod** részéről szintén ugyanazok. **Rakacaszend** község részéről **Bialko Ferenc** *bíró* és *két hitese*, **ifj. Molnár József** valamint **Kertész Ferenc** neve szerepel az iratokon.

A galvácsi határszakasz

A határleíró **Kovács Miklós** *mérnök* ezt a határszakaszt még **április 20-án**, a Galvács község határleírásakor kijelölte illetve leírta. Ennek a szakasznak a teljes leírását tehát az említett napon készült jegyzőkönyv tartalmazza.

A fentiekben leírt hármas határponttól húzódik a galvácsi határvonal, ***Pallaviciny-Csáky Zsigmond gróf*** abodi *erdeje* és ***Kohn Gábor*** galvácsi erdeje közt az út szélén, a 12-13. határhalomnál a nevezettek szántói között, az utat kettémetszve folytatódik, majd a legelők között az 59-ik határhalomnál ***Dobos József*** abodi *szántója* végén, az ***abodi úrbéres szántók*** között éri el a 60-as határhalmot. Innen a ***Kohn Gábor*** galvácsi *erdeje* és ***Barva József*** valamint ***Fecso József*** abodi *szántóföldje* közti dűlőút keleti oldalán, a két erdőbirtok között visz a 75-ik halomig, a szendrői hármas határpontig.
Ez a határpont a Szendrőbe vezető út déli oldalán, a ***nyomásos birtokosság erdeje*** és ***gróf Pallaviciny-Csáky Zsigmond*** abodi *erdeje*, valamint ***Kohn Gábor*** galvácsi *erdeje* találkozásánál, az úttal szemben áll. Ez a határhalom képezi tehát azt a hármas határhalmot Galvács, Abod és Szendrő községek között, ahol a galvácsi határvonal végződik és a szendrői kezdődik. A galvácsi határszakaszon áll a legtöbb halom, 75 db.

Abod község részéről a jegyzőkönyvet **Kiss János** *törvénybíró*, **Benedek László** *hites* és **Latkóczy Kálmán** *uradalmi erdész*, **Galvács** részéről: **Dudás Ferenc** *bíró*, **Rescsanszki János** és **Szabó Ferenc** *hites* írta alá.

A szendrei határszakasz

Hasonlóan a galvácsihoz, **Kovács Miklós** *királyi határleíró mérnök* által **április 15-én** készített szendrői határleírási jegyzőkönyvből lett átemelve.

A fentebb leírt hármas határponttól a határút keleti oldalán, a ***szendrői nyomásos birtokosság*** *erdeje* és ***Pallaviciny-Csáky Zsigmond gróf*** abodi *erdeje* között folytatódik a határvonal, majd a két fent nevezett erdőt elhagyva ***gróf Csáky László örököseinek*** szendrői *erdeje* között előbb nyugatnak, majd délkeletnek fordul. Majd az abodi szántó és erdő között az itt lévő patak északnyugati oldalán, a szendrői uradalmi erdőben két jávor fa között, a völgy mentén a hegynek felfelé jut ki a hegygerinctetőre, ahol a csapásúton ***Kozma Istvánné*** szendrőládi *szántóföldje* és ***gróf Pallaviciny-Csáky Zsigmond*** abodi *erdeje* között a ***szendrőhöz tartozó erdőbirtokhoz*** ér.
Az itt lévő a hármas halom képezi azt a határpontot Abod, Szendrő és Szendrőlád között, ahol a szendrői határvonal végződik és a szendrőládi pedig kezdődik. A szendrei határvonalon 17 halom található.

Szendrő részéről a jegyzőkönyvet **L. Molnár István** *törvénybíró* és **Königstein Ábrahám** *hites*, **Abod** község részéről **Kiss János** *törvénybíró,* **Restyánszki András** *hites* és **Latkóczy Kálmán** *uradalmi erdész* írta alá.

A szendrőládi szakasz
Ennek a szakasznak a leírása, az előzőekhez hasonlóan, az eredeti határleírási jegyzőkönyvből került átvételre. A szendrőládi határleírást ugyancsak **Kovács Miklós** végezte, **1891. július 22-én.**

A fentebb leírt határponttól húzódik tovább a határvonal ***Kozma Istvánné*** szendrőládi *szántója* és ***gróf Pallaviciny-Csáky Zsigmond*** abodi *erdeje* között, majd a 7-es határ halomnál ***Berzeviczy György*** szendrőládi *szántóföldjének* sarkán folytatódva a 10-es határ halomnál egy mesgye végén végződik, ahol is a ***Pallaviciny-Csáky Zsigmond gróf*** abodi *erdeje*, ***Berzeviczy György*** szendrőládi valamint ládbesenyői *szántója* találkozik.

Ez a hármas határpont Szendrőlád, Ládbesenyő és Abod között, ahol a szendrőládi határvonal végződik és a ládbesenyői viszont kezdődik. A szendrőládi határvonalon 10 halom áll.

Szendrőlád részéről a jegyzőkönyvet aláírta: **Nagy József** *bíró,* **Bodnár István** *hites,* **Abod** község részéről: **Restyánszki András** és **Szabó József** *hites*, valamint **Latkóczy Kálmán** *uradalmi erdész.*

A ládbesenyői szakasz
Az előzőekhez hasonlóan, szintén az eredeti határleírási jegyzőkönyvből került átvételre. A ládbesenyői határleírást ugyancsak **Kovács Miklós** végezte, **1891. július 18-án.**

A fenti hármas halomtól kezdve húzódik tehát a ládbesenyői határvonal a ***gróf Pallaviciny-Csáky Zsigmond*** abodi *erdeje* és ***Berzeviczy György*** ládbesenyői *szántója* között és délkeletnek tartva jut el a Ládbesenyő, Lak és Abod községek közötti hármas határhalomhoz.
Ez a halom a ***Berzeviczy György*** ládbesenyői *szántója*, ***gróf Pallaviciny-Csáky Zsigmond*** abodi *erdeje,* valamint a Lak és Abod közötti határút oldalán, *a laki erdőszélen egy cserfa mellett* áll. Itt végződik a ládbesenyői határvonal és kezdődik a laki határszakasz. A ládbesenyői határszakaszon 20 halom található.

Ládbesenyő részéről **Szabó László** és **Feleki János** *hites* írta alá a jegyzőkönyvet, **Abodot** ezúttal **Drótos József** valamint **Szabó József** *hites* és **Latkóczy Kálmán** *uradalmi erdész* képviselte.

A laki határszakasz
Ugyancsak az eredeti határleírási jegyzőkönyvből került átvételre. A laki határleírást szintén **Kovács Miklós** végezte, **1891. július 14-én**.

Az előbbiekben leírt hármas határponttól húzódik a laki határvonal a ***gróf Pallaviciny-Csáky Zsigmond*** abodi *erdeje* valamint ***az abodi birtokosság*** laki *erdeje* közötti út mentén a 10-ik határpontig, ahol is az ***abodi birtokosság*** *erdejét* a laki ***Takács Tamás*** *erdeje* váltja. Aztán északkeletnek fordulva, a határút déli oldalán ***Takács Tamás*** *erdeje* és ***Vitáros István örökös*** laki *erdeje* között elhaladva a 18-as halomnál, a határút elágazásánál ***a laki közbirtokosság*** *erdeje* és az említett ***abodi uradalmi*** *erdő* között a hegygerinctetőn jut el a ***gróf Pallaviciny-Csáky Zsigmond*** abodi *legelőjéhez*, ahol ***Szakácsi*** községi *legelője* is található.
Az itt felállított hármas határhalom középpontja képezi a hármas határpontot Lak, Szakácsi és Abod községek között, ahol a laki határvonal végződik és a szakácsi pedig kezdődik.

Lak részéről **Kosztra Aurél** és **Kajtor Zsigmond** *hites*, **Abod** részéről **Papp László** *bíró,* **Csenger Mihály** *képviselő* és **Latkóczy Kálmán** *uradalmi erdész* írta alá a jegyzőkönyvet.
A laki határszakaszon 41 halom került felállításra.

A szakácsi határszakasz

A fentebb leírt hármas határponttól északnak fordulva két oldalt legelő között húzódik a határvonal. Az abodi oldalon a ***gróf Pallaviciny-Csáky Zsigmond*** abodi *legelője*, a szakácsi oldalon ***Steinberger József*** szakácsi *szántója* következik, amit vált ***a gróf*** abodi *szántója* és ***Steinberger*** szakácsi *erdeje*. A Steinberger erdejét elhagyva ***gróf Vay Tihamér*** szakácsi *erdeje* következik, az abodi oldalon pedig újfent ***az uradalom*** *legelője*, amely összefut ***gróf Vay Tihamér*** irotai *erdejével*. Ez az úgynevezett **„Bitóhegy" tető,** ahol a ***gróf Pallaviciny*** abodi *legelője* és a ***gróf Vay Tihamér*** Szakácsihoz, valamint Irotához tartozó *erdeje* található. Ennél a hármas határpontnál a szakácsi határszakasz véget ér és elkezdődik az irotai határszakasz. Ezen a határvonalon 17 halom áll.

Az **1892. április 22-i** bejárás jegyzőkönyvét **Szakácsi** község részéről **Szabó András** *bíró* és *helyettese* **Almási György** írta alá. **Abod** részéről pedig **Kiss János** *törvénybíró,* **Kis József** *hites* és **Latkóczy Kálmán** *uradalmi erdész*.

Az irotai határszakasz

Az említett irotai erdő és az abodi uradalmi legelő között a határvonal északnak fordul, majd a ***gróf Vay Tihamér*** irotai *erdeje* és a ***gróf Pallaviciny*** abodi *erdeje* között fut tovább egészen a *hegygerinc tetőn lévő* régi hármas határ halomhoz, ahhoz a *vén tölgyfához*, amely a rakacai szakasz kiindulási pontja. Az irotai határszakaszon 54 halom áll.

Ez utóbbi jegyzőkönyv **1892. április 23-án** készült, **Irota** részéről **Minyócki János** és **Hócza János** *hites,* **Abod** község részéről pedig **Szabó József** és **Drótos József** *hites* valamint **Latkóczy Kálmán** *uradalmi erdész* írta alá.

1914. május 10-én *„pót határleírást"* végeztek.

Az ekkor felvett jegyzőkönyvben a határvonalon elhelyezett határdombok felújításával kapcsolatos teendők kerültek rögzítésre.
Miután a határvonal bejárása után megállapították, hogy néhány határdomb elpusztult, annak helyreállítását határozták el. A leghosszabb határvonalon, a *galvácsin 8 domb* pusztult el, a *laki vonalon 11*, a *ládbesenyőin 5,* a *szendrőin pedig 2 db.*

Ez utóbbi bejáráson jelen voltak: **Szekeres Lajos** *kataszteri mérnök, a helyettes jegyző neve olvashatatlan, a helyettes bíró* **Gyöngyösi János** *és az esküdt* pedig **Kis János**.

Egy „család” a nagybirtok örökében

A község különleges helyzetet élvezett a vitézi rend tagjainak körében. Három olyan vitézt is találunk, akinek itt volt a vitézi birtoka. **Vitéz Kováts Gyulát**, **Vitéz Csabai Ferencet és Vitéz Czekeházy Ernőt.** A vitézi birtok egyébként fejenként mintegy 15 kholdat tett ki. A fenti vitézek közül került ki Abod legnagyobb birtokosa is.

Kováts Gyula, a római katolikus vallású földbirtokos, mintegy 2.400 kholdon gazdálkodott. A népes család (tíz gyermekük volt) itt is lakott a Királykúti birtok központjában lévő kastélyban.*45* A budapesti lakos földbirtokos, 1922. március 8-án egy budapesti kórházban halt meg, viszonylag fiatalon, 49 éves korában. Feleségére, Tükör Rozáliára 10 gyermeket hagyott. Közöttük 4 kiskorút. A gyermekek életkora a 24-től a 3 évesig terjedt.

A hagyaték

Kováts hagyatékul maradt ingatlanának forgalmi értéke az akkori számítások szerint mintegy 14.270.350 koronát tett ki. Ezen belül a némi ruhanemű 9.000, a bútorok 43.100 koronát, a gazdasági felszerelések 3.795.990 koronát. A szeszgyár felszerelését 800.000 koronára, a malom felszerelését pedig 400.000 koronára értékelték. A meglévő 71 hl „szesz”, hektoliterenkénti 50 koronával számolva, 355.000 korona értéket képviselt. Mindösszesen tehát 19.673.440 koronát tett ki a hagyaték.

A gazdaság és annak minden gondja hirtelen az özvegy nyakába szakadt. A kiskorú gyermekek nevelése mellett a birtok irányítása szinte kivihetetlennek látszott. A hagyatéki eljárás befejezése után, az özvegy nem is tétlenkedik, az árvaszék beleegyezésével, a birtokot azonnal **haszonbérletbe adja** a *nyíregyházi Takács Istvánnak és nejének, szül. Statkievicz Ilonának.* A bérleti szerződés 1926-ban lejár. Ekkor viszont a család úgy dönt, megbirkózik a gazdaság irányításával. 42.000 dollár kölcsönt vesznek fel az özvegy haszonélvezetében lévő 2.386 kh 836 négyszögöles birtokára. A hitelt a gazdaság leromlott felszereléseinek pótlására kívánják fordítani. A 600 milliós korona hitel ellen az árvaszék sem emel kifogást, ám feltételt szab: a birtoknak továbbra is osztatlan közös tulajdonban kell maradnia és a teljes kölcsönösszeget a zárgondnoki kezelésben lévő gazdaság szükségleteire kell fordítani.

A gazdaság viszont továbbra sem jövedelmez. Ahhoz, hogy a család a hitel kamatait fizetni tudja 1927-ben újabb hitelfelvételére kényszerül. A 84.800 dollár és 86.000 pengős kölcsönszerződés miatt tetemes jelzálog terheli a Kováts birtokot.

A következő években kisebb-nagyobb birtokeladásokat is találunk a kataszteri birtokíveken. 1928-ban például a büdöskútpusztai **ifjú Görög László** előbb mintegy 65 kh, majd nemsokkal ezután közel 80 kh-at vásárol a családtól. De a Kováts-féle birtokból, vagyonmegváltás címén, szerzi mintegy 81 kh-as birtokát **vitéz Czekeházy Ernő** is, 1929-ben. A Nagyatádi-féle földreform kapcsán pedig Kovátsék a családi birtokból mintegy 171 kh-at osztanak ki.*46*

A növekvő eladósodás azonban egyre nagyobb terheket ró a családra. Már szabadulni szeretnének a birtoktól, de egyenlőre nincs vevő. A kevés jövedelem miatt viszont az edelényi teherhatár helyesbítési bizottság a teherhatár módosítását fontolgatja. Szakértőt küld ki, hogy felbecsültesse a gazdaságot.

Leltár özv. Kovács Gyuláné és gyermekei tulajdonát képező királykúti birtokán talált élő és holt felszerelésről. 1927.július 29.*47*

I. Élőleltár

	db	érték (Ft/db)	összérték (Ft)
1./ ló	37	200	7400
2./ szarvasmarha (ebből)	56		18160
ökör	53	320	
fejős tehén	3	400	
3./ sertés kan	5		800
koca	50		4000
süldő	113		4800
választási malac	232		4800
4./ juh 919 (1/8-ad levonva a bacsonak)	807		10000
Összes			**49960**

II. Holtleltár

	db	db/Ft	Ft
1./ Fouwler féle 10 Hp.12, 210 és 12/211 számú gőzeke teljes felszereléssel			15000
2./ Máv. Gőzlokomobil 2377 sz. 10 Hp. Teljes garnitúra			6400
3./ Máv. Gőzlokomobil 1888 sz. 8 Hp. Teljesen felszerelt garnitúra			4800
4./ 60 Hp. „Feffrey” gyártmányú teher autó pótkocsival			3200
5./ „Fordson” tarkator, Oliver kettős ekével, teljes felszereléssel			4800
6./			960
7./Lógereblye	4	40	160
8./ fűkaszáló gép	5	120	600
9./ lovas szekér	13	65	845
10./ „stráf”	2	120	240
11./ ökrös szekér	18	65	1170
12./ „stráf”	2	120	240
13./ törekhordó bárka		40	80
14./ kis szekér	2	45	90
15./ vizes lajt 4 keréken	3	65	195
16./ vizes lajt 2 keréken	2	45	90
17./ két kerekű ökrös talyiga	8	20	160
18./ szakrendszerű vasekék 1-es, 2-es, 3-as típusú	60	40	2400
19./ borona 4 levelű	2	80	160
20./ 3 levelű	12	55	660
21./ csuklós	2	60	120
22./ rúgós	5	65	325
23./ henger	2	120	240

szeges, 2 tagú			
24./ vasból 3 tagú	6	100	600
25./ fából 1 tagú	4	25	100
26./ lókapa felszereléssel	20	8	160
27./ hajtókocsik			
üveges batár	1	400	400
fekete hintó	1	320	320
sárga hintó	1	240	240
fekete Esterházy	1	240	240
sárga hajtókocsi	1	240	240
Határkocsi	1	160	160
28./ lószerszám (pár)			
Parádés	3	80	240
1-es	1	40	40
nyereg teljes felszereléssel	2	30	60
29./ különböző apró felszerelések			
tárgyak a gazdaság minden ágához			2500
30./ magtár és szertár felszerelése együtt			1200
31./ gépész műhely felszerelése			5600
32./ kovács műhely			1000
33./ bognár műhely			660
34./ iroda			500
Összesen			**57185**

Együtt I. – II.:49.960+57.185=107.145.-Ft

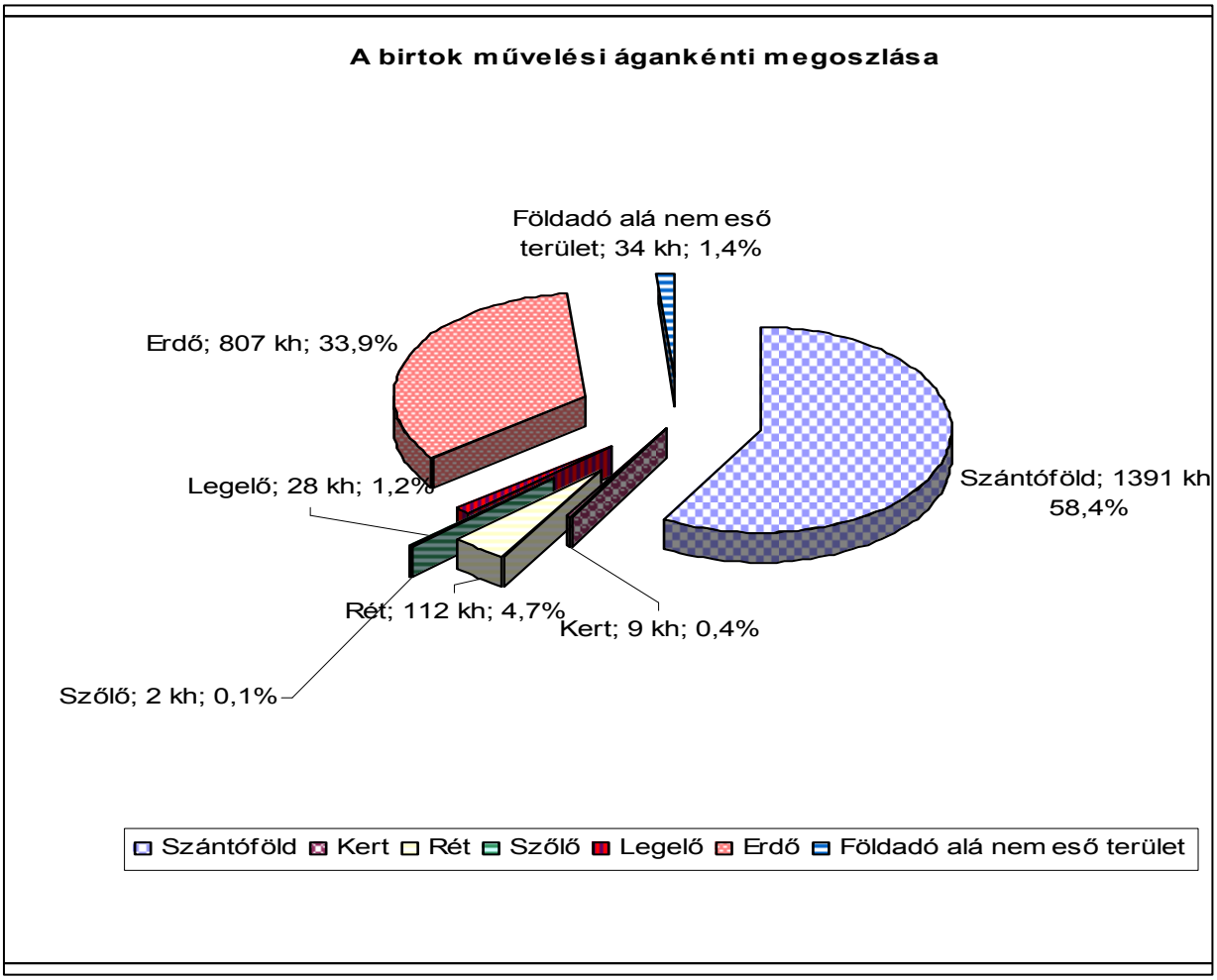
A nagybirtok 1937-ben

Az ingatlan tehát a községhez tartozó „Királykút” határában, a hivatalos mérnöki távolsági térkép szerint 3-km-nyire Abodtól, és Szendrő vasútállomástól Galvács községen keresztül 13,93 km-nyire feküdt. Az abodi 128 hrsz. kataszteri birtokív szerint az abban feltüntetett ingatlan tulajdonosai voltak:

1.	özv. Kováts Gyuláné	10/20
2.	Lakos Péterné sz. Kováts Erzsébet	1/20
3.	Kovách Kocsordné sz. Kováts Karolina	l/20
4.	Kováts Gizella	1/20
5.	dr. Szabó Lajosné	1/20
6.	Kováts Olga	1/20
7.	Kováts László	1/20
8.	Kováts Gyula kk.	1/20
9.	Kováts Ferenc kk.	1/20
10.	Kováts Anna kk.	1/20
11.	Kovács Dezső kk.	1/20
Összesen:		**20/20.**

Tekintsük meg, hogyan nézett ki a cc. 2400 kh-as Kováts-féle nagybirtok, 1937-ben.*48*

A birtok művelési áganként megoszlása:		
1.	Szántóföld	1.391 kh 1.096 □-öl
2.	Kert	9 kh 933 □-öl
3.	Rét	112 kh 385 □-öl
4.	Szőlő	2 kh 1.294 □-öl
5.	Legelő	28 kh 517 □-öl
6.	Erdő	807 kh 1.299 □-öl
7.	Földadó alá nem eső terület	34 kh 112 □-öl
Összes terület:		**2.386 kh. 836 □-öl,** amelynek kataszteri tiszta jövedelme: **11.298,63 korona** volt.

A kataszteri tiszta jövedelem 40-szerese képezte az ingatlan kataszteri értékét, ami 451.945 pengőt tett ki – vagyis az ingatlanok holdankénti kataszteri értékére 189 pengőt számoltak.

Az ingatlanoknak egyébként igen csekély termőerejük volt és az akkori mező-és közgazdasági viszonyok mellett a kataszteri tiszta jövedelem 40-szeresével számított becsértéket még megközelítően sem érték el.

Gazdaszemmel nézve az elég nagy kiterjedésű birtok terepviszonyai nagyon kedvezőtlenek voltak, hiszen az ingatlan nehezen művelhető dombokon, sőt „hegyek" lejtőjén feküdt.

A talajviszonyait tekintve az ingatlan talaja vizet át nem eresztő hideg, tápanyagban igen szegény nyirok volt, ennek esetleg szakszerű megjavítása (meliorációja) a tulajdonos teljes jövedelmét is felemészthette volna. Nem beszélve arról, hogy például sokszor április közepén az itteni hegytetőkön, lejtőkön még olyan vizes volt a föld, hogy lehetetlen volt a vetés, holott más vidékeken a tavaszi vetések nemcsak hogy folyamatban voltak, de java részben már ki is keltek.

A becslő szakértő három szempontot vett figyelembe a gazdaság feltérképezéséhez. Elsőként a *kataszteri tiszta jövedelmet* vizsgálta, majd ezt követte a *birtok jövedelmezőségének* a kiszámítása és végül *a haszonbérlet útján való hasznosítás* lehetősége.

Mint láttuk tehát a szakértő számításai szerint a birtok kataszteri tiszta jövedelme 11.290,63 koronát tett ki. Ennek 40-szeres kataszteri értéke pedig: 451.945 pengő volt, kataszteri holdanként 189 pengővel számolva.

Szántóföld (khold), amelynek	1392
¼. őszi vetés	348
¼. tavaszi	348
¼. különféle takarmánytermelésre szánt terület	348
¼. fekete ugar	348

A jövedelmezőség vizsgálatához viszont tekintsük meg a kataszteri birtokívek szerinti megosztást: A tavasziak alá szánt 348 kh. terület jövedelmezősége nagyon ingadozó volt. A terület tavaszi árpa, zab, tengeri és répa termése, a legnagyszerűbb számítások mellett is, csekély eredménnyel kecsegtetett. A 348 khold kiterjedésű terület a mezőgazdasági termelés szempontból egyébként 3 részre oszlott. Úgymint árpaföldre, zabföldre és tengeri- avagy répatermelésű területre. A burgonya termelése a talaj kötöttségénél és hideg voltánál fogva nem volt ugyan gazdaságos, ám ennek termelése a mezőgazdasági szeszgyárra való tekintettel mégiscsak fontossággal bírt.

Ezek után nézzük a tavasziból várható termés eredményeket illetve az ezekből számított bruttó jövedelmeket.

A 348 khold őszi vetés után remélt bruttó jövedelem:				
búzából:	332 kh.	átlag 8 q	1856 q á P 17.	31.552. P
rozsból:	116 kh.	átlag 6 q	696 q á P 14.	9.744. P
Az ősziek után remélhető bruttó összjövedelem tehát:				41.296. Pengő

Az árpatermésből várható bruttó jövedelem:			
116 kh.	holdanként 7 q számítva	812 q á 13. P	10.556. P
A zab termésből :			
116 kh.	holdanként 6 q	896 q á 14. P	9.744. P
A tengeri termésből:			
66 kh.	holdanként 7 q	464 q á 10. P	4.640. P
Répatermelésből /takarmány és cukorrépa/:			
58 kh.	holdanként l20 q	960 q á 1.40 P	9.744. P

A szántóföld után remélhető bruttó jövedelem eredménye tehát:	
búza és rozs	41.296. P
árpa	10.556. P
zab	9.744. P
tengeri	4.640. P
répa	9.744. P
Összesen:	**75.980. P.**

1391 kh. 1096 n.öl szántóföld után ősziekből	41.296. P
tavasziakból	34.684. P
ugar	4.872. P
9 kh. 933 n.öl kert	1.255. P
112 kh. 385 n.öl rét	8.419. P
2 kh. 1294 n.öl szőlőből (gyümölcsösnek minősített terület)	320. P
28 kh. 517 n.öl legelő bruttó jövedelme	3.932. P
Összesen:	**94.770. P**

A kataszteri birtokív adatai szerint a gazdaságnak ezenkívül volt még 9 khold 933 n.öl *kertnek* minősített ingatlana is, amely terület a királykúti központi majorban illetve a mellette elterülő földeken volt. Ennek a jövedelmét nehezen bár, de hozzávetőlegesen a következők szerint sikerült megállapítani. (A szakértő szerint ugyanis egy közel 2.400 kh. földterületet felölelő birtoktestnek az adott viszonyok mellett legalább 10 khold kerttel - anélkül persze, hogy az esetleges gyümölcstermelést kultiválná -, és legalább 40 khold földadó alá nem eső területtel kell rendelkeznie ahhoz, hogy mezőgazdasági igazgatásához nélkülözhetetlenül szükséges utak, árkok, a mezőgazdasági épületek létesítésére illetve fenntartására szánt területek meglegyenek.) A 9,5 kh. kert művelési ágú terület tiszta jövedelme kataszteri holdanként 30 pengőnél többre nem volt tehető, ezért ennek tiszta jövedelmére 1.255 pengőt számolt a szakértő.

A birtokhoz 112,25 kh. *rét* is tartozott. Ez olyan helyen volt található, amely legelőnek nem igazán volt alkalmas. Vizenyős volta miatt csak savanyúfű széna termett rajta, s ez is legfeljebb harmadrendűnek volt minősíthető. Így a legelő kataszteri holdankénti bruttó jövedelme csak 75 pengőre rúgott, a 112,25 kh. tiszta jövedelme pedig mindösszesen 8.419 pengőre volt tehető.

A mintegy 2 kh. 1294 n.öl *szőlő*, a felméréskor jövedelmet nem biztosító gyümölcsös, bruttó jövedelmét 320 pengőre taksálták. A fenti művelési ágú ingatlanokat összegezve, bruttó jövedelmük alapján megállapíthatjuk: ez az összeg képezte tehát a szántóföld, a kert, a rét, a szőlő és a legelő bruttó jövedelmét.

A fenti munkák elvégzéséhez szükséges termelési és egyéb költségekre a szakértő 61.800 pengőt számolt. Ha ezt az összeget levonjuk a tiszta jövedelemből 32.970 pengő marad,

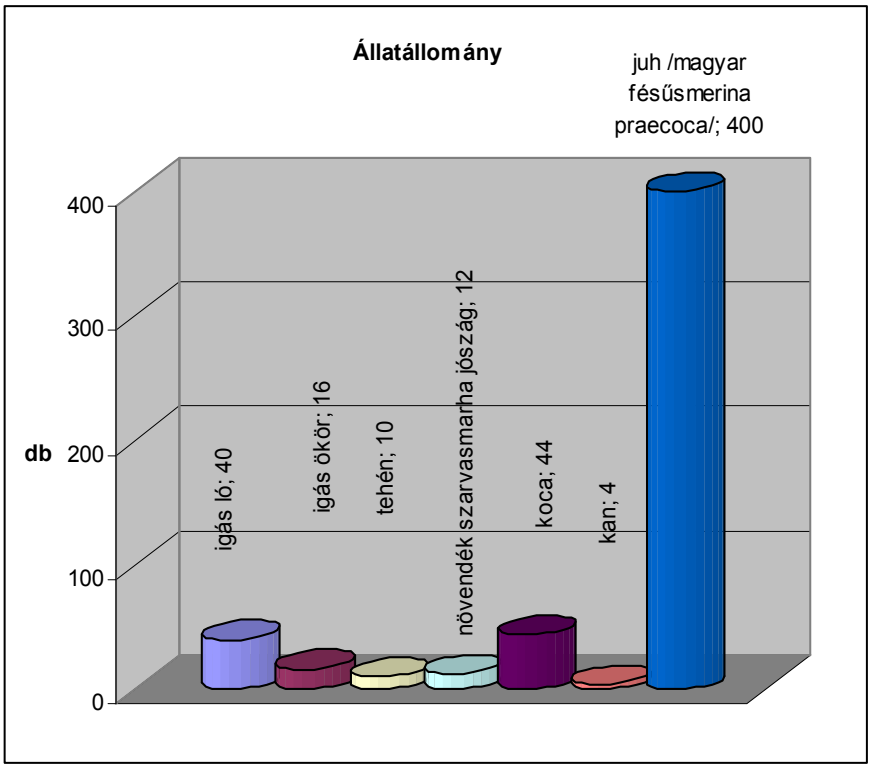
amelynek a 10-szeresével számolva megkapjuk a forgalmi értéket. Számításaink szerint ez 329.700 pengő.

A 807 kh. 1299 n.öl kiterjedésű *erdő* értékbecslés szempontjából, a szántóföldtől elkülönítve, egészen más elbírálás alá esett. Figyelembe véve az 50-60 évet igénylő erdőtárolási fordát, ezt az erdőnek egyetlen része sem közelítette meg. Az 5-20-30 éves cser - és nem tölgyfával természetesen betelepített területek azokon a helyeken voltak találhatók, amelyek mezőgazdaságilag egyáltalán nem voltak hasznosíthatók. Így a kereken 800 kh erdő terület a jövedelmezőség szempontjából 40.400 pengőn került felbecslésre.

A *földadó alá nem eső terület* bár közvetlenül nem biztosított jövedelmet a birtok értékét – a számítások szerint – 6.100 pengővel növelte. Az egész birtok a jövedelmezőség szerinti becsértéken tehát hozzávetőleg 333.760 pengőt képviselt.

A birtokon egyébként mintegy 36 épületet találtak, amelyből azok kiterjedését, állapotát és forgalmi értékét tekintve 31 került felbecslésre, 103.450 pengő értéken. Meg kell azonban jegyezzük: a becslő az épületek értékét – mint a különféle művelési ágú földingatlanok nélkülözhetetlen tartozékait - a földingatlanok értékébe beszámította.

A Kováts család birtokán az alábbi állatállomány volt megtalálható:

Ennek az állatállománynak értékét 28.800 pengőre becsülte a szakértő. A gazdaság üzemben tartásához az alábbi (nagyobb) eszközök szolgáltak: 1 db 10 HP Fowler gyártmányú 2 lokomobilos gőzeke (évenként 600-600 kh. -at szánthat fel), 2 db 8-as és 10-es cséplőszekrénnyel, külön egy 9-es, lokomobillal. Utóbbi Claython-Shutleworth féle gyártmány. Egyébként a gazdaság jól felszerelt volt illetve korszerűen berendezett. A talaj okszerű megműveléséhez ezekre az eszközökre feltétlenül szükség is volt. Az akkori viszonyokhoz képest és a mezőgazdasági üzemhez mérten – az igaerővel együtt – ezek az eszközök teljesen elegendőnek mutatkoztak a talaj korszerű megműveléséhez.

Ezek után nézzük, milyen adók és egyéb közterhek terhelték a gazdaságot. (Lásd táblázat!)

Házadó /mint 1937. évi adóalap/	1355
Földadó	2621,28
Házadó	217,70
Házadó rendkívüli pótléka	72
Jövedelemadó	620
Ennek pótléka	372
Betegápolási pótadó	468,32
Rokkantsági adó	354,70
Kereseti adó	68
Útadó	1287
Útadó pótlék	29,27
Községi pótadó	1987,28
Iparkamarai illeték	5,27
Mezőgazdasági kamara illeték	65,53
Kéményseprési díj	133,20
Egyéb költség	360
Összesen (Pengőben):	**8682,43**

További teher volt még a kegyúri teher is. Ez 52 m³ (köbméter) tűzifát jelentett, amelynek súlya köbméterenként mintegy 4 q. -át (mázsát) tett ki. Összesen tehát 208 q. -át. A fa köbméterenkénti egységára helyben 2 pengő volt, így az 52 m³ összesen 416 pengő értéket képviselt. Jég és egyéb elemi kár címén az előző évre vonatkozóan 4.109,79 pengőt írtak le a köztartozásból.

Végül nézzük, haszonbérbeadással miként lehetett volna hasznosítani a birtokot?

Az ingatlannak haszonbérbeadás útján való hasznosítása esetén évi 26.728 P-t lehetett volna elérni, természetesen az adók és közterheknek haszonbérlő által leendő viselése mellett. Ennek az összegnek a hozzávetőlegesen számított 10-szerese képezte az egész birtok forgalmi értékét, ami kereken 267.000 P.-őt tett ki.

Az ingatlan haszonbérlet útján való hasznosítása, abból a célból, hogy a család létfenntartását szolgálja, az akkori mostoha viszonyok mellett, értve ez alatt a köz- és nemzetgazdasági viszonyokat, nem igazán volt értékesíthető.

A család illetve egyes tagjai próbáltak ugyan segíteni egymáson. **Dr. Váczy József**, az **özv. Kováts Gyuláné** veje például úgy, hogy anyagi helyzetének romlására 436 kholdat vett haszonbérbe a birtokból, 50 kg búza és a haszonbérletet terhelő adók és egyéb közterhek viselése mellett, csak azért, hogy a birtok kezelése a családban maradjon.

Összegzésül megállapíthatjuk: A birtok jövedelme alig fedezte tulajdonosainak létfenntartását. A birtok terhelhetősége tehát elérte azt a kritikus pontot, amelyen túl a teherhatár felemelésének semmiféle alapja és helye nem lehetett. Megállapítható volt továbbá az is, hogy a birtoktulajdonosok 11-en voltak, köztük a birtok jövedelméből élni akaró 4 kiskorú gyermek. Igaz ugyan, hogy a nagyobbak nemcsak szellemileg, de fizikailag is hozzájárultak a gazdaság jövedelmének maximális emeléséhez, de ennek a birtoknak a jövedelmezősége, ebben a formában, a tulajdonosok létfenntartását már nem tudta biztosítani. Néhány évig (1941-ig) kellett még kihúzni a családnak, amikor is – végre – olyan vevő jelentkezett, aki elfogadható árat kínált a birtokért cserébe. Igaz, addig meg kellett élnie a családnak azt is, hogy 1938-ban például a birtok köztartozásainak kiegyenlítésére az abodi elöljáróság zálogolást rendeljen el. És amikor a zálogolás alkalmával lefoglalt ingóságokat az özvegy a zár feloldása nélkül értékesítette, bűnvádi eljárást kezdeményeznek ellene. A sérelmesnek tartott eljárás miatt Kovátsné panaszt emel és kérelmet nyújt be a pénzügyminisztériumhoz, hogy az eljárást szüntessék meg illetve tartozását ingatlan felajánlással egyenlíthesse ki. A minisztérium azonban a megyei pénzügyigazgatóság útján elutasítja a beadványt, arra hivatkozva, hogy a törvényes fellebbezési határidőn belül kellett volna élnie ezzel a lehetőséggel.

Az 1940-es birtokívekben újabb érdekes bejegyzést találunk. özv. Kováts Gyuláné és gyermekei a birtok Bakkert oldali és a Szakácsi völgyi 104 kh. területét politikai célú hasznosításra felajánlják az Országos Földhitelintézetnek.**49**

Az Árvaszék közbeszól

Kovátséknak a királykúti birtok eladásáról 1941. évi szeptember hó 16.-án sikerült megállapodniuk a Munkácson bejegyzett **Latorca Gazdasági és Ipari Rt.**-vel.

Ez idő szerint még mindig volt egy kiskorú gyermek, **Kováts Vendel Dezső**, a családban. Ezért a vármegyei árvaszéknek tárgyalást kellett elrendelnie október 8-ára, Miskolcra az adásvételi szerződésből folyó vételár felosztására.

A család tagjaiból megjelent **özv. Kováts Gyuláné, szül. Tükör Róza, dr. Nagy József**, mint felesége, szül. **Kováts Erzsébet** meghatalmazottja, **dr.Váczy József, dr. Váczy Józsefné, szül. Kováts Gizella, Welther Miklósné, szül. Kováts Anna, Kováts Olga, Kováts Ferenc, Kováts Gyula,** továbbá **Kováts Vendel Dezső** serdült kiskorú, **dr.Demeter Kálmán** miskolci ügyvéd, mint **Kovách Kocsárdné, szül.Kováts Karolina** igazolt jogi képviselője, **Kováts László**, mint érdekelt felek, ezenkívül az eseti gondnoki tisztéről lemondott **id. Váczy József** helyébe az árvaszék által kirendelt **dr.Bodnár László** eseti gondnok, a vármegyei árvaszéki helyettes elnök, **dr. Balogh Ferenc,** mint a tárgyalás vezetője, valamint **dr. Molnár József** vármegyei főügyész, mint árvaszéki ügyész.

A tárgyaláson kiderült: a családnak a Latorca Gazdasági és Ipari Rt.-vel kötött adásvételi szerződése szerinti ingó és ingatlan vagyon vételára a Magyar-Olasz Banknál kamatozó letétként elhelyezésre került. Ezért minden érdekelt az adásvételi ügy sürgős és végleges befejezésében volt érdekelt. Az árvaszéki helyettes elnök a kiskorú Vendel Dezső érdekeit védve arra kérte a család tagjait, hogy a vételárból kifizetendő tartozásokról illetve a maradék összeg felhasználásáról mindenképpen egyezzenek meg, mert ellenkező esetben, minden egyes napi késedelem „az érdekeltek és közöttük a serdült kiskorú károsodását idézi elő". A család az egymás közötti beható eszmecsere után az adósságokat a következőkben állapította meg, azzal a kitétellel, hogy a hitelezőkkel folytatott egyezkedési tárgyalások eredményeképpen azok összege csak minimális változást szenvedhet.

A Magyar Általános Hitelbanknak fizetendő(Pengő)	670000
A Pénzintézeti Központ teherrendezési kimutatásában szerepelt, 172.800 P, amelyre kifizethető cca.	60000
A gazdaság jelenleg fennálló un. függő adósságai, melyek az adókat, illetékeket és a m. kir. kincstár egyéb követeléseit magukban foglalják minden engedmény nélkül cca.	100000
Összesen:	830000
Az ingatlan vételára:	1060000
Az ingóságok vételára:	100000
Összesen:	1160000
Fennmarad	330000
Ezt terhelő cca. költség:	30000
Tehát előreláthatóan megmarad:	**300000**

Ehhez a felállításhoz az összes érdekel hozzájárult és azt magára nézve, az előállható kisebb változástatásoktól eltekintve, kötelezőnek ismerte el. A megállapodás részét képezte továbbá Kovách Kocsárd Ákosné szül. Kováts Karolinának a vételármaradványból való részesedés kérdése. Karolina ugyanis közel egy hónapos késedelemmel írta csak alá az adásvételi szerződést, így a hitelezőkkel kedvezőtlenebb egyezséget lehetett elérni. Ez viszont kamatveszteséget és egyben több adóterhet is jelentett az eladó társtulajdonosoknak.

A testvérek Karolina nővérükkel szemben támasztott kárigényükről – a testvéri szeretetre való hivatkozással – lemondtak ugyan és hajlandók is voltak éppúgy részesíteni őt a birtok vételárából, mint a többi testvért - ideértve az ingóságok vételárát is -, azonban kikötötték: Kovách Kocsárdné a reá eső vételárrészből fizesse meg a magatartásával okozott készkiadásokat és vagyonátruházási illetéket, azt a 14.738 P tőketartozást, amellyel ő, illetve férje tartozik a közös birtoknak. Ugyanakkor jogosnak ismerték el Kovách Kocsárd 13.799.- pengős követelését.

Megállapodtak továbbá abban is, hogy a tulajdonközösség megszűnése után a testvérek vagyonukat szabad kezelésbe veszik. Egyben hozzájárultak ahhoz, hogy a szülőtartási kötelezettség megváltása címén, a 10 gyermek, anyjuk élete fogytáig – a jogosult szabad választása szerint - havonként négyszáz (400.) aranypengőt, vagy pedig 13 q. szokványminőségű búzát fizet. Ennek kivitelezésére a Pesti Magyar Kereskedelmi Bank főintézetével olyan megállapodást kötnek, amely alapján az édesanya minden hónap első napján kézhez veheti a járandóságát. Ebben a kötelezettségben a kötelezettségvállalók fejenként osztoztak. Megállapodtak abban is, hogy a vételárból az összes fennálló adósságok kiegyenlítése után fennmaradó összeg terhére Kováts Olga kiházasítására, az osztályrészén felül, 10.000.- P-t, fizetnek.

Ugyanakkor Kováts Vendel Dezső kiskorú részére a Pesti Magyar Kereskedelmi Bank pesti főintézeténél 2.000.- P-t tesznek le azzal a feltétellel, hogy abból 500-500. pengőt az első két szigorlati bizonyítvány bemutatása, a hátralévő 1.000. pengőt pedig a doktoravatási bizonyítvány bemutatása ellenében vehet fel.

Kováts Gyula részére ugyancsak egyetemi tanulmányai befejezésének céljára 1000.- P-t helyeznek letétbe, az előbbiekben említett Banknál. Az összeg a doktoravatási bizonylat bemutatása ellenében vehető fel.

Kováts Dezső kiskorút ez a kötelezettség nem terhelte ugyan, de ő kijelentette, hogy „önjogúságának elérte után" a fenti összegből reá eső részt testvéreinek megtéríti.

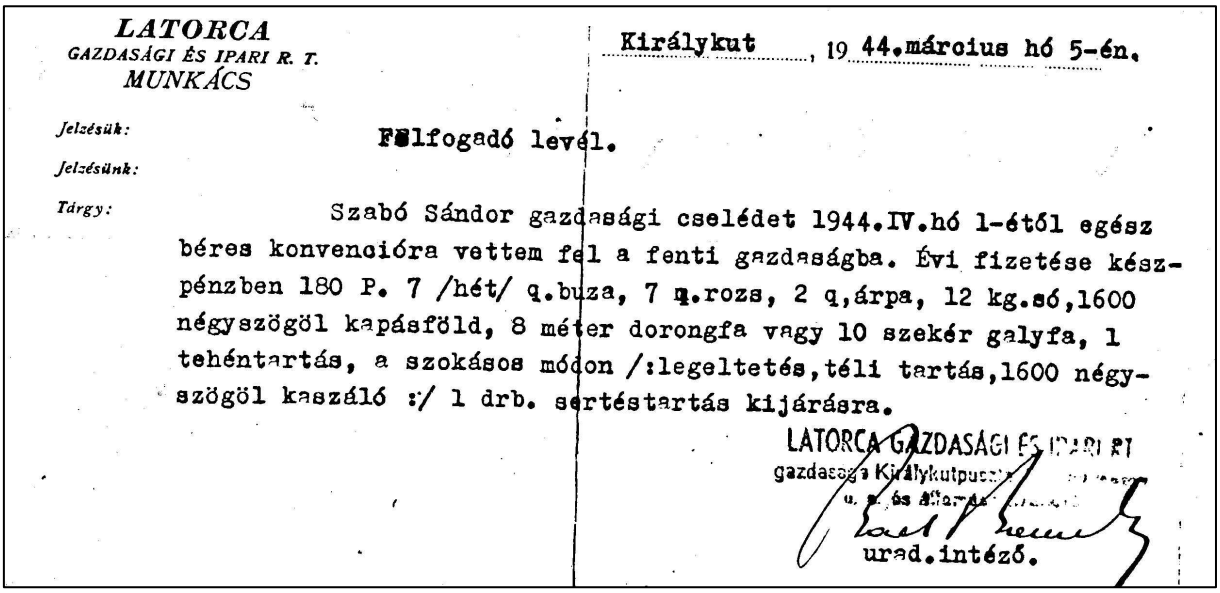
A fentiekben részletezett kifizetések után fennmaradó vételárból a testvérek elvileg egyenlő arányban részesültek. Ugyanakkor az osztályos egyezségnél beszámították mindazokat az összegeket is, amelyeket az egyes testvérek, vagy férjeik tartozásaira, már

korábban kifizettek, illetve a tehermentesítési eljárás során kell majd még kifizetni. Ezek a kifizetések aztán természetszerűleg mindenkinek a saját részéből kerül majd levonásra.

Ugyanakkor az összes érdekelt félnek az volt a kérelme, hogy az ingóságok vételára címén, a vevő Latorca Rt. által a Magyar-Olasz Banknál letétbe helyezett 100.000 pengőből az esedékes 60.000 P előleg „oldassék fel" a letéti kezelés alól, hogy ez a szerződés eredeti intenciójának megfelelően, a függő adósságok haladéktalan rendezésére legyen felhasználható.

Az eseti gondnok a maga részéről hozzájárult, hogy a 60.000 P ingó vételárrészlet feloldásra kerüljön, hiszen a függőadósságok rendezése halaszthatatlanul sürgős és az a kiskorú érdekében áll. Viszont megismételte: az ingatlan vételára és az ingóságok hátralékos vételára mindaddig letéti kezelésben marad, amíg a földművelésügyi miniszter jóváhagyása az ingatlanszerződéshez meg nem érkezik.

Fölfogadó levél*50*

LATORCA
GAZDASÁGI ÉS IPARI R. T.
MUNKÁCS

Jelzésük:
Jelzésünk:
Tárgy:

Királykut, 1944.március hó 5-én.

Fölfogadó levél.

Szabó Sándor gazdasági cselédet 1944.IV.hó 1-étől egész béres konvencióra vettem fel a fenti gazdaságba. Évi fizetése készpénzben 180 P. 7 /hét/ q.buza, 7 q.rozs, 2 q,árpa, 12 kg.só,1600 négyszögöl kapásföld, 8 méter dorongfa vagy 10 szekér galyfa, 1 tehéntartás, a szokásos módon /:legeltetés,téli tartás,1600 négyszögöl kaszáló :/ 1 drb. sertéstartás kijárásra.

LATORCA GAZDASÁGI ÉS IPARI RT
gazdasága Királykutpuszta

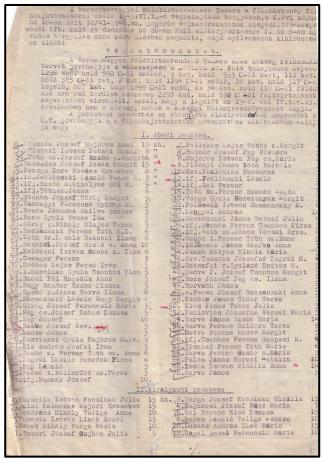
urad.intéző.

A szerző felvétele

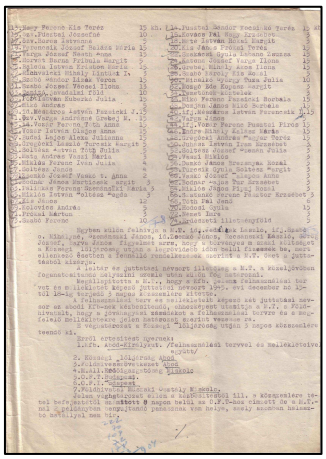

Babverés (Készítője ismeretlen)

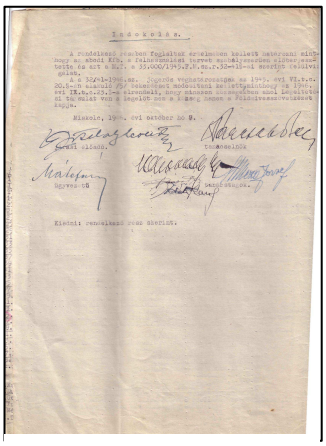
A földosztás

A Tiszántúli föld nélküli és kevés földű parasztok már 1945 februárjának végén, március elején *községi földigénylő bizottságokat* alakítottak és megkezdték az elhagyott nagybirtokok felosztását. Ez a körülmény aztán arra késztette a Függetlenségi Front vezetőit és a kormányt, hogy mielőbb szabályozzák a földosztással kapcsolatos kérdéseket. Az Ideiglenes Nemzeti Kormány 1945. március 17-én hirdette ki a földosztásról szóló rendeletét. (A rendeletet illetve annak végrehajtását az 1945: VI. tc. szentesítette.) Ebben többek között teljes egészében kisajátításra ítélte az 1.000 kholdat (kataszteri hold) meghaladó mindennemű földbirtokot, ezen kívül a megváltás kilátásba helyezésével kisajátításra rendelte az 1.000 khold alatti feudális eredetű úri birtokok 100 khold és a gazdag paraszti, illetőleg a tőkésbirtokok 200 khold feletti részét.

A rendelet értelmében elsősorban a gazdasági cselédeket és napszámosokat, továbbá birtokuk kiegészítése céljából a törpebirtokosokat és a nagycsaládos földművelőket kellett földhöz juttatni. A kisajátított ingatlan (ingó) vagyon megváltása – valójában kártalanítása – egy létrehozott Földbirtokrendező Alapból történt, amelynek javára kellett a földhöz juttatottaknak a megváltási árat befizetni. A rendelet megjelenése után a földigénylő bizottság *földosztó bizottságokká* alakultak át.

1945-ben a KFB (Községi Földosztó Bizottság) az egész Királykút puszta határát felmérte és kiosztotta. A királykúti lakosság maga is részt vett a Latorca Rt. birtokának kiosztásában, hiszen valamennyien gazdasági cselédek voltak, tehát valamennyien igényjogosultak. A KFB kiosztásának megfelelően birtokba is vették e területet és a kiosztásnak megfelelően művelte is ki-ki a saját földjét. Ezzel a kiosztással a lakosság teljes egészében meg volt elégedve, sőt ehhez a kiosztási rendhez ragaszkodott, mert azt helyesnek és igazságosnak ítélte.

Az Országos Földbirtokrendező Tanács 1946. október 8-án hagyta jóvá Abod ún. (föld)felhasználási tervét.51 A Latorca Rt. volt tulajdonát képező 1.298 kh 592 □-öl (négyszögöl) szántó, 9 kh 933 □-öl kert, 112 kh 385 □-öl rét, 2 kh 1294 □-öl szőlő, 28 kh 517 □-öl legelő, 807 kh 1.299 □-öl erdő, és 34 kh 112 □-öl földadó alá nem eső terület, összesen 2.293 kh 332 □-öl földbirtokának a megváltását rendelte el azzal, hogy a legelőt nem a község, hanem a Földmíves Szövetkezet kapja (mert ahol Legeltetési Társulat van, ott a község nem kaphatja csak a Szövetkezet). A juttatási névsor és abban lévő elhelyezkedési sorrend szerint az abodi részben 70-en, a királykúti részben pedig 74-en jutottak földhöz.

A 3 képen a földhöz juttatottak névsorát olvashatjuk, a kiutaló határozat szerint. (A szerző felvételei)

I. Az abodi részben

Sorszám	Név	Juttatott terület (Khold)
1	Manzák József, Majoros Anna	15
2	Pálinkás Lajos, Szabó Z. Margit	8
3	Tisócki István, Pataki Rozál	8
4	Bodnár József, Pap Eleonóra	5
5	Tóth Sz. József, Szabó Ó. Margit	6
6	Majoros István, Pap Cs. Mária	8
7	Szabados József, Izsák Margit	15
8	Pitényi János, Tóth Borbála	3
9	Pozsga Imre, Kovács Erzsébet	8
10	Özv. Paulovics Ferencné	5
11	Id. Jedlinszki László, Fecsó Rozália	3
12	Ifj. Jedlinszki László	5
13	Ifj. Szabó Ó. Mohályné, Gál M.	5
14	Ifj. Gál Ferenc	5
15	Ifj. Tóth Sz. János	6
16	Tóth Sz. Ferenc, Szemán Magda	6
17	Stuhán József, Görög Margit	5
18	Varga Gyula, Berezsnyák Margit	3
19	Bánhegyi Ferencné Gyurán M.	5
20	Palácsik István, Szemánszky M.	6
21	Bence Jánosné Szilva Eszter	5
22	Lengyel András	10
23	Boza Gyula, Bence Ida	5
24	Szemánszki János, Bernai Julia	6
25	Görög G. Mihály, Olajos Teréz	5
26	Ifj. Stuhán Ferenc, Csontos Piros	5
27	Rescsánszki Ferenc, Tóth H. I.	6
28	Ifj. Tóth Sz. János, Vécsei Erzsébet	6
29	Tóth Sz. László, Rakocki Ilona	6
30	Szabó L. Ferenc, Tóth Sz. Emma	5
31	Szabó József, Szabó V. Anna	10
32	Id. Zsemkó János, Szafka Anna	5
33	Kolozsai István, Szabó Z. Ilon	6
34	Jakab Mátyás, Ulbrik Mária	5
35	Csenger Ferenc	5
36	Özv. Csontos Józsefné, Zagrai M.	4
37	Drótos Lajos, Fecsó Irén	5
38	Szászfai R. Gyuláné, Drótos M.	5
39	A. Marcinkó Gyula, Csontos Ilon	5
40	Medve P. József, Csontos Margit	5
41	Budai Pál, Hegedűs Anna	3
42	Boza József, Pap Cs. Ilona	5
43	Nagy Sándor, Szabó Z. Anna	5
44	Horváth János	5
45	Szabó Z. János, Barva Ilona	6

46	A. Fecsó József, Rescsánszki Anna	5
47	Rescsánszki László, Nagy Margit	4
48	Kántor János, Cidor Teréz	7
49	Görög József, Ferencsik Mária	3
50	Kiss János, Todobz Julia	3
51	Pap Cs. József, Dobos Zsuzsa	5
52	Paulovics Józsefné, Vécsei Mária	5
53	Pap József	10
54	Barva János, Szabó Mária	14
55	Szabó József özv.	5
56	Barva Ferenc, Szikora Teréz	8
57	Medve János	5
58	Medve Ferenc, Medve Margit	5
59	Kasvinszki Gyula, Majoros Malvin	9
60	Ifj. Csontos Ferenc, Szepesi M.	4
61	Kis András, Jósfai Irma	5
62	Viszlai Ferenc, Tóth Mária	6
63	Szabó Z. Ferenc, Tóth Sz. Anna	6
64	Barva Ferenc, Szabó Ó. Mária	3
65	Zagraj László	4
66	Pálos János, Horváth Katalin	10
67	Pap László	5
68	Izsák István Mihálik Emma	14
69	Fecsó T. Bálint, Tóth Sz. Teréz	3
70	Barva János	5
71	Ifj. Manzák József	10

II. A királykúti részben

Sorszám	**Név**	**Juttatott terület (Khold)**
1	Kuzsella István, Kocsinkó Júlia	15
2	Varga József, Kocsinkó Gizella	15
3	Dulai Kálmánné, Majori Erzsébet	15
4	Majorosi József, Máté Mária	7
5	Gendrács Mihály, Taliga Anna	10
6	Gál Ferenc, Elek Zsuzsa	15
7	Turcsik István, Lizák Rozál	15
8	Poros László, Taliga Zsuzsa	10
9	Német Mihály, Varga Mária	10
10	Lukács András, Elek Mária	15
11	Tomori József, Gujbán Julia	5
12	Hágel Antal, Ferencsik Mária	10
13	Nagy Ferenc, Kis Teréz	15
14	Pusztai Sándor, Kocsinkó Teréz	15
15	Özv. Pusztai Józsefné	10
16	Kovács Pál, Nagy Erzsébet	3
17	Özv. Boros Istvánné	5
18	Máté István, Rókai Margit	3
19	Ferencsik József, Balázs Mária	15
20	Kis János, Prókai Teréz	15

21	Varga József, Németh Anna	15
22	Szakácsi Gyula, Labanc Zsuzsa	15
23	Horváth Barna, Pribula Margit	5
24	Katona József, Varga Ilona	15
25	Baleda István, Kriston Mária	15
26	Grebej Mihály, Ákos Ilona	15
27	Richvalcki Mihály, Lintüsi I.	3
28	Szabó Károly, Kis Rozál	5
29	Szabó Sándor, Lizák Veron	15
30	Mihalkó György, Tuza Júlia	10
31	Szabó József, Vécsei Ilona	13
32	Mozgó Ede, Kopasz Margit	3
33	Tanító javadalmi föld	10
34	Temetőnek köztelek	3
35	Tóth István, Kuberkó Júlia	15
36	Mikó Ferenc, Pazsicki Borbála	15
37	Mikó András	5
38	Domján János, Mikó Borbála	15
39	Id. Mészáros István, Pazsicki J.	15
40	Ifj. Mészáros István, Ferencsik I.	15
41	Özv. Varga Andrásné, Grebej M.	15
42	Varga János	5
43	Id. Vozár Ferenc, Tóth Anna	15
44	ifj. Vozár Ferenc, Pusztai Piros	15
45	Vozár István, Olajos Anna	15
46	Indre Mihály, Kalász Mária	15
47	Budai lajos, Alexa Julianna	15
48	Gregócki András, Magyar Teréz	15
49	Gregócki László, Turcsik Margit	5
50	Juhász istván, Iram Erzsébet	3
51	Soltész István, Tóth Júlia	5
52	Soltész József, Szemán Júlia	3
53	Mata András, Vaszi Mária	3
54	Vaszi Miklós	3
55	Miklós Ferenc, Iván Julia	4
56	Demkó János, Berezsnyák Rozál	3
57	Soltész János	4
58	Turcsik Gyula, Soltész Margit	3
59	Zsemkó József, Vaskó Anna	2
60	Vaskó József, Kalapos Anna	3
61	Bodnár János, Marticsák Margit	3
62	Bodnár Lajos, Tur Erzsébet	3
63	Pálinkás Ferenc, Szemánszki Margit	3
64	Miklós János, Pipoj Rozál	3
65	Miklós István, Soltész Magda	3
66	Szatankó Ferenc, Pásztor Erzsébet	3
67	Kis János	12
68	Tóth Pál Jenő	6
69	Kolovics András	5
70	Hodosi Gyula	15

71	Prókai Márton	3
72	Német Imre	3
73	Szabó Ferenc	10
74	Erdészeti illetményföld	5

A földhöz juttatási névsor 1946. augusztus 4-től 7-ig ki volt téve közszemlére a községházán. A névsor azonban időről-időre változott. Különösen annak fényében, hogy nem csak a helybéliek, de a szomszéd községből valók is a királykúti földekből kerültek kielégítésre. Irotán például 332 kh földet igényeltek, de csak 191 kh volt az igényelhető. Hasonlóan jártak a szakácsiak is. Végül 56 abod-királykúti, 20 szakácsi és 31 irotai családnak, összesen tehát 107 családnak juttattak földet. Szántóval, réttel együtt ez mindösszesen 807 khold tett ki. Ám a földjuttatásért cserébe az irotai illetve szakácsi lakosoknak Abod-Királykútra kellet volna költözni. Ők viszont erre nem voltak hajlandók. Így elestek a királykúti földektől. Ezt követően azonban a helyi lakosokból már 151-re nőtt a földigénylők száma és a felosztatlan földterület pedig 383 kh-at tett ki. A Megyei Földbirtokrendező Tanács egyébként 400 kh-at akart mintagazdaságra a Latorca Rt. 1.298 kh-as szántójából

A község következő földfelhasználási terve 1947. február 28-ára készült el. Ekkor a teljes Latorca birtokból a rendelkezésre álló terület 2.278 kh 332 □-öl volt. Ebből az erdőőri 5 kh-as illetményfölddel együtt kb. 813 kh volt a magyar állam tulajdonában, erdő és erdőnek tekintett területként. A Földmíves Szövetkezetnek mintegy 42 kh-at szántak, kert, gyümölcsös, legelő valamint földadó alá nem eső területtel. A község közel 17 kh-at kapott volna, tanítói földnek, temetőnek illetve utak címén. Egyéni juttatásra (itt már 179 juttatottnak) 1.263 kh kimérését tervezték. Házhelyre illetve házhelytartalékra az abodiak részére 10 kh-at, a királykútiak részére közel 24 kh-at, összesen 34 kh-at szántak. Mezőgazdasági tartalék földekre 29 kh-at. És volt még egy különleges tétel, a létesítendő mezőgazdasági középiskola részére 80 kh-at tartalékoltak.

Kataszteri birtokív szerinti birtokállás	**2293 kh**	**332 □öl.**
A 4962/1943. tksz. végzés szerint elidegenítve	15 kh	
Rendelkezésre áll	2278 kh	332 □öl.
1./ A Magyar Államnak – erdő és erdőnek tekintendő terület	808 kh	380 □öl.
2./ Erdőőri illetményföld	5 kh	
3./Földmíves Szövetkezetnek		
a/ Kert és gyümölcsös	9 kh	990 □öl.
b/ Legelő	28 kh	517 □öl.
c/ Földadó alá nem eső terület	4 kh	253 □öl.
4./ Abod községnek		
a/Földadó alá nem eső terület (utak)	3 kh	1589 □öl.
b/Községi tanítói javadalmi föld Királykút pusztán	10 kh	
c/ Temetőnek köztelek	3 kh	
5./ Egyéni juttatásra 179 juttatottnak	1263 kh	
6./ Létesítendő mezőgazdasági középiskola részére (tartalék)	80 kh	
7./ Házhely, házhelytartalék és részben közérdekű telkek céljára tartalékolva Királykút pusztán	23 kh	1080 □öl.
8./Házhelytartalék az abodiaknak	10 kh	
9./ Mezőgazdasági tartalék későbbi kiosztásra	29 kh	323 □öl.
Összes	**2278 kh**	**332 □öl.**

Az erdő államosítása

A községben még jóformán meg sem alakult a Földigénylő Bizottság, de az Erdőgazdaság már 1945. június 14-én megkezdte a Latorca Rt. erdőgazdasági ingatlanjainak állami tulajdonba vételét.*52* Mint tudjuk, a megváltást szenvedő abodi összes birtoka 2.293 kh 332 □-öl területet tett ki, az alábbi megosztással:

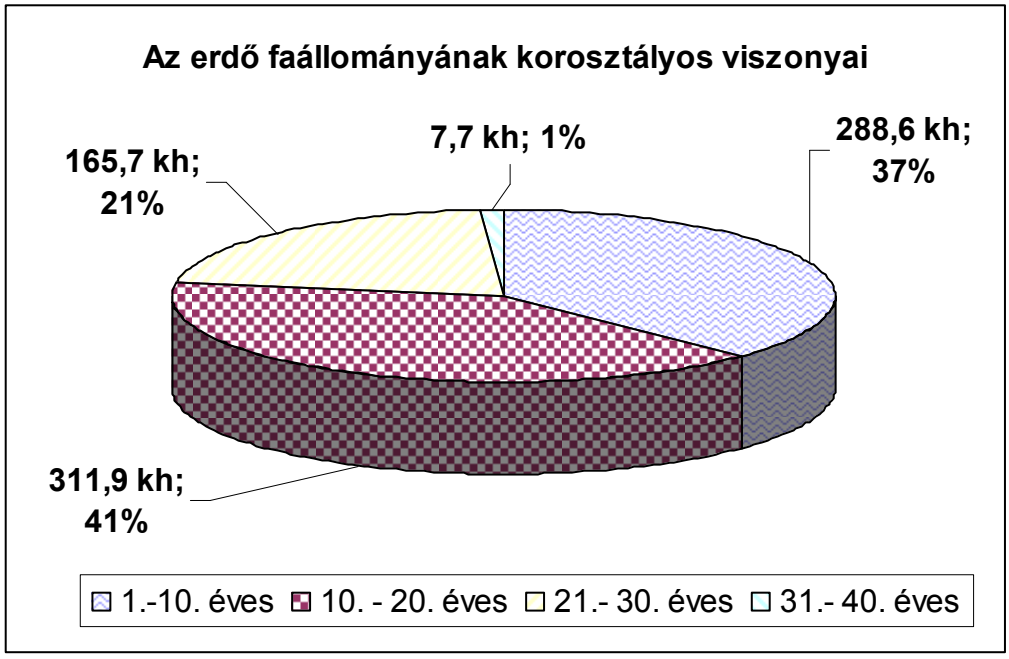
szántó:	1298 kh	592 □- öl
kert:	9 kh	933 □- öl
rét:	112 kh	385 □- öl
szőlő:	2 kh	1294 □- öl
legelő:	28 kh	517 □- öl
erdő:	807 kh	1299 □- öl
földadó alá nem eső terület:	34 kh	112 □- öl
Összesen:	**2293 kh**	**332 □- öl**

A terület 13.513 korona 58 fillér kataszteri tiszta jövedelemmel bírt. A tényleges erdőterület azonban csak 773,9 kh volt, ám az erdőgazdaság ezen kívül felvett még további 36,6 kh, erdőhöz tartozó, egyéb területet is. Ez utóbbi területen ugyan erdőnek nyoma sem volt, de azt feltételezték, hogy mindez csak azért van így, mert valamikor ez a terület is erdő volt, csak engedély nélkül kiirtották, illetve kivonták az erdőgazdasági művelés alól. Miután térkép hiányában a fenti területeket beazonosítani teljes bizonyossággal nem lehetett, ezért az erdőigazgatóság kiküldöttje állami tulajdonba veendőnek tekintette az összes, erdőművelési ágon nyilvántartott részeket is.

Az erdőgazdaság képviselői elképzeléseikhez térképvázlatot is mellékeltek, amelyen bejelölték azokat az összefüggő területeket, amelyeket az erdőgazdaság birtokba kívánt venni. Ebbe beleesett a kastély is, amelynek megmentését állami - természetesen erdőgazdasági - tulajdonba vétellel képzelték el. A kastélypark úgyszintén belekerült. Feltételezésük szerint a park is az erdőből lett hozzácsatolva a kastélyhoz. De ide kívánták venni a kastélyhoz tartozó kertet is. (E területek nélkül ugyanis a kastély teljesen értéktelen illetve használhatatlan lett volna.) Továbbá állami tulajdonba akartak venni olyan, részben fásított, kopár területet is, amely a fenti területekkel szorosan egybefüggött.

Az erdő faállományát egyébként, a szórványosan előforduló *tölgyön* kívül, a *cser* alkotta. Az akkori korosztályviszonyok a következők voltak:

év	**terület**	**%-ban**
1-10 éves	288,6 kh	37,3 %
11-20	311,9 kh	40,3 %
21-30	165,7 kh	21,4 %
31-40	7,7 kh	1,0 %

Az erdőtulajdonos Latorca Rt. a saját erdejében a termelést maga végezte, szerződéses kötelezettségei ilyen tekintetben tehát nem voltak. A birtokon a gazdálkodás jelenleg üzemterv nélkül folyt. Az előzőekben az erdőgazdálkodást viszont az Rt. munkácsi erdőhivatala vezette. A Latorca Rt. *főintézője* a pécsi **Münster Tibor** okleveles gazda volt. Az *erdőigazgató és a jószágigazgatói teendőkkel megbízott igazgató* pedig a szintén pécsi **Lux Zoltán.** A birtokra vonatkozó helyi számadást a királykúti **Mozgó Ede** *számtartó* végezte, aki jelenleg is a birtokon tartózkodott. Az erdő őrzését **Kovács Pál** erdőőri szakiskolát végzett *erdőőr* látta el, alerdészi rangban. Az erdőőr illetményei voltak: 454,60 pengő havidíj, természetbeni lakás, évi 26 köbméter hasáb tűzifa, (házhoz szállítva), 6 kh illetményföld, szabad marha és disznó legelő, 30 mázsa réti széna, házhoz szállítva, és lődíj. (A lődíj: 1 kutyaért 10 P(engő), rókáért 15 P, apró szőrmésért 5 P, szárnyasért szintén 5 P volt.) Ezen kívül volt még egy 33 %-os, úgynevezett kihágási pénz is. Ezekből az illetményekből az erdőőr, a lakáson kívül, csak 1945. január 31-ig volt kielégítve. Az erdőigazgatóság Kovácsot az eddigi beosztásában, bízva a felsőbb szervek jóváhagyásában, ugyanezen illetményekkel a birtok terhére megtartotta. Kovács Pál szerint az eddigi erdőbirtokos Latorca Rt. 8 kh. területre kapott tarvágási előírást és 25 kh.-ra pedig gyérítést. A háborús viszonyok miatt azonban csak 15 köbméter dorong tűzifát és 50 rakás gallyfát termeltek ki. Ez a készlet azonban a hadműveletek során „elkallódott."

Az erdőbirtokon egyébként kegyúri teher nem volt. Szolgalom terhelte viszont az egész erdő és mezőgazdaságot a Királykút pusztán létesített községi iskolával kapcsolatosan. Az uradalmat terhelte ugyanis az iskolaépület fenntartása illetőleg szolgáltatása, a tanító részére 16 köbméter tűzifa kiadása. Ezen kívül szokásjogon az iskola fűtésére szolgáló tűzifát is az uradalom adta. A vadászatot a tulajdonos gyakorolta.

Az állami tulajdonba veendő területen ekkor még állt egy nagyobb méretű lakóház /kastély/, egy kulcsárház, egy régi csendőrlaktanya, valamennyien erősen megrongálódva, ezen kívül egy szivattyúház és egy ugyancsak elavult erdőőri lakás. Az ingatlanokról illetve az épületekről semminemű leltár nem készült. A pénzkezelésre vonatkozó okmányok a hadműveletek során elpusztultak, a pénzkészletet pedig a tulajdonos Rt. még azt megelőzően elszállította.

A június 14-i erdőállamosítás alkalmával megjelent: az átvevő miskolci erdőigazgatóság részéről **Bély Sándor** állami *erdőmérnök*, a megváltást szenvedő erdőbirtokos részéről **Kovács Pál** uradalmi *erdőőr*, a községi elöljáróság részéről **Barva József** *bíró*, **Dévényi**

Károly *körjegyző*, **Manzák József** *a Földigénylő Bizottság elnöke*, **Papp György** *a Nemzeti Bizottság elnöke*. Hiányzott viszont, betegsége miatt, **Mozgó Ede**, akit az alispán a fenti ingatlanok gondnokául nevezett ki.

Az államosító bizottság megállapította, hogy a község kataszteri birtokívei és térképei a hadműveletek során megsemmisültek, csak néhány birtokív maradt meg, így az állami tulajdonba veendő ingatlan részeket nem lehet a kataszteri helyrajzi számokkal meghatározni, ezért azokat a rendelkezésre álló üzemrendezési térkép és tervezet alapján, a szükség szerint mellékelt vázlatokkal fogják a jegyzőkönyvben meghatározni. Ugyanakkor az erdőmérnök kijelentette, hogy a községben annyi megváltás alá kerülő mezőgazdasági ingatlan van, hogy a szóban forgó területek állami tulajdonba vétele után is jelentős területek fognak visszamaradni. Így ezek különösebb jelentőséggel nem bírnak. Bár a jelzett időpontban a birtok részletes gazdasági üzemterve még nem volt készen, az üzemrendezési tervezetet azonban a földművelésügyi miniszter már jóváhagyta.

A bizottság helybéli tagjai a jegyzőkönyvben foglaltak ellen kifogást nem emeltek ugyan, ám azt kívánták, hogy az erdőterületek közé ékelődő és állami tulajdonba veendő részeken a határ mezőgazdasági területeinek megközelítését biztosító utak használata részükre „megengedtessék", s ez a joguk telekkönyvileg is „biztosíttassék". Az erdőigazgatóság ehhez hozzájárult, de a község elöljárósága utólag mégis meggondolta magát, és azt kérte, hogy az érintett terület állami tulajdonba vételét mégiscsak mellőzze az erdőigazgatóság. Ezenkívül elmondták még, hogy a Hosszúvölgy és a Németvölgy nevű dűlőben fekvő erdőn keresztül *„emberemlékezetet meghaladó idő óta",* szekérrel való közlekedésre van joguk. (Erre vezetett ugyanis a legrövidebb út Rakaca és Edelény között, és ezt az utat használta Rakaca és Abod lakossága is.) Ezért ezt a szerzett jogukat továbbra is fenntartják, és annak telekkönyvi biztosítását is kérik.

Miután mindezek jegyzőkönyvezésre kerültek, az erdőigazgatóság kiküldöttje a jegyzőkönyv eljárási részében meghatározott ingatlanokat a hozzájuk tartozó épületekkel és más tartozékaikkal a magyar állam tulajdonába vettnek nyilvánította. A birtok kezelésével az állami erdőigazgatóság a felsőbb hatóságok jóváhagyásától függően Bély Sándor állami főerdőmérnököt bízta meg. Az erdőigazgatóság ugyanakkor arra utasította az erdőhivatal vezetőjét, hogy az ingatlanokról illetve az ingóságokról a leltárt vegye fel, azt a jegyzőkönyv mellékleteként csatolja; a széthordott ingó felszerelések hollétét derítse ki és vegye azokat állami tulajdonba.

(A jegyzőkönyv aláírása előtt Mozgó Edéné, a távollévő férje nevében elmondta, hogy a férje a Latorca Rt.-nél mint számtartó volt alkalmazásban, és mint ilyen, az erdőgazdasági számvitelt is végezte. Azon kívül 1941-ben az Rt. egyik erdőgondnokságában is teljesített szolgálatot. Ugyanott a fakitermelésnél, mint üzemvezető is működött. Ezért azt kéri, hogy ennek megfelelően akár ennél az erdőbirtoknál, akár más erdőgazdasági helyen, az állami erdőigazgatóság alkalmazza, illetőleg alkalmazásában hagyja meg. Kérését a jegyzőkönyvben is rögzítették.)

Az erdőigazgatóság egyébként a júniusi államosítást követően a megyei földbirtokrendező tanács munkatársaival, a szeptember 22-én megejtett helyszíni szemle alkalmával, újra felmérte a területet. Ezúttal az erdőn kívüli, államosított terület nagyságát pontosan, 56,5 kh-ban állapították meg. Ebbe benne foglaltatott a kastély és környezete, az erdőgazdasági személyzet részére szükséges belsőségek: épületek, kertek, az illetményföldek, két alkalmazottra számítva 5-5 holddal, a csemetekert, a kopárosodásnak indult és más részben befásított területek és az utak. Bár ez 33 kh területtel nagyobb volt az üzemrendezési tervezetben tárgyalt erdőterületnél, de minden valószínűség szerint ezt azonosnak ítélték azzal a kastélykörnyéki erdőrésszel, amely az állami tulajdonba vételről készített jegyzőkönyvben is szerepelt.

A szendrői állami erdőhivatal Rudabányán székelő főerdőmérnöke, Bély Sándor, a vármegyei földbirtokrendező tanácshoz 1945. november 2-án elküldött levelében a jegyzőkönyvnek megfelelően kérte a birtokelkülönítés elrendelését. A Borsodvármegyei

Földbirtokrendező Tanács 1946. május 18-i véghatározatában, a községi földigénylő bizottság határozatát – miszerint a Latorca Rt birtokát földreform céljára igénybe veszi – jóváhagyta. Az igénybevétel kiterjedt a szeszfőzdére is, amely a megalakítandó szövetkezet tulajdonába ment át. A megváltott földbirtokhoz tartozó és az erdők törzskönyvében 818,6 kh területű erdőt, valamint az erdőátvételi jegyzőkönyvben és annak kiegészítő részét képező vázlatrajzon r1-r6 jelekkel ellátott, részben kopárosodásnak indult, részben már fásított területet viszont, az erdőátvételi jegyzőkönyvben körülírt szolgalmi jogokkal terhelten, állami tulajdonba utalta a Tanács. Azokról az épületekről, rétekről és kertekről viszont, amelyeknek szintén az állami tulajdonba vételét kérte az erdőhivatal, egy később hozandó határozatában kívánt rendelkezni.

A 28 kh 517 □-öl területű legelő Abod község tulajdonába került azzal, hogy a legelőhasználati illetőség csak a földhöz jutottakat illeti. Házhely ügyében egyébként az előírt mellékletekkel felszerelt jelentés beérkezése után kívánt határozni a Tanács.

A nagybirtok erdején kívül volt még egy másik erdő is, amelyet az erdőigazgatóság szintén állami tulajdonban kívánt venni. Ez pedig a **Benedek Ferenc** és **11 társa** telekkönyvi tulajdonos nevén álló *129 kh 400 □-öl területű erdő ingatlan*.

Benedekék, a Magyar Állami Erdőfelügyelőségtől kapott felhívásra, panasszal éltek. A vármegyei Földbirtokrendező Tanácsnak 1945. június 2-án elküldött levélben azt kérték, hogy hagyják meg őket birtokukban. Annál is inkább, mert – mint indokként írták – erdejük különfekvő, önálló birtoktest. Sarjerdő. Egy-egy tulajdonos 10 kh és néhány ölnyi területet mondhat magáénak, sőt van, akinek a 10 kh alatt van. Öröklésnél ez minimum kétfelé (5-5 kh) esne. Valamennyien kisemberek, akik az erdőjük elvesztésével anyagilag károsodnának, hiszen a tűzifát is évente vásárolni kellene.

Amint látjuk, ezeknek az embereknek (jóval) 100 kh-on volt az erdőtulajdona. A törvény szerint tehát megilletette volna őket, hogy a földalapból megfelelő arányban kártalaníttassanak. Ám ez sem az államnak, sem a községnek nem lent volna kívánatos, hiszen olyan apró részekre tagozódtak volna a parcellák, hogy ennek nem igazán lett volna értelme. Kártalanításként pedig egyébként sem tudtak volna felajánlani földterületet, hiszen további szabad terület nem is volt a környéken. *„A földbirtokrendezésnek pedig nem lehet a célja, hogy a kisemeberek ingatlanát elvegye illetve megélhetésüket megnehezítse.”* – írták levelükben.

Az ügy egy teljes éven át húzódik, mire döntés születik. Végül 1946. június 4-én az erdőigazgatóság arról értesíti a megyei földbirtokrendező tanácsot, hogy miután az erdőtulajdonosok erdőbirtokossági társulatot alakítottak, így az erdőingatlanokat a korábbi állami tulajdonba vétel alól felszabadította.

Egy 1950. január 18-i irat szerint az erdőgazdaságnak 847 kh 389 □-öl nagyságú területe volt Abodon.*53*

A „Földmívelő szövetkezet”

A szövetkezet a királykúti földigénylőkből, illetve földhözjuttatottakból, továbbá azokból a községbeli gazdákból alakult, akik a szeszgyár részére, annak működése alatti utolsó két évben, nyersanyagot termeltek illetve szállítottak.*54*

A szövetkezet kérésére az abodi elöljáróság nevében **Perjési Ferenc** *körjegyző* illetve **Barva Ferenc** *bíró* (**1945. május 29-én**) írásban is megerősíti, hogy az elöljáróság a Latorca Rt. tulajdonát képező mezőgazdasági szeszgyárat nem igényli és nem is kívánja üzembe helyezni, ám a szeszgyár működését az új birtokosok érdekében mindenképpen hasznosnak és szükségesnek ítéli.

Ezzel tehát megnyílt az út a szeszfőzde szövetkezeti tulajdonba vételéhez. Ám az Országos Földbirtokrendező Tanács 1946. február 20-án arról tájékoztatja a Vármegyei Földbirtokrendező Tanácsot, hogy a szeszgyárat csak a 131.000/1945. sz. F.M rendelet értelmében megalakult földműves szövetkezetnek lehet juttatni, ugyanakkor azt is kéri, hogy a

kérelmező **Abod-Királykút és Vidéke Földbérlő, Szeszfőző és Finomító Mezőgazdasági Szövetkezet** ennek megfelelően alakuljon át.

Az abodi körjegyzőség már 1946. március 5-én arról értesíti a megyei földbirtokrendező tanácsot, hogy az abod-királykúti újgazdák illetve a régiek az új szövetkezet alakuló közgyűlését megtartották és most már az üzletrészjegyzés is folyamatban van.

Nem sokkal ezután, 1946. március 19-én a szövetkezet vezetői is bejelentik átalakulásukat a Borsod Vármegyei Földbirtokrendező Tanácsnak. Az aláírók között találjuk **Grebely Mihályt, Fecso Józsefet, Szabó Károlyt és Tóth Sz. Józsefet.** A szövetkezet új neve: ***„Abod-Királykút Földmívelők Szeszgyára mint Szövetkezet”*** A Szövetkezet vezetése a bejelentéssel egyidejűleg a miskolci törvényszéknél, mint cégbíróságnál megkérte a cégbejegyzést is.

A szövetkezet 91 taggal és 272 üzletrésszel alakult meg. Egy üzletrész értéke 5o kg. szokványminőségű búza, vagy annak a befizetés napján érvényben lévő hivatalosan megállapított hatósági ára volt. /Erre nézve irányadó a Magyar Közlönyben megjelent hatósági búzaár./

Igaz ugyan, hogy a volt Latorca Rt. tulajdonát képező királykúti szeszgyár a hadműveletek során erősen megrongálódott, ám annak leglényegesebb alkatrészeit és géprészeit a királykúti lakosság megmentette. Így tehát a szeszgyár megindításának a feltételei megvoltak. Annál is inkább, mert a szövetkezet megfelelő szakemberekkel rendelkezett az üzem beindítására és működtetésére. A szövetkezet tagjai között ugyanis azok a királykúti lakosok is ott voltak, akik annak előtte a Latorica Rt. alkalmazottaiként maguk is a szeszgyár üzemelését végezték.

A fenti szövetkezet megalakítását a tagok – vallomásuk szerint – azért határozták el, mert a Királykúton kiosztásra került ingatlanok igen gyenge minőségűek voltak. Úgy gondolták, abból a kevés földből és tisztán csak a mezőgazdálkodásból megélni nem tudnának. Viszont még ezen a talajon is megtermelhetőnek ítélték a szeszgyár működtetéséhez szükséges „nyersanyagokat”. Sőt nemcsak némi haszonnal számoltak, de nagyra törő terveik is voltak: *„Mi, akik ismertük a Latorica Rt. működését, tudjuk azt, hogy a termesztvények ily képen való feldolgozása és értékesítése tette lehetővé, hogyan ezen Rt. üzeme rentábilis volt. Azonban nem fogunk megállni a szeszgyár üzembe helyezésénél, mert a szeszgyár működése esetén módot nyújt ahhoz, hogy más mezőgazdasági üzemet is létesítsünk.”*

Terveiket elsősorban arra építették, hogy a tulajdonukban lévő földeken az aránylag jól termelhető a szeszburgonya és a cukorrépa. Másodsorban a szeszgyári melléktermékekre alapozva a belterjesebb gazdálkodásra kívántak áttérni. Úgy gondolták, ennek feltétlenül nagyobb jövője van, mint a környéken szokásos kalászos termelésnek. Harmadsorban azt feltételezték, hogy a késő őszi és téli időszakban a meglévő igaerőket jövedelmezően tudják alkalmazni a szeszgyár részére történő fuvarozásnál. Negyedsorban pedig olyan egyéneknek kívántak kenyeret nyújtani, akik nem termettek földművelésre, hiszen régóta szeszgyári munkásként dolgoztak. Ugyanakkor a szeszgyári szövetkezet megalakításával nagy vagyont képező gyárberendezést mentettek meg a pusztulástól is.

És persze ne felejtsük el azt sem, hogy a tanya 12 km-re van a legközelebbi vasútállomástól és az odavezető út az év nagy részében igen rossz állapotban van. A termények piacra juttatása tehát nehézkes, a helyben való feldolgozás viszont óriási könnyebbséget jelent.

A vármegyei földhivatal 1947. július 1-én hozza meg véghatározatát, amelyben a napi 4 hektoliter teljesítményű szeszfőzdét a szövetkezetnek juttatja. A juttatási árat az alábbiak szerint határozta meg: A gépi berendezések és az épületek, telkek együtt: 47.008 P., illetve 1175,200 q búza.*55*

A szeszgyár értékelése: százalékban: 60 %.; P.: pengőben;
Az adott év /1939/ búza szerinti értékében.

db	Gépi berendezések, felszerelések:	P	q (mázsa) búza
1	Reichel-Heszler féle gőzkazán	1800	45
1	Gőzszivattyú	230	5,75
1	Szívónyomó szivattyú	180	4,50
1	Előkeverő 61 hl	108	2,70
1	Maláta daráló	300	7,60
1	Félstabil gőzgép 12 lóerős	1600	40
1	Fáradtgőzgyűjtő, tartály 200 l	150	3,75
1	Henze féle gőzölő	1500	37,50
1	Cefre szivattyú	290	7,25
1	Szeszmérő óra /rossz/	550	13,75
1	Cefreoszlop	870	21,75
1	Alszeszoszlop	342	8,55
1	Deflegmátor	360	9
1	Finomító deflegmátor	590	14,75
1	Finomítókészülék 52 hl	495	12,375
1	Hidegvíz kondenzátor	600	15
2	Transzmissió 10 db, szíjtárcsával á: 216	432	10,80
1	Moslékszivattyú	230	5,75
1	Betonáztató kád	72	1,80
5	Erjesztőkád fából kb. 70 hl, á: 300	1500	37,60
1	Szívónyomó szivattyú	145	3,625
2	Vastartály, 70 hl, á: 470	940	23,50
1	Gőzfűtőtest 3-as	300	7,50
1	Gőzfűtőtest 1-es	215	5,375
1	Burgonyamosó /rossz/	600	15
2	Különböző méretű vascső /új és használt/ á: 42	84	2,10
1	Vastartály 40 hl	190	4,75
2	101 hl vastartály á: 400	600	20
1	Vastartály 10 hl	50	1,75
9	Vastartály 9 hl, á: 48	432	10,80
1	Tizedesmérleg 10 mázsáig	59	1,475
1	Vastartály 5 hl	102	2,55
1	Szivattyú	30	0,75
1	7,5 lóerős gőzlokomobil	132	3,30
1	Szívónyomó szivattyú 600 l/óra teljesítmény	3000	75
1	Transzmissió 4 db szíjtárcsával	140	3,50
1	10 kp. Dinamó /jelenleg átadva a szendrői gőzmalomnak/	2160	54
	Gépi berendezések összesen:	21578	539,450

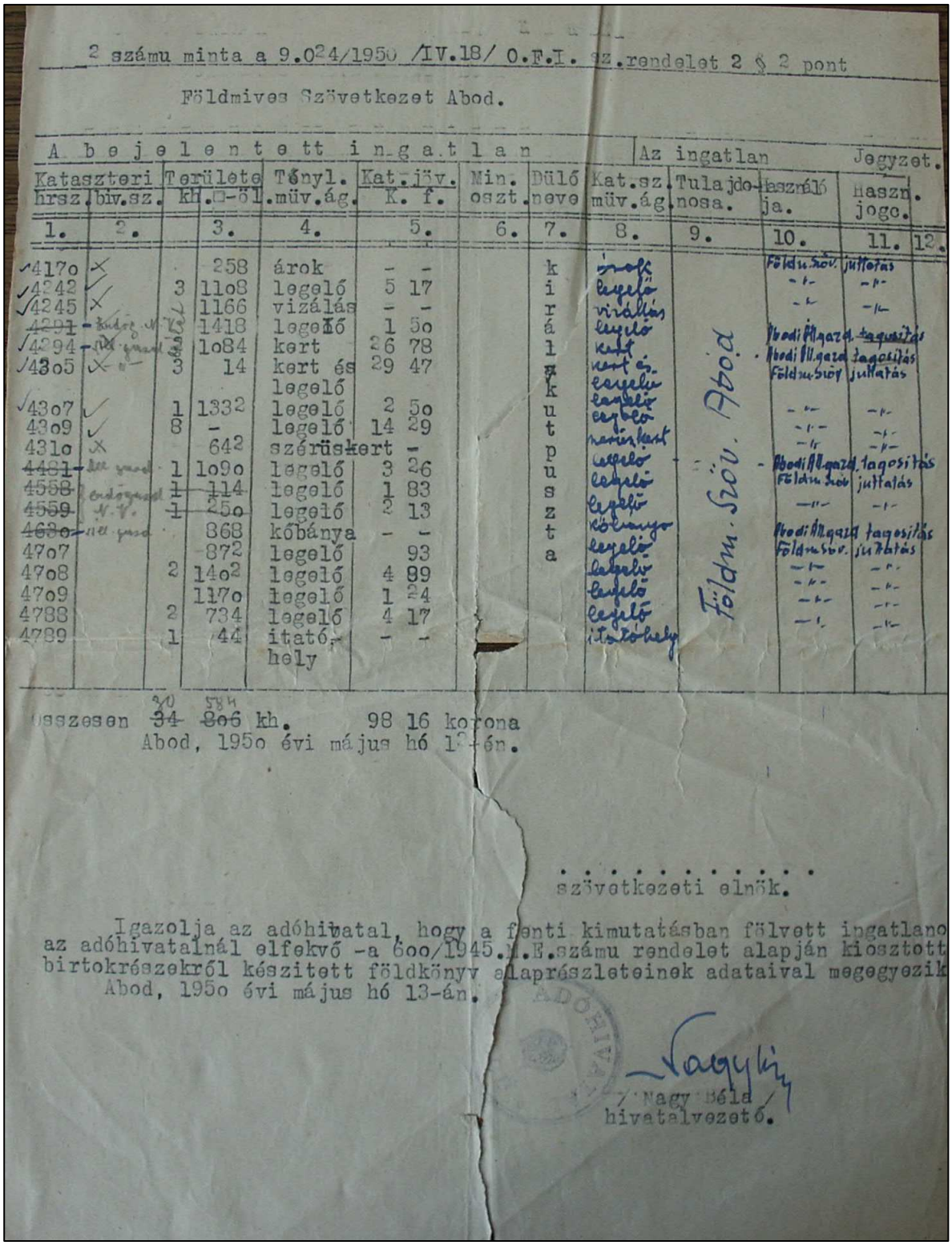
Épületek, telkek	Pengő	Mázsa búza
Gyári épület: alapja kő, falazata tégla, teteje Eternit ablakok hiányoznak 10.500 köbméter 60%	21000	325
1 db különálló kémény, 25 méter	300	7,50
A gyár napi teljesítménye 4 hl. A szíjazat teljes egészében hiányzik Ide tartozik 1 db szivattyúház kőből építve, teteje zsindely, 200 köbméter, 60%	460	11,50
Gépkezelői lakás: kőből, vályogból építve. 223 köbméter, 20%	450	11,25
A szivattyúház mellett földbesüllyesztett 2 db vasbeton kád, 70 köbméter, á: 280	560	14
1 db 200 méter földalatti csővezeték, amelyen a szükséges víz folyik a gyár részére. A vezeték teljesen új, 90%-os.	2160	54
Telek: 1200 □-öl	500	12,50
Épületek és telkek összesen:	**25430**	**635,75**

Mindeközben az Erdőigazgatóság fellebbezést nyújtott be a Földbirtokrendező Tanácshoz azokkal a (főleg legelő céljára igényelt) részekkel szemben, amelyeket a földosztás során a Tanács a földműves szövetkezetnek juttatott. Az erdőgazdaság által beadott vázrajz alapján a Tanács megállapította, hogy a szóban forgó birtokrészek ténylegesen be vannak ékelődve Irota község határa és az állami erdőbirtok, valamint Abod község mezőgazdaságilag művelt birtokrészei közé és marhacsapás hiányában ezek a területek legeltetés céljára megközelíthetetlenek. Helyt adva tehát a fellebbezésnek, a Tanács az előző határozatát megváltoztatva, az említett földterületet a Magyar Államkincstár (a Magyar Állami Erdőgazdasági Üzemek) javára bekebelezte.

Az „elvesztett részek" fejében a szövetkezet viszont a kastélyhoz tartozó bútorok, ruhaneműk, edények visszajuttatását kérte az Erdőhivataltól. A Földbirtokrendező Tanács 1947. július 15-én arról értesíti a Szendrői Erdőhivatalt, hogy a FOK (Földmívesszövetkezetek Országos Központja) Borsod-Gömörvármegyei ügyvezetőjétől tudják, hogy a volt Latorca kastély felszereléséhez tartozó bútorok, ruhaneműk, edények állítólag az Elhagyott Javak Kormánybiztosságának engedélye alapján jelenleg az Erdőhivatal (és néhány királykúti lakos) használatában vannak. A Tanács egyúttal kéri az Erdőhivatalt, közölje: ezek az anyagok milyen állapotban vannak, továbbá, hogy milyen kiutaló végzéssel vették használatba, fizettek-e (és mennyi) használati díjat, mert ezeket a használati tárgyakat az abod-királykúti földmíves szövetkezet a helyiségeinek a felszereléséhez visszaigényelte.

1949. április 23-án pedig egy újabb juttatásról értesülünk. A szövetkezet ugyanis *napközi otthon céljára* kért épületet a megyei földhivataltól. A Hivatal az 1947. november 25-én kelt véghatározatát, az általa jóváhagyott leltárt illetve juttatási tervezetet megváltoztatta, és a Szabó Károlynak juttatott cselédlakás felét (egy szobát, konyhát és kamrát magában foglaló részt) napközi otthon céljára kiutalta a földműves szövetkezetnek.

A Királykút pusztán működő „Földmíves Szövetkezet" egyébként, 1950. májusában 34 kh 806 □-öl területtel rendelkezett. Ez főleg kertből, legelőből állt, de szérűskert, itatóhely illetve kőbánya is volt a területen. Kataszteri tiszta jövedelme 98 korona 16 fillért tett ki.

2 számu minta a 9.024/1950 /IV.18/ O.F.I. sz.rendelet 2 § 2 pont

Földmives Szövetkezet Abod.

A bejelentett ingatlan							Az ingatlan				Jegyzet.
Kataszteri hrsz.	biv.sz.	Területe kH. □-öl	Tényl. müv.ág.	Kat.jöv. K. f.	Min. oszt.	Dülő neve	Kat.sz. müv.ág.	Tulajdonosa.	használója.	Haszn. jogc.	
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.
4170		258	árok	- -		király kút puszta	árok	Földm. Szöv. Abod	Földm.Szöv.	jutalás	
4242		3 1108	legelő	5 17			legelő		-"-	-"-	
4245		1166	vizálás	- -			vizálás		-"-	-"-	
~~4291~~		~~1418~~	~~legelő~~	1 5o			legelő		Abodi Áll.gazd.	tagosítás	
4294		1o84	kert	26 78			kert		Abodi Áll.gazd.	tagosítás	
43o5		3 14	kert és legelő	29 47			kert és legelő		Földm.Szöv	jutalás	
43o7		1 1332	legelő	2 5o			legelő		-"-	-"-	
43o9		8 -	legelő	14 29			legelő		-"-	-"-	
431o		642	szérüskert	-			szérüskert		-"-	-"-	
~~4481~~		1 1o9o	legelő	3 26			legelő		Abodi Áll.gazd. Földm.Szöv.	tagosítás jutalás	
~~4558~~		~~1 114~~	legelő	1 83			legelő		-"-	-"-	
~~4559~~		~~1 25o~~	legelő	2 13			legelő		-"-	-"-	
~~4630~~		868	kőbánya	- -			kőbányagyo		Abodi Áll.gazd. Földm.Szöv.	tagosítás jutalás	
47o7		872	legelő	93			legelő		-"-	-"-	
47o8		2 14o2	legelő	4 89			legelő		-"-	-"-	
47o9		117o	legelő	1 24			legelő		-"-	-"-	
4788		2 734	legelő	4 17			legelő		-"-	-"-	
4789		1 44	itató-hely	- -			itatóhely		-"-	-"-	

Összesen ~~34~~ 20 ~~8o6~~ 584 kh. 98 16 korona

Abod, 195o évi május hó 1[illegible]-én.

. . . . . szövetkezeti elnök.

Igazolja az adóhivatal, hogy a fenti kimutatásban fölvett ingatlano az adóhivatalnál elfekvő -a 6oo/1945.M.E.számu rendelet alapján kiosztott birtokrészekről készitett földkönyv alaprészleteinek adataival megegyezik

Abod, 195o évi május hó 13-án.

ADÓHIVATAL

/ Nagy Béla /
hivatalvezető.

A "Földmíves Szövetkezet" ingatlanjai, 1950-ben. (A szerző felvétele)

Kísérletek a szabálytalanságok, sérelmek orvoslására

A királykút pusztai földigénylők a megszűnt uradalom tulajdonát képező terményből kölcsönt kaptak azzal, hogy a lejáró gazdasági év végén a Földalapnak azt visszaszármaztatják. Köztudomású volt viszont az, hogy az 1946-os gazdasági év terméseredménye országos viszonylatban is a legrosszabb volt, de különösen az volt Borsod megye északi részében. A földigénylők ebben az évben tehát semmiképpen sem tudták volna visszafizetni a tartozásukat, ezért halasztást kértek. A Megyei Tanácsnak tudomása volt arról, hogy Abod-Királykúton is olyan rossz volt a termés, hogy sok helyen még a vetőmagot sem adta vissza a föld. Így a megyei tanács 1946. október 6-án azt javasolta az országos tanácsnak, hogy a visszafizetés idejét egy évvel hosszabbítsák meg.

A Királykút-pusztai földreform végrehajtása során történt szabálytalanságok és sérelmek orvoslása végett először 1948. február hó 20-án meghallgatásra került sor. Ezen a meghallgatáson a **Kuzsella István**, a volt KFB (*Községi Földigénylő Bizottság*) *elnöke*, a helybeli földműves szövetkezet vezetői, az UFOSZ (*Újonnan Földhözjutottak Országos Szövetsége*), **Szabó Ferenc**, *elnök,* és a FÉKOSZ (*Földmunkások és Kisbirtokosok Országos Szövetsége*), valamint a *Termelési Bizottság* vezetői (**Szakácsi Gyula**, *elnök*), továbbá a lakosság képviselői (mintegy 50-en) illetve az elöljáróság részéről **Perjési Ferenc** *körjegyző* és **Gaál Ferenc** *bíró helyettes* vett részt.

Elsőként a *legelőügy* került terítékre. 1945. évben a volt KFB (községi földigénylő bizottság) ugyanis 100 kh legelő juttatását javasolta a Királykút pusztai lakosság számára. Erre a legelőre a tanya lakosságának feltétlenül szüksége lett volna, hiszen az emberek többsége a kiosztott földeken földművelést kívánt folytatni. Ehhez persze természetes módon kapcsolódott az állattenyésztés is. Viszont legelőterület nélkül az állattenyésztés elképzelhetetlen. A mérnöki felmérések során a 100 kholdat a KFB ki is jelölte, de hogy-hogynem a területet szántóként mégis kiosztották az egyéni juttatottaknak. Így a királykúti lakosok szarvasmarha legelő nélkül maradtak. A lakosság képviselői azonban lehetőséget és módot is találtak arra, hogy a felmérést végző mérnök által elkövetett hibát helyrehozzák. Első lépésként azt javasolták, hogy a KFB által kijelelt 100 khold-at telekkönyveztessék legelő címen egy darabban Királykút javára, természetesen az egyéni juttatások megszüntetése mellett. Ezután pedig a szántóföldjüket „vesztett" egyéneket kárpótolják a községbeli törpebirtokosok részére juttatott, de általuk egyáltalán nem művelt (a „Király-réti" dűlőben lévő) 100 khold szántóból.

A másik probléma a *sertéslegelő* volt. A királykútiak erre a célra kaptak ugyan 28 kh-nyi területet, csakhogy 6-8 egymástól különálló darabban, ami így sertéslegeltetésre teljesen alkalmatlan volt. Királykúton ugyanis 150-180 db. sertés járt ki a közös legelőre. A lakosok azzal érveltek, hogy ilyen mennyiségű sertés nem őrizhető meg 2-3 holdas területen anélkül, hogy a szomszédos területeken tetemes károkat ne okozzon. Elképzelésük szerint a sertéslegeltetésre legalkalmasabb terület az lenne, amelyet a nagybirtok is erre a célra használt, mert ez más célra nem is alkalmas. Ennek a területnek a közepén víz van, pocsolyás, iszapos, míg a többi része erősen gödrös és köves, s az év legnagyobb részében pedig kopár. Az un. „Stabil" dűlőben, egy tagban fekszik és 25-30 holdat tesz ki. Ezért azt kérték, hogy ezt a területet kapják meg sertéslegelő céljára, tekintet nélkül arra, hogy a szomszédságában ott található a még a Latorca Rt. idejéből származó erdészlak. Az erdész javadalmazását egyébként is az erdőgazdaságnak kell vállalnia. – vélték.

Ugyancsak elengedhetetlenül szükségesnek tartották, hogy apaállat tartását biztosító rétterülethez jussanak. Ez a rétterület oly módon látták biztosíthatónak, hogy a cselédházak mögötti úgynevezett „Kondás-kút" dűlőből 2 kh kerüljön kihasításra, *bikarét* címén, akár úgy is, hogy ezzel a területtel az egyéni juttatások esetleg csökkennek.

Amint emlékszünk, a megváltást szenvedett Latorca Rt.-nek csaknem l.000 kh erdeje volt, de ez az egész erdőrész az Államkincstár tulajdonába ment át úgy, hogy az „újtelepes községnek" (Királykútnak) semmiféle felhasználási joga nem maradt az erdőhöz. Ez annál is inkább lényeges lett, mert Királykút-puszta községgé kívánt alakulni, s ebben az ügyben a szükséges lépéseket már meg is tették a lakosság képviselői. Ezzel együtt úgy gondolták, hogy az új község lakosságának erdeje is kell, legyen. A lakosok azt kérték tehát, hogy a Kincstár által birtokba vett *erdőből 100 kholdat* adjanak vissza a községnek. Elképzelésük szerint ez az erdő továbbra is állami kezelésben lévő üzemterves erdő maradna, csak az évenkénti rendes vágás szerinti részt termelnék ki, amit aztán a lakosság között a földjuttatás arányában osztanának széjjel. Az erdőbirtokot ugyanis közbirtokossági formában szándékoztak tulajdonba venni. Az erdőt legeltetés céljára nem óhajtották használni, egyben kijelentették, hogy mindenben alávetik magukat az állami kezelésben lévő erdőkre vonatkozó törvényeknek és törvényes rendelkezéseknek.

A közös erdő céljára, a volt Latorca erdőből azt a részt kérte a lakosság, amely határos a galvácsi, rakacaszendi és a szászfai erdőkkel, illetve ebből az erdőrészből 100 holdat. Ez az erdőrész a községtől 1,5 km-re fekszik, jól járható földúton közelíthető meg. A kért erdőt legutoljára 1932. évben termelték ki, így az akkor már 18 éves sarjerdő volt. Az erdőjuttatási kérelemmel kapcsolatos ügyek intézésével meg is bízták **Szabó Ferenc**, **Szakácsi Gyula** és **Gaál Ferenc** *királykúti lakosokat*, akiket meghatalmaztak arra is, hogy ez ügyben bármely hatóság vagy hivatal előtt eljárjanak, valamint a Minisztériummal erről tárgyalhassanak.

A mérnöki felmérés illetve kimérés hátrányai

A KFB 1945-ös kiosztásának megfelelően tehát az abodi és királykúti lakosság birtokba vette és a kiosztásnak megfelelően harmadik éve művelte, ki-ki a saját földjét. Ezzel a kiosztással a lakosság teljes egészében meg volt elégedve. Csakhogy ezek a területek mindeddig nem kerültek telekkönyvezésre. Amikor aztán 1947. év tavaszán megjelent a községben **Szekeres József** *mérnök*, természetesen azzal a megbízással, hogy a KFB által teremtett birtokviszonyokat mérnökileg is „fixírozza" illetve a telekkönyvezést elvégezze, ekkor kezdődtek igazán a bajok. A mérnök hozzáfogott ugyan a munkához, s az abodi lakosság körében azt el is végezte, de a királykútiakkal nem jutott dűlőre. Hiába tárgyalt ugyanis több ízben velük, mindig eredménytelenül zárultak ezek az egyeztetések. A királykútiak ezért a mérnökkel nem is végeztették el az egyéni kiméréseket. Szerintük ugyanis a mérnök már első perctől nem volt hajlandó fenntartani a KFB által teremtett állapotokat.

Mivel azonban az Abod községbeli igénylők mintegy 80%-ban csak kiegészítésre szorultak, vagy még arra sem, a mérnök könnyen végzett ezzel a feladattal. Az abodiak kifizették a mérnöknek az egyéni felmérések díját, és az ő földjüket a mérnök ki is mérte, mégpedig a királykútiak rovására. Történt ugyanis, hogy a mérnök megindult a méréssel Abodtól kezdve és haladt Királykút puszta felé mindaddig, amíg az abodiak kielégítést nem nyertek. Figyelmen kívül hagyva a királykútiak igényeit, s azt a körülményt, hogy igen nagy területeket telekkönyvezett az abodiak javára, mely területeket már akkor is, 2 éve, a királykútiak használtak. Ugyanezt az eljárást folytatta a mérnök Szakácsi és Irota község lakosságával szemben is a királykútiak terhére. Amikor aztán ezekkel a mérésekkel készen volt, a megmaradó területet teljesen önkényesen szétosztotta a királykútiak között, s így történhetett meg az például, hogy a legelőnek szánt 100 kh terület is egyéni juttatásba került s a telekkönyv szerint nem is lett az legelő, hanem szántó.

A királykútiaknak tehát a mérnök egyéni kimérést nem végzett, hanem csak felrakta a parcellákat a térképre és azt telekkönyveztette. Természetesen a királykútiak ezekre az anomáliákra csak akkor jöttek rá, amikor a földkönyv, és a térkép stb. a kezükbe került és azt beazonosították a helyszínen.

Mindezek következtében az a nemkívánatos helyzet állott elő, hogy a királykúti lakosság nem tudta, hogy melyik is az ő földje. Az é, amit 3 évig a legjobb hiszemben művelt, vagy pedig az, amit a mérnök juttatott neki. Ugyanis a mérnöki beosztás még csak megközelítően

sem egyezett a volt KFB juttatásával. Eddig ki-ki saját ízlése és belátása szerint művelte ingatlanjait, s azt trágyázta is, és most az a helyzet állt elő, hogy a már megdolgozott és megtrágyázott földet oda kellett adni egy olyan birtokrészért, amelyben esetleg 5 esztendeje eke nem fordult meg és trágyának még csak színét sem látta.

1947 őszén és 1948 telén a királykúti lakosság nem merte kihordani trágyáját a földjére, sőt még szántani sem mert, hiszen nem tudhatta, hogy mikor és ki fogja kimozdítani a megművelt földjéből. Ennek az áldatlan állapotnak az azonnali megszüntetését kérte tehát a királykúti lakosság, hiszen nem kis területről volt szó, végeredményben 1.200 kholdról.

A királykútiak szerint nyugvópontra akkor kerülhet a dolog, ha az 1945. évi birtokállapotok rögzítése végett mérnököt küld ki a Földhivatal, és ezzel együtt megsemmisítik Szekeres József telekkönyvezését. Kérték továbbá azt is, hogy az Abod községbeli igénylőket a jogosultság szempontjából vizsgálják felül, mert ezeknél a juttatottaknál egyáltalán nem vették figyelembe a juttatottakra váró atyai és anyai örökrészt, valamint a feleség ági vagyonjutalékot sem. Így történhetett meg az, hogy Abod községben olyanok is kaptak földet, akik örökségük birtokbavétele után a juttatott ingatlannal együtt 25 hold földdel rendelkeztek, míg a volt cselédség legfeljebb csak 15 hold földdel.

A királykútiak tulajdonképpen csak a törvény adta jogukat szerették volna biztosítani: *„a juttatási sorrendben elsősorban a gazdasági cselédség veendő figyelembe”*.- idézték a paragrafust.

Miközben a lakosság körében egyre nőtt az elégedetlenség, a községi elöljáróság úgy lett egyre tanácstalanabb, hiszen semmiféle támpontja nem volt az adókivetéshez. Az elöljáróság valamint a népi szervek képviselői – a lakosság kérésére - végül **Paszternák József** *földmérőt* bízzák meg a birtokrendezés feladataival.

Miután az új földmérő is megállapítja, hogy a Földhivatal megbízásából tevékenykedő Szekeres József, az OFH rendelkezéseinek értelmében, tényleg csak vázlatos munkát készített, és az általa benyújtott munkarészek a telekkönyvezés után sem a helyszíni állapotot, sem pedig a megyei Tanács juttatási határozatát nem fedi, érintkezésbe lép a juttatottakkal. Majd a tényleges állapot felvételével megkezdi a birtokrendezést, s annak eredményét kb. 500 holdról és több mint 500 részletről a népi szerveknek és a juttatottaknak hozzászólás és jóváhagyás végett bemutatja. Ezt követően a kívánt változtatásokat még az 1948. évben végrehajtja. Ezzel tulajdonképpen a vállalt munkának a helyszínen eleget is tett. Ezután a munkarészek elkészítése következett.

A mérnök abban bízott, hogy a benyújtandó munkarészek alapján az abod-kiralykúti kiosztott ingatlanok telekkönyvi rendezése végleges megnyugvásra adnak majd okot. Annál is inkább, mert a rendezési mód a népi szervek és juttatottak kívánsága szerint történt, amelyet az összes juttatott aláírásával felvett jegyzőkönyv is bizonyított. Így Paszternák két darab jegyzőkönyvet terjesztett be a Földhivatalhoz: egyikben az ingatlanok rendezésének végrehajtását kérte, amelyben a lakosok őt kérték fel a rendezésre, a másikban pedig a rendezés részletes végrehajtására vonatkozó elképzeléseit összegezte. Ezeket a jegyzőkönyveket is aláírták a népi szervek képviselői illetve az érdekeltek.

Szekeres 1948 évi tavaszán, a juttatottak felkérésére, a munka végrehajtásával kapcsolatban még Országos Földhivatalnál is eljárt. Ezt megelőzőleg, mint az OFH.-val történt tárgyalás utáni eljárásáról a Földhivatal illetékes jogi osztályát is tájékoztatta.

Látjuk tehát, hogy az új földmérő a szükséges eljárással nemcsak tisztában volt, de vállalt kötelezettségének igyekezett lelkiismeretesen eleget tenni is. A dolog bonyolultságát tekintve sikeresen, kivéve persze egy 10 kat. holdas ingatlant. Ennek a területnek a rendezésénél is csak azért álltak elő bizonytalanságok, mert a további rendezéséhez az OFH döntésére volt szükség. A vitatott ingatlan a királykúti területen volt, ahol az abodiak (a belterülettől 3 km-re) kaptak házhelyjuttatást. A királykútiak azonban ezzel nem értettek egyet, és a döntést megfellebbezték.

Szekeres egyébként a munkák megkezdése előtt, még 1948. tavaszán, szabályszerű megállapodást kötött az abod-királykúti összes juttatottal és a népi szervekkel. A

megállapodás létrehozásánál jelen voltak az UFOSZ, FÉKOSZ és a Szövetkezet vezetői, a földjuttatásban részesültek nagy többsége. Munkadíj gyanánt holdanként 8 forintos egységárban állapodtak meg. A juttatottak csak karókat tartoztak adni, továbbá szolgáltatták a napszámos segédmunkaerőt, minden egyéb kiadás a földmérőt terhelte /fuvar, élelmezés, stb./.

A helyszíni munkálatok végrehajtására a mérnök 1948. év végét jelölte meg, abban az esetben természetesen, ha a juttatottak között megállapodás jön létre. A munkarészek benyújtása tehát 1949. év tavaszán megtörténhet, és így a végleges adatok, az adóbehajtás céljára, aratás után már rendelkezésre állhatnak. A Földhivatal műszaki osztályának felhívására, 1949 évi január hó 18-án, az abod-királykúti juttatott ingatlanok rendezésével kapcsolatos jelentésének megtétele végett, Paszternák József meg is jelent a Földhivatalnál.

Raksányi László *műszaki tanácsos* kérésére ismertette a munkálatok állását, és azt, hogy eddig nem egészen 5.000.-forintot vett fel munkadíj címén az abod-királykúti lakosoktól. Ugyanakkor azt is megemlítette, hogy a juttatottak a teljes megállapodás szerinti munkadíjat még nem fizették ki neki. Raksányi végül felhívta Paszternák József figyelmét arra, hogy a rendezésbe bevont, illetve bevonandó terület nagyságát, a felosztott részletek számát a munkáért felvett összeget, valamint a még ezután az abod-királykútiaktól felveendő járandóságát összegszerűen, 3 napon belül jelentse be. Raksányi ugyanakkor ígéretet tett arra, hogy a Földhivatal a meghallgatásról készült jegyzőkönyv egy példányát mielőbb megküldi az abodi körjegyzőségnek. A körjegyzőség illetve népi szervek és juttatottak jelentése után pedig a munka benyújtására végső határidőt ad. Egyidejűleg intézkedik, hogy a fent említett 10 khold vitás ingatlan ügyében a döntés az OFH részéről mielőbb megtörténjen. Amennyiben rövid időn belül mégsem születik döntés, úgy Paszternák József ennek a vitás 10 kholdnak a Magyar Államkincstárra történő tartalékolásával, a munkarészeket a megállapítandó határidőig, 6 példányban /6 példány földkönyv, 6 példány birtokív, 6 példány vázrajz és az összes számításokkal együtt/ leadja. Függetlenül attól, hogy a községgel illetve juttatottakkal hány példány elkészítésére állapodott meg. Raksányi 1 példányt kért, amelyet a mérnök felülvizsgálat után sokszorosíthat.

További bonyodalmak

1949. április 13-án az abodi és a királykúti EPOSZ (*Egyesült Parasztifjúság Országos Szervezete*) egyesült és a szervezet ifjúsága *sportpályára rét kiadását* kérte a községi elöljáróságtól. A területet, a helyi DÉFOSZ vezetőségével egyetértésében, a már kiosztott földterülethez tartozó tartalék rétekből igényelték. Ez mintegy 1.500 □-ölnyit tett ki. Ennek megvalósítására az elöljáróság azt javasolta a Földhivatalnak, hogy a kiosztási földkönyvben szereplő Ulbrik István nevén álló 600 □-öl, Fecso T. Bálint nevén 300 □-öl, valamint Barva János nevén álló 500 □-öl területű réteket Manzák József nevére írják át, és a Manzák József nevén álló 1.500 □-öl rétet viszont az EPOSZ nevére jegyezzék be. A kérelmet az EPOSZ részéről **Hernádi József**, abodi és **Nagy Ferenc**, királykúti titkár, a DÉFOSZ (*Dolgozó Parasztok és Földmunkások Országos Szövetsége*) *elnökeként* **Pusztai Sándor**, a *Függetlenségi Front elnökeként* **Gerják Emil**, MDP (*Magyar Dolgozók Pártja*) *titkárként* pedig **Ferencsik József**, az elöljáróság részéről pedig **Csorba István** *körjegyző* és **Barva József** *bíró* írta alá.

1949. évi június hó 25-én az abod-királykúti *termelő csoport* panaszának helyszíni kivizsgálására került sor. A *Borsod vármegyei Földhivatal* képviseletében **dr. Siska János** *előadó*, **Beke Miklós** *gazdasági szakértő*, DEFOSZ összekötő, a község elöljáróság képviseletében **Hernádi József** *segédjegyző* és **Barva József** *községi bíró* voltak jelen. A *királykúti termelő csoportot* **Ferencsik József**, az *abodi DEFOSZ helyi szervezetet* **Manzák József**, a *királykúti DEFOSZ-t* **Pusztai Sándor** *elnök*, **Vozár Ferenc** *DEFOSZ tag* képviselte. A panasz tárgya egy, a földreform során megváltás alá vont mintegy 13 kh területű rét volt.

Az eljáró előadó a rendelkezésre álló hivatalos adatokból megállapította, hogy Bodnár József és 7 társa, Bogoly István és 9 társa már 1948-ban, Budai Lajos és társai, Indre Mihály és társai 1949-ben, a részükre juttatott rét területről részben vagy egészben lemondtak. Jakab

Mátyás 5 kh, Derján János 3 kh, ifj. Kuzsella István 4 kh, Nagy Ferenc 1 kh, Csenger Ferenc 5 kh, abodi lakosoknak a lemondása pedig folyamatban volt, ahogyan Ifj. Olajos János 300 □-öl, Stuhán Ferenc 500 □-öl, Ulbrik István 600 □-öl, legif. Barva János 500 □-öl, Stuhán József 500 □-öl, Medve P. József 500 □-öl területről való lemondása is. A lemondások után mintegy 2.900 □-ölnyi tartalék rétterület maradt.

A jelenlévők megállapították, hogy a réten ez idő szerint jogalap nélküli használatot folytató személy nem volt. Manzák József, az abodi KFB volt elnöke pedig arról tájékoztatta a bizottságot, hogy a juttatottak sorában nincsen olyan személy, aki a részére juttatott ingatlanon felül 15 kh-at kitevő vagy ezt meghaladó ingatlannal rendelkezne. De olyan sem, aki nem a neki juttatott rét területet tartaná birtokában és használatában. Ugyanis a kérdéses kaszáló ez idő szerinti birtokosai és használói valamennyien azok a személyek voltak, akik ténylegesen is azt kapták.

Az eljáró bizottság végül megállapította, hogy a fenti lemondások olyan területekre vonatkoztak, amelyet az érdekeltek a valóságban sohasem vettek birtokba illetve használatba, mivel az a terület a juttatott ingatlanban feltalálható nem volt. A kérdéses lemondások tehát a valóságban nem létező földterületekre vonatkoztak. Minden bizonnyal ez úgy fordulhatott elő, hogy a rét tulajdonosai részére juttatott területek nagysága meghaladta a telekkönyvileg megállapított mértéket. Ennek tulajdonítható ugyanis az, hogy egyesek a nekik telekkönyvileg juttatott ingatlant a telekkönyvi juttatás mértékénél kisebb terület formájában kapták meg, s ez indította az érdekelteket arra, hogy a ténylegesen birtokba vett terület és a telekkönyvi terület közt mutatkozó, mint a valóságban általuk nem használt területről, lemondjanak.

Az eljáró bizottság a juttatás körül mutatkozó zavarokat csak úgy látta megszüntethetőnek, hogy pontos felmérést készít a telekkönyvileg megállapított területekről. A termelő csoport képviselői végül azt kérték, hogy a rendelkezésre álló rétből a bérletükkel arányban álló terület kerüljön majd kijelölésre. Ám addig is, amíg ebben az ügyben végleges döntés születik, a 2.900 □-öl-nyi tartalék rét területet kishaszonbérlet formájában elfogadják és átveszik.

1949. július 13-án az abod-királykúti pusztához tartozó *kistanyai lakosok* kértek segítséget a megyei földhivataltól. A kérvényt 48-an írták alá. A földbirtokrendezés során ugyanis az itt lévő Latorca Rt ingatlanának felosztásakor a volt cselédlakásokat az abban lakó cselédek házhelyjuttatás címén megigényelték, és meg is kapták. Ám a juttatás kimondottan csak az épületre szólt, az udvart, a kertet illetve a lakásokat övező területet viszont már a földműves szövetkezet kapta. Így az a helyzet állt elő, hogy a királykúti lakos a lakásából kilépve – akaratán kívül – „illetéktelen területre tévedt".

A probléma annál is inkább életszerűnek mutatkozott, mert megkezdődött az állami gazdaság szervezése. A megjelent Tiszakeszi Állami Gazdaság szervezője, aki a tartalék és egyéb ingatlanokat vette bérbe, megkapta a szövetkezet nevén álló összes ingatlant is. Mivel pedig az állami gazdaság minden területet hasznosítani kívánt, a házhoz jutottak olyan súlyos helyzetbe kerültek, hogy sem kijönni, sem bemenni nem tudtak a saját lakásukba, anélkül, hogy törvényt ne sértettek volna.

Királykút pusztán egyébként 35 olyan egyén volt, aki lakásban részesült, a hozzátartozó Kistanyán pedig 7. Ugyanakkor Királykúton 17, a Kistanyán szintén 17 olyan egyén volt még, aki házhelyjuttatásban nem részesült és házhellyel nem is rendelkezett. Az aláírók tehát sürgős intézkedést kértek a Földhivataltól. Megoldásként azt javasolták, hogy a Királykút pusztán és a Kistanyán lévő házak közötti területet utalja ki a Hivatal a juttatottaknak, a még ház illetve házhely nélkülieknek pedig juttasson házhelyet.

„Így kívánatos ez, mert Királykút puszta jelenlegi létszáma 272, a lélekszám állandóan szaporodik, sőt a puszta tudomásunk szerint közeljövőben tanyaközpont lesz, szükséges tehát, hogy a házjuttatás és házhely kimérés fentiek szerint sürgősen megtörténjék." – írták levelükben.

Abod-Királykúti Földmíves Szövetkezet Igazgatósága maga is látva a lehetetlen helyzetet, a tagok „kívánatára" már másnap, 1949. július 14-én, úgy határoz, hogy a Nagytanya,

valamint a hozzá tartozó Emma major tanya belterületéről, a tagok házhelyi kielégítéséhez, lemond. Az igazgatóság nevében kiadott nyilatkozatot aláírta: **Grebely Mihály, Máté István, Ferencsik József és Boros István.**

A kastéllyal kapcsolatos tervek

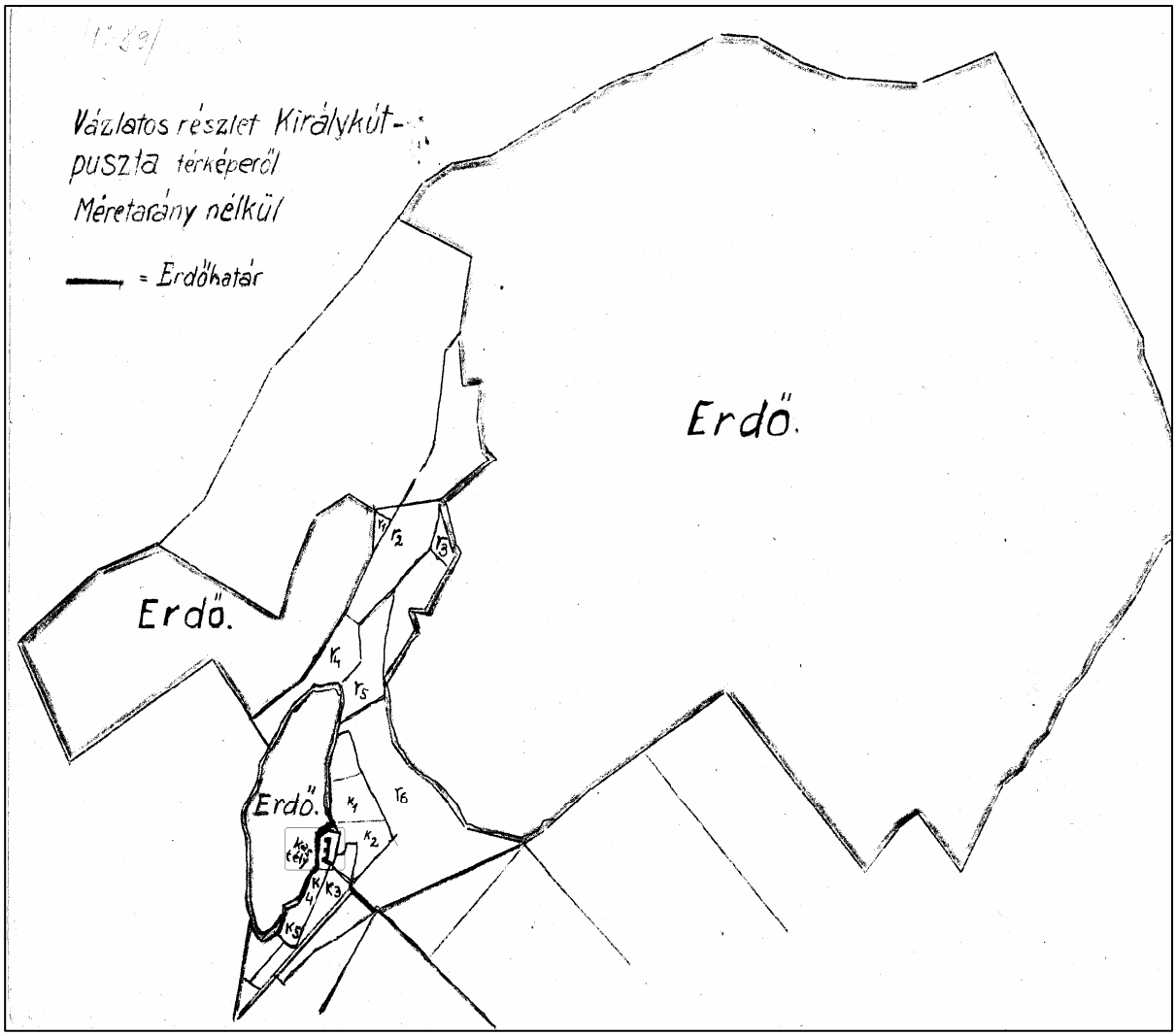
A Magyar Állami Erdőgazdaság (**MÁLLERD**) Miskolci Igazgatósága már 1944. év végén bejelentette igényét a királykúti kastélyra. Megmentését állami (természetesen erdőgazdasági) tulajdonba vétellel képzelték el. A Latorca Rt. tulajdonában volt kastélyt erdészeti központ részére szemelték ki. Úgy gondolták, hogy az Rt. mintegy 800 kh- as erdőgazdasági ingatlanjainak állami tulajdonba vételével egyidejűleg megszerezhetik maguknak a kastélyt, a hozzátartozó épületekkel együtt, sőt még a parkot és a kertet is. Feltételezésük szerint ugyanis a park is az erdőből lett a kastélyhoz csatolva. E területek nélkül pedig a kastély a további felhasználás szempontjából értéktelen. A kastélyépület maga egy domb tetején állt, míg a parkterület a lejtőben vezető útig nyúlt le. A dombhát alján lévő cserje és az út között terült el hosszan, egy legelőnek nyilvántartott terület. A 16 szobás, két mellékhelyiségből (WC) és 1 fürdőszobából álló, mintegy 3620 köbmétert kitevő kastélyépület erősen elhanyagolt állapotban volt, hiszen a hadműveletek során istállónak használták az átvonuló (orosz) alakulatok. Ajtók, ablakok nem voltak az épületben, padlózata csaknem mindenütt hiányzott. Kályhái, villanyvezetékei, a vízvezeték berendezései szétrombolt állapotban voltak. Jobb állapotban volt viszont a Czekeházy tanyai „kiskastélynak" nevezett épület, amely mintegy 240 köbméter légterű lehetett.*56*. Ez volt a Czekeházy kastély. A „Nagykastély" mellett további két épület állt még. Ezek egyike erdőőri lakás volt. Bár rongált, de lakható állapotú volt, benne lakott **Koós István** *erdész*, aki az épületekre felügyelt. Ez az épület egy 100 □- öl területű parcellán állt. A másik épületnek viszont nem voltak már sem ajtói, sem ablakai. Igaz ugyan, hogy tetőzete még ép volt, de a jelen állapotában teljesen használhatatlannak tűnt. Feltételezhetően ez volt a kulcsárház. Egy 37 □- öles parcellán pedig egy lakóház romjai voltak felfedezhetők, csak falmaradványai álltak. Mellette a szivattyúház. Az épületektől nem messze pedig egy teniszpálya.

A Latorca Rt. erdőgazdasági ingatlanjainak állami tulajdonba vétele 1945. június 14-én történt meg. Ebből az alkalomból az abodi elöljáróságon megjelent **Bély Sándor** állami *erdőmérnök*, az átvevő miskolci erdőigazgatóság részéről. Továbbá jelen voltak még: a megváltást szenvedő erdőbirtokos részéről, **Kovács Pál** *uradalmi erdőőr*, a községi elöljáróság részéről, **Barva József** *bíró*, **Dévényi Károly** *körjegyző*, **Manzák József**, a *Községi Földigénylő Bizottság elnöke* valamint **Papp György**, a *Nemzeti Bizottság elnöke*.

Az Erdőigazgatóság elképzeléseihez térképvázlatot is mellékelt. Ezen bejelölték azokat az összefüggő területeket, amelyeket az erdőgazdaság birtokba kívánt venni. Továbbá állami tulajdonba akartak venni olyan, részben fásított, kopár területeket is, amelyek a fenti területekkel szorosan egybefüggtek.

Az államosítást végző bizottság megállapította, hogy a fenti területen található ingatlanokról és épületekről leltár nem készült. Ezért az erdőigazgatóság utasította a szendrői erdőhivatal vezetőjét, hogy a leltárt vegye fel, és a jegyzőkönyv mellékleteként csatolja.

Ingóságokról úgyszintén semmiféle leltár nem volt található. Az épületek ingó felszerelése ugyanis részben elpusztult, részben a helyi emberek széthordták illetve a tulajdonukba került. Az erdőigazgatóság ezek hollétének kiderítésére és állami tulajdonba vételére ugyancsak az erdőhivatal vezetőjét utasította.

A kastély és környéke. A térképen jelölt K1-K5 jelű részek a kastélyhoz tartozó kertek, az r1-r6 jelű részletek pedig kopárosodásnak indult, részben már fásított területek. (A szerző felvétele)

Az állami tulajdonba vételt követően, az erdőigazgatóság munkatársai szeptember 22-én, helyszíni szemle során pontosan felmérték a területet. Ezt követően Bély Sándor főerdőmérnök kérvényt nyújtott be a Borsodvármegyei Földbirtokrendező Tanácsnak, hogy az állami tulajdonba vételről készült jegyzőkönyv illetve vázlatrajz alapján a Tanács rendelje el a birtokelkülönítést.

A kért területben benne foglaltatatott a kastély és környezete, az erdőgazdasági személyzet részére szükséges belsőségek: épületek, kertek, az illetményföldek, két alkalmazottra számítva 5-5 holddal, a csemetekert, a kopárosodásnak indult és már részben befásított terület, valamint az utak. Ez a terület, az erdőn kívül, pontosan 56,5 kh- at tett ki.

Az erdőmérnök meg is megjegyezte: *„…bár ez 33 kh területtel nagyobb az üzemrendezési tervezetben tárgyalt erdőterületnél, de minden valószínűség szerint ez azonos az állami tulajdonba vételről készített jegyzőkönyvben leírt kastélykörnyéki erdőrésszel.”*

A Tanács 1946. május 18.-án meghozott véghatározatában a 818,6 kh területű erdőt valamint az erdőátvételi jegyzőkönyvben és annak kiegészítő részét képező vázlatrajzon feltüntetett, részben kopárosodásnak indult, részben már fásított terület szolgalmi jogokkal terhelten állami tulajdonba utalta ugyan, de az épületekről, rétekről és kertekről nem rendelkezett. Bár az Államkincstár javára – természetesen – ezeket is bekebelezte. Ezekről egy később hozandó határozatában fog rendelkezni. – szólt a verdikt.

Miközben a hivatal malmai lassan őröltek, azonközben az épületek állaga egyre gyorsabban romlott. Az épületek állami tulajdonba vétele óta ugyanis már a harmadik év is eltelt, de a királykúti kastélynak még mindig nem sikerült sem gazdát, sem funkciót találni. Úgy tűnt azonban, az **1948-as** esztendő végleges megoldást hoz, hiszen a **Diósgyőri Vasgyár** *munkás- és gyermeküdültetés céljára bérbe kérte.*

Az 1948. március 13-i birtokbaadásra a helyszínen megjelentek: a Vasgyár képviseletében **Bernát István** *szociális főosztályfőnök*, **dr. Bánlaki László** *MÁVAG titkár*, a *MÁLLERD szendrői erdőgondnoksága* részéről **Bély Sándor** *erdőtanácsos*, a község részéről **Keresztény László** *körjegyző helyettes*, az *abod-királykúti UFOSZ* részéről **Szabó Ferenc** *elnök*, valamint **Grebely János** *UFOSZ tag*. Továbbá a *Földhivatal* részéről itt találjuk **Karácsonyi Béla** *ügyvezető helyettest*, **dr. Szabó György** *törvényszéki bírót*, **Faix László** *mérnököt, műszaki előadót.*

A Földhivatal kiküldött bizottsága megtekintette a helyszínt, majd az abodi községházán jegyzőkönyvbe rögzítették a kastélyépület és a hozzá tartozó kijelölt park birtokba adását.

A Bizottság megállapította, hogy a kastély melletti ún. erdőrészeket ritkás, kb. 60 éves faállomány borítja, ezek egyikének részén azonban inkább csak bozótos van. A községi elöljáróság, valamint az UFOSZ jelenlévő tagjainak bemondása szerint viszont az itt felsorolt néhány rész emberemlékezet óta mindig is a kastélyhoz tartozó parkként szerepelt. Fáit soha nem vágták. A megjelent népi szervek, valamint a községi elöljáróság tagjai úgyszintén megerősítették: ez a területsáv, mint legelő csekély jelentőségű, és tekintettel arra, hogy szekerekkel rendszerint felvágják, s mert bozótos terület, így legelőnek sem használható, sőt a község sem tart rá igényt. Ellenben a kerti művelési ágú ingatlan a valóságban is gondozott, termő gyümölcsös.

A községi elöljáróság, az UFOSZ, valamint a Diósgyőri Vasgyár intézményének megjelent képviselői egyöntetűen azt kérték, hogy a Földhivatal, a kastélynak és a hozzátartozó melléképületeknek az okszerű és gazdaságos kihasználásához, az eddig is parknak használt területekből, mintegy 100 □- ölnyit jelöljön ki, függetlenül attól, hogy az a kataszterben erdőterületként van nyilvántartva. Annál inkább is kérték, mert a megjelölt és kijelölni kért területet három oldalról részben út, részben egyéni kiosztásba adott földek határolták és csupán egy kis részén csatlakozott erdőingatlanhoz. Önmagában véve tehát egy zárt egységet képezett, amelynek megbontása nem volt kívánatos. A Vasgyár képviselői pedig már csak azért is ragaszkodtak a kijelölni kért területhez, mert e terület nélkül a juttatás, az elérni kívánt cél megvalósítására nem lett volna alkalmas.

A Mállerdő szendrői gondnoka ugyanakkor bejelentette, hogy az igényelt parcellák többségét 1945. júliusa óta, mint állami tulajdonba vett erdőterületet ténylegesen a miskolci erdőigazgatóság birtokolja. Megjegyezte továbbá azt is, hogy a kastélyt üdülő céljára a kért részterületek birtoklása nélkül valóban nehéz lenne felhasználni, azonban az Állami Erdészet a maga részéről a felülvizsgálat vagy fellebbezés jogát továbbra is fenntartja. És ha úgy ítéli meg, fellebbezni fog.

Miután egyéb észrevétel nem volt, a Földhivatal kiküldött bizottsága a fentebbiekben kért részterületeket a helyszínen kijelölte és azt a Diósgyőri Vasgyár Szociális Igazgatósága képviselőinek a rajta lévő épületekkel együtt birtokba adta. Ám, mint tudjuk, az Állami Gazdaság szervezése miatt ez a lehetőség is elveszett. A további állagromlást az épület pedig már nem volt képes elviselni. Olyannyira tönkrement, hogy hamarosan lebontják.

Egyéb „birtokok” a községben:

1950. áprilisában, **Nagy Béla** *hivatalvezető* kimutatása szerint, Abodon az alábbi „közületek” voltak:*57*

1. Abod község
2. Állami Iskola
3. Erdőgazdasági Nemzeti Vállalat Miskolci Erdőgondnoksága, Szendrő
4. Állami Gazdaság, Abod-Királykút
5. Magyar Államkincstár Földmívelésügyi Tárca Földbirtokrendező Alap

Rakaczky Ferenc *körjegyző* kimutatása szerint 1950. február 1-én Abodon volt birtoka ***58***

-Galvács községnek: 800 □-öl szántó és 5 kh rét.

-Abod községnek:

Jegyzői lakás és községháza (tűzoltószertár): 790 □-öl beltelek.

Jegyzői föld a Nagyárokban:

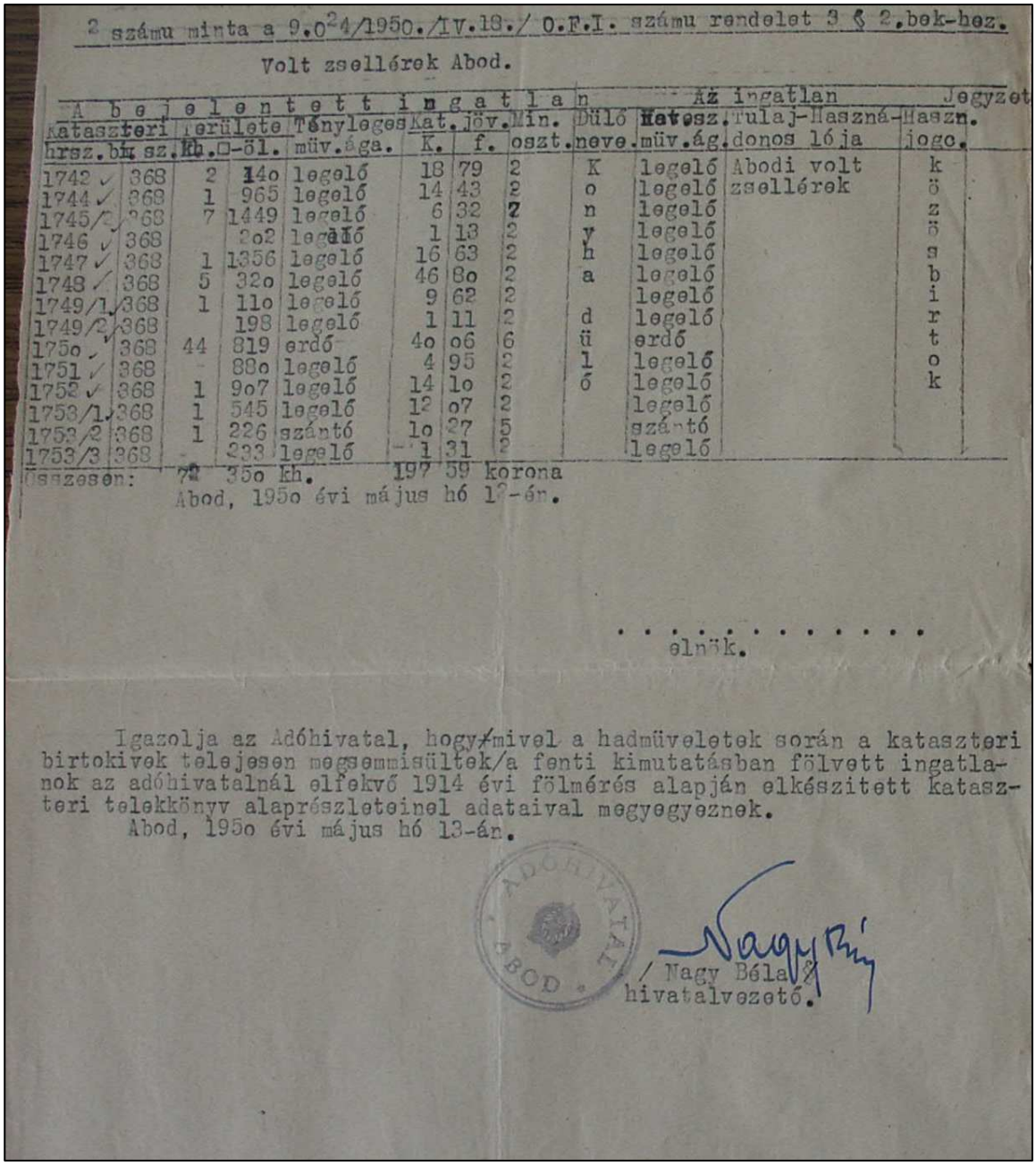
4 kh	48 □öl	szántó,
1 kh	1590 □öl	szántó,
	369 □öl	szántó,
	1146 □öl	kert (beltelek),

-A volt zsellérek legeltetési társulatának

Elnök: Csontos Ferenc. Tagság: 46 fő.
72 kh 350 □-öl közös birtok a Konyha dűlőben. 197 korona 59 fillér kataszteri tiszta jövedelemmel.

Sorszám	Társulati tagok neve	Illetőségi hányad	Használója	Használat címe
1.	Paulovics Jánosné	1/52		Öröklés
2.	Paulovics Ferenc	1/52	Szepesi Istvánné	„
3.	Kondás István és Csontos József	3/52		„
4.	Barva Veron és Beresnyák András	1/52		„
5.	Barva Ferenc és Marcinkó László	1/52		„
6.	Görög Mihályné örököse	1/52		„
7.	Marcinkó Józsefné és Pap Cs. József	1/52		„
8.	Szabó Ferenc és Restyánszki István	1/52		„
9.	Bódi Sándor	1/52	Kántor János	vétel
10.	Szemánszki Pál	1/52		öröklés
11.	Gecsó József és Szepesi István	1/52		„
12.	Gyöngyösi János	1/52		„
13.	Puskás Ignácné	1/52		„
14.	Özv. Boza Andrásné	1/52		„

15.	Kis Lajos és Kis András	1/52		„
16.	Zagraj János	1/52		„
17.	Szepesi József	1/52		„
18.	Bodnár Andrásné	1/52		„
19.	Drótos József örököse	1/52		„
20.	Almási János	1/52		„
21.	OlajosJózsefné	½ /52		„
22.	Gál József és Papp József	1/52		„
23.	Papp Gyula	1/52		„
24.	Görög László	1/52		„
25.	Zubrik Mihályné	½ /52		„
26.	Fecsó T. János	1/52		„
27.	Medve Ferenc	1/3 /52		„
28.	Lengyel András	1/52		„
29.	Gecsó Mihály	2/52		„
30.	Csenger Lászlóné	1/52		„
31.	Pap K. Józsefné	½ /52		„
32.	Barva János	½ /52		„
33.	Drótos Z. János	1/52		„
34.	Szabó Mihály	1/52		„
35.	Szászfai R. Ferenc örökösei és Csenger János	1/52		„
36.	Zubrik Ferenc	1/52		„
37.	Papp Ferenc	1/52		„
38.	Szabó R. József	2/52		„
39.	Andrejkó Ferencné	1/52		„
40.	Cidor János	1/52		„
41.	Beja István örökösei	1/52		„
42.	Ruttkai Ferencné	2/52		„
43.	Tóth Ferenc	2/52		„
44.	Kondás Jánosné	½ /52		„
45.	Dorogi Mihályné	½ /52		„
46.	Fecsó T. János és József	1/52		„

2 számu minta a 9.024/1950./IV.18./ O.F.I. számu rendelet 3 § 2.bek-hez.

Volt zsellérek Abod.

A bejelentett ingatlan									Az ingatlan			Jegyzet
Kataszteri hrsz.	b.	területe sz.	Kh.	□-öl.	Tényleges müv.ága.	Kat. tiszt. K.	jöv. f.	Min. oszt.	Dülő neve.	Határ-müv.ág.	Tulajdonos	Haszná-lója	Haszn. jogc.
1742		368	2	14o	legelő	18	79	2	K	legelő	Abodi volt		k
1744		368	1	965	legelő	14	43	2	o	legelő	zsellérek		ö
1745/		368	7	1449	legelő	6	32	2	n	legelő			z
1746		368		2o2	legelő	1	13	2	y	legelő			ö
1747		368	1	1356	legelő	16	63	2	h	legelő			s
1748		368	5	32o	legelő	46	8o	2	a	legelő			b
1749/1		368	1	11o	legelő	9	62	2		legelő			i
1749/2		368		198	legelő	1	11	2	d	legelő			r
175o		368	44	819	erdő	4o	o6	6	ü	erdő			t
1751		368		88o	legelő	4	95	2	l	legelő			o
1752		368	1	9o7	legelő	14	1o	2	ő	legelő			k
1753/1		368	1	545	legelő	12	o7	2		legelő			
1753/2		368	1	226	szántó	1o	27	5		szántó			
1753/3		368		233	legelő	-	1	31	2		legelő		
Összesen:			72	35o	Kh.	197	59	korona					

Abod, 195o évi május hó 1?-én.

. . . . . .

elnök.

Igazolja az Adóhivatal, hogy/mivel a hadműveletek során a kataszteri birtokivek teljesen megsemmisültek/a fenti kimutatásban fölvett ingatlanok az adóhivatalnál elfekvő 1914 évi fölmérés alapján elkészitett kataszteri telekkönyv alaprészleteinel adataival megyegyeznek.

Abod, 195o évi május hó 13-án.

ADÓHIVATAL ABOD

/ Nagy Béla /
hivatalvezető.

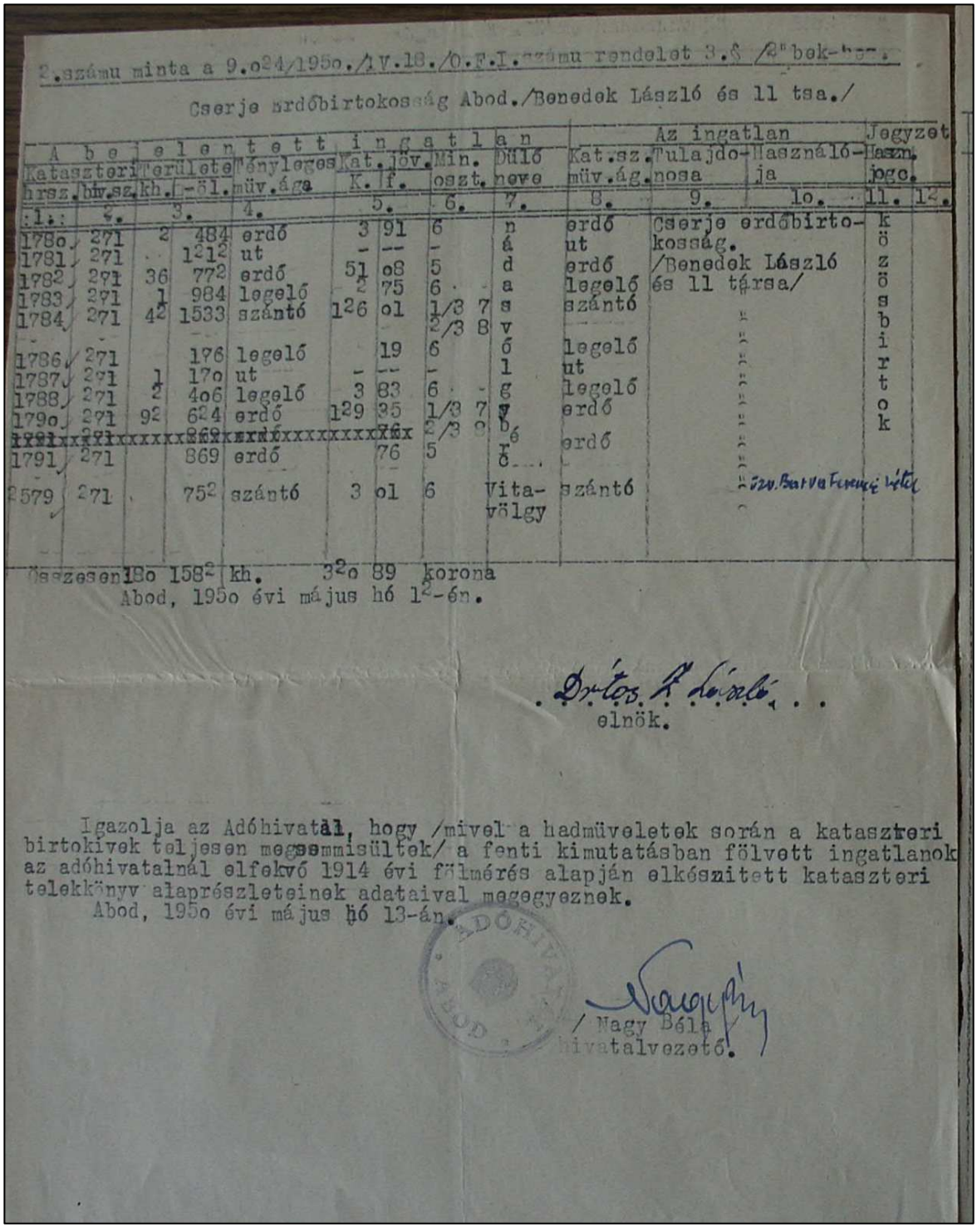
A volt zsellérek (Legeltetési Társulatának) ingatlanjai, 1950-ben. (A szerző felvétele)

-A Cserje erdőbirtokosságnak /Benedek László és 11 társa/

Elnök: Drótos Z. László. Tagság: 31 fő.
180 kh 158 □-öl közös birtok a Nádasvölgybércen és a Vitavölgyben. 320 korona 89 fillér kataszteri tiszta jövedelemmel.

Sorszám	Társulati tagok	Illetőségi hányad	Használat jogcíme
1.	Benedek Ferenc	90/2160	Öröklés
2.	Benedek Lajos	90/2160	,,
3.	Gyöngyösi Józsefné szül: Benedek Margit	90/2160	,,
4.	Zagraj Lászlóné szül: Benedek Piroska	90/2160	,,
5.	Benedek Júlia	72/2160	,,
6.	Benedek Margit	72/2160	,,
7.	Benedek Piroska	72/2160	,,
8.	Benedek József	72/2160	,,
9.	Benedek Irén	72/2160	,,
10.	Benedek László	90/2160	,,
11.	Ifj. Benedek László	90/2160	,,
12.	Hajdu Barnáné szül: Benedek Erzsébet	90/2160	,,
13.	Benedek Lászlóné szül: Bene Irma	90/2160	,,
14.	Papp Ferenc	60/2160	,,
15.	Papp Gizella	60/2160	,,
16.	Ifj. Pap Ferenc	60/2160	,,
17.	Bodnár Józsefné szül: Pap Eleonóra	90/2160	,,
18.	Zagraj Mária kk.(kiskorú)	90/2160	,,
19.	Papp Zoltánné szül: Medve Teréz	90/2160	,,
20.	Medve Ferencné szül: Medve Margit	90/2160	,,
21.	Drótos Z. János	90/2160	,,
22.	Drótos Z. Jánosné szül: Zagraj Teréz	90/2160	,,
23.	Drótos Z. László	60/2160	,,
24.	Drótos Z. Lászlóné szül: Kis Irén	60/2160	,,
25.	Drótos Z. Piroska	15/2160	,,
26.	Drótos Z. Irén	15/2160	,,
27.	Drótos Z. Gizella kk.	15/2160	,,
28.	Drótos Z Margit kk.	15/2160	,,
29.	Papp Györgyné		,,

	szül: Drótos Z. Mária	60/2160	
30.	Marcinkó Gyuláné szül: Drótos Z. Ilona	60/2160	”
31.	Drótos Z. Ferencné szül: Fecsó Mária	60/2160	”

2.számu minta a 9.o24/195o./IV.18./O.F.I.számu rendelet 3.§ /2/ bek-ből.

Cserje erdőbirtokosság Abod./Benedek László és 11 tsa./

A belentett ingatlan								Az ingatlan			Jegyzet
Kataszteri hrsz.	Terület hv.sz.	kh.	-öl.	Tényleges müv.ága	Kat. tő. K.	öv. if.	Min. osztály	Dülő neve	Kat.sz. müv.ág.	Tulajdonosa	Használója	Haszn. jogc.
1.	2.	3.		4.	5.		6.	7.	8.	9.	10.	11. 12.
178o	271	2	484	erdő	3	91	6	n á d a s v ó l g	erdő	Cserje erdőbirtokosság. /Benedek László és 11 társa/		k ö z ö s b i r t o k
1781	271		1212	ut	-	--	-		ut			
1782	271	36	772	erdő	51	o8	5		erdő			
1783	271	1	984	legelő	2	75	6		legelő			
1784	271	42	1533	szántó	126	o1	1/3 7 2/3 8		szántó			
1786	271		176	legelő		19	6		legelő			
1787	271	1	17o	ut	-	--	-		ut			
1788	271	2	4o6	legelő	3	83	6		legelő			
179o	271	92	624	erdő	129	35	1/3 7 2/3 8		erdő			
~~1791~~	~~271~~	~~xxxxx~~	~~869~~	~~erdő~~	~~xxxxx~~	~~76~~	~~5~~	~~6~~	erdő			
1791	271		869	erdő		76	5					
2579	271		752	szántó	3	o1	6	Vita-völgy	szántó			

Összesen 18o 1582 kh. 32o 89 korona

Abod, 195o évi május hó 12-én.

Drótos F. László
elnök.

Igazolja az Adóhivatal, hogy /mivel a hadműveletek során a kataszteri birtokívek teljesen megsemmisültek/ a fenti kimutatásban fölvett ingatlanok az adóhivatalnál elfekvő 1914 évi fölmérés alapján elkészitett kataszteri telekkönyv alaprészleteinek adataival megegyeznek.

Abod, 195o évi május hó 13-án.

ADÓHIVATAL ABOD

Nagy Béla
hivatalvezető.

A "Cserje" erdőbirtokosság ingatlanjai, 1950-ben. (A szerző felvétele)

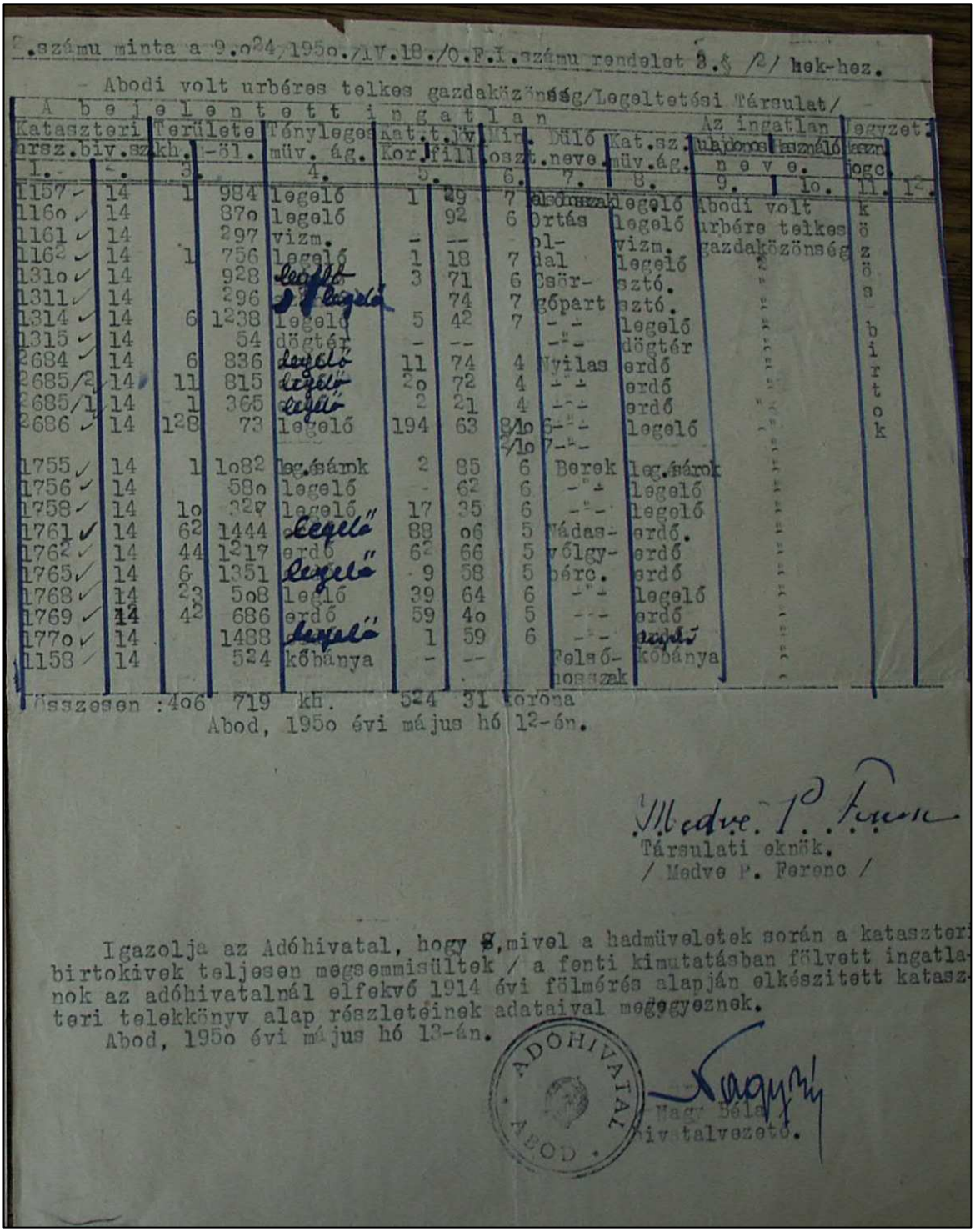
-A volt úrbéres telkes gazdaközönségnek /Legeltetési Társulata/

Elnök: Medve P. Ferenc. Tagság: 93 fő. (Megalakult **1933**-ban*59*.)
Összterülete: 406 kh 719 □-öl közös birtok az Alsóhosszak, Ortásoldal, Csörgőpart, Nyilas, Berek, Nádasvölgy bérc és Felsőhosszak dűlőben. (Főleg legelő, de vízmellék, erdő, dögtér és kőbánya is.) Kataszteri tiszta jövedelme 524 korona 31 fillér volt.

Sorszám	Név	Illetőségi hányad	Használati jogcím
1.	Gál József	5	Öröklés
2.	Budai Pál	1	,,
3.	Zagraj László	3	,,
4.	Abodi János	2 1/3	,,
5.	Kis György	3 1/3	,,
6.	Kiss András	1	,,
7.	Kiss Lajosné	1	,,
8.	Puskás Györgyné	2	,,
9.	Drótos Z. János	6 ½	,,
10.	Puskás Ferenc	1	,,
11.	Puskás Béla	1 2/3	,,
12.	Kiss Jánosné	1	,,
13.	Kiss István	1	,,
14.	Gyöngyösi Józsefné	2	,,
15.	Özv. Gyöngyösi Jánosné	1	,,
16.	Veres József	1 ½	,,
17.	Benedek Józsefné	4 1/3	,,
18.	Benedek Lajos	2	,,
19.	A. Marcinkó Gyula	1	,,
20.	Görög Mihály	1	,,
21.	Restyánszky Ferenc	2	,,
22.	Marcinkó László	3	,,
23.	Id. Á. Fecsó József	3	,,
24.	Rastyánszky József	4	,,
25.	Drótos J. Ferenc	2 ½	,,
26.	Zsemkó János	2	,,
27.	Ifj. Tóth Sz. János	2	,,
28.	Andrejkó János	1 ½	,,
29.	Paulovics Józsefné	1	,,
30.	Id. Stuhán Ferenc	1	,,
31.	Kolossai István	2	,,
32.	Kocsis Mihály	2	,,
33.	G. Kat. Egyház	8	,,
34.	Andrejkó Ferenc	5 ½	,,
35.	Restyánszky László	4	,,
36.	Drótos Z. József	3 ¼	,,
37.	F. Marcinkó Gyula	3	,,
38.	Medve P. Ferenc	5 1/3	,,
39.	Ifj. Medve P. Ferenc	2	,,
40.	Görög Józsefné	2/3	,,

41.	Tót Sz. József	1	,,
42.	Szabó Z. Mihály	1	,,
43.	Ifj. Barva József	4	,,
44.	Papp Gyula	1	,,
45.	Id. Tóth Sz. János	4	,,
46.	Szabó Ó. Mihályné	4	,,
47.	Drótos Z. László	2	,,
48.	Szabó Z. András	1	,,
49.	Barva János	5	,,
50.	Jakab Mátyás	1	,,
51.	Drótos J. Lajos	2	,,
52.	Tót Sz. László	2	,,
53.	Papp K. Józsefné	3 ¼	,,
54.	Csenger Lászlóné	5	,,
55.	Medve Jánosné	3	,,
56.	Rakacki Lajosné	3	,,
57.	Olajos János	2	,,
58.	Ifj. Stuhán Ferenc	1	,,
59.	Özv. Olajos Ferencné	2	,,
60.	Id. Barva József	3	,,
61.	Szabó Z. Ferenc	2	,,
62.	Fecsó T. Bálint	1 ½	,,
63.	Barva Ferenc	1	,,
64.	Szabó Z. Ferencné	4	,,
65.	Csontos Ferencné	1 ½	,,
66.	Tóth Sz. Ferenc	1	,,
67.	Szászfai R. Gyuláné	2	,,
68.	Jedlinszki László	1/3	,,
69.	Medve Mihályné	2	,,
70.	Özv. Medve Ferencné	1	,,
71.	Papp D. Ferenc	5	,,
72.	Zagraj Józsefné	2	,,
73.	Ifj. Á. Fecsó József	3	,,
74.	Fecsó T. János	4	,,
75.	Gecsó Mihálylné	1 ½	,,
76.	Zsemkó József	1	,,
77.	Zagraj József	2	,,
78.	Ifj. Görög Mihály	3	,,
79.	Papp György	5	,,
80.	Papp Zoltán	4 ½	,,
81.	Görög József	4	,,
82.	Papp József	1	,,
83.	Fecsó Zs. Józsefné	4	,,
84.	Ulbrik István	2 ½	,,
85.	Gál Ferenc	2	,,
86.	Medve P. József	2	,,
87.	Id. Drótos Z. Józsefné	1	,,
88.	G. Kat. Iskola	2	,,
89.	Ref. Iskola	4	,,
90.	Abod község	4	,,

91.	Zagraj Ferenc	2	„
92.	Görög László	1	„
93.	Lázár János	½	„

2.számu minta a 9.o24/195o./IV.18./O.P.I.számu rendelet 8.§ /2/ bek-hez.

Abodi volt urbéres telkes gazdaközönség/Legeltetési Társulat/

A b e j e l e n t e t t i n g a t l a n

Kataszteri hrsz.	biv.szkh.	-öl.	Területe müv. ág.	Tényleges	Kat.t.	Jöv. Kor.	Hir. fill.	Dülő oszt.	Kat.sz. neve.	müv.ág.	Az ingatlan tulajdonos neve.	lakóhelye.	megn. jogc.	Megjegyzés
1.	-	3.	4.		5.		6.	7.		8.	9.	10.	11.	12.
1157	14	1	984	legelő	1	29	7	[illegible]		legelő	Abodi volt		k	
116o	14		87o	legelő		92	6	Ortás		legelő	urbére telkes		ö	
1161	14		297	vizm.	-	--		ol-		vizm.	gazdaközönség		z	
1162	14	1	756	legelő	1	18	7	dal		legelő			ö	
131o	14		928	legelő	3	71	6	Csör-		sztó.			s	
1311	14		296	legelő		74	7	gőpart		sztó.				
1314	14	6	1238	legelő	5	42	7	-"-		legelő			b	
1315	14		54	dögtér	-	--		-"-		dögtér			i	
2684	14	6	836	legelő	11	74	4	Nyilas		erdő			r	
2685/2	14	11	815	legelő	2o	72	4	-"-		erdő			t	
2685/1	14	1	365	legelő	2	21	4	-"-		erdő			o	
2686	14	128	73	legelő	194	63	8/1o	6-"-		legelő			k	
							9/1o	7-"-						
1755	14	1	1o82	leg.árok	2	85	6	Berek		leg.árok				
1756	14		58o	legelő	-	62	6	-"-		legelő				
1758	14	1o	327	legelő	17	35	6	-"-		legelő				
1761	14	62	1444	legelő	88	o6	5	Vádas-		erdő.				
1762	14	44	1217	erdő	62	66	5	völgy-		erdő				
1765	14	6	1351	legelő	9	58	5	bérc.		erdő				
1768	14	23	5o8	legelő	39	64	6	-"-		legelő				
1769	14	42	686	erdő	59	4o	5	-"-		erdő				
177o	14		1488	legelő	1	59	6	-"-		legelő				
1158	14		524	kőbánya	-	--		Felső-		kőbánya				
								hosszak						

Összesen :4o6 719 kh. 524 31 forint

Abod, 195o évi május hó 12-én.

Medve P. Ferenc
Társulati elnök.
/ Medve P. Ferenc /

Igazolja az Adóhivatal, hogy ~~a~~, mivel a hadmüveletek során a katasztori birtokivek teljesen megsemmisültek / a fenti kimutatásban fölvett ingatlanok az adóhivatalnál elfekvő 1914 évi fölmérés alapján elkészitett kataszteri telekkönyv alap részleteinek adataival megegyeznek.

Abod, 195o évi május hó 13-án.

ADÓHIVATAL ABOD

Nagy Béla
Adóhivatalvezető.

A volt úrbéres telkes gazdák (Legeltetési Társulatának) ingatlanjai, 1950-ben. (A szerző felvétele)

A tanácsrendszer évei, 1963-68.*60*

Képek a Magyar Dolgozók Pártja abodi alapszervezetének életéből

Jelenleg nincsenek pontos adataink arról, hogyan és mikor alakult meg Abodon a **Magyar Dolgozók Pártja** helyi alapszervezete. Mindenesetre egy 1949-es járási pártértekezleten az 1948-as választásokat értékelve Abodról elismeréssel szólnak a járási pártbizottság vezetői. **Istók Béla** *járási titkár* megállapítása szerint ugyanis itt minden külső befolyás nélkül szavaztak az emberek és ezért sikerült 70%-os eredményt elérniük. *„A 30% a párt ellenségeiből tevődött ki.”*- állítja.

Ám az alig egy hónappal későbbi, július 12-i ülésükön már korántsem lelkendeznek ennyire. Opportunista elhajlással vádolják az abodi párttitkárt, aki a kulákok mentésére aláírt egy nyilatkozatot, miszerint politikailag és pártszempontból megbízhatók. Ezzel a lépésével viszont - úgy tűnt -, nemcsak magát, de a faluját is hátrányos helyzetbe hozta. Annak ellenére, hogy a Szabad Föld újság terjesztésében kiváló eredményeket mutattak fel, és a község parasztifjúsági szervezete (**EPOSZ**) is szép sportsikerekkel büszkélkedhetett.

Pedig Abodnak most lett volna igazán nagy szüksége a járási pártbizottság jóindulatára: az iskolához még egy tanítót szerettek volna beállítani. A falu 90 általános iskolai tanulója mellett ugyanis még mindig csak egy tanító látta el az oktatási feladatokat. A fiatalok pedig - állítólag - még arra is hajlandók lettek volna, hogy Abodon marxi-lenini kört alakítsanak.

„A fiatalság még nem érett arra.” – mondják a járási pártbizottság munkatársai, megjegyezvén persze azt is: Abodra azért is adnak nehezen még egy másik tanítót, mert *„olyan nagyon kesett község”* – pontosan mit is érthettek ezen, nem tudjuk, bár némi sejtésünk van.*61*

Az 1950-es év vége felé viszont már arról is értesülünk, hogy **Fodorné**, az **MNDSZ** (**Magyar Nők Demokratikus Szervezete**) járási titkárnője *Abodon* és *Királykúton* is újjáalakította a helyi szervezetet.*62*

1951. novemberétől pedig már az MDP abodi községi alapszervének a tagjairól is vannak adataink. **Pitényi János** az **MDP** *helyi titkára*, **Szilágyi István** az *elnöke*, **Menyhért János** pedig a *gazdasági felelőse*. **Manzák József, Majoros István, ifj. Zsák István, Pallós János, Andrejkó Etel, Csontos Ferenc** pedig *tag*ként szerepelnek. Novemberi taggyűlésükön éppen arról határoznak, hogyan emeljék a taglétszámot. A módszer – amit megfogalmaznak—, egyszerűnek tűnik: aki párttag akar lenni, azt befogadják.

Ezen a gyűlésen egyébként Menyhért János élesen kritizálja Szilágyi István vb. titkárt is, mert nem tartanak heti vb. gyűléseket.*63* Elmondása szerint ugyanis a jelenlegi MDP titkár még egyetlen vb. ülésen sem vett részt, azokat ugyanis mindig olyan időszakban hívták össze, amikor a titkár a munkahelyéről nem tudott eljönni. Eddig este 6-kor volt, ezután is így kellene, hogy legyen.- jelenti ki.

Az ellenszenv persze ettől sokkal mélyebb **Szilágyi** *vb titkár* iránt. **Menyhért** lett ugyanis a *boltkezelő* **Majoros István** helyett, miközben **Manzák Józsefet** leváltva **Pitényi** került a *párttitkári* székbe. A döntés miatt éles helyzet alakult ki a faluban. Mind a *párttagság*, mind a *tanácstagság kettészakadt.*

Miközben az egyik fél nem ismerte el Manzák József volt párttitkár leváltását és Majoros István boltkezelő elbocsátását, aközben a másik azzal vádolta az elbocsátottakat, hogy a *„dolgozó nép felé mindenféle aknamunkát fejtenek ki és azon mesterkednek, hogy ez ne maradjon így”.*

Ez utóbbiak állítása szerint **Szilágyi István** *vb. titkár* képviseli az ügyüket. Annál is inkább, mert vagy ügyvezető, vagy vb. elnök, vagy ha egyik sem, akkor irodakezelő akar lenni. Majorosról pedig azt terjesztik, így fenyegetőzik: *„mindent visszakapnak azok, akik őt leváltották”.*

A párttagok a jelenlegi *irodakezelő*, **Bosnyák Jánost** is felemlegetik. „*Ez az ember becsületesen végezte a munkáját, Rákosi elvtárs a december eleji beszéde után mégis mindenféle aljas munkával megvádolták.”* – állítják.

Manzák Józsefet, a leváltott párttitkárt pedig - jelenleg *irodasegéd*ként dolgozik a községházán -, azzal vádolják, hogy a hivatali titkokat kiviszi a nép közé. Sőt Szilágyi vb. titkár még a vb. üléseken is szót ad neki, annak ellenére, hogy Bakai elvtárs eltiltotta az üléseken való részvételtől.

Kántor János *vb. elnökhelyettest* pedig a beadási kötelezettség elmulasztásával vádolják: *„A beadását a mai napig nem teljesítette”*. Sőt: *„a vb. titkár kártérítést sem vetette ki rá, mivel a titkár irányítja őt is. A tojás beadási kötelezettségének is csak ötven százalékban tett eleget (420 db-ból 210-et adott le). Amikor pedig az MDP titkár és az irodakezelő felszólította, hogy menjen bányafát szállítani, akkor szabályszerűen letámadta őket azzal, hogy semmi köze hozzá, mivel neki nincsen ott joga. Miután elkezdték magyarázni neki, hogy ez minden dolgozónak kötelezettsége, akkor ő azt válaszolta, hogy Abod községben még ilyen gazemberség nem volt.”*

A feloldhatatlannak látszó ellentétről a pártszervezet hangulatjelentésben tájékoztatja a járási pártbizottságot. Azzal vádolva Szilágyit és Manzákot, hogy mindketten terrorizálják a falu lakosságát, más becsületes embereket gyanúsítanak meg a dolgozó nép előtt, hogy ők szépek maradjanak.

Az abodi pártszervezet egyúttal arra is kéri a járási pártbizottságot, hogy szálljon ki és a helyszínen győződjön meg az esetről.*64*

Rákosi beszéde után egyébként a pártszervezetnek a községben folytatott népnevelői tevékenységét is tárgyalják. A prímet **Menyhért János** *boltkezelő* viszi, aki azt állítja, hogy boltosként ő ismeri legjobban a néphangulatot.*65*

Az 1952. év tavaszán aztán hosszas előkészületek kezdődnek Rákosi 60-ik születésnapjának és nagyságának megünneplésére.*66*

Mindeközben az eddigi tagjelöltek felvételt nyernek az alapszervezetbe:

Gadó Barna, Jedlinszki Erzsébet, Doboz Gyula és két *új felvételis*: **Varga Gyula, Menyhért Margit.** Később csatlakozik hozzájuk **Bukovenszki János** is. De itt találjuk **Lengyel Ferencet, Ambruzs Józsefet, Szabó L. Ferencet** is.

Ekkor a *tanácselnök* **Ferencsik József.***67*

Az 1952. március 27-én, az iskolában megtartott gyűlésükön a közelgő állami ünnep (április 4.) megszervezésével kapcsolatos pártteendőket vitatják meg. Ugyanakkor terítékre kerülnek az induló munkaversenyek is, a versenykihívások, illetve a vetési terv és a begyűjtéssel kapcsolatos teendők.

Az 1953-as választás után aztán elégedetten jegyzi meg Pitényi párttitkár, hogy: *„jól sikerült, ellenszavazat nem volt. A párttagok jól dolgoztak*”. *68*

A pártépítéssel azonban továbbra is bajban vannak. Ez különösen az 1954-es évben mutatkozik meg, amikor kénytelen-kelletlen meg kell, hogy állapítsák:

„*tagjelöltek kellenek, mert a párt nem növekszik Abodon”*. A titkár szerint: *„Jól teljesítő, élenjáró dolgozókat kell megnyerni párttagnak”*. Az őszi begyűjtési munkák kapcsán viszont így fogalmaznak: „*A cséplőgéptől való teljesítésre kell serkenteni a parasztságot a beadási kötelezettség teljesítésére. Ezért nekünk párttagoknak ébren kell lenni és felfigyelni arra, hogy nehogy valamilyen ellenséges megnyilvánulás legyen a kuláknak, és ha találna lenni, mindjárt szólni a helyi Tanácsnak, és ezt vissza verni.”*69

Még az 1954-es év őszén egyébként megkezdik az előkészületeket a Hazafias Népfront Bizottság helyi szervezetének a megszervezésére is.*70*

Az újabb, 1955-ös tanácsválasztásra készülve a járási pártbizottság azonban leváltásra javasolja **Ferencsik József** *VB elnökét*, ugyanakkor meg kívánja hagyni **Bajusz Gyula** *vb titkárt. „Politikai szakmai képzettsége alacsony. A törvényes rendelkezéseket csak nagy*

vonalakban ismeri. Képzettsége a továbbiakban nem elegendő. Kisebb községbe áthelyezendő, de ő erre nem hajlandó."- jellemzi Ferencsiket a járási pártbizottság.*71*

1955-ben több pártgyűlés témája a begyűjtés fokozása, adófizetés szorgalmazása, valamint a boltkezelő megválasztása. A helyi pártszervezetnek az a véleménye, hogy a boltkezelőt a szövetkezet tagsága válassza meg. **Bence István**, a jelenlegi boltkezelő, hogy munkahelyét mentse, felvételét kéri a pártba. *72*

Ám nem csak a boltkezelő választás tartja lázban a falut. Változás várható a tanácsi irodakezelő személyében is. Miközben a járási kiküldött arról informálja a helyi párttitkárt, hogy **Borai József** *irodakezelőt* a járási tanács végrehajtó bizottsága le akarja váltani és helyette **Andó Pál** *ládbesenyői* lakost akarja, a sebtében összehívott pártgyűlésen úgy határoznak, hogy **Jedlinszki Erzsébetet** állítsa be a párt. *„Régóta párttag, anyagi helyzete is megkívánja, a tanácsnak sincs ellene kifogása, és hát a tanácselnök is őt akarja."* – győzködik a Járási Pártbizottságot.*73*

A választásokat követően aztán - a járási pártbizottság akaratának megfelelően - már **Bajusz Gyula** a *tanácselnök.*

Az 1955-ös év nyara pedig már a *„nagy kenyércsata"* jegyében telik. Ennek megnyerése érdekében a pártszervezet nagy ellenőrzést és szervezést tart szükségesnek a tanáccsal együtt.

A község az 1960-as években.

1950. január 1-e az új közigazgatás bevezetése. Megszűnnek a helyi képviselőtestületek, a bíró, a jegyző hivatala. A 25 helyett 19 megye alakul. Az októberi tanácsválasztást követően pedig megalakulnak a helyi tanácsok. Azok a helyi tanácsok, amelyek kevés önálló jogkört kaptak. Lényegében megszűnt a községi tulajdon, a tanácsi költségvetés beépült az államiba s így nem rendelkezhettek saját anyagi eszközökkel. Helyi kezdeményezéseket nem támogathattak.

A volt tanácsháza, ma községháza. (A szerző felvétele)

A törvény egyébként, érdekes módon, a tanácsok feladatául szabta még a mezőgazdaság irányítását, szervezését is. Abod fejlődésében 1956, de leginkább 1963 után tapasztalunk érezhető változásokat. 1963-ig ugyanis hiába volt némi pénze a tanácsnak, gazdaságosan nem tudta azt felhasználni. Mintahogyan nem volt képes kihasználni a rendelkezésre álló lehetőségeket sem. Hiszen lényegében csak azt tehették, amit az állam, a felsőbb szervek előírtak.

De mindezek mellett hogyan is tudtak volna bármit is tenni, amikor Abod község vezetői évente, félévente változtak. 1950-től 1963-ig 17 vezetőváltás történt az elnök és a titkár személyében. 1960. március 18-án a Járási Tanács Végrehajtó Bizottsága például határozatban állapította meg, hogy az akkori abodi vb titkár fegyelmi vétséget követett el, amiért is írásbeli megrovás fegyelmi büntetésben részesítette. A titkár a funkciójával járó hivatali feladatokat hanyagul látta el és a községi pénzgazdálkodás területén is szabálytalanságokat követett el. Sőt még a feltárt hiányosságok pótlására megszabott határidőt

sem tartotta be illetve a hiánypótlást ellenőrző vizsgálat újabb szabálytalanságokat állapított meg.

Így például a titkár a háztartási könyveléseket és naplózásokat elhanyagolta. Mindenféle okmányok nélkül végzett pénzkiutalásokat. Volt eset, amikor mindezt adóigazolás nélkül tette, sőt kiutalásával még hiteltúllépést is elkövetett. Más alkalommal fuvardíjakat fizetett ki, amelyek után sem fuvaradót, sem községfejlesztési hozzájárulást nem vont le. Volt időszak, amikor a havi rendszeres SZTK összesítést sem készítette el, így természetesen a megfelelő járulékot sem fizette be az államkasszába. A befizetésekről napi jegyzéket sem vezetett. Az ebadót például az oltások napjától kezdve nyugtára szedte és a beszedett pénzt a fiókjában tartotta.

A titkár fegyelmi büntetésének kiszabásánál egyébként enyhítő körülményként vette figyelembe a Járási Tanács, hogy a titkár 5 éves abodi vb titkársági ideje alatt 5 esetben történt a tanácselnök személyében változás, amely lényeges mértékben nehezítette a munkáját. Továbbá azt, hogy a titkár őszintén elismerte a feltárt hiányosságokat és elmondta, hogy kezéhez közpénz nem tapad. Továbbá beismerte, hogy a sokrétű, szerteágazó tanácsi feladatokat összefogni és ellátni nem tudja.

Súlyosbította viszont a titkár helyzetét az a tény, hogy hivatali mulasztásai visszatérők és részben pénzügyi fegyelemsértők voltak. Ennek pedig az 5 éves titkári működése után már nem lett volna szabad előfordulni. Sőt, hasonló mulasztásért a titkár már írásbeli dorgálás büntetésben részesült. Ennek ellenére munkáján nem javított, hanyag magatartásán nem változtatott. Mint említettük, 1950-től 1963-ig, tehát 13 év alatt, 8 titkár és 9 elnök dolgozott az abodi tanácson. Összesen tehát 17 vezetőváltás történt az elnök és a titkár személyében. Ez azt jelenti, hogy egy-egy vezető átlag alig másfél évet töltött a községben. Volt olyan vezető, aki a másikkal egy évnél tovább nem dolgozott. De találunk egy olyan kétéves időszakot, amikor három titkárt és két elnököt is választottak. A vezetők közül voltak olyanok, akiket elbocsátottak vagy áthelyeztek, de volt olyan is, aki önként távozott. A lakosság hozzászokott a gyakori változásokhoz, annál is inkább, mert nem csak elviselője, de maga is gerjesztője volt a személycseréknek.

Erre az időszakra esik egyébként a község villamosítása. Az 1960-ban megkezdett munkálatok 1961. február elején fejeződnek be és a hónap 16. napján megtörténik az átadás. Az év végén aztán újabb személycserékre kerül sor. **A Pajkos Béla VB titkárt követő B. Füredi (**egyéb iratokon Balatonfüredi**) Barna VB titkár Csathó Bélának adja át a hivatalát. A november 27-i hivatalátadás jegyzőkönyvét Berentés Gyula mint Ládbesenyő tanácselnöke írja alá. Majd egy évre rá, ő lesz Abod VB titkára. Ekkor még Szabó Z. János Abod tanácselnöke. Olajos János a Népfront elnöke, Andrejko László pedig a Népfront elnökhelyettese.**

A kiegyensúlyozott időszakot 1963-tól számíthatjuk. Ez az év tanácsválasztással kezdődött. A február 24-i választást követően a február 28-án megalakuló 21 fős tanács, a Hazafias Népfront javaslatára, az alábbi személyeket választja meg a vezető tisztségekbe:

Ifj. Zagraj Lászlót VB elnöknek, Szabó Lászlót VB elnökhelyettesnek és Berentés Gyulát VB titkárnak.

A tanács további tagjai voltak**: Bence István, Zsemko József, Puskás Béla, Abodi János, Drótos Z József, Restyánszki Ferenc, Fecso József, Zsemko János, Kolosai István, Tóth Sz. József, Andrejko László, Szabó Z. János, Majoros István, Olajos János, Puskás Ferenc, Gyulai Gáborné, Barta János, Csáki András.**

A márciusi tanácsülésen pedig már a *Legeltetési Bizottság* újjáválasztása is megtörténik.

Az újonnan választott tanács egyébként nagy lendülettel kezd munkához. Megoldandó feladat ugyanis bőven van. Régóta esedékes már a tanácsháza felújítása. Ebben az épületben van az orvosi váró illetve rendelő is. A munkát most már nem is húzhatják tovább, annál is inkább nem, mert a Megyei Tanács 70 ezer forint központi támogatást helyez kilátásba.

Ám ez csak egy a sok, elvégzendőnek illetve sürgősnek ítélt feladat közül. Hiszen az esőzések miatt bel-és árvízvédelmi gondok is nyomasztják a falut. Az abodi patak szinte évente kiönt, ilyenkor átlagban 25-30 khold szántó kerül víz alá. De belsőségeket is érint az árvíz. Van, hogy 9-10 ház is veszélybe kerül. Árvízveszélyes a patak mindkét oldala kb. 100-100 méteren. A község belvízveszélyes része a Magyar utca környéke mintegy 1 kh területen.

A rendezetlen patakmeder és a szűknyílású hidak csak növelik a veszélyhelyzetet. Éppen ezért a belterületi árkok, hidak rendbetétele is elkerülhetetlennek tűnik.

1956-ban egyébként olyan **árvíz** volt, hogy több ház is összeomlott. Ekkor a Káposztáskertben alakítottak ki házhelyeket. A 2.000 □- öles területen 4 házhely (átlagban 500 □- öl) került kialakításra, amely mind beépítésre is került. Előzőleg, 1925-ben az Imolyás dűlő területén ugyancsak 2.000 □- ölön 4 db házhely került kialakításra. Itt is mintegy 500 □- öl átlagnagyságban. Itt még egy házhely üresen állt. *74*

Itt van aztán a tűzoltószertár is, amelyet alig pár évvel ezelőtt újítottak fel, mintegy 25-30 ezer Ft-ért, és már düledezik. A belterületi utak ugyancsak sok kívánnivalót hagynak maguk után. A Magyar utca például olyannyira tönkrement, hogy ha sürgősen nem kezdenek hozzá a javításához közlekedni szinte lehetetlen lesz rajta. Az utak felújításra egyébként az előző testület is betervezett már 60 ezer forintot a községfejlesztési alapból.

A kultúrház felújítása úgyszintén szóba kerül. Ahogy a királykúti iskolának a javítása, átépítése is. Bence István még a pásztorház rendbetételét is szorgalmazza, hiszen nagyon rossz állapotban van ez az épület is. És mindezek mellett a falu villamosítására felvett hitelből még ebben az évben 80 ezer Ft-ot vissza is kellene fizetni.

Sorjáznak a tervek, ám központi segítség és az önerő mellett mindenképpen szükség van az emberek társadalmi munkájára is, hiszen e nélkül szinte semmi sem valósulhatna meg. A márciusi tanácsülésen elő is írják: fuvarosnak évi 5 fuvar, gyalogosnak pedig 5 nap társadalmi munkával kell hozzájárulni a feladatok elvégzéséhez. Mindezt persze úgy, hogy a társadalmi munka értéke legalább a 60 Ft-t elérje. Még a márciusi ülésen döntés születik a járás gimnáziumának építési támogatásáról is. Szelíd, központi nyomásra, a járás többi községéhez hasonlóan, a testület 10 ezer forint támogatást szavaz meg az edelényi gimnázium felépítésére.

Bár a tanács éves költségvetésének megszavazására majd csak a májusi ülésen kerül sor, a tanácstagok mégis úgy gondolják, hogy a rendelkezésre álló mintegy 130 ezer forinttal belevághatnak a felújításokba.

Eközben gőzerővel folynak a tavaszi munkák. A községben mintegy 2.200 kh szántóterület áll a lakosok rendelkezésére. Bár az abodi földek nem a legjobbak, és a termésátlagok is nagyon alacsonyak, de a legfőbb gondot mégsem ezek jelentik. Egyre többen kényszerülnek már innen is az iparba. A nagy probléma ugyanis az, hogy a község hiába egyéni gazdálkodást folytat (vagy éppen ennek ellenére!?), már nem tud annyit termelni, hogy a kenyere meglegyen. És a férfilakosság nélkül maradt községben egyre nagyobb teher hárul az asszonyokra. Szántanak, vetnek, trágyát hordanak a földekre. „Mert hisz' élni kell!" Persze, a férfierő sem marad el. Munkából hazajövet indul a „második műszak".

Májusra aztán elvetésre kerül: 300 Kh árpa, 370 Kh zab, 10 Kh takarmányrépa, 40 Kh burgonya, 150 Kh kukorica, 13 Kh lucerna, 150 Kh vöröshere…és a többi. Miután minden földbe kerül már kezdődhet is a nyári munka megszervezése. Hiába azonban a közösség évek hosszú sora óta jól bevált gyakorlata, egyre nehezebb a szervezés. „Kevés az ember!" – mondogatják. És ezt természetesen a férfinépre értik.

Pedig az aratás, a betakarítás és mindezek előkészítése nem kis munka. Jól összehangolt, fegyelmezett szervezésre van szükség, hiszen nem csak magát az aratást kell megszervezni, hanem a közös szérű kialakítását, a tűzfigyelő szolgálat beindítását, a cséplés előkészítését és lebonyolítását. A tűzjelző szolgálat megszervezése és a folyamatos figyelés természetesen a helyi önkéntes tűzoltók bevonásával történik. Élükön **Andrejko László tűzoltó**

parancsnokkal. De a nagy munkából a helyi földműves szövetkezeti boltok sem maradhatnak ki, hiszen ételre, italra, a községbeli ellátásra ilyenkor van igazán nagy szükség. Ennek megszervezése, felügyelete, a jó ellátás biztosítása a *szövetkezet helyi ügyintézőjére*, **Puskás Ferencre** hárul.

Az aratás kezdetekor mintegy 1.100 kh termény vár learatásra. De itt van már a nyakukon a szüret is. A szeptember 20-i tanácsülésen – éppen az eljáró gazdák illetve üzemi munkások nyomására – többen azt javasolják, hogy az idei szüret vasárnapra essen, hogy a termeléstől ne vegyen el időt. A szüret megkezdését egyébként is be kell jelenteni a tanácson. Ezzel együtt felhívják a szőlősgazdák figyelmét, hogy a borbejelentő lapot mindenki vigye magával, hogy a pontos adatokat már a helyszínen be tudják írni. Miután a tanácselnök az idei borfejadag árát közli a tanácsülés résztvevőivel (a tavalyi 4 Ft helyett 5 Ft-ra emelkedik) óva inti a gazdákat: *„ne próbálja meg senki eldugni a borát, mert ha a pénzügyőrség megtalálja, az nagyon drága lesz!”*

A községben folyó felújítási munkák egyébként még a nyári nagymunkák ideje alatt sem szünetelnek. A nyári tanácsülés egyikén **Ádám Sándor iskolaigazgató** az iskolák tisztaságban vél felfedezni hiányosságokat. A mellékhelyiségekről azt állítja, olyan rosszak, hogy a gyermekek már használni is alig merik azokat. Kéri a sürgős javításukat, hogy évkezdetre ne legyen ebből probléma.

Ugyancsak a nyári időszakban vetődik fel a *királykúti út felújítása* is. Többen is szóvá teszik, hogy a királykútiak évi 20 ezer Ft községfejlesztést fizetnek, és még soha nem kaptak semmit. A 350 fős lakosságból szintén nagyon sokan eljárnak busszal. Ám a közút galvácsi fordulójától mintegy 1,5 kilométerre lévő tanyaközponthoz egyáltalán nem jár be a busz. A királykútiaknak ennyit kell gyalogolni, hogy a fordulóban fel tudjanak szállni a buszra. És ott a szabad ég alatt kell várakozniuk. Többen úgy vélik, a galvácsi fordulónál az utasoknak kellene egy megállót építeni. Meg is szavaznak 4.000 Ft-ot a megálló építésére. Teszik mindezt abban a reményben, hogy az állami gazdaság építő brigádja is besegít a munkálatokba. A Gazdaság azonban az ígéreteken kívül semmivel sem járul hozzá a buszváró megépítéséhez.

Halad viszont a *Magyar utca felújítása*. A mintegy 1 km-es útszakasz közel felére a kő és a homok is kiszállításra kerül. Az év végére pedig a Magyar utca újjáépítése 400 m-es szakaszon burkolással együtt megtörténik, sőt még a *Posta utcáján is* sikerül útfelújítást végezni.

A fejlesztési munkálatok haladását látva a járási pártbizottság 15 ezer Ft-ot ad a további fejlesztésekre. Mindezt a községfejlesztési hozzájárulásból 20 ezerre kiegészítve elkezdik a kultúrház felújítását is. Majd egy újabb 7 ezer Ft-os támogatást helyez kilátásba a járási tanács, hogy a kultúrházzal együtt szépüljön meg a pártház és a könyvtár is.

Annál is inkább, mert a kulturális és népművelési munka tárgyalása során **Zsemkó János KISZ-titkár** szóvá is teszi, hogy nehéz úgy a fiatalok művelődését, sportolási, szórakozási igényeit kielégíteni, ha megfelelő helyiség nem áll a fiatalok rendelkezésre. Egyébként is egyre kevesebb fiatal van már a faluban. Az iskolások és az üzemben dolgozók nagy része csak hétvégére jár haza. A tanácsi vezetés maga is látja a helyzetet és a KISZ szervezet további segítését helyezi kilátásba, többek között azzal is, hogy a tanácsházi rádiós lemezjátszót átadja a fiataloknak. Az októberi elnöki jelentésben aztán megelégedéssel szólhat a tanácselnök: *a pártház, a könyvtár és a TV helyiség* részben már készen van. Az utolsó munkálatokat végzik. Mindezzel befejeződik a tanácsháza felújítása, átalakítása. Az átadás november 7-én pedig meg is történik.

Ugyancsak a járási tanács további 30 ezer Ft-os támogatásával sikerül befejezni a *királykúti iskola* tetőzetének feljavítását, padlózását és a vízvezeték szerelési munkálatait is.

Bár a tűzoltószertárra már nem jut elég idő, de az 500 forintért vásárolt tégla megléte mutatja a tanács elszántságát ennek az épületnek a rendbetételére is. A bel- és külterületi hidak javításával együtt ebben az évben összességében 239.700 Ft értékben végeztek felújítást a községben. A társadalmi munka értéke mintegy 85.000.Ft-ot tett ki. Sőt a beépített helyi anyag is közel 32.000.Ft-ot képviselt.

1964

A lendület, úgy tűnik, az 1964-es évben sem veszít erejéből. Az év eleji tanácsülésen községfejlesztési feladatok tárgyalása kapcsán újfent tervek sokaságát fogalmazzák meg a tanácstagok.

Zsemko János például egy buszváró megépítését javasolja az abodi faluközpontban. Úgy véli, ha már a tűzoltószertár felújításra kerül, miért ne lehetne mellette kialakítani egy buszvárót is. Javaslata egyöntetű helyeslésre talál.

Mindeközben a tanácselnök ekképpen oktatja a tanácstagokat: *„a kevés pénzből is lehet sokat csinálni, ha a lakosság szívügyének veszi az előttünk álló feladatok megvalósítását.”*

A fő feladat pedig nem más, mint az elkezdett munkák befejezése. Ezt persze tudják a tagok is. Hiszen csak akkor kezdhetnek bele a további fejlesztésekbe, ha elegendő fedezet van rá. *„A királykúti járdaépítésre márpedig mindenképpen fedezetet kell biztosítani.”* – győzködik egymást a tanácstagok. Aztán az elmaradtakat pótlandó, felbuzdulásukban 25 ezer forintot szavaznak meg járdaépítésre, legalább arra a szakaszra, ahol a gyerekek iskolába járnak, tehát a tanyaközpontból az iskoláig.

Miután a járdához és az utak javításhoz is nagyobb mennyiségű kőre van szükség, a helyi kőbányában tervezett robbantással kapcsolatos kiadásokat is emelni kívánja a tanács. A tagok úgy okoskodnak, hogy ha nagyobb mennyiségű követ robbantanak le a kőbányában, akkor a felesleget esetleg el is adhatják és az komoly bevételt jelenthet a tanácsnak. Annál is inkább, mert nem csak a helyi építkezők, de a szomszédbeliek is érdeklődnek építkezéshez szükséges kő iránt. A többletbevételből pedig esetleg újabb járdaépítést kezdhetnek, illetve a járdaépítéshez való követ és sódert közelebbről könnyebben a helyszínre tudják szállítani. Így pedig már a következő évben elkezdhetik a járdaépítést és a további útfelújítást.

Ugyanakkor a helyi anyagoknak a felhasználása is a kiadási keretet csökkenti. Ahogyan a társadalmi munka is. A februári tanácsülésen a fogatosoknak évi 3, a gyalogosoknak pedig 5-6 nap ledolgozását írják elő.

Ezeken a tanácsüléseken vetődik fel először egyébként az a kívánság, hogy feltétlenül olyan célokat tűzzenek ki, amivel a lakosság is egyetért. Annál is inkább, mert akkor *„a lakosság odaadóbb társadalmi munkát fog végezni”*. - állítja a tanácselnök. És ez bizony fontos szempont, különösen abban a rendszerben, amely az ország fejlesztését a mind nagyobb társadalmi összefogásban és a társadalom által végzett („ingyen”) munkában látja.

Ugyancsak ezen a tanácsülésen születik meg a községfejlesztésről szóló költségvetés, amelyet a bevételi oldalon 203.697.-Ft összeggel, míg a kiadási oldalon 183.697.-Ft összeggel hagynak jóvá. Mindez annyiban módosul, hogy a társadalmi munka értéke év végére eléri a 109.000.- Ft-ot, a beépített helyi anyag értéke pedig a 49.000.- Ft-ot.

A banki hitel visszafizetésére tervezett összegnél pedig jóval többet, 170.100.- Ft-ot sikerül törleszteni.

Bevételek

1963 as pénzmaradvány (Ft):	56497
Az 1964 ben a jövedelemadó után befolyt köfa bevétel:	92600
Szövetkezettől:	3500
Egyéb bevételek:	3500
Összesen:	156097
Állami hozzájárulás:	27600
Együtt:	183697
Társadalmi munka:	15000
Helyi anyag:	5000
Mindösszesen:	203697

Kiadások

Villamosításhoz kért banki hitel visszafizetése:	72313
Köfa tartalék:	30000.
Könyvtár részére:	2000.
Tűzoltószertár, buszmegálló építésére:	30000.
Királykút részére járdaépítés:	25000.
Patakszabályozás, hídépítés:	15000.
Tűzoltóruhák beszerzése:	1500.
KISZ szervezet anyagi támogatása:	2000.
MHSZ támogatása:	1000.
Kőbányarobbantásra:	3000.
Utak, hidak karbantartására:	1384.
Összesen(Ft-ban):	**183697**

A *tűzoltószertár és a buszmegálló* építése tehát a már meglévő anyagoknak köszönhetően elkezdődik. Az építkezést látva a járási könyvtár vezetője 25 ezer Ft-támogatást helyez kilátásba egy új könyvtárhelyiség felépítésére. A tanács úgy gondolja, ha a buszvárót megtoldja egy 4X4-méteres helyiséggel, akkor akár egy *új könyvtárral* is gazdagodhat a község. Hát belevágnak.

A tavasz folyamán a *tisztasági mozgalom* keretében a boltokat, iskolákat, lakásokat látogat meg a tanács szociális, kulturális állandó bizottsága, élén **Gyulai Gáborné** elnökkel. A közintézményeknél, de a lakásoknál is a wc-ékkel kapcsolatban tapasztalnak hiányosságokat.

Nem elhanyagolható azonban a királykúti iskola vízellátása sem. Az ásott kút ugyanis már nem alkalmas a gyermekek vízellátására. A 64 iskolás ivóvizéről viszont feltétlenül gondoskodni kell, még az őszi iskolakezdés előtt. Közel az iskolához, mintegy 100 méterre, a Gazdaságnak van ugyan csővezetékes vize, ám az iskolába történő bevezetése mintegy 24 ezer forintba kerülne. A döntés nem várat magára: be kell vezetni a vizet, és azonnali segítséget kell kérni a járási tanácstól.

A nyár közepén aztán beindul a királykúti járdaépítés is. A Gazdaság igazgatója segítségével az anyagok kiszállítása megtörténik, sőt az igazgató ígéretet tesz arra is, hogy a bekötő utat saját hatáskörben megjavítják. A busz tehát bejárhat a tanyaközpontig és így nem kell várót építeni.

Mindeközben az *abodi kőbányában* sikeres robbantásokat hajtanak végre, a kőszállítás a benti utakhoz (Husták, Magyar utca) szinte folyamatos.

A nyári tanácsülések egyikén éles kritika éri a KISZ-es fiatalokat: *„mindent megkapnak, mégsem végzik a szükségszerű tevékenységet”*. Márpedig a szervezés egyre nehezebb, hiszen a fiatalok nagy része nem itthon dolgozik – védekezik a **Zsemko János KISZ titkár.**

Olajos Jánost viszont, a Községfejlesztési Alap állandó bizottságának elnökét nemcsak kritika éri, hanem visszahívják választott tisztségéből. *„Nem végzi jól a dolgát”* – mondják. Az új elnök **ifj. Kolosai István** lesz.

A kritizálós hangulat – úgy tűnik – egyre több embert ragad magával. A tanácselnök és a vb titkár között is izzik a parázs. A hatalmi rivalizálásnak az elnök azzal igyekszik véget vetni, hogy az októberi tanácsülésen a nagy nyilvánosság előtt szóvá teszi nézeteltérését a vb titkárával, számon kérve rajta a kollektív vezetést. Elmondása szerint a vb titkár a háta mögött „rendelkezett” pl. a királykúti vízvezeték javításánál is, ahogyan a művelődés ház színpadfüggönyének megvásárlásáról is saját maga döntött, tanácsi határozat nélkül.

Ellenben, amikor a lakosok egy fahíd megjavítását kérték tőle, azoknak azt mondta, hogy nincs rá pénz. Az elnök szerint a titkár sok esetben saját maga elhatározása szerint dolgozik, anélkül, hogy vele egyeztetne. A fahidat **Pisák Ferenc** kőműves végül megjavította, de a mester kifizetése még mindig nem történt meg.

Az augusztusi tanácsülésen viszont már az 1965. évi feladatokat valamint a következő (a harmadik) ötéves terv elképzelései kerülnek sorra. A tanács 1965.évi tervekben főleg a két iskolánál tapasztalt hiányosságok megszüntetését tűzi ki célul: az abodi iskolánál a mellékhelyiségek, a fáskamra, a WC, a nevelői lakás, a tanterem, még a királykútinál az ablakok, a korhadt ajtók, a repedezettek falak felújítását ítélik szükségszerűnek. Tovább kívánják folytatni a járdaépítést és a patakszabályozást. A KISZ-nek és az úttörőmozgalomnak 6 ezer forint, a könyvtárnak, új könyvek beszerzésére pedig 4 ezer forint összegű támogatást helyeznek kilátásba.

A harmadik 5 éves tervben a teljes járdakiépítettség szerepelt. Ez már 1966-ra szerették volna elérni. 1969-re az orvosi rendelő korszerűsítése, tanács mellékhelyiségeinek felújítása, az ivóvízellátás biztosítása volt a fő cél.

1970-ben pedig az iskolák és a tanácsháza előtti kerítések elkészítése, parkosítások, és az ezekhez kapcsolódó járdaépítés szerepelt a kitűzött feladatok között.

1964-ben **Paulovics Ferenc** a HNF (Hazafias Népfront) elnöke, **Dobos Zoltán** pedig a titkára.

1965

Az 1965-ös év az ország „felszabadulásának” 20. évfordulója jegyében kezdődik. Mindenhol emlékezetessé szeretnék tenni ezt az évet valamilyen eseménnyel, építkezéssel. Így van ez Abodon is.

A tanács egy ún. *„Békekert”* kialakítását tervezi az italbolt és az iskola közötti területen. Ezért a VB már a január 26-i ülésén felszólítja az Elnököt, hogy a szendrői földműves szövetkezet igazgatójával tárgyaljon a szövetkezeti bolt mellett lévő üres telek parkosításáról, fásításáról.

Ám ahogy az elképzelések kiszivárognak, a férfi lakosság köréből egyre többen azon a véleményen vannak, hogy „jó-jó, lesz egy park, de akkor itt lenne már az ideje, az oly régen áhított sörkert kialakításának az italbolt végében. A fiatalok részére pedig még egy röplabdapálya is legyen a parkban.”

Ám a jubileumi ünnepség nem úgy sikerül, ahogy eltervezik. Az április eleji rossz időjárás miatt pedig még az ünnepi ebéd is elmarad.

De nézzük csak, milyen is a község képe, helyzete a jubileumi évforduló tükrében.

A lakosság kb 75 %-a üzemi munkás, de kisebb-nagyobb földterülettel még rendelkezik. Kétlaki életet élnek. A munkások a szén- és vaskőbányába járnak rendszeresített autóbuszjárattal. A Szendrői Állami Gazdaság Királykúti üzemegységében viszont főleg királykúti lakosok dolgoznak. Miután vasútállomással nem rendelkezik a község, a lakosok gyalogosan, szekéren kénytelenek utazni a 12 km-re lévő szendrői vagy a 18 km-re fekvő edelényi vasútállomásra. Rendszeres buszjárat esetleg reggel és este van. Ám az sem a vonat indulásához avagy érkezéséhez igazodva. (A királykútiakat pedig, mint már említettük, még az is sújtja, hogy közel másfél kilométert kell gyalogolniuk és a szabadban álldogálniuk, a buszjáratra várva.)

A közlekedési viszonyok tehát nem igazán elégítik ki a község lakosságának igényét. A tanács vezetői persze több esetben is próbálnak intézkedni, segítséget kérni a felsőbb szervektől, de mindhiába.

A község irányításáról szólva elmondhatjuk: a tanácstörvény szerint a két tanácsülés között a végrehajtó bizottság (vb) intézi az ügyeket. Havonta két ülés tart. Az üléseket – úgy tűnik – minden esetben megtartják, a határozatképesség biztosított. Így minden esetben határozatotokat hoznak az időszerű munkák illetve feladatok végrehajtására. Előfordul azonban, hogy olykor törvénysértő a határozathozatal. Ez történik például, amikor a vb a községfejlesztési összegnek a tételes módosításáról saját hatáskörben dönt, holott ez tanácsi hatáskör. Az eset kapcsán a vb titkár azzal védekezik, hogy ez a határozathozatal egy összevont vb ülésen született, amelyen a 7 vb tagon kívül 3 állandó bizottsági elnök és néhány tömegszervezeti vezető (szintén tanácstag) is jelen volt, tehát a tanácstagok többsége részt vett az ülésen és így akár tanácsülésnek is tekinthető a dolog. A tanács viszont nem így látja és nem fogadja el az érvelést. A következő ülésén aztán meg is semmisíti a törvénysértő vb határozatot.

Persze a tanácstagok munkájában is van kifogásolni való. A tanácselnök például több esetben szóvá teszi, hogy a tanácstagok, állandó bizottságok nem adnak meg minden segítséget vezetésnek a hozott határozatok végrehajtásához.

Példaként említi a járdaépítést, ahol maguk a tanácstagok kezdeményezik, hogy minden tag két napot, rendes munkabér ellenében, dolgozzon mint segédmunkás, de csak **Puskás Béla** tesz eleget ennek a vállalásnak.

A júliusi VB ülésen egyébként VB elnökhelyettes illetve tanácstag választásra is sor kerül. **Szabó Ferenc** vb elnökhelyettes ugyanis elköltözött a faluból, ezért **Bartha János** tanítót megválasztják tanácstagnak, és a helyettesi feladat ellátására pedig – **Drótos Z. József** javaslatára – **Bence Istvánt** az abodi pártalapszervezet titkárát.

1964-65-ös év egyébként viszontagságos év volt a mezőgazdaságban. A községet is sújtotta az árvíz, belvíz, ugyanakkor aszály, állati betegségek (száj- és körömfájás). Országosan is nagy veszteséget könyvelhetett el a mezőgazdaság.

Az abodi állattenyésztők viszont ennek ellenére jól zártak. Nagyobb mennyiségű növendékek leadását tudták teljesíteni (szabadon illetve szerződéses rendszerben) az állatforgalmi vállalatnak.

A lótartókat viszont nagy teher sújtotta. A tanács ugyanis megadóztatta a lótulajdonosokat. A februári tanácsülésen keserű hangon emelt szót a *lóadó* bevezetése ellen **Puskás Ferenc**. Mint mondta: *„sok ember fogja eladni a lovait, s ez a mezőgazdasági munka rovására fog menni”*. Érvelése szerint ugyanis a lótulajdonosok semmiféle fuvart illetve egyéb munkát nem csinálnak a mezőgazdasági munkán kívül, így viszont a 2.000 Ft - os lóadót nagyon nehéz lesz kifizetni. Feltételezése szerint a tanács így próbálja a pénzügyi tervét teljesíteni.

A mezőgazdasági munkák végzése mindezek ellenére jól haladt a faluban. Az 1965. évi kenyérgabona terv 610 kh, 98 %-ban teljesítésre került, annak ellenére, hogy a kedvezőtlen időjárás (a hosszú szárazság, korai tél) nagyban akadályozta a terv elérését, a munkák befejezését. Ám mondhatni minden bekerült a földekről, kivéve a pár helyen még kint lévő

kukoricaszárakat. Mélyszántásnál is igyekeztek az emberek. A föld közel 60 %-át sikerült felszántani.

A vegyes-és italboltban az elengedhetetlenül szükséges áruk megtalálhatók voltak.

A község egészségügyi ellátásában viszont sok hiányosság volt tapasztalható. Hiába foglalkozott a témával több alkalommal is a szociális-kulturális állandó bizottság, semmi javulás nem volt érzékelhető. Pedig a körorvosok is súlyosnak ítélték a helyzetet. Szeptemberben **dr. Dely László** körorvos a közegészségügyről, novemberben pedig **dr. Papp Kálmán** körállatorvos az állategészségügy állapotáról számol be a tanácsnak.

Mindketten szabálytalannak ítélik a lakosság istállótrágya tárolását. A trágyalé ugyanis kifolyik az udvarról az útra illetve az út menti árokba. Ám ezeknek az árkoknak a tisztántartásával is gondok vannak.

Persze több tanácsi és vb határozat is születik az áldatlan állapotok megváltozatására, ám azon túl, hogy jegyzőkönyvben is rögzítik ezeket, soha semmi nem történik.

Ami viszont eredményként könyvelhető el az az, hogy ebben az évben végre *elkészül a község orvosi rendelője.*

1965-ben egyébként 425.886 Ft évi jövedelemadó terhelte a lakosságot. Az adóbefizetésekkel nincs is különösebb baj, hiszen mindenki igyekszik adóját rendezni. A probléma inkább a határidővel adódik. Sokan elmaradnak a negyedéves adóval, mert úgy tartják, hogy az év végéig elég rendezni azt. Így a tanács az adózók 70%-nál kamatot számol, amely természetesen nem igazán tetszik az embereknek. A határidők be nem tartása miatt viszont a tanácsnak néhány esetben letiltást, más esetben pedig zárolást kell elrendelnie. Végrehajtásra viszont nem kerül sor.

A lakosság persze takarékosan bánik a pénzével. **Zagraj Gizella** postafiók vezető a takarékossági mozgalomról szólva büszkén említi, hogy Abodon 38 betétkönyvet tartanak nyilván, mintegy 480.000 Ft betéttel.

Az 1965. évi községfejlesztési költségvetés éves bevétele a jövedelemadó 20 %-ból, a tételes kivetésekből, a szövetkezeti és az állami hozzájárulásból, az egyéb bevételekből valamint az 1964-évi pénzmaradványból állt. Ez mindösszesen 161.400 Ft volt.

November 31-ig 123.401 Ft-ot használtak fel a tűzoltószertár-buszváró-könyvtár építéséhez, útkarbantartáshoz, a KISZ és úttörő szervezet támogatására. A szertár-buszváró-könyvtár építése egyébként lassan, de biztosan haladt. Májusra már álltak a falak és a tetőzet felrakásához a szükséges intézkedések is megtörténtek. Az év végére pedig már tető alá is került.

A társadalmi munka értéke a nyilvántartások szerint 103.500 Ft volt. Ám ebből nagyon keveset végzett az abodi lakosság. Ezt főleg a királykúti dolgozók és a két iskola tanulói tették, az iskola felújítás kapcsán. A beépített helyi anyag értéke mintegy 35.000.- Ft-ot képviselt.

Összességében mintegy 1.000 m járda épült, és több mint 100 köbméter zúzalék követ szállítottak ki az utak karbantartására. Teljes egészében felújítást nyert az iskola épülete, a KISZ és az úttörő szervezet részére magnót vettek, ezenkívül kisebb összegeket fizettek ki, mint például betongyűrű vagy kerítésdrót vásárlásra.

1966

Az 1966-os évben már érezhető a lendület megtörése. Ám még így is tovább folyik a járdaépítés, az útkarbantartás és patakszabályozás. *Sikerül befejezni a szertár-buszváró-könyvtár épületegyüttest, valamint az iskolák és mellékhelyiségeik felújítását.*

Elkészül a tanácsháza előtti kerítés, sőt lépéseket tesznek egy ún. „hangos híradó” létrehozására is. Végre lényeges összeget szánnak a fiataloknak, hiszen *sportfelszerelésre* 212.400.-Ft-ot kap az ifjúság.

A társadalmi munka illetve a beépített helyi anyag értéke pedig közel azonos az előző évivel.

Annak ellenére, hogy a világban, az országban már érezhető változások tapasztalhatók (különösen a gazdaság területén, de mélyreható társadalmi változásoknak is tanúi lehetünk: a hagyományos faluközösségek felbomlásának a jelei is mutatkoznak), az abodiak közül néhányan még mindig a saját falujukban látják jövőjük zálogát. Egyesek itt próbálnak építkezi. Annak ellenére, hogy már egyre többen kényszerülnek feladni a kétlaki életmódot, megkezdve ezzel az elvándorlást, a környékbeli városokba való költözést.

A faluban 8 db szétszórt telek van, amelyeknek a tulajdonosa mind építkezni akar. Ezen kívül pedig a tanács belterületté javasolja nyilváníttatni az északnyugati irányban fekvő Csörgőpart dűlőben 1313 hrsz alatt lévő 826 öl szántóterületet is, amelyet jelenleg kertnek használnak.

Jónak látják ezt a területet azért is, mert az ezzel szomszédos részen is vannak házak, és itt villany is van. A tanács tehát igyekszik e téren is mindent megtenni, hogy maradásra bírja a fiatalokat.

A községben, mint tudjuk, egyéni gazdálkodás folyik és ilyen formán a gazdák „saját érdekükben" végzik a munkát, és hát természetesen az átlagtermés növelése a cél. Annál is inkább, mert az állattenyésztés számára nélkülözhetetlen a bőséges termény illetve takarmány.

Az állattartásban továbbra is a szarvasmarha vezet, évente közel 100 darabot adnak le az államnak vagy a tsz-nek.

A tanács viszont a saját kezelésében lévő földekkel nem tud mit kezdeni. A 200 kh föld közül mindössze 60 kh van kiadva bérletbe, a többi parlagon hever, ami népgazdasági szempontból is nagy kiesést jelent.

A területnek a hasznosítására a tanács lehetőséget keres ugyan, de nem talál, és hát a felsőbb szervek sem tudják illetve akarják hasznosítani.

A község közbiztonsági helyzetét jónak ítélhetjük. Ahogyan azt a két szendrői, körzeti megbízott rendőr, **Hrubi Károly** törzsőrmester és **Mező Albert** őrmester is értékeli. Jelenleg 5 férfi vállalt önkéntes rendőri feladatot a faluban.

A nyár végén kihelyezett tanácsülésre kerül sor Királykúton, ahol sokan szóvá teszik, az állami gazdasági alkalmazottak magas községfejlesztési adóját.

A legélesebben **Kuru Sándor** fogalmaz: az állami gazdasági alkalmazottak 300 Ft községfejlesztési hozzájárulást fizetnek, és a gazdaság a fizetésükből ezt le is vonja, de nem tünteti fel a levonások között, így senki nem tudja, hogy hol tartanak. De amit igazán sérelmeznek, az az, hogy ők vajon miért fizetnek többet, mint a bérből és fizetésből élők és hát, akinek 600 □- öl földje van az is annyi KÖFA-át (községfejlesztési adót) fizet, mint akinek 1.200 □- öle van.

Köfá-t egyébként 1955-től kell fizetni. Amíg 1956-ban a befolyt jövedelemadó 10%-a került kivetésre, addig 1957-58-tól már a 20%-a.

Két részből állt: százalékos és tételes. A százalékost a dolgozó parasztok fizették a jövedelemadójuk után, a tételest pedig a munkából, a bérből élők. Ezen belül azok is, akiknek földterületük is volt ugyan, de a 300 Ft– ot meg nem haladó százalékos arányt nem érték el.

A tételes 50-300 Ft-ig terjedt, amelyet kérelem alapján a tanács mérsékelhetett.

Ezen a tanácsülésen egyébként Barta János királykúti tanító arról tájékoztatja a megjelenteket, hogy az iskolára kapott 50 ezer Ft-os tanácsi támogatásból a karbantartási munkákat, valamint a vakolást, a színezést sikerült elvégezni.

Ugyanakkor felvetődik újra és most már egyre nyomatékosabban, hogy a tanács kérje a busz bejárását Királykútra. Bár a Gazdaság megígérte a bekötőút rendbetételét, a buszváró építésére viszont így is szükség van, de most már a tanyaközpontban. Az út javítását pedig mielőbb kezdjék meg, hiszen a tanyán nagyon nagy a sár.- sürgetik a királykútiak.

Az adózás területén viszont némileg romlott a helyzet az előző évekhez képest. Ebben az évben ugyanis 3-4 olyan adózó is volt, aki nagyobb adóhátralékkal rendelkezett, ám nekik zálogosítható ingatlanjaik nem voltak. Ezen kívül továbbra is rendszertelenek és határidőn

túliak a befizetések. Az egészségügyben sem történt változás. WC sok helyen nincs, a trágyadombok kezelése továbbra sem felel meg a követelményeknek, a lé kifolyik az utcára.

Ebben az évben egy cigány család volt a faluban.

1967

Az 1967-es év az országgyűlési és tanácsválasztások jegyében kezdődik. A március 19-én megejtett választásokon a névjegyzékben szereplő 516 választópolgár mind „leszavaz".

A terület országgyűlési képviselője (illetve megyei tanácstag) *Varga Gáborné* lesz, a járási tanács tagja pedig *Varga Ferenc.*

A megválasztott 14 tanácstag: Bence István, Berentés Gyula, Zagraj László, Abodi János, Paulovics Ferenc, Zsák István, Kolosai István, Drótos Z. József, Andrejko László, Dobos Zoltán, Olajos János, Szeli Kálmán, Csáki András, Puskás Béla.

A választást követő alakuló tanácsülésen (ahol egyébként megjelent **dr Vodila Barna**, járási tanács vb titkára is) **Paulovics Ferencnek**, a Hazafias Népfront helyi elnökének javaslatára **Zagraj Lászlót** vb elnöknek, **Puskás Bélát** vb elnökhelyettesnek, **Berentés Gyulát** vb titkárnak, valamint **Szeli Kálmánt** és **Drótos Z. Józsefet** pedig vb tagnak választja meg a tanács.

Ezen a tanácsülésen először hallhattunk nyílt és erős kritikát a választásokról. **Bence István** (az előző elnökhelyettes) hozzászólásában ugyanis a lezajlott választás törvényességét vitatta. Szerinte azért nem volt törvényszerű a választás, mert kb. 100-110 fő szavazott csak, de az egész közösség (az 516 választópolgár) nevében. Így lehetett 100%-os eredményt elérni. Sőt a vb összeállításáról sem egyeztettek vele. – mondta.

Vodila Barna, a járási vb titkár azonnal reagált az elhangzottakra: Itt és most a tanácstagok egyetértettek az összetétellel és választottak.

Papp Gyula, a helyi választási bizottság elnöke, de az újraválasztott elnök és titkár is azt bizonygatta, hogy minden törvényes volt. Persze két-három eset előfordulhatott, hogy mások szavaztak az illető választópolgár nevében, de ez nem volt jellemző. – állították. Megemlítették viszont azt az esetet, amikor a tanyán lakó 103 éves **Ivancso József** helyett a fia szavazott, mert nem tudtak bejönni az eső miatt és mozgóurnát sem lehetett kivinni.

Persze a jelenlévők mindannyian tisztában voltak, hogyan is történtek ezek az ún. „választások", pontosabban „szavazások". Bence tulajdonképpen nem tett mást, mint napvilágra hozta (kimondta), ami egyébként is nyilvánvaló volt, de senki sem mert róla beszélni.

A proletárdiktatúra látszatdemokráciájában ez egy bátor lépés volt. Csoda, hogy nem érte retorzió érte. Bár, ha azt vesszük, hogy a világgazdaság „begyűrűzése" már elérte hazánkat is és a diktatúra erős szorítása némiképp engedni kényszerült, hiszen az „új gazdasági mechanizmus" 1968-as bevezetésére már megkezdték a lakosság felkészítését, szóval ennek fényében – talán – „érthető" a megértő tolerancia. A várható gazdasági változások mellett egyébként ennek jele volt az is, hogy ettől az évtől, egy kormányrendeletnek (2007/1967. sz. korm. rend.) megfelelően, az 1.000 fős alatt lévő településeken „szüneteltetni lehetett" a vb működését. Persze a kormányrendelet csak javasolt, a helyi tanács határozhatott róla (9/1967. tanácsi határozat) és kérhette a szüneteltetést, de a végső szót végül is a felsőbb szervek mondták ki. Az 5 fős testületet, ahogy szerte az ország kistelepülésein, úgy Abodon is, ennek ellenére természetesen meg kellett választani.

A vb megszűnésével a községfejlesztés évente kétszer került napirendre a tanácsüléseken. Az 1967. év községfejlesztési költségvetésben a bevételi terv 160.000.-Ft volt. Az elvégzendő társadalmi munka értékét mintegy 70.000.-Ft-ban, a beépített helyi anyag értékét pedig kb. 10.000.-Ft-ban határozták meg. Mindösszesen tehát 240.000.-Ft-ból fejleszthettek.

Az 1. félév teljesített bevétele

Községfejlesztési hozzájárulás:	35584
FMSZ (szövetkezet) hozzájárulás)	4143
Egyéb bevétel:	391
Állami hozzájárulás:	40000
Összes(Ft-ban):	**97980**

Kiadások az 1. félévben

Helyi utak, hidak címén:	72604
Társadalmi munka:	58365
Saját és helyi anyag:	35400
Összesen(Ft-ban):	**166669**

Az 1 főre eső társadalmi munka értéke az 1. félévben 69.- Ft volt. Ebben a fél évben 400 m új járda épült meg a *Magyar és a Posta utcán*. Ez utóbbi utcában sikerült teljesen befejezni a járdaépítést. Az előző évekhez hasonlóan a lakosság társadalmi munkából ugyancsak kivette a részét. A járdaépítés nehéz munkával valósult meg, a terepet figyelembe véve, mert bizonyos helyeken nagyobb feltöltés, aláágyazás vált szükségessé. Helyenként több mint 30 cm vastagságot kellett feltölteni és lebetonozni, így sok anyagot kellett felhasználni: sódert, követ, cementet. A szükséges sódert az edelényi, még a követ az abodi kőbányából szállították. A lakosság a háza előtt a segédmunkát társadalmi munkában végezte. Volt olyan is, aki már előre elkészítette a járda helyét.

A posta utcán az egyik leghosszabb szakasz a **Paulovics Józsefnéé** volt (kb. 100 m), ahol az idős asszony nagyon sokat dolgozott, amiért is a tanácselnök dicséretben részesítette, ahogyan a Magyar utcán lakó **Görög Mihályt** is, aki a 9 napot dolgozott reggeltől estig mint segédmunkás, társadalmi munkában.

A királykúti iskola nevelői lakásánál is jól haladtak a teljesen lakhatatlan szoba felújításával. A kőművesmunkák már befejezésre kerültek és a parkettázás illetve a szobafestés maradt csak hátra.

Az elmúlt évben már tervbe vett hangos híradó beszerelésére az edelényi Vegyesipari KTSZ-t kérte meg a Tanács. *(„Fontos, hogy a tanács közleményeiről a község minden pontján tudomást szerezzenek a lakosok. Meg azért is, mert a dob már kiment a divatból és azt már csak műemlékként lehet csak látni egyes helyeken. A hivatalsegédnek pedig, ha fújt, ha esett, menni kellett, most már nem kell!”* – indokolta a híradó szükségességét a tanácselnök.)

A tanácstagok és a lakosság kérésének részben eleget téve, a Tanács *a Husták utca* kikövezéséhez, feljavításához több köbméter követ kiszállíttatott, ám ezt a munkát már csak az aratás és a hordás befejezése után tudták folytatni.

Az ez évi aratásnál egyébként hiányosság nem mutatkozott. A termés jónak ígérkezett, az időjárás szintén. Miután a behordásnál a tűztávolság betartására célszerű volt nagyon ügyelni, a tűzkészültségi szolgálat már az aratás megkezdésével beindult. A szolgálatokba beosztottakat 24 órával előtte értesítették. Akik viszont megtagadták a szolgálatot vagy nem vettek benne részt, azokkal szemben komoly szankciókkal éltek. Feljelentették őket. Az a gazdálkodó pedig, aki a belsőségre tűztávolság betartása mellett behordani nem tudott, köteles volt a tanács által, az előző években kijelölt, közös szérűre pakolni.

Nem ígérkezett egyébként könnyűnek a falufejlesztési terv végrehajtásának második szakasza sem. Különösen nem, ha figyelembe vesszük az aratási, betakarítási munkákat.

De nézzük, mi is várt még a Tanácsra: a belterületen lévő utakat kívánták leszórni aprókővel, hogy az éppen itt lévő úthengerrel azt lenyomtassák. (Ekkor javítják ugyanis az állami kezelésben lévő közutakat. Kapóra jön tehát a dolog. Az útépítés egy hónapig tart, ez

alatt az idő alatt kell megoldani a feladatot. Ha sikerrel járnak, a belső utakat több évi használatra „üzemképessé" tehetik.)

A tanácsi vezetők a közútépítést végző vállalat vezetőivel már tárgyaltak: a szükséges munka elvégzésére a falu kölcsönkapja a hengert; sőt szállítóeszközzel és a robbantáshoz szükséges kompresszorral is besegít a vállalat. A megállapodás szerint az útépítő brigád műszaki vezetői egy napra, ellenszolgáltatás nélkül adják kölcsön a gépet, szombatra vagy vasárnapra, amikor ők nem dolgoznak. A Tanácsnak csak a dolgozók napszámbérét kell majd állni. Sőt a gépkocsik és a dömperek egy részét is, egy-egy fuvarra megkapja a falu. Mindezek mellett persze a gépállomásnak egy-két vontatóját is igénybe lehet venni a kőszállításhoz.

Ám a megvalósításhoz a teljes lakosságra szükség van. Nemcsak pakolómunkás kell, de kellenek azok az emberek is, akik az apróköveket az úthenger alá terítik. A Tanács nem szeretné elszalasztani ezt a lehetőséget. Az aratás befejezése és a behordás közötti pár nap a munka elvégzésére a lehető legkedvezőbbnek ígérkezik. Sőt elegendőnek is találják. Így hát bátran belevágnak.

Mert a jó útra tényleg nagy szükség van, és **Berentés vb titkár** érvelése pedig igazán meggyőző: *„Ugyan csak szükség van a jó útra, hogy a személygépkocsik, motorkerékpárok tulajdonosai vagy éppen a takarmánnyal megrakott szekér gazdái egy-egy kátyú esetében ne emlegessék jó édes anyánkat."*

Az év fontos feladatául szabták még az 1966-ban elkészült tanácsi kerítés betonalapjának a bepucolását illetve a kerítés festését, azonkívül a vízelfolyók, átereszek rendbetételét, az Abod patak további rendezését.

Végül nézzük, az előző évekhez képest milyen változások voltak az adózás területén. **Tamás Árpádné** adóügyi előadónak a nyári tanácsülésre készült beszámolója tartalmazza az 1967. január 1- étől esedékes tervszámokat.

	Együtt kezelt adóból	**Illetékből**	**Idegen tartozás**
Hátralék(Ft)	33957	791	6831
Folyó évi előírás	528466	3253	426
Erre a félévre tervezett	265000	1200	6000

A tervet egyébként minden egyes adónemből 100%-ra teljesítette a község. Hogy ezt elérjék, már januárban kiértesítettek minden adózót a félévre esedékes adóösszegről. A hátralékosokkal elbeszélgettek, igyekeztek meggyőzni őket, hogy ha elhanyagolják az adófizetést, nagyon hátrányos helyzetbe kerülnek. 18 esetben zálogoltak, ebből az üzemi dolgozóknál a fizetésletiltást alkalmazták, a nem üzemieknél pedig a behívatást. A vb titkárhoz, elnökhöz behívott hátralékost igyekeztek rábírni a fizetésre. Akik ezután sem fizettek, és nem lettek transzferálva, azokat tulajdonképpen azok mentették meg, akik (esedékesség előtt) előre fizették a féléves adójukat. Így ugyanis ezek az előfizetők megkapták az államtól a 6%-os térítési kedvezményt, ugyanakkor a tanács mégis teljesítette a tervét és a hátralékosok megmenekültek az árveréstől.

Egyébiránt pedig a búzaföld adót is már a cséplés után 3 napra be kellett adni és az adóívét mindenkinek magával kellett vinnie a terményfelvásárló helyre. A Tanács év végén elkészült tervjavaslata az elkövetkezendő 3 évre:

1968-ban a be nem épített területeken járdát kell építeni. 1969-70-ben meg kell építeni a kultúrházat. (69-ben megkezdeni, 70-ben befejezni a 2 éves köfa-ból)

Ekkor a **KISZ titkár** már **Ulbrik László** volt.

Járdaépítésre kb. 2.000 m :	160000
Egyéb kiadás:	13000
Társadalmi munka:	50000
Helyi anyag:	10000
Összesen (Ft):	**233000**

69-ben:	160000
egyéb:	13000
70-ben:	160000
egyéb:	13000
társadalmi munka 69/70-ben:	100000
helyi anyag:	20000
Összen (Ft):	**466000**

1968

Cséplés (Készítője nem ismert)

1968 az „új gazdasági mechanizmus" bevezetése ellenére is a változatlanság éve volt Abodon. Ebben az évben lényegében semmiféle beruházás nem történt a faluban.

Az év leglényegesebb tevékenysége természetesen a mezőgazdasági munka volt, a tanács részéről pedig mindennek a levezénylése. Nem kis gond ez, de hát nincs mit tenni, ha a mezőgazdasági munkák szervezését és irányítását a tanács kapta feladatául.

Az év szinte valamennyi tanácsülésén egy kiemelt téma szerepelt: a mezőgazdasági munkák állása, tárgyalása. A júniusi tanácsülésen aztán mindent újra pontosítanak: a cséplés az előző évitől ellentétes irányba fog kezdődni. A Magyar utca végén Zsemko Józseftől, a Posta utca végén pedig Andrejkó Jánostól. Ám az első rendű feladat, hogy a növényvédelmi munkákat időben elvégezzék, valamint a kapás növények munkáit befejezzék. Az aratás utáni legfontosabb teendőnek pedig a tarlóhántást ítélik. Úgy vélik, ezzel a jövő évi jó termést segítik elő.

A behordási munkák megkezdése előtt a tanácstagok által és a hangos híradón keresztül felhívták a lakosság figyelmét a kalászosokra vonatkozó rendelet betartására. Különös tekintettel a tűztávolságra. Az eddigi tapasztalatok ugyanis azt mutatták, hogy a lakosság időben és fegyelmezetten igyekszik elvégezni ezeket a munkákat, hiszen ez saját érdeke is.

A cséplési munka kapcsán említsük meg, hogy ettől az évtől az „új mechanizmus" szerint a gépállomások már javító állomásokká alakultak. Ezért a cséplőgépek időben való biztosítása elengedhetetlenül szükséges volt. Az elnök meg is tette a szükséges lépéseket és időben megrendelt 3 cséplőgépet a község részére. Felkészültek persze arra is, hogy amennyiben mégsem tudná biztosítani a gépjavító a gépeket, abban az esetben a Tsz-től fognak segítséget kérni.

A betakarítás a jó időnek köszönhetően kedvezően haladt. De ne feledkezzünk el arról sem, hogy az abodiak egyébként is szorgosak és igyekvők.

Október közepére a burgonya szedése, ásása befejeződött. A kukoricatörés szintén jó ütemben folyt és az október közepén tartott határszemlén kb. 20 kh-ra becsülték a még hátralévő területet.

A takarmány betakarítása szintén időben megtörtént. Hátra volt még a szüret, a répa, a zöldség betakarítása, amely szintén folyamatosan haladt. A kenyérgabona elvetéséhez a járástól már megkapta a tervszámot a község, de ennek lebontására nem volt szükség, mert a falu a kialakult rend szerint a szokásos vetésterületen mindezt biztosítani tudta.

A kedvező időjárásnak köszönhetően tehát az őszi vetésterület 90 % -ban már készen volt október 15-re. Kezdődhetett az őszi vetés. Igyekeztek is mielőbb elvetni, mert az abodiak, apáik megfigyeléseire, tapasztalataira hivatkozva, azt tartották: *„korai őszi vetés, bőséges termés”*.

A mezőgazdasági munkákon kívül még egy lényeges mozzanata volt a község életének. Ez pedig községi tanács államhatalmi és hivatali apparátusa államigazgatási munkájának értékelése. Erre pedig az év utolsó, december 20-i tanácsülésén került sor.

Nézzük ez alapján milyen kép bontakozik ki az elmúlt 4 év tanácsi munkájáról, a község helyzetéről.

A tanács munkájáról legutóbb 1964. évben adott számot a járási tanács végrehajtó bizottsága előtt. Az azóta eltelt időben a végrehajtó bizottság határozatának megfelelően megépítették a könyvtár helyiséget, a buszvárót, járdát, nem sikerült viszont végrehajtaniuk a járási vb határozatának a községi tanács munkájára vonatkozó részét. A hivatali apparátus munkájának továbbfejlesztése, megjavítása ma éppúgy, mint 1964 évben, a feladatukat képezte.

A szakosztályok és a vb titkárság által tartott vizsgálatok megmutatták, hogy még igen sok javítani való van, mind az államhatalmi, mind az államigazgatási munka területén. Olyan eset is megtörtént ugyanis, hogy a vizsgálati jegyzőkönyvre visszajelentették a hiányosságok megszüntetését, ami azonban a valóságban nem történt meg. Mindmáig nem sikerült kijavítani például az iktatókönyv vezetésénél feltárt hiányosságokat, s nem tudták biztosítani a testületi ülésekről készült jegyzőkönyvek határnapon belül való elkészítését. Ez év decemberében például az utolsó elkészült tanácsülési jegyzőkönyv az augusztusi volt.

A tanács működéséről megállapíthatjuk: a tanácsülések összehívása időben megtörténik. A tanácskozási joggal meghívottak részére a meghívókat az ülés előtt 8 nappal kiküldik.

A lakosságot hangosbemondó útján értesítik a tanácsülés helyéről és idejéről. A napirendek előkészítéséhez a szükséges segítséget megadják, rendszeresen konzultálnak a napirendi pont előadójával. Megjelölik, hogy az előadó milyen problémákkal és milyen mélységben foglalkozzék a jelentésében illetve beszámolójában.

A tanácsülésen a tanácstagok megjelenési aránya például 1968. évben 78 %-os volt. Ugyanakkor a tanács önkritikusan elismerte, hogy ez a megjelenési arány nem megfelelő. A megjelenési arány javítása érdekében megbeszélésre került sor a pártszervezet és a hazafias népfront vezetőivel és megállapodás született arról, hogy a sorozatosan hiányzó tanácstagokat felkeresik és közösen hívják fel a tanácstagi kötelezettségének a teljesítésére. Az elbeszélgetés megtörtént ugyan, de az kevés eredménnyel járt.

A tanácstagok 80%-a egyébként aktív, érdeklődik a község problémái iránt és megfelelően képviseli a választó érdekeit. A 20 % -ba eső tanácstagok viszont nem segítik elő megfelelően a tanács munkáját, nem vesznek részt a hozott határozatok végrehajtásában; sőt sok esetben ők maguk sem hajtják végre azokat.

Ugyanakkor a testület által hozott határozatokat általában végrehajtják, a végrehajtást a vb függetlenített vezetői folyamatosan ellenőrzik. A végrehajtás módjáról a végrehajtó bizottság elnöke beszámol. A lakosságot a hozott határozatról a határozat kifüggesztésével értesítik, de igénybe veszik a tanácstagok segítségét is.

A bizottságok működése kapcsán meg kell említsük, hogy a tanács egyetlenegy állandó bizottságot sem választott, feladatukat két albizottság látta el. Az albizottságok munkájukat munkaterv szerint végezték, üléseiket megtartották, ezekről jegyzőkönyvet készítettek.

Hiányosságként említhető viszont, hogy nem elég konkrétan és körültekintően tárgyalták meg az eléjük kerülő ügyeket.

Megállapíthatjuk továbbá, hogy minden tanácstagi hely betöltött volt. A tanácsválasztás óta egy esetben történt visszahívás az 1. számú tanácstagi körzetben. Ennek oka az volt, hogy a tanácstag nem vett részt a tanács munkájában, egyetlen tanácsülésen sem jelent meg. Azóta helyette új tanácstagot választottak, aki viszont aktivizálta magát.

A tanácstagok az éves beszámolóikat megtartják. A beszámolókon felvetett javaslatok többsége a község fejlesztésére irányulnak. A javaslatokat azonban nem minden esetben tudják megvalósítani, mert azok általában beruházásokra vonatkoznak, arra pedig nincs megfelelő anyagi erő. A beszámolók területén hiányosság, hogy tanácstagok nem minden esetben töltik ki a. jelentőlapokat, így sok javaslat el sem jut a tanácsvezetéshez illetve a tanácsülésre.

A tanács kapcsolata a tömegszervezetekkel, a tanács alá nem rendelt szervekkel nem minden esetben működik az elképzeléseknek megfelelően, annak ellenére sem, hogy azok vezetői a tőlük telhető segítséget igyekeznek megadni. Különösen jó a kapcsolata a tanácsnak a hazafias népfronttal. A HNF bizottsága így nagy részt vállal a társadalmi munkában, illetve annak szervezésében. Sokat segítenek egyéb tanácsi feladatok megvalósításában is.

A Tanács szerint a Nőtanács munkája hosszabb időn keresztül nem volt kielégítő, de ma már tevékenysége javulóban van, munkája eredményessége „fokozódik". 1968 telén a Nőtanács már különböző összejöveteleket szervezett, amelyre az előadókat a helybeli lakosok közül választotta ki. A Nőtanács tagjai arra törekedtek, hogy mindjobban megismerjék a község lakosságának igényeit. Ezért kérdőíveket osztottak szét a lakosság között, melyeken arra kértek választ, hogy milyen témájú előadásokat hallgatnának a legszívesebben.

A Tanács a maga alá nem rendelt szervekkel való kapcsolatát kielégítőnek nevezte. E szervek vezetői részére 1968. évben közös tanácskozásokat nem tartottak ugyan, de a nagyobb feladatokat folyamatosan megvitatták a vezetőikkel.

A tanács alá nem rendelt szervek évente egyszer a tanácstestület előtt tájékoztató jelleggel beszámoltak működésükről. A beszámoló tárgyalása után hozott határozatokat végrehajtották, bár erről írásos jelentést nem küldtek a tanács részére.

A tömegszervezetekkel és a tanács alá nem rendelt szervezetekkel a tanács a jövőben is közvetlen kapcsolatot kívánt tartani, rendszeressé akarta tenni a közös megbeszéléseket, hogy az azokon felmerült jó javaslatok megvalósításával fejlődést érjenek el Abodon.

A mezőgazdasági igazgatás területén sok problémát okoztak az állami elhagyott ingatlanok. Sok időt vettek igénybe a határszemlék, nagy erőket kötöttek le a feltárt hiányosságok megszüntetésére irányuló intézkedések. A mezőgazdasági igazgatás területén legutóbb az állami tartalék földek összevonását tűzték ki célul. A tartalékföldeket az összevonás után a damaki Újélet termelőszövetkezet vette át. Az összevonás önkéntes földcserével valósult meg. Nehézségeket és némi zavart okozott, hogy ezeket a területeket előtte be kellett tagosítani, így néhány egyéni gazdának a vetésterületét máshol kellett kiadni. Úgy ítélte meg viszont a Tanács, hogy ezt az átadást meg kellett tenni, mert a földterület parlagon állt, a község a művelését nem tudta biztosítani.

Az összevonás megvalósításához – természetesen - igen komoly meggyőző munka szükségeltetett, ám a tanács éppen ezen a téren hiányolta a járási tanács ez irányú segítségét. Az egyéni gazdák közül ugyanis sokan elégedetlenek voltak, hogy az ígért földeket még mindig nem kapták meg illetve a csereingatlanként kapott parlag területeket még mindig nem szántották fel. A tanács 1968 éves költségvetési kerete 140.000 Ft volt, ebből a munkabér 67.100 Ft. A fenntartási költség és egyéb kiadások pedig 72.900 Ft-ot tettek ki. A fenntartásra betervezett költségeket felhasználták, viszont 1968-ban, mint már említettük, beruházás nem volt a községben.

Saját bevételként 12.000 Ft-ot terveztek, amely összeget az év végére - a tanácselnök szerint - teljesíteni fogják. A saját bevételeik forrásaként az ebadó, a földbérlet, a lakbér és kényszervágott állatok szolgáltak.

Fejlesztési bevétel 1968 évben	113000
Társadalmi munka	50000
Helyi anyag	10000
Összesen (Ft):	**173000**

Teljesítés

Járdaépítés:	68000
Hangoshíradó:	18600
Rendbiztonság:	1500
Sport:	1100
Helyi anyag:	16600
Társadalmi munkavégzés:	107800
Összesen (Ft):	**213600**

Az egy főre eső társadalmi munka értéke: 121 Ft volt. Az 1968. évi adótervük 710.717 Ft volt, amelyből 1968. november 30-ig 704.600 Ft-ot teljesítettek.

1968-ban Abod lakosságának 60 %-a ipari munkás volt, Abod-Királykút lakossága viszont teljes egészében a Szendrői Állami Gazdaságban dolgozott. Munkaerő felesleg a községben nem mutatkozott, elhelyezkedési probléma nem volt. Az utóbbi 5 évben 7 új lakás épült, lakáshiány nem volt. Állami lakással nem rendelkeztek, házhelyigénylés a tanácshoz nem érkezett.

A járási tanács vb igazgatási osztálya által tartott vizsgálat nagyobb hiányosságot ugyan nem állapított meg, de annál több kisebbet. Így például több esetben a vb elnöke adott ki hatósági bizonyítványt, másolatán nem minden esetben szerepelt az átvevő aláírása.

Hasonló természetű hiányosságok mutatkoztak az anyakönyvi ügyintézés területén is. Itt nagyobb szabálytalanság is történt: közreműködtek egy nem létező házasságkötésben. A közreműködés eredménye szigorú fegyelmi megrovás lett mindkét fél részére.

Ugyanakkor a járási tanács nem ítélte eléggé eredményesnek a családi- és társadalmi ünnepségek szervezését.

A község - mint már azt az előző években is megjegyeztük - egy orvosi rendelővel illetve váróval rendelkezett. A körzeti orvos hetenként egy napot rendel a községben. Jelenleg átépítés és berendezés alatt áll a tanácsadó és annak váróhelyisége. Abod-Királykútnak külön rendelője van, amelyet az állami gazdaság tart fenn. Problémájuk, hogy a tanácsadót nem tudják ellátni kályhával, ehhez a járás segítségét kérték.

A községi tanács tervei között szerepelt egy művelődési ház építése, amelynek megvalósításához a járási szervektől anyagi támogatást remélt. „Politikailag a tudat átformálását” tűzték ki célul, amelyhez szintén járási segítséget igényeltek.

Ugyancsak tovább kívánták folytatni a járdaépítést, az utak felújítását, valamint fokozni kívánták a TIT (Természettudományos Ismeretterjesztő Társulat) előadások számát. Erről viszont rögtön meg is állapították, hogy súlyos anyagi kihatása van. Az előadások megtartásához szükséges pénzeszközökkel a tanács viszont nem rendelkezik.

A hivatali apparátus összetétele:

1968. évben 64 db **takarékbetét** volt a postán, amelyben 506.446 Ft volt elhelyezve. A betétek 5%, 3% és 2%-os kamatozásúak voltak. Az 5%-ost egy évig nem lehet kivenni. 3% 3 hónap lekötése, 2% pedig 2 hónap lekötése után járt.

*

A község nagy része a Szabad Föld **újságot** járatta. **Rádió** előfizetők 120-an, **TV** előfizetők pedig 40-en voltak.

*

Külterületi **utak** hossza: 5 km. Megépült **járda**: 4 km. **Vízvezeték** hossza: 1 km.
Vízvezetékre kötött lakások száma: 5.
Közkutak száma: 6.
Közvilágítási lámpák száma: 39.

Zagraj László vb elnök, párttag, érettségizett. Államigazgatási szolgálatban eltöltött ideje: 5 év.
Berentés Gyula vb titkár, párttag, Iskolai végzettsége 8 általános valamint 6 hónapos államigazgatási iskola. Szolgálati ideje: 15 év.
A tanácstagoknak a tanácsülésen való megjelenési aránya 78 % -os volt, a beszámolók 98 %-ban megtartásra kerültek. A tanácstagi javaslatok száma 11 volt. Ezek mindegyike elintézésre került.
1968-ban az alábbi *tömegszervezetek* voltak Abodon: KISZ, Hazafias Népfront, Nőtanács, MHSZ, Vöröskereszt.
A *tanács alá nem rendelt szervek*:
Földműves szövetkezet, Állami Gazdaság.

Általános iskolája
1 volt, szakosítatlan. Nevelői lakások száma: 2.
Tanulócsoport: 4, tanterem: 2. (Belterület illetve Királykút)
Cigánylakosság beiskolázása 100 %-os volt.
Hittanra beiratkozottak száma 1967 évben: 32, 1968-ban: 27 fő.
A cigánylakosság száma: 25, ebből munkaképes férfi: 8, nő: 7.
1945 után épült lakások száma: 35.
A községben **önkéntes tűzoltóság** működött, 24 fővel. (14-16 fő rendszeresen eleget tett a próbáknak, versenyekre eljártak. A tűzoltó parancsnok, szertáros **Marcinko Jenő** volt.

A valaha szebb napokat megélt jellegzetes abodi csűr.
(A szerző felvétele)

A szövetkezeti ellátás[75]

A vegyes- és az italbolt. (A szerző felvétele)

1964-től a Szendrő és Vidéke ÁFÉSZ (a Szövetkezet) helyi ügyintézője **Puskás Ferenc** volt.

Az új vezetőség, élén **Lengyel István szövetkezeti ügyintézővel**, 1967. április 1-én vette át a helyi fmsz. (földműves szövetkezet) ügyek intézését. A vezetőségi tagok száma a régihez képest két fővel csökkent, a 7 tagból 5-en maradtak. Ebből 4 abodi, egy fő pedig királykúti lakos volt. Ez utóbbi tag 1968. április 1-én beköltözött Szendrőbe, így a vezetőség további egy fővel csökkent.

A bizottság munkáját az éves tervében meghatározva végezte, havonkénti rendszerességgel ülésezett. A felmerült problémákkal illetve a boltok ellenőrzésével, és az ellenőrzés alkalmával tapasztalt hiányosságok megszüntetésével foglalkozott.

A község belterületén két bolt (ital-és vegyes), a külterületen, Királykúton pedig egy vegyesbolt állt a lakosok rendelkezésére. A boltokban az elengedhetetlenül szükséges áruk megtalálhatók voltak. A királykúti boltban azonban komoly problémák támadtak. A szendrei lakos boltvezető ugyanis pár hónap leforgása alatt elég nagy összegű (20.265.- Ft) hiánnyal zárt. Az ezt követő újabb négy nap nyitva tartás alatt további (7.869-Ft-nyi) hiányt halmozott fel. Ekkor a körzeti valamint a helyi fmsz. vezetősége a helyi tanáccsal egyetemben úgy határozott, hogy az üzletet bezárja és a boltvezetőt azonnal elbocsájtja. Ellene bűnvádi eljárást indítottak, minthogy a nagyfokú hiányt semmivel nem tudta megindokolni.

Az újonnan munkába állt boltvezető, **Nagy Imre** szépen rendbe szedte az üzletet, hiánymentessé tette, amit az eddigi leltárak is visszaigazoltak.

Az abodi vegyesboltnál az 1967-es év első felében egyébként polcbővítés és pulthosszabbítás is történt. A kiszolgálás így most már a helyi körülményeknek is megfelelt, az igényeket kielégítette és a bolt tisztasága is jobban megtartható volt.

De külsőleg is változott a bolt. A tavasz folyamán, társadalmi munkában, a bolt előtti részt kőzúzalékkal feltöltötték. Majd finomzúzalékkal leterítették és lehengerezték. Ez utóbbi munkának a költségét a körzeti fmsz. fedezte.

A nyári tanácsülés egyikén Lengyel István meleg szavakkal köszönte meg a bolt rendbetételében segítők mintegy 5 ezer Ft értékű társadalmi munkáját. Külön kiemelte **Papp Józsefet, Tóth Sz. Józsefet** valamint **Béres Andrást**, akik úgymond *„kitettek magukért”*.

A vegyesbolt 98%-ban teljesítette az 1967. évi féléves tervét. A lemaradás az ügyintéző szerint annak is betudható, hogy ebben az évben a kereskedelem területén is új szabályozásokat vezettek be.

El kell azonban mondani azt is, hogy a belterületi vegyesbolttal is voltak problémák. A májusi leltározáskor a boltvezető 3.670 Ft- al ugyanis nem tudott elszámolni. Az utólagos vizsgálatok végül kiderítették, hogy mindkét bolt esetében a pálinka illetve szeszes áruk cserélésénél történt visszaélés.

Az italbolt viszont az első féléves tervét 124 %- ra teljesítette. Ennél a részlegnél az utóbbi félévben öt alkalommal volt ellenőrző leltár, amely négy esetben hiány nélkül, egy esetben pedig 50.-Ft-forint hiánnyal zárult. Az italbolt tisztasága megfelelt az elvárásoknak, a kiszolgálás pedig kielégítőnek volt mondható.

A Szövetkezet tagjai illetve a részjegyek tulajdonosai vásárlásaik illetve részjegyeik után, minden évben visszatérítést kaptak a szövetkezettől. A vásárlási visszatérítés minden 100 Ft után 45 fillér volt. Az abodiak az elmúlt évi vásárlásaik után összesen 40.038-Ft visszatérítést kaptak. A részjegy visszatérítésnél minden 100 Ft után ez az összeg 3,50-Ft volt, ami pedig összességében 1.650.-Ft, 50 fillért tett ki.

Az új gazdasági év persze új hozzáállást igényelt a vezetőktől, de a kereskedőktől is egyaránt.

Az ügyvezető példaként említette a kenyérszállítást: ha késő érkezett, vagy ha korán, akkor sem lehetett sem kötbérezni, sem felelőségre vonni a szállítót, mert ugye vagy a rossz útviszonyokra fogták a dolgot vagy arra, hogy nincs elegendő és megfelelő jármű a szállításra. De a zöldségellátás is nagy probléma volt. Nem is nagyon szállítottak ide. Kisközség lévén, sem a Füszért-nek (fűszer értékesítő vállalat), sem más vállalatnak nem volt kifizetődő a kistételű áru kiszállítása.

Ám a „legjobban fájó pont" – Lengyel István szerint - mégiscsak az italellátás volt.

Az italbolt megszabott kerete például áprilisra-májusra 18 hl (hektoliter) szeszesital volt, az ezt követő három nyári hónapra viszont csak 15-15 hl. Ha ez elfogyott, akkor mindaddig, amíg a keret időhatára le nem telt hiába is rendelt a boltvezető, kiszállítás nem történt. Az illetékesek nemcsak hogy nem tudtak nagyobb keretet biztosítani, de sajnos a kiszállításra sem nagyon ügyeltek. Az áruhiányt persze sok esetben a szállítási nehézségekkel is indokolták. Az útépítés miatt is például hiába kértek pótkeretet, egyszerűen tudomásul sem vették az ilyen irányú kérésüket az illetékesek. Bár az utóbbi időben némi javulás mutatkozott a borellátás területén, ám a következő negyedéves keretet itt is lecsökkentették.

Ha – mint említettük – az 1967-es év új hozzáállást igényelt az emberektől, a kereskedőktől, akkor az 1968-as „új gazdasági mechanizmus" éve „igazi" fordulópontot jelentett a kereskedelemben (is).

A Szövetkezet ugyanis kereskedelmi alapon teljesen önálló lett. Ami egyébként természetes, ám a szocialista rendszerben azért ez nem volt ilyen egyértelmű. A „visszakapott" önállóság ugyanis azt jelentette, hogy az eddig kötelezően előírt feladatokat a Szövetkezet teljesen önállóan, maga végezte, azaz a kívánt és keresett árukat a Szövetkezet saját maga kutatta fel és szerezte be. Ez természetesen serkentőleg hatott a kereskedelemre, hiszen mind az üzletvezetőnek, mint a beszerzőnek az volt az érdeke, hogy az áruk forgási sebessége a lehető legkisebb legyen. Vagyis a megrendelt áru a lehető legrövidebb időn belül eladásra kerüljön.

Ebben az évben – éppen az ésszerű készletgazdálkodásnak megfelelően – már csökkenteni kellett a bolt árukészletét. Pontosan azokkal az árukkal, amelyek csak a polcon álltak, de vásárolni senki vagy alig néhány ember vásárolta. Így például a bolt 1967. I. negyedévi készlete még 50 ezer Ft-volt, addig az 1968. I. negyedévi készlete viszont már csak a fele, tehát 25 ezer Ft. Persze ezzel sem a vegyes-, sem az italbolt (illetve a falu) áruellátásában hiány nem keletkezett.

Bár a tavalyi évben jó volt a bortermelés, de az italbolt a tervét ennek ellenére nem tudta teljesíteni. Az 1968-as évben egyébként nem is a mennyiségre, hanem a minőségre volt a legtöbb panasz. Különösen a kenyérre volt igaz ez a helyzet. Az utóbbi időben ugyanis sületlen, „szalonnás", szinte ehetetlen kenyeret szállítottak a boltba.

Összegzésként elmondhatjuk, hogy az 1968-as esztendő áruellátása tehát kielégítő volt. Az alapvető élelmiszerekből és cikkekből néhány esetben keletkezett ugyan hiány, ám ez minden esetben az országos hiányra volt vezethető.

A boltok állapota kor színvonalának megfelelt; a boltvezetők magatartása kulturált volt.

Az MHSZ-ről[76]

Az 1964. február 21.-i tanácsülésen még csak tanácselnöki tájékoztató hangzik el az MHSZ (Magyar Honvédelmi Szövetség) abodi megalakításáról, de a márciusi tanácsülésen már a megalakulásról beszél az MHSZ helyi elnöke, **Abodi János.**

Évekkel ezelőtt a Magyar Honvédelmi Sportszövetségnek egy lövészköre már működött Abodon. Ám az megszűnt. Azokon a településeken, ahol egyébként még működtek ehhez hasonló sportkörök, most azok is megszűntek és újabb szervezéssel a Szövetség alapszervezeteivé alakultak.

Az MHSZ célja és feladata egyrészt az volt, hogy a katonaviselt emberekkel foglalkozzon, frissen tartva bennük a katonai kiképzés alatt szerzett ismereteket, gyakorlatot.

(Nem kimondott céllal, de a hidegháború idején természetesen a katonai harckészültség megfelelő szinten tartása, polgári személyek harci kiképzése, a háborúra készülő ellenséggel szemben.)

Másrészt pedig, hogy az alapszervezet sorköteles fiataljaival a bevonulás előtt az előírt lőgyakorlatot végrehajtassa, hogy a sorköteles már „itthon" megszerezze azokat az ismereteket, amelyeket majd a hadseregben ki kell bővítenie. Vagyis a fiatalok katonai felkészítését is szolgálta a szervezet.

Az MHSZ-en belül egyébként többek között kiképzések voltak: gépkocsivezetésre, rádiósnak, ejtőernyősnek, motorkerékpárosnak illetve még sok egyébre. A levente egyesületekhez hasonlóan tehát nem csak a lövészet elsajátítására tettek kísérletet, hanem kulturális feladatok megvalósítását is célul tűzték ki. *Abodon egyébként csak a **Lövészkör működött.***

Mindehhez a Tanácsnak biztosítania kellett, hogy megfelelő lőtér álljon a szervezet rendelkezésére, illetve olyan helyiség, ahol a fegyvereket és a lőszereket el tudják helyezni. Az MHSZ tagok egyébként tagkönyvet kaptak, amelybe tagdíjként, havonta 1 Ft-os bélyeget kellett beragasztani. A vezetőséget a demokratikus centralizmus alapján kellett megválasztani.

A belépés önkéntes volt, nem tették kötelezővé. A tanács a köfából, minden évben, szükség szerint, de legalább 1.000-1.500 Ft-al támogatta az alapszervezetet.

A lövészkör iránti kezdeti érdeklődés azonban hamar alábbhagyott. A beindulás után néhány évvel már a fiatalok teljes érdektelenségéről panaszkodik az MHSZ titkára.

Az 1968-as év őszi tanácsülések egyikén Abodi János némi rosszallással jegyzi meg, hogy a fiatalok többsége már meg sem jelenik a foglalkozásokon, így a kiképzéseket nemhogy rendes ütemben, de egyáltalán nem lehet megtartani. Viszont kötelezni senkit nem lehet a részvételre.

Ugyanakkor elmondja, hogy tudomása szerint a jövőben a sorkötelesek részére kötelező lesz a kiképzés. Továbbá arról tájékoztatja a tanácsülést, hogy az MHSZ a 15 órás polgárvédelmi oktatás szervezéséhez a szükséges segítséget megadta. A helyi kör viszont nem tudta megszervezni az ez évi lakossági lövészetet, mivel a betervezett időpontban cséplési munkák folytak és a lakosság le volt kötve. Ezért az 1969. éviről úgy nyilatkozott, hogy a szervezésben körültekintőek lesznek, ügyelnek arra, hogy nagyobb munkába ne ütközzön a lakossági lövészet megtartása. Továbbá reményét fejezte ki, hogy a lakosság legjobb öt lövőjét fel tudják majd készíteni, hogy a kötelezően előírt járási és megyei csapatversenyen elindulhassanak.

Sorkötelesek foglalkozása viszont a beütemezett időpontban általában megtörtént. Ezeken például az alábbi kiképzési faladataik szerepeltek:

Tantermi foglalkozás (elmélet).

Katonai alaki kiképzés: tiszteletadás, hátraarc, jobbra át, balra át stb. gyakorlása.

Puskakezelések. Célzás fekvő- és álló testhelyzetben.

A fegyver alkatrészeinek a megismerése. Utcai harcok és a roham tanítása.

A Legeltetési Bizottság[77]

Az 1963. év márciusi tanácsülésén választják újjá a Legeltetési Bizottságot. **Csontos Ferencet Andrejko László** váltja az elnöki székben. Helyettese **Bence István**, a pénztáros pedig **Puskás Ferenc**. Az ötfős bizottság további két tagja pedig **Szemánszki János** és **Paulovics Ferenc.**

A község lóállománya jelentős. *Lófedeztetési állomás* is működik Abodon.

1964. tavaszán a Bizottság elnöke, Andrejkó László lemond. Lemondását azzal indokolja, hogy a faluból eljár dolgozni (üzemben dolgozik), így munkáját nem tudja ellátni. Az új elnök **Drótos József** lesz.

A következő évben viszont maga a tanácselnök kezdeményezi a Bizottság leváltását, mert úgymond „nem végzi jól a munkáját".

1965. február 19-én megválasztott *új vezetés*: Csontos Ferenc *elnök*, Papp Gyula *pénztáros*, Zsemko János, Görög Mihály és Drótos Z. László *tagok*. Az *ellenőrző bizottság elnöke* Barva József. *Tagok:* Szabó Z. János, Ifj Gál József, Bukovenszki János, id. Zagraj László.

A Legeltetési Bizottság ez évi költségvetése: 52.100.-Ft. A vezetőknek az eddigi havi 100 Ft tiszteletdíj helyett 400 Ft-ot állapít meg a tanácsülés.

Az új legeltetési bizottság első ízben 1966-ban számolt be a munkájáról a tanácsülésnek. Az átvételkor meglévő pénzmaradványa 3.654.- Ft volt. A Bizottság igyekezett mindent elkövetni annak érdekében, hogy a legelőre kihajtott állatoknak jobb legelőt és ivóvíz ellátást biztosítson. A Bizottság kezelésében 288 kh legelő és 1 kh rét terület volt. Ugyanakkor kettő bika apaállatról és 3 kan apaállatról kellett gondoskodnia. Három pásztort foglalkoztattak, egyet a sertésekhez, kettőt a szarvasmarhákhoz. A pásztorok illetményét részben pénzösszegben, részben természetben fizették ki, a pásztorokkal kötött megállapodás szerint.

Minden évben költségvetést készítettek a bevételekről és kiadásokról, az éves gazdálkodást dokumentálták.A költségvetésben beütemezett havi 400 Ft tiszteletdíjat 5 felé osztották, így egy főnek havonta 80 Ft jutott. Egyenleg illetve maradvány az év végén pedig: 13,069. Ft-ot tett ki. Az éves adatokat a Járási tanács pénzügyi osztálya ellenőrizte, ugyanakkor negyedévenként a községi tanács is. A gazdálkodásról többféle bizonylatokat vezetek, úgy a kiadásokról mint a bevételekről.

1965. évben bevételeik voltak

fűbérből és egyéb bevételekből	56545
Kiadások:	
Bérekre:	7566
Tiszteletdíjakra:	4685
SZTK-ra	5945
Szántóföldi művelésre:	773
Takarmányvásárlásra:	14505
Egyéb kiadások:	15411
Összen (Ft):	**48885**

Egyenlegük illetve pénzmaradványuk az év végén	7460,70
1966. évben: bevételük volt:	56824
Kiadások:	
Bérekre:	6664
Tiszteletdíjakra:	4800
SZTK-ra:	4060
Legelőgazdálkodásra:	933
Takarmányvásárlásra:	7350
Egyéb kiadásokra:	19948
Összesen (Ft):	**43755**

Az elmúlt években 4 db vas vályút („válót”) és 2 db fa vályút vettek mintegy 15.000.-Ft értékben. Ezenkívül sok kisebb-nagyobb feladatokat is megvalósítottak, mint például, hogy a pásztorházba bevezették a villanyt. De ebben az évben tervezték a pásztorház külső felújítási munkálatainak az elvégzését is. A községi pásztorok alkalmazásával egyébként több estben voltak problémák. Ezek köztudottak voltak, hiszen nagyon nehéz volt rendes pásztorra szert tenni és hosszabb ideig alkalmazásban tartani.

A község állategészségügyi helyzetét tekintve elmondhatjuk, hogy az hosszú évek óta szinte változatlan volt. Az istállók sötétek voltak és nyirkosak. A baromfiak elhelyezése egyes esetekben az ólakban történt, de volt, hogy csak egy-egy fa ága szolgált nekik éjszakai pihenőhelyül az udvar végében.

A körállatorvos szerint az állatok egészségügyi helyzete még így is jobb volt, mint amit tenyésztési állapotukról elmondhatott. Az elmúlt évben ugyanis a tehénállományban sok gümőkóros tehenet fedeztek fel, a baromfiak között pedig a kolera pusztított. Okként a csapadékos időjárást, a legelő elhanyagoltságát, a megoldatlan ívóvízelvezetést, a nyári legelőkön történő hiányos itatást nevezte meg **Papp Kálmán** körorvos.

Legsúlyosabb a szarvasmarhák tbc-je volt. Ez évben 446 marhát vizsgáltak meg, ebből 43 volt pozitív (9,5%). Teheneknél a fertőzöttséget vizsgálva: 153 ból 34 volt a fertőzött (22%). Az arány évek óta állandó volt. Az állandóság okát az orvos abban vélte megtalálni, hogy az állatok együtt jártak ki a legelőre, így „természetes” volt a fertőződés.

A kondás. (Készítője nem ismert)

A Gyepgazdálkodási Bizottság[78]

A Bizottságot 1966-ban kellett létrehozni, azóta működött a községben. Munkáját a legeltetési bizottsággal közösen végezte. Intézkedési tervben került rögzítésre mindazon feladat, amelyet az 1968. esztendőben el kívánt végezni.

A Bizottság elnöke maga a tanácselnök, **Zagraj László** volt.

Tavasszal az alábbiak elvégzésére került sor: a legelőkön tövis vágása mintegy 80 kh-on. Csapás rendezése (tövis vágás) a felső csapáson teljes egészében. A legelő kutak javítása. 6 db kút illetve az összes kút tavaszi javítása még a tavaszi kihajtás előtt megtörtént. Válóval (vályúval) el lettek látva.

Mindezekhez az alábbi munkanapok ledolgozására volt szükség:

Tövis vágás:	182 nap
Csapás rendezés:	75 nap
Kútjavítás:	18 nap
Összesen:	**275 nap**

Az eddigi ledolgozott munkanapokkal azonban még nem teljesültek az éves tervben meghatározottak. Ezért a bizottság az őszi legelő karbantartást illetve a tövis vágást is meg kívánta szervezni. A réteken lévő vakondtúrások elegyengetésére felhívással fordult a gazdák felé a bizottság. Ám sokan nem tettek eleget a felhívásnak, nem egyengették el a túrásokat, ezért ennek elvégzése is szükségessé vált. A rét lecsapolására még a tavasz folyamán sort kerítettek, ám hogy milyen eredménnyel sikerült, azt a száraz időjárás miatt nem sikerült pontosan megállapítani.

A betervezett fásítást viszont a tavasszal azért nem sikerült végrehajtani, mert csemetét nem kaptak. Igaz, ennek csak örülhettek, mivel olyan száraz időjárás volt, hogy minden bizonnyal csak csekély fa maradhatott volna életben. De ősszel szerették volna pótolni az elmaradt faültetést is.

Az abodi szatócsbolt az 1940-es években.
(Készítője nem ismert)

Abod népességtörténete

Abodot a környező településeken élők tót faluként emlegetik. Ám ez a megnevezés minden bizonnyal nem fedi a valóságot, hiszen a vidék minden szláv népességét (lengyel, rutén /ruszin/, szlovák, stb.) „tót", majd a 19-20. század fordulóján a tót elnevezést felváltó „szlovák" névvel illették. A helybéliek közül néhányan szlovákoknak tartják őseiket, ugyanakkor a nyelvészeti adatok és a görög katolikus vallás ruszin etnikumra vall.

Abod valójában vegyes etnikumú volt, már a 17. századtól kezdve. *A két legnagyobb etnikum (a **magyar** és a **ruszin /tót/)** nemcsak vallásban, de térben is elkülönült egymástól.* Amíg a ruszinok a patak túlfelén lévő dombon telepedtek le (itt emeltek maguknak templomot, temetőjük is itt található), addig a nagyrészt református magyarok a patak innenső oldalán, a az árpád-kori templom közelében „foglaltak" helyet maguknak. Ennek az elkülönülésnek az emlékét őrzik a mai is használatos utcanevek: **Tót (utca) sor, Magyar (utca) sor**.

Az árpád-kori népességre vonatkozóan csak becsült adataink vannak. Becslésünket a pápai tizedlajstromokra alapozzuk. *Az 1330. év körüli* plébánia *összeírásokban* szereplő jövedelmek alapján (és a ránk marad megyei adatok igyelembevételével) azt mondhatjuk, hogy *Abod lakossága* a megyei átlag körül lehetett. Ez kb. *20-30 családot* jelentett.

A későbbi adatok azt mutatják, hogy Abod ezt a lélekszámot csak a 18. század közepén haladta meg. (Ugyanezt megerősíthetjük egyébként a szomszédos településekkel kapcsolatosan is.) Sőt voltak olyan időszakok, amikor ennél lényegesen kevesebben éltek itt. Mindez – közvetve-közvetlenül - a szendrői végvár szomszédságával illetve a 16-17. századi háborúskodással hozható összefüggésbe. A Szendrő környéki falvakat a törökök ugyanis többször felégették, lakossága ily módon nem egyszer földönfutóvá vált. Bár számottevő részük a hadak elvonulása után visszatért, azonban Abod és a szomszédos Galvács is az 1570-es évektől hosszabb ideig pusztán állt. Természetesen ez nem jelentett teljes néptelenséget, hiszen az ekkor készült adóösszeírások néhány család meglétét mindig is regisztrálták.

Azok a borsodi falvak, amelyekben a 18-19. században ukrán és szlovák lakosságot találunk, az 1548 és 1700 közötti adóösszeírások idején a legtöbb alkalommal lakatlan, puszta helyként lettek felvéve. 1548-ban például Abodon mindössze 12 adózót találunk. De alig volt jobb a helyzett a közeli Irota községben is, ahol 16 adózó számláltatott. 1576-ból Abodról nincs adatunk, Irotán ekkor viszont 10 adózót jegyeztek fel. Nem jobb a helyzet a későbbiekben sem, hiszen 1605-ben Abodon még 29 adózóval számoltak, addig 1700-ban már csak 9-et találunk az összeírásokban. (Irotáról nem voltak további adatok.) *79*

A szendrői végvárhoz tartozó uradalomban ugyanakkor két egymást kiváltó illetve erősítő folyamatot is megfigyelhettünk: az elhagyott, megüresedett jobbágytelkek (deserták) jó részére katonák költöztek illetve a jobbágyok katonának álltak. Ennek a folyamatnak a jelentőségét egy 1615-ös vármegyei határozat (statutum) világítja meg. A végvárhoz tartozó települések népe ugyanis olyannyira lecsökkent, hogy a jobbágyok már képtelenek voltak elvégezni az un. *várerődítéses ingyenmunkát*. A vármegye ekkor a végvárhoz tartozó birtokon élőket felmentette a **„gratuitus labor"** végzése alól, kimentve az állami és vármegyei adók alól, azaz szabaddá tette őket.

Minden bizonnyal ez is szerepet játszott abban, hogy a 17. század első évtizedeiben a telepesek egyre intenzívebb „beszivárgását" észleljük. Ugyanakkor a szelíd domboktól ölelt, patak szelte, kies hely kedvező lehetőségeket kínált az ideérkezőknek. Természetesen a földesúr által ajánlott kedvezmények is csalogatóan hatottak. Mindezek arra vezettek, hogy egyre nagyobb népességgel találkozunk Szendrő környékén. Az 1685. évi összeírás azonban még mindig siralmas állapotot mutat. Miskolcot nem ideértve, a vármegyében 780 pusztán

álló házzal szemben mindösszesen csak 489 parasztházban laktak. A helységekben lévő házaknak tehát közel fele elhagyatva állt.

(Egyes 17. századi iratokban ugyanakkor Galvács például már „népes" pusztaként szerepel). Ugyanez a helyzet Abodon is. Úgy gondoljuk, a betelepülési folyamat a század utolsó harmadára csúcsosodott ki, amikor is ezeken a településeken (különösen Abodon) már „nagyszámú", szervezett közösség jelenlétét tapasztaljuk. Ez a közösség pedig csak „szláv" (ruszin) közösség lehetett, hiszen etnikumának vallásossága erre utal. Erre a legjobb bizonyítékot egyébként éppen az az abodi görög katolikus közösség szolgáltatja, amelynek **1694-re már önálló egyházközsége (parókiája) van**, és ha hihetünk az egyes forrásoknak, **1710-re már megépítik saját templomukat** is. Pontos adataink persze nincsenek, hogy a 17. század végi illetve a 18. századi eleji telepesek honnan és hogyan érkeztek e tájra, annyi azonban bizonyosnak tűnik, hogy számottevő részük ruszin volt és főként Abodra illetve Galvácsra települtek. További településeken is nagy számban találjuk őket: Irota, Gadna, Múcsony stb. (Gadnát ekkor, de a későbbi századokban, sőt még a 20. század derekán is Oroszgadna néven emlegetik.) 1697-ben például arról értesülünk, hogy Viszlóra és Rakacára Lengyelországból bevándorolt „ruthének" telepedtek meg.

A ruszin nép több földrajzilag és etnikailag is különböző népességből alakult ki, végső formájában az Északkeleti Kárpátok régiójában. A ruszinság alaprétege az a gyér szláv alapnépesség melyet már a honfoglaló magyarok is itt találtak. „Egységes" etnikummá Kárpátalján váltak.*80*

Az első forrás, amely Magyarországon az „ukrán" betelepülteket megemlíti, az 1773-as összeírás: a Lexicon Universorum.

Lexicon universorum Regni Hungariae locorum populosorum…(Magyarország <Magyar Királyság>helységeinek 1773-ban készült hivatalos összeírása)

A magyar nyelv az évszázadok során közismerten számos megjelölést használt a kárpátukránok (ruszinok) megjelölésére. Ennek megfelelően a forrásaink is váltakozva nevezik őket ruténnak, ruszinnak, de elterjedt a rusznyák és az orosz jelző is. Főként a századforduló körül volt használatos a kis-orosz, a kárpát-orosz és a magyar-orosz népnév. Ám a mai szóhasználatban gyakori az ukrán, kárpátukrán elnevezés is.*81*

A ruszinok igazán nagy betelepülési hulláma 1730 körül érte el a megyét. A betelepülők között ugyanúgy megtalálhatók voltak a ***szlovákok***, mint a ***lengyelek***. Borsod területén a 19. században kimutatott ruszinság egyébként már eredeti lakhelyén is a szlovákokkal élt együtt.

A borsodi népnyelv máig is használja gyűjtőfogalomként a **"tót"** szót a **„szláv"** *megfelelőjeként.* (Feltehetően azért, mert a sokszor vegyes lakosságot /*ruszin, ukrán, szlovák, lengyel*/ egyszerűbb egy kifejező névvel illetni.)

Természetesen az 1690-es évek végi abodi betelepülés nem zár ki egy második (sőt harmadik) betelepülési hullámot, éppen ellenkezőleg, erősíti azokat a vélekedéseket – többek között **Podhradszky Lajos** *abodi körjegyzőnek* azon szavait -, miszerint a ***„szláv" népesség betelepülése a környékre, illetve Abodra az 1710-11-es évek tájékán történt.*** Az idézett jegyző, a község helyneveinek összeírása kapcsán, **1864. május 5-én,** ugyanis ezt írja**: *„…tótok a' múlt században circa Annum 1711. Szepes Sáros 's Felső Abaúj megyéből itten telepedni kezdtek"***

Egy dolgot azonban mindenképpen le kell szögeznünk: a 17. század végi és 18. század eleji abodi szervezeti változásokat (egyházközség) és építkezéseket (templom) csak egy előzőekben már itt lévő, jól szervezett „közösség" tudta végrehajtani.

Egy 1780-ban készült kimutatás szerint egyébként az 1730-as évek elején Martonyi és Szakácsi egyaránt másodszori benépesüléséről értesülhetünk. *82*

Abodnak ez a „második" betelepülési hulláma a 18. század közepéig is elhúzódhatott.

A Rákóczi-szabadságharc megtizedelte megyén, **1709-10-ben**, még a **pestisjárvány** is végigsöpört. Bizonyára Abod is nagy veszteségeket könyvelhetett el. A hivatalos feljegyzések szerint (Borovszky is erre hivatkozik) a falu teljesen kihalt. A népi emlékezet úgy tartja, hogy

csak a kántor (más helyütt harangozó) és kutyája, Imolyás maradt életben. Ők adtak hírt a falu elpusztulásáról. Egyesek szerint a kutya nevét őrzi a falu egyik helyneve: az Imolyás tető. (A helység 19. századi jegyzője, Podhradszky Lajos szerint az *„Imolyás szántó és erdő tót szó anyit jelent mint Isszap"- iszap!*).

A Bódva-völgye széphistóriása, **Borsovai Lengyel Gyula** gyönyörű írásában (lásd a kötet végén az irodalmi vonatkozások című fejezetet!) így örökítette meg azokat a vészterhes napokat: *„Hét sírt ástak egyszerre az abodi temetőben. A meszesi paphoz temetésre hívó küldönc azzal jött vissza, hogy őkegyelme is haldoklik. Az anyák sírva dobták el karjaikból a szoptatós gyerekeket, ha érezték a halálos kórt. A gyermek ráhúzta szülőjére a ház ajtaját és ott hagyta. Némelyik ember a kertben a szilvafa alatt dőlt el. Aki még élt bezárkózott a házba, de ők sem menekültek."*

(Borsovai Lengyel Gyula írásában egyébként a kutya név nélkül szerepel. Az Imolyás nála is dűlőnevet jelöl.)

A 19. századi kolerajárványok (1831 és 1873 közötti időben) viszont már a megye betelepült lakosságát tizedelik. Ezek egyike Abodon is nagy pusztítást végez. A falu határában lévő gödrökről azt mesélik a helybéliek, hogy azokat a „nagy kolerajárvány" áldozatainak ásták. (Lásd a későbbi fejezetet, minderről részletesebben.)

Betelepülések a megyébe

A nagy betelepülési hullám tehát 1730 körül zajlott le. Ekkor kerülnek ruszinok a szomszédos Gadnára illetve a gagyi völgybe is.

Az **1773-as** Lexikon egyébként csupán Szabolcs, Szatmár és Bodrogköz területén Ruthenica vagy Hungarica-Ruthenica megjegyzéssel jelölt rutén falvakat. A borsodi, abaúji falvakat viszont rendre görög katolikus rítusúnak, s Slavonica-nak nevezi.

A Borsod, Abaúj és Dél-Zemplén területén a 19. században kimutatott ukránság főleg Szepes, Sáros és Észak-Zemplén területéről származott, s már eredeti lakhelyén is szlovákokkal, lengyelekkel keverten élt. Az áttelepülők között is lehettek szlovákok, s az új lakóhelyre is érkezhettek másik hullámban szlovákok, akikkel keveredtek.

1736-ra a vármegyében egyébként alig találunk olyan falut, várost szinte egyet sem, ahol a tótok ne lettek volna jelen. A 18. század eleji népességviszonyok vizsgálatakor kiindulópontul szolgáló 1715-1720. évi összeírások Borsod 136 lakott településén 1636 háztartást vettek számba. Az újabb demográfiai kutatások alapján a népesség összlétszámát az összeírt háztartások tizenötszörösére becsülhetjük, vagyis mintegy 24-25 ezer ember élhetett ekkor a megyében. *83*

Az **1685-ből** származó tizedösszeírás, amely nem vette számba Miskolc lakosságát, 780 pusztán álló házzal szemben 489 lakott házat jegyzett fel a megyében. (Tekintve, hogy Miskolc lakossága 4-5 ezer lehetett, ekkor mintegy 12 ezer ember lakott Borsodban.) Ha az összeírás hiányosságait is tekintetbe vesszük a közel harminc év alatt duplájára kellett volna növekedni a lakosság összlétszámának. Az 1685. évi összeírás azonban jóval alább becsülte a megye lakosságának összlétszámát, mint ami az valójában volt. Ugyanis ez az összeírás mindössze 28 pusztatelepüléssel számolt, s így a 136 lakott településsel együtt csak 164 településből állónak tekintette Borsodot. Egy későbbi kimutatás pusztatelepüléseinek kimutatását alapul véve több mint 250 falu és mezőváros volt Borsod 4 járásában, az ónodi, a miskolci, a szentpéteri és a szendrői körzetben. Véleményünk szerint az 1680-as évek végén megközelítőleg annyi lakos élt Borsod megyében, mint a Rákóczi-szabadságharc végén. Ezt alátámasztja az, hogy a 17. század utolsó és a 18. század első évtizedében megközelítőleg hasonló mértékű volt a betelepülés, valamint az elvándorlás és a pestisjárvány miatt bekövetkezett népességszaporulat, illetve csökkenés. A terület török uralom alóli felszabadulását követően, a Rákóczi-szabadságharc bukásáig több település is benépesült új lakosokkal, vagy a régi lakosok visszaköltözésével:

A megye 18. század eleji etnikai arculatának megrajzolásához mindmáig az egyházlátogatási jegyzőkönyvek (*cannonica visitatiók)* szolgáltatnak a legnagyobb segítséget.

A Borsod vármegyét érintő nagy népmozgalom első szakaszának lezáródását követően készült *cannonica visitatiók* részletesen kitérnek az egyes települések lakóinak nemzetiségi viszonyaira. Az egyház számára azért lehetett lényeges a nemzetiségi viszonyok felmérése is, mert az újjászerveződő egyháznak érdekében állott hívői számát felmérni, a felekezeti viszonyokat pontosan megismerni és nem utolsósorban azért, hogy az egyes településeken az új vallási rend stabilizálása érdekében milyen szokásokat, hagyományokat kell figyelembe venni.

Az **1746-ban** készült hivatalos egyházlátogatási jegyzőkönyvek az egykori pusztatelepülések közül teljes mértékben szlovák-ruszin lakta településnek tüntetik fel Alsótelekest, **Galvácsot**, Bükkaranyost, Múcsonyt, Cserépváralját. A jegyzőkönyvek adatai szerint teljes mértékben szlovák-német lakta település volt Arnót. Az idegen ajkúak legnagyobb telepei Hejőkeresztúron, Felsőzsolcán, Felsőgyőrben. Sajószögeden, Ernődön. Dédesen, Sajópálfalán, Bábony-ban, Darócon, Csecsen. Boldván, Hejőbábán, Vámoson, Vattán, Tardon, Szuhogyban, Önódon. Gelejen, Irotán, Kazán, Martonyiban. Mályiban, Mezőnyárádon, **Abodon**, Diósgyőrben voltak. A lakosság jelentősebb része beszélt idegen nyelven. A környékbeli településeken az alábbi számarányban laktak idegen ajkúak:

Szuhogy: 210 lakosból 157 szlovák és ruszin. Szalonna: 82 házból 20 volt ruszinok lakóháza. Irota: 28 lakóházból 14-ben ruszinok laktak. Martonyi: 166 lakosból 35 ruszin, 19 szlovák. **Abod: 248 lakosból 145 ruszin, 53 szlovák.** Rakacaszend: 106 lakosból 30 ruszin.

Diósgyőr: a lakosság többsége szlovák és ruszin.

Mint korábban utaltunk erre. a 17. század végén és a 18. század elején a török pusztítások, a török elleni felszabadító harcok, majd a Rákóczi-szabadságharc és a pestisjárvány Borsodban is a termelőerők és a népesség nagyarányú pusztulásával járt együtt. A pusztítások főként a végvárak környékét érintették, s ennek volt köszönhető az ónodi járás és a szendrői járás igen siralmas helyzete. A megye lakossága, valamint a környező megyék munkaerőben bővelkedő, de termőföldben szegény területeinek népessége ezeket a néptelenné vált területeket tekintette elsősorban elvándorlása célpontjául. Mind a megyén belül, mind pedig a környező megyéket figyelembe véve a népesség ide-oda hullámzása, a lakosság lélekszámának spontán kiegyenlítődése a 17. század utolsó évtizedétől a 18. század derekáig nyomon követhető Borsodban. Természetes az is, hogy a harcok, a pusztulás elmúltával az elmenekült falvak lakossága visszatért otthonába, mint ez Kövesd, Nyárád. Martonyi esetében is történt.

Továbbá az is természetes volt, hogy a szomszédos hegyvidéki területek és vármegyék viszonylag nagyszámú népessége jobb életkörülmények megteremtésében reménykedve, a sík területek pusztán hagyott települései felé vette útját. Az elvándorlások elé sem tilalmazó törvényekkel, sem pedig más egyéb eszközökkel nem lehetett gátat emelni. Az üresen hagyott földterületek tulajdonosai úgysem tettek volna eleget a szökött jobbágyokat visszakövetelő kéréseknek. A munkaerőhiány okozta gazdasági kényszer erősebbnek bizonyult a jogi szempontoknál, vagyis a szökött jobbágyok visszaadását követelő törvényeknél. Ráadásul a földbirtokosok - amikor a települési kedv elősegítésére jobb életkörülmények: adó-, fuvarozási, közmunka- és porciómentesség kilátásba helyezésével csábítottak letelepedésre - maguk mögött tudhatták a vármegyei irányítótestület hallgatólagos, vagy rendeletekben megfogalmazódó támogatását is. Az 1689. évi törvény ugyanis felhatalmazta a vármegyéket arra, hogy elengedjék a pusztán maradt települések új lakosainak adóját és az idegen telepeseket 5, a magyarországi jövevényeket pedig 3 évi adómentességben részesítsék. Borsod vármegye élt is ezzel a lehetőséggel, mint azt a példák sokasága bizonyítja, és így tevékeny szerepet vállalt a lakatlanná vált helységek újranépesítésében. Vármegyei engedéllyel kaptak egyes helységekbe költöző lakók például egy évre adó- és fuvarozási mentességet, vagy 3 évi adó- és porciómentességet. De volt olyan község is pl. Sajószöged, ahol az új lakosok 3 évi adó- és más egyéb mentességet kaptak a téli kivetés és a szállásadás kivételével. Ezek a kedvezmények részint azt bizonyítják, hogy a lakók nagyobb része idegen területről, Magyarország más településéből költözött ide.

A Rákóczi-szabadságharc bukását követően a vármegye új statútummal szabályozta az újratelepülést. A statútum kimondta azt, hogy *„a vármegyebeli új telepeseknek, akik a pusztán maradt telkeken lakóhelyet készíteni és építkezni akarnának, egy esztendei, más vármegyékből költözőknek 3 évi adómentesség biztosíttatik, kivéve a királyi quantumot és a kvártélytartást..."*, amely kötelező volt. A rendelet nem vonatkozott azokra, akik a megye egyik településéből a másikba költöztek, csakhogy szabaduljanak a földesúri terhektől. Minden valószínűség szerint ez a statútum is szerepet játszott abban, hogy a szomszédos vármegyékből nagyobb mértékben megindult az áttelepülés Borsodba.

A vármegye és a földesurak azért is támogatták a betelepüléseket, mert 1728-ban még mindig 103 egykor lakott, de időközben pusztává vált település volt a megyében. Az elkövetkező évtizedekben ezek a pusztatelepülések jelentették a népvándorlás irányát. A legtöbb pusztatelepülés a szendrői járásban volt. Az 1730-40-es években a 40 pusztatelepülésből mindössze 12 vált lakottá. Így **Abod** mellett Dövény, Kurittyán, Múcsony, Ormos, Kazinc, Garadna, Finke, Hangács, Alsó- és Felsőtelekes. *84*

A rendelkezésünkre álló adatok alapján említésre méltó ruszin vagy szlovák népesség élt még Szakácsiban is. Az utóbbi település adatainál csak azt a megjegyzést olvashatjuk: lakosai magyarul és ruszinul beszélnek, de a magyar van túlsúlyban.

Vályi András ***1796-os*** *országleírásában* Abodról ez mondja: *„Meglehetős falu Borsod Vármegyében, földes Ura Gróf Csáky Uraság, lakosai katolikusok, Magyarok, és Tótok; fekszik Szendrőhöz, mellynek filiája nem meszsze, határja közép szerű; de egy része jobbatska, legelője elegendő, tűzre, és épűletre való fája ingyen, szőlő hegye ugyan nintsen, valamint piatzozás helyével is szűkölködik, melly okok miatt a' második Osztályba számláltattatott."*85

Az 1831-es nagy kolerajárványról

Az alábbi részletekkel az 1831-es járvány közel egy hónapjának néhány napját kiemelve szeretnénk érzékeltetni milyen súlyos pusztítással kellett szembenéznie a járás lakosságának.

A **Finkén** székelő *szendrei járás főszolgabírója*, **Miklós Ferenc** ***1831. augusztus 2-án*** kezdte meg második beteglátogatási körútját a járásban. Júliusban a Gömör vármegye felé eső helységeket látogatta meg, azután pedig a Torna és Abaúj vármegyék felé fekvő helységek következtek.*86 Augusztus 2-án* **Edelényben** jelent meg, ahol 7 beteget, 5 lábadozót és 33 halottat talált. Edelényben egyébként július 21-től augusztus 6-ig 59-en haltak meg kolerában.

Az *uradalmi ispán*, **Uhlarik úr** napi feljegyzéséből azonban az is kiderült, hogy az edelényi kastély tömlöcében lévő rabok között ez a *„nyavaja nem uralkodik"*. Ezt látszott megerősíteni a *megyei aljegyző*, **Pallián Gergely** *augusztus 7-én*, Edelényben tett látogatása is.*87* A káplár és a közhajdúk inkább arról panaszkodnak, hogy a szalonnának és a főzelékfélének vannak híján, ezek ugyanis az edelényi piacon nem kaphatók.

Predmerszky seborvos viszont azt kéri az aljegyzőtől, hogy segítsen neki szobát szerezni a kastélyban. A községben ugyanis *„alkalmas Quártélyt pénzért sem kaphat"* – panaszolja. A kastély gondviselője szerint szoba lenne itt *„elég és alkalmatos",* de ő a *„tekintetes Praefectus Úr híre és engedelme nélkül kimutatni egyet sem bátorkodik"*. Az orvos szerint, márpedig ha ő itt lenne a közelben, akkor szükség esetén hamarébb segítséget tudna nyújtani.

Visszatéreve a főszolgabíró útjához, *augusztus 3-án* **Borsodon** folytatta útját. Itt 3 beteget, 3 lábadozót és 2 halott talált. Ugyanaznap **Szendrőládon** a *„dögletes nyavaja"* még nem mutatta magát. *Augusztus 6-án* azonban, amikor az edelényi orvos kin járt **Ládon** 6 – igaz már gyógyulófélben lévő –, de súlyos beteget talált. **Felsőtelekesen** az *orvosi segéd*, **Rozváthy Konstantin** pedig *„2 székes"* betegre és 4 gyógyulófélben lévőre lelt. **Szuhogyon** 7 *„nehéz nyavalygót"* és 9 gyógyulófélben lévőt, valamint hét *„kimúltat"* találtak.

Alsótelekesen viszont mintha szűni látszott volna. Itt ugyanis az említett orvosi segéd, ifjú Nagyságos Rozváthy Konstantin, a helybéli nótáriussal (jegyzővel) olyan hathatós intézkedéseket tett, hogy a *„nyavaja"* meghátrált. Többek között árvacsalán főzetet itattak az emberekkel. Az árvacsalán egyébként hascsikarás ellen is hathatós orvosságnak bizonyult. A

megfőzött árvacsalánt ugyanis melegen a beteg gyomrára kötözték, így enyhítve a beteg fájdalmát.*88*

Augusztus 4-én **Szendrőn** 52 beteg, 73 lábadozó és 85 halott volt.

Szendrőt egyébként több ízben is ostromolta a *„dögletesség”*. Naponta 10 vagy még ennél is több új beteg volt, ugyanakkor 6-7 halottat temettek. Augusztus 7-én például 7 nehéz beteg és 4 halott volt a városban.*89*

Augusztus 5-én **Szalonnán** 7 beteg, 8 lábadozó, 13 halottról tesznek jelentést.

Ugyanaznap **Martonyiban** 7 a beteg, 11 a lábadozó és 17 a halott; **Meszesen** viszont nagy megilletődéssel szemléli a főszolgabíró *„ezen szegény lakosoknak állapotjokat, mert ugyanis it a betegek számát 41-re a lábadozókét 9-re a megholtakét 28-ra”* találta.

6-án **Rakacaszendre** ment, ahol a beteg száma 12, a lábadozóké 5, a halottaké 18 volt. **Rakacán** 27 beteget, 6 lábadozót és 18 halottat talált. **Viszlón és Debrétén** még nem volt beteg.

Tornaszentjakabra *augusztus 7-én* ért. Itt a bírák hasznos és elővigyázatos intézkedésével találta szembe magát. **Bialko István feleségét, Brúgós Annát** és gyermekét ugyanis nem engedték be a faluban lévő házukba, hanem egy, a mezőn felépített kunyhóban szállásolták el. Minderre azért volt szükség, mert Bialkoék éppen Meszesen dolgoztak, amikor kiütött a kórság. Az asszony is, a férj is beteg lett. Bialkonét 24 óra leforgása alatt el is vitte a *„dögletes nyavaja”*, ám a férj már lábadozott, a fiúcska pedig – úgy tűnt – jó egészségnek örvend. Egyébként Jakabon a nyavaja még nem mutatta magát.

Ugyanezen a napon **Galvácsra** menet 1 betegről, 1 lábadozóról és 1 halottról szerzett hírt. **ABODON viszont 8 beteg, 7 lábadozó mellett 22 halottra lelt.**

Aznap délután még **Irotára és Szakácsiba** is elért. Irotán egy halott férfi volt, Szakácsiban viszont még nem ütötte fel a fejét a baj.

Augusztus 8-án **Lakra** ment, ahol a 24 éves nemes **Viranits Lászlót** *„ezen nyavajában fetrengeni”* találta, aki még aznap este fele meg is halt. Innen **Hegymegre** ment, ahol 3 beteget, 3 lábadozót és 9 halottat talált.

Ugyancsak ezen a napon volt még **Damakon** is. Itt 18-an voltak a betegek, 17 a lábadozó és 21 a halott. **Hangácson** semmi jelét nem tapasztalta a betegségnek.

Augusztus 9-én viszont **Nyomáron** már 4 beteget talált, 1 lábadozót és 1 halottat. Végül **Finkére** hazatérve 3 betegre, 3 lábadozóra és 6 halottra lelt.

Látogatása során a főszolgabíró több helyen kemény egészségügyi intézkedések meghozataláról is döntött. **Abodon,** *Meszesen, Rakacán, Rakacaszenden, Damakon* például újra meg kellett tiltania a halottak kiterítését, látogatását, sőt még halotti tor megtartását is. Meg kellett ugyanis értetni a lakosokkal, hogy ha tovább folytatják ezeket a szokásokat, akkor még nagyobb bajt és szomorúságot hoznak a fejükre, hiszen az ilyen alkalmak által kap még nagyobb lábra a baj.

Ugyanakkor a kétségbeeséssel, rettegéssel küszködő lakosokat is igyekezett megvigasztalni. Ahol lehetett, a betegek gyógyítására, ápolására is biztatta, sőt tanította őket.

Megtapasztalta viszont azt is, hogy: *„a betegekkel holtakkal való bánásmódtól mily nagyon félnek, úgy hogy napi bér fizetés mellett is alig lehet illyetén személyeket kapni; …éppen ezért, hogy az illyetén személyek kötelességeket örömmel elvégezzék, alázatos vélekedésem szerént az adózás terhe alól hatsak egy esztendőre is ki lehetne segíteni rendesen igen csekélységből álló javakat hagyni”* – vélekedik a körutazását összegző jelentésében.

Augusztus 10-én a *szendrői járás alszolgabírója*, **Okolicsányi László** már azt jelenti a *vármegye első alispánjának*, **Szathmáry Király Józsefnek**, hogy a járás valamennyi településén nagy a baj.*90*

Némely helyen szűnni látszik ugyan, mint például Szendrőben és Alsótelekesen, de ez is csak oly módon, hogy *„egyik nap kevesedni látszik a beteg és a holt, másnap viszont már ismét szaporodnak.”*

Hanem Szuhogyon és Felsőtelekesen, de Szendrőládon is „*most kezdte csak a prédáit mutogatni”*. Erről az orvos segéd Rozváthy Konstantin maga is beszámol, amikor előző nap

(azaz 9-én) végiglátogatja ezeket a helyeket. Szuhogyon 11 beteget és 3 halottat talál, Felsőtelekesen ugyancsak 3 halottat és 4 beteget .A szendrőládi bírák tudósítása szerint pedig augusztus 8-án náluk 1 halott és 5 beteg van.

Az alszolgabíró jelentésében egyébként arról is tájékoztatja az állandó bizottságot, hogy az orvosi szereket a szentpéteri patikából már nem kapják meg, mivel az teljes egészében kifogyott, ezért a szikszói patikából történő gyógyszerbeszerzésre kér engedélyt. Annál is inkább, mint jelzi, mert bár Szathmáry főorvosnak már írt ez ügyben, de tőle még semmiféle visszajelzést nem kapott.

A helyzet persze még ennél is bonyolultabb volt. A főszolgabíró ugyanis – körútja során – nem csak egészségvédelmi intézkedéseket hozott. Több helyen nemeseket (földbirtokosokat) jelölt ki – nemesi felkelést szervezendő – arra az esetre, ha zendülés törne ki a betegek lakta helységekben. Annál is inkább érthető volt ez az óvatosság, mert az orvosi szerek bevételére senkit nem kényszerítettek ugyan, de a lakosság körében – különösen az északi területeken – az a hír kapott szárnyra, hogy azért sok a halott, mert gyógyszerosztogatás címén megmérgezik a népet. Bár a Járás területén egyre többen ismerték el a gyógyszerek hasznos voltát, Északkelet-Magyarország egyes részein azonban zendülés tört ki. Akárcsak az ország más részein, a nógrádi falvak lakói közül is sokan az arisztokráciát okolták a járvány terjedéséért. Ezért több helyen fellázadtak a helyi földbirtokos ellen és állandó zavargások, vérengzésekbe torkolló fosztogatások kísérték a járvánnyal sújtott nógrádi területeket. A helyzet súlyosságát mutatja, hogy még a császári katonaságra is szükség volt a zavargások felszámolásához.

A szendrei járás területén azonban nem történtek ilyen atrocitások.

Augusztus végén (24-én) már egyébként is arról értesülünk, hogy *„meg szánván a Kegyes Ég a selypegő elmaradott árváknak keserves jajjaikat, meg szüntette a dögletességnek rettentő mirigyét. Numerusom alatt lévő Helységekben ugy mint Mező Szendrő Városában SzLád, Szuhogy, Alsó és Felső telekes Helységekben tsak egy, vagy két betegre lehet találni, de néha derül olly nap is egünkre, hogy még tsak egy beteg sem találtatik…”*.— írja a járás alszolgabírája.*91*

Szeptember 4-én Szalonnán, Martonyiban, Meszesen, Rakacán, Rakacaszenden már megszűnt a betegség; Viszlón, Szentjakabon, Galvácson viszont még uralkodott, de nem oly nagy dühöngéssel. Úgy látszott, napról-napra jobban vesztett erejéből.

Szeptember 6-án már alig találnak egy-két „nyavajgót”. Szendrőben például szeptember 5-én egy ilyen akadt. Ám az ide kirendelt ifjú Rozvátzky Konstantin segédorvos – az orvos távollétében – azt is talpra állította, ahogyan szeptember 2-án egy szendrőládi beteggel is tette.*92*

Adatok a 19. századból

A 19. század második harmadában, a hivatalos népszámlálások megindulásáig terjedő időszakban adta ki legjelentősebb műveit **Fényes Elek.** Erre az időre nézve az ő népességstatisztikai adatait használja, fogadja el a tudomány. Adatait köztudottan egyházi összeírásokból, főként **schematizmusokból (papi névtár)** állította össze. Ezekből megállapította az egyes falvak etnikai, nyelvi összetételét, a felekezeti lélekszámokat. Többkötetes nagy műve, az **1836-40 között megjelent *„Magyarországnak 's a hozzá kapcsolt tartományoknak mostani állapotja…”*** alapján minden eddiginél árnyaltabb képet rajzolhatunk az ukrán szórványok elhelyezkedéséről és lélekszámáról is.

Fényes adataiból megállapíthatjuk, hogy az ukrán szórványoknak nyugaton a Sajó és a Hejő szabtak határt. Erős koncentrálódást figyelhettünk meg viszont a Csereháton, a Rakaca-patak mindkét oldalán, s a Nyírségben. A szendrői járásból Abodot például vegyes etnikumúnak (ukrán-magyar) írja le. Római katolikus lakosságát 95-ben, még görög katolikus lakosságát 699-ben adja meg. (Ugyanakkor nem szerepel itt Galvács, ahol tudvalévő volt a szintén ruszin, szláv népesség. Teljesen magyar faluként jegyzi.) A közeli Irotát pedig teljesen

ukrán lakosságúnak veszi. Itt 31-en voltak római katolikusok és 375-en pedig görög katolikusok.

A másfél évtizeddel később, **1851-ben** megjelent munkájában viszont **Fényes már Abodot is magyar falunak írja**. Mindebből csak arra tudunk következtetni, hogy a 19. század derekára az északkelet-magyarországi ukrán szórványok a kétnyelvűség állapotában voltak.*93*

Fényes ez utóbbi munkájában Abodról egyébként 143 házat említ. Lakóiból 81 római katolikus, 737 görög katolikus, 71 református és 9 zsidó volt. Határát 6.559 holdban adja meg. Ebből belsőség: 81 hold, szántó: 1.196 hold, rét: 216 hold, erdő: 5.016 hold, hasznavehetetlen pedig: 50 hold volt. Földjét soványnak, kövesnek, nehéz művelésűnek mondja. 26 egész úrbéri telket említ. Birtokosának gróf Csáky Zsigmondot írja.*94*

Érdekesség viszont egy 1858. évi adat, a **Hornyánszky-féle** helységnévtár adata, miszerint Abod szlovák település.*95*

Mindenképpen itt kell megjegyeznünk, hogy a ruszin szórványok egy része, különösen a borsodi (így az abodi) és az abaúji, nem az elmagyarosodás miatt hiányzik a 19. század utolsó harmadának népszámlálási összeírásaiból, hanem azért, mert szlováknak vették fel őket. Így például az 1900. évi népszámlálás Borsod megye szendrői járásának 5,5%-át szlováknak mutatta. Balogh Pál például az abaúji és a borsodi görög katolikus lakosságot nagy részben elmagyarosodott, kisebb részben elszlovákosodott ukránnak tekintette.*96*

A görög katolikusság körében egyébként nagy vonzereje volt a máriapócsi kegyhelynek, búcsújáró helynek. Amióta az egri püspök rendeletére Máriapócs templomában 1715-ben kiállították a „könnyező" Mária-képet, évről évre növekvő számban zarándokoltak oda a görög katolikus hívők ezrei. A Kárpátok hegyeiből, 4-5 napi járóföldről is érkeztek kisebb-nagyobb csoportokban ukránok, szlovákok, s itt találkoztak a Nyírség és a Hajdúság magyar ajkú görög katolikus népével. Nem zárhatjuk ki, hogy a búcsúba érkező ruszinok egyike-másika ottragadt a Nyírségben.

Amint láttuk a 18. század közepét megelőző időszakra nézve csak kivételesen találunk konkrét adatokat egy-egy település népességszámára vonatkozóan. Ez előtti adataink ugyanis esetlegesek, más-más célból készült forrásokon alapuló becslések, következtetések eedménye. Első pontos számadataink a 18. század közepén keletkeztek, de többnyire ezek is csak a római katolikus lakosságra vonatkoznak. **A teljes népesség pontos nagyságát 1769-től kezdve tudjuk részletesen nyomon követni.**

1773-1805*97*

Névalakok	Jogállás	Birtoklási, gazdasági és egyéb adatok				Birtokos	Népszámlálás			Vallási megoszlás			
		Szántó	Szőlő-kert-rét és legelő	Erdő	Mezőgazdasági terület összesen		Ház	Háztartás	Népesség	Rk.	Gk.	Ref.	Izr.
Abod, Abogy, Abód	Pagus (község)	957	138	4.013	5.153 hold	gr. Csáky János	109	126	661	96	371	110	5 háztartás

Rk.: – római katolikus: Egri püspökség Szendrői esperesség Szendrő filiája,
Gk.: – görög katolikus: Munkácsi püspökség borsodi esperesség anyaegyház,
Ref.: – református: Tiszáninneni kerület Felsőborsodi egyházmegye Meszes filiája,
Izr.: - izraelita
Nyelv: slavonica, hungarica et rutenica, schlow(akisch), magyarok és tótok.

A Statisztikai Hivatal által közreadott Helységnévtár Abodról az alábbi adatokat rögzíti:*98*

Év	Össznépesség		A népesség megoszlása anyanyelv szerint							
	Abszolút szám	Bázis-viszonyszám 1785=100,0%	magyar	szlovák	román	német	ruthén	lengyel	cigány	egyéb
1785	661	100,0	..	..	..	..	..	..	..	..
1828	875	132,4	..	..	..	..	..	..	..	..
1857	753	113,9	..	..	..	..	..	..	..	..
1870	836	126,5	..	..	..	..	..	..	..	..
1880*	781	118,2	361	372	-	-	8	-	-	40
1890	732	110,7	731	-	-	-	1	-	-	-
1900	666	100,8	304	360	-	-	2	-	-	-
1910	1.039	157,2	898	131	-	-	1	-	-	9
1920	1.043	157,8	1.033	4	-	4	-	-	-	2
1930	898	135,9	896	-	-	-	-	-	-	2
1941	789	119,4	776	-	-	-	-	-	13	-
1949	855	129,3	855	-	-	-	-	-	-	-
1960	837	126,6	636	1	-	-	-	-	-	-
1970	800	121,0	..	..	..	..	..	..	..	..
1980	501	75,8	500	-	-	-	-	-	-	1
1990	349	52,8	..	..	..	..	..	..	..	..

*Vallási megoszlásuk szerint: 102 római katolikus, 544 görög katolikus, 118 helvét evangélikus, 2 ágostai evangélikus, 15 izraelita. Az 1880-as népszámlálás egyébként az észak-borsodi szláv lakosság számát tekintve bizonytalan. A lakosság nyelvi hovatartozását nem tudta eldönteni. Úgy tűnik gyorsuló ütemben folytatódott a magyarosodás.

A táblázat népszámlálási adatait megvizsgálva rögtön szembetűnik, hogy a ruszin lakosság szinte elenyésző, helyette viszont - az 1880-as évektől a 20. század elejéig -, csökkenő mértékben ugyan, de szlovák népességgel találkozunk. Ezt erősíti, hogy a több hullámban érkezők azonos etnikumhoz tartoztak. További magyarázatként pedig elmondhatjuk egyrészt, hogy amíg az eperjesi egyházmegye utolsó ismert 1. világháború előtti egyházi névtára a görög katolikus hívek használt nyelveként még a ruszint („Slavo-ruthenica") jelölte meg, addig a helyi hagyományok a 19. század közepén szlovák (tót) eredetet vélelmeztek. A 18-19. századi tót elnevezést a 20. századi forrásainkban egyébként is (mint azt már az előzőekben is elmondtuk) a szlovák név váltotta fel – gyakran válogatás nélkül minden szláv lakosra alkalmazták. Másrészt – mint azt az már említettük - Abod és Galvács lakói feltehetőleg szlovákokkal (illetve egyéb népcsoporttal együtt) keverten érkeztek ide a Felvidék olyan tájairól, ahol esetleg már korábban is együtt éltek. Természetesen az sem kizárt, hogy a ruszin lakosság nyelvileg fokozatosan elszlovákosodott.*99*

A 18. századtól kezdve aztán Abod lélekszáma fokozatosan gyarapszik, visszaesés csak az 1831 és 1873 közötti kolerajárványok időszakában, a 19. század végén illetve a 20. század utolsó évtizedeiben (1980, 1990) következik be. Ez utóbbi a rendszerváltó évek munkanélküliségével magyarázható.

Kiugróan magas lélekszámot a 20. század első évtizedeiben (1910-1920) találunk.

Erre magyarázatot a község történetében meghatározó jelentőséggel bíró Királykút „puszta" adhat.

(Királykút elnevezéséről a már ismert jegyző egyébként ekként ír: *„…a' pusztán felől az Erdőben van ezen név alatt király kút marha itató helye – mitől a' puszta is elnevezését nyerte – a nép monda szerént azért igy hijak, hogy a' valaha e' kútnál Mátyás király ebédelt"*)

Abod a Csáky grófok uradalmi birtoka volt. A 19. század utolsó harmadára a Csákyak kora leáldozott ugyan, de a nagybirtok teljes egészében megmaradt a 20. század közepéig, illetve az 1945-ös földosztásig. A nagybirtokon egyébként ipari szeszgyár is üzemelt. (A földosztást követően állami mintabirtokot alakítanak ki a területen).

Abodon volt vitézi telke, birtoka Czekeházy Ernőnek (az edelényi járás katonai parancsnokának) is.

A 20. század elején mutatkozó jelentős népességnövekedés tulajdonképpen az uradalom illetve a későbbi nagybirtok benépesítésének és gazdaságának is „köszönhető".

Az **1930.** évi népszámlálás demográfiai kötetének előszavában ezt olvassuk: „Az anyanyelvek szerinti megoszlást feltüntető adatok közül a ruthén anyanyelvűek kimutatását, a ruthének csekély számára való tekintettel elhanyagoljuk...”

A ruszinok lakta helységek iskoláiban ugyanis magyarul tanítottak. A ruszinok soha nem követeltek maguknak etnikai jogokat. Ez az etnikum soha nem volt egész, a társadalma mindig hiányos volt, mert nem volt nemességük, vezető rétegük. Nem volt, aki a nemzeti öntudatra ébredést segíthette volna. Ennek az etnikumnak az identitástudata ma is bizonytalan. Mint ahogy S. Benedek András fogalmaz.

„Apáink csak nevet, gőgöt
De hazát nem hagytak örökül
Papjaink csak jó tanácsot:
Tanulj tótul, törökül.”

így nyelvük magyarrá válása elkerülhetetlen lett.

Az 1930-as évek után "tótul" már csak az öregek beszéltek, ha nem akarták, hogy a fiatalok megtudják miről folyik a beszélgetés.

Balogh Pál*100* 1902-ben megjelent műve, amely az ukránsággal foglalkozik, nagy figyelmet szentel a görög katolikus vallás és az ukránság kapcsolatának. Kifejti, hogy a görög katolikus magyarok elődei az „ukránok” voltak. Az ukrán betelepülés a 17-18. században olyan nagymérvű volt, hogy az „orosz vallás” a többi fölött elhatalmasodott.

Az Abodra költöző római katolikus magyarok egyébként kezdettől fogva egyetértésben voltak a ruszinokkal, inkább a görög katolikus vallást tekintették magukénak, mint a reformátust. A római katolikusok jólelkűeknek tartották a görög katolikusokat, ezért is engedték, hogy gyermekeiket görög katolikusok is keresztelhessék. Minden bizonnyal ez, és ehhez hasonló közeledések segítették elő a ruszinság lassú asszimilációját.

Az etnikai beolvadás döntő mozzanata, a nyelvváltás, a 19. század második felében megtörtént ugyan, ám a teljes nyelvi, kulturális hasonulás a mai napig sem fejeződött be. Egyesek úgy tartják, hogy egy ilyen nyelvcseréhez kb. 150-200 év kell.

Mindenesetre elmondhatjuk: a fennmaradt hagyományok (a családi élet, az ünnepi szokások, a vallási élet szokásai, valamint az ehhez kapcsolódó táplálkozási szokások) az északkeleti Kárpátok népi kultúrájához vezetnek bennünket.

Népességmozgások a 19-20. század fordulóján

Az abodi **római katolikusok** esetében az első **nagyobb bevándorlási hullám a 18. század vége - 19. század eleje közötti időszakra tehető,** majd a 19. század végétől kezdve a 20. század közepéig kisebb–nagyobb mértékben történő folyamatos bevándorlásukat észlelhetjük. Ezeknek a bevándorlóknak egy része nem a belterületen, hanem a falu külterületén települt meg. 1910-ben, a közigazgatási értelemben egységnek tekintett falu lakosságának kereken 43 százaléka külterületen (főként Királykút pusztán) élt, s míg a régi belterületi lakosság közel 60 százaléka görög katolikus, addig a külterületen élők között e felekezet aránya mindössze 12 százalék, két harmaduk római katolikus.

A 20. század első felében Abodon még mindig többségében voltak jelen a görög katolikusok, a római katolikusok, kisebb részben pedig a protestánsok. Fő foglalkozásuk, ahogyan eddig, továbbra is a mezőgazdálkodás volt, ugyanakkor megfelelő számú iparos gondoskodott arról, hogy a helyi igényeket kielégítse. A kereskedelmi szükségleteket néhány zsidó család látta el a 2. világháborút megelőzően. A környékbeli zsidóság egyébként a 18. század 70-80-as éveiben Galíciából telepedett be. Számuk a 19. század derekára majdhogynem megkétszereződött. Szinte minden településen találunk egy-két családot. Ebben az időben például Szendrő város lakosságának 10 százaléka zsidó volt. Ez közel 200 főt tett ki. Ilyen kolónia egyébként a Bódva völgyében sehol sem létezett. Kereskedelmi tevékenységük szerteágazó volt. Szatócsboltot nyitottak, házaló kereskedelmet folytattak, de kezükben tartották a bor, a gabona, a dohánykereskedés szálait is.

Abodon 1910-ben például két szatócsbolt, egy kocsma, egy mészárszék és egy vendéglő is működött. A későbbiekben a „Hangya" szövetkezet mellett még 4 kereskedést, 3 italmérést és 6 önálló iparost találunk a községben. (2 asztalos, 1 kovács, 3 cipész, de üveges, ács is dolgozott.) Az iparos népesség lakóhelye nem különült el a parasztokétól, de házaik igényesebb építőanyagokból, precízebb munkával készültek

Az állatállomány őrzésére 5-6 pásztort is foglalkoztattak a 20. század közepéig. Külön fogadtak csordást és kondást a zsellérek, külön az úrbéres telkes gazdák. Külön legelőkre jártak az állataik, a konda, a csorda, valamint az úrbéresek gulyája és ménese. A pásztorok számára pásztorházakat tartottak fenn.

A 20. század 30-as éveiben Abod lélekszáma közel 900 főt tett ki. **Iskolái** a *görög katolikus*, a *református népiskola* és a *községi tanyai* elemi iskola, mindegyik 1-1 tanteremmel és 1-1 tanerővel működött.

A két világháború között sokan vándoroltak ki Amerikába, jobb jövőben reménykedve. Voltak, akik csak annyi időre hagyták el hazájukat, hogy pénzt keressenek, majd hazatértek, hogy újabb földterületek vásároljanak. Mások véglegesen elhagyták Magyarországot, maguk után vitetve családtagjaikat is.

Az első világháborúból Abod is kivette a részét. A falunak 150 katonája vett benne részt. Közülük hősi halált halt: 8, hadirokkant: 3, vitézek száma: 2. A falu minden munkaképes, életerős férfi tagja részt vett a második világháborúban. Otthon csak az öregek, asszonyok és gyerekek maradtak. 1944 végén az orosz bevonulás nagy keserűséget okozott a falunak. Az orosz katonákat a falu házaiban szállásolták el, ahol mindent feléltek. A faluban harc nem volt, de a hatalmas muníciót a faluban tartották. A falu iskolája szolgált a környéken megsérült orosz katonák kórházául. Az orosz század visszavonása után nemsokára a beszolgáltatási rendszer vette kezdetét, közel tíz esztendeig. „Még a padlásokat is leseperték."

1956-ban a faluban nincs különösebb megmozdulás csak a tanítót és egy-két kulákot vittek el jobb belátásra téríteni.

A 2. világháború után a férfiak egy része az iparban, főleg az Edelény környéki szénbányákban vállalt munkát. A férfi nélkül maradt gazdaságokban így a nők vették át a férfi munkák jelentős részét. A szántástól kezdve az állatok gondozásáig az asszonyok nyakába szakadt minden munka.

Abodon egyébként nem tudtak Tsz-t (termelőszövetkezetet) létrehozni, még a fenyegetések és a fizikai erőszak ellenére sem. A hetvenes évek elején aztán közigazgatásilag Edelényhez csatolták, aminek eredményeképpen megszűnt az iskola és a községi tanács is. (1 tanteremben folyt ugyan oktatás, egy alsós osztályban, de 2 osztály Ládbesenyőre, 1 osztály Balajtra, a felső tagozatosok pedig Edelénybe jártak) Ez egyébként újabb elvándorlást eredményezett.

1960-70 közt (910-782) a fogyás 128 fő (14,1 %), 1970-80 közt pedig (782-501) 281 fő (35,3 %), vagyis a fogyás mértéke az előző évtizedhez képest több mint kétszeresére növekedett. A falu lakossága az 1960-as évhez képest csaknem a felére csökkent. 1980-ban: 501 fő volt a faluban, ebből az aktív kereső: 283 fő, az inaktív kereső: 72 fő, az eltartott személyek száma pedig: 77 fő volt. A faluban kevés munkahely akadt, sokan bejártak dolgozni Edelénybe, Miskolcra, de legfőképpen Kazincbarcikára (főleg férfiak.). Néhányan a Királykúti Állami Gazdaságban is tevékenykedtek. A falu lakóinak nagy része egyéni gazdálkodóként dolgozott, így ez jelentette a lakosság megélhetésének alapvető forrását is. A nők, néhány kivételtől eltekintve, mind otthon dolgoztak az egyéni gazdaságban. A főbb mezőgazdasági szezonokban pedig még idénymunkát is vállaltak a közeli Királykúti Á.G. – ban

A hagyományőrző faluban, ekkor még a szövésnek nagy hagyománya volt. Ma már alig akad néhány idős, aki foglalkozik vele. Pedig a környező településekről sokan jöttek Abodra, hogy megcsodálják a **szövött szőnyegeket**, **terítőket** vagy netán ilyeneket készíttessenek itt.

Abod *1987-es általános rendezési terve* a település régi utcahálózatát településtörténeti szempontból jelentős értéknek jegyzi. Jelenleg is a patakkal közel párhuzamos utak, és az erre merőleges két (2) átkötés (híd) biztosítja a zavartalan közlekedést.

Az akkori elképzelések szerint a ***Magyar u. 48.* szám** alatti elhagyott házban (régen általános iskola funkciót töltött be) az *Öregek Napközi Otthonát* tervezték kialakítani.

Ugyancsak itt kapott volna helyet az eddig a tűzoltószertárral közös épületben lévő *orvosi rendelő i*s. Ez utóbbi helyére pedig *sportklub és öltöző létesítését* javasolták, a tőzoltó szertár felújításával egyetemben. A ***Magyar u. 42-ben*** a *Tanácsi kirendeltség, posta, könyvtár, ifjúsági klub* akkori formájában megfelelőnek ítélték. A ***Magyar u. 56-58.*** alatti épületet (*csendőrlaktanyát*) *szállás jellegű épületté* javasolták átalakítani. (pl. nyáron évenként megrendezésre kerülő kézműves (szövés stb.) tábor résztvevőinek, illetve hosszabb ideig itt tartózkodó vendégek részére (idősek üdültetése vagy átutazók pl. kerékpártúrázók résztvevői számára.) A ***Petőfi u. 18.*** és ***Kossuth u. 12.*** számú házakat *tájházként javasolták* kialakítani. Előbbiben a szövés, hímzés emlékeivel és technikájával, utóbbiban pedig a kovácsmesterség fortélyaival ismerkedhettek volna a vendégek.

Az általános iskolai oktatásban az akkori, Balajttal és Ládbesenyővel közösen kialakított alsó tagozatos együttműködést megfelelőnek ítélték. A faluban 1980-ban 180 lakás volt.

1992 hozta meg Abodnak a függetlenséget. A rendszerváltást követően újraszerveződött a helyi önkormányzat. Óvodát, iskolát hoztak létre, de már ez sem tudta megállítani a falu elöregedését. A kevés gyerek és az anyagi körülmények miatt az óvodát és az iskolát 2000-ben ismét be kellett zárni. Ma újra Edelénybe, Borsodra járnak a gyerekek általános iskolába. Az Önkormányzatnak egyébként is sok lemaradást kellett pótolni. Sor került a vízvezeték rendszer kiépítésére; a községet bekapcsolták az országos távközlési hálózatba, megszervezték a rendszeres szemétszállítást.

1996-ban a község 140 lakóépületében még 334 fő élt. A lakóépületek közül 24 volt vezetékes ivóvízzel ellátott. Zárt közcsatorna-hálózat azonban nem volt illetve ma sincs a faluban. Az utak állapota jó, teljes egészében burkolt. Egy postahivatal illetve egy távirat-közvetítő áll a helybéliek szolgálatára

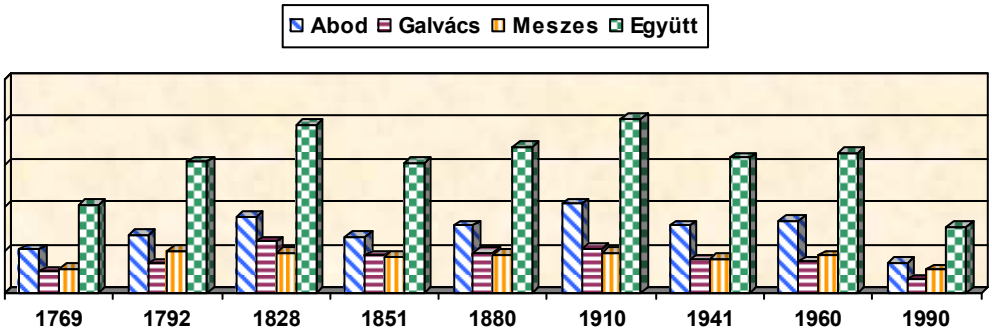
Amint láttuk a település népességi viszonyai a 19-20. században nagy változásokon mentek keresztül. A 19. század végén a lakosságfogyás megállt és a 20. század első évtizedeiben (különösen 1900-1910) között jelentős népességnövekedést tapasztalunk. A növekedés üteme aztán a 20-as években megtorpant, majd lassú csökkenésnek indult. Mostanra ez a csökkenés olyannyira felgyorsult, hogy a múlt század elején még 1000 fős falu lakossága mára mindössze 298 főre apadt. A görög katolikusok most is, de letelepedésüktől kezdve mindig is túlsúlyt képeztek a falu vallási életben. A faluban a görög katolikusok és római katolikusok (valamint a kis számú reformátusok) egyébként egyetértésben élnek, elfogadják egymás vallását.

Az Abodi Polgármesteri Hivatal adatai szerint a község lakossága 2000. január l-jén: 298 fő volt. Mindez kor szerinti megbontásban:

év	**fő**
0 -17	57
18-59	132
60-	109
Összes	**298**

Összehasonlító táblázat Abod-Galvács-Meszes községek népességszámának alakulásáról.

Év	Abod	Galvács	Meszes	Együtt
1769	502	247	281	1030
1792	680	346	499	1525
1828	894	603	469	1966
1851	657	438	419	1514
1880	781	472	446	1699
1910	1039	518	471	2028
1941	789	389	401	1579
1960	837	364	433	1634
1990	349	160	268	777

Ha az összehasonlító táblázat adatait elemzésnek vetjük alá, igen érdekes megállapításra jutunk. Első megállapításunk az, hogy a közel két évszázados intervallum kiinduló (bázis) adata és napjaink adata közel hasonló értéket mutat. Népesség tekintetében tehát ott vagyunk, ahonnan elindultunk. Miközben persze mintegy három-négy nemzedék adta át helyét egymásnak. A vizsgált időszak két „végpontja" lényegében egy sinusgörbét köt össze, amelynek felszálló ága az 1800-as és 1900-as évek első évtizedeiben éri el a csúcspontját.

Érdekes egyébként azt is megfigyelni, hogy a súlyozott pontok átlag 50-70 év tájékán tűnnek fel. Megállapíthatjuk, hogy a letelepedett népesség aktív időszaka (első hetven év) után mintegy „szintentartó" (hetven) év, majd innentől kezdve már a hanyatlás (a leszállóág újabb hetven éves) periódusa következett. A ritmus logikáját követve okunk van azt gondolni, hogy a görbe leszálló ága (mélypontja) – hasonló stagnálás után - természetszerűleg egy felszálló ágat fog generálni.

Tragikus halálesetek

-1960. szeptember 21-én **Medve János** a Rudabányai Vaskőbányában, egy külszíni fejtésen kőomlás következtében vesztette életét.
-1967. október 04-én **Restyánszki Ferenc** az Edelényi Bányaüzemben szivattyúkezelőként dolgozott. A vágatba beömlő metángáztól rosszul lett, esés közben a fejét beverve végzetes koponyatörést szenvedett.
-1969. január 17-én **Gál Gyula** az edelényi vasúti kereszteződésben lelte halálát. A hajnali órákban az abodi, andrástanyasi és ládbesenyői bányászokat szállító munkásbusz az edelényi, sorompó nélküli vasúti átjáróban ütközött a vonattal. Többen is könnyebb sérüléseket szenvedtek.
-1982. október 05-én a királykúti születésű **Németh Ferenc** a Királykúti Állami Gazdaság Görög tanyai részén silózás közben vesztette életét. A silózó gép a betonfalhoz nyomta. 24 éves volt.

A ruszinokról

A ruszinoknak többféle elnevezésük is van: ruténok, kárpátukránok, rusznyákok, kisoroszok. A „ruszin” szó régi hagyományokra tekint vissza: egyfelől a „rusz” azokat az országrészeket jelentette, amelyek a mai Ukrajnát és Belorussziát ölelik fel, másfelől a Lengyel Királyságban és a Litván Nagyhercegségben alkalmazott írott nyelvet. Mindkét vonatkozásban ellentéte tehát az orosznak. Már 19. századi Habsburg Birodalomban is használták a „rutén” kifejezést – jóllehet következetlenül, rendszertelenül – az ukránok megjelölésére. Korszerűbb alkalmazásában a Kárpátok hegységeiben és hegyoldalain élő keleti-szláv népeket jelöli a szó. A „ruszin” szót nem felcserélhető, váltogatható az „ukrán” szóval. Viszont kölcsönösen kizárják egymást.

A ruszinok történelme*101*

A ruszinok egy köztes szláv nép, Európa kellős közepén a Kárpát-medence olvasztó tégelyében, *a Kárpátok hegyláncainak északi és déli lejtőin.* Hazájuk, mely Kárpátaljai Rusz néven vált ismeretté, azon a keresztúton terül el, *ahol Ukrajna, Szlovákia és Lengyelország határai találkoznak*. Magyarországon és a fent említett országokon kívül Európában még kisebb számban élnek ruszinok Romániában, Jugoszláviában, Csehországban és Németországban. Kanadában és USA-ban számuk mintegy 600 ezer fő, Ausztráliában pedig 15 ezer. Egyesek szerint a ruszinok ősei fehér horvátok voltak. Konstantin görög császár 950-ben azt írta, hogy lemkek és bolykok lakják a Bobinoju-hegy túloldalát, azt a vidéket, amit 610 körül hagytak el a horvátok. Mások szerint a legnagyobb szláv népcsalád egy germán törzstől kapta a nevét. A ruszin szó eredeti jelentése ugyanis északi germán-t, skandináv-ot jelent. A 8. században, amikor a keleti szlávok ősei a történelem korszakába léptek, nem volt se közös nevük, sem közigazgatásilag megszervezett államuk. Állandó volt a viszály törzseik, falvaik között. A legrégibb irat erről a **Nesztor-krónika (1000),** mely *szerint az Iljmen-tó környékén élő szláv törzsek* megunták a sok viszálykodást, *egyesültek és a tengeren túli **Ruotsi (Ruszj)** nevű skandináviai törzstől (varégok) kértek segítséget.* Ruotsi törzs elfogadta a meghívást és először az Iljmen-tó környékét szállta meg, majd a Dnyeper mentét is és **Kiev (Kijev) központtal megszervezte az államot.** A **Ruotsiak vezetője Rusik (Rurik)** volt. Az általuk megszállt terület a *ruotsiak földje*, azaz ***Ruszka Zemlja***, röviden a **Ruszj** nevet kapta. A megszállók két évtized multán annyira beleolvadtak a szláv többségbe, hogy semmi nyomot nem hagytak maguk után. Unokáik már tiszta szlávok. A közigazgatásilag megszervezett területnek Ruszj lett a neve (Kijevi Rusz) *lakosai pedig származásukra való tekintet nélkül a ruszin, ruszkij nevet kapták.* A 912. évi szerződés, melyet Oleg kijevi fejedelem kötött a görögökkel, a fejedelemség lakosait már ruszinoknak nevezi. A 12. századig csak a kijevi fejedelemségnek volt Ruszj a neve, ettől kezdve lassan a többi fejedelemség is átvette az elnevezést.

A 13. században a tatárok elpusztították Kijevet. Így alakult meg *délen* a **holics-velhíniai**, *északon* a **vladímiri**, illetve **moszkvai fejedelemség**. Az előző a kijevi jogutódjának tartotta magát, de mert jóval kisebb volt annál, így **Mala Ruszj**-nak nevezték el. Közben a moszkvai megerősödött, s azért, hogy megkülönböztessék a kis-oroszoktól, elnevezték Nagy-Oroszországnak. Ezt az elnevezést aztán átvette a keleti szláv irodalom és a világ is. A *magyar oklevelek a 13. század végéig csak a kijevi, illetve a **holics-velhíniai** fejedelemség lakosait hívják **oroszoknak,** a **moszkvai** fejedelemség lakóinak neve **muszka, moszkovita**.* 1667-ben Kis-Oroszország nagyobbik része Nagy-Oroszországhoz került, majd

néhány évszázad elteltével, hogy megkülönböztessék magukat a moszkovitáktól, felvették az ukrán nevet, ami „szélen lévőt" jelent. Ezek után csak a holicsi és a Magyarországon élő kis-oroszok maradtak ruszinok. Mivel az ukranizmus a 19. században Gácsország (Galíciában) is tért hódított, így a holicsi ruszinok is elvetették a ruszin nevet. A **XX. századra már csak Magyarországon a kárpátaljaiak nevezték magukat ruszinoknak.** Latinul és magyarul **ruthéneknek**. Számolnunk kell azzal, hogy a ruszin terminus történelmileg összefogja több nemzetiség gyökereit. Például a galíciai-volhíniai lakosságot a magyarok oroszoknak nevezték, az Osztrák-Magyar Monarchia idején pedig már ruszinoknak nevezték őket. A későbbi történelem folyamán a Habsburg-dinasztia befolyásával oroszokból ruszinok, majd I. világháború befejeztével ruszinokból ukránok lettek, mely tendencia a mai napig tart. Cirill és Metód bizánci görög misszionáriusok **862-ben** elviszik **kereszténységet** a Kárpátoktól délre élő ruszinokhoz, akik **fel is veszik** azt. Létrehozzák a przemysli egyházmegyét a 9. században és így a Lemko területre is elkerül a kereszténység.(A mai Lengyelország déli része és Szlovákia északi-keleti vidékei.) 1396-ban a podóliai **Koriatovics Tódor** fejedelem letelepszik **Munkácson** és **megalapítja az ortodox Szent Miklós kolostort** a Szerzetes-dombon. 1440 körül a ruszinok első püspökei kormányozni kezdenek Munkácson.

1692-ben a przemysli ortodox egyházmegye csatlakozik a Rómával létrejött egyházi unióhoz. 1850-ben megalakul az első ruszin kulturális egyesület, melynek vezetője Alexander Duchnovics volt. A kurdokhoz hasonló politikai helyzetüknél fogva (nincs államuk) egymás közötti kapcsolataikat főleg a ruszin kultúra ápolása, annak átörökítése, ezek különböző fesztiválokon való bemutatása révén tartják. 1919. szeptember 10.- Saint-Germain-i egyezmény aláírásával lehetőségük nyílt egy rutén állam megalapítására. Államuk a Podkarpatszka Rusz (Ruthenia) államnevet kapta, és mindössze 6 hónapig! állt fenn.

1939. március 15-én Kárpát-Ukrajna kinyilvánítja függetlenségét. A két világháború közötti politikájának megfelelően Magyarország Kárpátalját visszacsatolja, így visszaáll az ősi egység. Ungváron 1941-ben megalapítják a ruszinság első tudományos szervezetét, a Kárpátaljai Tudományos Társaságot. (A Magyarországi Ruszin Tudományos Intézet ennek a társaságnak az utódjaként működik.) Szomorú esemény következik be a ruszinok életében 1945. június 29-én, amikor is Csehszlovákia átadja Podkarpatszka Ruszt (Kárpátaljai Ruszt) a Szovjetuniónak. 1991. december 1-jén megerősítik Ukrajna függetlenségét.

Kárpátalja lakosságának pedig több mint 78 százaléka a terület önállósága mellett teszi le a voksát, amit az Ukrán Kormány a mai napig sem vesz tudomásul, megsértve ezzel az alapvető emberi jogokat.

A hazai ruszinság kapcsán feltétlenül szólnunk kell egy nagyon lényeges kérdésről: a görög katolikus egyház, vallás és papság szerepéről e csoportok életében. Ennek az egyháznak a megszervezése a munkácsi görögkeleti bazilita kolostorból indult ki, amely a 15. század legvégén püspökséggé vált. **A görögkeleti kárpátukrán papság egyik fele** (Ung, Zemplén, Sáros, Szepes, Szabolcs) **1646-ban elfogadta az uniót,** azaz csatlakozott a római egyházhoz szervezetileg, s elfogadott bizonyos változtatásokat a liturgiában. Innen számítjuk a görög katolikus vallás létrejöttét. Az ukránok másik fele továbbra is görögkeleti hiten maradt 1735-ig, s időközben katolikus és görögkeleti püspöke is volt párhuzamosan a kárpátukránságnak.

A munkácsi püspökséget 1771-ben kanonizálta XIV. Kelemen pápa, majd e nagy terjedelmű egyházmegyéből **1821-ben** kihasított területen felállították az **eperjesi görög katolikus egyházmegyét**. Ez utóbbi joghatósága alá rendelték Sáros, Szepes, Gömör, Borsod és Zemplén megyét. Az unió, a katolizálás természetesen magyar és szlovák ajkú papok közreműködésével történt. Időközben a magyar és megmagyarosodott hívek száma olyan rohamosan nőtt, hogy 1804 táján már magyar nyelvre is lefordították a szláv misét. A hívek kívánságának megfelelően maguk a görög katolikus püspökök, **Bacsinszky András**, **Pócsi Elek** is támogatták az egyházi magyar nyelv terjedését, s 1840 körül a magyar vidékek görög katolikus lelkészei közül többen már teljesen magyarul miséztek. Persze a szláv liturgia önmagában nem jelentett megtartó erőt, nem akadályozta meg a nyelvváltást. A szláv liturgia

feladását jelentette, hogy **1866-ban Hajdúdorogon országos kongresszust tartottak,** amelyen 51 görög katolikus hitközség nevében határozták el, hogy egy görög katolikus magyar püspökség felállításáért folyamodnak a királyhoz. Ennek eredményeképpen az uralkodó **1873-ban** engedélyezte, hogy **Hajdúdorogon** *a magyarajkú görög katolikusság számára* **püspöki helynökséget állítsanak fel**. Az **önálló hajdúdorogi püspökség 1912-ben jött létre.**

A magyarországi ruszinok történelmének fontosabb évszámai[102]

Az északkeleti Kárpátoknak Szepes megye nyugati szélétől Máramaros megye délkeleti széléig terjedő hegyvidékén egészen addig, ameddig a hegyek nyúlványai az Alföld felé lenyúlnak, jobbára rutének laknak.

A legrégibb (11-12. sz.) oklevelekben a mai rutének lakta területeket „terra"-nak nevezték, ami kétségtelenül bizonyítja, hogy az a terület akkor még lakatlan volt. A „terra" szó ugyanis a régi magyar oklevelekben lakatlan területet jelentett.

A 13. században indult meg nagyobb mértékben a ruszinok magyarországi betelepedése, elsősorban a szomszédos Halicsból. 1235- ben, IV. Béla uralkodása idején, Ugocsa megyében már ruszin hospeseket találunk.

A 13. századtól kezdődően megindult rutén elvándorlást illetve magyarországi betelepülést nagyban „segítette" a kijevi katasztrófa (a tatárok elpusztítják), valamint a halicsi fejedelemség szociális zavara is.

A magyarországi rutének azonban nem hódító hősök módjára vonultak be, hanem mint jobbágyok, akiket különböző időkben és különböző vidékekről telepítettek mai lakóhelyeikre.

A magasabb hegyvidéken lakó rutének jobbára nem is birtokosi meghívásra, hanem sokszor titokban, lopva, egyenként, illetve családonként jöttek át Galíciából. Előbb az erdőségekben húzódtak meg, s azok irtása után lassan telepekbe, községekbe tömörültek. *A rutének legnagyobb része Galíciából vándorolt be a soltészek és kenézek hívására az eladományozott, tehát földesúri (s nem királyi) birtokokra és így jutottak rendszeres munkához és lettek jobbágyokká.*

Vezető egyéniségek nem tűntek föl közöttük, így uralkodó rétegek sem alakultak ki.

A legtöbb ruszin 14. és 15. században került az új földesúri birtokokra.

1365-ben Nagy Lajos király Korjatovics Tódor podóliai herceg vezetésével görögkeleti ruszinokat telepített le a Kárpátaljára. Korjatovics Tódor letelepedve Munkácson megalapítja az ortodox Szent Miklós kolostort a Szerzetes-dombon.

Nagyobb tömegekben a 15.-17. századokban telepedtek Magyarországra, de a vándorlás még a 18. század folyamán (pl. a Tisza forrásvidékeinél a 19. században) is tartott.

1440. körül a ruszinok első püspökei kormányozni kezdenek Munkácson.

1646. Az ungvári-unió létrehozza az unitus egyházat Magyarországon, beleértve a Kárpátaljai Ruszt és az eperjesi körzetet is.

1690. ápr.20. Ezen a napon szentelték munkácsi püspökké a görög származású **De Camelis Józsefet**. Ő volt az a személy, aki **elsőként jelentett meg ruszin könyveket („Katekizmus", „Azbuka"-ABC-s könyv).**

1691. november 4. Ezen a napon könnyezett először **Máriapócson** a csodatevő Szűz Mária ikon. Másodszor **1715-ben**, harmadszor pedig **1905-ben.**

1703. junius 14-én, *a ruszinok sokasága fogadta e napon, sajátjának vallott uralkodóját,* **II. Rákóczi Ferencet,** *akit június 6-án vezettek át Vereckénél a határon.* Ezután kezdődött meg a Habsburg uralom elleni szabadságharc. A ruszinok, akik Rákóczi seregének jelentős részét alkották, hősiesen harcoltak vezérük oldalán a nemes ügyért. Ezért ***Rákóczi leghűségesebb népének* „gens fidelissima"** ***nevezte őket.***

1703. augusztus 14-én, a Nagybánya elfoglalására érkezett II. Rákóczi seregében ott találjuk a hucul szabadcsapatokat is. Vezetőjük, a híres Iván Pintye vitéz, az István-torony alatt esett el.

1711. április 29-én, Szatmáron aláírták a szabadságharc befejezését jelentő békét. Május 1-jén a majtényi síkon a kuruc csapatok - mintegy 12.000 fő – letették a fegyvert. II. Rákóczi nagyfejedelemhez hasonlóan *sok ruszin kénytelen volt korábbi szálláshelyéről elmenekülni Szatmárba, Szabolcsba, Borsodba, Abaújba és Zemplénbe.* A 18. század első felében tehát ezekben a megyékben is a fokozatosan megjelent a ruszinság.

1737. Meghal a Máramaros megye utolsó ortodox püspöke és a Kárpátaljai Rusz eddig fennmaradó ortodox egyházközségei csatlakoznak a Rómával kötött unióhoz.

1739. junius 5. E napon halt meg Ivan Zékány, Nagy Péter orosz cár kárpátaljai ruszin származású diplomatája. 13 évig teljesített diplomáciai szolgálatot Nyugat-Európa különböző országaiban.

1745. A ruszinok Borsod és Abaúj megyéből Bácskába (Vajdaságba) költöznek. /Bácskeresztúr-Ruski Krstur/

1769. szept. 26. Ekkor született **Michail Balugyanszkij** kiváló tudós, a szentpétervári egyetem első rektora.

1771. szept.19. E napon adott ki XIV. Kelemen pápa egy „bullát" a munkácsi görög katolikus egyházmegye alapításáról. 1780-ban áthelyezik Ungvárra.

1771-ben létrehozzák az önálló munkácsi görög katolikus egyházmegyét.

1777. Görög katolikus egyházmegye jön létre a horvátországi Kőrösön.

1778. Ungváron görög katolikus teológiai szemináriumot nyitnak Bacsinszky András püspök „aranykora" idején.

1803. április 24.- **Alexander Duchnovics** születésnapja, aki a ruszinok legnagyobb nemzeti ébresztője volt. Görög katolikus pap, pedagógus, történész, drámaíró, publicista. A „ruszin himnusz" szerzője. 1851-ben jelent meg Budapesten az ő „Liturgikus Katekizmus"-a és a híres „Lélek kenyere"(Chlib Dusi").

1816. I. Ferenc rendelettel felállítja az eperjesi görög katolikus püspökséget.

1818. Létrejön az eperjesi görög katolikus egyházmegye.

1819. szept. 19. Ekkor született **Alexander Pavlovics** költő, publicista, a ruszinok egyik legismertebb nemzeti ébresztője. Tanulmányait Miskolcon, Egerben és Nagyszombaton végezte.

1830. **Lucskaj Mihály** kiadja az első ruszin nyelvtan könyvet.

1847. Alexander Duchnovich kiadja az első ruszin nyelven írt iskolai tankönyvet.

1848. A szabadságharc idején eltörlik a jobbágyságot.

1848-50-ben létrehozzák az ungvári katonai körzetet, amit főként ruszin személyzet igazgat.

Az 1848-1849-es szabadságharcról a nagyszámú ruszin népesség is kivette részét. Az akkori ruszin értelmiség magyarbarát volt, s tömegesen csatlakozott a szabadságharchoz. Az ungvári görög katolikus-szeminárium papnövedékei is önként jelentkeztek katonának, sokan közülük magas kitüntetésben részesültek, s magyar nemességet szereztek. A görög katolikus ifjúság kiválósága volt a szabadságharc során **Erdélyben hősi halált halt Vasvári Pál.**

1849. júl. 28. Magyar Kormány rendelettel szabályozta (engedélyezte) a ruszin nyelven való oktatást és e nyelv közéletben való szabad használatát.

1849. okt. 19. Ruszin küldöttség *memorandumot adott át az osztrák császárnak,* amelyben követelte **a ruszinok külön népként való elismertetését az összes jogokkal és privilégiumokkal együtt.**

1850. Megalakul az első ruszin kulturális egyesület, melynek vezetője A. Duchnovich.

1853. Éhínség pusztított az Északkeleti-Felvidéken. A Bach-korszak idején a ruszin nyelv vált hivatalossá, ez az állapot az 1867-es kiegyezéssel szűnt meg.

1859. nov. 22. A zürichi békekötéssel véget ért az osztrák-olasz háború, melyben ruszin katonák is nagy számban harcoltak.

1864-ben alakult meg az ungvári ruszin Szent Bazil-társulat, amelynek alapszabályait a helytartótanács hagyta jóvá. A társulatot 1912-ben számolták fel.

1867-ben megjelenik az első, a szülőhazában kiadott, kárpáti ruszin újság Ungváron, „Szvit”címmel.

1880-as években megkezdődik a tömeges kivándorlás az USA-ba. Ez a folyamat az I. világháborúig tart.

1890. nov. 01. Megkezdte működését az Ungvári Bábaképző Intézet.

1911. ápr. 14. Ekkor született Romzsa Tódor, munkácsi görög katolikus püspök.

1917. májusában, New York-ban, megalakul a Liga Kárpát-Oroszország Felszabadításáért.

1918. nov. 9. Ungváron megalakult a Magyarországi Rutén Néptanács.

1918. nov. 31. Az Osztrák-Magyar Monarchia összeömlik, a Magyar Királyság köztársasággá alakul. Novembertől az elkövetkezendő három hónapban, több nemzeti tanács alakul Podkarpatszka Rusz területén, amelyek csatlakozásra szólítják a lakosságot Magyarországhoz, Oroszországhoz, Csehszlovákiához, vagy Ukrajnához. Nov.12-én a Magyar Ruszinok Amerikai Nemzeti Tanácsa csatlakozásra szólítja fel a ruszinokat Csehszlovákiához. November 24-én a vajdasági ruszinok csatlakoznak a szerb-horvát-szlovén, azaz a Jugoszláv Királysághoz.

1918. dec. 21. A Magyar Köztársaság munkácsi székhellyel létrehozza a Ruszka Krajnának nevezett autónom területet, melynek vezetője Szabó Oreszt.

1919. máj. 8-án az ungvári Központi Ruszin Nemzeti Tanács úgy szavaz, hogy **ruszin földet Csehszlovákiával kell egyesíteni**.

1919. júl. 2-án Ruszin Nemzeti Művelődési Társaság alakul, mely vajdasági ruszinok első kulturális szervezete.

1919. szept.10-i Saint Germain-i békeszerződés értelmében Csehszlovákiához csatolták a ruszinok lakta Felvidéket és Kárpátalját.(Máramaros egy részét pedig Romániához).

Az antanthatalmak ugyanakkor a nemzeti kisebbségek védelmét biztosító szerződést kötöttek Csehszlovákiával. A Csehszlovákiához csatolt terület – amelyet Podkarpatszka Rusz néven kormányoztak – meghatározó népessége a ruszin lakosság volt.

1919. októberében megalakul a ruszin tanulmányok első egyetemi tanszéke, a Budapesti Egyetem Ruszin Nyelvi és Irodalmi Tanszéke.

1920. Kinevezik a Podkarpatszka Rusz első kormányzójává Gregorij Zsatkovicsot, aki amerikai ruszin.

1923. Kosztelnyik Gábor kiadja a bácskai (vajdasági) ruszin nyelv nyelvtanát.

1924. Megjelenik az első vajdasági ruszin újság a Ruszky Noviny (Újvidék-Novi Sad).

1928. aug.6. Ezen a napon született **Andy Warhol**, a popart királya, grafikus. Szülei a század elején emigráltak Amerikába. Családja, amely a Warhol nevet viselte, egy Mikova nevű ruszin faluból származott. Ez a település Szlovákiában található, Mezőlaborc mellett. Mára a világ összes ruszinja ismeri Andy Warholt. Ez annak köszönhető, hogy Andy testvére John – aki ruszinnak vallja magát – és az Andy Warhol Alapítvány alelnöke New Yorkban, aktívan népszerűsíti testvére munkásságát.

1931. A Csehszlovákiában létrehozott Munkács-Eperjes egyházmegyét a szerbiai Ortodox Egyház fennhatósága alá helyezik.

1938. okt.11. Létrejön a Podkarpatszka Rusz (Kárpátaljai Rusz) első autonóm kormánya Bródy András vezetésével.

1938. okt.26. Volosin Ágoston vezetésével pedig megalakul a második autonóm kárpátaljai kormány és novemberben a tartományt átkeresztelik Kárpát-Ukrajna névre.

1939. márc.15. **Kárpát-Ukrajna kinyilvánítja függetlenségét**. A két világháború közötti politikájának megfelelően Magyarország Kárpátalját visszacsatolja, így visszaáll az ősi egység.

1941. Ungváron megalapítják a ruszinság első tudományos szervezetét, a Kárpátaljai Tudományos Társaságot. (A Magyarországi Ruszin Tudományos Intézet ennek a társaságnak az utódjaként működik.)

1944. szept.24. Ezen a napon szentelték püspökké Romzsa Tódor atyát.

1944. okt.29-én a szovjet csapatok elfoglalták Csapot, ezzel egész Kárpátalja a fennhatóságuk alá került.

1944. nov.26. Munkácson összeülő Nemzeti Tanács a Kárpátaljai Ruszt csatlakozásra szólítja fel a Szovjetunióhoz.

1944. dec. A Munkácsi Ortodox Egyházmegyét befogadják az Orosz Ortodox Egyház fennhatósága alá (moszkvai patriarchátus).

1945. márc. Az eperjesi (Presov, Szlovákia) körzetben élő ruszinok politikai érdekeinek képviseletére létrehozzák az Ukrán Nemzeti Tanácsot, egy olyan területen, ahol ukránok sohasem éltek.

1945. jún. 29. Kárpátalját ezen a napon hivatalosan, erőszakkal az Ukrán Szovjet Szocialista Köztársasághoz csatolták. Ekkor vette kezdetét a ruszinok és a görög katolikus egyház üldöztetése.

1945-46. Részben kényszerből 12 000 Eperjes környéki ruszin települ át a Szovjetunióba.

1946. nov. 29. Ezen a napon zárták be a szovjet hatóságok az ungvári teológiát.

1947. nov. 01. Erőszakos halállal halt meg Romzsa Tódor püspök. Egy sikertelen „közúti baleset" után KGB ügynökök mérgezték meg a munkácsi városi kórházban.

1949. aug.28. A szovjet hatóságok felszámolják a görög katolikus egyházat Podkarpatszka Rusz területén.

1950. ápr.28. Csehszlovákiában, Eperjesen az egyházzsinat felszámolja a görög katolikus egyházat.

1952. A Szlovák Kommunista Párt határozatával az eperjesi körzetben megvalósítják az ukrán nemzetiségi politikát és létrehozzák az Ukrán Dolgozók Kulturális Egyesületét.

1968. jún. 19 év elteltével Csehszlovákia helyreállította a görög katolikus egyházat. A többi ruszin intézmény újjáélesztésére tett kísérletnek véget vetett a Szovjetunió augusztus 21-i inváziója.

1974. A vajdasági tartomány széleskörű autonómiát kap Jugoszlávián belül. A ruszinokat elismerik, mint a tartomány öt hivatalos nemzetiségének egyikét.

1978. aug.24. Chira Sándor püspök titokban püspökké szentelte Szemedi János atyát.

1988. szept.27. A „Szent Kereszt felmagasztalása" ünnepén ezen a napon celebrált először legálisan szent misét Szemedi János megyéspüspök az ungvári kálvárián.

1989. nov.17. Csehszlovákiában véget ér a kommunista uralom. Egy hét múlva az eperjesi körzetben élő ruszinok „Kezdeményező csoport"-ot hoznak létre a politikai és kulturális változások érdekében.

1990. febr. Megalakul a Kárpáti Ruszinok Társasága, a Podkarpatszka Rusz (Kárpátaljai Rusz) területén élő ruszinság számára.

1990. márc. A szlovákiai ruszinok megalakítják a Ruszin Újjászületési Társaságot.

1990. okt. A Cseh Köztársaságban megalakul a Kárpátaljai Rusz Barátainak Társasága.

1991. márc. A szlovákiai Mezőlaborcon megtartják a Ruszinok I. Világkongresszusát.

1991. máj. 3. Komlóskán megalakítják a Magyarországi Ruszinok Szervezetét, a Magyarországon élő ruszinok politikai, kulturális és érdekvédelmére.

1991. aug.18. Görög katolikus magyarok és ruszinok találkozhattak Máriapócson II. János Pál pápával.

1992. nov. Már a magyarországi ruszinok képviselőivel együtt a szlovákiai Bardejovban (Bártfafürdőn) megtartják az első Ruszin Nyelvi Kongresszust.

1993. jan. Eperjesen (Presov) megalakul a Ruszin Nyelv és Kultúra Intézete.

1993. máj. A magyar-ukrán alapszerződés aláírásának reakciója, hogy Ungváron megalakítják az autonóm Podkarpatszka Rusz Ideiglenes Kormányát.

1993. máj. 22-23. Krynicában (Lengyelország) megtartják a Ruszinok II. Világkongresszusát.

1994. ápr.01. E napon jelent meg először Budapesten a „Ruszin Élet (Ruszinszkij Zsyvot)" című (magyar-ruszin nyelvű) újság a MARUSZE kiadásában.

1995. jan.17. Megalakul a Magyarországi Andy Warhol Társaság Budapesten.

1995. máj. Ruszki Keresztúrban (Ruski Krstur), Jugoszláviában megtartják a Ruszinok III. Világkongresszusát annak ellenére, hogy az országban háborús állapotok uralkodnak.

1996. máj. 7. Magyarországon létrejön a Magyarországi Ruszin Tudományos Intézet budapesti székhellyel.

1996. okt. 30. A magyarországi ruszinok a budapesti Broadway étteremben (Nagymező utcában) először rendezik meg **a Ruszin Irodalom Napját,** és ezt a napot kiáltják ki a ruszin irodalom napjává, amit évről-évre kívánnak megrendezni.

1997. máj. 29-től jún.1-jéig ülésezett Budapesten a Ruszinok IV. Világkongresszusa. A kongresszusok megrendezése óta először vettek részt rajta 21 ország ruszin képviselői.

1998. nov.18. Magyarországon a kisebbségi választások eredményeképpen 9 ruszin kisebbségi önkormányzat alakult meg: Budapesten, 5 kerületben, továbbá Biatorbágyon, Komlóskán, Múcsonyban és Sárospatakon.

1999. jún.25-27. A Ruszinok V. Világkongresszusa Ungváron, 13 országból érkezett, mintegy 350 résztvevővel.

2001.- Ruszinok VI. Világkongresszusa

A betelepülő ruténeknek tehát nem mint egységes nemzet vagy nép jöttek ide, hanem mint kenézek által különböző időben beszállított, a megszállásra rávett jobbágyok. Ezt mutatja a ruténeknek néprajza is: tudniillik sem nyelvi, sem somatológiai, sem ruházati egységről nem beszélhetünk. A bevándorolt ruténség zöme egy közös népcsaládhoz tartozott (a mai ukránság őseihez), mégis három különböző medencéhez fűződött jövője. A hegység két oldalán élő nép elszakadt egymástól és más kultúrájú, más fajú népekkel lelt közösségre.

A magyarországi ruténség a magyar kultúra és gazdasági élet hatása alatt bizonyos mértékig egységesedett világfelfogásában. A magyarságtól több kultúrelemet átvéve önálló népegységgé alakult, amely már lényegesen eltért a galíciai ruténségtől. A kelet-galíciai ruténség a dél-oroszországi ukránokhoz simult, de a Visztula medencéjéhez tartozó nyugat-galíciai ruténség, a lengyel befolyás alatt, szintén külön népséggé alakult ki, sőt a lengyel hangsúlyozást is átvette nyelvében.

Ha ruténeink nyelvét s ruházatát vizsgáljuk, akkor a legnagyobb részükről meg tudjuk mondani, hogy honnan jöttek. A máramarosi ***huculok***, a máramarosi, beregi és ungi ***bojkók*** a velük szomszédos bukovinai és galíciai bojkók közül valók. Ezek a legújabb telepesek, nagy részük csak a 18. század folyamán vándorolt be. A szepesi, sárosi és zempléni ***lemkók (lemákok)*** szintén a galíciai lemákok közül valók. A rutén törzs egyikét, ***dolisnyán*** másképpen *dolinány* illetve *nizsnyán* néven nevezik, megkülönböztetésül a Kárpátgerinchez közel lakó felvidékiektől, a ***verchovincyktől.*** A határ a Máramarosban fekvő Lonkától légvonalban Szinevéren át Ökörmezőig vonul, majd innen Bereg megyén keresztül Ungban fekvő Perecsenyén átvonul tovább a Zemplénben fekvő Homonna felé. A most húzott vonaltól délnek fekvő ruténeknek – dolisnyánoknak – a megfelelő törzsét nem találjuk Galíciában, valószínűleg az un. Podóliában leljük meg.

Egyesek úgy vélik, hogy a magyarországi ruténságot gyarapították azok a jobbágy- és katonaszökevények is, akik a lengyel földesurak kegyetlenkedései, a hosszú katonáskodás, vagy az igazságszolgáltatás keze elől futva Lengyelország, Törökország és Magyarország határa mentén, a Tisza és a Prut forrásvidéke között kerestek menedéket. Szerintük a rutének nem őslakók mai hazájukban, amit azzal bizonyítanak, hogy a ruténeknek az úgynevezett egykori „gyepűelvén" laktak.

Mások feltételezése szerint még a honfoglaló magyarokkal is jöttek ruténeknek. Bár bizonyíték nincs rá, nagy a valószínűsége annak, hogy az Etelközből kivonuló magyarsághoz a Fekete-tenger mellékén lakó ruténeknek közül csatlakoztak kisebb csapatok, melyek azután új hazájukban – Pannóniában - a magyarságba olvadtak.

**

Alekszander Duhnovics:*103*

„Ruszin voltam, vagyok, leszek,
Én ruszinnak születtem.”

Rutén (ruszin) HIMNUSZ

Kárpátalji ruszin népem
Elég volt az álomból,
Fölötted az ébredésre
Hívó harang most kondul.
Szabadon, békében
Éljen ruszin népem,
Ott lakozzék az igazság
És távol a háború.
Kék egünket ne búsítsa
Kérve kérjük, a ború,
Egész világ hadd hallja,
Hogy ez a nép óhaja:
Magasságos Úristen
Szent kegyelmed segítsen,
Adj ránk jobb jövőt itten.

Oktatás-művelődés

Iskolák az államosításig

A görög katolikusok iskolája

A kezdetek

Az iskola már fennállt az 1868. évi XXXVIII. tc. meghozatala idején, vagyis az 1867/68.-as iskolai évben. Hogy pontosan mikor alapították, nem tudjuk.

Az egyházi, felekezeti iskolának nyilvánossági joga volt. Más vallásúakat is befogadott. Az épület a hitközségé volt és a felügyeleti jogot az iskolaszék (a lelkészből, a tanítóból és a fenntartó egyház tagjaiból választott testület) gyakorolta. Tandíj nem volt. Mindkét neműek járhattak az iskolába, azaz a diákok vegyesen tanultak.

A 6 osztályos osztatlan iskola 3 osztályos, általános, ismétlő iskolával is rendelkezett. A tanítás nyelve (a hittan is) magyar volt. A tanítás a miniszter által meghatározottak szerint folyt, magyar könyvekből.*104*

1913-ról az alábbi iskolagondnoki kiadásokat találjuk.

1913. évi	Bevétel		Kiadás	
	K*	f*	K	f
Bevételi könyv			1	40
Iskola mulasztás	3			
Iskola folyosó átalakítása, posta költségre			15	72
A bíró által átadott	8	77		
Kéménysöprő fizetés			5	19
Fuvar Flaskay tanító úrnak			5	
Árnyékszék tisztítás			6	44
Tanító fizetés (Brinszky tanító nyugdíjára)			80	
5 mázsa mész			25	
Az iskola tisztításához meszelő, kefe stb.			1	96
Cseréphordás, napszám (tető)			2	20
Az iskola takarítása			4	
Ácsmunka (Szoják József)			70	
Iszap pakolás (Színi cigány)			7	36
Fa, cserép és vályog behordása Tóth P. László			12	20
Szaffka Manó			21	70
Tégla a sparhelthoz (Görög Mihály)			3	
Fuvar, istálló (Görög Mihály)			24	48
Összesen:	11	77	285	65

*K= Korona, *f= fillér

Az 1914-es feljegyzések is az előző évihez hasonló számokat mutatnak, a kiadás 294 korona 38 fillér volt. 1915-ben azonban már 436 Korona 11 fillérre nőtt ez az összeg.

Pontosan nem tudjuk, de feltehetően ezekben az években kerülhetett sor egy nagyobb iskolai felújításra is. Kis papír fecniken talált feljegyzések ugyanis nagyobb összegű kiadásokat mutatnak. A tető felállításra például 45 koronát fizettek ki, de volt itt kőművesmunka, vályogverés és behordás valamint napszámosnak kifizetett bér is.

1916. október 8-án, az iskolaszék arra szólítja fel Görög Mihály volt iskolaszéki gondnokot, hogy az 1913, 1914 és 1915. évi iskolai költségvetésről 8 napon belül számoljon be. Különös tekintettel az iskola istállójával kapcsolatos költségekre.

Az elemi iskola fenntartási költségeinek fedezésére egyébként ún. iskolaadót szedett az egyházközség, a görög katolikus lakosságtól. Az adókivetés alapja az állami egyenes és általános jövedelmi adó volt. 1915. évben az iskolaadó 12,7% -os volt. 126 családra történt a kivetés. A családok adóalapja 3.118 korona 83 fillért tett ki, amely alapján a tételes kivetés évi összege 434 koronában került megállapításra. A névsorból kitűnik, hogy a legnagyobb adót fizető családfő **Görög Mihály** volt, akinek az adóalapja 646 korona 99 fillért tett ki. Ez alapján az éves iskola fenntartási hozzájárulása 69 korona 34 fillér volt. A nagy átlag 1-3 korona között fizetett.

Az iskolai költségvetésben foglaltak végrehajtásáért az iskolaszéki gondnok felelt.

Az ***1915/16-os tanév*** 1915-ben szeptember 15-én kezdődött és 1916. április 15-én végződött. Tanítói változás miatt a vizsga hamarább került megtartásra. Amint a statisztikai adatokból kiderül, a mindennapos iskola tanulóinak száma 97 fő volt. Az általános ismétlőbe pedig 29-en jártak. Együttesen tehát 126-an voltak.

Érdekessége a létszámnak, hogy a fiúk mind az elemi, mind az ismétlő iskolában kétszer annyian voltak, mint a lányok. A latin szertartású római katolikusok gyermekei is ide jártak, ők 21-en voltak. Számarányukat tekintve mintegy ötöd annyian, mint a görög katolikusok. (108 fő).

A tanulók neme	A mindennapos iskola tanulóinak száma							Az általános ismétlő iskola tanulóinak száma				Együtt
	osztályban						összesen	osztályban			összesen	
	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.		I.	II.	III.		
Fiúk	12	15	10	9	6	3	65	8	7	4	19	84
Lányok	18	7	9	5	2	1	32	4	3	3	10	42
Együtt	**30**	**22**	**19**	**14**	**8**	**4**	**97**	**12**	**10**	**7**	**29**	**126**

A tanulók vallása		A mindennapos iskolában													Együtt
		A fiúk száma							A lányok száma						
		I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	Összesen	I.	II.	III.	IV.	V.	VI	összesen
		osztályban							osztályban						
Latin	szertartású	3	1	2	-	2	1	9	1	2	-	1	1	-	5	14
Görög	katolikus	19	14	8	9	4	2	56	7	5	9	4	1	1	27	83
Együtt		**22**	**15**	**10**	**9**	**6**	**3**	**65**	**8**	**7**	**9**	**5**	**2**	**1**	**32**	**97**

A tanulók vallása		Az általános ismétlő iskolában								Együtt
		a fiúk száma				a lányok száma				
		I.	II.	III.	Összesen	I.	II.	III.	Összesen	
		osztályban				osztályban				
Latin	szertartású	2	1	2	5	-	1	1	2	7
Görög	katolikus	6	6	2	14	6	3	2	11	25
Együtt		**8**	**7**	**4**	**19**	**6**	**4**	**3**	**13**	**32**

Az előző tanító **Flaskai József** volt, akit a háborús helyzetre való tekintettel katonai szolgálatra hívtak be. Flaskai tanító 400 korona egyszeri háborús segélyt kapott. Az 1915-ben utalványozott segély kifizetését Hídvégi Benő királyi tanácsos, (vármegyei) tanfelügyelő 1916. augusztus végével szüntette be.

Az új tanító 1916. április 14-től került kinevezésre. A görög katolikus vallású **Kuzsma Gyula,** 1889-ben született a Zemplén megyei Gálszécsen. A magyaron kívül a tót nyelvet is ismerte. Erről egy statisztikai kimutatásból értesülünk. A tanítói oklevél másolatán viszont a ruthén illetve a német nyelvtudása volt feltüntetve. Elemi népiskolai tanítói oklevelét 1910. június 29-én, Eperjesen szerezte, a görög katolikus tanítóképzőben. 1910. október 1-én kezdte meg tanítói működését. Abodon – mint láttuk -- 1916. április 14-e óta működött. Rendes, véglegesített tanítóként szerepelt. Tevékenységét fő állásban végezte, közismereti tárgyakat tanított, kántori képesítése is volt.

Kinevezését követően *Mizicski József püspöki helynök* (Eperjesről május 4-én kelt levelében) arról értesíti Kuzsma tanítót, hogy a létszámra való tekintettel tervbe vették a második tanítói állás megszervezését. Ezért a kántori teendők végzésével is megbízza.

Az egyházközség tanácsa 1916. december 14-én hozott határozatot az 1917-es iskolai költségvetésről.

Változás, az előző évihez képest, csak két tételen történt. A néptanítói illetve ifjúsági könyvtár javára eddig nem volt tervezve. Ettől az évtől viszont a főhatóság 25 koronát írt elő. Nem hagyta jóvá viszont az iskolai épületek és tartozékaik fenntartása, kijavítására betervezett 10 koronát. Az összeg ugyan megmaradt, de abból a hivatalos tanítói lap előfizetését kellett fedezni az iskolának. A többi tétel változatlan maradt. A néptanítónak a lakosságtól kapott rendes fizetését valamin a földjövedelmek és egyéb termékek értékét 100 korona 50 fillérben állapították meg. Ezt az iskolát fenntartó lakosoknak a tanító díjazásához készpénzben való hozzájárulásának tekintették.

A tanítói failletmény, a helyi árakat figyelembe véve, 48 korona értékben, természetben járt. Az országos nyugdíjintézet javára továbbra is 24 korona került befizetésre. Iskolai épületek tűzkár elleni biztosítása 10 koronát tett ki. A tanterem tisztántartásáért, fűtéséért 20 koronát fizettek. Az iskola felszerelésére, tanszerekre és eszközökre 10, az előre nem látott költségekre pedig 50 koronát terveztek. Ugyanakkor továbbra is folyamatos tételként szerepelt **Brinszky** tanító úr nyugdíja 80 korona 80 fillér összegben, amelyet 1914-től, Abodról történt nyugdíjaztatása óta minden évben az eperjesi lakására (Árok u. 15.) juttatott el az egyházközség.

Az egyházmegyei hatóság által jóváhagyott költségvetés összege tehát lényegében alig változott. Amíg az 1916-os főösszeg 362 korona 50 fillért tett ki, addig az idei alig valamivel több, 378 korona 30 fillér volt. Ha a fenti összegből leszámítjuk a néptanítói alapra befizetett 25 koronát, valamint a lakosoknak a tanító díjazásához való hozzájárulás értékét (100 korona 50 fillér), akkor azt látjuk, hogy 252 korona 80 fillér összegű hiány fedezetére kellett forrást találni. Nos hát, a forrás természetesen nem lehetett más, mint az egyházközség iskolaadója. Családokra lebontva.

Az 1917-es iskolai költségvetés.

Tételszám	Szükséglet	Az 1916 évre egyházmegyeileg magállapított megállapított		1917 évre az iskolaszék előterjesztése		Az egyházmegyei hatóság által megállapított		Fedezet	Az 1916 évre egyházmegyeileg megállapított		1917 évre az iskolaszék előterjesztése		Az egyházmegyei hatóság általo megállapított	
		K*	f*	K	f	K	f		K	f	K	f	K	f
1.	A néptanító rendes fizetése Földjövedelem és termények értéke	100	50	100	50	100	50	Az iskolát fenntartó lakosok a tanító díjazásához készpénzben hozzájárulnak	100	50	100	50	100	50
2.	Tanítói failletmény	48	-	48	-	48	-	Beíratási díjból	-	-	25	-	25	-
3.	Az orsz. Nyugdíjintézet javára	24	-	24	-	24	-	A hiány fedezésére szükséges kivetés	362	-	252	80	252	80
4.	Beíratási díj Néptanítói, illetve ifjúsági könyvtár javára	-		25		25								
5.	Iskolai épületek tűzkár elleni biztosítása	10		10		10								
6.	Az iskolai épületek és tartozékaik fenntartása, kijavítása	10		-		-								
7.	A tanterem tisztántartásáért, fűtéséért fizetendő	20		20		20								
8.	Az iskola felszerelésére, tanszerekre és eszközökre	10		10		10								
9.	Előre nem látott költségekre	50		50		50								
	Brinszky nyugdíja	80	80	80	80	80	80							
10	„Eperjes" hivatalos lapra			10	-	10	-							
Összesen:		**362**	**50**	**378**	**30**	**378**	**30**		**362**	**50**	**378**	**30**	**378**	**30**

*K= korona, *f= fillér

Ezután nézzük meg tételesen, miből is állt a tanító jövedelme (javadalma) az 1917. február 1-én készült javadalmi jegyzőkönyv alapján.

Sorszám	Javadalmi tétel	Forrás	Az ingatlan				A természetbeni szolgálmányok piaci egységárának 5 évi átlaga		A javadalmi tétel pénzegyenértéke		A tanítóé		Be nem számítható járandóság	
			kataszteri jövedelme		átlagos haszonbér-értéke									
			K	f	K	f	K	f	K	f	K	f	K	f
1.	7 kat. Hold szántó föld	Az abodi g. kath. Hitközségtől	35	98	70				70		70			
2.	12 köbméter tüzelő fa	„					48		48		48			
3.	Készpénz fizetés	„							100	50	100	50		
4.	A mindennapi iskolába járásra köteles növendékek után	Az államtól							264		264			
5.	államsegély	„							700		700			
6.	2 drb marha utáni legeltetési jog	Az abodi g. kath. egyházközségtől					12							
7.	Természetbeni lakás kerttel	„											200	
Összesen:			**35**	**98**	**70**	**-**	**60**	**-**	**1.182**	**50**	**1.182**	**50**	**200**	

Amint látjuk, a tanító egy évi javadalma 1.182 korona 50 fillért tett ki. Hozzá nem számítva természetesen, a be nem számítható járandóságot, a természetben kapott szolgálati lakást, kerttel, mintegy 200 korona értékben. Ezenkívül 7 kat. hold szántóföldet (tanítóföld) biztosított részére az egyházközség. Ennek kataszteri jövedelme 35 korona 98 fillér volt. Átlagos haszonbér értékét viszont 70 koronában állapították meg. A természetbeni 48 koronás failletmény mintegy 12 köbméter tüzelőfát jelentett. Ezen kívül 2 db marha után járó legeltetési jog is megillette a tanítót, mindez 12 korona értékben.

Mint láttuk a lakosság pénzbeli hozzájárulása a tanítói fizetéshez 100 korona 50 fillér volt. Ehhez jött még az államtól kapott 264 korona, a mindennapi iskolába járásra kötelezett növendékek után, valamint 700 korona államsegély. Ezt a javadalmat egyébként a nyári, július 11.-i jegyzőkönyv értelmében (a háborús helyzetre való tekintettel) még további, terménybeli járandósággal egészítik ki: 2 köböl búza,12 köböl rozs és 1 köböl bab (összesen 198 korona értékben). Ez utóbbi kiegészítés egyébként nem kis bonyodalmat okozott, mert a következő évi jegyzőkönyvben már nem került tételes rögzítésre. Ezért a Vallás- és Közoktatási Miniszter 4004/918. sz. leiratában azonnali magyarázatot kért.

Gyulai Jenő lelkész, az iskolaszék elnöke iskolaszéki gyűlés hívott egybe, hogy a miniszternek küldendő levélben megindokolják a fenti tétel elhagyásának az okát. Az 1918. augusztus 4-én megtartott gyűlésen megjelent: **Zomkó Ferenc** *iskolagondnok*, **Görög Mihály**, **Szaffka Manó** *iskolaszéki tagok*, valamint **Kuzsma Gyula** *tanító, iskolaszéki jegyző.*

Határozatuknak megfelelően az alábbi tartalmú levél küldésére kérték fel az iskolaszék elnökét: *„mivel a természetbeli kiegészítés tandíj jellegű volt és az iskolakötelesek arányában fizettetett, s ezért annak ellenértéke a hitközségtől járuló Készpénzfizetéshez csatoltatott, illetőleg a 350 Kor. Hitközségtől járuló Készpénzfizetésben foglaltatik. Az említett jav. Jegyzőkönyv az 1911. május 12. én felvett jegyzőkönyvet, melyet a Közig. Biz. 1158/911. sz. a. jóváhagyott, vette alapul, mely szerint az előbbi tanító Flaskai József államsegélyben részesült.”*

A helyi hatóság elöljárói (**Papp László** *bíró*, **Konyha Lajos** *jegyző*) egyébként egy 1917. július 27-én kiadott igazoláson a gk. tanítói javadalom alapját képező ingatlanok évi bérértékét 98 koronában adták meg. A tanító által fizetett adók viszont 16 koronát tettek ki. Ehhez jött még a pásztor és a kerülő bérére, 5 korona 80 fillér, amely a befizetett adóval együtt 21 korona 80 fillérre rúgott. Így tehát az ingatlanok tiszta bérérték 76 korona 20 fillérben állapították meg.

Alighogy véget ért az ***1916/17-es*** *iskolai tanév*, az új tanító is megkapta a katonai behívóját. Az egyházközség nevében (1917. július 30-án keltezett levelében) **Gyulai Jenő** *iskolaszéki elnök* arra kéri a főhatóságot, hogy - mivel Kuzsma egyszemélyben tanító és kántor is, ezért nélkülözhetetlen -, ne vigyék a hadseregbe.

A tanító egyébként ebben az évben segélyért is folyamodott a minisztériumhoz. Ezzel egy időben az új fizetési osztályba sorolása is megtörtént. Mindezekről a Vallás- és Közoktatásügyi Miniszter az edelényi magyar királyi Adóhivatalhoz intézett levelében rendelkezett: *„Kuzsma Gyula népiskolai tanító eddigi beszámítható szolgálata alapján a III. fizetési osztály 3. fokozatába soroltatván, helyi járulékokból biztosított évi 484 K (korona) fizetésének évi 1.400 koronára való kiegészítésül 1917. évi január hó 1.-től 1917. évi december hó végéig terjedő időre, évi kilencszáztizenhat /916/ korona segély engedélyezendő”*. Ezenkívül utasította az adóhivatalt, hogy *„az összeget az iskolaszék elnöke minden hónapban, s ezenkívül az első kifizetéskor, valamint a jövőben minden év január és július havában a vármegyei kir. Tanfelügyelő által is láttamozott nyugtájára, a múltra egyszerre, jövőre pedig havi előleges részletekben fizesse ki és a fenti ágazat terhére számolja el”*.

Megjegyezve még: *„a tanító terhére 1918. évtől kezdve 1.400 korona után évenként 28 korona írandó elő és szedendő be”*.

Az 1918. szeptember 22-én elfogadott, 1919. évre szóló, költségvetésre már rányomta bélyegét a világháborús pénzromlás. Amíg az 1917-es év költségvetési főösszeg 378 korona 30 fillér volt, addig az 1919. évi ennek bizony a duplája, 763 korona 30 fillér. Tegyük gyorsan hozzá, az 1918-as évben már több tételnél történt lényeges változás. Az iskolai épületek és tartozékaik fenntartása, 10 koronáról 50-re, a tanterem tisztántartása és fűtése, 20-ról 50-re, az iskolai felszerelésekre, tanszerekre és eszközökre fordított 10 korona ugyancsak 50-re, és az előre nem látott kiadások összege pedig 50 helyett 100-ra emelkedett.

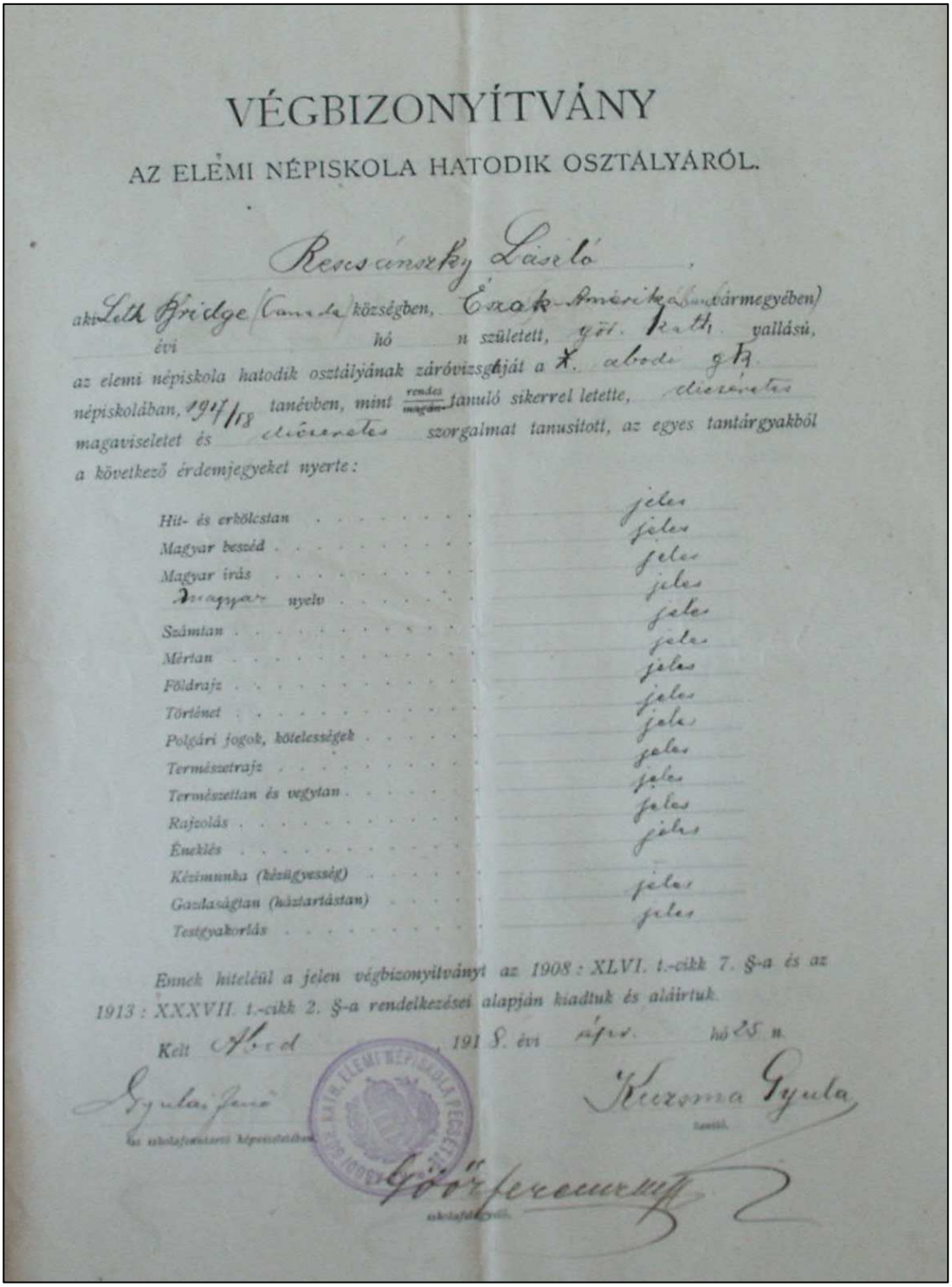
Mindezekhez azonban még további, a főhatóság által előírt tételek jöttek. Úgymint például az iskolai gyermekek között kiosztandó tankönyvekre, írószerekre, jutalmakra 20 korona, az iskolai alap gyarapítására szintén 20 korona, valamint az „Egyház és iskola” című hivatalos lapra 15 korona. Igaz ez utóbbira már az előző évben is volt tervezve 10 korona.

Ha ezeket a változásokat is figyelembe vesszük, és az 1919-es költségvetést az 1918-as viszonyítjuk, akkor azt látjuk, hogy két ponton történt csak nagyobb változás: az iskolai épületek és tartozékaik fenntartásánál szereplő 50 korona 150-re, a tanterem tisztántartásánál illetve fűtésénél szereplő ugyancsak 50 korona pedig 100-ra emelkedett. Az egyházmegyei főhatóság végül is elfogadta az iskolaszék által tervezett költségvetést, egyetlen tétellel egészítve ki: az egyházmegyei Tanügyi Alap javára 20 koronát írt elő.

Mivel minden más összeg változatlan maradt, az előirányzott szükséglet fedezetére 637 korona 80 fillér összegben kellett iskolaadót kivetni.

A Hősök Emlékoszlopa. (A szerző felvétele)

VÉGBIZONYÍTVÁNY

AZ ELEMI NÉPISKOLA HATODIK OSZTÁLYÁRÓL.

Rescsánszky László,

aki Lett Bridge (Canada) községben, Észak-Amerika (Saskatchewan tartományban) évi hó n született, gör. kath. vallású, az elemi népiskola hatodik osztályának záróvizsgáját a X. abodi g. k. népiskolában, 1917/18 tanévben, mint ~~rendes~~ magán tanuló sikerrel letette, dicséretes magaviseletet és dicséretes szorgalmat tanusított, az egyes tantárgyakból a következő érdemjegyeket nyerte:

Hit- és erkölcstan	jeles
Magyar beszéd	jeles
Magyar irás	jeles
Magyar nyelv	jeles
Számtan	jeles
Mértan	jeles
Földrajz	jeles
Történet	jeles
Polgári jogok, kötelességek	jeles
Természetrajz	jeles
Természettan és vegytan	jeles
Rajzolás	jeles
Éneklés	jeles
Kézimunka (háziügyesség)	jeles
Gazdaságtan (háztartástan)	jeles
Testgyakorlás	jeles

Ennek hiteléül a jelen végbizonyítványt az 1908 : XLVI. t.-cikk 7. §-a és az 1913 : XXXVII. t.-cikk 2. §-a rendelkezései alapján kiadtuk és aláírtuk.

Kelt Abod 1918. évi ápr. hó 25. n.

Gyulai Jenő
az iskolafenntartó képviseletében.

Kuzsma Gyula
tanító.

Gör. kel. egyházközségi elemi népiskola pecsétje

Gör. kel. egyházközségi elemi népiskola pecsétje

Gör. kel. egyházközségi elemi népiskola pecsétje

iskolafelügyelő.

Rescsánszky László végbizonyítványa, 1918-ból. (A szerző felvétele)

Az 1919-re szóló költségvetés

	Szükséglet	**1918-ban a főhatóság által megállapított**	**1919.-re az iskolaszék által elfogadott**	**Az egyházmegyei hatóság által megállapított**
1	A néptanító rendes fizetése	100 K 50 f	100 K 50 f	100K 50 f
2.	Tanítói failletmény	48	48	48
3.	Az orsz. Tan. Nyigdíjint. javára	24	24	24
4.	Beíratási díj	25	25	25
5.	Iskolai épületek tűzkár biztosítása	10	10	10
6.	Az iskola épületek és tartozékaik fenntartása, kijavítása	50	150	150
7.	Tanterem tisztántartása és fűtése	50	100	100
8.	Iskolai felszerelésre, tanszerekre és eszközökre	50	50	50
9.	Az iskolai gyermekek között kiosztandó tankönyvekre, írószerekre, jutalmakra	20	20	20
10.	Iskolai alap gyarapítására	20	20	20
11.	Hivatalos lapra (Egyház és iskola)	15	15	15
12.	Előre nem látott kiadásra	100	100	100
13.	Brinszky nyugdíjas tanító nyugdíjára	80 K 80 f	80 K 80 f.	80 K 80 f.
14.	Egyházmegyi tanügyi Alap javára			20
Összesen:		**593 K 30 f**	**743 K 30 f**	**763 K 30 f**

	Fedezet	**1918-ban a főhatóság által megállapított**	**1919.-re az iskolaszék által elfogadott**	**Az egyházmegyei hatóság által megállapított**
1	Az iskolát fenntartó lakosok hozzájárulása tanító díjazásához készpénzben	100 K 50 f	100 K 50 f	100K 50 f
2.	Beíratási díjból	25	25	25
3.	Mivel a bevételek az előirányzott szükségletet nem fedezik, a hiány fedezésére kivetett adó	467 K 80 f	617 K 80 f	637 K 80 f
Összesen.		**593 K 30 f**	**743 K 30 f**	**763 K 30 f**

1919-ben azonban már Kuzsma tanítót sem találjuk Abodon. Május 4-én az új tanító, **Magyar János** nevére állítják ki a „tanítói díjlevelet”.

Magyar János a Sáros megyei Sapinecz (Sápony) községben született, 1884-ben. (Ez a kisfalu a Girálti járásban feküdt és az 1913-as népességi adatok szerint 137 ukrán lakta.) Nős volt, 6 gyermek édesapja. Tanítói pályán 1904-óta működött, Abodon tehát 1919-óta. Képesítését az Eperjesi képzőben szerezte 1904-ben.

Magyar az alábbi tanítói járandóságokat kapta az egyházközségtől:

a./	Évi készpénz a hitközségtől.	350 K 50 f.
b./	Failletmény címén:	48 K
c./	2 db marhára legelőjogosultság:	12 K
d./	Tanítói földbirtok, mely 5. sz. kataszteri birtokív szerint 6 hold 856 □ öl szántó és 806 □ öl rétből áll, s melynek megállapított átlagos jövedelme:	76 K 20 f.
Összesen:		**486 K 70 f.**

Ezekhez járul a tanítói fizetésbe be nem számítható természetbeni lakás és kert. A felsorolt járandóságokat az iskolaszék előlegesen és negyedévente szolgáltatta ki.

Úgy tűnt, Magyar tanító bérbeadással kívánta földjét művelni, mert a következő tavasszal (1920. május 20-án) már ún. „Haszonélvezeti szerződés"-t kötött Andrejko Ferenc abodi lakossal. A szerződésben foglaltak szerint:

„1./ Magyar János az összes tanítói szántóföldjét hat (6) egymás után következő évre vagyis 1926. évi október hó 1-ig Andrejko Ferencnek felerészbeni haszonélvezetre kiadja a következő feltételekkel.

2./A fent nevezett Andrejko Ferenc feles összes kántortanítói szántóföldeket nyomásos rendszer alá veszi még pedig úgy, hogy az út melletti valamint a rét felőli oldalt is három-három részre osztva rendszeresen művelni fogja: t.i. egyik részben őszi, másik részben tavaszi vetés és ültetés, a harmadik részben pedig lóhere és fekete ugar lesz.

3./ A feles a tagon mindennemű munkát u.m. szántást, vetést, boronálást, hengerezést, kapálást, kaszálást, aratást, fekete ugar és tarló szántás a maga idejében tartozik elvégezni.

4./ Mindennemű vető és ültetni való magot a feles adja.

5./ A földek trágyázása közösen történik, vagyis a földről kikerült szalma mennyiségének megfelelő trágya készletet mindkét fél a földre adja, azt el nem adhatja.

6./ Mindennemű termés a mezőn feleztetik, melyből a bérbeadót megillető fele rész először kerül betakarításra.

7./ A termés osztása mindkét fél együttes jelenlétében történik azzal, hogy a szokásos keperész csak a tavaszi vetésnél (zab, árpa) jön levonásba.

8. Lóherés, fekete ugaron termett fű és rét kaszálásra illetőleg azon termett takarmány szintén

felerészben lesz osztva.

9./ A feles évről-évre a bérbeadónak saját használatára megfelelő helyen tavaszi kapás alá (2) két vékás földet tartozik megművelni, melynek ellenértéke fejében a feles káposzta és kender alá kap földet.

10./ A feles a bérbeadó összes tanítói évi failletményét megfelelő díjazás mellett évről-évre a maga idejében kötelezi magát, hogy befuvarozza."

1919. augusztus 24-én az iskolafenntartói hitközség gyűlésén új iskolagondnok és iskolaszéki tagok megválasztása került sor. Jelen voltak: *Gyulai Jenő helybéli gk. lelkész, iskolaszéki elnök, Magyar János gk. tanító, Ifj. Csontos József, ifj. Fecsó József, Berezsnyák András, Barva Ferenc, Marcinko Mihály, Csontos Ferenc, Szászfai G. Ferenc, Marcinko József, Restyánszky István, Drótos B. András, Olajos József, Medve P. Ferenc, ifj. Tóth Szivi János, Gáll József, id. Fecsó József, Papp József, Papp László, Zagraj Ferenc, Lengyel András, Olajos János, Jacsek Mihály, Olajos Ferenc, Barva József, Rakacky József, Szabó L. Ferenc, Medve Ferenc, Szaffka Manó, Fecso T. János, Zubrik Ferenc, Drótos Z Ferenc, D. Zomkó Ferenc, Dobos József, Csenger János, Barva János, Fecso András, Papp Ferenc, Tóth Peta László, id. Szivi János, Medve D. Mihály, Dudics Mihály.*

Az iskolaszék elnökének javaslatára *gondnoknak* **Zomko Ferencet**, *tagoknak* **Tóth P. Lászlót, Rakaczky Józsefet, Szaffka Manót, Papp D. Ferencet, ifj. Tóth Szivi Jánost és Medve P. Ferencet** egyhangúlag választotta meg a gyűlés.

Az ***1920/21-es tanévben*** 2.366 korona államsegélyt kapott az iskola. Ekkor a 6 osztályos mindennapi iskolának összesen 75 tanulója volt. 36 fiú és 39 lány. Tanév közben 2 fiú (egy 1. és egy 2. osztályos) másik iskolába távozott, így év végén 34 fiúval és a 39 lánnyal, 73 fős lett az iskolai létszám. Ebből felsőbb osztályba léphetett 23 fiú és 31 lány, összesen tehát 54 fő. Osztályt ismételt 11 fiú és 8 lány, összesen 19 fő. (Nagyon nagy szám ez, hiszen a teljes létszám közel egyharmada!) A VI. osztályban 4 fő jelentkezett záróvizsgára, ebből 3 sikeres vizsgát tett, 1 nem tette le. Az általános ismétlő iskolában 13 fiú és 18 lány járt, összesen tehát 31-en.

Mindennapos iskola

Osztály	Tanulók száma	Vallás			Anyanyelv	Nemek szerint	
		római	görög	izraelita		Fiú	lány
I.	27	2	23	2	Magyar	18	9
II.	11		11			5	6
III.	14	1	11	2		4	10
IV.	15	2	13			5	10
V.	4		4			2	2
VI.	4	1	3			2	2
Összesen	**75**	**6**	**65**	**4**		**36**	**39**

Általános ismétlő

A tanulók vallása	A fiúk osztályok szerint			Összesen	A lányok osztályok szerint			Összesen	Együtt
	I.	II.	III.		I.	II.	III.		
Görög kat.	**8**	**4**	**1**	**13**	**10**	**6**	**2**	**18**	**31**

Az iskolában ***ifjúsági egyesület*** is működött. Az Egyesületnek 51 tagja volt. Ebből 39 férfi és 12 nő. Az 5 választott képviselője közül 4 főt a tagok választottak maguk közül, az ötödik pedig a tanító volt. Az iskolai év folyamán az Egyesületnek 7 rendezvénye volt. Még a bevétel 1.984 koronát tett ki, addig a kiadás 2.000 korona volt. Úgy látszik, a kiadásokat teljes egészében nem fedezték a bevételek. Március 15–én iskolai ünnepélyt tartottak. Május 23-án pedig záróvizsgával ért véget a tanév.

Amikor a pénz is elromlik

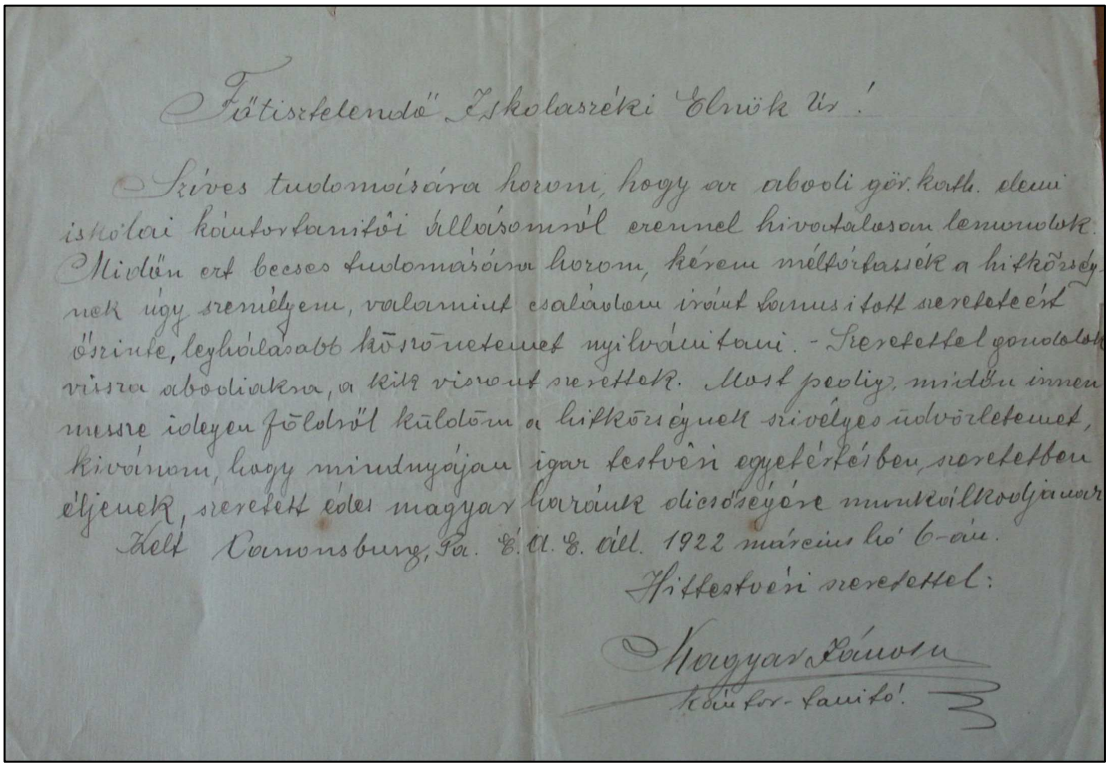
Magyar János tanító jóformán még egy évet maradt Abodon. Pontosabban „papírjait tekintve”, hiszen ő maga ténylegesen már az Egyesült Államokban tartózkodott. Canonsburgból 1922. március 6-án keltezett, üdvözlő levelében háláját fejezi az abodiak iránt, egyben arról értesíti az iskolaszék elnökét, hogy lemond kántor-tanítói állásáról.

Lemondása nem okozott meglepetést, hiszen az abodiak tisztában voltak azzal, hogy tanítójuk amerikai utazásából előbb-utóbb ez következik. Legkésőbb a tanév végén. A változásra már akkor felkészültek, amikor helyettes tanító beállításáról gondoskodtak. **Tóth Elek** *1921. október 1-től 1922. április 23-ig helyettesítette* Magyar Jánost.Ugyanakkor az iskolaszék már az év elején megtette a szükséges lépéseket új, állandó tanító megválasztására. A „Magyar Jövő” február 1-i számában jelentetik meg az egyházközség tanítói és helyettes kántori állásra szóló pályázatát. A hirdetés szerint a jelentkezőknek személyesen kellett megjelenniük a választás napján (február 19.) Abodon, az iskolaszék előtt.

Ketten pályáztak az állásra: **Tóth Elek**, az abodi helyettes tanító és **Szemán Bertalan** *újlaki tanító.* Ez utóbbi azonban a külön értesítésre sem jelent, így a hitközség testülete - anélkül, hogy Szemán Bertalant meghallgatta volna - egyhangúlag Tóth Eleket választotta meg abodi tanítónak.

A februári választás sürgősségét állítólag az indokolta, hogy a helyettes tanítónak (Tóth Eleknek) kilátásba helyezték a felsőzsolcai II. tanítói állást, ezért szükséges volt megtudni, hogy megválasztják-e Abodon. Az iskolaszék elnöke szerint a tanfelügyelő arról biztosította, hogy a választás törvényes lesz akkor is, ha a másik jelölt nem tud személyesen megjelenni. A

főtanfelügyelő a választási jegyzőkönyv áttanulmányozása után viszont arról értesítette az iskolaszék elnökét, hogy szabálytalanságok miatt megsemmisítette a választást és új eljárás lefolytatására utasította az iskolaszéket. Az 1922. február 21-én kelt „ukáz" szerint *„a választás többek között azért is szabálytalan volt, mert az iskolaszék elnöke az összes*

Tisztelendő Iskolaszéki Elnök Úr!

Szíves tudomásúl hozom, hogy az abodi gör. kath. elemi iskolai kántortanítói állásomról erennel hivatalosan lemondtak. Midőn ezt becses tudomásúl hozom, kérem méltóztassék a hitközség úgy személyem, valamint családom iránt tanusított szeretetét őszinte, legbuzgóbb köszönetemet nyilvánítani. - Szeretettel gondolok vissza abodiakra, a kik viszont szerettek. Most pedig, midőn innen messze idegen földről küldöm a hitközségnek szivélyes üdvözletemet, kivánom, hogy mindnyájan igaz testvéri egyetértésben, szeretetben éljenek, szerették édes magyar honunk dicsőségére munkálkodjanak.

Kelt Cornonsburg, Pa. E. U. S. évi 1922 március hó 6-án.

Testvéri szeretettel:

Magyar Tanító

kántor-tanító.

Magyar tanító úr 1922. március 6-án, Amerikából keltezett levele. (A szerző felvétele)

jelentkező anyagát nem tárta a gyűlés elé, így azt a gyűlés meg nem tárgyalta".

A február 23.-i választás azonban már minden feltételnek megfelelt. Tóth Eleket tehát „másodszor" is, és most már törvényesen, megválasztották abodi tanítónak. A megválasztott, főállású tanító április 1-től kezdhette meg működését. Az iskolaszék is így kérte a főhatóságtól a tanító kinevezési okmányát.

A februári választást követően hamarosan sor került (1922. április 23-án) egy újabb választás lebonyolítására is. Itt a ***kántori állás betöltéséről*** kellet döntenie az iskolaszéknek. A nagy kérdés persze az volt, hogy vajon külön személyt válasszanak-e kántornak, avagy a frissen megválasztott tanítót bízzák meg, akár ideiglenesen is, a kántori teendők ellátásával. Mindössze két pályázó volt: **Orosz István**, *Hosszúpályiból* (Bihar megye), illetve **Tóth Elek.** A testület végül is Tóth tanítónak szavazott bizalmat. A döntés azonban vihart aratott.

A tanító megválasztása ugyanis azzal a megokolással történt, hogy a külön szervezett kántori állást is betölti. A kinevezését jóváhagyó rendelet viszont ily módon új javadalom megállapítására kötelezte az iskolafenntartót és az eddigi tanítói államsegély kifizetését is beszüntette. Az egyházközségnek tehát nem maradt más választása, új pályázatot kellett kiírnia a kántori állásra. Persze hónapok telnek el, amíg idáig jutnak a dolgok. A pályázati kiírás pedig még jóval később, a görög katolikus „Tanító" szaklap 1923.(!) május 13-i számában jelenik meg.

Az ügy végleges lezárása érdekében az iskolaszék elnöke, 1923. május 29-én a miniszterhez ír levelet, arra kérve őt, hogy a megválasztott Tóth Elek tanítónak a rendes tanítói illetményét (tehát háborús, drágasági és rendkívüli segélyét is), 1923. szeptember 1-től utalja ki. Annál is inkább, mint fogalmaz: *„…a segély elvonásának oka azonban most megszűnt, mert a külön szervezett kántori állást a hitközség betölti. Az a körülmény pedig, hogy a hitközség a kántori állást betölti, igazolást nyer, hogy Tóth Elek a kántori állást ideiglenesen töltötte be, egyrészt az ideiglenesség rövid ideje miatt, másrészt a tanítói*

kötelesség hűséges teljesítése miatt. Ez utóbbit a tanfelügyelői látogatás alkalmával nyert <jó> minősítés is igazolja, ám a kántori javadalomról és a bevételek nagy részéről le kellett mondania a tanítónak, mivel sok esetben helyettest állított a kántori teendők elvégzésére, csakhogy tanítói kötelességét el ne mulassza". Levele végén az elnök kiemeli: *„a fennálló viszonyok között a tanító csak úgy tudja kötelességét odaadással végezni, életét fenntartani, ha a munkájáért megkapja az illetményét, azaz az államsegély újra folyósításra kerül".*

De maradjunk még az 1922-es esztendőnél. A kántorválasztást megelőzően pár nappal, az iskolaszék kérvényt fogalmaz a közoktatási miniszternek. Az **1922. április 20–án** elküldött levélben **Tóth Elek tanító, Gyulai Jenő lelkész, iskolaszéki elnök valamint Drótos Z. Ferenc iskolagondnok** a „Nagyméltóságú Miniszter Úr" engedélyét kéri, hogy az iskolai tanítást május 9-én befejezhessék. *„Ugyanis a földművelő szülők a fennálló gazdasági viszonyok miatt a gyermekek munkáját nem nélkülözhetik."*.

1922. július 20-án aztán újabb, rendkívüli iskolaszéki ülésre került sor. A nagy áremelkedésekre való tekintettel a testület újratárgyalja az iskolai költségvetést.

És hát bizony az előzőekkel (pl. az 1918-assal) összevetvén, az egyes tételeknél kiemelkedően magas összegek szerepelnek. Bár az iskolaszék végül 40.809 korona 50 fillérrel hagyja jóvá a végösszeget, az egyházmegyei főhatóság megpróbálja azt a valósághoz közelíteni.

Amíg a tűzkárbiztosítás 10 koronáról 300 koronára, a tanterem tisztítás 50 koronáról 1.000 koronára, az előre nem látható kiadás 100 koronás összegének 5.000 koronára történő emelését helybenhagyja, addig az elnöki-gondnoki „túlkiadásokra" tervezett összegeket viszont elveti. Ahogyan az iskola javítására (ablakok, padló, tábla) szánt 26.780 korona összeget is. Végül 7.412 korona 50 filléres összegben állapítja meg a módosított költségvetést.

		1918-ban a főhatóság által megállapított	**1922-re az iskolaszék által elfogadott**	**1922-re az egyházmegyei. főhatóság által megállapított**
1	A néptanító rendes fizetése	100 K 50 f	100 K 50 f	100 K 50 f
2.	Tanítói failletmény	48	48	48
3.	Az orsz. Tan. Nyigdíjint. Javára	24	24	24
4.	Beíratási díj	25	(25) leszámítva!	-
5.	Iskolai épületek tűzkár biztosítása	10	300	300
6.	Tanterem tisztántartása	50	1.000	1.000
7.	Iskolai felszerelésre	50	600	600
8.	Egyházmegyei tanügyi alap gyarapítás	20	20	20
9.	Hivatalos lapra	15	50	-
10.	Előre nem látott kiadásra	100	5.000	5.000
11.	Brinszky tanító nyugdíja	80	320	320
12.	Az iskolagondnok túlkiadása	-	5.814	-
13.	Az iskolaszéki elnök túlkiadása	-	753	-
14.	Iskola ablakok, padló. Tábla javítása		26.780	-
Összesen:		**522 K 50 f**	**40.809 K 50 f**	**7.412 K 50 f**

A pénzromlás üteme azonban olyannyira felgyorsult, hogy például az 1923. október 21-i iskolaszéki gyűlésen, a rendes évi költségvetés tárgyalásán, szinte már „kimondhatatlanul” nagy számok szerepelnek. A főösszeg 1.155.237 korona. Igaz ennek a legnagyobb tétele az iskolaépület kötelező javítására szánt 844.725 korona. De az előre nem látott kiadásokra szánt eddigi 5.000 koronát is 100.000-re emelik Aztán a tanterem tisztántartására is az eddigi 1.000 korona helyett 70.000 korona összeget terveztek. No és ott volt még a 300 koronás tűzkár biztosítás is, amely 40.000 koronára (!) emelkedett. Persze az iskola felújítására szánt összeget ezúttal sem hagyta jóvá a főhatóság, annak ellenére sem, hogy az épület egyre rosszabb állapotba került.

		1922-re az egyhm. főhatóság által megállapított	**1924-re az iskolaszék által jóváhagyott**
1	A néptanító rendes fizetése	100 K 50 f	100 K 50 f
2.	Tanítói failletmény	48	48
3.	Az orsz. Tan. Nyigdíjint. javára	24	24
5.	Iskolai épületek tűzkár biztosítása	300	40.000
6.	Tanterem tisztántartása	1.000	70.000
7.	Iskolai felszerelésre	600	100.000
8.	Egyházmegyei tanügyi alap gyarapítás	20	20
10.	Előre nem látott kiadásra	5.000	100.000
11.	Brinszky tanító nyugdíja	320	320
14.	Iskolaépület kötelező javítása, klozet építés		844.725
Összesen:		**7.412 K 50 f**	**1.155.237 Korona**

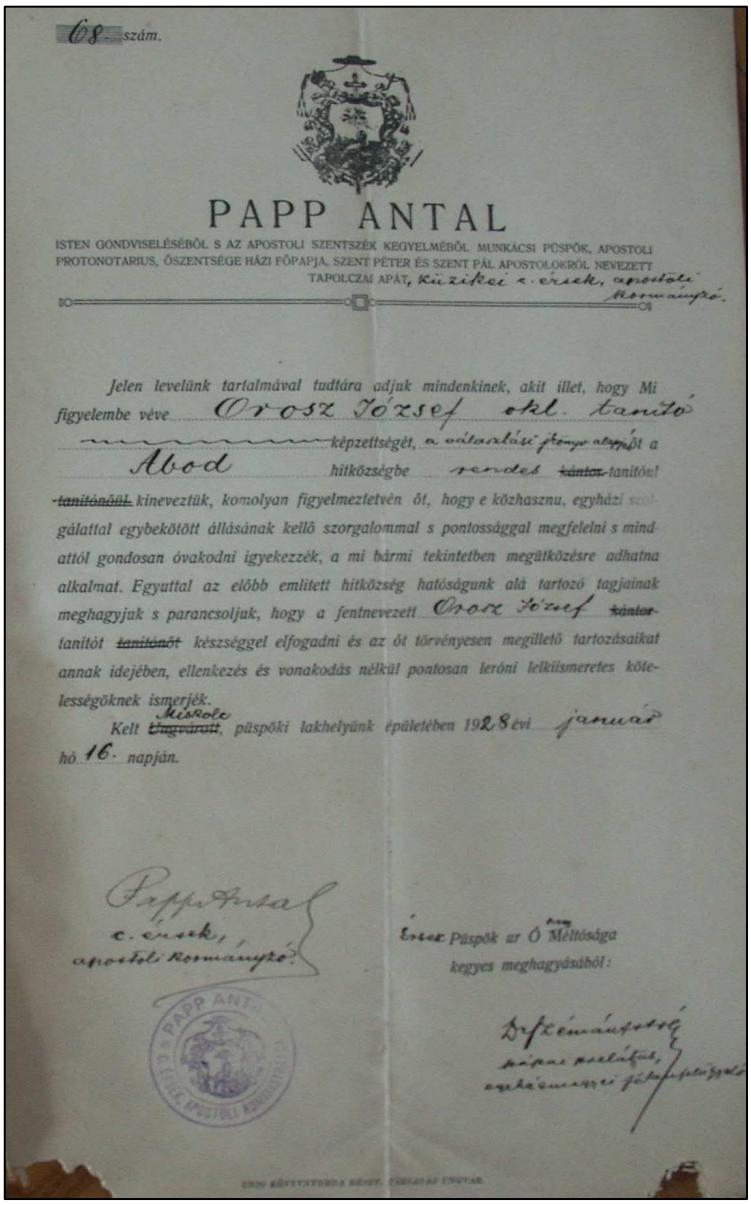
Az ***1923/24-es tanévben*** egyébként a mindennapi iskolába 26 fiú, 22 lány, azaz 48 fő járt. Az általános ismétlőbe pedig 8 fiú, 19 lány, azaz 27 fő. Összesen tehát 65-en tanultak a görög katolikusoknál. A tanév 1923. szeptember 6-án kezdődött és 1924. június 15-én volt a záróvizsga. Évközben több iskolai ünnepélyt illetve rendezvényt is tartottak: Petőfi ünnepélyt – január 16-án, a Szabadság ünnepét – március 15-én, Madarak és fák napját – április 7-én. Egy irredenta színdarab előadására is sor került május 4-én, és mint említettük, június 15-én ünnepélyesen zárták az évet. Mindeközben az iskola továbbra is pénzhiánnyal küszködött. Dologi kárpótlás címén kaptak ugyan már egy 250 koronás államsegélyt, de az kevésnek bizonyult. Ezért az egyházközség 1924. november 29-én, „tandíjkárpótlás címén” újabb államsegélyért folyamodik a miniszterhez.

A megyei főispán 1925. június 15–én közli az egyházközséggel, hogy „dologi kiadásokra szolgáló tandíjpótló államsegély fejében 1924. július 1-től évi 80 aranykoronát” engedélyezett a miniszter. Ugyanekkor a tanító javadalma 438 korona 25 fillér volt, természetesen aranykoronában. A háború előtt ez a javadalom csupán 148 korona 50 fillért tett ki.

1926. szeptember 12-én, a hitközségi közgyűlésen került sor az iskolaszék megújítására.

Az előző vasárnapra összehívott gyűlés ugyanis a kevés résztvevő miatt határozatképtelen volt. Ezúttal közfelkiáltással megválasztásra került: **Zubrik Mihály, Zsemko János, Olajos János, Barva József id., Tóth Szivi János, Csenger János** és *póttagnak* **Stuhán Ferenc**. Miután azonban Zubrik Mihály a nem fogadta el a megválasztását, a póttagnak megválasztott Stuhán Ferenc így rendes tag lett.

A községben ***1927-től volt gazdasági továbbképző iskola.*** Felállításáról a község képviselőtestülete 1927. május 18-i ülésén döntött. A főszolgabíró rendeletét a körjegyző terjesztette a testület elé, amelynek értelmében gazdasági továbbképző /ismétlő/ iskolát kell felállítani a községi iskolában. A testület egyhangú határozatban kimondta: a földművelés és kertészeti irányú továbbképző iskola céljára a Ruttkainé melletti kertből 600 □-öl területet átenged. De miután Abodon sem állami, sem községi népiskola nem volt, a testület arra

68 szám.

PAPP ANTAL

ISTEN GONDVISELÉSÉBŐL S AZ APOSTOLI SZENTSZÉK KEGYELMÉBŐL MUNKÁCSI PÜSPÖK, APOSTOLI PROTONOTARIUS, ŐSZENTSÉGE HÁZI FŐPAPJA, SZENT PÉTER ÉS SZENT PÁL APOSTOLOKRÓL NEVEZETT TAPOLCZAI APÁT, Kuzikai c. érsek, apostoli Kormányzó.

Jelen levelünk tartalmával tudtára adjuk mindenkinek, akit illet, hogy Mi figyelembe véve Orosz József okl. tanító képzettségét, a választási főnök átiratát a Abod hitközségbe rendes ~~tántor~~ tanítóul ~~tanítónául~~ kineveztük, komolyan figyelmeztetvén őt, hogy e közhasznu, egyházi szolgálattal egybekötött állásának kellő szorgalommal s pontossággal megfelelni s mindattól gondosan óvakodni igyekezzék, a mi bármi tekintetben megütközésre adhatna alkalmat. Egyuttal az előbb emlitett hitközség hatóságunk alá tartozó tagjainak meghagyjuk s parancsoljuk, hogy a fentnevezett Orosz József ~~tántor~~ tanitót ~~tanítónőt~~ készséggel elfogadni és az őt törvényesen megillető tartozásaikat annak idejében, ellenkezés és vonakodás nélkül pontosan leróni lelkiismeretes kötelességöknek ismerjék.

Kelt ~~Ungvárott~~ Mis Rolc, püspöki lakhelyünk épületében 1928 évi január hó 16. napján.

Papp Antal c. érsek, apostoli Kormányzó.

Érsek Püspök ur Ő Méltósága kegyes meghagyásából:

Dr. Kémáry Gyula, püspöki titkár, szentszéki főjegyző

Orosz József tanító kinevezési okmánya, 1928-ból.
(A szerző felvétele)

kötelezte az elöljáróit, hogy ez ügyben keresse meg a református és a görög katolikus iskola fenntartóit, hogy az iskola átszervezéséhez járuljanak hozzá.

Az *ismétlő iskola* tulajdonképpen az elemi iskola 6 osztályát elvégzett, 12. életévüket betöltött, más iskolába továbbtanulás céljából be nem iratkozott, gyermekek számára az 1868. évi 38. tc. által szervezett iskola volt. A 3 éves ismétlő iskola látogatása a 15. év betöltéséig volt kötelező. A tanítási idő november 1–től április 1-ig terjedt, télen heti 5 órában, a többi időszakban pedig 2 órában (illetve a helyi sajátságokat figyelembe véve: télen 4 óra, a többi időszakban 3 óra). A mindennapi népiskolai oktatásban szerzett ismeretek megerősítésén /„ismétlésén”/ túl a tanulók gazdasági irányú felkészítése volt a célja. 1902-től hívják gazdasági továbbképző iskolának is. Az 1945-48-között kialakított 8 osztályos általános iskola az előzőnek a megszűnését eredményezte.

1927-ben egyébként újra tanítóválasztásra kerül sor. Tóth Elek lemondása miatt megüresedett állásra 3 pályázó jelentkezett: *Palakunics Mihály*, **Orosz József** és *Jobbágy Tihamér*. A hat tagból álló iskolaszéki tanácsban öten szavaztak Oroszra, egy szavazatot kapott Palakunics és nem kapott szavazatot Jobbágy.

Gyulai lelkész a 23 éves nőtlen fiatalembert jó erkölcsűnek, példás szorgalmúnak jellemzi. Többször is gyónik –számol be esperesének, annak Abodon tett látogatása alkalmával. Az 1906. 02. 20-án született Orosz József, 1928. január 1-én állt munkába. Oklevelét 1927. 12. 17-én szerezte. Esküt 1928. 06. 07-án tett és 1928.12. 31-ig dolgozott Abodon. Az I. számú tanítói állásra megválasztott Orosz József december 28-án kiállított díjlevele szerint éves javadalmát (jövedelmét) 123 aranykoronában állapították meg. A tisztán tanítói javadalom egyébként 410 pengő 56 krajcárt tett ki.

Amint látjuk, az elértéktelenedett korona helyett **új pénzeszköz** (fizetőeszköz), **a pengő** illetve a váltópénzként használt **krajcár** került bevezetésre.

(Az 1892. évi XVII. tc. értelmében az osztrák Magyar Monarchiában 1900. január 1-től a forint helyett az aranyalapra helyezett korona lett a törvényes fizetési eszköz. Ennek aranyból vert 10, 20, majd később 100 koronás érméit nevezték aranykoronának. A dualista állam felbomlása után 1927-ig, a pengő bevezetéséig Magyarországnak szintén a korona volt a pénzegysége.

/Egy kg tiszta aranyból 328 db tízkoronásat, vagy 164 db húszkoronásat vertek. Tehát egy tízkoronás 3,04878 gramm, a húszkoronás pedig 6,09756 gramm színaranyat tartalmazott./

A pengő eredetileg és általában a fémpénzek, a pénzérmék jelzője volt. Utóbb főnévként önállósult. Az 1927-ben bevezetett pengő 1946-ig volt Magyarország valutája. Ebből a pengőből eredetileg 3.800 egység ért 1 kg színaranyat. Valójában bankjegyként nyert kibocsátást, majd papírpénzzé inflálódott a II. világháború alatt és után.)

Sorszám	**A javadalom**	**Forrás**	**Az ingatlan**		**A term. szolg. mennyiségének**	**u.a. egységárának**	**A szolgáltatók számának**	**A javadalmi tétetek pénzértéke (Pengő)**	**Tisztán tanítói(Pengő)**
			kataszteri jövedelme (Pengő)	**átlagos hozamértéke (Pengő)**	**5 évi átlaga**				
1.	12 m³ tűzifa	A hitközségtől			12 m³	4 P*	650	48	48
2.	2 db legeltetési jog				2 db	4 P	650	8	8
3.	7 kat. hold 92□-öl föld		35.97	72.20			„	88.16	88.16
4.	2 köböl búza					27 P	„	54	54
5.	12 köböl rozs=10 q 80 kg					18 P		194.40	194.40
6.	1 köböl bab					18 P		18	18
Összesen:								**410.56**	**410.56**

*Orosz tanító díjlevele. *P= pengőben*

A különálló **kántornak** ettől sokkal szerény megélhetése volt. (*7 ½ hold föld, 20 köböl rozs és úgynevezett stólapénz illette.*)

Orosz József – mint már láttuk - egy évet töltött Abodon. 1928. december 31-i távozását követően az újabb tanító megválasztására még 1929. március 3-ig várni kell. Ezúttal három pályázó közül választ az iskolaszék. A jelöltek: **Wladimír László**, *Hodermárszky Tivadar* és *Haraszti Magdolna*. A versengésből Wladimír László kerül ki győztesen.

Az új tanító 1905. 03. 17-én született, oklevelét Sárospatakon, 1922. 09. 27-én szerezte, s mint láttuk, megválasztását követően azonnal munkába is állt. Javadalma megegyezett az Orosz tanító díjlevelén megállapítottakkal.

Az új tanító választása azonban mégsem úgy sikeredett, ahogyan azt a fenntartók elképzelték. Wladimir László tanító ugyanis még a tanév vége előtt, (május 1-i időponttal) levélben lemondott tanítói állásáról, és állítása szerint az ország területét is elhagyta. Úgy tűnt, összeütközésbe került a törvénnyel, még előéletében, azaz mintegy másfél évvel ezelőtt, amikor a katonai szolgálatát töltötte.

Gyulai lelkész urat nem csak váratlanul, de nagyon kellemetlenül is érintette ez a lemondás, hiszen közvetlenül az év vége előtt nem lehet egy új tanítót csak úgy leakasztani a szögről. Annál is inkább nem, mert ebben a tanévben már második tanítója hagyta itt a falut. Csalódottságát és keserűségét érezzük ki abból a (május 17-én kelt) leveléből is, amelyben az érsekét tájékoztatja az abodi változásokról: *„Nagyméltóságod kegyes elnézését kérem mulasztásomért, hogy ezt azonnal be nem jelentettem, de oly váratlan, oly kellemetlen volt ez a lemondás, és várni akartam, hogy hátha meggondolja a tanító és visszafoglalja állását, s akkor a tanév végéig mentve lett volna a helyzete iskolámnak.*

Folyó tanévben már a második hűtlen tanító, aki a tanév közben itthagy, bár a legnagyobb jóakarattal segítettem őket és felvilágosítottam helyzetünk nehézségéről.

A pályázatot a legközelebbi Néptanítók Lapjában kiírom.

*Nagyméltóságod Atyai jóakaratát kérem. Minden erőmet megfeszítve 12 év óta mindent elkövettem, hogy Iskolám kifogástalan legyen, tanítóhiányok idején tanítottam, a tanítót szeretettel kezeltem és serkentettem ellenőriztem, nagyon sok akadályom volt állandóan iskolám fenntartása körül."*105

Ha azt hisszük, hogy ezután megszűnt a gyakori tanítóváltás a görög katolikus iskolánál, akkor bizony nagyot tévedünk. Az 1929. december 10-én a Borsod, Gömör és Kishont közigazgatásilag egyelőre egyesített vármegyék közigazgatási bizottságának Miskolcon megtartott ülésén az elnöklő főispán bejelenti az új abodi tanító megválasztásának megerősítését. Így **Dudinszky Júlia** lett az, aki *„az úgynevezett proletárdiktatúra alatt kifogástalanul viselkedett, sem bírói, sem fegyelmi eljárás folytán állásvesztéshatálya alatt nem áll, magyarhonos, a tanítói pályán 1902. október 1.-től működik és így a IX. fizetési osztály 1. fokozata szerinti illetményekre jogosult"* és ***1929. szeptember 6-tól elfoglalhatja az abodi tanítói állást.***

A határozat egyben az államsegély végleges kiutalását is javasolja a miniszter felé.

Ám ez a tanítóválasztás sem ment simán. Bár az abodiak mindenképpen férfi tanítót szerettek volna, július végéig azonban mindössze két női pályázó akadt.

Ladomérszky Margitot, az egészen kezdő, fiatal tanítónőt, Ladomérszky Béla igazgató-tanító leányát Sátoraljaújhelyből, az újhelyi görög katolikus káplán ajánlotta. A leányt azonban a sokkal kedvezőbb állások reménye visszatartotta az állás elfoglalásától. Így az augusztus 24-i újabb választásra a másik pályázó, *Tóth Elekné Saláta Anna* aspirálhatott, aki azt állította, hogy a tanfelügyelő ajánlotta neki az abodi állásra való pályázást. Gyulai lelkész úr ellenben ódzkodott Tóthné megválasztásától. Ebbéli aggodalmát megosztotta a tanfelügyelővel is. Kiderült ugyanis, hogy az Eperjesről származó lelkésznek némi zavaros emlékei támadtak a szomszédos községbeli tanítónő ottani működéséről. Gyulai végül elhessegetette magától ezeket az emlékeket: *„de már nem vagyok egészen biztos benne, mert már régen volt"*- mondta.

Az iskolaév viszont egyre közeledett, és ha más jelentkező nem akad, akkor bizony mégiscsak őt kell meghívnia a lelkésznek Abodra, hogy iskolája ne maradjon tanító nélkül. Annak ellenére, hogy Tóthné a családi viszonyaiból is csak annyit jelezett, hogy özvegy anyja és középiskolás fia jönne vele, és bár férjezett, de férjéhez való viszonyát nem is említette.

Új pályázati kiírásra már nem volt már idő. Így az újonnan jelentkező **Kissné Görög Lukréciát** az augusztus 24-i iskolaszéki gyűlés pályázati kiírás nélkül, érseki engedéllyel választja meg abodi tanítónak. Az állást azonban mégsem ő foglalja el.

Kissné Görög Lukrécia okleveles tanítónőt ugyanis hiába választotta meg az iskolaszék 4:1 szavazattal, (az az egy csak azt akarta, hogy ne tanítónőt válasszanak, a nevezett személy ellen nem volt kifogása), azt az egyházi főhatóságnak is meg kellett erősíteni. Annál is inkább, mert Kissné görög keleti vallású volt, férje pedig, aki vele jött volna állástalan református, bár állítása szerint vallását nem gyakorolta. A tanítónő kötelezte magát arra, hogy görög katolikus hitre áttér és a formaságoknak is eleget tesz. Mivel azonban – elmondása szerint - a görög keleti pap nagyon messze volt, ezért nem tudott mindezekre sort keríteni.

Az érsek általános helynöke hajlandóságot mutatott ugyan arra, hogy Kissné Görög Lukrécia megválasztását megerősítse, ha az a görög keleti egyházból kilépve a görög katolikus egyház kebelébe szabályszerűen belép. Bár az év végéig kapott határidőt, az egyházi főhatóság azt is jelezte: minél előbb megtörténik a belépése, annál korábban foglalhatja el az állást.

Ám, mint tudjuk, a szükség a nagy úr. Miután a tanévkezdés órája ütött, a sok bizonytalanságot átélt abodiak az utolsó utáni pillanatban jelentkező, de minden tekintetben biztosabbnak tűnő Dudinszky Júlia tanítónő mellett döntenek.

Veszélyben az iskola

A tanítóválasztás kétség kívül nagy probléma volt. A legnagyobb gondot azonban mégsem ez okozta: a görög katolikus iskola fennmaradása és további fenntartása került veszélybe.

Erről kellett tehát dönteni az iskolaszék elnökének, **Gyulai Jenő** *lelkész úrnak*, **Tóth Sz. János** *iskolaszéki gondnoknak*, az egyház képviselőtestületének, a híveknek. *106*

Az 578/1929. számú érseki leirat szerint ugyanis a Vallás- és Közoktatási Minisztérium 860/76.–VIII./a. számú rendeletével az abodi két hitfelekezeti (református, görög katolikus) iskola községesítését vette tervbe.

Az abodi hívek persze tudatában voltak annak, hogy a vallásos jellegű iskola által nyújtott valláserkölcsi nevelést semmiféle más jellegű iskola pótolni nem tudja. Éppen ezért, s e miatt mindenkor, a legválságosabb időben is, hűséges ragaszkodást tanúsítottak a görög katolikus hitfelekezeti iskola iránt. Annak fenntartásáról igyekeztek becsülettel gondoskodni.

Az iskolát ellenőrző egyházi és világi hatóságok is mindenkor meg voltak elégedve a görög katolikus iskolával, mivel az tiszta vallásosságra, áldozatkész hazaszeretetre nevelte a gyerekeket, és a tanulmányi előmenetel tekintetében is mindenkor kifogástalan volt. Azonkívül pedig úgy gondolták, hogy a község görög katolikusságának a reformátusokkal szemben fennálló többsége is (gyermekek tekintetében ez 8:1-hez arányt jelentett) méltánylandóvá és jogossá teszi azt a kérésüket, hogy iskolájuk fennmaradjon. (A görög katolikus tankötelesek száma 1929-ben 64, 1929/30-ban 68, 1930/31-ben 70, 1931/32-ben 70, 1932/33-ban pedig szintén 70 volt).

Az abodi görög katolikusok tehát kijelentették, hogy nem engedik az iskolájuk megszüntetését, sőt további áldozatokra is hajlandók: a kilátásba helyezett iskolaépítési államsegély elnyerése esetén két tanerős iskolává fejlesztik az iskolát.

Az iskolaszék és a hitközség *1929. május 20-án* megtartott együttes ülésén a jelenvoltak egyhangúlag tiltakoztak a községesítési terv ellen és határozottan arra kérték az érseket, hogy méltóztassék közbenjárni a Nagyméltóságú Minisztériumnál, hogy az változtassa meg szándékát, és adja ki az abodi görög katolikus iskola további fennmaradására az engedélyt.

A lelkész szerencsétlen tanítóválasztásai (Orosz is, Wladimir is hűtlen, közömbös, vagy még annál is rosszabb tanítók voltak) ellenére is megtapasztalhatta, hívei legnagyobb része kitart a görög katolikus iskola mellett.

Persze, azt is látnunk kell, az iskola községesítése az abodi reformátusoknak vált különösen sürgőssé, már csak azért is, mert most kellett új tanítót választaniuk, akire a csekély számú tanköteles (ebben az évben 12-en voltak) miatt már nem kapnak államsegélyt. Ezért aztán tényleg nagy szükségét látták az iskolaállamosításnak. A református tanítónak tehát ugyancsak érdekében állt, hogy a görög katolikus iskola jellegének községire való megváltoztatását illetve ennek gondolatát táplálja. Arra számított ugyanis, hogy a községi iskola egyik tanítója biztosan református lesz. A görög katolikusokat pedig azzal nyugtatta, hogy az állami iskola azért is jobb lesz, mert a tanító fizetését teljes egészében az állam fogja állni, s így kevesebb teher jut a lakosokra.

Mindeközben a református tanító a református tankötelesek számát nem a valóságnak megfelelően jelentette a felsőbb hatóságnak. „Akciójában" élvezte a görög katolikus községi bíró támogatását is, aki valamikor maga is a reformátusokhoz járt iskolába. A tanköteles kornál idősebbeket illetve fiatalabbakat íratott be, hogy a létszám még elfogadható legyen.

Ezt a görög katolikus lelkész is észrevételezte. Az érsekhez írott levelében meg is említi, hogy a református iskolánál az 1929-es évben is beírtak olyan gyerekeket, kik az iskolát soha nem látogatták, mert tankötelesek nem voltak. Persze, tette hozzá: *„ez azonban ellenőrizhetetlen volt, mert a törzsszám vezetését minden tiltakozásom ellenére ők kapták meg Nehéz tanfelügyelőtől, abba betekinteni nem állt módomban."*

Amint láttuk, a református tankötelesek száma tényleg a kritikus szám alá esett, ám a görög katolikusoké nemcsak, hogy nem csökkent, de emelkedő tendenciát mutatott. A község

elnéptelenedésétől viszont nem kellett tartani. A község lakosságának görög katolikus többsége ugyanakkor feltétlenül ragaszkodott iskolájának további fenntartásához, sőt annak fejlesztéséhez is.

Mindamellett azt is látnunk kell: a községi képviselőtestület hiába foglalt volna állást az iskola községesítéséről, az állásfoglalás akkor sem lehetett volna döntő, hiszen a felekezeti iskoláról – az érvényben lévő törvények szerint (VKMin. 17663/1869. és 48.745/1902-ből) – csak az illetékes fenntartó egyházközség határozhatott.

Az érsek látva az abodi hívek elszántságát és kitartását, szintén elutasította az iskola átszervezését. Gróf Klebelsberg Kunó dr. vallás- és közoktatásügyi miniszterhez, 1929. május 23-án írott levelében közli is a miniszterrel, hogy mivel az *„iskola jellegének megváltoztatására sem alap, sem ok nincsen”*, ezért az iskolának községivé való átszervezéséhez nem járul hozzá.

El kell, hogy utasítsa, már csak elvi okokból is: *„a lelki nevelés szempontjából a katolikus iskola nevelését katolikus gyermekeknél semmiféle más iskola nem pótolhatja”* – írja.

Megjegyzi azonban azt is, hogyha a községesítés netalán bekövetkezne, a *„tanulók abszolút többségére való tekintettel mindkét tanítónak görög katolikusnak kellene lennie.”*

Végül ezekkel a szavakkal fejezi be levelét: *„Tudomásom van róla, hogy az egyre jobban elnéptelenedő református iskola részbeni megmentése érdekében évek óta híveink körében is agitáció foly az abodi iskolák államosítása érdekében, s ha híveim mindamellett kitartottak s kitartanak iskolájok jellege mellett, megvagyok győződve, hogy vallási életükhöz való ragaszkodásuknak ezen dicséretes tanújelét Nagyméltóságod is honorálni méltóztatik s a községesítés tervének elejtésével a görög katolikus iskola megfelelő fejlesztését méltóztatik előmozdítani s én előre is kijelentem, hogy iskoláinkban a másvallású tankötelesek is testvéri fogadtatásban és gondozásban fognak részesülni.*

Nagyméltóságod ilyen irányú kegyes intézkedését kérve s kiváló tiszteletem őszinte nyilvánításával vagyok.”

És a miniszter, értékelve az abodiak iskolájuk melletti bátor kiállását, ejti ugyan a görög katolikus iskola községesítési tervét, ám az iskolaügy továbbra is napirenden marad. Ez viszont a jövőre nézve mégiscsak biztató, hiszen a tárgyalások az abodi görög katolikus iskolának és a tanítói lakásnak az átépítéséhez illetve felújításához adandó állami segély kiutalásáról folynak. A megvalósítás azonban még egy pár évet várat magára. Ám addig is maradjunk még az 1930-as évek elején.

Az iskolaszékkel egyetértésben az érsek rendeletére 1931. március 8-án tartotta meg választási közgyűlését a hitközségi képviselőtestület. 20 rendes tag és 7 póttag megválasztására került sor. A neveket 15 nappal a választás előtt közhírré tették és a lelkész a szószékről kihirdette.

Az elnök bejelentette, hogy a jelölőbizottság javaslatának figyelembevételével az iskolaszék összeállította a hivatalos listát, melyet közszemlére kitett. A választás levezetésére pedig az iskolaszék elnökéből, jegyzőjéből és további két tagból (**ifj. Papp Ferenc és ifj. Barva János**) álló bizottságot küldött ki. A választás záróráját az elnök déli 12 órára tűzte ki. Ezt követően a küldöttség a szavazatokat megszámolta és a hivatalos végeredményt megállapította.

A választásban 32 fő hitközségi tag vett részt. *A jegyző Dudinszky Júlia volt.*

Megválasztásra került (miután ellenlista nem volt) egyhangúlag, rendes taggá: **id. Barva János, Papp K. József, ifj. Barva József, ifj. Görög Mihály, Csenger János, Tóth Sz. László, Csontos Ferenc, Zagraj József, ifj. Barva János, idősb Barva József, Rakaczki József, Stuhán Ferenc, idősb Barva Ferenc, Zubrik Ferenc, Zubrik Mihály, ifj. Gál József, Szemánszki János.**

Póttagok: Papp Gyula, Olajos János, Marcinko László, Kondás István, Kocsis Mihály, Andrejko János és F. Beresnyák András.

A lelkész a megválasztottak névjegyzékét 8 napra a parókián közszemlére tette ki és a szószékről kihirdette. A választás ellen 15 napon belül bejelentéssel illetve panasszal lehetett élni, írásban (jegyzőkönyvbe mondva) és mindezt az iskolaszéknél lehetett megtenni.

Ezt követően (április 3-án) a hitközség új képviselőtestülete és iskolaszéke együttes ülést tartott, ahol egy téma, az iskolaépület melletti kút építése illetve az iskola körüli kerítés elkészítése miatti költségvetési hiány szerepelt. Ez a rendes évi költségvetésen fölül újabb adó megszavazását jelentette. A szükséges költség összegét 12.000 azaz tizenkettőezer pengőben állapította meg a gyűlés, és ennek adó formájában történő kivetését egyhangúlag megszavazta.

Mint már láttuk, az 1920/21-es tanévben működött egy ifjúsági egyesülete az egyházközségnek. Az **1931-es évben** újra találkozunk egy hasonló szervezettel. A fellelt iratok szerint a **Műkedvelő Egyesület** 1932. január 30-31-én illetve február 5-6-án színi előadásra készült. Az előadás időpontját annak rendje és módja szerint be is jelentik a Magyar Műkedvelő Egyesületek Országos Szövetségének, amely szervezet Budapesten az Akadémia utcában székelt. Az Egyesületnek egy 1932. január 10-én elküldött levélből azt is megtudjuk, hogy a bemutatásra kerülő színdarabok előadási jogát a Szent István Társulat útján megszerezték illetve a jogdíjat oda befizették. A műkedvelő előadáson egyébként *Szigligeti Edétől „A Cigány", Csite Károlytól pedig „A bíró leányai"* című darabot vitték színre.

Dudinszky Ilona „viszonylag" hosszú ideig maradt Abodon. Nyugdíjaztatása miatt megüresedett állásra *1936. október 8-án választottak helyettes tanítót*.

Hat pályázó jelentkezett. Ebből hármat jelölt az egyházi főhatóság: *Papp József Kálmánt, Holló Lászlót és Artim Józsefet.* A titkos szavazáson Artim 18, még a másik kettő egy-egy szavazatot kapott. **Artim József** kántortanító kinevezési okmányát október 26-án adta ki az egyházmegyei főtanfelügyelő. Artim díjlevelének javadalmazási tételei megegyeztek az Orosz tanítónak 1927-ben megállapított javadalmazási tételeivel.

Épül az új iskola

A görög katolikus hitközség **1937. február 14-én** tartotta újabb *képviselőtestületi alakuló gyűlését.* Miután az érsek jóváhagyta az 1936. december 31-én megejtett képviselőtestületi választást, az eskütételt valamint az alakuló gyűlést erre a napra tűzte ki. Az ünnepélyes eskütétel után abszolút többséggel az alábbi személyek kerültek megválasztásra a különböző tisztségekbe:

1. Gondnok: **Papp György**
2. Jegyző: **Kocsis Mihály, kántor**
3. Pénztáros: **Andrejko Ferenc**
4. Felszólalási Bizottság tagjai: **Papp K. József, Gál Ferenc, Barva József, Tóth Sz. János.**
5. Számvizsgáló és Igazoló Bizottság tagjai: **Papp D. Ferenc, Szabó Z. Ferenc, Szaffka Manó.**
6. Iskolagondnok: **Marcinko László**

Artim távozását követően az iskolaszék **Szembratovics Ágostont** választja meg új tanítónak. Szembratovics nőtlen, görög katolikus vallású fiatalember 1911. 06. 02-án, Hámorban született. Oklevelét Miskolcon szerezte, 1932. 06. 23-án. Előbb Miskolcon tanít. **Abodon 1937. 07. 27-től állt munkába**. Esküt tett 1938. 04. 28-án, **lemondott: 1942. 02. 28**. Leventeoktatói képesítése is volt. Abodon a természetbeni (azaz a szolgálati) lakásban kapott elhelyezést. Kántori teendőket nem végzett. Helyi javadalma 27 egységben lett megállapítva. Változatlan összegű jövedelme készpénzben évi 567 pengőt tett ki. A tanítói lakással egy épületben lévő, 63 m²-es alapterületű tanteremben I-VI. osztályig tanította a gyermekeket. Az iskola udvara mintegy 172 m²-t tett ki, a tanítói lakáshoz tartozó kert 280 öles volt és a tanítói javadalom részét képező szántóföld pedig 7 kh 92 □-öl. Az iskolának kútja, ivóvize volt. A tanítás „egyhuzamos" volt, az I-VI. osztályban együtt és egyszerre történt a tanítás. A tanító államsegélyt kapott.

A körzeti iskolafelügyelő az edelényi állomáshelyű Joó Vencel volt.
Az 1937. október 1-i állapotokat tekintve az általános irányultságú továbbképző iskolába összesen 19-en jártak.

Tanulók				
neme	**I.**	**II.**	**III.**	**Összes**
	osztály			
fiú	4	2	3	9
lány	2	4	4	10
Összes	**6**	**6**	**7**	**19**

A mindennapi elemi népiskola létszáma 60 fő volt.

kor	**nem**	**I.**	**II.**	**III.**	**IV.**	**V.**	**VI.**	**Római kat.**	**Gk. kat.**	**Magyar anyanyelvű**
6-11	Fiú	4	5	5	0	4	8	5	22	26
éves	leány	7	3	8	6	5	5	9	24	34
Összesen		**11**	**8**	**13**	**6**	**9**	**13**	**14**	**46**	**60**

A tanulók táplálkozását, ruházkodását, tan- és íróeszközökkel való ellátását általánosságban kielégítőnek tekinthetjük.*107*

1937. augusztus 1-én az újonnan választott **testület rendkívüli összehívására** kerül sor. A miniszter ugyanis *6.000 korona államsegélyt* utal ki az abodi görög katolikus hitközségnek *iskola és új tanítói lakás építésére*.

A testület határozatában vállalta, hogy az építkezéshez *„megállapított nagyságú, száraz iskola építésre minden tekintetben megfelelő”* telket biztosít, ugyanakkor a kivitelezést *„a VKM (Vallás-és Közoktatásügyi Miniszter) által adott vagy jóváhagyott terv szerint, a m. kir. Államépítészeti hivatal irányítása mellett kötendő szerződés útján, s e hivatal ellenőrzése mellett végezteti”*.

Az egyházközség saját terhére vállalta építéshez szükséges, államsegélyen fölüli összeg előteremtését:

-„egyrészt az iskolaépületből kiszedendő, használható épületanyagnak az új épületbe való felhasználásával,

-másrészt az építkezéshez szükséges kézi és igás napszámoknak az 1926. évi VII. t. c. 4. §-nak rendelkezése értelmében természetben való szolgáltatásával teljesíti. Úgy értve ezt a kötelezettséget, hogy azok a hitközségi tagok, akiknek igájuk van, adják az összes fuvart és az igát, az igával nem rendelkezők szolgáltatják viszont az összes kézi napszámot.”

A vállalkozóval pedig olyan szerződés megkötését írták elő *„amely szerint a vállalkozó az építkezés folyó év november végéig tető alá hozza, és az építkezést 1938. május végéig befejezi. Az ilyen értelmű szerződést még szeptember folyamán a VKM-nek tudomásulvétel céljából bemutatják.”*

Végül a hitközség kötelezte magát, hogy az újonnan épült tantermet 1938. augusztus végéig bebútorozva, felszerelve a rendeltetésének átadja.

A testületi határozatot azonban a királyi tanfelügyelő nem fogadta el. Nem találta ugyanis megnyugtatónak, hogy az építési államsegélyen felüli költségeket az egyházközség csak úgy vállalja magára, hogy azokat egyrészt az iskolaépületből kiszedendő, használható épületanyagnak az új épületbe való felhasználásával, valamint a kézi-és igás napszámok kiszolgáltatásával teljesíti. Ebből ugyanis azt a következtetést vonta le, hogy nincs meg a fedezet az építkezésre.

1937. augusztus 30-i levelében azt kérte az iskolaszéktől, hozzon egy új határozatot, amely szerint a rendeletben előírt feltételeket minden fenntartás és kikötés nélkül teljesíti. Ellenkező esetben az államsegély visszavonásra kerül. Az 1920-30-as évek kormányzati politikája egyébként stratégiai ágazatként kezelte a művelődésügyet, az oktatást, a kultúrát. **Bethlen** *miniszterelnök* és **gróf Klebelsberg Kunó** később pedig **Hóman Bálint** *kultuszminiszter* oktatás- és kultúrpolitikájának célja az egész magyar társadalom műveltségi színvonalának emelése, korszerűbbé tétele volt.

Felismerték, hogy a képzett és bizonyos kulturáltságú munkaerő minden szinten előfeltétele a termelés és a gazdaság növekedésének. Ezért a távlati célt a lehető legszélesebb alapok megteremtésével látták lehetségesnek. Erre pedig már a polgári korszak elejétől érvényben lévő népoktatás, az elemi oktatás teljessé tételével, a közvetített ismeretanyag korszerűsítésével volt mód.

A hatosztályos elemi népiskola (6-tól 12 éves korig) jól működő oktatási rendszer volt, a gondot inkább az „oktatáson kívüli" környezet jelentette: az elemi iskoláskorúak –főként a tanyavilágban és a szegényebb falusi családokban – nem jártak rendszeresen iskolába.

Az elemi iskola elvégzése az analfabétizmus felszámolását és az állampolgári léthez szükséges ismeretek minimumát adta. Az írni-olvasni tudó, a számtani alapműveletek birtokában lévő és a nemzeti történelem, kultúra alapfogalmait elsajátító, valláserkölcsi szellemben nevelt állampolgár, legyen az paraszt, munkás vagy állami alkalmazott, munkavégzésében kamatoztatta ezeket az ismereteket. Felfogása, mentalitása az állampolgári és hazafias tudat egy bizonyos szintjét jelentette. A Klebelsberg-féle koncepcióban részben egy magasan kvalifikált, de a nemzeti gondolattól áthatott értelmiségi elit képzése, részben a lakosság egészének konzervatív-keresztény alapozású alapképzése fogalmazódott meg.

Az **1926-ban** elfogadott *népiskolai törvény 1930-ig bezárólag 3.500 új tanterem és ezekhez kapcsolódó 1.500 tanítólakás felépítését írta elő.* A törvényt maradéktalanul végrehajtották. Az új iskolák a tanyavilágban, a városok iskolával nem rendelkező külterületein épültek fel. (Ezek egy vagy két tantermesek, de téglából, cseréptetővel, olajos padlóval, megfelelő mellékhelyiségekkel készültek. Felszerelésük: a diákok fapadjai, katedra, tábla, szén- vagy fatüzelésű vaskályha, a falon az állami címer, a kormányzó arcképe, egy Magyarország térkép és egy földgömb, s a vele járó „golyós" számológép volt.) A „Klebelsberg-iskola" mellé épült tanítólakás lehetővé tette, hogy a törvény értelmében a szakképzett pedagógus is otthont találjon az „isten háta mögött".

A hitközség természetesen vállalta, hogy az előírt feltételeknek megfelel. Igaz, az építés során kénytelenek voltak kölcsönfelvételhez is folyamodni, de semmiképpen nem akarták elszalasztani ezt a lehetőséget, hiszen az iskola nagyon rossz állapotban volt.

A végelszámolásnál 1.589 pengő „túlkiadás" merült fel. Ebből 1.028 pengő a munka, és 561 pengő pedig a felvett kölcsön összege volt. Ennek az összegnek kellett tehát fedezetet találni. Az 1940. március 4-i hitközségi képviselőtestületi gyűlésen az elnök pótadó kivetését indítványozta. A testület egyhangúlag elfogadta, hogy az 1.589 pengő felét adó alapon, a másik felét viszont a 15 éven felüli személyek után vessék ki.

1940. november 3-án kerül sor az 1941. évi egyházi és iskolai költségvetés megszavazására. Az egyházi főhatóság 1941. március 12-én hagyja jóvá.

A hitközség költségvetésében a szükséglet 387 pengőt, a fedezet 397 pengőt tett ki. Az iskola szükségletét 2.182,20 pengőben, míg fedezetét 2.182,20 pengőben állapították meg. Az elnök bejelentette, hogy a szükségletekre a kivetés 809,68 pengő lesz, és a hitközségi és az iskolai költségvetést valamint a kivetést, templomi kihirdetés után, az iskolában fogja közszemlére tenni. A kivetés az adóalap 25%-ával történt, és 121 családot érintett.

A **tanító** ekkor **Szembratovics Ágoston** volt, az **iskolagondnok** pedig **Zsemko János**.

1941. évi egyházi és iskolai költségvetés

	Szükséglet	**1940-ban a főhatóság által megállapított**	**1941.-re az iskolaszék által elfogadott**	**Az egyházmegyei hatóság által megállapított**	**Észrevétel**
1	A néptanító rendes fizetése (27 értékegységben)	567 P(engő)	567 P	567 P	Díjlevél szerint
2.	A tanító fizetés kiegészítő államsegélye	960	1.140	1.140	
3.	Tanítói failletmény 12 m³ á 15	1941. IX. 3.			180
4.	Az Orsz. Tan. Nyugdíjintézet javára	163 P 20 f	163 P 20 f	163 P 20	163 P 20 f
5.	Beíratási díj			25	25
	a./ Kath. tanítói internátus	21 42	21 42	21 42	
	b./ Ifjúsági segélykönyvtár részére	21	21	21	
6.	Iskolai épületek tűzkár elleni biztosítása	6	6	6	6
7.	Az iskola épületek és tartozékaik fenntartása, javítása	20	20	20	20
8.	Tanterem tisztántartása és fűtése	20	20	20	20
9.	Iskolai felszerelésre, tanszerekre és eszközökre	10	10	10	10
10.	A tanterem fűtésére szükséges tüzelőanyag ára	120	120	120	
11	Padló olajozás	18	18	18	
12.	Tanítói lakás házadója		41	41	
13.	Előre nem látott költségekre	5	5	5	5
14.	Iskola takarítás	30	30	30	30
Összesen:		**1.961 P 20 f**	**2.182 P 20 f**	**2.182 P 20 f**	**493 P 20 f**

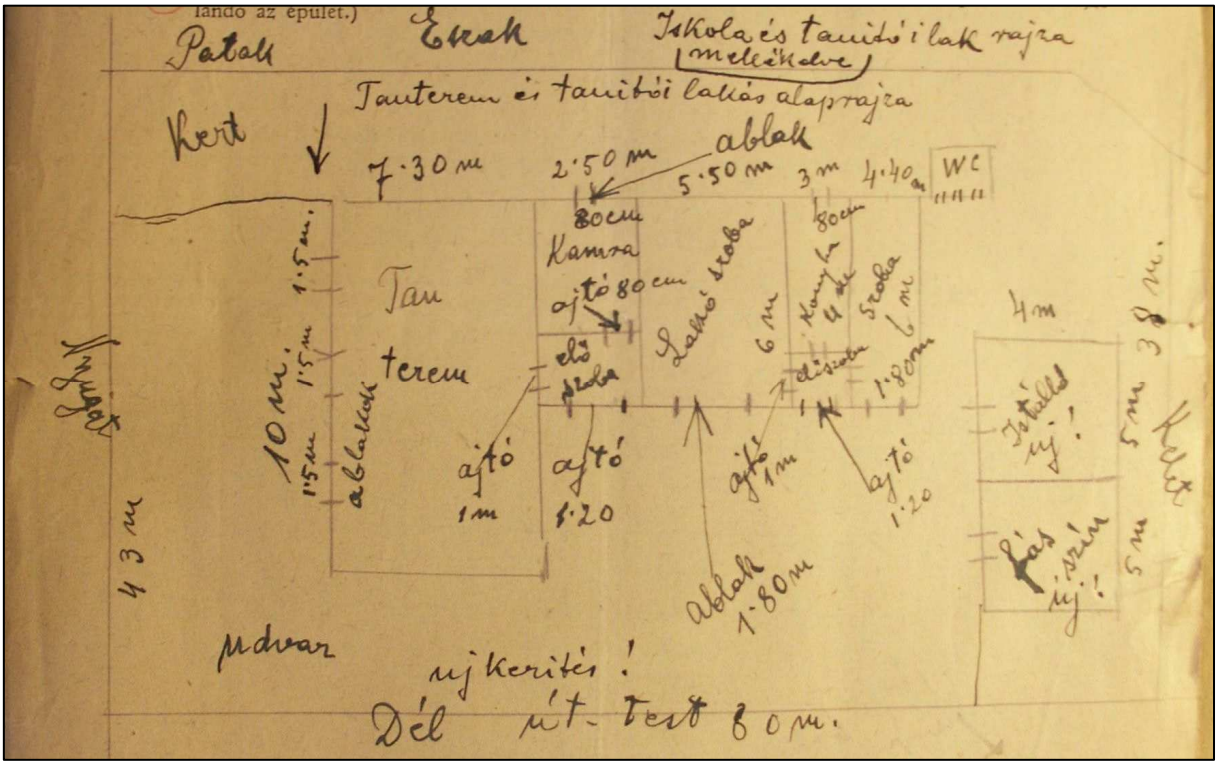
	Fedezet	**1940-ban a főhatóság által megállapított**	**1941-re az iskolaszék által elfogadott**	**Az egyházmegyei hatóság által megállapított**	**Észrevétel**
1.	A tanítói fizetés kiegészítés államsegélye	960 Pengő	1.140 P	1.140 P	
2.	Az iskolát fenntartó lakosok a tanító díjazásához				Díjlevél szerint
3.	Beíratási díj	42	42	42	
4.	Iskola fűtése természetben	120	120	120	
5.	Tandíjkárpótlás címén	70 P 52 f	70 P 52 f	70 P 52 f	
6.	Mivel a bevételek az előirányzott szükségletet nem fedezik, a hiány fedezésére kivetett adó	768 P 68 f	809 P 68 f	809 P 68 f	
	Összesen.	**1.961 P 20 f**	**2.182 P 20 f**	**2.182 P 20 f**	

1941. június 20-án az iskolalétszám: 52 fő, ismétlős: 12 fő. Szembratovics Ágoston tanító végezte a leventeoktatást is. A görög katolikusok közül 4 gyerek a reformátusok iskolájába, 4 pedig Miskolcra, a római katolikus gimnáziumba járt.

Abodon a hitoktatás heti 3 óra, az ismétlőben 1 óra volt. Galvácson heti 1 óra, az ismétlőben szintén. Meszesen, Szalonnán, Ládbesenyőn havi 1 óra, a többi helyen alkalmilag, de évente legalább 4-szer.

A filiákon a gyerekek a római katolikus iskolába jártak:

Galvács	4
Meszes	7
Szalonna	14
Ládbesenyő	16
Szendrőlád	5
Szendrő	9
Szuhogy	4
Rudabánya	12
Alsótelekes	3
Felsőtelekes	6
Összesen:	**80 fő**

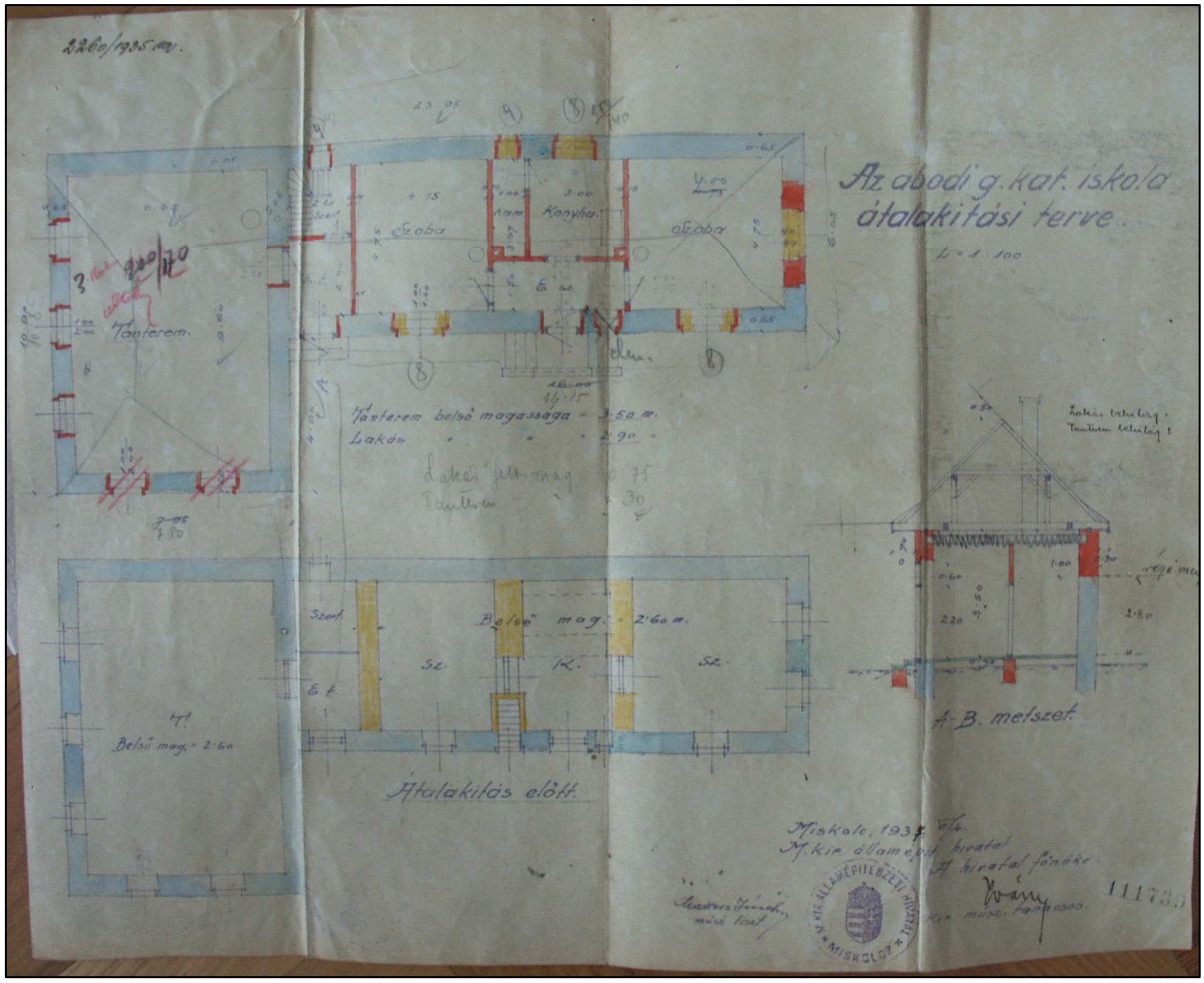

Egykorú rajz az újjáépített görög katolikus iskola és tanítói lakás elrendezéséről. (A szerző felvétele)

Az iskola 1941. évi költségvetését 816 P bevétellel és ugyanennyi kiadással hagyta jóvá a képviselőtestület. Az ekkor készült felmérés alapján az iskola állapotáról ezeket jegyezték fel: Az 1939-ben átépített iskola alapja kő volt ugyan, de szigetelve nem volt.

Falazata kőből és vályogból állt, padlózata pedig deszka volt. A tanterem belmagassága 3,60 méterre nőtt. Az épület jó állapotban volt.

1939-ben 9.000 P államsegélyt kapott a hitközség az iskolaépítésre, az iskolafenntartó maga 3. 000 P értékben járult hozzá az építkezéshez.*108*

Az iskola átalakítási terve. (A szerző felvétele)

Az 1942/43-as tanévre beírt tanulók 1942. október 1-én.

Osztály	Tanuló	Rk.	Gk.	Ref.
I.		5	24	
II.		3	10	
III.		-	3	
IV.		6	8	
V.		2	6	
VI.		1	4	
Összesen:	**72**	**17**	**55**	**-**

1934/35. tanévben:	72
1935/36.	69
1936/37.	64
1937/38.	65
1938/39.	58
1939/40.	60
1940/41.	66
1941/42.	72 fő

Az 1941. évi népszámlálás szerint

1927/29-ben született	12/14 éves:	17
1930/31	10/11	19
1932/33	8/9	28
1934/35	6/7	17
1936/38	3/5	20
1939/40	1/2	18 fő

Az 1942/43-as költségvetéshez az alábbi adatokat vették figyelembe:

Beiratkozott tanulók

	mindennapi iskola	**továbbképzős**
Görög szertartású	44 fő	18 fő
Latin szertartású	12 fő	5 fő
Összesen:	**56 fő**	**23 fő**

Az adóalap:

Földadó	1.948 P 32 f
Házadó	1.286 P 08 f
Általános kereseti adó	89 P 45 f
Összesen (Teljes iskolai adóalap)	3.323 P 45 f

A teljes adóalapra 30%-os adókivetés volt, iskolai adó címén. Az iskolában ekkor egy szervezett tanítói állás volt, ez is államsegélyes. A tanulói létszám 56 fő volt.

Az újabb tanítóhiány miatt az iskolaszék Dudinszky Júlia nyugdíjas tanítónőt bízza meg a helyettesítési feladatok ellátásával. Dudinszkynak ezután is gyakran akad munkája. Az időközben **Hargitai Ágostonra** *nevet változtató Szembratovics tanító* ugyanis miután az ajaki görög katolikus népiskolához átkéri magát, *1942. február 22-i hatállyal lemond az abodi állásáról*.

A lemondásával újra megüresedő állásra a Néptanítók Lapja 1943. július 1-i számában meghirdetett pályázatra ketten jelentkeznek. *Tölgyesi József és Koleszár Ilona*. Mivel Koleszár Ilona okmányait a felszólításra sem adja be, így visszalépettnek tekintik és az 1943. július 25-i tanítóválasztáson egyhangúlag az egyedüliként maradt **Tölgyesi Józsefet** választják meg.

Tölgyesi 1912. szeptember 12-én született Miskolcon. Görög katolikus. Nőtlen. Tanítói oklevelét 1939. június 22-én szerezte ugyancsak Miskolcon. 7 jeles és 3 jó eredménnyel.

Tanítói pályán eddig töltött szolgálati ideje:

1939. 10. 05. – 11.05-ig,

1940. 03. 03. – 12.02-ig: Alsógagy,

1940. 12.02.- 1943. 04.30-ig: katona.

Egyéb képzettsége: gazdasági tudása, tüzér zászlós valamint levente oktató.

A tanító természetbeni járandóságát a képviselőtestületi tagok az 1942. november 27-i költségvetési tárgyaláson a következőkben állapítják meg, az érvényben lévő helyi árak figyelembe vételével:

1.	2 q búza á 30 Pengő	60 P
2.	1 q bab á 55 P	55 P
3	11q rozs á 26 P	286 P
4.	12 m³ tűzifa á 12 P	144 P
		545 P
	Tanítói nyugdíjjárulék	163 P 20 f
	Dologi kiadások összege	290 P
	Összes szükséglet:	998 P 20 f
	Fedezet átmeneti tételekből	42 P
	Kivetésből fedezendő	956 P 20 f

Az 1943. január 30-i képviselőtestületi gyűlésen az 1942. évi egyházi és iskolai zárszámadás került napirendre. Gyulai Jenő elnök a számvizsgáló bizottság folyó év január 6-án kelt javaslatát -miszerint zárszámadásokat helyesnek találta és azt elfogadásra ajánlja - a képviselőtestület elé terjesztette. A jelenlévő **Barva János** *gondnok*, valamint **Zsemko János, Gál Ferenc, Andrejko Ferenc, Tóth Sz. János, ifj. Barva József, Barva Ferenc, ifj. Görög Mihály, Medve P. Ferenc** *képviselőtestületi tagok* a zárszámadás számait megtárgyalták és jóváhagyták, egyúttal pedig az egyházközség tisztviselőinek a felmentést megadták.

1942. évi zárszámadás számai

	az egyház pénztárában	**az iskola pénztárában**
A bevétel:	2.363, 23 P	1.920, 14 P
A kiadás:	2.224, 58 P	1.753, 60 P
Pénzmaradvány:	138, 65 P	166, 54 P

Az 1943/44-es tanév 1943. november 22-én kezdődött. A mindennapi iskola létszáma 51 fő volt. 31 fiú és 20 lány. 39-en voltak a görög katolikusok, 12-en pedig a római katolikusok.

Az általános, gazdasági irányú továbbképzőbe járt: 15 fiú és 14 leány, összesen 29 tanuló.

I. o.	6 fiú, 8 lány.
II. o	5 fiú, 4 lány.
III. o.	4 fiú, 2 lány.

Osztály	**A tanulók száma**	**Római kat.**	**Görög kat.**	**Anyanyelv**	**Nemek szerint**		**Betöltött életkor szerint-tekintet nélkül arra, hogy a tanuló mely osztályba jár -**		
					Fiú	leány	Éves	fiú	leány
I.	5	2	3	Magyar	3	2	6-9	24	12
II.	10		10		10	-			
III.	12	3	9		7	5	10-11	7	8
IV.	9	3	6		4	5			
V.	12	2	10		5	7	12-13		
VI.	3	2	1		2	1			
Összesen	**51**	**12**	**39**		**31**	**20**		**31**	**20**

A helyettesítő tanító ezúttal is Dudinszky Júlia, hiszen Tölgyesi József sem volt már Abodon. Az új tanítóra viszont bő félévet kell még várni. A vármegyei közigazgatási bizottság ugyanis csak 1944. május 24-én hagyja jóvá **Vass Erzsébet** gk. tanítónő helyettes tanítónővé történő kinevezését. Miután az abodi gk. népiskola I. számú tanítói állása tényleg és jogilag megüresedett, és a szabályszerű pályáztatással megválasztott tanító ellen fellebbezés nem érkezett, a tanerő, Vass Erzsébet működését 1944. március 7-napján megkezdheti.

Vass hivatali esküjét 1944. február 28-án tette le. Jó minősítésű oklevelét 1941. június 9-én szerezte, magyar állampolgárságát közilletőségi bizonyítvánnyal igazolta. A közigazgatási bizottság a díjlevelét szabályszerűnek találta, azt az egyházi főhatóság is jóváhagyta. Az állás helyi javadalma 28 egységben lett megállapítva. Vass Erzsébet 1922. július 26-án született Miskolcon.

Vass Erzsébet díjlevele az 1917. július 11-i javadalmi jegyzőkönyv alapján:

Sorszám	**A javadalom**	**Forrás**	**Az ingatlan**		**A term.szolg. mennyiségének**	**u.a. egység árának**	**A szolgáltatók sztámának**	**A javadalmi tétetek pénzértéke**	**Tisztán tanítói**
			kataszteri jövedelme	**átlagos hozamérték**	**5 évi átlaga**				
1.	12 m³ tűzifa	A hitközségtől			12 m³	4 P	650	48 P	48 P
2.	2 db legeltetési jog				2 db	4 P	650	8 P	8 P
3.	7 kat. Hold 92□-öl föld		35.97	72.20				88.16	88.16
4.	3 köböl búza							54	54
5.	12 köböl rozs							194.40	194.40
6.	1 köböl bab							18	18
Összesen:								**410.56**	**410.56**

Vass Erzsébet sem marad hosszabb ideig elődeinél. Már az 1944/45-ös tanévet sem kezdi el.

Miközben új tanítót keresnek, Papp érsek szeptember végén levelet intéz Gyulai esperes úrhoz, hogy a tanköteles korú gyermekek beíratását szorgalmazza. Erre a tanévre ugyanis mindössze csak 18 tanköteles korút írattak be az iskolába. Hihetetlennek tartja, hogy csak ilyen kevés gyermek van a faluban. Ezért pótjelentést kér a beíratásokról. Egyben figyelmezteti is az esperest, hogy *„a beíratási díj alól leendő felmentéseket csak az iskolaszék az e célból tartott ülés jegyzőkönyvében javasolhatja az em. (egyházmegyei) Főhatóságnál."*

Végül megjegyzi, hogy addig is, amíg a lemondott tanítónő helyett újat választanak, a rendszeres hittantanításnak folynia kell!

Az új tanító megválasztása 1944. november 21-én megtörténik. Ezen a testületi ülésen **Gyulai Jenő** *hitközségi elnökön* kívül **Barva János, Zsemko János és Barva József** *képviselőtestületi tagok* voltak csak jelen. Miután az elnök megnyitotta a gyűlést elmondta, hogy *„a háborús elfglaltság miatt"* a másodjára meghirdetett gyűlésen is csak ennyien tudtak megjelenni (**ifj. Görög Mihály, ifj. Barva Ferenc, id. Tóth Sz. János, Andrejko Ferenc, Görög László, Papp György, ifj. Marcinko László** *képviselőtestületi tagok* továbbra is hiányoznak), ennek ellenére illetve ennek tudatában határozatképesnek nyilvánította az ülést.

Azt kérte a tagoktól, hogy **Hodermárszky Tihamér** *állami tanítót* ideiglenesen bízzák meg a tanítói munkák elvégzésével, hiszen a lemondás miatt megüresedett a tanítói állásra

tanító még mindig nem jelentkezett. Papp Antal miskolci c. érsek, apostoli kormányzó 1945. március 12-én hagyja jóvá Hodermárszky tanító megválasztását.

Hodermárszky 1900-ban született Áj falucskán és a Bereg megyei Oroszvég községből mint menekült költözött Abodra. Az elemi népiskolai tanító, görög katolikus, magyar anyanyelvű, nős, 4 gyermek apja. Tanítói oklevelét 1926-ban szerezte, ezen kívül gazdasági tanfolyamot is végzett. Kántori teendői nem voltak. A természetbeni (szolgálati) lakásban lakott.

Miután ideiglenes tanítóvá megválasztották, fizetségül abban állapodtak meg vele, hogy minden letanított hónap után 1 q (mázsa) búzát és 1 m³ (köbméter) tűzifát fizet neki a hitközség. Az 1944/45-ös tanévre javadalma 28 egységben lett megállapítva. Az I-VIII. osztályig 222 m²-es alapterületű iskolában tanított. Az iskola egy épületben volt a szolgálati (tanítói) lakással. Ez idő szerint az iskolának kútja volt. A szolgálati lakás jó állapotban volt, de az iskolaépület már javításra szorult. A mellékhelyiségek ugyancsak rossz állapotban voltak. Megközelíthetőség szempontjából az utak ősszel sárosak, télen illetve tavasszal nagyon rossz állapotúak voltak. Az iskola fűtéséhez szükséges anyag a tanévre biztosítva volt. A tanító államsegélyt kapott. A tanítás 1944. november 21-én kezdődött, és egy huzamban tartott, a tanév végéig.

A község decemberben a harci csapatok átvonulási területe lett. Az „eseménynek" több középület is áldozatul esett. Az iskolai felszerelés például teljesen tönkrement, bútorzat (padok, asztal), amelyet sürgősen pótolni kellett. A hiányzó padok pótlására az abodi gk. iskola 6 db iskolapadot kölcsönkért az Abod-Királykút pusztai községi iskolától az iskolai tanév végéig. Ebből aztán némi huza-vona is kerekedett, mert a királykútiak még a következő tanév novemberében sem kapták vissza a padokat. Panaszos levelükre (1946. okt. 26.) a tanfelügyelőnek kellett közbelépni, aki az iskolaszék elnökét kérte az ügy kivizsgálására illetve tájékoztatást kért tőle a szükséges intézkedések meghozataláról.

A hadak elvonultával lassan indult az élet. A tanköteles gyermekek be voltak ugyan iskolázva, de ahogyan a felnőtt lakosság, úgy a gyermekek is nagyon megsínylették ezt az időszakot. A tanító a tanulók táplálkozását 50%-ban nem eléggé jónak, 30%-ban gyengének, 20%-ban rossznak; ruházatát pedig fele részben jónak, fele részben gyengének ítélte.

Az 1945/46-os tanévet viszont már 8 osztállyal kezdi a gk. iskola. Annak ellenére, hogy a 8 osztályos általános iskolává fejlesztéséről csak 1946. szeptemberében hoz határozatot az egyházközség képviselőtestülete.

Az egyházi főhatóság és több helyi képviselő kérésére került sor az 1946. szeptember 12-i gyűlés összehívására. A képviselők a hívek közös akaratát hangoztatták, hogy az abodi gk. iskola általános iskola legyen. Mivel pedig *„a beiratkozott tankötelesek száma felülhaladja a nyolcvanat, ezek tanítását az előírásnak megfelelő módon egy tanító nem láthatja el, mondja ki a képviselőtestület az abodi gk. iskolának általános iskolává való fejlesztését és a második tanítói állás megszervezését"*.

A község lakosai pedig a második tanítói állás megszervezésével kapcsolatban felajánlották, hogy a tanítói kezdő fizetés 10%-át vállalják. Arra kérték a Vallás- és Közoktatási Minisztériumot, hogy e 10% hozzájárulásával engedélyezze a második tanítói állás megszervezését. A lakosok kérvényükben azt is előadták, hogy iskolájukért még nagyobb áldozatra is hajlandóak volnának, annak ellenére, hogy megélhetési viszonyaik nagyon nehezek. Erről egyébként a minisztérium személyesen megjelent tisztviselője is meggyőződhetett.

A rossz gazdasági helyzetben lévő község általános földadóját egyébként elengedte a hatóság, sőt a beszolgáltatási kötelezettség alól való mentességet is megkapták az abodiak. A nehéz megélhetési viszonyok ellenére tehát már „csak" ezért is vállalták a 10%-os hozzájárulást, de legfőbb indokuk az volt, hogy gyermekeiket az *„új idők követelményeinek megfelelően saját iskolájukban akarják neveltetni"*.

De térjük még vissza egy kicsit az előző (1945/46-os) tanévhez. 1945. szeptemberében 81 tanuló kezdi el az iskolát. És ha még emlékszünk az 1915/16-os tanévre, ahol a 126 fős iskolai

létszámból a fiúk kétszer annyian (84) voltak, mint a lányok (42), akkor az idei tanév adatait látva azt kell megállapítanunk, hogy ez az arány – ez elmúlt 30 év alatt – nemcsak, hogy kiegyensúlyozottabb lett, hanem a lányok javára (és nem is oly kis mértékben), teljesen megfordult (fiú: 37 fő, lány: 44 fő!). (Genetikai kutatók számára igazán érdekfeszítő kutatási téma lehet, a nemi dominancia ily nagy arányban történő megváltozása.)

Osztály	**A tanulók száma 1945. okt. 1-én.**	**Vallás**		**Anyanyelv**	**Nemek szerint**		**Betöltött életkor szerint tekintet nélkül arra, hogy a tanuló melyik osztályba jár**		
		Római kat.	**Görög kat.**		**Fiú**	**Lány**	**Éves**	**Fiú**	**Lány**
I.	18	6	12	Magyar	10	8	6-9	15	16
II.	10	1	9		4	6			
III.	11	3	8		7	4	10-11	9	12
IV.	9	2	7		3	6			
V.	10	4	6		4	6	12-13	6	10
VI.	12	1	11		5	6			
VII.	6	2	4		2	4	14 és ezen felül	5	8
VIII.	5	-	5		1	4			
Összesen	**81**	**19**	**62**		**37**	**44**		**35**	**46**

Hodermárszky tanító úr bár október 12-i hatállyal lemond abodi állásáról, és a tankerületi főigazgató a tanítót, saját kérésére és költségére, a miskolc-hejőcsabai gör. kat. népiskolához át is helyezi, ennek ellenére, még egy ideig abodi állásában marad. Annál is inkább, mert az I. számú tanítónak megválasztott **Egressy Károly** Balkány-Görénypusztáról keltezett levelében családi okokra hivatkozva szintén lemond állásáról. Egressy egyébként is csak a megválasztásakor jelent meg személyesen. Azután ismeretlen helyre távozott. Igaz a családja még 1947. januárjában is Abodon kereste.

Miután Hodermarszky állami tanítót, 1946. november 4-től újabb kérelmére, de most már a hatvani népiskolához, a vallás- és közoktatási miniszter azonnali hatállyal áthelyezte, a megüresedett állásra ideiglenes helyettesítő minőségben, az iskolaszék **Gyulai Gáborné**, *született* **Pataky Ilona** *okleveles tanítónőt* alkalmazza. Pár hónapra rá megtörténik a véglegesítése is. A képviselő testület ugyanis 1947. március 1-vel a II. tanítói állásra rendes tanítónak megválasztja. Esküjét március 4-én teszi le.

Gyulainé Kuttenbergben született, 1916. október 20-án. (Férje lelkész, az iskolaszék elnöke, aki nemsokára édesapjától Gyulai Jenőtől veszi majd át az abodi egyházközség életének szervezését, irányítását, a hívek lelki gondozását. A lelkész férj fizetése ekkor 172 Ft volt, amelyben a lakáspénzének egyhavi összege is benne foglaltatott.). Pataky Ilona 1939. augusztus 15-én kötött házasságot Gyulai Gáborral. Gyulainé oklevelét az Irgalmas Nővérek Római Katolikus Érsekség Tanítóképző Intézetében, Miskolcon szerezte. Családi pótlékot férje után kapott. Életük során 6 gyermek született. Sorrendben: Iván, Éva, Ákos, Péter, Gábor, Rita.

Az 1946. szeptember 12-én megválasztott Egressy Károly lemondásával megüresedett állásra a Köznevelés december 1-i számában jelent meg az újabb hirdetés. Erre két 2 pályázó akad. **Hizsnyik Gyula** és *Borbély Péterné, Törőcsik Lujza*.

Az 1946. december 27-i jegyzőkönyv szerint Hizsnyiket választják, *„mert férfi, jobb minősítésű az oklevele (jeles), jobb minősítésű a működési bizonyítványa, ezért az iskola vezetésére alkalmasabb”.*

Az 1946. november 16-án, az iskolaszék előterjesztése alapján elfogadott költségvetés:

Az I. tanító fizetése
a./ a hitközségtől (8X28)
1./ javadalmi föld 304 Ft
2./ termények:
-2 q búza á 40 = 80 Ft
-1 q bab = 50 Ft
-12 q rozs á 35 = 420 Ft
-12 m³ tűzifa á 20 = 240
3./ iskolatakarítás 60 Ft
4./ házadó 80 Ft
b./ a tanító államsegélye 786 Ft
A II. tanító fizetése
a/ államsegélye 1534 Ft
b/ a hitközségtől ennek 20 %-a 307 Ft
Összes szükséglet 3.861 Ft

Tanítói díjlevél (az 1917. július 11-i javadalmi jegyzőkönyv alapján)

sorszám	A javadalom	forrás	Az ingatlan		A term. szolg. mennyiségének	u.a. egységárának	A szolgáltatók számának	A javadalmi tételek pénzértéke	Tisztán tanítói
			katasztrális jövedelme	átlagos hozam értéke	5 évi átlaga				
1.	12 m³ tűzifa	A hitközségtől			12 m³	30 frt (forint)	650	360 frt	360 frt
2.	2 db legeltetési jog				2	30 frt	650	60	60
3.	7 kat. hold 92□-öl föld		35.97	76.20				76	76
4.	2 köböl búza							76	76
5.	12 köböl rozs							300	300
6.	1 köböl bab							30	30
Összesen:								**902 frt**	**902 frt**

A görög katolikus iskola államosítása

A földosztás kapcsán, Gyulai Jenő, a görög katolikus népiskola iskolaszéki elnöke, a vármegye tanfelügyelőjének rendeletével összhangban, 1948. május 20-án még azt kérvényezi a Földhivataltól, hogy a népiskola részére *gazdasági szakoktatási gyakorlóterület* céljára 2 kh terület juttasson a Tanács. Ám a június 1-én megszületett véghatározat elutasítja a kérelmet azzal az indokkal, hogy Abod határban nincs olyan terület, amelyből 2 kh-as területet ki lehetne hasítani az iskola részére. Ez az indok persze, enyhén szólva hamis. Az igazi ok, természetesen, az egyházi iskolák már elkezdett államosítása.*109* A görög katolikus iskola államosítása ugyanis már 1948-ban megtörténik, annak ellenére, hogy a „hivatalos eljárásra” csak 1950. május 4-én kerül sor.*110*

A fenti napon kéttagú államosítási bizottság érkezett az állami iskola igazgatójához. **Bihari Béla** *a miskolci IV. sz. Állami Általános Iskola igazgatója, tanulmányi szakfelügyelő*, **Dr.**

Nagy Árpád *a miskolci III. sz. Állami Álalános Iskola igazgatója, tanügyi főtanácsos.* Továbbá **Gyulai Gábor** *gk. lelkész*, a volt gk. isk. fenntartó képviseletében, **Manzák József** és **Nagy Béla** *adóhivatal főnök,* az MDP részéről (Magyar Dolgozók Pártja), **Diczházi Dezső** az *Eposz* képviseletében. A jegyzőkönyvet **Gadó Barnabás** *Állami Általános Iskola vezető* tanítója készítette.

A Bizottság ismertette a jelenlévőkkel a kiszállással kapcsolatos teendőket, az 1948. évi XXXIII. tc. végrehajtási utasításában lefektetett rendelkezéseket, alapelveket.

A Bizottság feladata tulajdonképpen az volt, hogy az állam tulajdonába került iskolahelyiségeknek, tanítói lakásnak, udvarnak, szántó ingatlannak, az iskolában fellelhető ingóságoknak a volt iskolafenntartó tulajdonában maradó ingatlanoktól szétválassza, bizonyos épületekkel, helyiségekkel stb. kapcsolatban megállapítsa, hogy azok az állam, a volt iskolafenntartó vagy egyes magánszemélyek vagyonát képezik, továbbá, hogy ezek használatát milyen módon és milyen arányban kell megosztani.

A Bizottság állami tulajdonba vette (telekkönyvi bekebelézésre javasolta) a volt gk. iskolát, a tanítói lakást valamint a telekkönyvi betétben tanítói javadalomként feltüntetett ingatlanokat.

Az államosított abodi gk. iskolaépület és a tanítói lakás leírása:

az építmény iskola és tanítói lakás céljára épült a Magyar soron. Alapterülete 200 m² (négyzetméter). Légköbmétere 1.000 m³ (köbméter). Értéke: 12.000 Ft. A lakóépületnél 2 szoba és 3 mellékhelyiség található. Az iskola egy tanteremből áll. Az épület alapfala kő, felmenő fala azonban vályog. Tetőzete cserép. 8 ajtaja mellett 7 kettős ablaka van. Vízellátása nem teljesen kielégítő. Világítása petróleumlámpával történik.

A tanítói javadalom a telekkönyvi birtokív alapján (két tételben: IV. – V.)

Sorsz	Hrsz.	Megnevezés	Kat. h.	□-öl
		IV.		
1.	322	Ház 136 sz. a. Audvar és gazd. Épület a Beltelkekben	-	108
2.	323	Kert a Beltelekben	-	313
		V.		
1.	2.370	Szántó a Nafgyárokban	3	384
2.	2.371	Rét a Nagyárokban		713
3.	2.372	Szántó a Nagyárokban	-	238
4.	2.392	Szántó a Vásárdombon	3	357

A volt iskolafenntartó képviselőjének az államosítással kapcsolatos kérése illetve előterjesztése nem volt. (Nem is lehetett!) Minden megjegyzés nélkül tudomásul vette az államosítást, ahogyan a megjelent Párt és tömegszervezetek képviselői is tudomásul vették a görög katolikus egyház tulajdonát képező összes ingatlan állami tulajdonba vételét.

A Bizottság indoklása szerint a fenti ingatlanok az államosítási törvény intencióinak megfelelő iskolai célvagyont képeztek, ezért államosításuk elengedhetetlen volt. A Vallás és Közoktatási Minisztérium 1950. november 15-i véghatározatával szentesítette az ingatlanok állami tulajdonba vételét, egyben értesítette az illetékes edelényi járásbíróságot, mint illetékes telekkönyvi hivatalt a tulajdonjog bejegyzésére. A határozat ellen jogorvoslatnak helye nem volt.

Leltár:

az abodi állami népiskola /volt gk./ és tanító lakás felszereléséről, tanszereiről és egyéb vagyontárgyairól. A leltárt felvette: **Gadó Bertalan**, az abodi állami általános *iskola tanítója*, 1949. október 8-án.

A tanteremben:
1./ 1 db falitábla
2./ 1 db állótábla
3./ 1 db asztal
4./ 1 db iratszekrény
5./ 1 db Himnusz tábla
6./ 3 db ablak / 1 fiók üveghiánnyal/
7./ 21 db iskolapad
8./ 1 db Európa térkép
9./ 1 db vaskályha csővel

A tanítói lakásban
1./ 5 db ajtó
2./ 1 db kályha
3./ 4 db ablak

Az udvarban
1./ 1 db kút
2./ 1 db kamra
3./ 1 db istálló
4./ 1 db 3 részes WC.

Az 1948. június 14-én **Perjési Ferenc** *körjegyző* által felvett leltárból itt már hiányoznak az alábbiak: *1 db feszületkép, a 21 pad helyett már csak 3 iskolapad van, hiányzik továbbá 1 db lóca, 2 db Magyarország falitérkép (egyik kézzel rajzolva).*

A reformátusok iskolája

A kezdetek

A meszesi lelkész illetve tanító mindkét egyháznak papja és tanítója is volt egyben, egészen a **meszesi iskola felállításáig, 1764-ig**. Így a tanító fuvarozásáról sok esetben maguknak az abodi gazdáknak kellett gondoskodni. **1804-ben** a meszesi lelkésszé lett **Kiss András** például azért is kaphatott élelmet az abodiaktól, mert Adobon is tanított.

Mint tudjuk, **1897-ben** az egyházközség *300 korona missiós segélyt* kapott, amit aztán az egyházmegye 2.516 koronára tőkésített, és ennek kamatait adta az abodi tanítónak.*111*

A tagosításkor a tanító használatára ¼ -ed telek földet adományozott **gróf Pallaviciny Roger**, *1891-ben* **Berzeviczy György** pedig 25 forintot. Mindkét földbirtokos római katolikus volt.

Az abodi református egyház illetve iskolájával kapcsolatos legrégibb feljegyzések **1861-**ben kezdődnek. **Tarjáni János** *1863-tól tanítója Abodnak*. Ő készíti el a protokollum beosztását, jegyzi a gondnokok, tanítók neveit.

1865-ről illetve **1898-ból** például fennmaradt az **abodi tanítók díjlevele***112*

„Az abodi helv. hitv. leányegyház tanítójának díjlevele.

1. ször Van a tanítónak egytagban Gróf Pallaviczini Róger ő méltóságának kegyes adományából ¼ telek birtoka, melyet a tanító maga míveltet. Hanem az egyházközség minden marhával bíró tagja, saját trágyájából évenként egy szekérrel a tanító földjére tartozik kivinni, valamint a tanító trágyájából is egyszekérrel. – A gyalogok a tanító rétjét és a temetőkertet kaszálják, szénát és sarjút, a föld őszi és tavaszi termését a marhásgazdák behordják. – De a széna, sarjú és életneműek feltakarását a tanító teljesíti. A föld vagy is negyedrész telek és fé telek legelő (mely a gazdákéval együtt van): utánni adó adókötelezetség tanítót illeti.

2.szor Állandósított /: Fixum:/ 10 azaz tízköböl szemes és rostált ősziélet, melyből 8. köböl rozs, 2. köböl tiszta búza. –

3.szor 35. régi v. frt. Vagyis újpénzben, Tezennégy frt hetven krajczár az az 14 frt. 70 kr. o. ében. Ezt az egyházgondnok befizeti illető tanítónak. –

4.szer A temető kaszáló helyett szolgáland, a mibenne ültetés alájöhet, a tanító által beültethetik. –

5.ször Három öl tüzifa, ezt gondnok veszi és behozatja.

6.szor Tanításért fizet minden gyermek 40. o. é. Krt egy fél (1/2) véka gabonát, egyvéka zabot, egy csirkét és hat tojást. Télen által tűzifát tartoznak hordani a gyermekek.

7.szer Temetésért, énekszó 20 kr. Koporsóba tétel 20 kr. Predikátiós halottól 40 kr. Búcsúztatásért 1. o. é. frt. –

Ezen hivatal díjlevél magunk és maradékaink képiben általunk elfogadtatik s minden pontjainak, teljesítésére, magunkat és maradékainkat nevünk aláírásával is kötelezzük. –

Kelt Abodon Október hó 22ik én 1865. Kis János Gondnok, Gecso László, Puskás György, Temesi István, Gecso János, Bora Nagy Mihály, Bencze János, Nagy János, Gecso István, Kis János, Gecso János, Nagy András,

Ónody István lelkész.

Tarjányi János tanító, Váradi Fekete András egyházmegyei

kiküldött. – Molnár József e. m. kiküldött.-

A másolat hiteléül Zsórij Gusztáv főszolgabíró.-

Kárász Gusztáv jegyző, Papp László bíró.

Szombati Dániel ev. Ref. Tanító. Kis János gondnok. –

Ezen elődeink által megállapított tanítói díjlevelet mi is elfogadjuk s az azokban megírottak teljesítésére magunkat kötelezzük.

Kelt Abodon, 1898 augusztus 7.

Beregszászij Ferenc *Gyöngyösi János gondnok*
ev. lelkész, iskolaszéki elnök *Kis György*
Veres József
Kis József

Pecsét

Bemutattatott s jóváhagyatott a f. borsodi ev. Egyházmegye 1898 szept. 6-án Hegymegen tartott köz gyűlésében s megerősítés végett a főtiszteletű egyház kerületre felterjeszteték

Banto(?) Mihály
viaszpecsét

Megerősítetett a Tisza és inneni ev. ref. egyházkerület 1898. szept. 18-20. napján Jánokiban tartott közgyűlésében.

Rattay László
Pecsét *egyh. kerületi papi aljegyző*

*

Iskolájának alapításáról nincsenek adataink. Az **1863-as** esztendőből viszont *tanítói kert kialakításáról* szerzünk tudomást. **1865-ben** *iskolaépítésre* 42 forintot kölcsönt vesznek fel az egyházmegyétől. **1875-ben** viszont már az *iskolai padok, asztal, számológép* beszerzéséről értesülhetünk. Sőt az **1888-as** évben egy *új istállót* is építenek az iskolához.

Alig tíz évvel később, **1899-ben** viszont már arról tudósítanak az írások, hogy az egyház *iskolája és tanítói lakása szinte hasznavehetetlen*.

Ekkor a régi telket eladják és 1.040 forintért *új telket vásárolnak*. Tanítójuknak, **Remenyik Lajos** buzgólkodásának köszönhetően, aki maga is helységről helységre jár adományokat gyűjteni, mintegy 2.171 koronából, 200 korona konventi segélyből és nagyon magas egyházi kivetésből **felépítik a 3 szoba-konyhás iskolát, kamrával és istállóval együtt.**

Iskolája egy tanerős, osztatlan és 6 osztályos. A tanítói javadalom nem többől áll, mint a tagosításkor kapott ¼ teleknyi földből és az 1897-es missiói segélyből.

A 20. század első évtizedei

Az 1900-tól nyomon követhető iskolai naplók szerint a növendékek száma a más vallásúakkal együtt az 50-et is elérte. A tisztán reformátusok száma 30 körül volt. Az 1930-as évek vége felé pedig már a 30 fő alá csökkent!

1937-ben a Magyarsor u. 149. szám alatti iskola fenntartója, az abodi református egyház a tiszáninneni egyházkerületi püspökség felsőborsodi eperesi kerületéhez tartozott. A **gondnok-iskolaszéki** elnök a mindenkori **református lelkész** volt, ekkor **Almássy Lajos**. Székhelye Meszesen volt. Az iskolafelügyelője pedig az edelényben lakozó Joó Vencel. Az iskola tehát egy épületben volt a „természetbeni" tanítói lakással. Udvara 643 m²-t, kertje 540 m²-t, a hozzátartozó szántóföld pedig 7 kh 600 □-öl-t tett ki. Kútja nem volt. Póttanteremmel nem rendelkezett. A tanítás „egyhuzamos" volt az I-VI. osztályban. Egy szervezett tanítói állása államsegélyes volt. Tanítója **Nagy Béla** 1911. június 14-én született, református vallású, nős. Oklevelét 1931. június. 20-án szerezte. Szolgálatát 1931. szeptember 1-én kezdte. 1935. szeptember 1-én véglegesítették és 1941. november 25-ig (lemondásáig) maradt Abodon. Kántori teendőket is végzett. Helyi javadalma 24 egység volt, készpénzben 32 P(engő)-t kapott. Az osztály (tanterem) alapterülete 28 m² volt. 1937. október 1-én az ismétlő iskolában 12-en, a mindennapi iskolában pedig 37-en voltak.*113*

Általános irányú továbbképzőben:

tanulók				
neme	**I.**	**II.**	**III.**	**Összes**
	osztály			
fiú	1	1	1	3
lány	4	2	3	9
Összes	**5**	**3**	**4**	**12**

A mindennapi iskolában:

kor	**nem**	**I.**	**II.**	**III.**	**IV.**	**V.**	**VI.**	**Római kat.**	**Gk. kat.**	**Református**	**Magyar anyanyelvű**
6-11	Fiú	5	4	1	4	1	4	2	1	16	19
éves	Leány	3	6	1	1	5	2	-	-	18	18
Összesen		**8**	**10**	**2**	**5**	**6**	**6**	**2**	**1**	**34**	**37**

A tanítói könyvtárban 10 mű, 12 darab könyv, az ifjúsági könyvtárban 60 mű, 72 darab könyv, azaz 84 db könyv volt található.

A tanterem nem a legmegfelelőbb volt, mert sötét volt és alacsony. Eredetileg egyébként sem iskolának lett építve. Bár a tanítói lakás kevés javításra szorult, a mellékhelyiségek azonban pótlást kívántak. A tanterem bútorzata rossz volt, a tanterem felszerelése pedig hiányos.

A tanulók táplálkozása, ruházata nem volt kielégítő, a tan- és íróeszközzel való ellátottságuk gyengének volt mondható. Az iskolához vezető utak ősszel rossz karban voltak. Télen a fagy miatt jó volt ugyan, de tavasszal alig volt járható.

A tanító kötelezettsége volt még a leventeoktatás is. Gazdasági irányultságú továbbképzője nem volt. Az alábbi hivatalos lapok jártak az iskolába: Hivatalos Közlöny, Tanítók Lapja, Gyakorlati Pedagógia.*114* Az 1942. október 1-i statisztikai adatok is ugyanakkora létszámot mutatnak, mint az 1937. évbeli adatok, csak itt a tanulók túlnyomó többsége már görög katolikus vallású.

Osztály	**Tanuló**	**Rk.**	**Gk.**	**Ref.**
I.	7	-	5	2
II.	5	1	2	2
III.	8	2	5	1
IV.	11	2	5	4
V.	2	1		1
VI.	3	-	3	-
VII.	-	-	-	-
VIII.	1	-	1	-
Összesen:	**37**	**6**	**21**	**10**

A református iskola beírt tanulói:

1934/35. tanévben:	
1935/36.	
1936/37.	
1937/38.	12
1938/39.	13
1939/40.	18
1940/41.	20
1941/42.	20 fő

Az 1941. évi népszámlálás szerint az összes iskoláskorú a községben:

1927/29.ben született	12/14 éves:	17
1930/31.	10/11	19
1932/33.	8/9	28
1934/35.	6/7	17
1936/38.	3/5	20
1939/40.	1/2	18
Összesen:	**1/14 éves**	**119 fő**

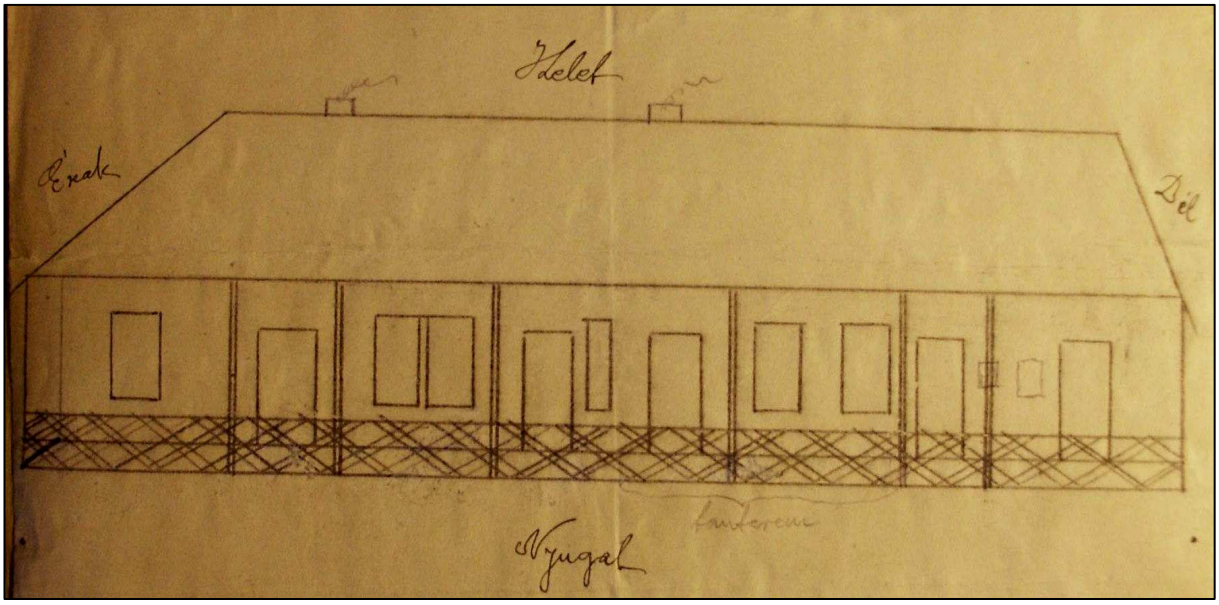
Az egyházközség 1937 óta szorgalmazta a református iskola újjáépítését. 1943-ban újabb költségvetési tervet készíttet a presbitérium **Papp Sámuel** *szendrői kőműves mesterrel*. Papp 1943. március 12-én veti papírra az építés anyag és munkadíját, amely mindösszesen 9.900 Pengőt tesz ki.

Almássy lelkész úr ennek ismeretében arra kéri a tanfelügyelőséget, hogy az 1937-ben beadott kérvényüket vegyék végre figyelembe és a görög katolikusoknak juttatott államsegély után, az abodi reformátusság is kapja meg az iskola felújításához szükséges állami támogatást. Tekintettel arra, hogy a kőműves is kb. 10.000 P-re becsülte az anyag- és munkaköltséget, egy „rendes" vállalkozó bizonyára 11-12 ezer pengőből ki tudná kihozni az új iskola építését. –

Egykorú rajz a református iskoláról. (A szerző felvétele)

fogalmaz márc. 14-i újabb levelében a lelkész. Ezért a tanfelügyelőtől mintegy 8.000 P államsegély kiutalását kéri az abodi református egyház részére, s megerősíti az iskolaépíttetők szándékát, hogy a mintegy 3.000 P fuvar és kézi szolgálat (napszám) költségeit a presbitérium vállalja.

A református iskola és tanítói lakás alaprajza és oldalnézete. (A szerző felvétele)

(Abodon egyébként községi iskolai alapvagyon nem volt. Mint tudjuk a királykúti községi iskola a Latorca Rt tulajdonában volt és ingyenes használatra adta át a községnek iskolai célra.)

Az 1943-as állapotokat tekintve az iskolaépületet az alábbiakban jellemezhetjük: alapja kő, fala szintén kő és vályog. Szigetelve nincs. Fedele cserép, padlózata deszka. A belmagassága 3 méter. A tanítói lakás alacsony, az iskola nagyon rossz állapotban van. Mindenképpen új lakásra és új iskolára lenne szükség.

1942-ben az iskola költségvetése 3.328 P bevétellel és 3.327 P kiadással került jóváhagyásra. 1937-ben 6.000 P összegű államsegélyt kértek a minisztertől. A tanfelügyelő 1943-ban ugyanennyit javasolt. A *helyettesítő tanító* ekkor egyébként **Sebők János** volt.*115*

Ebben az időben a belterületen kívül nagyobb szórványokban éltek még reformátusok: Királykúton, a Villanytelepen és az Emma majorban. (Ez utóbbi helyen létszámuk a folyton változó cselédek számától függött.)

Az államosítás

Az állam 1948-ben államosítja a református egyház vagyonát (iskola, tanítói lakás, tanítói föld). „Hivatalosan” 1950. május 4-én.

Izsó József *állami néptanító* 1948. június 20-án felvett leltárjegyzéke az abodi állami népiskola (volt abodi református népiskola) és tanítói lakás felszereléséről, taneszközeiről és egyéb vagyontárgyairól.*116*

A tanteremben:
1./ 1 db kerek asztal
2./ 1 db 1 ajtós szekrény
3./ 1 db falitábla
4./ 4 db egészségügyi szemléltető kép
5./ 3 db történelmi kép
6./ 1 ajtó
7./ 2 ablak (2 fiók üveg hiányzik)
8./ 27 db könyv (Utasítás a módszeres tanításhoz, a köznevelés könyvtárától.)

A tanítói lakásban:
1./ 6 ajtó
2./ 6 ablak (4 fiók üveg hiányzik)

Az udvaron:
1./ 1 db szenes-fás kamra
2./1 db 1 rekeszes WC
3./ 1 db kút (káva nélkül, használhatatlan)

1950. május 4-én kéttagú államosítási bizottság érkezett az állami iskola igazgatójához.*117*

Tagjai: **Bihari Béla** *a miskolci IV. sz. Állami Általános Iskola igazgatója*, *tanulmányi szakfelügyelő,* **Dr. Nagy Árpád** *a miskolci III. sz. Állami Általános Iskola igazgatója, tanügyi főtanácsos*. Továbbá itt találjuk **Kiss György** református *egyházgondnokot*, a volt református iskolafenntartó képviseletében, **Manzák József** és **Nagy Béla** *adóhivatali főnököt,* az MDP (Magyar Dolgozók Pártja), **Diczházi Dezsőt** az *Eposz* képviseletében. A jegyzőkönyvíró **Gadó Barnabás** az *Állami Általános Iskola Vezető tanítója*.

A Bizottság ismertette a jelenlévőkkel a kiszállással kapcsolatos teendőket, az 1948. évi XXXIII. t. c. végrehajtási utasításában lefektetett rendelkezéseket, alapelveket. A feladata, mint már a görög katolikus iskolánál is láttuk, tulajdonképpen az volt, hogy az állam tulajdonába került iskolahelyiségeknek, tanítói lakásnak, udvarnak, szántó ingatlannak, az iskolában fellelhető ingóságoknak a volt iskolafenntartó tulajdonában maradó ingatlanoktól szétválassza, bizonyos épületekkel, helyiségekkel stb. kapcsolatban megállapítsa, hogy azok az állam, a volt iskolafenntartó vagy egyes magánszemélyek vagyonát képezik, továbbá, hogy ezek használatát milyen módon és milyen arányban kell megosztani.

A Bizottság állami tulajdonba vette (a telekkönyvi bekebelezésre javasolt) volt református iskolát, a tanítói lakást valamint a telekkönyvi betétben tanítói javadalomként feltüntetett ingatlanokat.

Az abodi református iskolaépület és a tanítói lakás leírása: az építmény iskola és tanítói lakás céljára épült a Magyar soron, a 141. sz. alatt. Alapterülete 125 m². Légköbmétere 625 m³. Értéke: 6.000 Ft. A lakóépületben 1 lakás volt, 3 szobával és 2 mellékhelyiséggel. Az iskola egy tanteremből állt. Az iskolaépület és a tanterem sürgős javításra szorult kb. 10-15.000 Ft értékben. Az épülethez tartozott még 2.546 □-öl szántó és 238 □-öl kert.

Az épület alapfala kőből volt, felmenő fala viszont vályogból. Tetőzetét cseréppel látták el. Lábazata fa volt. 5 (korhadt, rossz állapotú) ajtaja mellett 7 ablaka volt. Fűtése fával történt. Vízellátását nem ítélték jónak. Petróleumlámpával világítottak.

Az iskola használhatatlan állapotban volt, az egész épület falazata és tetőzete nagyobb javításra szorult. A tanítói javadalmat képező telek 6 kat. hold 238 □-öl terület értékét mintegy 6.000 Ft-ban állapították meg.

A tanítói javadalom a telekkönyvi birtokív alapján (két tételben: II. – III.)

Sorsz.	**Hrsz.**	**Megnevezés**	**Kat. h.**	**□-öl**
		II.		
1.	311	Kert és árok a Beltelkekben.	-	646
2.	312	Ház 141. sz. a. udvar és gazd. épület a Beltelkekben	-	238
		III.		
1.	2.367	Szántó a Nafgyárokban		366
2.	2.368	Rét a Nagyárokban		768
3.	2.369	Szántó a Nagyárokban	3	036
4.	2.393	Szántó a Vásárdombon	3	562

A volt iskolafenntartó képviselője az államosítási bizottság előtt nem jelent meg. Az államosítással kapcsolatos kérése illetve előterjesztése nem volt. Minden megjegyzés nélkül tudomásul vette az államosítást, ahogyan a megjelent párt és tömegszervezetek képviselői is tudomásul vették, hogy a református egyház tulajdonát képező összes ingatlan (földingatlana is) állami tulajdonba került. Az 1911. május 12-én felvett javadalmi jegyzőkönyv az abodi református felekezeti iskola tanítója által élvezett javadalmat teljes egészében tanítói javadalomnak jelölte meg. Kántor javadalmi tételt tehát a javadalmi jegyzőkönyv nem tartalmazott. A Bizottság indoklása szerint a fenti ingatlanok az államosítási törvény intencióinak megfelelő iskolai célvagyont képeztek, ezért államosításuk elengedhetetlen volt.

A Vallás és Közoktatási Minisztérium 1950. november 15-i véghatározatával szentesítette az ingatlanok állami tulajdonba vételét, egyben értesítette az illetékes edelényi járásbíróságot, mint illetékes telekkönyvi hivatalt a tulajdonjog bejegyzésére. A határozat ellen jogorvoslatnak helye nem volt.

Az iskola tanítóit – sajnos - nem minden esetben tudjuk nyomon követni. A neveket a feljegyzések nem őrizték meg, a számadásokat ugyanis csak néha írták alá a tanítók.

Akikről tudunk:

Kántortanítók, rektorok:

1861	Vattay Miksa
1863	Tarjáni János
1871-74.	Hollós János
1874-ben	új tanító ismeretlen névvel
1889	Tarjányi Béla
1894-96.	Szombaty Dániel
1898-1911-ig:	Remenyik Lajos
1911-28-ig:	Bakoss János
1928-ban	Hubay Ferenc
1928-31-ig:	helyettes tanítók: Gergely Miklós, Somogyi Piroska, S. Szabó Gyula, Soltész Pál.
1931-42-ig:	Nagy Béla rendes tanító
1942-43:	Sebők János helyettes
1944-48-ig: (közben 1945-ben)	Izsó József rendes, Benedek Lajos helyettes.

Ültetés ültetőfával. (Készítője nem ismert)

Az Abod – Királykút pusztai elemi népiskola.

Nem tudjuk pontosan, mikor alakult a Királykút pusztai állami népiskola. Írásos adatokat az 1937/38-as évekből találunk.*118* A fenntartó Abod község. *Gondnoka, iskolaszéki elnöke* ekkor **Salzer Dezső** *abodi körjegyző*. A körzeti tanfelügyelő az edelényi Joó Vencel. Az iskola egy épületben van a szolgálati lakással. Az épület udvara 102 m², kertje 3.720 m². Szántóföldje nincs. Saját kúttal nem rendelkezik. Egy szervezett állása államsegélyes. *Tanítója* **vitéz Várhidy Ferenc** 1894. március 11-én született, görög katolikus vallású, nős, 3 gyermek apja. Oklevelét 1913. június 28-án szerezte. Királykúton 1925. január 3- tól állt alkalmazásban. A tanítói lakásban lakott, magyar nyelvű képesítéssel rendelkezett. Helyi javadalma 8 egységben, 20 %- ban lett megállapítva. A tanterem alapterülete 63 m² volt, az I-VI. osztályba 43 gyerek járt.

Általános irányú továbbképzőbe járt

tanulók				
neme	**I.**	**II.**	**III.**	**Összes**
	osztály			
fiú	2	2	4	8
lány	4	1	1	6
Összes	**6**	**3**	**5**	**14**

A mindennapi elemi népiskolába járt

Kor	**Nem**	**I.**	**II.**	**III.**	**IV.**	**V.**	**VI.**	**Római kat.**	**Gk. kat.**	**Refor mátus**	**Magyar anyanyelvű**
6-11 éves	**Fiú**	6	4	7	2	4	2	19	5	1	19
	Leány	5	2	3	3	2	3	14	3	1	18
Összesen		11	6	10	5	6	5	33	8	2	43

A tanítói könyvtárban mindössze 1 mű volt meg, 1 darabban, azaz egyetlen egy példányban. A tanterem megfelelő volt ugyan, de a kályha nagyon rossz állapotban volt. A természetbeni 2 szobás lakásban a 6x6 méteres szobák, a kisméretű ablakok miatt sötétek voltak. A mellékhelyiségek úgy ahogy megvoltak. A tanteremben nem volt bútorzat. Az iskola semmiféle felszereléssel nem rendelkezett. A tanulók táplálkozása nagyon gyenge volt, mindannyian a cselédek gyermekei, ennél fogva ruházatuk is rendkívül szegényes. Tan- és írószerekkel való ellátottságuk a társadalmi helyzetük miatt ugyancsak „szegényes”– nek volt mondható. Az iskolához vezető út ősszel, esős időben illetve tavasszal nagyon rossz állapotban volt. A tanító különleges kötelezettségeként, évente 4 alkalommal, a görög katolikusok részére kántorkodott. A továbbképző (ismétlő) iskolája általános irányú volt.

Az iskola alábbi hivatalos lapokat járatta: Hivatalos Közlöny, Néptanítók Lapja.

1942. október 1-én az Abod-Királykúti községi elemi népiskola tanulói:

Osztály	**tanuló**	**Rk.**	**Gk.**	**Ref.**
I.	9	8	1	
II.	9	5	3	1
III.	4	3	1	
IV.	1	1	-	
V.	3	2	1	
VI.	6	5	1	
VII.	4	3	1	
VIII.	2	2	-	
Összesen:	**38**	**29**	**8**	**1**

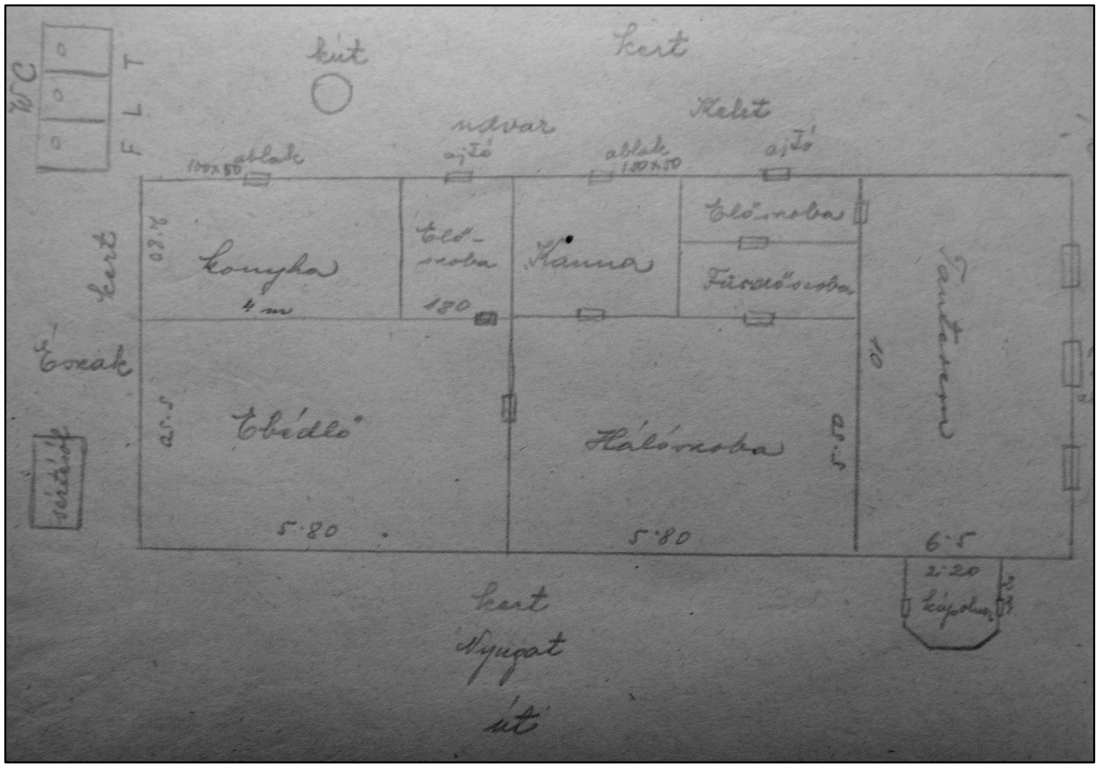
Az iskolába beírtak:

1938/39-as tanévben	43
1939/40.	34
1940/41.	40
1941/42.	39 fő

1943-ban a körjegyző jelenti a királyi tanfelügyelőnek Miskolcra, hogy az iskola és a tanítói lakás telekkönyvi tulajdonosa, karbantartója és gondozója a Latorca Rt. iskolai célra ingyenes használatra átengedte az épületet. Az épület „állítólag" 1900-ban épült. 1942-ben tatarozás alatt állt. Alapja kő, szigetelve volt. Fala tégla, fedele cserép. Padlózata deszka, belmagassága elérte a 3 métert. A tanteremhez egy kb. 2,20mX2,50m-es kis kápolna is tartozott. A teljes épület eléggé elhanyagolt állapotban volt. A hiányok megszüntetésére alapos tatarozásra, és új ablakokra, ajtókra lett volna szükség.

Fenntartására Abod község költségvetése szolgált. 1942-ben 16.396 Pengő szükséglettel és 6.841 P fedezettel hagyta jóvá a képviselőtestület. A hiány fedezésérére 140% községi pótadót kellett kivetni és ehhez még 2.345 P államsegélyt is kaptak. Abod község a költségvetéséből 788 P összegű állami népiskolai hozzájárulásra volt kötelezve. Az iskola költségvetése 56 P bevétellel, 844 P kiadással nyert megállapítást. A képviselőtestület részéről tehát az utalványozandó ellátmány 788 P volt.

1943. február 20-án készült jelentés után a királyi tanfelügyelő 2.000 P államsegélyt utalt ki a lakás és a tanterem tatarozására.

Egykorú rajz 1943-ból, a Királykút pusztai iskoláról. (A szerző felvétele)

Oktatás a tanácsrendszerben.

Azok a hatvanas évek (1963-68.)

Az Abodi Általános Iskola

Mindkét helyen (Abodon illetve Királykúton is) 8 osztályos állami iskola működött.*119* A 2-2 nevelő 2-2 tanulócsoportot (alsós-felsős) irányított, I.-IV. és V.-VIII. összevont osztályokkal. A belterületi iskola vezetője **Ádám Sándor** volt.

Az 1962/63. tanévet sikeresen befejezték. A személyi és tárgyi feltételek biztosítva voltak. Az év folyamán beiratkozott összesen tanuló száma 74 volt. Tanév közben más iskolába iratkozott át 3 tanuló. Így az év végi létszám az I.-VIII. osztályban tehát 71 fő volt. Az I.-IV. osztályban 38-an, az V.-VIII. osztályban pedig 33-an tanultak. A 8. osztályt 9 tanuló végezte el. Ebből továbbtanulásra jelentkezett 7. Felvételt nyert 2, az edelényi általános gimnáziumba, míg 4 fiú ipari tanulóként kezdhette el tanulmányait. 1 fiú utóbb meggondolva magát, továbbtanulásra jelentkezett a gimnáziumba. Így két leánytanuló maradt, aki nem tanult tovább. Az iskolaévet sikeresen zárták, amennyiben két tanuló maradt vissza saját osztályában. Egy első osztályos és egy másodikos. A felső tagozatban egy V. osztályos tanuló bukott osztályismétlésre. Két tanuló pedig javítóvizsgára kényszerült. Ezek egyike az V. osztályba járt, míg a másik a VII.- be. A két tanulót augusztus 1- től a felső tagozat vezetője rendszeresen korrepetálta, vagyis hetenként két alkalommal foglalkozott velük.

A tanulmányi eredmény átlaga:

Alsó tagozat	1. oszt.: 4	2. oszt.: 3,4	3. oszt.: 3,8	4. oszt.: 3,4
Felső tagozat	5. oszt.: 3,3	6. oszt.: 4	7. oszt.: 3,5	8. oszt.: 3,7

A mulasztási napok száma az alsó tagozatban évi 480 nap volt. Egy tanulóra 12 nap esett. A felső tagozatosoknál mindez így nézett ki: az V. osztályban a mulasztási átlag 8,4, a VI.-ban 10,1, a VII. -ben 11,1, és a VIII.–ban pedig 17,7 nap volt.

A mulasztási átlag egyrészről a cigánytanulók rendszeresen hiányozásából is adódott, de volt olyan tanuló is, aki egész éven át beteg volt. Tavasszal pedig a tanulók többsége vörhenyben betegedett meg. De akadtak persze olyanok is, akik egyéb okok miatt nem jö(he)ttek iskolába.

A tantervben előírt tanítási anyagot, minden tárgyból, rendszeresen elvégezték a nevelők. Ügyeltek a tantermek tisztaságára, valamint az iskola környékének a rendben tartására is. Mindamellett szépítgették a tantermet függönyökkel, virágokkal stb. Állandóak voltak a tisztasági ellenőrzések. Mindenre nagy gondot fordítottak. Ugyanakkor szem előtt tartották a fiatalok testi nevelését is. Ezt szolgálták a sportköri foglalkozások, illetve a különféle sportversenyek is. Több alkalommal vettek részt az edelényi körzeti versenyen is. Az iskola úttörőcsapata eredményesen működött. A kisdobosokkal a csapatvezető irányításával két nyolcadikos foglalkozott. A nemzeti ünnepeken iskolai és a községi ünnepélyeket tartottak. Részt vettek a járás kulturális bemutatóin is. Egyik tanuló elismerő oklevelet is kapott. Külön színelőadásokat is tartottak. A farsangi karneváljuk is jól sikerült, hiszen az a szülői munkaközösség nemcsak erkölcsileg, de anyagilag is támogatta. Ilyen alkalmakkor például tésztákat sütöttek, teát főztek és természetesen segítettek egy – egy rendezvény lebonyolításában is.

Ezen kívül a gyerekek egy-egy TIT előadást különféle szavalatokkal tettek színesebbé. Az iskola adott otthont a népművelési munkatervben meghatározott különféle előadássorozatoknak.

A szülők iskolája keretében előadások hangzottak el például a gyermekek testi-lelki fejlődéséről, a serdülők neveléséről, a tanulás technikájáról, a munkára nevelésről, a barátságról.

Az ifjúsági akadémián: Hazánk földje. Szomszédaink. A főzés tudománya. A szocialista és a tőkés rendszer gazdasági versenye. Edények a terítéken.

A természet titkai sorozatban: A csillagos ég. Földrengések. Afrika fekete lányai. A Községi Népfront feladatai. A KGST. A világ keletkezése. Nők a társadalmi haladásért.

Szövetkezeti téli esték sorozatban: Hogyan keletkezett az élet? Erdősávok telepítése. A szocialista és a kapitalista mezőgazdaság. A moszkvai leszerelési béke világkongresszus. Baromfitenyésztés. Szeretlek színház.

Egészség védelme sorozatban: Az alkohol és a dohány. Tisztaság – egészség címmel.

Olykor *könyvmegbeszélésre* is sor került. Legutóbb az Új barázdát szánt az eke című könyvről beszélgettek. De nagy érdeklődéssel vett részt a község lakossága a *nemzetközi nőnap* alkalmából rendezett ünnepségen illetve a minden év május első vasárnapján megtartott anyák napján.

A tanító már 1962-ben szerette volna megszervezni a felnőtt oktatást Abodon. A járási művelődésügyi osztály utasítására el is készültek a felmérések, és az iskola vezetője tervet is készített a levelező formában történő oktatásra. Mivel azonban a művelődési osztály úgy ítélte meg, hogy helyben nincsenek meg az ehhez szükséges személyi feltételek, a jelentkezők a szendrői körzeti iskolában jelentkezhettek továbbtanulásra. Heti egy alkalommal kellett részt venniük a körzeti iskolában induló dolgozók iskolájában.

Az új, **1963/64-es** tanévnyitóra, már kitakarítva várta az iskola a tanulókat. A legszükségesebb takarítási munkákat a nyáron elvégezték. Még ez év tavaszán pedig az iskola udvarát valamint a lakáshoz tartozó kertet is, az út felől, bekerítették. A patak felől azonban még hiányzott a kerítés, és az errefelé menő állatok gyakran kárt tettek a veteményekben, piszkították a játszóteret. A tanító egyébként a hiányzó kerítés elkészítését a legsürgősebb munkák közé sorolta, ahogyan a kút befedését és a kerületének megjavítását is, hiszen a tanulókra ez nagy veszélyt jelentett. Annál is inkább, mert a szennyes víz visszacsorgott a kútba. Nem volt viszont megjavítva az iskola szenes kamrája és a nevelőlakáshoz tartozó egyéb mellékhelység: a kamra és a sertésól sem. Év eleji sürgős gazdasági feladatként még a tüzelő beszerzéséről is gondoskodni kellett. Ám a szendrői Tüzép telepén szénhiány volt. Ezért a tanító arra kérte a tanácsot, hogy a saját szénrendelésével együtt rendelje meg az iskola szenét is.

Az iskola társadalmi megsegítése igen csekély volt. Erről az iskola vezetőjének írást kellett készítenie. Ebben a kimutatásban azonban csupán egy-két fuvar volt bevezetve, amit egyébként is a tanulók végeztek el a szüleik helyett. Az úttörők illetve az iskola tanulói az 1963. év tavaszán mintegy 400 csemetefát ültettek el. Ám a fák nagy részét kihuzigálták és kitördelték. Így nagyon kevés maradt életben.

1963/64-es tanévben új tantárgy került bevezetésre, *gyakorlati oktatás* címmel. Ennek alapfeltétele volt egy ún. gyakorlókert, aminek a kijelöléséről a tanácsnak kellett gondoskodnia. Az új tanévre egyébként a művelődésügyi minisztérium új nevelési tervet adott ki.

Nézzük, az iskola felújítás kapcsán, milyen tervei voltak az iskolavezetőnek

l.	Az iskola épületének teljes tatarozása, belső és külső falak javítása, ajtók, ablakok lefestése, padozat javítása stb.	65-70.000.Ft
2.	Nevelői lakásban ajtók, ablakok lefestése	1.000.-
1966. évre építés		
1.	Fáskamra építés az iskoláz és a nevelő részére	60.000.-
2.	Iskolai kút befedése, gyűrűzése, rendbe hozása	4.000.-
1967. évre építés és egyéb		

1.	Kultúrterem építése két mellékhelyiséggel társadalmi munkával	250.000.-
2.	Kerítés készítése kb. 100 m hosszú	4.000.-
1968. évre építés és egyéb		
1.	Új iskolai és nevelői wc építése (4 +1)	10.000.-
2.	Iskola bejárata előtt parkosítás és új kerítés készítése	5.000.-
1969. évre építés és egyéb		
1.	Új tanterem építése a meglévő tanterem mellé	300.000.-
2.	Nevelői lakásban padozat javítása	5.000.-

1968-ban *új iskolavezető* került Abodra, **Almási József** személyében

Az **1967/68-as** tanévben egyébként 4 tanuló bukott osztályismétlésre. Ez az iskola beírt létszámának 6%-a volt. Ezt az arányt az elkövetkezendőkben mindenképpen csökkenteni szerették volna. Persze a többi tanuló eredményei sem voltak rózsásak. Sok volt a gyenge tanuló. A tanítók a szülőktől sokkal nagyobb segítséget vártak a felkészítésükhöz. Annál is inkább, mert szerintük a szülők túlságosan is igénybe vették a gyerekek munkaerejét a „mezei munkában". Voltak, akik jó képességekkel rendelkeztek ugyan, de nagyon kicsi volt a szókincsük, nem tudták jól kifejezni gondolataikat. Ezeket a gyerekeket sokat kellett volna beszéltetni, olvastatni. – vélték a pedagógusok.

De gondok voltak a természettudományos tárgyak tanításával is. Ez persze nem a tanár és nem a szülő hibájára volt visszavezethető, hanem abból adódott, hogy az iskola nem rendelkezett megfelelő szemléltető eszközökkel. Így csak a könyv szövegére és ábráira támaszkodhattak a gyerekek, az anyag elsajátítása során. A szemléltető eszközök, a szertárak bővítése tehát elengedhetetlennek mutatkozott. Bár az állam támogatta az iskolát, de oktatás folyamatának a korszerűsítése bizony hosszú időbe tellett, különösen a városoktól távol eső kistelepüléseken.

A cigánytanulók beiskolázása 100 %-os volt. Ugyanakkor figyelembe véve az országos és a környező kistelepülések átlagát, Abodon „még" mindig magas volt a hitoktatásra beírt tanulók száma. A beírt tanulók 29%-a járt hittanra. 1967.-ben 32 fő, 1968.-ban 27 fő.

A Királykúti Általános Iskola

Királykúton **Bartha János** *tanított.*

Az iskola tanulóinak létszáma a **63/64-es** tanév végén 61 fő volt.*120* Ebből 1-3. osztályig 24 fő, 4-8. osztályig 37 fő. Két nevelője volt az iskolának. Az oktató- és nevelőmunka jónak volt mondható. Ezt bizonyítják az alábbiakban feltüntetett számok is: az 1-3. osztályos tanulók tanulmányi átlaga 3,9 volt. (5-ös tanulmányi átlagot elért tanuló az 1-3. osztályban 2 volt, a 4-8-ban szintén 2, tehát összesen 4 fő. A 4-8. osztály átlaga kereken 3,0 volt. Az iskola átlaga pedig 3,4. A fenti eredmények jónak mondhatók, különösen akkor, ha figyelembe vesszük a tanyai viszonylatokat, a tárgyi feltételek hiányát.

A pozitívumok mellett azonban meg kell említenünk néhány negatívumot is. Például azt, hogy még mindig akadt szülő, aki elvonta gyermekét a tanulástól. Többek között ezzel is magyarázható a felső tagozatban a gyenge eredményt elérők nagyobb száma. Ugyanakkor az iskolai mulasztások is kiemelten magasak voltak. Bár ebben a járványos megbetegedések is közrejátszottak. A fenti problémák megoldására a pedagógusok a mind gyakoribb családlátogatások alkalmával igyekeztek választ találni.

Az iskola úttörőcsapata aktív tevékenységet folytatott. Részt vett az „Úttörő expedíció a jövőben" című mozgalomban. Megindult az őrsök közötti verseny a tanulásban, a társadalmi munkában, a takarékosságban, a hulladékgyűjtésben stb. A takarékosságra való nevelés eredményeit legkönnyebben az OTP által indított takarék bélyeggyűjtés nagyságából lehetett lemérni. A tanulók egész évben 6.710 Ft– ot gyűjtöttek, ami az jelentette, hogy egy-egy

személyre 110 Ft jutott. A hulladékgyűjtésből is derekasan kivették a részüket, hiszen közel 60-70 kg rongyot, ugyanennyi papírt és mintegy 30 q (mázsa) vasat gyűjtöttek.

A társadalmi munka terén is nagyszerűen teljesítettek, hiszen a Szendrői Állami Gazdaság kérésére az elmúlt évben, az iskola 64 tanulója, a királykúti üzemegység gyümölcsösében 2 nap társadalmi munkát, kukorica törésben pedig fél nap társadalmi munkát végzett. Az iskola tetőzetének átrakásakor (1963. okt. 15. – 1964. jan. 6.) 5.040 társadalmi munkaórát, tavasszal, az iskola kerítésének elkészítésekor, az udvar parkosításakor pedig 760 munkaórát dolgoztak. Egész évi munkájuk tehát 7.020 óra volt. Mindez az 50 Ft-os napszámmal számolva 43.750 Ft –ot tett ki.

Az 1963/64.-évben a dolgozók esti iskolájában, a hosszúra nyúlt felújítási munkák miatt, nem végzett senki. Az 1964/65.-ös tanévre viszont a VII. osztályt már elkezdték megszervezni, és úgy tervezték, hogy ha a legkisebb létszámmal is, de beindítják a dolgozók iskoláját.

A tanév beindításának egyébként egyik nagy akadálya volt viszont az *ivóvízellátás*. Orvosi vélemény szerint ugyanis az iskola udvarán lévő kút annyira szennyezett volt, hogy azt már semmiképpen nem lehetett használni. De ha még tiszta is lett volna, akkor sem elégítette volna ki a 68 tanuló napi vízszükségletét a fél (½) méteres vízállás. A Művelődésügyi és Egészségügyi Minisztérium együttes rendelete szerint viszont az iskolák vízellátását minden körülmények között biztosítani kell. Így tehát a tanácsnak sürgősen gondoskodni kellett az iskola vízellátásáról.

Még **1965-ben** az iskola létszáma 68 fő volt, addig 1966-ban már 66 főre csökkent. Alsó tagozatban 38-an, felső tagozatban pedig 28-an voltak. A két tanulócsoport havonkénti váltakozással (délelőtt-délután), egy tanteremben tanult. A nyolcadik osztályosok beiskolázását körültekintően végezték. A végzős 7 nyolcadikos közül 5-en kérték felvételüket a különböző szakiskolába és szakmunkásképző intézetbe. Természetesen szem előtt tartva a mezőgazdasági szakmunkásképzés szükségszerűségét is. A dolgozók iskolája is kielégítően működött, hiszen az év elején beiskolázott 10 hallgató közül 3 hallgató a sok mulasztás miatt kimaradt ugyan, de a megmaradt 7 fő az április 20-i vizsgára felkészült.

Nehézséget csak az okozta, hogy a községi tanács a szokásos iskolai ellátmányt nem utalta ki az iskola részére, így a tanítónak a saját pénzén kellett az olyan szükséges eszközöket beszerezni, mint például a kréta, a szivacs.

Az **1967-es** tanévet továbbra is a Bartha tanító házaspárral kezdte az iskola. Barthàék mindketten *tanítói képesítéssel* rendelkeztek. Még a feleség az alsó tagozatot, addig a férj a felső tagozatot vezette. A felső tagozatban a szakos ellátottság tehát 0 %-os volt. Az iskola tanulmányi átlageredménye az 1967/68. tanévben 3,0 volt. A 71 tanuló közül 4 tanuló bukott meg osztályismétlésre és szintén 4 tanuló javítóra. A javítóvizsgások közül 3 tanuló tett sikeres vizsgát. Az általános iskola 8. osztályát 6 tanuló fejezte be, közülük 4 tanuló nyert középiskolai felvételt. Az iskola mulasztási átlaga 23,5 óra volt.

Az **1968/69-es** tanévet zökkenőmentesen kezdték. Anyagi és személyi ellátottságuk jó volt. Az iskola nyári nagytakarítása, környékének, udvarának parkosítása megtörtént. Köszönhetően persze a tanulóink aktív hozzáállásának, akik mindezt társadalmi munka elvégezték. A téli tüzelőellátás biztosított volt. Igaz már csak a gyújtósnak való fa beszerzése vált szükségessé.

Az iskola tanulóinak létszáma 63 fő volt, amelyből az alsó tagozatba 34, a felső tagozatba pedig 29 tanuló járt. Az 1968/69. tanévre 3 elsőosztályos tanulót iskoláztak be, jóval kevesebbet, mint az előző években. A dolgozók iskolájába viszont csak egy 16 éven felüli jelentkezett. Az elmúlt tanévben még ő is rendesen végezte az iskolát, ám túlkorossága miatt tankötelezettsége szeptember l- én megszűnt.

A szemléltető eszközökben (hasonlóan a többi kis iskolához) nagyon szegények voltak. Pedig a korszerű, sokoldalú oktatás megkívánta ezeknek az eszközöknek, anyagoknak a beszerzését. Az 1969. évre a királykúti tanító például 300.-Ft értékű kémiai vegyszereket is megrendelt az iskola költségvetésének terhére. A csekély összegen túl többre nem is tellett,

hiszen a már elkezdett iskolakörzetesítések kizárták, hogy nagyobb összegű beruházást fordítsanak az iskola szemléltető eszközeinek beszerzésére. (Az elkövetkező években ugyanis már a szendrői körzeti iskola illetve diákotthon nyújtotta tanulási lehetőséget „élvezhették" a királykúti gyermekek is.)

Az iskolában folyó ateista világnézeti nevelés eredményeként Királykúton nem volt hitoktatásra jelentkező.

Művelődési viszonyok

A népművelés terei

Elöljáróban villantsunk fel néhány jellemző tevékenységet, amely az országos kultúrpolitika támogatását élvezte.

1949-től például nagy hangsúlyt kapott a közművelődési könyvtárak fejlesztése. 1950-es évek elejétől terjed a mozi. A vándor mozi elviszi a mozgóképet az eldugott kistelepülésekre, a tanyákra is. Mérhetetlen mennyiségű felvilágosító, „átnevelő" (propagandisztikus, ideológiai stb.), ismeretterjesztő előadások szervezésére kerül sor. Fellendül a tömegméretű sportmozgalom, különösen kedvelt lesz a foci, de a szovjet mintára szervezett szpartakiád (járási, megyei, országos versenyek, bemutatók) is. Ugyancsak ide kapcsolódik az ún. MHK, azaz „Munkára Harcra Kész" - mozgalom is. Majd ebből növi ki magát az MHSZ, a Magyar Honvédelmi Szövetség. Sorra alakulnak a színjátszó csoportok, főleg az iskolákban. „Népszerűek" a tömegdalok, a mozgalmi dalok, amelyeket felvonulásokon, gyűlések előtt, után „kötelező" énekelni. 1958-ban megkezdi adását a Magyar Televízió. 1960-ban még heti öt az adásnapok száma, 1968-ban azonban már 6 nap. A hétfő adásszünet. Elindul a táncház mozgalom, a „Röpülj páva" (népdal, népzenei) műsorok. Gombamód szaporodnak a beat zenekarok és 1966-ban megrendezik az első táncdalfesztivált.

Az országos kultúrpolitika közvetlen „végrehajtói" a népművelési ügyvezetők voltak. Abodon illetve Királykúton 2-2 fő (népművelő és könyvtáros) végezte ezt a tevékenységet. Illetve a királykúti népművelő abban a szerencsés helyzetben volt, hogy ő mindkettőt egy személyben láthatta el. A népművelők munkájukért tiszteletdíjat kaptak.

A helyi közösségek népművelési tevékenységét, ahogyan Abodon is, lényegében a járás népművelési terve határozta meg. A község népművelési ügyvezetőjének éves munkatervét is a járási tanács művelődési osztálya hagyta jóvá. A könyvtárosok úgyszintén a szakirányító (járási) könyvtár útmutatásai szerint végezték tevékenységüket.

A népművelési munkaterv szerint a község ismeretterjesztő napja a szerda volt. Ennek megfelelően minden héten szerdai napon tartották az ismeretterjesztő előadásokat. Az előadók főként a járási művelődési osztály által javasolt személyek közül kerültek ki, illetve maguk a járási vezetők voltak.

1963. év őszén például az első előadást **Hevessy Miklós**, *a mezőgazdasági osztály vezetője* tartotta. „Lejtős területi gazdálkodás" címmel. Még ugyancsak az ősszel, aktuális politikai kérdésekről beszélt **Szaniszló Gyula**, a *járási pártbizottság munkatársa*.

1964. januárjában illetve februárjában két-két előadást is meghallgathattak az abodiak. A fogatos járművekkel való közlekedésről **Udvarhelyi András** *járási kiküldött* szólt, a „házasság, család, válás" jogi vonatkozásairól pedig **dr. Márton Ferenc** *járási ügyész* beszélgetett a megjelentekkel. Ám mivel a februári előadások egyikére sem tudott megjelenni a járási kiküldött, így mindkét esetben Ádám Sándor, a népművelési ügyvezető beszélgetett az érdeklődőkkel. Egyik alkalommal a tőkés gazdasági rendszerről, még a másik alkalommal a világ mezőgazdaságáról. De volt előadás a KGST jelentőségéről és szerepéről, a TBC elleni küzdelemről is. Ez utóbbit **dr. Dely László**, *körzeti orvos* tartotta.

Az *irodalmi ismeretterjesztéssel* kapcsolatos előadások köréből is említsünk meg kettőt: az egyik Petőfi Sándorról és költészetéről szólt, a másikon pedig Jókainak a híres regénye, „A kőszívű ember fiai" került ismertetésre, diavetítéssel egybekötve.

Az előadások tematikája széles skálán mozgott. Persze az ismeretterjesztő előadásokon kívül volt még *színi előadás* is. Az úttörőcsapat, társadalmi munkában szervezett, színjátszó szakköre 3 alkalommal is szerepelt. A farsangi jelmezes karnevált a szülők közreműködésével rendezte meg az iskola. A befolyt pénzt teljes egészében az úttörőcsapat kapta. Az úttörők részére pedig még további diavetítéseket és közös TV látogatások is szerveztek a tanítók.

A népművelőket elégedettség töltötte el, hogy mindkét helyen, úgy a belterületi, mint a „királykút tanyasi" iskolánál is, sikerült megszervezni a *Dolgozók Általános Iskoláját*. Ennek keretében például a VII. és VIII. osztály anyagából eredményesen vizsgázott 11 felnőtt dolgozó. Hatan a VII. és öten a VIII. osztályos anyagból. A VIII. osztályt végzők foglalkozásaira egyébként külön tanár járt ki Edelényből.

A falu művelődési igényét szolgálta még a hetenkénti rendszerességgel megtartott *mozielőadás*, valamint a párthelyiségben a dolgozók rendelkezésére bocsátott TV is. Iskolai megemlékezéseket tartottak, továbbá a nemzeti és nemzetközi ünnepek alkalmából műsoros előadásokat tartottak: így november 7-én, fenyőfa ünnepélyt december 25-én; nemzetközi nőnapot március 8-án; április 4-én; május 1-én és május 3-án anyák napja tiszteletére.

Ugyanakkor látnunk kell: Abod kulturális célra szolgáló helyiséggel (művelődési házzal) nem rendelkezett. Nagyobb előadások, szórakoztató rendezvények megtartására alkalmas terem, helyiség nem volt a faluban. Egy 1965-ös tanácsi beszámolójában maga a népművelési ügyvezető is elismeri, hogy nagyon nehéz Abodon népművelést szervezni, mert a lakosság általános „szórakozása" a vasárnapi és ünnepnapi templomba menetel, a fiataloknak pedig a kocsma. Királykútról szólva pedig megjegyzi, hogy ott a kulturális munka jóval előbbre van, mint Abod községben. Mindez azért, szerinte, mert Királykúton megfelelő kultúrház áll a lakosság rendelkezésére és így többet is foglalkoznak velük.

Ennek ellenére **1965-ben**, az előző évekhez képest, némi fejlődés mutatkozott a kulturális munka területén: az iskola igazgatója és nevelője 4 esetben kisebb kultúrműsort rendezett illetve több táncmulatságot is megszervezett. A nemzeti ünnepeken előadások, szavalatok és énekszámok hangzottak el. De voltak TIT előadások és különféle szakelőadások is.

Ebben az évben a KISZ-es fiatalok és az úttörők egy *magnókészüléket* kaptak a községfejlesztési alapból. A jubileumi évben pedig a tanácsi határozatnak megfelelően egy ún. „Békekert" kialakítására is sor került a községben. A munkálatok nagy részét azonban a tanulók végezték. *„Ez nagyon fáradságos volt és rengeteg társadalmi munkát igényelt a kis tanulóktól."*- jegyezte meg a tanító.

Az **1966-os** év is az elmúlt évekhez hasonló tevékenységek közepette telik. A KISZ-eseknek vasárnap esténként *magnós klubdélutánjuk* van, ugyanakkor már asztalitenisz és egyéb társasjátékok is a rendelkezésükre állnak. Ám a fiatalokat így is gyakori bírálat éri, hogy nem elég ötletesek, nem elég aktívak. *„Ne csak színi előadás legyen vagy táncmulatság, esetleg tv és mozi nézés."* – mondják a tanácstagok.

Ebben az évben újra indul a dolgozók iskolája, 22 fővel. A foglalkozások hetente 3 alkalommal vannak. Évente egyébként kb.10 -12 fő végzi el a 7-8. osztályt.

Az úttörők szintén heti 3 alkalommal tartanak őrsi összejöveteleket. Minden második vasárnap pedig KISZ és pártoktatás van valamint a felnőtt lakosság részére ún. „légó" oktatás. (Légoltalmi oktatás, háborús támadásra való felkészülés jegyében.) És hát természetesen nem maradhatnak el az ismeretterjesztő előadások sem, ugyanakkor továbbra is hetente egy alkalommal, rendszeresen megjelenik a vándor mozi. Az előző évekhez hasonlóan pedig az idén is megrendezik az *„Öregek Napját"*.

1967. augusztusától *új tanítója* lett Abodnak, **Szöghy Béla** személyében. Még jóformán meg sem melegedett a községben, de már népművelési ügyintézői minőségében a tanács beszámoltatja az október 20-i tanácsülésén. Beszámolójában Szöghy kiemelten szólt az 1967. évi népművelési munkatervről, amelyet a Nagy Októberi Szocialista Forradalom méltó

megünneplésének (50. év!) szellemében állítottak össze, így az ünnepre a felkészülést már az iskolaév beindulásával megkezdték.

Annak ellenére – mint mondja-, hogy *„a község nem rendelkezik kultúrotthonnal, művelődési házzal, az elért eredményekkel meg lehetünk elégedve, mindenek előtt ideológiai téren sikerült az egyház hatását, főleg az iskoláskorú gyermekeknél csökkenteni.”*

További terveiről szólva megemlítette, hogy *„ideológiai téren a fejlődést”* az ismeretterjesztő előadások beindításával szeretné megvalósítani. A könyvtárral való kapcsolatát jónak ítélte és az elkövetkezendőkben úgy a könyvtár olvasóinak, mint a vándor mozi látogatóinak a számát igyekszik majd növelni. A dolgozók iskoláját továbbiakban is szeretné szervezni, hiszen ezzel is a községben lakó emberek általános műveltségét emelné. Reményei szerint az iskola iránt tanúsított érdeklődés is tartós lesz. Fontosnak nevezte ugyanakkor a különböző társadalmi és tömegszervezetekkel meglévő kapcsolat fenntartását. Az elmúlt időszakról pedig elmondta: rendeztek már egy egész estet betöltő *táncmulatságot* is; ugyanakkor elmaradt a szüreti felvonulás, mert nem tudták biztosítani a zenészeket. Panaszként fogalmazta meg viszont, hogy a rendezvények iránt csekély az érdeklődés, így a bevétel olyan kicsi, hogy abból nem tudják fedezni a kiadásokat. A továbbiakban pedig ígéretet tett arra, hogy minden egyes rendezvényről előre értesíteni fogják a község lakosságát a hangos bemondó útján vagy a tanácsházán elhelyezett hirdető táblán.

Itt tegyünk még említést egy tanácsi albizottságról, amely tulajdonképpen a gyermek- és ifjúságvédelmi feladatokkal illetve a társadalmi ünnepségekkel foglalkozott. (Röviden: *Családi és társadalmi albizottság*). A Bizottság fő feladata ugyanis a materialista világnézet kialakítása, a szocialista tudat formálása lett volna. Ám az abodi lakosság mély vallásosságával szemben nem igazán volt könnyű dolga. Ugyanis ezzel szemben kellett volna esküvőket, névadókat, polgári temetéseket szervezni, rendezni. Ilyen irányú kérelemmel viszont eleddig senki nem fordult a bizottsághoz. Nem volt itt még KISZ esküvő sem. Bár egynéhány tanácstagnak az volt a véleménye, hogy a fiatalok igényelnék a társadalmi rendezvényeket, csak hát az idősek lebeszélik őket. A bizottság mindenesetre abban bízott, hogy legalább egyszer sikerül egy ilyen rendezvényt is megszerveznie. *„Ezzel is bizonyítaná, hogy a vallási hagyományok mellőzésével is lehet ünnepélyesen rendezvényt tartani.”* – érveltek a bizottsági tagok. Ám az abodi emberek inkább ragaszkodtak a régi hagyományaikhoz és mélységes türelemmel viseltettek mindazon fondorlatokkal szemben, amelyekkel megpróbálták őket hitükben megingatni. Egy társadalmi ünnepséget azonban mégiscsak sikerült megszerveznie a bizottságnak. Az Öregek Napját. Az idén a téli időszakban került megrendezésre. Ezt aztán egy újabb rendezvény követte: *az ezüst és aranylakodalmasok köszöntése.*

Az **1967-ben** egyébként 11 alkalommal tartottak ismeretterjesztő előadást. Ebből 5 előadás társadalmi munkában lett megtartva, 6 előadásért pedig tiszteletdíjat kapott az előadó. A tiszteletdíjas előadók részben központi előadók voltak, részben helyiek. Az előadásokon átlagban 27-30 fő vett részt. Az 1967-es összes népművelési megmozduláson kb. 1.500 fő vett részt, amely az elmúlt évihez képest némi visszaesést mutatott. Látnunk kell azonban azt is, hogy az utóbbi években mind többen vásároltak televíziót, ami „otthon tartotta” az embereket, és hát ebben a formában nem igazán voltak érdekfeszítőek ezek az előadások.

1968-ban a KISZ szervezet rendezésében már 2 alkalommal volt *zenés táncmulatság*. Vasárnap esténként pedig lemezjátszós vagy magnetofonos rendezvények voltak soron. Az év elején tervbe volt véve egy ismeretterjesztő előadás is. Ennek időpontját dobszó útján kívánták tudatni a lakossággal. Továbbá az úttörők a KISZ tagokkal közösen akartak bemutatni egy három felvonásos vígjátékot, de szereplők hiányában nem tudták betanulni. Ugyancsak elmaradt a Miskolcra tervezett színházlátogatás is, jelentkezők hiányában. Pedig Abod és Királykút közösen szervezte, de még így sem sikerült egy buszra való embert összeszedni. Ám a szervezők nem adták fel, egy későbbi időpontban újra próbálkoztak. Sikerrel rendezték meg viszont az úttörők vidám *farsangi estjét* február 24-én este l7. órakor, ahol az úttörők mesedarabokat mutattak be. 25-én pedig a KISZ szervezet rendezésében újabb

táncmulatság volt a művelődési teremben. Március első vasárnapján pedig, a királykúti iskolások Abodon, az abodi iskolások pedig Királykúton mutatták be egyfelvonásos *mesejátékukat*.

KIRÁLYKÚT *122*

Bartha János tanító végezte a népművelői feladatokat illetve ő volt a könyvtáros is. Az **1965-66-os** év *ismeretterjesztő előadásai* itt is a népművelési tervnek megfelelően kerültek lebonyolításra. A betervezett 8 előadásból 6-ot tartottak meg, amelyből 2 társadalomtudományi, 4 pedig természettudományi jellegű volt. Az előadók távolléte miatt 2 előadás elmaradt. A statisztikák szerint az előadások látogatottsága az előző éviekhez képest csökkent. A 6 előadásra mindösszesen 150-en voltak kíváncsiak. Egy-egy előadásra tehát átlagosan 25 fő jutott. Bartha ezt kevesellte, és az okok között megemlítette, hogy az állami gazdaság nem segíti kellőképpen a munkáját, no meg a gazdaságon belüli, hajnaltól-napestig tartó, sok munka is akadálya a rendezvényeken való részvételnek.

Az iskola úttörőcsapatának 40 fős *kultúrcsoportja* két alkalommal, legutóbb április 17-én adta elő „Ignácz Rózsa: Csipkerózsika" című 3 felvonásos mesejátékát. Azért csak ennyiszer, mert a televízió itteni térhódítása már az öntevékeny színjátszó csoportok munkáját is egyre inkább háttérbe szorította. Nemcsak a gyerekek, de a felnőtt lakosság körében is. Királykúton egyébként ebben az időben kb. 20 családnak volt tv készüléke. Az iskolások részére, ahogy eddig is, a nyári szünetben *kirándulást* terveztek. **1967-ben** a lakosság ismereteinek bővítésére 9 TIT (természettudományos ismeretterjesztő) előadást tartottak, amelyből 8 természettudományi volt. Az előadásokon összesen mintegy 230 hallgató vett részt, ami átlagban ugyanannyi látogatót jelent, mint az elmúlt évben. Ám ezeket az előadásokat egyre nagyobb érdektelenség, passzivitás fogadta. Így került sor az előadások „szakosítására": külön tartottak előadást a juhászoknak, külön a növénytermelőknek, a kertészeknek. Az előadások „közepes" látogatottsága így is a brigádvezető erélyesebb fellépésének volt köszönhető. Pedig az előadás témájához kapcsolódó *diafilmeket is vetítettek*, hátha jobban felkelthetik a lakosság érdeklődését. Sajnos ez sem járt eredménnyel. Az okokat keresve a következő megállapításra jutottak: az állami gazdaság dolgozói – még a téli időszakban is – késő estig, és főleg szabadban dolgoznak. Teljesen átfáznak, fizikailag kifáradnak, és alig várják, hogy megvacsorázzanak és lefeküdjenek. Ha némi „jóindulattal" mégis elmegy valaki, egy-egy előadásra, legyen az bármilyen érdekes is, fizikai fáradtsága miatt elalszik. Az egyedüli érdeklődés talán a *futballmérkőzések* iránt nyilvánult meg.

A felmérések alapján a tanyában 24 családnak volt televíziója és majd minden családnak rádiója. (36 db rádió üzemelt a tanyában.) A megrendelt napilapok közül 27 db Népszabadság, 13 db Észak-Magyarország járt rendszeresen. A tapasztalatok azt mutatták, hogy az emberek, ha esetleg ismeretterjesztő előadásokra vágytak, szívesebben nézték azt a saját lakásukban, a saját tv-jükön, mint a kényelmetlen iskolapadokban, vagy egy szűk, sivár helyiségben. Sokszor fel is merül a népművelőkben, hogy a népművelési módszereken netán változtatni kéne. Ezért az elkövetkezőkben az ismeretterjesztő előadás erőltetése helyett inkább a *klubszerű tv nézést* helyezték előtérbe.

Az állami gazdaság dolgozói június hónapban *kirándulást* tettek Hortobágyra a Hortobágyi Lovasnapokra. Pár nappal előtte pedig, az úttörők ismerkedhettek Debrecen szépségeivel, nevezetességeivel, az országjáró kirándulás keretében. Az ún. forradalmi ünnepeket (március 15, 21, április 4.) az általános iskola tanulói szavalatokkal, énekszámokkal tették „még ünnepélyesebbé". *Gyermekfoglalkozásokat* rendszeresen tartottak az iskolában illetve a könyvtárban. A járási könyvtárból rendszeresen kölcsönöztek olyan diafilmeket, amelyek a szórakozás mellett segítették tanulók iskolai munkáját és gyarapították ismereteit.

A Nagy Októberi Szocialista Forradalom 50. évfordulójának „méltó megünneplésére" ünnepségsorozatot terveztek. Ennek kezdő lépéseként október 22-én az úttörők részére *szellemi vetélkedőt* rendeztek „Ki tud többet a Szovjetunióról?" címmel. A közönség lelkes

szurkolásából ítélve úgy gondolták, hogy ezt a vetélkedőt a KISZ-es fiataloknak is megrendezik a következő évben. A továbbiakban terveztek még egy *szavalóversenyt* a szovjet költők verseiből, *tábortüzet* november 6-án este, és természetesen készültek a november 7-ei ünnepségre.

A népművelők eddigi eredményeiket összegezve megállapították, hogy a helyi adottságokat figyelembe véve elégedettek lehetnek az eredményekkel. A jövőben pedig még több segítséget kérnek, a helyi Párt és tömegszervezetek vezetőitől, az eredményesebb népművelési munka érdekében.

1968-ra *„a lakosság szocialista tudatának, társadalmi magatartásának további fejlesztése érdekében”* egyedi ismeretterjesztő előadásokat, országjáró kirándulásokat, szellemi vetélkedőket terveztek. És – mint már említettük – egyre nagyobb szerepet szántak a televíziónak a népművelésben. Mindeközben tovább szervezték a szakosított ismeretterjesztő előadásokat is. A szórakozási igények kielégítésére *öntevékeny színjátszó csoportot* szerveztek az úttörők köréből. Ám a királykúti KISZ szervezet továbbra is életképtelen volt.

A szakmai műveltség fejlesztése érdekében az állami gazdaság is „belépett a népművelők sorába”. *Gyümölcstermelő és állattenyésztő tanfolyamot* szervezett. A két éves tanfolyamot elvégzők szakmunkás bizonyítványt kaptak.

A február 15-i tanácsülésen Bartha János a lakosság igényét tolmácsolva azt kérte a községi tanácstól, hogy a *vándor mozi* hetente egy alkalommal Királykúton is tartson előadást. Ugyanis előzőleg itt is volt, de valami miatt megszűnt. Ugyancsak ő szorgalmazta a két településrész szorosabb együttműködését a népművelés és a kulturális élet területén. Annál is inkább, hiszen Abod és Abod-Királykút egyazon település két része, közigazgatásilag is egybetartozik és mivel – mint mondta – *„sok esetben a lakosság részéről nagyarányú érdektelenség, passzivitás, igénytelenség kíséri kulturális megmozdulásainkat”* ez esetleg javíthat valamit a helyzeten. Ennek jegyében már meg is egyezett az abodi népművelővel, a két kultúrcsoport kölcsönös vendégszerepléséről.

Könyvtári élet

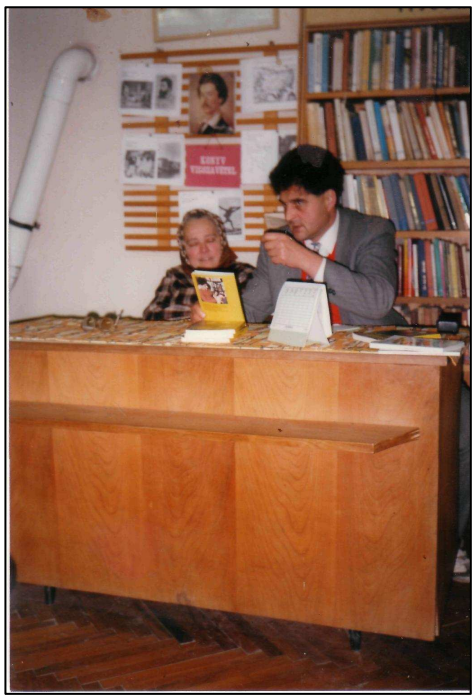
ABOD*123*

Amikor **1964-ben** *elkezdődött* a tűzoltószertár és a buszváró építése a járási könyvtár vezetője azonnal 25 ezer Ft-támogatást ígér *egy új könyvtárhelyiség* felépítésére. A tanács úgy gondolta, hogy ha buszvárót megtoldja egy 4X4-méteres helyiséggel, ahol kialakítható egy, a helyi lakosság igényeinek megfelelő könyvtár.

Ám az építkezés lassan haladt. De a vb egyes tagjainak nem is az építkezéssel, hanem a könyvtárossal illetve annak munkájával támadt baja. Több alkalommal kérik ugyanis **Zsemkó Józsefné** *könyvtárvezetőt*, hogy számoljon be munkájáról, ő azonban éppen a könyvtári munkájára hivatkozva nem jelenik meg a vb illetve a tanácsülés előtt.

A helyzet olyannyira elmérgesedik, hogy a júliusi illetve az augusztusi vb üléseken a tagok már azt javasolják, válasszanak új könyvtárvezetőt. A vb a járási könyvtárhoz fordul Zsemkóné leváltását javasolva, miközben az építendő könyvtárhoz további segítséget kér: berendezéseket, bútorokat, könyveket. Mindeközben a „tűzoltó-buszváró-könyvtár” építése folyamatosan halad és 1965. nyarára a falak is állnak, sőt már a tetőzet felrakásához készülődnek.

A járási könyvtár vezetői megpróbálják oldani a feszültséget, annak ellenére, hogy a tanácselnök az augusztus eleji vb ülésen kijelenti: az új tanító idehelyezésével a könyvtárosi gondok is megoldódnak. Ám a jó magyar mondás, miszerint „nem eszik olyan forrón a kását” bölcsessége ezúttal is igaznak bizonyul. A csatazaj csakhamar elcsendesedik és az októberi ülésen a könyvtárvezető beszámolhat munkájáról. Igaz ezúttal is élesen kritizálják, és a szemére vetik a gyér olvasói látogatottságot, no meg azt, hogy olyan könyveket rendel, amelyek nem érdeklik a lakosságot, de hát a legélesebb hangú kritizálók persze itt is azok, akik eddig még egyszer sem tették be a lábukat a könyvtárba. Zsemkóné ugyanakkor elmondja, hogy a látogatottságot bizony nagyban befolyásolja a jelenlegi kis helyiség és hát nagyon hiányzik már az új könyvtár is.

Író-olvasó találkozó Schirilla Györggyel. A háttérben Zsemkó Józsefné könyvtárvezető. (Készítője nem ismert)

A tanács 1966. tavaszára ígéri az átadást és további 4.000.- Ft könyvbeszerzési támogatást hagy jóvá. Amikor *1966*. tavaszán (április 19.) újra beszámoltatják Zsemkó Józsefnét, a könyvtár ugyan még mindig épül, de ezúttal a tanácstagok egyöntetű véleménye az, hogy most már *jól megy a könyvtár*, mert sokan használják és sokan is kölcsönöznek. Az *ősszel* aztán megtörténik a várva várt átadás és a tanács örömmel nyugtázza: az *új könyvtár* a berendezésekkel, bútorokkal, könyvekkel, a helyi igényeket teljesen kielégíti. Miközben persze ekként sóhajtoznak: csak aztán *„a sok ezer Ft-nyi könyveknek olvasói is legyenek!”* A járási könyvtár ugyanis teljes mértékben fedezte az újonnan beszerzett állományt és a gazdaság is hozzájárult annak növeléséhez.

Az új könyvtár természetesen nagyobb művelődési, olvasási lehetőséget adott, nagyobbat, mint eddig bármikor. A könyvtárvezető igyekezett is kielégíteni az olvasók igényeit. Volt is választék, hiszen az 1.264 db saját könyv mellett még további 435 db letéti könyv állt az olvasók rendelkezésére. Szerdánként este 6-8-ig, vasárnap pedig 3-5-ig volt nyitva a könyvtár. **1967-ben** 134 beiratkozott olvasója volt. Ebből 61 felnőtt és 73 pedig ifjú illetve gyermek. Mindez persze korántsem volt kielégítő, de igyekeztek növelni a létszámot. Ez év februárjában *író-olvasó találkozót* is rendeztek, **J. Horvát László** *szakíróval*. Nagyon jól sikerült, sokan eljöttek. Ugyancsak sikeres volt a KISZ-esekkel és az úttörőkkel együtt rendezett *ünnepi könyvhét* is. A téli időszakban a szerdai nyitvatartási napokon igencsak megsokszorozódott a forgalom. Igaz ezeken a napokon még zökkenőmentesen el tudta látni a kölcsönzést a könyvtáros, de vasárnap, amikor a sok fiatal „betömörült”, a 2 óra nyitva tartás kevésnek bizonyult. Különösen úgy, hogy adott volt a helyben olvasás lehetősége, így szívesen elidőztek, ellapozgattak, elolvasgattak a látogatók. Mindezek tapasztalatában Zsemkóné a szeptember 22-i tanácsülésen nemcsak arról tájékoztatta a tanácsot, hogy ez év júliusában Sárospatakon az alapfokú *könyvtáros vizsgát eredményesen letette*, hanem azt is kérte, hogy a vasárnapi 2 óra nyitva tartást 4-re emelje fel a tanács. Annál is inkább, mert vasárnaponként akár 65-70 könyvet is kölcsönöznek, és az olvasókkal való foglalkozásra, irányításra már nem marad ideje.

Vetített képes előadás. (Készítője nem ismert)

A tanács a jövő évi tervszámok tekintetében úgy határozott, hogy a könyvtártagok száma el kell, hogy érje a lakosság 30%-át. Zsemkóné viszont azt kérte a tanácstagoktól, hogy mutassanak jó példát, és aki még nem olvasója a könyvtárnak, az iratkozzon be, látogassa meg a könyvtárat. Hozzátéve azt is, hogy a könyvtár állományában megtalálhatók mindazok az alapvető kézikönyvek, amelyek a tanuláshoz nélkülözhetetlenek, ezért a szülők bátorítsák gyerekeket, s különösképpen a középiskolásokat, jöjjenek, használják azokat. 1967-re egyébként 1.500 Ft-ot irányzott elő könyvvásárlásra a tanács, amelyből eddig 917 Ft-ot el is költöttek. A szövetkezettől pedig 1.300 Ft értékű könyvajándékot kaptak.

Az **1968-as** évről megemlíthetjük, hogy februárban újra megrendezésre került a *mezőgazdasági könyvhónap*. Ebből az alkalomból egész hónapos *könyvkiállítás* volt a könyvtárban, amelynek keretében a könyvtáros *könyvismertetést* is tartott. A földműves szövetkezeti bolt szintén közszemlére tette a témával foglalkozó könyveit, de nem nagyon vették. Ezért a népművelők azt tervezték, hogy az általános iskolások bevonásával *mozgó könyvárusítást* szerveznek.

Nagy sikert aratott viszont a járási könyvtár szervezte *bábelőadással egybekötött gyermekfoglalkozás.* Ugyanakkor ez évben is szerettek volna rendezni egy író-olvasó találkozót, de anyagiak hiányában erről le kellett mondaniuk.

Özv. Zsemkó Józsefné hosszú évtizedeken át végzett könyvtárosi munkája elismeréseként 1987-ben *„Kiváló Munkáért" miniszteri kitüntetésben részesült.*

Nyugdíjasként pedig egy honismereti és néprajzi gyűjtőpályázatra beadott **„Életem folyása"** címmel megírt önéletrajzi ihletésű munkájával 3. helyezést ért el.
A kéziratból részletek olvashatók az *Irodalmi vonatkozások* című fejezetben.

KIRÁLYKÚT*124*

Mint már említettük, Bartha János tanító abban a „szerencsés” helyzetben volt, hogy a községi könyvtárat és a népművelést egy személyben képviselte.

A könyvtára *letéti könyvtár* volt, s mint ilyen saját könyvállománnyal nem rendelkezett. A járási könyvtár kihelyezett állománya **1962-ben** még 131 db, addig 1968-ban már 384 db volt. A könyvtár költségvetéssel nem rendelkezett, állami támogatást nem kapott. Saját bevétele nem volt.

Bartha öt éve (1963-tól) vezette a királykúti könyvtárat /könyvkölcsönzőt/.

Év	**1962. év**	**1967. év**	**1968. I. n. év**
A könyvtár beirt olvasóinak száma	64 fő	106 fő	107 fő
Ebből 14 éven aluliak száma	42	69	56
14-18 év közötti	11	-	8
18 év fölött	11	37	43
Kölcsönzött kötetek száma	817 kötet	1.708 kötet	707 kötet

Amint látjuk, jelentősen megnőtt a felnőtt, a 14 év feletti olvasók száma. A könyvtáros a jövőben a felnőtt lakosság még szélesebb körét szerette volna megnyerni az olvasásnak. Annál is inkább, mert hiszen *„a könyvtáros munkája nemcsak könyvkölcsönzésekből áll, hanem fontos szerepet tölt be az időszakonként megrendezésre kerülő ünnepi könyvhetek, könyvkiállítások megrendezésében és könyvismertetések tartásában”*. – vallotta. Mindeközben nem feledkezett meg a lakosság saját könyvtárának gyarapításáról sem. Az edelényi könyvesbolt és a helyi szövetkezet könyvállományából válogattak ki szépirodalmi és egyéb szakkönyveket, melyeket aztán az úttörők segítségével terjesztettek és *árusítottak.*

Az 1968. február hónapban az országosan meghirdetett „Mezőgazdasági Könyv-hónap” sikeres lebonyolítása érdekében *könyvkiállítást* rendezett a mezőgazdasági szakkönyvekből.

Ezzel egyidőben a járási könyvesbolttól bizományba kapott mezőgazdasági *szakkönyveket is árulta.* Mindezek mellett azon igyekezett, hogy némi állami támogatást „harcoljon ki” könyvtára számára. Az 1968. május 17.-i tanácsülésen ekképpen győzködte a tanácstagokat: *„Tudom, hogy szüksége van a községnek a Tűzoltó Egyesületre, a Sportkörre, az apaállatra, a hangos híradóra stb., de van annyira fontos a lakosság kulturális igényeinek kielégítése is, így a könyvtár gyarapítása is. Ezúton is kérem a tisztelt Tanácsülést, hogy az abod-királykúti könyvtár saját könyvállományának gyarapítására évenként 500,-Ft-ot /mint állami támogatást/ megszavazni szíveskedjék.”*

Az egyházak Abodon

A görög katolikus egyház

A görög katolikus vallás Magyarországon

A magyarság már a vándorlás évszázadaiban kapcsolatba lépett a keleti kereszténységgel. A honfoglalás után a 10. század derekán, a bizánci egyház szerzetesei megkezdik őseink térítését. Géza fejedelem azonban nyugatról kért hittérítőket, Szent István pedig nyugati szertartású egyházmegyéket alapított.

A 13. századtól keleti szertartású népek áramlanak be hazánkba. Erdélybe az oláhok (később románoknak nevezik őket). Majd ruszin pásztorok és földművesek Holicsból és Podoliából. A ruszinok az ország lakatlan északkeleti megyéiben telepedtek le. A 14. században a szerbek jelentek meg hazánk területén. Ugyancsak ebben a században jelentek meg a görögök is, bár ők szétszórtan telepedtek le.

Magyarországon a keleti szertartásúakat skizmatikusoknak (szakadároknak) nevezik. (**1054**-ben volt a nagy **skizma**, az un. *egyházszakadás*, amikor az egységes katolikusság, keleti (bizánci) illetve nyugati (római) részre szakadt.

I. Lajos Magyarországon *a keleti szertartású papokat és híveket a római katolikus püspökök joghatósága alá rendelte.* A többség azonban ragaszkodott szertartásához, ami miatt jobbágysorba került. A Szentszék felismerte, hogy ezeknek a néptömegeknek az ellatinosítására nincs remény, így *a pápa hazánkban egy keleti szertartású püspökséget állított fel.* Ezután **Nagy Lajos** *király utódai már nem zaklatták tovább a keleti szertartású alattvalóikat.* Hazánkban a keleti szertartású egyházmegyék kialakulása előtt *a keleti egyházi élet központjai azok az új kolostorok lettek, melyeket a bevándorolt nemzetiségiek alapítottak*. Az első ilyen kolostor a 14. században Erdélyben létesült, majd a *15. században Munkácson*. Egyházmegyéket azonban nem szerveztek, ezért a magyarországi keleti szertartásúak hosszú időn át külföldi főpásztorokkal voltak joghatósági kapcsolatban.

A magyarság körében is megtalálható a bizánci rítus, a kedvezőtlen körülmények ellenére is. A 18. század folyamán a török kiűzéséig a Tiszántúl városai és községei a háborús pusztítások miatt, vagy egyéb természeti katasztrófa miatt elnéptelenedtek. Volt, ahol csak megritkult, volt, ahol teljesen kipusztult a magyar őslakosság. Ezekre a területekre aztán megkezdődött a nemzetiségiek beáramlása vagy telepítése (görögök, rácok, macedónok, ruszinok, románok). Ott, ahol a magyarság is jelen volt, akár csak szórványban is, a nemzetiségiek idővel elmagyarosodtak.

Kárpátalján a 17. század első felében uniós mozgalom indult, melynek eredménye az lett, hogy a munkácsi egyházmegye egyesült Rómával. Az unió létrejöttének többek között oka volt az is, hogy a 17. században hazánkban a katolicizmus megerősödött. A lutheránusokat, reformátusokat és a szakadároknak nevezett keleti szertartásúakat egyaránt eretneknek tekintették, és meg akarták őket téríteni. Az uralkodó körök által támogatott térítéssel szemben a keleti egyház védtelen volt. Az unió kezdeményezői úgy vélték a térítésnek csak az unió vethet véget.

1646. április 24-én az ungvári templomban 63 lelkész letette a katolikus hitvallást és egyesült Rómával. A következő években csatlakoztak a unióhoz: Ung, Sáros, Abaúj, Torna, Szepes, Gömör és Felső-Zemplén egész papsága.

Majd 1664-ben megkezdődött az uniós folyamat második szakasza Munkács vezetésével, így kapcsolódik az unióhoz: Bereg, Ugocsa, Szatmár, Szabolcs és Zemplén déli területének papsága az egyesült Rómával. **XIV. Kelemen pápa, Mária Terézia kérésére 1771. szeptember 19-én kiadja az „Eximia regulium" kezdetű bullát, mellyel felállítja a munkácsi egyházmegyét.** A bulla kimondja, hogy a munkácsi püspököket éppúgy a király

nevezi ki, mint az ország többi katolikus főpásztorát, a pápa pedig megerősíti. Metropolitája az esztergomi érsek.

Mária Terézia 1773. február 24-én kelt dekrétuma, amely értekezletre hívta a keleti szertartású katolikus püspököket, egyben elrendelte, hogy együtt jelöljék meg azokat az egyházi könyveket melynek kinyomtatását szükségesnek tartják; állapítsák meg azok nyelvét, döntsenek a vitatott szövegek kérdésében. *A Rómával egyesült keletieket ne görög szertartású egyesületeknek, hanem görög szertartású katolikusoknak, papjaikat, pedig ne pópáknak, hanem lelkészeknek vagy paróchusnak nevezzék.* Az **Apostoli Szentszék a munkácsi és az eperjesi egyházmegye főpásztorát a ruténok püspökének kezdte nevezni.** Rómának ekkor még nincs tudomása róla, hogy hazánkban görög katolikus magyarok is élnek, sőt egyre több nemzetiségi, aki betelepült elmagyarosodott, és nem érti az ószláv nyelven végzett liturgiát. A magyar nemzeti tudatra való ébredés egyik jele, hogy a magyar ajkú görög katolikus hívek, magyar liturgiát akarnak. A pápa minden görög katolikus püspökhöz rendeletet bocsát, melyben megtiltja a görög katolikus liturgiának népnyelvre való fordítását. A pápa szerint, mivel a terület vegyes ajkú híveket foglal magában a liturgia népnyelvre való fordítása nemzeti versengést idézne elő. A magyar nyelvű liturgia iránti igény nem szűnik meg, melyet még az is erősít, hogy a liturgia nyelve (ószláv) a ruténok saját nyelve, így a magyarokban nemzetiségi féltékenységet ébreszt.

Mire hazánkban hivatalosan (1965!) bevezetik a magyar nyelvű liturgiát, a ruténok teljes mértékben asszimilálódnak a magyarokkal. Abodon – az idősebbek elbeszélése alapján - azonban már az 1930-as évektől magyar nyelven, vagy mindkét nyelven felváltva (utrenye: magyarul, vecsernye: tótul) folyt a liturgia.

Feltétlenül szólnunk kell azonban egy nagyon lényeges kérdésről: a görög katolikus egyház, vallás és papság szerepéről e csoportok életében. *Ennek az egyháznak a megszervezése a munkácsi görögkeleti bazilita kolostorból indult ki, amely a 15. század legvégén püspökséggé vált.* Mint láttuk, a görögkeleti *kárpátukrán papság egyik fele 1646-ban elfogadta az uniót*, azaz csatlakozott a római egyházhoz szervezetileg, s elfogadott bizonyos változtatásokat a liturgiában. *Innen számítjuk a görög katolikus vallás létrejöttét*. Az ukránok másik fele továbbra is görögkeleti hiten maradt 1735-ig, s időközben katolikus és görögkeleti püspöke is volt párhuzamosan a kárpátukránságnak.

A munkácsi püspökséget 1771-ben kanonizálta XIV. Kelemen pápa, majd e nagy terjedelmű egyházmegyéből *1821-ben* kihasított területen *felállították az eperjesi görög katolikus egyházmegyét.* Ez utóbbi joghatósága alá rendelték Sáros, Szepes, Gömör, Borsod és Zemplén megyét. Az unió, a katolizálás természetesen magyar és szlovák ajkú papok közreműködésével történt. Időközben a magyar és megmagyarosodott hívek száma olyan rohamosan nőtt, hogy 1804 táján már magyar nyelvre is lefordították a szláv misét. A hívek kívánságának megfelelően maguk a görög katolikus püspökök, Bacsinszky András, Pócsi Elek is támogatták az egyházi magyar nyelv terjedését, s *1840 körül a magyar vidékek görög katolikus lelkészei közül többen már teljesen magyarul miséztek.* Persze a szláv liturgia önmagában nem jelentett megtartó erőt, nem akadályozta meg a nyelvváltást. A szláv liturgia feladását jelentette, hogy *1866-ban Hajdúdorogon országos kongresszust tartottak*, amelyen 51 görög katolikus hitközség nevében határozták el, hogy egy görög katolikus magyar püspökség felállításáért folyamodnak a királyhoz. Ennek eredményeképpen **az uralkodó 1873**-ban engedélyezte, hogy **Hajdúdorogon** a magyarajkú görög katolikusság számára **püspöki helynökséget** állítsanak fel. **Az önálló hajdúdorogi püspökség 1912-ben jött létre.*125***

A görög katolikusok Abodon

A **lexikonok 1700 körüli időre teszik** az **abodi görög katolikus parókia** (egyházközség) **megalapítását**. Állítják, hogy barokk temploma már 1745 előtt állt a települést övező dombok egyikén, a temetőben. Az idősebbek emlékezete szerint az első világháborúban eltűnt harangok feliratán 1742 volt. Az **1982-es schematizmus** szerint a templomot **1710-ben Kisboldogasszony tiszteletére szentelték** és **1747-ben** már mint *omladozót* említik. A **katolikus lexikon** a parókia létesítésének időpontját **1694-re teszi,** ugyanakkor megerősíti az 1710-es templomszentelést.(Ezek az időpontok viszont azt feltételezik, hogy a ruszinok az 1600-as évek utolsó évtizedeiben – egy „nagyobb" lélekszámú közösségként – már Abodon voltak.)

A görög katolikus parókia a valamikori munkácsi, 1925-ig az eperjesi egyházmegyéhez, majd miskolci apostoli kormányzóság borsodi esperesi kerületéhez tartozott. Anyakönyve 1824-től van.

A Munkácsi Püspökség Borsodi Esperesség Abodi Anyaegyházához 1786-ban az alábbi filiák tartoztak:*126*

Anyaegyház	**Filia**	**Görög katolikus lélekszám 1786-ban**	**A filia távolsága az anyaegyháztól**
Abod		371	
	Alsótelekes	20	3 ½ óra
	Balajt	1	2
	Felsőtelekes	30	3 ½
	Galvács	80	1
	Ládbesenyő	85	1 ½
	Meszes	17	1
	Rudabánya	29	3 ½
	Szalonna	78	2 ½
	Szendrő	26	1 ¼
	Szendrőlád	7	1 ½
	Szuhogy	28	2 ¼
Öszesen:	**11 filia**	**772 fő**	

A görög katolikusok temploma

A templom kamarai (királyi kincstári) típusterv alapján készült. Műemlék jellegű. A homlokzat előtti tornya mellett rézsútos falak láthatók. A szentély félköríves. A copf stílusú **ikonosztázion (képállvány)** a templommal együtt készült el, **Padits Péter** munkája. A levél – amelyben a képállvány készítését az „abodi orosz gazdák" megrendelték – a **Nyíregyházi Orthodox Egyházművészeti gyűjteményben** található. A levél **1814-**ben íródott Padits (Szpadits) Péter asztalosmesterhez, aki egri származású szerb volt és sokat szerepel a miskolci ortodox anyakönyvben. Minden bizonnyal a miskolci ortodox templomban végzett munkálatai miatt költözhetett Egerből Miskolcra. A levelet is itt, a miskolci ortodox templomban találta meg, egy szentképnyomat hátára ragasztva **Kárpáti László**.*127*

Az ikonosztázion képeit **1844-ben** festette át **Dobrovolszky Lajos** *képfestő.*

A templom címünnepe (a templom búcsúnapja): szeptember 8. Mária születése.

A görög katolikus templom harangjai

1./ Nagy:

Felirata:
„Omnia ad maiorem dei gloriam”
Fusa sum eperiesini per Ignatium Lecherer et Paulum Schmitz pro ecclesia greci-ritus abodiensis.
„Minden Isten nagyobb dicsőségére”
Öntötte Eperjesen Lecherer Ignác és Schmitz Pál az abodi görög rítusú egyháznak.

Zsemkó József felvétele

2./ Középső:

Felirata:
„Ne feledkezzél el szegény magyarokról.”
Öntötte: Szlezák Rafaelné. Budapest: 1960.

Zsemkó József felvétele

3./ Kicsi:

Felirata: „Isten dicsőségére. Abod” 1922.

Zsemkó József felvétele

A templom az **1962-ben** illetve az ezt követő években **Zsemkó János** *kurátorsága* alatt nagyobb felújításon esik át. A bejárat fölötti homlokzatfal leszakadása miatt nemcsak a külső tatarozásra kerül sor, de a belső felújítása (festése) is megtörténik.

*Képek az egyházközség életéből a 20. század első feléből*128

1904-ben az abodi parókiának (filiáival) a lélekszáma 1.368 fő volt. A lakosok nemzetiségét ukránnak és magyarnak írták.

A hitközség vagyonleltára **1913-ban**:

1. tőkevagyon	200 korona
2. készpénz	76,45 korona
együtt	276,45 korona
3. 48 kh 460□-öl földbirtok (lelkészi, tanítói, harangozói, kántori és egyházi), melynek kataszteri jövedelme az 1881. IX. t.c. alapján	316,87 korona
Összes:	**673,32 korona**

1922. május 18-án

1.	tőkevagyon: hadi kölcsön	700 korona
2.	készpénz	7.135 korona
együtt		7.835 korona
3.	Plusz az 1913-as vagyonleltárban jelzett ingatlanok.	

1928-ban az egyházközség kegyura a királykúti uraság volt, özv. Kováts Gyulánlé.

Az egyházközséghez 12 filia tartozott: *Galvács* (itt a latinokkal közös kápolnában havonta is misézett a görög pap) *Meszes, Szalonna, Szendrő, Csehi puszta, Szuhogy, Alsótelekes, Felsőtelekes, Rudabánya, Szendrőlád, Ládbesenyő és Balajt.*

(A filiákon húsvéti és karácsonyi gyóntatáskor valamint évente 2-3-szor még a szokottakon felül is misézett a pap, mégpedig szentbeszéddel.) A parókia területe a leányegyházakkal együtt 250 km² volt. Távolságok: Abod – Meszes 7 km, Abod – Ládbesenyő 7 km, Ládbesenyő – Szendrőlád 10 km, Szendrő – Rudabánya 10 km, Szendrő – Telekes 10 km, Meszes – Szalonna 10 km. Minden filián van római katolikus templom is. Abodon, Meszesen, Szendrőládon, Ládbesenyőn, Szuhogyon, Szendrőn és Rudabányán református is.

A lelkész rendben tartotta az anyaegyház templomát, a szent edényeket. Az oltár és a szentségtartó tiszta volt. A szertartáshoz szükséges templomi könyvek mind megvoltak. Az adminisztráció nyilvántartására a parókus iktatókönyvet használt. A parókia története azonban nem volt írásba foglalva (a Historia Domus-t, azaz a háztörténetet tehát nem vezették.)

A hívek jegyzéke, a párbér napló megtalálható volt a parókián, ahogyan a misestipendiumok könyve is. A lelkész irattára szintén rendben volt, az anyakönyveket előírás szerint vezette. Saját könyvtára azonban nem volt.

A lelkész tagja volt az Unio Cleri-nek. Az egyház pénztárát szabályszerűen kezelték.

A templomnak volt kórusa. A toronyban három harang lakott. Háromszor harangoztak.

A több mint 200 éve épült templom (anyaga kő, tetőzete pléh) 1934-ben javításra szorult. Ám a hívek a javítást az aratás utánra halasztották.

1934-ben az egyházközség épületei az alábbi összegben voltak biztosítva:

Az épületek tűzkár ellen biztosítva vannak:	23.500.-P
Templom:	7.000.-P
Paplak és melléképületei:	4.000.-P
Istálló:	2.800.-P
Csűr:	2.300.-P
Kántorház és melléképületei:	3.000.-P
Tanítólak, iskola:	3.200.-P
Tanító istálló, fásszín:	1.200.-P

Az egyházi ruhák elég szegényesek voltak és kevés is volt belőlük.

18 misealapítványi táblázata volt a parókiának. Görög katolikus temetője a templom mellett volt. Benne két régi fakereszt (alapítvány nélkül). Ekkor egyébként 3 fakeresztje van a községnek, mind alapítvány nélkül.

Kápolna is van a faluban, de abban csak ritkán miséznek. Régi szokás szerint évente egyszer, *Szent Anna napja táján* egy vasárnapon.

Mint tudjuk, a római katolikusok temploma már a 16. században a reformátusok kezére került. A templom nélkül maradt kisszámú katolikus hívőhöz pedig a 18. században még a szendrői ferencesek jártak ki.

Bár **Soós Imre** az egri egyházmegyei plébániák történetének áttekintésekor*129* azt jegyzi meg, hogy a kápolnát **1938-ban Czekeházy Ernő** építette a görög katolikusok összefogásával,s benne olykor a római katolikus pap is misézett. (Minden bizonnyal Soós a Czekeházy kastély melletti kápolnára gondolhatott!) Más vélekedések szerint ugyanis a kápolnát **1828-ban Papp György** *uradalmi erdész* a katolikus hívek közreműködésével építette.

A 4X4 méteres belvilágú kápolnát a kettős szentév (az Eucharisztia 1937-es budapesti Világtalálkozója valamint a Szent István halálának ezredik évfordulója) tiszteletére renoválták (az ajtó felett ezt fel is tüntették). **A kápolna renoválására** 140 Pengő gyűlt össze a hívek adományából.

Amikor az egyházi főhatóság részéről a provikárius a kápolna renoválási költségvetését 1937. július 17-én jóváhagyta egyben Gyulai főtisztelendőt hatalmazta fel a kápolna felszentelésére. Ezzel együtt a provikáris kérése az volt, hogy a főtisztelendő ezt az alkalmat használja fel arra, hogy híveinek figyelmét intenzíven ráirányítsa az eucharisztikus és Szent István jubileumi év alkalmából országosan megnyilatkozó lelki megújhodás nagy fontosságára s buzdítsa őket arra, hogy ebből minél nagyobb mértékben vegyék ki részüket.

Ugyanakkor pedig az Érsek főpásztor elismerését hozza az adományozók tudomására.

A templom ingatlan vagyona 8 magyar hold volt. Kezeltetése bérbeadással történt. Hozama 1933-ban például 99 Pengő 33 fillért tett ki.

A párbéren kívül egyházi adó nem volt kivetve. A párbér családonként, ¼ telek után 1 véka rozs volt. A lakosok részben eleget is tettek fizetési kötelezettségüknek. Évente kb. 25 köböl folyt be.

A lelkészház (Parókia) *a 69. szám alatt*, az ide tartozó **cselédház** pedig az *54. szám alatt* volt található. A lelkész cselédtartási költsége egyébként 1946-ban 20 q búza ára volt.

A lelkészlak **1917-ben épült**, kő és vályog volt az anyaga. Fedése: eternit és pala. Kisebb javításokkal megfelelő állapotban volt. A csűr viszont javítás alatt állt, amelyre az esperes kivetést rendelt el. A kerítés fa része jó állapotban volt ugyan, de a kőkerítés ugyancsak javításra szorult.

1934-ben már a parókiális melléképületek javítása is szükségessé vált.

Mint láttuk, a parókiális belsőség drótkerítéssel volt körbekerítve. A kertjében középnagyságú gyümölcsös volt található. A lelkészi javadalmi földje egyébként 31 kat. hold volt. Azt saját kezelésében rendesen művelte. Fa járandósága 32 m³ volt.

A lelkész Gyula Jenő, 1917. februárjától volt Abodon. Eperjesen született, 1888. március 24-én. Itt is szentelték fel, 1910. november 20-án. Végzettsége: 8 osztályos érettségi és Theológiai Akadémia. Neje: Mártyák Olga, 1880-ban született.

Az esperes úr 1910. december 1- től 1917. febr. 28-ig Ruzsolyban teljesített szolgálatot. Abodon 1917. március 1- től 1941. június 20-ig működött, 1924-től mint címzetes esperes.

A szertartásokat minden nap végezte, hétköznap 6-7 óra között, vasárnap 7 órakor és ½ 10-kor. Minden vasár- és ünnepnapon szentbeszédet tartott.

Az összes ismétlős iskolásnak hitelemzést, a többi tanulónak pedig heti 3 órában hitoktatást tartott az iskolában. A kéthetenként gyónt. A rózsafüzért naponta egy, másfél órát végezte. A hívőkkel jó volt a viszonya. 1934-ben 6 gyermekük volt, mindannyian fiúk.

Gyermekeik (születés szerint, és ahol tanulmányaikat végzik):

Jenő	1911	Bécs	teológia
János	1913	Budapest	,,
Gábor	1915	,,	,,
Andor	1919	Miskolc	gimn.
László	1923	,,	,,
György	1930	--	--

A lelkész 1928. évi jövedelme 1.482 P-t tett ki. Ez a 31 hold föld haszonbérjövedelméből, a hasznot hajtó jogokból, az egyházi adóból (a párbérből), a stólapénzből valamint az egyéb szolgáltatásokból állt. Ez az összeg jóformán az adókat, a papi nyugdíjjárulékot és a lótartást fedezte. A lelkész éves tiszta jövedelme egyébként 671 P volt, de ahhoz, hogy a megfelelő ellátása biztosítva legyen az országos kongruatanácsnak mintegy 1.505 pengőt kellett kiutalnia. Az országos katolikus kongruatanács 1927. október 21-én tartott ülésén ugyanis ennyit állapított meg az abodi lelkész számára.

A kongrua általában a lelkész állásának megfelelő ellátását jelentette (congrua sustentatio = megfelelő ellátás). Egyébiránt pedig azt a fizetés kiegészítést is, amelyet az elégtelenül javadalmazott alsó papságnak az állam jórészt a püspökök és nagyobb javadalmasok hozzájárulásából, részint a vallásalapból adott, hogy ezzel is biztosítva legyen a papok megfelelő ellátása. Az 1896-os kongrua összeírást 1926-ban módosították. 1930-as években a káplánok kongruája (K-ja) 1.400 P, amelybe az élvezett teljes ellátásnak 700 P- vel számított pénzértékét betudták úgy, hogy készpénzben 700 P- t kaptak, s ebből 350 P- t a Kongrua Alap fedezett.*130*

Az egyházi tized (1848) eltörlése, majd az egyházi birtokok államosítása (1948) után nagyon meg növekedett a kongrua szükségessége, mivel a megélhetés egyetlen forrása lett.

1950-ben az állam és az egyház között létrejött megállapodás külön pontja volt. (E szerint – amíg az egyház saját forrásaira támaszkodva maga tudja fedezni anyagi szükségleteit) az állam 18 éven át arányosan csökkenő mértékben megfelelő összeget utal ki katolikus egyházi célokra. Ez volt a lelkészek létminimumának a biztosítása. Eleinte (az 1950-es években) 300 Ft volt. Folyósítása vagy megvonása a büntetés és a zsarolás jelentős eszköze volt a (kommunista) hatalom részéről.*131*

A pénzváltás utáni lelkész jövedelem (és kiadás)az új pénznemben, pengőben.

Jövedelem	**1896. évi összeírás szerint aranykoronában**	**Új adatok szerint pengőben**	**Megjegyzés**
Földjövedelem			
	Kert: 1.462 □-öl		
	Szántó: 27 kh 649 □-öl		
	Rét: 4 kh 115 □-öl		
	Összesen: 31 kh 2.226 □-öl	Összesen: 31 kh	
	Kataszteri tiszta jövedelem: 155 K 96 f		
	Megállapított haszonbér jövedelem: 240 K Összesen: 240 K	Elérhető haszonbér jövedelem: 31 hold után holdanként 16, 88 P Összesen: 520 P	31 hold á 60 kg
Hasznot hajtó jogok	44 K	50 P	
Párbér	Megállapíttatott mint tényleg befolyó párbér jövedelem: 438 K 74 f	600 P	
Stóla	106 K 12 f	120 P	
Egyéb szolgáltatások	Terményben: 12 bécsi öl 96 K	192 P	32 m³ fa á 16
Egyéb jövedelmek	Kongrua kiegészítés címén: 313 K 24 f		
Összes lelkészi jövedelem:	**1.238 K 10 f**	**1.482 P**	

Kiadások	**1896. évi összeírás szerint aranykoronában**	**Új adatok szerint pengőben**
Adók	108 K 62 f	181 P
Papi nyugdíjjárulék		70 P
Lótartás	400 K	560 P
Összes kiadás:	508 K 62 f	811 P
Összes jövedelem:	1.238 K 10 f	1.482 P
Tiszta jövedelem:	729 K 48 f	671 P
Kongrua szükséglet:		1.505 P

A **különálló kántornak** ennél jóval szerényebb megélhetése volt. (7, ½ hold föld, 20 köböl rozs, valamint a stólapénz illette).

1928-ban egyébként a kántorlak felújítására is sor került. A ház frontjának javításán túl az épület új cementlépcsővel valamint az istálló új jászollal gyarapodott.

1934-ben a kántor Kocsis Mihály volt, aki 1900-ban született Máriapócson. Neje: Nemkin Júlia. A kántorlakás egyébként 1924-ben épült. Anyaga kő és vályog volt. Földingatlanát az egyházközség ebben az évben már 9 holdban állapította meg. Kezelését a kántor úgy oldotta meg, hogy feles gazdálkodásra bérbe adta. Fa járandósága 2 m³ volt. A kántor egyházi énekeket is tanított, mégpedig jó eredménnyel.

A **kurátorok** hűségesek voltak és gyakrabban gyóntak. **Barva János** 23 év óta volt kurátor, **Görög László** 3 év óta.

A **tanító Orosz József**, 23 éves, nőtlen fiatalember, 1928. január 1- től volt Abodon. Jó erkölcsűnek, szorgalma példásnak mutatkozott, többször is gyónt. Ifjúsági egyesülete nem volt az egyházközségnek, de a Levente egyesületben az oktatást a tanító végezte.

1928-ban a **harangozó**, a *73 éves* **Kondás István** volt. Szolgálatát 23 év óta nagy ügybuzgalommal végezte. A templomot tisztán tartotta, de öregsége miatt a lelkésznek már nem tudott besegíteni a mezei munkában.

A temető hozama a harangozót illette. Annak éves hozama mintegy 10 mázsa szénát tett ki. Ez természetesen beleszámított a harangozói javadalmazásba, amely 2 hold földből, a temetői szénából, 10 köböl rozsból, és a stólából állt.

1934-ben az egyháztanács tagjai voltak: **Lengyel András, Tóth Sz. János, Szaffka Manó, Rakacki József, Csontos Ferenc, id. Barva Ferenc, Papp György.**

Ekkor már az **id. Barva János** *gondnoknak* két további segítője is van: **Papp K. József és ifj. Barva János.** A *kerületi esperes*: **Gulovics Ernő.**

1928-ban az abodi görög katolikus hívők 690-en voltak, magyarok és oroszok közösen. Buzgón jártak a szertartásokra. Nagyon vallásos lelkületűek voltak. Évente kétszer mindannyian a szentségekhez járultak, ezen kívül voltak havi és ennél gyakoribb áldozók is. Karácsonykor és húsvétkor az egész falu a szentségekhez járult, de első péntekenként az asszonyok és a fiatalok is. Sokan olajkenethez is járultak, de voltak olyanok is, aki a felszentelést is kérték.

Két jámbor társulat is volt az egyházközségben: **az oltáregylet és a rózsafüzér.**

Mindkét egyesület igen kedvelt volt, főleg a nők körében. Itt az **Oltáregyesületről** ejtünk néhány szót (a rózsafüzérről majd később). Ezt az egyesületet 1859-ben egy piarista szerzetes alapította. Az egyesületnek kettős feladata volt: részint az Oltáriszentség tiszteletének az előmozdítása (pl. a rendszeres szentségimádásokkal); részint gyakorlati, az oltárok fenntartásának, díszítésének segítése, szegény templomok egyházi felszereléssel történő ellátása. (1942-ben országosan 997 Oltáregyesület működött, mintegy 100 ezer taggal. Erejüket jelzi, hogy ugyanekkor egy év alatt 108 ezer pengőt adtak az előbb említett célokra.)

1933-ben egyébként **Szívgárda mozgalmat** is szervezett a lelkész az iskolában a gyerekek részére, mintegy 30 taggal. A parókia területén továbbá megszervezésre került egy **Jézus Szent Szíve Társulat** is, 64 taggal. Ezen kívül a **Rózsafüzér Társulat** 75 tagot számlált, a **Skapuláré** tagjainak száma pedig 48 fő volt. ***A Skapuláré Társulat*** a *Mária kultuszt szolgálta.*

Ezek az egyesületek havonta szentgyónással, közös áldozással működtek.

A lelkész a missziós tevékenységben szentbeszédek tartásával működött közre. Az 1933. évi missziós célra például 15,76 P-t gyűjtött össze. A népművelési munkából is kivette a részét, mégpedig a szervezett előadások vezetőjeként. A tanítóval közösen egy kulturális szövetkezetet működtettek a faluban. Iskolán kívüli előadásokat tartottak.

Az 1933-ben egyébként mindösszesen 24-en születtek Abodon. Ez az elmúlt évhez képest csökkenést mutatott. Ugyanakkor 22-en haltak meg. A házasságot kötöttek száma pedig 12 volt. Vegyes házasság ebben az évben nem volt a faluban.

Tudunk viszont két elváltan élő házaspárról, egyikük Abodon (Bendzsel Pálné), másikuk Ládbesenyőn (Dorony Bertalanné) lakott. Ennek említése azért is érdekes, mert a lelkész minden tőle telhetőt elkövetett, hogy a feleket kibékítse.

Az egyházközség 1927. évi zárszámadását 1928. május 10-én tárgyalta meg a képviselőtestület. Az 513 P 47 filléres bevétel tulajdonképpen 4 tételből adódott össze. Elsőként az 1927-es illetve az 1928-as vízkereszti bevételt említhetjük, aztán az éves perselypénzt, majd a templomi törlők eladásából, a temetőhelyekért, a lobogó használatért illetve harangozásért kapott összegeket, valamint az egyházközség földje után járó földbérleti díjat. A kiadást ennek a bevételnek a figyelembevételével lehetett tervezni. Nézzük, mi mindenre futotta ebben az évben az egyházközségnek: Először is fedezni kellett a gondnok előző évi túlkiadását, ami közel 10 pengőt tett ki. A vízkereszti bevételeket teljes egészében a missiókra fordították.

A nagyobb tételek természetesen a parókia illetve a kántorlak felújításnál mutatkoztak. De az adók, a patakszabályozás, tűzkárbiztosítás mellett ilyen kisebb tételekre is jutott még, mint például: a 12 Pengős péterfillér, amelyet az egyházmegyei főhatóság rendeletére befizettek; valamint templomgyertya, szappan, harangkötél, szenteltvíztartó anyakönyv, misekönyv vásárlása.

Bevétel:

1.	Missiókra 1927, és 1928. 01. 6-8. (vízkereszt)	28 P 87 f
2.	Perselyből	109 P 78 f
3.	Templomi törlők eladása, temetőhely, lobogó, harangozás	107 P 60 f
4.	Földbérlet	267 P 25 f
Összes:		**513 P 47 f**

Kiadás:

1.	A gondnok előző évi túlkiadása megtérítve	9 P 28 f
2.	Missiók 1927-ben és 1928-ban (a vízkereszti)	28 P 84 f
3.	Péterfillér 816/927. sz. egyházmegyei főhatóság rendeletére	12 P
4.	Tűzkárbiztosítás	21 P 20 f
5.	Templomgyertya, szappan, harangkötél, szenteltvíztartó, faedény, misekönyv (13.84 P Eperjesről), typikos naptár	49 P 22 f
6.	Adó, patakszabályozás (13.84 P)	35 P 35 f
7.	Halotti anyakönyv	10 P
8.	Parókiális sertés,tyúkól építése, kerítés, kapu és egyéb épületrészek javításához anyag, fuvar és munka, aprótételek	145 P 80 F
9.	Kántorlak. Jászolanyag, munka és frontbefejezéshez tégla és ezek fuvarja	25 P
10.	Kántorlak frontja (a frontjavítás, cementlépcső, anyag, fuvar és munka)	162 P
11.	Parókiális és kántori kéményseprés 1926-ra és kántori 1927-re (4.38 P)	14 P 78 f
Összesen:		**513 P 47 f**

1933-ben az elmúlt évi pénzmaradvány 11 P 97 ft volt. A bevétel 204,69 P, a kiadás pedig: 191,88 P.

Az egyháztanács 1934. február 7-én tárgyalt az elmúlt év zárszámadását. A költségvetés egyenlegét 24 P 78 fillér maradvánnyal hagyta jóvá.

Az abodi egyház bevétele 1933-ban:

Pénzkészlet 1932 ről:	11 P 97 f
Perselypénz:	43 P 84 f
Missiókra gyűjtés:	15 P 76 f
Nagypénteki gyűjtés:	4 P 76 f
Egyházi ingatlan földbérlete:	99 P 33 f
Temetőhely, lobogós harangszó:	41 P
Összesen:	**216 P 66 f**

Kiadások:

Parókiális kútgém és kerítés:	19 P 50 f
Tűzkárbiztosítás:	19 P 94 f
Egyházi ingatlan illetékegyenértéke:	9 P
Misebor, proszfora járandóság.	26 P 40 f
Lelkész, kántor mezőáldás, vízszentelés és búcsú illetéke:	18 P
Kéményseprés, parókia és kántorlak:	7 P 78 f
Templomba szükséges gyertya, szappan, harangkötél, gyufa:	36 P 68 f
Missiókra beküldve az e.m. főhatóságnak:	13 P 76 f
Nagypénteki gyűjtés az e.m. főhatóságnak:	4 P 76 f
Nyugdíj (papi) járulék 1932. évre:	32 P 96 f
Összesen:	**191 P 88 f**

Az Actio Catholica

Az Actio Catholica*132* (azaz katolikus tevékenység) tulajdonképpen a hívők közreműködését jelentette a papság apostoli munkájában, a II. vatikáni zsinat után: *Laikus apostolkodás szervezett és irányított formában.* Tevékenységi köre mindazt magában foglalta, amire az egyház apostoli küldetése szólt, ennyiben különbözött a társulatoktól és egyesületektől, amelyek csak egy-egy konkrét területen tevékenykedtek. Előzményei a 19. sz.-i Svájci és Nyugat Európai országokban jelentkező mozgalmakra nyúlnak vissza. Kibontakozását X. Pius *Firmo sane* enciklikája indította el, s XI. Pius *Ubi arcano Dei* enciklikája tette teljessé. Rövid idő alatt meghonosodott az egész világon.

Tagja elvileg az összes katolikusok, de XII. *Pius* cáfolta azt a véleményt, hogy mindenki köteles részt venni a mozgalomban, mert Isten nem adott ehhez mindenkinek személyes alkalmasságot és lehetőséget. XXIII. *János* szerint a személyes föltételek: vallási képzettség, eleven lelki élet, Isten ügyéért és az Egyházért égő buzgóság, és hűség a papsághoz.

Szervezete országonként változott. A Szentszéknek egy kikötése volt: a püspökökkel való együttműködés. Több helyen az actio catholica az egyes-ek irányító és összefogó szerve lett. Magyarországon az (*Országos Katolikus Szövetség* és az *egyházközség*ek tekinthetők az actio catholica előzményének, melyet formálisan 1932. október 19-én alakítottak meg.

Történetének szakaszai:

A.) 1932-1946: országosan *a püspöki kar közvetlen irányítása alatt álló, az apostolkodás egyes ágaiban szakszerűen dolgozó, mozgató és számonkérő szerv, mely az egyházmegyék határain túl eleven és átütő erővel rendelkező egységbe foglalja össze az ország katolikusságának törekvéseit és kívánságait* Alapszervei az *egyházközség*ek, melyeket az *espereskerületi tanács* fogott össze; ezek alkották az egyházmegyét, melyek összességéből tevődött össze az országos egyházmegye. Minden szinten 5 szakosztálya volt:

1. *hitbuzgalmi és erkölcsvédelmi*,
2. *művelődési*,
3. *sajtó*,
4. *szociális és karitatív*,
5. *szervezési*.

Az ügyrendjét 1936. március 18-i püspöki kar értekezlete hagyta jóvá. Az országos irányítást az országos elnökség végezte, mely elnökből (hercegprímás), ügyvezető püspöki elnökből, világi társelnökből, a szakosztályoknak megfelelő 5 alelnökből, országos igazgatóból és főtitkárból állt.

Végrehajtó szerve a központi iroda, lapja a *Magyar Katolikus Akció*; kiadványai:

- 1934-47: az (*Actio Catholica* 1-121 füz., számozás nélküli füzetek,
- 1935-43: az *Actio Catholica Országos Elnökségének beszámolói* és
- 1933-37: az *Actio Catholica Országos Elnökségének hivatalos kiadványai* 1-12 füz.,
- 1941-44: az (*Actio Catholica népies füzetei* 1-12 füz.,
- 1941-44: az *Actio Catholica filmműsorjegyzéke* 1-3 füz., sorozatok, előadás- és műsorajánlatok, színdarabok, szavalókórusok stb.

Az országos elnökség által javasolt programot évente a tavaszi püspöki kari konferencia hagyta jóvá. Az anyagot az egyházmegye, majd esperesi kerületi tanácsokon keresztül megkapták az egyházközségek, és ősztől tavaszig a szakosztályok eszerint dolgoztak. Nyár elején minden egyházközség jelentést írt, ezekből az országos központ leszűrte a tanulságokat, s a következő évben ennek megfelelően javasolta a programot.

B.) A katolikus egyesületek 1946. júliusi föloszlatásával az actio catholica egyházközségei, esperesi kerületei és egyházmegyei tanácsai is megszűntek, csak az Országos Elnökség működött tovább. Tevékenysége a korábbi szakosztályok témaköreit követte:

1. A budapesti Szent István Bazilikában rendezte a püspöki szenteléseket és évenként a Szent István-napi szentmiséket.

2. Az actio catholica keretében működött az *Országos Katolikus Gyűjteményi Központ*.

3. A *Teológia*, az *Új Ember* és a *Vigilia* laptulajdonosa, főtitkára a *Magyar Kurír Rt.* igazgatója volt. Az actio catholica keretében dolgozott a *Katolikus félóra* rádióadás szerkesztő bizottsága.

4. Az egyházi export-import, segélyezési és kórházi ügyeit, gyógyszerek és szemináriumi tankönyvek beszerzését intézte.

5. 1963-ban megalakították a *Magyar Püspöki Kar Külügyi Bizottságá*t a külföldi kapcsolatok ápolására. 1990. február 19-én a MPpK megszüntette.

Az Actio Catholica kibontakozása a figyelemre méltó erőfeszítések ellenére lassan haladt. Ezen a helyzeten kívánt változtatni a magyar katolikus püspöki kar 1935. március 20-i értekezletéből kibocsátott közös körlevele a papsághoz az Actio Catholicáról. A körlevél abból indult ki, hogy az Actio Catholica a laikusok mozgalma, mégis hierarchikus szervezettségű lévén, a hierarchia vezetése alatt áll. Mi tehát a papság teendője? A megfelelő szervezettség biztosítása. A központi útmutatások szerint minden plébánián kötelesek megalakítani az egyházközséget, s ezt az esperesek ellenőrizzék. Törekedjenek arra, hogy az egyházközséget hassa át az Actio Catholica szelleme.

Az 1936. március 18-i püspökkari értekezlet megtárgyalta a magyar Actio Catholica végleges ügyrendjét és szervezeti felépítését. Az ügyrendet Serédi hercegprímás, az itt hozott határozat alapján, 1936. október 19-i kelettel hagyta jóvá. Ezzel lezárult az AC megalakításának időszaka, és megszilárdultak a szervezet keretei is. Az ügyrend részletesen körülírta feladatait, az egyházmegyei és az egyházközségi szervezetek felépítését, illetve azok feladatait is. Az AC szervezetében az egyházi hatóság abszolút főhatalommal rendelkezett. A tisztségviselőket öt évre választották. Az alapszabályok az egyházközségi szervezési elvet erősítették meg, tehát az AC alapszervei tulajdonképpen külön nem léteztek.

Az Actio Catholica tízéves (1935-1945) működéséről érdemes azonban végigtekinteni azokon az évi „vezérgondolatokon", amelyeket az AC 1935-1945 között felállított.

Az **1934-1935-ös** *munkaév vezérgondolata a „Krisztus és család" volt*, amely XI. Pius „Casti connubii" kezdetű körlevele szellemében hirdette meg a katolikus család eszméjének helyreállítását és védelmét.

Az **1935-1936-os** év programja ennek folytatásaként a „Krisztus és a gyermek" címet kapta, s az ifjúsági szervezkedés felkarolását jelentette.

1936-1937-ben *„Krisztus és falu"* jelszóval folyt tovább a KALOT-KALÁSZ szervezkedése, s a falu felé fordulás egyben reakció volt a falukutatók, a népi írók jelentkezésére is. A program középpontjában a katolikum és a népiség újraegyesítése állt.

A püspöki kar az 1938-as budapesti Eucharisztikus Világkongresszus megrendezését az Actio Catholicára bízta.

Az **1937-1938-as** *„kettős szentév" munkaprogramjának* jelszava így a *„Vinculum caritatis" lett*. A kongresszus ideológiai és adminisztratív előkészítése, majd gyakorlati lebonyolítása teljes egészében lefoglalta az AC energiáit, így mellette másra nem is terjedhetett ki figyelme.

Így lett az *AC 1938-1939. évi vezérgondolata „Szent István országa",* amely az előző év valláserkölcsi megmozdulásait a gyakorlati társadalmi és állami életbe kívánta átültetni.

Az **1939-1940-es** *év munkaprogramjának jelszava „Világiak Krisztus Országáért" volt.* E mögött tulajdonképpen az AC belső megerősítésének célkitűzése állt. Az elnökség felszólította a helyi vezetőket, hogy egyházközségenként 10-14 tagú „elitcsoportot" alakítsanak ki. Ezzel nyilvánvalóan megsértették a hazai AC alapelvét, azt ti., hogy az AC-nek az egyházközségen keresztül minden megkeresztelt katolikus automatikusan tagja. Az intézkedéssel elismerték, hogy ez nem így van, s szükség volt egy tényleges akcióképes elit kiemelésére. Az elit feladata az egyházközségekhez csatlakozó egyesületek irányítása és szervezése, s a rendszeres világi munkatársi gárda biztosítása volt.

Az **1940-1941-es** *munkaév programja változatlanul a „Világiak Krisztus Országáért" címet kapta.* Most kimondottan az egyházat állították a tevékenység középpontjába: az egyház lényegének, szervezetének, küldetésének, magyarországi szerepének kifejtése állt a gyűlések napirendjén.

Magyarországnak a háborúba lépés idején az AC - nyilván a belső „egységfront" biztosítása végett -semmitmondó programot állított fel: ezt a munkaévet *a káromkodás elleni akciónak* szentelték. A háborús nehézségek fokozódásakor, a lassan érlelődő társadalmi válság jeleinek sokasodása láttán, az AC a háborús körülményekhez igazodó munkaprogramokat állított össze.

Az **1942-1943-as** *év fő gondolata és jelszava: „Családmentés-nemzetmentés"* volt, azaz a katolikus családok összetartása és egzisztenciális biztosítása az alapja a nemzet háború alatti összetartásának is.

Az Actio Catholica tevékenysége az **1944-1945-ös** munkaévben már teljes egészében az átmentés és átállás jegyében folyt le. Ez jutott kifejezésre a „Krisztussal maradunk-Krisztussal haladunk!" jelszóban. Mint azt a püspöki kar 1944. márciusi, a háború befejezése előtti utolsó konferenciáján megállapították, az elmúlt években az Actio Catholica tevékenységében a hangsúly egyre inkább a vallási és kulturális munkára tevődött át.

Az Actio Catholica Abodon

1937-ben az egyházközség szinte valamennyi tagja részt vállalt az AC helyi szakosztályainak munkájában.*133* Abodon ez 418 hívőt, azaz 109 családot jelentett.

A vasárnapi szentmisék átlag hallgatósága egyébként kb. 450 fő volt, iskolásokból pedig mintegy 68 fő.

Három szakosztály működött a községben:

- **a hitbuzgalmi, amelynek vezetője Dudinszky Júlia nyugdíjas tanítónő volt.** A hitbuzgalmi egyesületeknek az elsőrendű céljatulajdonképpen a hitélet fellendítése, a vallásos lelkület elmélyítése volt. Ugyanakkor a keresztény hit tartalmának a megismertetése, a vallásos meggyőződés erősítése, az imádságos élet intenzív ápolása, az istentiszteletek fényének és áhítatának emelése, a keresztény erkölcsi elveknek átvitele és megvalósítása a mindennapi életben. Az alapvető hivatás mellett a hitbuzgalmi jellegű egyesületek és társulatok is végeztek kulturális és nevelő munkát, valamint testületileg részt vettek a katolikus egyház ünnepségein, rendezvényein.

A **Jézus Szíve Társaságot** a középkorú felnőtt lakosság részére (férfiak, nők vegyesen) szervezték, amelynek középpontja Jézus Szívének tisztelete volt.

Az *elemi iskoláskorú gyermekek legnépesebb hitbuzgalmi egyesülete* a ***Szívgárda*** volt. 2 csoportja is volt Abodon. Célja a gyermekek életkori sajátosságainak megfelelő módszerekkel *lelki fejlődésük, nevelésük előmozdítása*, amelynek középpontjában úgyszintén a **Jézus Szíve tisztelet állt**. A Szívgárda a családi misszió eszköze volt elsősorban, és felhasználta az életkori sajátosságokból adódó valláserkölcsi és hazafias nevelés lehetőségeit. Bár egyfajta katonás és romantikus formákat is hordozott, felkeltve a gyermekek ilyen irányú fantáziáját. A szívgárdisták rendszeresen részt vettek a nekik tartott lelkigyakorlatokon. Apostolkodásuk jelentős területe volt a katolikus sajtótermékek terjesztése, amire részint saját családjuk körében, részint környezetükben vállalkoztak. Az abodi Szívgárda csoportok az iskolán keresztül csatlakoztak a parókiához. A szívgárdisták nevelésében és irányításában fontos szerepe volt a szervezet lapjának, ***A Szív*** című újságnak, amely nagy népszerűségre tett szert, és szinte minden szívgárdista megvásárolta vagy megkapta. (Az 1942-es adat szerint Szívgárdák szinte valamennyi katolikus elemi iskolánál működtek: mintegy 2500 gárdában 250-300 ezer taggal.)

A katolikus nők legelterjedtebb egyesülete a **Rózsafűzér Társulat** volt, amelynek célja a Szűzanya tisztelete és a rózsafüzér rendszeres és buzgó imádkozása. Kedveltségét mutatja, hogy az asszonyok akár munkavégzés közben is a kötényük zsebében lévő rózsafűzért morzsolgatva imádkoztak.

- **a kulturális, amelynek vezetője Artim József tanító volt.**

Az 1936/37-es mozgalmi évben mintegy 10 ismeretterjesztő előadást szerveztek. Ebből 2 előadást külső helyszínen, azaz a külterületi Királykút pusztán tartottak.

Ugyanakkor 4 AC témát is feldolgoztak, ezekből 10-10 kiselőadást tartottak (összesen tehát 40- et), amelyeken kb. 35-40 fős volt a részvétel.

Szülőértekezlet 3 alkalommal volt, ezeken átlag 20 szülő jelent meg.

A Görög Katolikus Élet című újságot további 15 példányban, a Népújságot pedig 6 példányban rendelték meg.

Ezen felül katolikus újságot 18-an, hetilapot 14-en, folyóiratot pedig 2-en járattak. A nem katolikus napilapból 2, hetilapból 10 példány volt megtalálható a községben.

- **a szociális, karitatív, amelynek vezetője Kocsis Mihály kántor volt.**

Mintegy 90 munkatársa volt a szakosztálynak. Munkájuk köszönhetően közadakozásból 500 pengő gyűlt össze. A Szent Antal perselyből pedig még további 40 pengő folyt be.

Ebből 40 pengőt készpénzben, 500 pengőt pedig természetben osztottak széjjel. Ebben az évben így 12 családot és 40 egyedülállót tudtak segíteni, 1 embert pedig munkához juttatni.

Szervezettségüket mutatja, hogy az utca megbízotti rendszer kiépítésével a segítségre szorulókról azonnal hírt szereztek, és pontosan tudták, kinek mire van a legnagyobb szüksége.

A borsodi esperesi kerületben, 1937-ben az alábbi Actio Catholica szakosztályok voltak:
(település a szakosztály vezetői)

- **Hitbuzgalmi szakosztály:**

Abod: Dudinszky Júlia nyug. tanítónő, elnök, Barva Jánosné, Görög Andrásné
Barakony: Iroczky István, elnök Csukerda Gyula, Fancsalszky András
Irota: Kalapos János, elnök, Kuzder Jánosné és Kalapos Jánosné
Rakaca: Sislán János, elnök, Seidl Emma, Kopász Mihályné
Kálló: Bezsilla Mihály, elnök
Viszló: Kancur Mihály, elnök, Pancsák János, Sándor János

- **Kulturális:**

Abod: Artim József elnök, Pap Zoltán, Drótos Mihály
Barakony: Rektor János, elnök, Szabó Ferenc, Szilágyi István
Irota: Holló Mihály, elnök, Vasko Ferenc, Kalapos Lajos
Rakaca: Isky Mária, elnök, Pintér László, Girhiny József
Kálló: Barta Mihály, elnök,
Viszló: Marosán Elemér, elnök, Tobis Jenő, Lukács József

- **Sajtó és szociális:**

Abod: Kocsis Mihály, elnök, Stuhán Ferenc, Olajos András
Barakony: Varga János, elnök, Lipusz Ferenc, Csukerda Ferenc
Irota: Kuzder Gyula, elnök, Demko Ferenc, Ovád József
Rakaca: Dobos Mihály, elnök
Kálló: Lakatos Éva, elnök
Viszló: Tobis Mihály, elnök, Szkibo András, Spisák András

1940-ben a görög katolikus hívek száma az anyaegyházban 410 fő volt.
A római katolikusok 78-an, a református 77-en voltak.

A filiákon:

Filia	**Görög kat.**	**Római kat.**	**Reform.**
Alsótelekes:	39	230	-
Felsőtelekes:	47	380	-
Balajt:	6	86	220
Galvács:	165	240	15
Ládbesenyő:	96	170	200
Meszes:	46	110	180
Szalonna:	102	230	240
Szendrő:	76	1.340	730
Szendrőlád:	45	180	200
Rudabánya:	36	1.720	230

Ebben az évben az alábbi változások történtek az anyaegyházban:

Az előző évhez képest csupán csak 1 gyermek került megkeresztelésre. Meghaltak viszont 18-an. Tisztán görög katolikus házasságkötés: 5 pár, vegyes rítusú: 2 pár, vegyes vallású: 2 pár, tisztán polgári: 1 pár volt.

Továbbra is rendszeresen voltak magánájtatosságok. Szentségimádás, rózsafüzér minden vasárnap, Jézus Szíve ájtatosság minden hó első vasárnap és júniusban minden vasárnap. Sokan vállalták és teljesítették a szeretetszolgálatot a hónap első szombatján.

Az Actio Catholica szervezete és munkája továbbra is 3 területen nyilvánult meg: karitatív, kulturális és sajtó.

Az anyaegyházban rendszeres hitoktatás volt, heti 3 órában. További 3 filiálison szintén rendszeres, a többiben alkalmilag.

A felnőttek katekizálása az anyaegyházban a nagyböjti vasárnapokon, a filiálisokban alkalmilag történt.

Népmisszió vagy **triduum*** 1940. október 22, 23, 24-én volt a parókia területén.

***Triduum:**azaz háromnapi időköz. Az egyházi nyelvhasználat triduummal jelölte a 3 egymásután következő napon végzett nyilvános- és magánájtatosságot. Főképp a nagyhét utolsó 3 napját. (Sacrum Triduum)

A húsvéti áldozók száma egyébként ez évben 700 fő volt. Az áldozások száma egész évben 2.400-at tett ki.

Az **1941**. június 1- től 1942. május 31-ig tartó évet vizsgálva azt látjuk, hogy ebben az évben az Actio Catholica már mind az öt szakosztálya működik Abodon illetve a filiákon.

A plébánia lélekszáma 1.142 főt tett ki, mindez 382 családot jelentett. Az egyházközség 90%-a katolikus volt.

Plébánia /filiák:/	**Hívők száma**	**Anyanyelve**	**Családok száma**
Abod	*498*	*410 magyar* *88 ruszin*	*137*
Galvács	126	magyar	59
Meszes	52		17
Ládbesenyő	94		32
Szalonna	91		25
Szendrő	71		17
Szendrőlád	35		15
Csehi puszta	15		6
Szuhogy	34		14
Rudabánya	40		20
Alsótelekes	33		18
Felsőtelekes	47		20
Balajt	6		2
Filiák:	*644*		*250*
Összesen.	**1.142 fő**		**382 család**

- **Hitbuzgalmi és erkölcsvédelmi szakosztály**.

  Elnök: *Barva József, földműves.*

A vasárnapi szentmisehallgatók száma a máterben 80 %-ot, még a filiákon 30 %-ot tett ki. Az Úrnapjáért c. röpiratból a máterben 40 példányt, a filiákon 20 példányt, a vasárnap megszentelésének plakátjából a római katolikusokkal közösen pedig 4 db-t adtak el. P. Böle káromkodást engesztelő imafüzete mintegy 30 példányban fogyott el. Káromkodás elleni plakátból 5 darabot rendeltek, röpiratból 22 db-ot és szentképekből pedig 16 db-ot.

A káromkodást engesztelő szentségimádás napját 1942. Január 04-én illetve 11-én tartották. Az egyházmegyei központ lelkigyakorlatán 138 fő részt vett, a máterbeli félig zárt lelkigyakorlaton pedig 66 fő.

Húsvéti gyónást előkészítő triduum volt az egyházközségben, ahogyan a kongresszus évfordulóján is tartottak szentségimádást.

- **Kulturális szakosztály.**

  Elnök: *Zsemko János, földműves.*

A katolikus leventék száma az anyaegyházban 68 fő volt, a filiákon pedig 42 fő.

Az abodi leventék 90%-a katolikus volt. Egy leventeoktatójuk volt, a katolikus tanító. A leventék testületileg és rendszeresen jártak istentiszteletre. A húsvéti szentáldozáshoz szintén testületileg járultak. A fiúkon kívül önkéntes leánylevente mozgalom is működött Abodon. Ebben 43 katolikus leány vett részt. Tagjai között ott találjuk a működő leányegyesület tagjait is. Az egyházközségnek nem volt kölcsönkönyvtára, ahogy nem volt saját kultúrháza sem. Kulturház építésre nem is volt kezdeményezés. A gyűléseket az iskolában tartották.

Az Actio Catholika tíz tételét kultúrelőadás formájában adták elő. Ezen kívül még további 3 műsoros előadás volt az egyházközségben. A Szent István Társulat által kiadott 10 filléres népi füzetből mintegy 30 db-ot adtak el.

Katolikus szülőértekezletet 2 alkalommal tartottak, amelyen átlagban 25-30 fő jelent meg.

- **Szociális és karitatív szakosztály.**

  Elnök: *Lengyel András, földműves.*

Az egyházközségi katolikus „Karitászban" a római katolikusokkal együtt 11 fő tevékenykedett. Ebben az évben a Szent Antal persely bevétele 30 P volt, a további adakozásból pedig még 170 P gyűlt össze, amely együttesen 200 P készpénzt tett ki. Ez került aztán szétosztásra a segélyezendők között. Ezen kívül a természetbeni segélyezés értéke mintegy 400 P-re rúgott. A szegénykataszterben 6 fő magános öreget tartottak számon, családból 5-öt. Ennek az 5 családnak 29 tagja volt. 6 főt munkához segítettek. Napközi otthonra mintegy 300 P-t fordítottak, itt ugyanis 22 gyereket gondoztak. Házi beteggondozás keretében pedig 7 főnek segítettek.

Amint láttuk az 1942-1943-as év fő gondolata és jelszava a *„Családmentés-nemzetmentés"* volt, de Abodon már az 1941-42-es év is a katolikus családok összetartásáról és egzisztenciális biztosításáról szólt. Megszervezték ugyanis a hadbavonultak családtagjainak a gondozását, sőt az egyházközség együttműködött a Zöldkeresztet is.

- **Sajtó szakosztály.**

  Elnök: *Marcinko László, földműves.*

Az egyházközségi képviselőtestületnek tagjai mind a materben, mind a filiákon 12-12 főből állt. Mindannyian járatták a katolikus hetilapot, katolikus napilapot viszont a helyi kolportázstól vásároltak felváltva.

Az egyházközség területére egyébként 5 katolikus napilap járt, katolikus hetilap 6, valamint 2 db katolikus folyóirat. Nem katolikus hetilap pedig 30.

A Magyar Katolikus Akció 2 példányban járt. Sajtónapot november 8-án és 21-én tartottak.

- **Szervezési szakosztály**.

  Elnök: *Papp György.*

Az esperesi kiküldött neve és foglalkozása a filiákon ugyanaz volt mint a világi elnök.

A világi elnök neve	
Abod	Barva János
Galvács	Timkó Ferenc
Szalonna	Molnár István
Szendrő	Szkiba János
Meszes	Molnár Ferenc
Csehi	Csóré József
Szendrőlád	Zagraj Ferenc
Szuhogy	Üveges Ferenc
Alsótelekes	Forgács Ferenc
Felsőtelekes	Orosz András
Rudabánya	Vitéz Orosz András

Mind a materben, mind a filián 1-1 **Szívgárda-csoport** működött. Az anyaegyházi csoportban 37-en voltak.

A további egyesületek csak Abodon voltak:

- *Férfi-ifjúsági egyesület:* a **Szent László Egyesület** 63 taggal. Ez az egyesület a nagy kivándorlási hullám nyomán azért alakult meg, hogy gondoskodjon az Amerikába szakadt magyar katolikusok lelkipásztori ellátásáról. A társulat tevékenysége a későbbiekben kiegészült részint a csángó magyarok, majd Trianon után a határokon túlra került magyar katolikusok hitéleti, lelkipásztori és kulturális érdekeinek felkarolásával.
- *Férfi egyesület:* a **Szent Miklós** egyesület, 46 taggal.
- *Leányifjúsági egyesület:* a **Lizői Szent Teréz Egyesület**, 42 taggal.
- *Női egyesület* **Szent Anna**, 82 taggal.

Krisztus Király napján Actio Catholica évnyitó ünnepélyt tartottak, ahogyan a Boldog Margit jubileumát illetve XII. Pius pápát is megünnepelték.

Az 1945-ös igazoltatási eljárásról

A háború befejezését követően a vallás- és közoktatásügyi miniszter elrendelte a katolikus egyházi személyek és alkalmazottak igazolását.

Igazolás alá estek:

az összes egyházi személyek /nagyobb rendekkel felruházott papok és fogadalmas férfi vagy női szerzetesek;

az egyházi alkalmazottak, akiknek főfoglalkozásból eredő jövedelme egyházi forrásból nyert fedezetet (önálló kántorok, sekrestyések, harangozók, egyházközségi irodisták stb);

hittanárok és hitoktatók, bármely iskolánál működjenek.

Igazolás alá nem estek:

a honvédségi lelkészek, akik katonai szolgálati fegyelmi ügyekben a katonai hatóságok rendelkezése alá tartoznak;

akiket alkalmaztatásukból kifolyólag már igazoltak;

akikkel szemben az egyházi főhatóság már eljárt.

Az igazolás alá nem eső egyének ezt a körülményt kötelesek jelenteni a kerületi esperesnek.

Az igazoltatás az alábbi eljárással került lebonyolításra:

Minden főpásztor köteles volt alakítani egy igazoló-bizottságot, melynek tagjai a szentszéki elnökből és két szentszéki bíróból, továbbá az egyházmegye ügyészéből és az egyházközségek központi tanácsából a főpásztor által kijelölt világi bizottsági tagból állt.

Első lépésként minden igazolásra kötelezett záros határidőn belül köteles volt igazoló nyilatkozatot kiállítani és azt a kerületi esperesnek /hitoktatási felügyelőnek/ beküldeni. A nyilatkozatban a következő kérdésekre kellett felelni: *Melyik politikai pártnak volt tagja? Aktívan részt vett-e a politikai összejöveteleken és népgyűléseken? Fejtett-e ki politikai irodalmi működést és milyet? Milyen társadalmi egyesületnek volt tagja és ezekben milyen szerepet vitt? Minő magatartást tanúsított a zsidótörvényekkel kapcsolatban? Cselekedeteiben és beszédében nem vétett-e a keresztény szeretet törvényei ellen? Nem részesült-e zsidóvagyonból? Szolgálati helyét egyházi feletteseinek beleegyezése nélkül elhagyta-e? Miért? Hol tartózkodott azalatt és mikor tért vissza?*

A beérkezett nyilatkozatokat a kerületi esperes /hitoktatási felügyelő/ haladéktalanul beküldte az egyházmegyei igazoló bizottsághoz saját nyilatkozatával és annak jelzésével, hogy az igazolandónak politikai magatartása ellen merült-e fel panasz vagy kifogás. Akinek magatartása ellen panasz vagy kifogás nem merült fel, azokat az egyházmegyei igazoló bizottság minden további nélkül igazoltnak jelentette ki, a többiek ügyét pedig további eljárás végett a főpásztorhoz terjesztette fel. A főpásztor kánoni vétség esetén természetesen a kánonokban előírt büntetéseket alkalmazta. Kánoni vétség hiányában az egyházmegyei igazolóbizottság a főpásztorhoz javaslatot terjesztett be esetleges kisebb büntetések kiszabása végett.

A szerzetesek nyilatkozataikat az illetékes szerzetesi elöljáróság útján küldték meg a főpásztornak. Az igazolási eljárások lefolytatása után az egyházi hatóságok kötelesek voltak az igazolás eredményéről összefoglaló jelentést tenni a VKM I. ügyosztályának.

Grősz József, *kalocsai érsek* 1945. szeptember 2-án kelt levelében arra kéri Papp Antal címzetes érsek, görög katolikus apostoli kormányzót, hogy intézkedjék kormányzósága területén az igazoltatás mielőbbi végrehajtása érdekében.

A Kormányzóság azonban már jóval az érsek levele előtt megtette a szükséges intézkedéseket, így az abodi lelkész „nyilatkoztatása" már 1945. május 13- án megtörténik.

Ebben Gyulai Jenő kijelenti: *„1939. évi szeptember 1-től a mai napig az Abodi gör. kat. egyháznál teljesítettem szolgálatot. Ezalatt politikával nem foglalkoztam, semmiféle politikai mozgalomban részt nem vettem, előadásaimban, beszédeimben, szentbeszédeimben nem vétettem sem a magyar nép, sem pedig a mindenkor és mindenkivel szemben kötelező felebaráti szeretet ellen."*

Ugyanaznap az abodi gör. kat. hitközségi tanács megválasztott két megbízottja, írásos nyilatkozatban jelenti ki, *„hogy Gyulai Jenő, abodi c. esperes, az abodi gör. kat. lelkész urat igazolási eljárás alapján igazoltnak tekintem.*

Zsemko János

Ifj. Marcinko László"

Május 20- án a kerületi esperes, Gulovics Ernő is igazolja Gyulait:

„Hivatalos és magánlátogatásaim alapján az igazoló nyilatkozat adatait a valósággal egyezőnek tudom, miértis Gyulai Jenő abodi gör. Kath. Lelkészt igazolt lelkésznek tartom és igazolom."

A miskolci Apostoli Administratura július 10-én továbbítja Gyulai „anyagát" a Főtisztelendő Szentszéknek: *„Gyulai Jenő abodi gk. parókus önigazoló jelentését igazolom, mert hívei szolgálatában és érdekében való működéséről tudomásom van és sem nép- és nemzetellenes tevékenységet nem fejtett ki, sem a keresztény felebaráti szeretet ellen nem vétett, csatlakozom tehát az egyháztanács két delegált tagjának, valamint kerületi esperesének igazoló votumához és a magam részéről is a nevezett paróchust igazoltnak jelentem ki."*

A görög katolikus hitközség 1947-ben megválasztott képviselőtestülete

1947. május 6-án a hitközségi képviselőtestületi tagok megválasztására került sor. A tanács április 20-án megtartott gyűlésén a választás lebonyolítására bizottságot küldött ki. Ennek tagjai voltak: Gyulai Jenő hitközségi elnök, ifj. Barva József a választási küldöttség elnöke, Zsemkó János pedig a jegyzője, Papp György illetve Medve P. Ferenc továbbá Barva János és Marcinko László mint jelölő bizottsági tagok.

A bizottság megjelent tagjai megállapították, hogy a jelölő bizottság javaslata alapján a tanács összeállította a hivatalos listát és kijelölte a választás helyét és idejét, valamint az ezekről szóló hirdetményt a szószékről való kihirdetés után a templomajtóra 15 napon át közszemlére kitette.

Megállapították továbbá azt is, hogy a hivatalos listán kívül más listát nem ajánlottak.

Ezután a bizottság egyhangúlag úgy döntött, hogy a listán szereplő **Andrejko Ferencet, Barva János, ifj. Barva Józsefet, Gál Ferencet, ifj. Görög Mihályt, Marcinko Lászlót, Marcinko Gyulat, Medve P. Ferencet, Papp Györgyöt és Zsemko Jánost rendes tagnak, Barva Ferencet, Szabó Z. Ferencet, Tóth Sz. Jánost, Tóth Sz. Lászlót és Zagraj Józsefet póttagnak** megválasztja.

A filiák részéről az alábbi személyek kerültek megválasztására:

Alsótelekes	Forgács Ferenc
Balajt	Árvai János
Csehipuszta	Csóré József
Felsőtelekes	Orosz András
Galvács	Timko Ferenc
Ládbesenyő	Kosztyo András
Meszes	Molnár Ferenc
Szendrő	Csurilla Gáspár
Szalonna	K. Molnár József
Szendrőlád	Zagraj Ferenc
Szuhogy	Üveges Ferenc
Rudabánya	V. Orosz András

A hitközség képviselőtestülete 1947. június 8-án tartotta alakuló gyűlését.

Gyulai Jenő hitközségi elnök, jegyzőkönyvvezető a gyűlés megnyitása után megállapítva annak határozatképességét, bejelentette, hogy Dr. Szántay Szémán István általános helynök a testület május 6-i döntését jóváhagyta. Egyben felkérte az alakuló közgyűlést három igazolóbizottsági tag megválasztására. Miután a Barva József, Medve P. Ferenc és Andrejko Ferenc alkotta igazoló bizottság a képviselőtestület tagjainak megválasztását igazoltnak jelentette ki, azután elkezdődött a tisztviselők megválasztása.

Világi elnök: ifj. Görög Mihály (2 szótöbbséggel)
Gondnok: ifj. Marcinko László (4 szótöbbséggel)
Iskolagondnok: Zagraj József (4 szótöbbséggel, titkos szavazással)
Jegyző: Kocsis Mihály (egyhangúlag)

Tanácstagok:
(mindannyian egyhangúlag)
Barva József
Papp György
Barva János
Medve Ferenc

Felszólalási bizottsági tagok:
(mindannyian egyhangúlag)
Barva József,
Papp György
Barva János
Medve P. Ferenc

Számvizsgáló bizottság:
(mindannyian egyhangúlag)
Szabó Z. Ferenc
Barva József
Medve P. Ferenc

Pénztári ellenőr:
(mindannyian egyhangúlag)
Andrejko Ferenc
Tóth Sz. János

Választási névjegyzékhez választmányba:
(mindannyian egyhangúlag)
Papp György
Barva János
Zsemko János

Az A. C. (actio catholica) esperesi kerületi tanácsba:
(egyhangúlag)
Zsemko János

Az A. C. szakosztály vezetőivé:
(mindannyian egyhangúlag)
Marcinko Gyula
Tóth Sz. László
Andrejko Ferenc
Gál Ferenc
Barva Ferenc

Az egyházközség képviselőtestülete 1950. június 1-től 1953. június 1-ig.

Rendes tagok:

Abodon		a filiákon	
1.	ifj. Barva József	Alsótelekes	Forgács Ferenc
2.	Barva János	Balajt	Árvai János
3.	Barva Ferenc	Csehi puszta	Csóré József
4.	Gaál Ferenc	Felsőtelekes	Orosz András
5.	ifj. Görög Mihály	Galvács	Timkó Ferenc
6.	Marcinkó László	Ládbesenyő	Kosztyo András
7.	Medve P. József	Meszes	Molnár Ferenc
8.	Papp György	Szendrő	Csurilla Gáspár
9.	Szabó Z. Ferenc	Szalonna	K. Molnár József
10.	ifj. Tóth Sz. László	Szendrőlád	Zagraj Ferenc
11.	Zagraj József	Szuhogy	Üveges Ferenc
12.	Zsemkó János	Rudabánya	V. Orosz András

Póttagok

1. Papp D. Ferenc
2. Olajos János
3. Papp Zoltán.
4. Ifj. Gaál József
5. A. Marcinkó Gyula
6. id. Stuhán Ferenc

Abodon működött papok

Ruszinkó Mihály	-1855
Répássy János	1855-1879
Kovalinszky Sándor	1879-1906
Dolhy Mihály	1906-1907
Kristóf Endre	1907-1915
Gulovics Ernő irotai	1915-1917
Gyulai Jenő	1917-1947
Gyulai Gábor	1947-1975
Rakaczky Mihály	1971-1979
Dobos Imre	1979-1997
Bodogán Csaba László	1997-1998
Juhász Géza	1998-2003
Moldván Tibor	2003-

A református egyház

A kezdetek

A középkorban a borsodi főesperesség területén, az egri várban volt a katolikus püspökség székhelye. Borsod megyében, az 1332-1337. évi pápai tizedjegyzékben felsorolt plébániák közül Györffy György 91 plébániát és 230 falut azonosított.

Két korán protestánssá lett nagybirtokos földesúrnak, **Perényi Péter** *abaúji* és **Bebek Ferenc** *gömöri főispánnak* tulajdonítható, hogy a borsodi főesperesség falvainak fele, még a 16. század közepén előbb lutheránussá, majd rövidesen kálvinistává lett.

Perényi Péter és egri várkapitánya, a protestáns **Varkoch Tamás** 1548-ig az egri várba protestáns prédikátorokat helyezett be éppúgy, mint a dédesi és ónodi váruradalmak nagyszámú falujába. Bebek Ferenc és fia, György meg felesége ugyancsak erős pártfogói voltak a reformációnak. **Enyingi Török Ferenc**, a debreceni főiskola megalapítójának, Bálintnak a fia, majd Ferenc özvegye, **Guti Országh Borbála**, ennek lánya, **Török Zsuzsánna** férjével, a mintegy 80 falut birtokló **Nyári Pállal** együtt birtokaikon meghonosították és megerősítették a református vallást. Hasonlóan jártak el a borsodi középbirtokos családok, belőlük került ki a vármegye nemesi közönsége és tisztikara, melynek állásfoglalásától nem kis mértékben függött a plébániák anyagi alapjának, az egyházi vagyonnak a sorsa, a papi tizedszedés ügyének mikénti alakulása. A Perényi-Bebek korszakban – **1550-től 1598-ig** – majd **Bocskai és Bethlen idejében** folyamatosan egyre több református eklézsia alakult a megyében.*134*

Úgy tűnik, az **abodi református leányegyház** megalakulásától kezdve (16-17. századra tehető) a **Meszes anyaegyház filiája volt** az *1773-1782-ig terjedő időt kivéve* (ekkor valószínűleg **Ládbesenyőhöz** *tartozott*).*135*

A XVI. század végén a Tiszáninneni Református Egyházkerület gyülekezetei sorában Abodot még nem említik (Meszest igen).*136* A borsodi református egyházmegye legrégibb protokolluma szerint, 1619–20-ban Meszes filiából anya-eklezsiává alakult, Abod lett a filiája.*137* A XVII. század végén azt jegyezték fel, hogy *„Abod a katholikusok puszta templomával, ma a reformátusoknak és a görög egyesületeknek van itt egyházok."*138 A Tiszáninnení Superintendentia, 2. Borsod-Gömör-Kishonti Senioratus 1735. évi jegyzékébe 74. tétel alatt van felvéve az, hogy *„Anyaegyház: Meszes; leányegyház: Abod."*139 Az Acta Cassae Parochorum (Egri egyházmegye 1. füzet)*140* szerint Abod xx (tehát református templom): *„Templum catholicum habetur prae manibus calvinistarum."*141

A Protocollum Seniorale*142* Meszes 1759. bejegyzésénél a 147. oldalon: „Abod, filia (1619 óta filia Meszeshez)" neve mellett egyházi felszerelésként 1 óntányért (melyet vett Tiszt. Fodor István uram), 1 ónkannát, 2 abroszt, 3 kendőt („az egyik selyem, kettő gyolts") említenek.

Abodon a 18. században **egy földesúr volt**, **gróf Csáky János**. Az 1776-es népesség összeírás szerint a reformátusok 110-en voltak. A görög illetve római katolikusokkal azonban nem igazán volt felhőtlen a viszonyuk. Lelkészük többször is levélben panaszkodott, hogy a római katolikus gróf *„a parókiális rend szerint való földeket és réteket a maga jobbágyai között felosztotta"*. A szendrői plébános pedig a *„keresztelést, eskettetést és temettetést kéri, hogy ezen funkciókat maga vitesse végbe."*143

A meszesi református anyaegyház és az abod leányegyház többször is folyamodott az egyházkerülethez egyházi terheik igazságosabb kiszabásáért és felosztásáért.*144*

A Sajószentpéteri Dislocationalis Gyűléshez az 1772. Június 30-án kelt levél szerint *„szegény emberek vagyunk és nem többen hanem tsak ötvenen találtatúnk külön kenyeres gazdák Meszesen és Abodon, erre nézve a már említett Instantiaban feltett 40. köböl kétszeres*

életet Tiszteletes Nagy Jó Urunk részére az Oskola Mesterünk részére is 17. köblöt meg fizetni mostanis készek vagyünk az Abodiakkal egyetemben emellett az három nyomásban 10. köböl Mester részéreis pedig tiz véka alá való földnek minden munkájának vitelére magunkat ajánljuk egyéb accidentiak pedig intalte megmaradnak a tűzifazásban való rendtartáson kívül."

Ugyanakkor az 1811 illetve 1840-es években a felső-borsodi református egyházkerület több alkalommal is dönt az abodi templom felújítására juttatandó kölcsön ügyében. A felső-borsodi traktus gyűlése például 500 rénes forintnyi kölcsönre ajánlja az egyházkerületnek az abodi refeformátus leányegyházat, hogy templomát új tetőzettel láthassa el.*145*

1840-ben pedig az edelényi közgyűlésen ajánlják 60 forint kölcsönre az abodi egyházközséget, amit az 1841-es varbói közgyűlésen megismételnek.*146*

A nagy pestisjárványról szóló (ismert) történet egy életben maradt tanítóról tesz említést, viszont a legrégibb és rendszeres feljegyzést elkezdő **Tarjáni János** abodi tanító erre már nem emlékezik, sőt csak egy elődjének a nevét jegyzi fel.

Almássy Lajos lelkész egyháztörténeti visszaemlékezései kapcsán az mondja, hogy az 1830-as kolerajárvány után települtek be az idegen ajkúak (azaz a tót/szlovák) telepesek a községbe.

Az abodi reformátusok Meszes anyaegyház filiájaként

Felekezeti összeírás szerint (év/fő)		**A római katolikus schematizmusok szerint (év/fő)**		
1776	**1799**	**1816**	**1819**	**1822**
(410!)* 110	(nincs adat)	62	69	60

*Elírás. Bár az 1991-ben kiadott Magyarország történeti helységnévtára ezt az adatot hozza, de ez nem igaz. A 110 fő a helyes! *147*

1897-ben missiói egyházzá lett az abodi református egyház. Ez azzal a kiváltsággal járt, hogy a felső-borsodi egyházmegye szendrői járásához tartozó kerület gyűlésén 300 korona missiós segélyt szavaztak meg Abodnak. Királyi adományt két esetben is kapott az egyház: 1886-ban 100 forintot, és 1912-ben 200 koronát.

Lelkészi és tanítói díjlevele 1866-ból, tanítói javadalmi könyv 1893-ból, illetve 1911-ből való.*148*

*Az abodi leányegyház története 1900-1950. év között*149

Az 1900-as évben befejeződik a nagy építkezés. **Remenyik tanító úr** még közel tíz évig „élvezheti" munkája gyümölcsét, majd 1911-ben nyugdíjba vonul és a szalonnai szőlőjében épített lakásában él.

Utóda a hasonlóan tevékeny **Bakoss János**, aki a bezárásra ítélendő templom rendbehozatalát tűzi ki célul.

A templomot az Országos Műemlékek Bizottsága felveszi ugyan listájára, de építési segélyt nem ad, sőt az építkezést megszabva, torony építését sem engedélyezi. A templom megmentésére gyűjtés indul, ám a gyűjtött tőke, illetve az 1914-ben nyert 800 korona tőkesegély megsemmisül. Közben Bakoss katonai szolgálatra bevonul a hadseregbe és csak 1918-ban kerül haza orosz fogságából.

1922-ben ismét nagyobb összeggel rendelkeznek, de annak egy része megint „elromlik". 1927-re viszont mégiscsak elkészül a templom, 7.000 pengős költséggel. Bakoss azonban még az építkezés befejezése előtt megválik az abodi tanítói állásától és elköltözik a faluból.

1936-ban Nagy Béla tanító a gyülekezeti gyűjtésből 400 pengőért új harmóniumot vesz a templomba. Az ő idejében egyébként hetenkénti vallásos összejövetelek is vannak a faluban.

Ebben az időben Abod kb. 1.000 lelkes, és törpebirtokos kisgazdákból állt, és mintegy 86 telket számlált. A II. világháborúban két fiatal presbitere tűnt el a fronton, kisebb gyermekeket hagyva maga után.

1945-ben az abodi református leányegyház önálló egyház megalakítását kérvényezte.*150*

Ekkor az egyházközség az alábbi állandó alkalmazottjai voltak:

1./ a mindenkori meszesi ref. egyház lelkésze, akinek az abodi ref. leányegyház évi 4 q rozsot fizetett,

2./ kántortanítója, akinek fizetése az egyháztól 7 khold föld haszna, lakás, kert, 2 q búza, 6,40 q rozs, 12 köbméter tűzifa, 2 db legelőilletőség, valamint az ezeket kiegészítő államsegély, az állami tanítók fizetéséhez hasonló módon. Ezek csak a tanítói fizetést képezték, de a tanító további kántori szolgálatot is végzett, sőt a vasárnapi istentiszteletet is a tanító végezte, amelyekért eddig sem az egyháztól, sem az államtól külön fizetése nem volt. Ezért is kért az egyház a tanító részére kántori javadalom címén földet. Az egyháznak egyébként semmiféle ingatlan nem volt, napi szükségleteit is csak az állandó kivetés útján tudta fedezni.

3./ A harangozó évi fizetése 60 kg rozs volt.

4./ A gondnok fizetés nélkül.

5./ Az egyházfi szintén fizetés nélkül.

1947. szeptember 5-én nagy örömünnepe van az abodi egyháznak, ekkor ugyanis saját templomában üdvözölheti püspökét az egyházközség. **A templomot Dr. Mészáros István püspök megáldja.**

Az állam 1948-ben államosítja a református egyház vagyonát (iskola, tanítói lakás, tanítói föld).

1949-től az 1950-es évek elejéig, **Almássy Lajos meszesi lelkipásztor** jár át az abodi leányegyházba 3 hetenként, délutáni istentiszteletet tartani, amely utakért nem kap az egyháztól semmit, sőt a hetenkénti vallástanítást is ingyenesen végzi.

1950-től az egyházközség a **Ládbesenyői Református Egyházközség filiája lesz.**

Az 1900-as évektől csaknem egy családból, a **„Kiss”-***ék családjából álló gyülekezet* nem egyszer mutatott széthúzást, ám rögtön összekovácsolódik, amikor egyházát, a vallását éri támadás. *„Szorgalmas templomba járók köznapokon is vallásos szélsőségekre nem hajlók.” „Mint csekély lélekszámú egyházi földdel nem rendelkező, minden szükségletét kivetésből fedező kis leányegyházának csak egy a terve és óhaja, hogy leapadt létszámú iskoláját fenntarthassa, mert e nélkül lassan elmerül a Görög Katholikus Tengerben.”* – írta róluk Almássy Lajos, lelkész, 1934-ben.

1941-ben a község református egyházának tagjai 130-an voltak.

1982-ben 34 lélek.

1998-ban mindössze 27 lelket számláltak.

A prédikátorokról

A lelkészeknek a prédikátorságra hivatalt adtak, mégpedig rendszerint egy esztendőre, vízkereszt napján.*151* Ha meg voltak velük elégedve, a következő évre is megmarasztották őket. Jövedelmük, különösen a kisebb eklézsiákban nem volt valami fényes, de meg lehetett élni belőle. A településenként meghatározott prédikátori jövedelmek mellett minden egyes település lelkészének járt a tized egy része, a quarta (negyed) illetve oktava (nyolcad).

Az egyházi tized, dézsma a föld terméséből, állatokból az egyháznak járó szolgáltatás volt. Magyarországon a tized fizetését Szent István rendelte el, meghatározatlanul hagyva a dézsmaköteles javak körét. Mohács előtt szűkebb körben – gabonából, borból, bárányokból, méhkasokból – vettek tizedrészt. A 16. századtól szélesedett a tized alá eső javak köre a kecskével, sertéssel, tyúkfélékkel, lennel, kenderrel és kerti növényekkel. Ekkortól mindenki, aki nem nemesi földön gazdálkodott, személyi állapotától függetlenül tartozott ennek az adófajtának a megfizetésére. A tizedet elvben teljesen a püspök vette kézhez, s ezt

egyházmegyéje intézményeinek fenntartására kellett fordítania. Ennek alapján engedte át a dézsma negyedét (quarta) a plébánosoknak. Ezek később ennek csak a felét, azaz nyolcadát (oktava) kapták kézhez. A 16-17. században a Habsburg királyi terület tizedeit nagy részben a Magyar Kamara gyűjtötte be a királydézsma néven, és ezt a végvárak fenntartására fordította.

A királyi tizedszedők a dézsma behajtása alkalmával nem tettek különbséget pap és pap között. A tized negyed- és nyolcadrészét kiszolgáltatták a protestáns papoknak is. A lelkészektől az átvett termény ellenében nyugtatványt vettek, és azt számadásukhoz mellékelve fölterjesztették a királyi kamarához. Ezek a nyugtatványok fennmaradtak, és segítségükkel megállapítható, hogy hol, mikor, és kik voltak a korabeli prédikátorok. A lelkészek a saját nevüket hol latinul, hol magyarul írták le, és legtöbben nem törekedtek a következetes vezetéknév-használatra.

Az anyaegyház és leányegyházának neve	**A prédikátor szolgálati éve**	**A prédikátor neve**
Abod	1627	Magoci Lukács
Martonyi	1594	Athinai Sámuel
Martonyi	1598	Athinai Sámuel
	1598	Hejczey Pál
Martonyi, Meszes	1599	Hejczey Pál
Martonyi	1600	Hejczei Pál
	1601	Hejczei Pál
	1602	Sajószentpéteri András
Martonyi, Meszes	1605	Egri Bálint
Martonyi	1606	Egri Bálint
Martonyi, Meszes	1608	Egri Bálint
	1610	Kecskeméti János
	1611	Kecskeméti János
	1611	Argopolitanus János*
Martonyi	1613	Keresztesi Mátyás
Martonyi, Meszes	1614	Keresztesi P. Mátyás
	1615	Teleczki Jakab
	1620	Teleczki M Jakab
	1621	Teleczki Jakab
	1622	Teleczki Jakab
Martonyi	1623	Kisidai János
	1624	Kisidai János
	1625	Kisidai János**
Martonyi	1625	Nagyidai János**
Martonyi	1626	Szikszai János
	1627	Szikszai János
	1628	Szabadfődi Pál
	1629	Szabadfődi T. Pál
	1637	Újlaki János
	1645	Újlaki János
	1646	Pelsőci György
	1652	Mohaczi György
Meszes	1620	Petri János
	1621	Petri János
	1623	Miskolci János

	1625	Miskolci János
	1626	Miskolci János
	1627	Miskolci János
	1628	Miskolci János
	1629	Miskolci János
Szalonna, Telekes	1589	Keresztesy János
	1594	Miskolczi Mátyás
Szendrő, Gerse, Csehi, Galvács	1576	Tamás
Szalonna, Meszes, Martonyi	1584	Ego György
Gerse, Csehi, Szalonna, Meszes, Martonyi	1586	Földeáki György
Csehi, Szalonna, Meszes, Martonyi	1587	Tiszavarsányi Balázs
Szalonna, Meszes, Martonyi	1588	Varsányi Balázs
	1599	Szegedi Tamás
	1602	Foktőy Máté

*Feltételezések szerint azonos az előzőekben szereplő Keczkeméti Jánossal.
** Vajon melyik igaz? Mindkettő?

Az abodi gyülekezet lelkipásztorai a meszesi anyaegyház lelkipásztorai voltak:

1619-1620	Sulyok János
1621	Petri János
1623	Miskolci János
1627	Magoci Lukács
1666	Csedregi Óvári Mihály (Meszesen halt meg)
1718	Marusi György
1720	Szentkirályi
1736-1740	Járdánházy György
1740-1745	Csabai János (Meszesen halt meg 1748-ban)
1745	Gitzei János
1751	Fodor István (43 esztendeig lakott Meszesen)
1794	Papp József
1797	Tótfalusi Miklós (Meszesen halt meg)
1804	Kis András
1807	Dapsai Dabsy Miklós
1809	Nagy Sámuel
1817	Egei Mihály
1822	Antal József
1826	Huszti Zenzi István
1829	Kiss Sámuel
1832	Kádas István
1835	Árvai László
1846	Karabélyos János
1861	Ónody István (1897. április 17-én halt meg Meszesen)
1897. máj.9.-1903	Beregszászy Ferenc
1903-1907	Konyha Pál (Amerikából jött ide)
1909-1953	Almássy Lajos

Gondnokok voltak:

1900-04.	Kiss József
1904-13.	Kiss György
1913-15.	Kiss Lajos
1915-18.	Kiss József
1918-19.	Kiss György
1919-21.	Benedek László
1921-24.	Kiss Lajos
1924-25.	Benedek József
1929-27.	Gyöngyösi János
1927-30.	Kiss György
1930-33.	Benedek Ferenc
1933-36.	Kiss János
1936-39.	Kiss György
1939-44.	Puskás Ignác
1944-48.	Kiss György
1948-	Kiss András

A reformátusok temploma

Szakirodalmi említések

Az Árpád-kori falusi templomépítészetre egyik legjellemzőbb, 13. századi templomunkat valószínűleg nagyon kevesen ismerik. A Műemlékjegyzék csak ennyit ír róla: *„Abod. M. Magyar u. (173) Ref. templom, román stílusú. XIII. sz.”*152 A Magyarország útikönyv hasonlóan szűkszavú: *„Abod, XIII. századi építésű, román stílusú, torony nélküli ref. templom.”*153 A Magyarországi Művészet Története nem is említi.*154* Genthon István szerint*155* (Genthon: Magyarország művészeti emlékei): *„Abod. Ref. templom, torony nélküli, oromzatos homlokzatán fa huszártornyocska és előcsarnok. A hajónál keskenyebb szentély, román stílű ablakokkal. Rosszkarban levő, XIV. századi falképeit bemeszelték 1928-ban. Harang, 1619. Épült a XIII. század elején.”*

Genthon forrásként megemlíti Szabó Ferenc 1936-ban megjelent művét,*156* és Gerevich Tibor alapvető munkáját, a „Magyarország románkori emlékei”-t.*157* Szabó Ferenc alaprajzot, a templomról délnyugati nézőpontból készített látképet és történeti előzményismertetést is közöl, s foglalkozik az 1928-ban előkerült – majd lemeszelt – falfestménytöredékekkel és az 1619-ből származó harang leírásával is. Gerevich Tibor csak a cisztercita építkezéseknek az egyenes záródású szentélykialakításokra gyakorolt hatását elemezve és a hazai – 13. századi – egyeneszáródású falusi templomokat felsorolva említi.

Kováts István 1942-ben kiadott könyvében több helyen foglalkozik az abodi templommal, de tulajdonképpen csak Szabó Ferenc adatait ismétli, illetve következtetéseket von le az alábbiak szerint:*158* *„Abod. Falfestménye 1928-ban előkerült, de megmenteni már nem lehetett. (Szabó Ferenc, Borsod megye Árpád-kori templomai, 27. 1.).”* Szabó Ferenc azonban csak ezeket mondja: *„a középkorban ki volt festve. 1928-ban ugyanis a templom renoválásakor falfestmény-töredékek kerültek elő, de olyan rossz állapotban, hogy a Műeml. Orsz. Biz.-nak engedélyével azokat be is meszelték.”…„Az egyenes szentélylezárásra és a szentélynégyszögnek dongaboltozatos lefedésére példa: Abod. „Freskók kerültek elő Abodon és Nyíradácson is, „de az abodiakat már nem lehetett megmenteni.” „A meg nem menthető falfestmények a templom fenntartása esetében egyszerűen bemeszeltettek. (Abod, Bögöz, Huszt).”*

1965-ben újabb publikációban szerepelt Abod rövid ismertetése, mégpedig Kozák Károly: Borsod megye egyenes szentélyzáródású középkori templomai című tanulmányában.*159* Kozák a rövid leírás mellett ugyancsak közölt egy kisméretű alaprajzot és egy déli nézetű fotót. Lényeges megállapítása: *„Az abodi templom minden bizonnyal a tatárjárás utáni években épült, amikor a nagy pusztítás után, újból benépesült Borsod megyének e területe. A templom kis mérete mellett erre utal az említett oklevélben szereplő Újabod elnevezés, a szentély ablakainak, valamint a diadalív mérete és formája is. Kis méretei és egyszerűsége ellenére, egyik legszebb példája a hazánkban ez időben épült egyenes szentélyzáródású templomoknak, egyben fontos dokumentum egy tatárjárás után települt falu szerény gazdasági erejének, kis lélekszámának."*

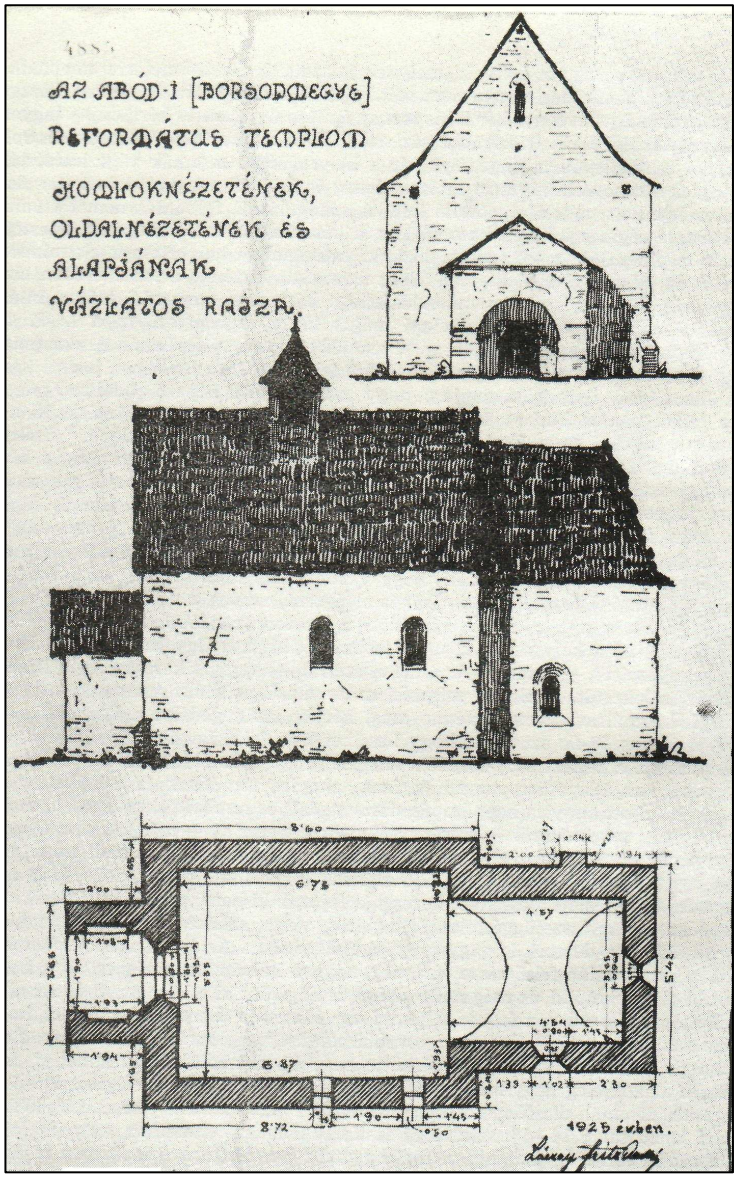
Az említett hivatkozások egy részében volt szó az abodi freskókról, de az Árpád-kori falfestészetről*160* és a középkori Magyarország falképeiről*161* az utóbbi évtizedekben megjelent fontos szakmunkák az abodi festménytöredékeket meg sem említik. Az Országos Műemléki Felügyelőség az 1959. évi országos felmérés és bejárás során (augusztus 29-én) az alábbi megállapításokat tette:*162 „Abod. Ref. templom. Román stílusú. XIII. sz. Kisméretű. Téglalap hajó. Későbbi nyugati belépővel. Egyenes szentélyzáródású szentély. Vörös eternitfedés. Hajón vakolt mennyezet. Szentély dongaboltozat. Kisméretű román és későbbi ablakok. Mozaiklap padlóburkolat. 1930-as években rosszul restaurálva. Falképek bemeszelve, berendezés jellegtelen. 1945. utáni helyreállítások adatai: 1958-ban bádogozás-javítás és vakolatjavítás." Foglalkoztak még a műszaki állapottal és a későbbi teendőkkel: „belső vakolat javítandó. Padló felett 1 méterig teljesen megújítandó. Teljes restaurálás esetén famennyezet nyersem hagyandó. Teljes vakolatleverés, freskófeltárás és restaurálás; padlóburkolat cseréje kőlapra, vagy téglára. Környezet rendezendő. Épület melletti fák kivágandók. Tereprendezés, vízelvezetés."*

Az 1928-as felújítási munkálatok

Joó Tibor részletesen feldolgozta a templom építéstörténete és a jelenlegi állapot kialakulása szempontjából döntő jelentőségű, 1925. évi felmérésekkel, s az ezt követő 1928. évi helyreállítási, átalakítási munkálatokkal foglalkozó, illetve az azokra vonatkozó levelezési anyagot.*163*

A Miskolci Herman Ottó Múzeum Közleményeiben, 1982-ben megjelent tanulmányból tudjuk, hogy **Láczay Fritz Oszkár 1925-ben** készítette el *„Az abód-i (Borsod megye) református templom homloknézetének, oldalnézetének és alapjának vázlatos rajza"* elnevezésű munkarészeket, amely egyrészt a templomnak a legrégibb ismert szakszerű ábrázolása, másrészt az ismertetésnek, az összehasonlításoknak megbízható kiinduló alapja lett. A felmérést követően végzett egyes munkákról is van tudomásunk, és az 1928-ban (nem pedig az 1930-as években!) végzett átalakítások engedélyezésénél is ebből indultak ki.

1926-ban az eklézsia már kapott egy 500 pengős segélyt. Erre való hivatkozással kívánta a Műemlékek Országos Bizottsága 1928. január 23-án elutasítani Almássy Lajos meszesi ref. lelkész 5000 pengős segélykérelmét. A renoválási költségvetés ugyanis 10000 pengős volt. A lelkész a kérelemben azt is előadta, hogy gyűjtésből csak 1500 P jött össze, s ha nem kap segélyt, akkor kéri a (védelem alóli) törlést és azt, hogy az átalakításra adjanak szabad kezet! A MOB első válasza szerint *„a templom a kisebb jelentőségű műemlékek közé tartozik",* de egyébként is, csak egyszerű fenntartási munkákról van szó, s ahhoz, hogy más szervhez forduljanak támogatásért, szükség van a költségvetés beküldésére is. A költségvetésről a MOB, a korábban eljárt Láczay Fritz Oszkár véleményét kérte ki. Láczay 1928. március 9-i levele reálisnak tartja az építési összegeket.

Az abodi református templom nyugati-, déli oldala és alaprajza 1925-ből (OMF Archívum) Láczay Fritz Oszkár vázlata.

A MOB részéről dr. Szőnyi Ottó ennek alapján javasolja a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumnak, hogy adjon 5000 P segélyt a kérvény szerint. Almássy Lajos április 15-én érdeklődik, hogy a VKM milyen számon iktatta a MOB segélyjavaslatát, továbbá az utóiratban kérdi, lehetne-e tornyot építeni, *„melynek falazata úgy kettő méterre emelkedne a tető fölött. Eredetileg tornya nem volt.”*

1928. április 18-án dr. Szőnyi Láczay Fritz Oszkártól véleményt kér a kis torony építése ügyében is és kéri, adjon ingyen vázlatot. Láczay elküldi korábbi vázlatát.

1928. május 16-án már Bakos János ref. missziói tanító kér engedélyt a helyreállítási munkák végeztetésére. *„Kénytelen renováltatni, mert tetőzete rossz, és falainál a kiesett köveket, valamint a lehullott vakolatot pótolni kell. A renoválásnál falbontás nem történik, a tetőzet a régihez teljesen hasonló lesz, a kórusba (karzatba) beépített 4 festett táblát megmentjük, mert azok a miskolci múzeumban helyeztetnek el; minden javítás az államépítészeti hivatal felügyelete alatt történik, s szerződésben biztosíttatott, hogy a templom műemlékjellege kárt, nem szenved.”* Dr. Szőnyi május 18-án engedélyezi, mert L. F. O. ellenőrizte a költségvetést, illetve a tervet. 1928. június 25-én Leszih Andor (miskolci múzeumigazgató) az ügy sürgősségére tekintettel levelezőlapon jelenti (Bakos János tanító értesítése alapján), hogy *„a műemléket képező abodi ref. templom falán, bontás közben festményre akadtunk. Kérem sürgős intézkedését.”* Leszih a további munkákat leállította és kérte a MOB intézkedését. Szőnyi már június 26-án válaszolt Leszihnek (másolat megy Bakos Jánosnak), s kéri őt, hogy szálljon ki a helyszínre, vizsgálja meg a leletet, feltárásra és megmentésre tegyen intézkedést és jelentse. Leszih június 27-én jelenti, hogy *„..nem falbontásról, hanem csak vakolatleverésről, renoválásról van szó.” „A fal javítása közben egy jó ajtónagyságnyi területen freskórészletek kerültek napfényre (szent alakja?).” Kéri, hogy valakit küldjenek ki oda, „aki hivatott lenne a festmény további kibontását is elvégezni, esetleg a vázlatrajzokat, vagy fényképezést is eszközölni.”* A kiküldött a kis torony odébb helyezése ügyében is megadhatná a helyszínen az utasításokat. Felhívta a figyelmet arra is, hogy *„a mennyezetről –*

a tanító úr állítása szerint – vagy a karzatról pár festett fatábla is lekerült. Azokat a miskolci múzeumnak szánták. Amennyiben tehát újra felhasználásuk nem történne meg,

kérjük, az engedélyt a beszállításra." Szőnyi Leszihet kéri fel. Leszih 1928. július 2-án jelentést ad a falfestmény-töredék vizsgálatáról. *„Az előtűnt részletek olyan nagyon rossz állapotban maradtak fenn, annyira töredékek és színüket vesztettek, a fal ott annyira hepe-hupás, összevagdalt és rombolt, hogy komoly mentésről, vagy megtartásról – szerény véleményem szerint – már szó nem lehet."* Fényképfelvételt is készített, de azt hiszi, hogy *„az nem fog semmit mutatni." „... egy bal karját csípőre tevő álló alaknak (páncélba öltözve?) fele része, egy szent fej köré festett dicsfényes korong (a fej már ki nem vehető), egy másiknak töredéke, s pár összefüggéstelen folt (vörös, sárga, szürkésfehér színek) voltak konstatálhatók, de ezek is nagyon gyönge állapotban. Az álló alakból csak a bal váll, a kar és a láb felső része van meg, nagyon halvány színezésben, úgy, hogy alulról alig vehető ki, és még nedvesítésre is alig tűnt ki a környezetből. Az alak mellett egy N betű van festve. A templom védszentje Szent Miklós. Lehet, hogy Nikolaus akar lenni. Próbáltam a további bontást, Vagy lemosást, de sikerre nem vezetett. A falak bevakolásakor érhette nagyobb rombolás a falfestményt, melyen az alakok elég nagy méretben lehettek festve (az álló alak megmaradt töredéke kb. 45 cm, a dicsfényes korong átmérője 23 cm). Amennyiben a töredékből ítélni lehet, talán 14–15. századbeli festésről lehet szó. Ismétlem, annyira rossz állapotban van meg az alap, a fal, hogy még ha élénkebb színezésben maradt volna meg, akkor sem lenne feltárható."* Mivel azonban ebben nem szakértő, további utasítást, illetve jóváhagyást kér arra, hogy *„azt a részt, ahol ezek a töredékek vannak, ne verjék le, körülötte újítsák csak a vakolást, ezt pedig, amennyiben így fedetlenül hagyni nem lehet, de nem is sok értelme lenne, majd meszeljék be, felülvakolás, nélkül..." „Véleményem szerint azonban a festés egészen bátran bemeszelhető, mert vajmi kevés értékű töredékekről van szó. A templom maga is olyan egyszerű, hogy a festés sem lehet nagy jelentőségű."*

„...kérik az abodiak annak megengedését, hogy az egészen egyszerű, minden dísz nélküli két keskeny ablakot (a hajóban, nem a szentélyben), lefelé 30 cm hosszúságban, s ha lehetne a bal oldalit, vagyis a bejárati ajtóhoz közelebbit, 21 cm szélességben kiszélesíthessék, kibővíthessék, mert a templom olyan sötét, hogy alig látnak benne." „Mindössze pár, egészen keskeny ablak, helyesebben nyílás van benne. Azzal is érvelnek, hogy az ajtó melletti ablak eredetileg is nagyobb lehetett, mert fent a boltozása féloldalas. Nagyon szeretnék, ha kint kiszélesedő – és így világosságot adó – keretet nyerhetne a két ablak, mint a szentélyen levő." Felveti még, hogy „a kis toronyka odébb helyezése a 3–4 gerendaköz helyett a 2-3 közbe, nem is egy méterre, nem változtatna az általános képen." Az engedélyezést javasolja. Szőnyi július 4-én feljegyzi: *„A sürgősség okából közöltetett Leszih A.-ral, miskolci múz.-ig.-val, hogy a MOB hozzájárul ahhoz, hogy: 1. A freskólelet a javaslat értelmében bemeszeltessék. 2. A templom tornyocskája előbb helyeztessék. 3. A hajóbeli két ablak kibővíttessék (!!!) a javaslat szerinti módozatokkal."*

Leszih július 18-i levelében beszámol, hogy kiszállt a falfestésmaradványokat megnézni. Második július 18-i levele (a noszvaji templom mennyezetéről) utolsó bekezdésében írja: *„Az abodi falfestési maradványok nagyon is halvány körvonalairól fényképfelvételt is készítettem, de azok semmit sem mutatnak, csak hepe-hupás, göröngyös falfelületet, amelyen még ha épebben maradtak volna is meg a színek, vajmi nehezen lehetett volna kivenni valamit is. Úgy, hogy a képet el sem küldöm. Annak a pár vonalnak és színfoltnak a rajzát, mely még kivehető volt, még mindig nem küldhetem, mert bevárom az ottani tanító tervrajzát is, akiével az enyémet egyeztetni fogom. A kóros gerendák kivételét várjuk u. i. még meg.*"

Joó további rajzokat nem talált a MOB hiányosan megmaradt korabeli iratanyagában, úgy, hogy csak Leszih július 2-i levelén vázolt részletekről és foltokról szól bizonyossággal.

Ezekből a levélrészletekből kitűnik, hogy milyen munkavégzések lehetősége merült fel, és engedélyezése történt meg 1928-ban. Az 1959. évi OMF-felmérés is nyilvánvalóan ezekre utal *„az 1930-as években rosszul restaurálva"* megjegyzéssel, mert későbbi átalakításoknak sem írásbeli, sem észrevehető külső nyoma nincs.

A templom látképe a déli oldalról, 1959-ben (OMF Archívum)

Joó tanulmánya összegzésében továbbá megállapítja:

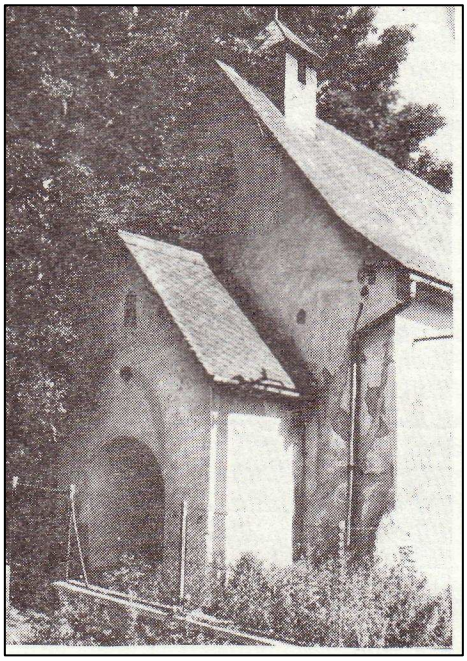
„Rögzíthetjük, hogy a megismert freskótöredékek lemeszelése, a déli ablakok bővítése, az előkerült festett deszkák (a hajdani festett mennyezet maradványai) eltávolítása, a kis tornyocskáknak a nyugat felé előbbre való helyezése, a tetőfedés megváltoztatása (zsindelyről eternitre), s nyilvánvalóan a belső munkák döntő többsége (karzatátépítés, vakolás, a márványozást utánzó kifestés, mennyezet átfestése stb.) ugyancsak 1928-ban készült el.

Az összehasonlításra lehetőséget nyújt a már korábban hivatkozott 1925-ös vázlat és az 1959-ben készített 2. kép. Az utóbbi képen látható az újabb munkákra (részleges vakolatfelújítás, kerítéskészítés) való előkészület nyoma. 3. képünkön bemutatjuk a templomot 1980-ban, délnyugati nézetből ábrázolva, és megismertet az utólagosan épített nyugati előépítménnyel (szélfogóval), valamint az oromzat kis román ablakát is bemutatja. Az 5. kép betekintést nyújt a hajdani szentélybe, érzékelteti az ottani két ablak „tölcsérességét", de megmutatja azt is, hogy a falazat közel másfél méteres magasságig át van vizesedve. A 6. felvételen a hajót szemlélhetjük, s láthatjuk a jellegtelen berendezést, a mozaikpadló-burkolatot, az alkalmatlan csillárt, a falak festését és a mennyezet részletét is."

A kép teljességéhez még néhány – az 1980. szeptember 18-i szemrevételezése során megállapított – adatot is közöl: *„A hajó diadalívhez közelebb fekvő ablaka jelenleg középen 50 cm széles, a külső és belső falsíknál pedig 59 cm szélességű. A magassága középen 134 cm, az ablak szélénél pedig 145 cm. Az enyhe tölcsérkiképzés tehát ma is meg van, s megállapíthatjuk azt is, hogy az 1925-ös állapothoz képest 9 cm-rel lett szélesebb ez az ablaknyílás. A bejárathoz közelebb fekvő, – 1928-ban nagyobb mértékben szélesíteni kívánt – ablak most középen 49 cm széles, a külső és belső falsíknál pedig 59 cm-es, míg 1925-ben 45 cm széles volt. Ennél tehát 4-14 cm-es szélesítést végeztek. Ennek az ablaknak a magassága középen 133 cm, a széleken 140 cm. Azt, hogy a két ablak magasságán változtattak-e, a rendelkezésre álló adatokból nem tudjuk megállapítani, mivel az 1925. évi vázlat ilyen adatokat nem tartalmaz. Az ablakok magassága valószínűleg változatlan, mivel a szentély keleti és déli ablakainak a magassága középen – mindkettőnél egyaránt – 135 cm, a külső és belső magasság pedig 150, illetve 153 cm. Az is tény, viszont, hogy a szentély keleti ablaka középen csak 35 cm széles, a déli pedig 33 cm! Az eredeti román tölcsérablaktól való eltérést*

A templom látképe a déli oldalról, 1980-ban (Veres A. felvétele)

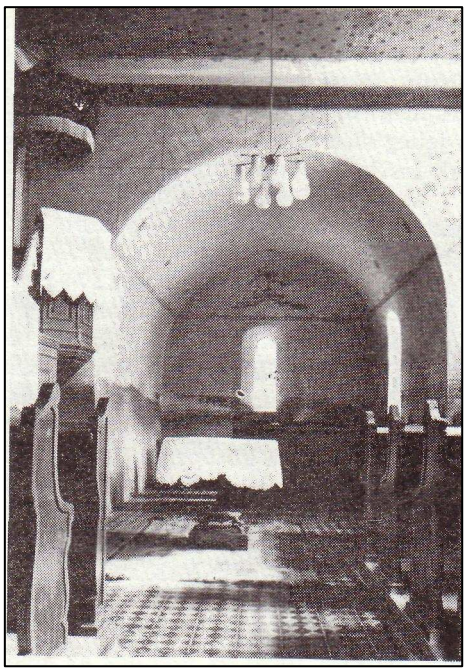

A templom délnyugatról, 1980-ban (Veres A. felvétele)

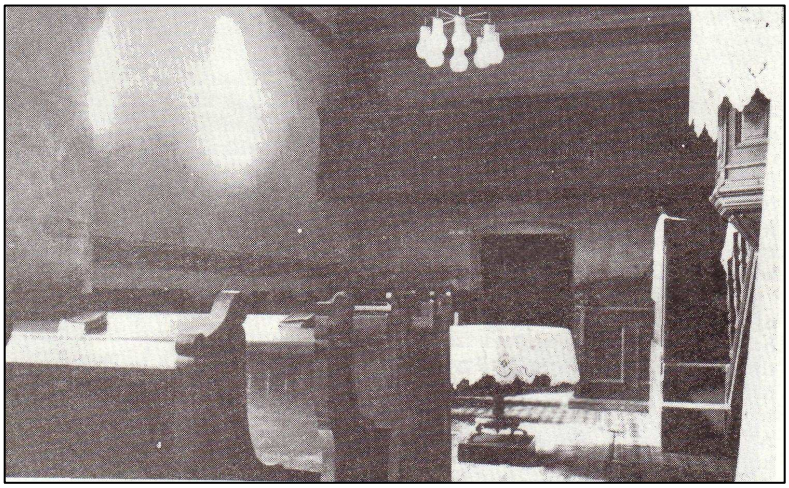
tehát az ezekhez az adatokhoz való viszonyítással is lehet látni, s levonható az a következtetés is, hogy a hajó déli ablakait már korábban (tehát 1928 előtt) is megváltoztatták." Érdekességként megemlíti még, hogy *„a szentély keleti ablakának parapet-magassága 124 cm; a szentély déli ablakánál 115 cm magasan kezdődik az ablaknyílás; a hajó ezt követő ablakánál 237 cm az alsó szint, a bejárathoz közelebbinél pedig 250 cm."* Itt megjegyezi, *„hogy (bárcsak falkutatás bizonyíthatja) joggal feltételezhető a hajó harmadik, déli ablaka is, melynek középvonala a hajó második ablakának középvonalától nyugat felé mérve, kb 200-220 cm-re keresendő, s a karzat létesítése miatt kerülhetett elfalazásra."*

Az ilyen románkori templomoknál a hajó déli oldalán szinte törvényszerű a 3 ablak előfordulása, hiszen – miként azt Kozák Károly is írja –: *„középkori falusi templomaink hajójának déli falában általában három, magasan fekvő, félköríves ablak volt, szimmetrikus elrendezésben, minden bizonnyal szimbolikus jelentéssel (feltehetően: trinitas). Ez az, ablakrendezés még a koragótikus formák megjelenése idején is megtalálható, csak már alacsonyabban helyezik el az ablakokat és nyílásuk szélesebb."*

Joó tanulmányát végül ezzel zárja: *„a történeti előzmények és stílusjegyek ismeretében a 13. század közepe táján építettnek tekinthető kis templom az egyenes szentélyzáródású falusi templomok csoportjának tipikus példája. Mintegy 36 négyzetméteres, téglalap alaprajzú, síkmennyezetes hajója, megközelítőleg négyzetes (kb. 18 négyzetméteres) dongaboltozatos szentélye, alaprajzi elrendezése (méretei és arányai) leginkább az ugyancsak Borsod-Abaúj-Zemplén megyében fekvő Ragály község református templomához teszik hasonlóvá. A templom szentélyén 2 románkori résablak ismeretes, míg a hajó déli oldalán 2, többszörösen (legutóbb 1928-ban) átalakított és elrontott ablak nyílik. A hajó déli oldalán a 3. ablak feltételezhető. A hajó nyugati oromfalán románkori résablak díszlik. A hajó famennyezete hajdan festett volt, 4 festett deszka még az 1928-as restaurálásánál is előkerült, és állítólag a miskolci múzeumba került. Ugyanakkor – feltehetőleg az északi falon, a szószék és a karzat között – rongált falképtöredékeket is találtak, de freskók előfordulása a templom más részein, (diadalíven, szentélyben) is valószínű. A megtalált falképtöredékeket – számos állítással szemben – megmentették azáltal, hogy lemeszelték. 1959-ben bádogozás-javítást, vakolatjavítást végeztek, majd kerítést készítettek. A padló felett a vakolat mintegy másfél méteres magasságig átnedvesedett, sok helyen levált. A templomot északról hatalmas gesztenyefák védik, de egyben veszélyeztetik is. Hasonlóan túlburjánzott a vegetáció a délkeleti oldalon is. A templom délnyugati sarkánál felállított rossz formájú, rideg betonoszlop a rálátást és az összképet hátrányosan befolyásolja.*

A hajdani szentély 1980-ban (Veres A. felvétele)

A templomhajó a szentélyből fényképezve, 1980. Veres A. felvétele)

Az 1946–47. óta egyházilag Ládbesenyőhöz tartozó, 32 lelkes eklézsia (filia) kis közössége a legnagyobb jószándék mellett sem tudja a szükséges javíttatásokat elvégezni. Sürgősen szükséges lenne a belső vakolat mielőbbi javítása, de ezt megelőzően a továbbnedvesedést megelőző és a kiszáradást biztosító eljárás alkalmazása, a szakszerű freskófeltárás és -restaurálás, a padlóburkolat cseréje kőlapra, vagy téglára; a falkutatás: során az ablakok teljes feltárása és helyreállítása; a famennyezet lepucolása és nyersen hagyása; megfelelő világító testek elhelyezése; a környezet rendezése. Az épület melletti fák kivágandók, a tereprendezést, vízelvezetést meg kell oldani, az idomtalan betonoszlopot át kell helyeztetni, vagy a hálózat kábeles továbbvitelével kiküszöbölni. A teljesen helyreállított templom a szalonnai, tornaszentandrási és rakacaszendi román templomok mellett (és közelében, azonos túrák keretében megtekinthetően) méltóan reprezentálná középkori építészetünket, a magyar műemlékvédelem fenntartó és értékmentő tevékenységét."

Összegzésként megállapíthatjuk: az eredetileg római katolikus templom a 11-13. században épülhetett, román stílusú. Falazata terméskő. Egyszerű alaprajzú és nagyon kis méretű. Szentélyében kis félköríves ablakai az eredeti román formát megőrizték. Az egyszerű kis templom külső megjelenésében, tetején kis huszártornyával, ritmikusan elhelyezett alacsonyabb szentélyével, még alacsonyabb és rövidebb előterével kellemes benyomást tesz.

Szentélye egyhajós, téglalap alakú. Falairól freskótöredékek kerültek napvilágra: egy dicsfénnyel ábrázolt Szent, és egy páncélos férfi alakjának nyomai. Mellettük egy nagy „N" betű. (Egyesek azt gyanítják, hogy ez nem más, mint a templom védőszentjének, Miklósnak (**N**ikulaus) a kezdőbetűje.

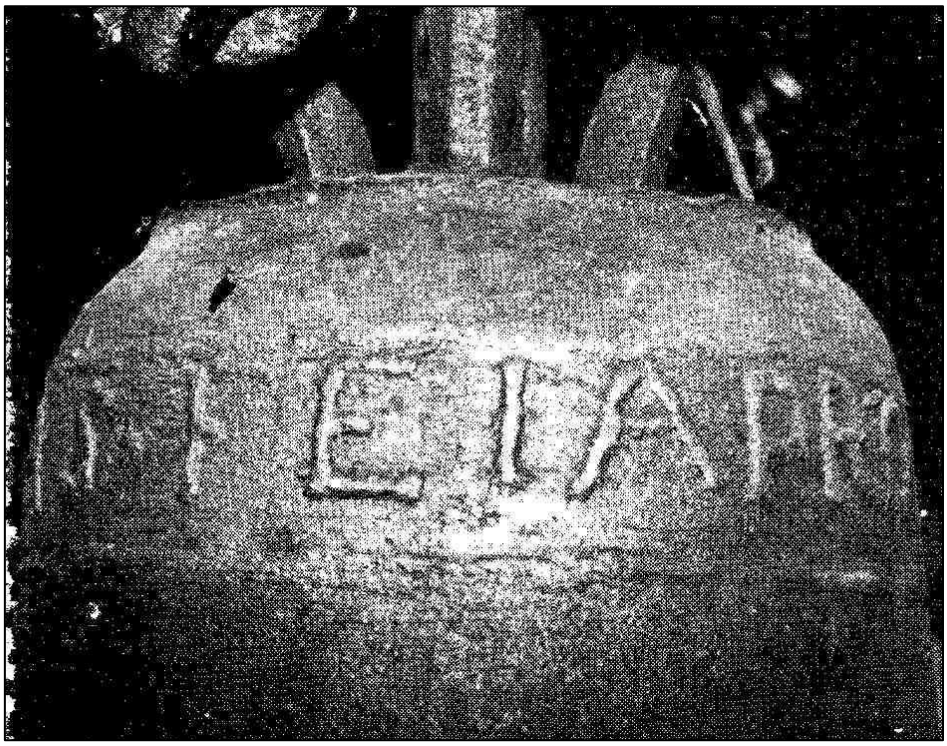
A 15. században falképekkel látták el. A 16. század végén kerül a reformátusok birtokába, akik a mai napig használják. 1755-ben renoválták, szentélyét 1760 körül boltozták.

1870-73. évi nagyobb tetőfelújításokat követően, 1877-ben az új fazsindelyezés után hamarosan leomlik. 1904-ben azon a ponton áll, hogy hatóságilag lezárják.

A templom teljes átépítésére országos gyűjtés indul, sőt még az „amerikások" körében is visszhangra talál az adománykérés. Hiába azonban a 200 korona királyi adomány, a 800 korona tőkesegély, 1927-re 1022 pengőre zsugorodva megsemmisül. Ám az abodiak nem adják fel. A gyűjtés újraindul: 1928-ban fele részben amerikai, fele részben országos gyűjtésből együtt van 3.000 Pengő, ám az 1.000 Pengő állami segélyen felül még további 3.000 Pengő egyházi kivetés is szükségeltetik ahhoz, hogy a mintegy 7.000 Pengős összegből megépüljön a község mai, műemlék formájában, a falak kivételével, teljesen átépített temploma. A hajó ablakát ekkor megnagyobbították meg. Eklektikus berendezése ugyanekkor került a templomba illetve e felújítása során cserélik palára a zsindelyfedelét. 2000-ben átfestésre került

Egyik szép románkori műemlékünk.

Az 1930-as évek leltára szerint **1900-ból** volt egy *márvány asztala*: **„Gecso József és Nagy Lídia”**, **1906-ból** *egy ezüst és egy áldozati pohár*: **„Gyöngyösi János és Gecso Mária”** felirattal, *egy cin pohár*, *2 db cin tányér*, *egy emailozott kancsó*, *egy cin kanna*, *12 db kisebb értékű úrasztali kendő*. A templom *becses értéke* az **1619-ben öntött harangja**. Torony illetve harangláb nincs a templomnak, csupán egy kis torony a harang részére.Az 56 kilós kis harang koronájának fülei íveltek, ezek élei lecsapottak. Teteje boltozatos. Felső kerületén l-l alig észlelhető, lapos borda között **MATTIAS ✘ FEIAPRO AR** körfelirat olvasható. A hornyán lévő erősebb borda fölött (a MATTIAS szó alatt) **AD 1619** évjelzés látható. Mind a betűk, mind a számjegyek eléggé szabálytalanok, durva kivitelűek és nem sablonban készültek. Átmérője: 30,5 cm. A harang semmiképpen sem képzett mester műve, hanem népi harangöntő alkotása. Gondolhatunk arra, hogy a FEI szó FECIT (készítette) akar lenni és akkor az APRO MATTIAS (Apró Mátyás) név az öntőjére is vonatkozhat.*164*

MATTIAS✘FEIAPRO AR

AD 1619

A harang és felirata. (Készítője nem ismert)

Népszokások - népi hiedelmek

Az 1980-as évek elején **Szuhay Péter**, a **Néprajzi Múzeum munkatársa** többórás **filmanyaggal** örökítette meg az *abodi paraszti gazdálkodás mindennapjait illetve az abodi faluközösség legjellemzőbb szokásait.*

A Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Herman Ottó Múzeum munkatársa, **Bogdál Ferenc** 1966. május 6-án végzett **néprajzi gyűjtéséből** Abodra vonatkozóan csak ennyit olvashatunk: *„Abod lakosainak nagy része szlovák, aki között az utóbbi években csak a Földes gimnázium (Miskolc) szakköre végzett folklórgyűjtést, ezt kell kiegészíteni, illetve gazdálkodásra vonatkozóan gyűjteni. Kovácsa ma önálló mester, cigányszármazású a régi Szajkó familia tagja, korábban itt volt községi kovács, kb. 1955-ig."*165

Ugyancsak a Múzeum anyagában található még (szintén az 1966-os évből) **Varga János** munkája, amely a ***„Babonás történetek"*** címet viseli. Az akkor ipari szakiskolás fiatalember egy néprajzi gyűjtőpályázatra készítette anyagát. Abodon, Alsóvadászon és Felsőgagyon gyűjtötte a népi hiedelemmel, babonákkal kapcsolatos történeteket. A fejezet végén található történetek az abodi gyűjtéséből valók.

Szintén itt találjuk **Szemánszki Margitnak** az Istvánffy Gyula Honismereti Gyűjtőpályázatra készített dolgozatát is: ***„Egy lakodalom története Abodon 1913-ban"*** címmel.

Kondás Krisztina*166* illetve **Zábrátzky Éva***167* egyetemi szakdolgozatához Abodon gyűjtött adatokat. Talán az utolsó pillanatokban sikerült megörökíteniük, megmenteniük helyi népszokásokat, ma már kihalófélben lévő néprajzi jelenségeket.

Zábrátzky Éva kutatásait az 55 éven felüli lakosság körében végezte; interjúk készítésével jutott az információk birtokába és a görög katolikus népesség szokásai kerültek dolgozatának középpontjába. A szokások leírásánál nem különítette el a különböző szakterületek körébe tartozó elemeket, vagyis a néphit, a népi vallásosság és a szokások egyéb kategóriákba besorolható részeit egységükben ábrázolta, mint ahogy azok a valóságban is megjelentek illetve megjelennek. Célja az volt, hogy a ma már kihalóban lévő néprajzi jelenségeket megörökítse. A hajdani szokások átalakulását a mai állapotokig próbálta levezetni, természetesen, amennyire ez az adatközlők elbeszélései alapján lehetséges volt.

Dolgozatának három témaköre, az emberi élet három legfontosabb állomásához kötődik: születés (keresztelés) – házasság – halál (temetés).

A születéshez kapcsolódó szokások leírásánál a babonás cselekmények, hiedelmek szerepelnek túlsúllyal. A lakodalmi illetve a temetési szokásokhoz kapcsolódóan pedig számos vőfélyverset, lakodalmi énekeket, valamint halottbúcsúztató szövegeket is sikerült összegyűjtenie.

***Kondás Krisztina*,** aki maga is ruszin származásúnak vallja magát, témaválasztását ezzel indokolta: *„Ez tett valójában kíváncsivá, hogy őseim honnan jöttek, miért éppen Abodon telepedtek le, hogyan alakították a kis falu sorsát letelepedésük után."* Dolgozatában arra kereste a választ, hogy a görög katolikus kalendáriumhoz kapcsolódó népszokások az idő multával hogyan alakultak át vagy maradtak el. Bár a ruszinok - az idő előrehaladtával - magyarok lettek, ám az etnikum magával hozott vallásossága, hiedelmei, szokásai, még ma is mélyen hatnak a falu kulturális életére.

Kondás Krisztina a jeles napokhoz kapcsolódó szokások leírását szeptember elsejével kezdi, ahogyan a keleti egyházban is ez az egyházi évkezdet. A téli ünnepkör kiemelkedő eseménye a Megváltó születése. Az ehhez kapcsolódó népszokás pedig a betlehemezés. Bár az utóbbi évtizedben ez a szokás Abodon is elmaradt, mostanság azonban mintha új életre kelt volna. Talán köszönhető ez annak is, hogy Kondás Krisztinának sikerült teljes egészében

lejegyeznie és közzétennie ezt a „játékot”. A tavaszi ünnepkör kapcsolódva a húsvéti szokásokról olvashatunk bővebben. Dolgozata végén pedig a nem szorosan vett „kalendáris” ünnepekkel, a búcsúkkal illetve az egyéb vallási szokásokkal ismerkedhetünk meg.

Köszönet érte, hogy dolgozatukat, összegyűjtött anyagaikat a rendelkezésemre bocsátották és munkám során felhasználhattam azokat. Így összegezve és egységes szerkezetbe foglalva most Önök elé tárhatjuk.

A valójában vegyes etnikumú abodi lakosság két nagy csoportra oszlott: magyarokra és ruszinokra. Bár a ruszinok /szlávok/ mostanra teljesen elvesztették a nyelvüket, az identitásukhoz azonban mindig hozzá tartozott a rutén etnikumhoz való kötődés. A legöregebbek még emlékeznek egy-egy ruszin népdalra, mondókára, de a nyelvet nem örökítették már tovább a következő nemzedékre. A ruszin származást azonban még őrzi a falu néhány utca- és földrajzi- neve: a görög katolikus templomhoz vezető köz neve például *Ulicska, a Polyánka*, és a *Husták* a falu egy-egy részeit jelöli, a határban lévő szakadékos részt pedig *Dolinának* nevezik.

A görög katolikus ünnepekhez kapcsolódó szokások és ételek egy része is ruszin elnevezéssel él tovább. Ilyen a karácsonyi *vincsoválás*, amikor a házalók jókívánságaikkal járják a falut. Húsvétkor sárga túrót készítenek, aminek *szirik (szirka)* a neve. A templomi *miroválás* alkalmával magukhoz vett kenyérdarabkákat *preszkurának (breszkurka) vagy proszforának* nevezik. Ez egyébként még a hivatalos egyházi elnevezéstől is eltér.

Vagy itt van például egy érdekes kifejezés: *Szterancsiha* – ami tulajdonképpen a faluban „létező” boszorkányt jelentette.

A magyarok és a ruszinok sokáig élesen elkülönültek egymástól, amiben az eltérő vallás természetesen nagy szerepet játszott. Nem is házasodtak egymással. A két felekezet közti különbség azonban mára már teljesen elmosódóban van. A görög katolikusok élénk vallási életébe pedig bekapcsolódtak az elenyésző kisebbségben lévő reformátusok is. Bár a nyelvi különbségek eltűntek, és már a vallás sem akadálya a vegyes házasságoknak, a faluban még ma is jól tudják, hogy ki a ruszin származású. A kívülállók számára a szláv hangzású vezetéknevek árulkodnak a lakosság származásáról.

Szeptember 1.

A keleti egyházban ekkor kezdődik az egyházi év. Ekkor kezdődnek a betakarítási munkák a mezőgazdaságban, és ekkor kezdődik az iskolás gyerekeknek a tanév. Ehhez a naphoz népi hagyomány nem fűződik, és különösebb liturgikus szokás sem.

Ma az iskolás gyerekek templomba mennek ezen a napon és a pap megáldja őket, hogy jól kezdjék a tanévet.

Kisboldogasszony napja (szeptember 8.)

Mária születésének ünnepe, *az abodi búcsú napja.*

Mivel a búcsú nagy előkészületeket igényel, így a gazdasági szokások itt háttérbe szorulnak.

A hagyomány úgy tartja, hogy a nagyboldogasszonytól (augusztus 15.) kisboldogasszonyig szedett tojás sokáig eláll. Ezeket a tojásokat búzában, homokban tárolták télire. Ennek a szokásnak a jelentősége abban áll, hogy a hideg idő beálltával a tyúkok megállnak a tojással, ezért kezdik el a tojás gyűjtését a télre. Az idősebb gazdasszonyok még ma is szívesen teszik el az ekkor tojt tojásokat. A 30 éven aluliak már nem ismerik ezt a szokást.

Erre a napra épült fel az abodi templom.

Már a búcsú napja előtt megtörténik a szentgyónás. Erre az ünnepre a környező falvak papjai is eljönnek a szentmisére. Közösen végzik a misét. Ezen a napon a falu lakóihoz is érkeztek és érkeznek vendégek. Régebben gyalog vagy szekérrel, most már különböző közlekedési eszközökkel.

- Templomi szertartások:
- reggel: utrenye és kismise a gazdasszonyoknak
- nagymise: körmenettel és szabadban való prédikációval
- vecsernye (délutáni órákban)

Régen a filiákról is látogatták a búcsút processzióval, ma ez már elmarad.

- Jellegzetes ételek:
- reggelire lángos, kávé, ebédre töltött tyúk, töltött káposzta, kalács, juh pecsenye (a töltött káposztát általában juhhúsból készítették). Ma már a fenti ételek mellett különböző finomságokkal, érdekességekkel készül a gazdasszony. Elterjedt még a fasírt, a rántott hús és a különféle sütemények. Amikor a vendégek távoznak ezekből készítenek nekik útravalót. Régen ezt az útravalót a lángos tette ki.
- A délután már a mulatozás ideje. Ilyenkor a cigányok házról-házra járnak, zenélnek, de cserébe maradékot várnak. A nap végét a bál zárja. Mára már ez is elvesztette varázsát, de azért, ha nem is olyan nagy készülődéssel, még mindig várják a fiatalok.

Búcsújárás

Nagy búcsújáró helyek:

- Máriapócs: szeptember 8., október 10.
- Monok: szeptember 14.
- Rakaca: augusztus 15.
- (Nagy) Győr: március 25.
- Szentkút: pünkösd második napja
- Máriaremete, Márianosztra: kálváriális búcsú
- Egerszalók: stapuláris búcsú

A közeli helyekre, filiák búcsújára gyalog is elmentek a hívek (rendszeres autóbuszjáratok csak a hetvenes évektől állnak rendelkezésre).

A települések, amelyeken áthaladtak a búcsújárók, köszöntötték őket. A falu népe vizet adott az elfáradt gyaloglóknak (zarándoklóknak). A harangozó kinyitotta a templomot, ahol a búcsújárók egy Miatyánkot elimádkozhattak. Ha a búcsú több napi járásra volt, akkor a nép egy útba eső falu csűrjeiben töltötte az éjszakát. A búcsújárók között volt egy előimádkozó, aki mindig megkezdte az énekeket, imákat, a többiek pedig folytatták. A zarándoklók igyekeztek még a búcsú előtti éjszaka odaérni a búcsúhelyre, hogy az éjszakát a templomban tölthessék virrasztással, imádkozással.

Amikor egy falu népe megérkezett a templomba, a zarándokok megkerülték az oltárt és megcsókolták az oltár mögötti képet (ikonoztázt). A búcsúba indulók a parókia előtti keresztnél gyülekeztek, itt megáldotta őket a pap és csak aztán indultak útnak. Amikor hazatértek, a kereszthez mentek hálát adtak, hogy szerencsésen megérkeztek, és csak ezután váltak el útjaik. Ma már gyalog senki sem látogat búcsút a faluból.

A búcsúkból igyekezett mindenki hazavinni egy-egy búcsúhely emlékét. (Szentkútról például szenteltvizet).

A születéshez és a kereszteléshez kapcsolódó szokások

Egy közösség fennmaradásának elengedhetetlen feltétele a reprodukció azaz, hogy a közösségen belül megfelelő számú utód szülessen. Abodon – sajnos – ma már ritka esemény a gyermekszületés és a keresztelő. Ezért ezekkel az eseményekkel kapcsolatos szokások, jelenségek nagy része még a XX. század első felére vonatkozik.

Termékenység

A házasság célja a gyermek, aki tovább viszi a családi hagyományokat, a jövőt jelenti a házaspár számára. Abodon az 1960-as évekig sok gyermeket vállaltak a szülők. Az a család, ahol csak egy gyerek született, olyan ritka volt, mint a fehér holló. Ez a helybeli görög katolikus lakosság mély vallásosságának is betudható, valamint annak, hogy a gyermekáldás ellen nem ismertek védekezési módokat. „De nem idegeskedtek rajta, hogy több van, mindegyiknek jutott kenyér. Egy szobában lakott az egész család, az emberek a szénatartó felett, a priccsen aludtak. A jószág melegítette őket."

A helybeli asszonyok közül többen is a múlt rendszert okolják, hogy így elhatalmasodott az egyke. Természetesen ez a kérdés nem ilyen egyszerű, a körülmények összetetten vezettek a falu lakosságának csökkenéséhez. A fiatalok nagy része elvándorolt, akik pedig maradtak, anyagi lehetőségeikhez mérték a gyermekvállalást.

Azt az asszonyt, aki gyermektelen volt, lenézték. Azt mondták, hogy könnyű neki, mert nincs családja. Nem kell neki nyűglődni a gyerekekkel, így többet dolgozhat. „Akinek nincs gyereke, szerencsétlen, mert nem adott az Isten gyermeket neki. Nem érdemelte meg."

A lakodalmi szokások közül számos arra irányult, hogy az ifjú pár közös élete áldásos és termékeny legyen. Ezt különböző mágikus cselekedettel próbálták elérni.

A templomból kijövő menyasszonyt és vőlegényt búzával hintették meg, hogy úgy szálljon rájuk az áldás, mint a búzaszemek.

Azt kiáltozták nekik, hogy „ Szaporodjatok, mint a csicsóka!"

Az esküvői vacsorán a pár elé tésztából készített pólyás babát tettek.

Amikor a menyasszony a vőlegény házához érkezett, a kéménybe kellett néznie, hogy fekete szemű gyermeke legyen.

Azok az asszonyok, akiknek nem született kellő időben gyermekük, sokat imádkoztak a kereszt elé borulva a gyermekáldásért.

Terhesség

A terhes asszonyok nem élveztek különösebben megkülönböztető helyzetet a faluközösségben. Nem vonták ki őket a munkából, nem vigyáztak rájuk annyira, mint manapság. Addig dolgoztak, míg meg nem született a gyerek. Még a legnehezebb munkákban, az aratásban is részt vettek, ami bizony komoly fizikai megterhelést jelentett.

A terhességet későn vették észre, „mert tudatlanok voltak" ezen a téren. Előfordult, hogy betegnek vélték az asszonyt, savanyú káposztát raktak a homlokára.

Azok, akik az első gyereküket várták, fiút akartak, mert a gazdának a nevét a fiú viszi tovább és a mezei munkában is tud segíteni. A második már lehetett lány, ő az anyjának volt a jobb keze.

A születendő nemét a has alakjából próbálták megjósolni. A hegyes has fiút jelzett, a faros és lapos hasú kismamának pedig lányt jósoltak.

A magzat védelméhez kapcsolódóan számos hiedelem volt ismeretes. Ezekkel a vetélést, valamint a magzat károsodását akarták megakadályozni.

A terhes asszony kívánságait teljesíteni kellett, ha valamilyen ételt megkívánt. Akár éjszaka is végigkérdezték a szomszédokat, hogy tudnak-e adni olyan ételt, vagy gyümölcsöt, amit a terhes megkívánt. A hiedelem szerint, ha nem kapta meg a terhes, amit megkívánt, meghalhatott a gyerek.

A gyermeken jelentkező rendellenességek megelőzésére azt tanácsolták, hogy a kismama ne nézzen semmiféle csúnyára, mert meg fog látszani a kisgyereken. Például: Ne nézzen kancsalra, mert kancsal lesz a kicsi.

Az előzőhöz hasonló analógián alapult az a hiedelem, hogy ha valamit hozzádobnak a kismamához, vagy megcsípik az arcát, az anyajegy formájában megjelenik a kisbabán.

Az erős fizikai behatás, vetélést idézhet elő. A fenti hiedelmek után az itt következő tilalmaknak már valós alapjuk volt.

Tiltották a kismamát attól, hogy magasról, a szekérről leugorjon.

A mezőn járva vigyáznia kellett, hogy nehogy gordonra lépjen a várandós, mert akkor „leteszi a gyereket”. A gordon egy szúrós mezei növény.

Leányanya

A lányként teherbe esett fiatalokat a faluközösség mélyen elítélte. „ Ha lánynak gyereke volt, az nagy botrány volt. Nem engedték, hogy elvegyék. Pénzt nem adtak neki, csak esetleg búzát.”

Aki hajadon fővel teherbe esett becstelen személynek számított. A gyermek apja nem vehette feleségül a párját még akkor sem, ha szerette volna. Esetleg akkor, ha vállalta a szülői kitagadást. Előfordult, hogy több közös gyereke is született a párnak, de az „asszony” haláláig a lánynevét viselte és gyermekei sem kapták meg az apai nevet.

Születéstől a keresztelőig

SZÜLETÉS

A kórházi szülést az 1950-es években tették kötelezővé. Az azt megelőző szüléseken képzett bába segített. Abodra a közeli Szakácsiból hozták a bábát szekérrel, ha szükség volt rá.

A szülés lefolyásáról és az ehhez kapcsolódó szokásokról kevés adattal rendelkezünk. Annyi azonban bizonyos, hogy krízishelyzetekben a szoba négy sarkát a mindenkor használatos szenteltvízzel hintették meg. Ezzel próbálták ugyanis távol tartani a szűlő nőtől az ártó szellemeket. A bába a szűlés után egy hétig járt a babát fürdetni, az anya csak azután végezhette ezt a feladatot. A kislányok fülét a bába lyukasztotta ki, néhány hetes korukban.

A koraszülött gyermek mellé meleg vízzel töltött üvegpalackot helyeztek, ezzel melegítették, ha az anyja nem volt mellette. Az ilyen gyerek még szopni sem tudott, ezért kiskanállal adták neki a tejet.

Az anyák általában egy évig szoptattak. A szoptatós nem ehetett bármit, mivel amit eszik, az a vérébe is belekerül. Azt tartották, hogy ily módon a gyereknek is baja lehet. Sok rántott levest, krumpli levest adtak a szoptatósnak, hogy legyen teje. Ezek az ételek ugyanis sok köménymagot tartalmaztak. Gyógyászatilag is elismert, hogy ez a fűszer tejelválasztást elősegítő anyagokat tartalmaz. Akinek nem volt teje, vízzel hígított, cukorral édesített tehéntejjel táplálta a csecsemőt.

A kisbabát a keresztelőig nem lehetett kivinni, az anyja pedig a szülés utáni harmadik héten léphetett ki az eresz alól. A három hét alatt az anya tisztulási folyamaton ment keresztül. Ebben az időszakban a betegágyas anyát és családját a rokonok látták el ételekkel. A rokonságból minden nap más hordott enni, akár naponta háromszor is. Az ételhordás leggyakoribb ételféleségei voltak: húsleves, töltött tyúk, sütemények. Szombaton általában zsámiskát vittek, ami egy kukoricából készült kásaétel volt. A komák komalángossal egészítették ki az étrendet, ami túróval, kásával (tejbegrízzel), mákkal, vagy dióval töltött kelt tészta volt.

A sok látogató veszedelmet hozhatott a házba, még ha ő maga nem is kívánta ennek bekövetkeztét. A csecsemő sírását, betegségeit ugyanis rontásnak, szemmel verésnek vélték. Ám „akinek rossz szeme volt, az szegény nem tehetett róla”. Ezért a bajt igyekeztek megelőzni, vagy ha már bekövetkezett, különböző babonás mesterkedéssel orvosolták. Ezek vagy használtak, vagy nem.

Nézzük milyen elhárító cselekmények voltak használatosak:

VÁLTOTT GYEREK

Amíg meg nem keresztelték a gyereket, az anya rajta tartotta a kezét, hogy be ne váltsák. A rózsafüzért a gyerek mellé tették, hogy nehogy csúnya legyen.

Amíg meg nem keresztelték a csecsemőt, a gyerek feje alá olvasót tettek hogy ki ne cseréljék. Ha kicserélik, mást hoznak helyette a boszorkányok. A kicserélt gyerek csúnyább, mint az előző volt.

SZÁRAZ IGÉZET

Ha száraz igézetben volt a gyerek, nem tudott enni. Ilyenkor kimentek az erdőre, kettéhasítottak egy fát és a gyereket az így keletkezett résen húzták keresztül. Az apa tolta, az anyja húzta de úgy, hogy a gyerek kisinge a fa hasadékában maradjon. Az inggel együtt a betegség is ottmaradt. Ezt a gyógymódot egyébként egy ládbesenyői „tudálékos" öregember javaslatára alkalmazták. A faluban többen is beszámoltak róla.

Ha száraz igézetbe volt a gyerek, egy mosóteknőbe tettek egy kutyakoponyát, amit leforráztak. Aztán ebben a vízben megfürdették a kisgyereket.

SZEMRŐL ESETT GYEREK, RONTÁS

A rontás és a szemről esés azonos jelenséget jelöl, az abodiak szóhasználatában. Ilyenkor a gyerek nagyon sírt és vörös volt az arca. Ennek elhárítására rendkívül sokféle módszert alkalmaztak. Ezeknek egy része úgynevezett visszavarázslás, ami a rontóvarázslásnak az ellentétes végzése. Pl.: visszakézzel megmosás, visszaszámlálás.

Ha gyanították, hogy a gyerek szemtől esett, egy bögre vízbe izzó parazsat vetettek. Ha a parázs leszállt a bögre aljára, azt jelentette, hogy a gyerek szemről esett. Az így elkészített szenes vízzel megmosták a kicsi arcát.

A szenes vízzel keresztet rajzoltak a gyerek homlokára, majd a maradékot az ajtó sarkára öntötték.

A szenes vízzel kereszt alakban meghintették a gyereket, miközben ezt a szöveget mondták: „Attól esett szemre, aki a Jézuskánál szebb". Ettől mindjárt átment a gyereken a rontás.

Egy bögre vízbe parazsat tettek és a nevetlen ujjal (a kisujjal) visszájára megmosták a gyerek szemét. Közben ezt mondták: „Asszony, ember, gyerek". A visszafelé irányuló mozdulatokkal elfelé űzték a betegséget. A vizet az ajtó sarkába kellett önteni, oda, ahol nyikorog. Ez összetörte a kiűzött betegséget.

Szenes vízzel megmosták a gyerek homlokát, meg a kezét, közben visszafelé számoltak: „Három, kettő, egy".

A keresztanya körülment a házon, majd beszólt az ablakon": „Mit főz, komámasszony?"

„Csontot, hús nélkül".- hangzott a válasz. Közben az anya egy fazék melegvíz fölött forgatta a gyereket, mintha főzné, hogy a rontás szűnjön meg.

A tanácsadásra kifordított ruhában vitték a csecsemőt, hogy nehogy szemre essen.

A görög katolikusok a miroválás alkalmával kis kenyérdarabokat, preszkurt kaptak, amiből az anya néhány darabkát hazavitt, hogy a gyereke kisingébe kösse. Ennek a „szentelménynek" óvó - védő hatást tulajdonítottak.

Ha látogatók jöttek, a gyereket kereszt alakban megköpdösték. Volt, aki arról számolt be, hogy a keresztelés előtt az anya ágyát körbe vették lepedővel, így a látogatók nem láthatták sem a betegágyast, sem az újszülöttet. Az ágy mellett pedig rózsafüzérek fityegtek a rontás ellen.

A szűlő nőt és az újszülöttet mindig az idősebb asszonyok vették körül, ily formán biztosítva volt a szokáskör archaikus elemeinek fennmaradása. Az asszonyokra ugyanis fokozottabb mértékben jellemző az, hogy a babonás szokásokhoz ragaszkodnak, igyekeznek betartani ezeket. A kritikus helyzetek megoldására irányuló mágia a mai napig élő jelenség. Még ha nem is hisznek már a „babonyaságban", a biztonság kedvéért megpróbálkoznak vele. A fentiekben leírt mágikus cselekedetekben keverednek a keresztény és pogány elemek. A szenes vizet úgy használják, mintha szenteltvíz lenne, keresztet vetnek vele. A lakosság ruszin eredetére való tekintettel az interetnikus hatások is meghatározóak lehetnek ezen a téren.

KERESZTELŐ

Az emberi élet első közösségi eseménye a keresztelés, amikor a templomi szertartással a keresztény közösség soraiba kerül a gyermek. A templomi keresztelést a legtöbb esetben ünnepélyes családi összejövetel követi, ez a keresztelő.

Ha a szülők felekezeti hovatartozása eltért, a fiút az apja vallása szerint, a lányt pedig az anyja vallása szerint keresztelték meg. Az ilyen házasság azonban ritka volt.

A keresztelés két alapvető előzménye a gyermek nevének megválasztása és a keresztszülők felkérése volt.

NÉVADÁS

Az elsőszülött fiú az apja nevét kapta, ugyanígy az elsőszülött lányt az anyja után nevezték el. Ez a névadási szokás hozzájárult ahhoz, hogy Abodon szinte mindenkinek van ragadványneve. (Pl: Szivi Józsi, Sebes Miska, stb.) Ezek segítségével tudták megkülönböztetni az azonos névvel rendelkezőket.

A második, harmadik gyereket a nagyszülők után nevezték el. Ha valamilyen különös tiszteletnek örvendő szent napján, vagy ahhoz közeli napon született a baba, a szentről nevezték el. Ilyenek: Mária, Anna, József, Mihály.

KERESZTSZÜLŐK

A keresztszülőket komának és komaasszonynak nevezik, akiket a szülők az ifjúkori barátok, barátnők közül választottak ki. Ebbe a választásba a nagyszülők is gyakran beleszóltak, hiszen fontos volt az illető anyagi helyzete is. Kivételes esetekben a komaság generációról generációra szálló „műrokonság” volt a két családon belül. A komának a fia lett az unokák keresztapja, és a két apa kölcsönösen vállalta a komaságot.

A komát és a komaasszonyt más-más családokból hívták, mindig lányt és legényt választottak ki. Előfordult, hogy a pár összeházasodott, de ha mindketten külön családot alapítottak, a felnövekvő keresztgyereküknek két pár keresztszülője volt. Manapság ez a szokás már eltűnt, a keresztszülőket párban hívják és a rokonságból választják ki őket. Általában egy családon belül született valamennyi gyerekhez ugyanazokat a keresztszülőket hívják. Ezen csak akkor változtatnak, ha meghal a gyermek. Ebben az esetben más komákat hívnak.

A keresztszülő legfőbb feladata a gyerek vallásos nevelésének segítése, támogatása. E mellett a keresztszülők jelentős anyagi kötelezettségeket vállaltak azzal, hogy a keresztvíz alá tartották a gyermeket. A keresztanya már a keresztelői lakomán kirukkolt a sokféle étellel, ajándékkal. Az ő ajándéka volt a keresztelői ruha, amiben a gyereket a templomba vitték.

Az első áldozásra a keresztszülők vezetik a gyereket, a szertartás alatt a háta mögött álltak. Ezzel is jelezve a vállalt kötelességet. Erre az eseményre az elsőáldozónak ruhát vettek, fülbevalót, imakönyvet, olvasót, vagy pénzt adtak. Amíg kicsi volt a gyerek, karácsonykor, húsvétkor, mikuláskor ajándékokkal kedveskedtek neki.

A koma és a komaasszony fontos feladatokat láttak el a lakodalom előkészületeiben és a lakodalomban. A jegyváltásra őket kérték meg, vagyis az eljegyzéskor a komák húzták fel a gyűrűt a fiatalok ujjára.

Az esküvőn a keresztapák tanúskodnak, ők a násznagyok. A lakodalmi menetben őket illeti az első hely. A menyasszonyi tortát a keresztanya készíti, vagy készítteti a mai napig is. Nászajándékba a keresztszülők jelentős értékű dolgot, vagy pénzt adtak, és adnak. A keresztszülők látták el a kontyozót is.

Az utóbbi húsz- huszonöt évben a lagziszerű ballagókon is illő a keresztszülőknek ajándékkal, vagy pénzzel megjutalmazni a keresztgyermeket az addig elért eredményeiért.

A KERESZTELÉS

A gyermeket általában két-három hetes korában keresztelték meg. Ezt az időt nem várták ki akkor, ha a gyerek beteges volt és szemmel láthatólag nem élte volna meg a két hetet. Ebben az esetben a lehető leghamarabb megkereszteltették. Az igyekezetet magyarázza az a hiedelem, hogy a kereszteletlenül meghalt gyermek nem lesz angyal, nehéz neki bejutni a „mennyországba". „Amíg nincs megkeresztelve a gyerek, addig zsidó, nem nyugszik, folyton csak ordít". Ha a családban már korábban meghalt egy gyermek, a kicsit nem az ajtón keresztül vitték a keresztelésre, hanem az ablakon keresztül. Ezzel az ártó szellemeket próbálták megtéveszteni.

A keresztelés vasárnap volt, mise után, amikor sokan ottmaradtak, hogy részt vehessenek a szertartáson. Erre az alkalomra keresztelő párnát készítettek, amely színes selyemből és azt fedő fátyolból varrt huzattal volt ellátva.

A keresztelésen az anya nem vett részt. Ő csak a szülést követő harmadik vasárnap ment ki az utcára, mikor megerősödött. Ekkor volt a templomban az asszonyavatás. A templomi keresztelések ma is úgy zajlanak, mint ötven évvel ezelőtt. A keresztelésen a templomajtón bevonuló keresztszülők elé megy a pap, és még ott megkérdezi a keresztszülőket, hogy ellene mondanak -e az ördögnek, és hisznek- e Istenben. Ezekre a keresztszülők a gyermek nevében is válaszolnak, miközben arccal a kijárat felé néznek. A keresztszülők hitvallása után a templomban jelenlévők is megvallják hitüket azzal, hogy elmondják a Hiszekegyet, miközben a gyermekkel az oltár elé vonul a pap és a keresztszülők. A pap megkeni olajjal a gyermek homlokát, kezét, lábát, majd vízzel megkereszteli. Közben a keresztapa tartja a gyertyát, hogy az Úr világosságában járjon a gyermek. A keresztelést rögtön a bérmálás követi.

A keresztelési szertartáson a pap a fiúgyermeket az oltár előtt, a lánygyermeket a Szűz Mária előtt a magasba emeli. Ezzel Simeont utánozza, aki felemelte Jézust a templomban a Mennyei Atyához. Ezt a gondolatot, valamint azt a hiedelmet, hogy a gyermek a keresztvíz által zsidóból keresztény lesz, Simeon énekéből vezetik le, amit a pap énekel a felemelés közben. Simeon éneke:

„Most bocsátod el Uram szolgádat
A Te igéd szerint békességben,
Mert látták szemeim a Tőled küldött üdvözítőt,
Kit rendeltél minden néped színe elé,
Világosságul a pogányok megvilágosítására,
És dicsőségül a Te népednek, Izraelnek."

KERESZTELŐI LAKOMA

A keresztelési szertartás után a rokonság dalolva keresztülment a falun, ezzel is kifejezve és hirdetve örömüket.

A keresztelésről hazatérők közül elsőként a keresztanya lépett be az ajtón a kisbabával, és a következő szavakkal köszöntötte az anyát. :

„Pogányt vittem, keresztényt hoztam,
Tartsa meg az Isten egészségben, szüleinek örömére".

A keresztelői lakomán a család anyagi helyzetétől függő létszámban vettek részt. Akik tehették húsz, vagy akár negyven főt is vendégül láttak. Akik a keresztelőben jelen voltak, azokat garasos komáknak nevezték. Ha a vendégsereg nem fért el a házban, még sátrat is állítottak. Volt olyan keresztelő is, ahová zenészeket is hívtak. „Régen nem volt ballagó, a keresztelőnek tartottak lagzit. Mulattak, szépen danoltak, sarkantyúst jártak, úgy örültek. A keresztelői ebéd után a bába körbejárt egy tállal, hogy született egy csupasz gyerek, adjanak neki pénzt ruhára. Ezután a mulatság akár hajnalig is eltarthatott".

KERESZTELŐ UTÁN

Az anya, és a csecsemő kiváltságos helyzete nem tartott sokáig. Az anya a szülés után kb. egy hónappal ismét bekapcsolódott a mezei munkába, a babával az idősebb, munkához már gyenge asszonyok maradtak otthon. Az anya három-négyóránként hazajárt, hogy megszoptassa a kicsit. Fél éves korától a gyereket is vitték magukkal a határba. Négy karót a földbe vertek, amelyek közé egy abroszt kötöttek. Ez volt a bellő. Amíg a felnőttek dolgoztak, a gyerek ringatta magát a bellőben.

Egy asszony így hasonlította össze a hajdani és a mai gyermeknevelést: „Ma úgy nevelik a gyerekeket, mint a virágházi plántákat. Zártan nevelik őket. Régen a mezőn nőttek fel".

A házasságkötés szokásköre

A házassággal, az addig szülei hatalma alatt álló fiatal a felnőttek sorába lép, megkezdődik számára az igazán felelősségteli élet. A falu életében is a legnagyobb eseményei közé tartoztak a lakodalmak, amikor együtt mulathattak, vigadozhattak az ifjú pár tiszteletére. A lányok éveken keresztül szőttek, fontak, hogy ne kelljen szégyent vallaniuk, ha a stafírungra szükség lesz; a fiúk közül pedig sokan még Amerikát is megjárták, hogy az ott munkával keresett pénzükért földet vásárolhassanak, így próbálták megalapozni a leendő családjuk gazdasági hátterét.

„Egy lakodalom története Abodon 1913-ban"

Az abodi **Szemánszki Margit** az Edelényi Gimnázium tanulója volt az 1960-as években. *„Egy lakodalom története Abodon 1913-ban"* című anyagát egy honismereti pályázatra készítette, 25 oldal terjedelemben.
Adatközlője az 1894-ben született nagymamája, *özv. Balogh Ferencné,* háztartásbeli *(Abod, Petőfi u. 16. sz.* alatti lakos) volt.

***

„Abodon 1913-ban volt az az utolsó lakodalom ami három napig tartott. De mielőtt ezt a lakodalmat megpróbálnám hűen, a nagymamám elbeszélése nyomán leírni, pillantsunk be a lakodalom előtti világba is.
Milyen módjai voltak az ismerkedésnek? Hol és mikor jöttek össze a lányok és a fiuk? Mit jelentett egy lakodalom vagy egy eljegyzés a falu életében? Milyen írásos és íratlan törvények előtt kellett meghajolniuk a fiataloknak és egy fiatal párnak?
Ezekre a kérdésekre próbáljunk válaszolni, miközben megpróbáljuk élethűen lerajzolni nagyapáink és az ő nagyapáik fiatalkori életét.
A régi fiatalok is éppugy szerettek mulatni, táncolni és éppoly vidámak voltak mint a mostaniak. Ilyen vidám fiatalokat találtunk volna, ha lenézünk a fonóházba vagy a lányos házhoz vasárnap vagy más ünnepnapokon. Nézzünk be akkor tehát egy fonóházba. Nálunk fonóház nemcsak egy volt így fonóházakról beszélhetünk.
Egy-egy korosztály vagy egy-egy csoport különböző helyen volt.
Mégsem nevezhetjük fonóháznak azt ahol a lányok fontak mert egy olyan láncszerűség alakult ki, hogy a lányok sorba jártak mindenkinél aki a csoportba volt.
E miatt minden második illetve harmadik héten került ugyanarra a helyre a sor. Az eladósorba kerülő lányokhoz a fonóházba korban hozzájuk illő fiuk látogattak el. Mindig mentek a lányok után és ott kártyáztak, daloltak, vagy éppen leültek amellé a lány mellé aki nekik tetszett. A nagyobb fiuk megharagudtak a kisebbekre ha utánuk mentek és bizonyos feltételekkel engedték csak be őket. Ilyen feltétel volt az is, hogy meg kellett inni egy liter vizet annak a kis kamasznak aki bátorságot érzett magában, hogy a nagyobbak után osonjon.
Az est vége felé mikor már fáradtabbak voltak, de mégis a nap fénypontját jelentette mikor a

lányok fiuk felöltöztek maskaráknak és meglátogatták azt a családot, ahol éppen disznótor volt.
A szerelem vagy az, hogy valaki valakit szeret kissé „bűnnek" számított.
A fonóházból vagy bálból hazafelé a fiuk csakugy surrantak be a lányok kapujában mint a kisértetek, nehogy észrevegyék őket. Előbb utóbb ugyis kitudódott de valami ösztönszerű tagadás megjelent amit nem lehet megmagyarázni.
Az udvarlásnak a napjai meg voltak határozva. Ezek a napok a kedd a csütörtök a szombat és a vasárnap volt. Más napokon csak a hugyos legények látogatták a lányos házakat, ez nagy szégyen volt.
Annak a legénynek vereshagymát kellett a zsebébe dugni és így inkább nem ment senki ilyenkor udvarolni.
Később mikor egyre jobban kitudódott a fiatalok kapcsolata megszűnt szégyennek lenni és fokozatosan átváltozott ünnepélyes nagy eseménnyé.
Nagy esemény volt ez különösen ha a menyasszony és a vőlegény jelölt egy faluban laktak.
Szégyennek számított és megszólásra adott alkalmat, ha valaki más faluból nősült vagy más faluba ment férjhez.
A régi élet emberek jellemét szinte azt mondhatnánk, hogy a körülötte élők alakították. Rendkívül sokat adtak mások véleményére és tartottak a falu szóbeszédeitől.
A lakodalom előtt sok fontos intézkedést kellett tenni bizonyos sorrendben és bizonyos szabályokhoz igazodva történik. Első dolog meg kell kérni a lányt. A megkérésnél nem a szó szoros értelmében tett kérésről van szó. Egyszerűbb volt a dolog ha egy faluba laktak a jegyesek.
A szülők feladata az volt, hogy megkérjék a lányt. A legény anyja, apja és a keresztanyja összebeszéltek és együtt mentek el a lányékhoz.
A kérés napjáról mindenki tudott és mégis ugy leplezték mintha váratlanul történt volna és egy kissé meglepődne. Ünnepélyesen fogadták, megvendégelték őket és egy kis idő elteltével feltették a menyasszonyjelöltnek a nagy kérdést, hogy hajlandó-e feleségül menni a fiúhoz. Általában többnyire igen volt a válasz. Ha nem akkor automatikusan megszakadt minden kapcsolat a két fél között.
De mi az első igen kimondása utáni történeti szálon kívánjuk folytatni utunkat.
Egy lánynak a kelengyéjét már legalább tíz éves korától gyűjtötték. Voltak olyan ruhadarabok amik öröklődtek apáról fiura vagy nagymamáról unokára szálltak.
Volt olyan eset is amikor a vőlegény más faluból nősült. A megkérés itt háztűznézéssel egészítődik ki. A fiu családja járt a lány családjához háztűznézőbe de a fordított viszony is igaz volt mert a lány családja is ment a fiuhoz háztűznézőbe. Nagy jelentősége volt a háztűznézésnek, mert itt derült fény arra, hogy ki milyen módu. Melyik réteghez tartozik. A módosabb vagy viszonylag a szegényebb gazdához.
Mert akinek csak egy hold földje volt az nem vehetett el csak szegény lányt.
Az a törvény érvényesült, hogy az egy hold csak egy holdhoz mehet feleségül, így a két holdas is csak két holdast vehet feleségül.
A háztűznézésen megvizsgálták azt is, hogy milyen ember (a hírnév és az emberek elismerése fontos volt), szeretik-e, vannak-e barátai. Utoljára de nem utolsó sorban a vendégek megvizsgálták a menyasszony stafirungját (kelengyéjét) bútorait egyszóval a hozományát. Ilyenkor a lányos gazdák, hogy lássák, hogy hány hordó bor van még, mennyi termény, szerették kipakolni hogy milyük van.
Ma a lakodalom előtt az eljegyzés jelent nagy fordulópontot. Régen még ezt a szót nem ismerték, hogy eljegyzés. A jeggyűrű amire ha a mai ember ránéz egy szimbólum, mely két ember összetartozását fejezik ki, régen nem volt csak előkelőbb embereknek mint pl. egy falusi tanítónak vagy kántornak. De mivel az esküvői szertartást (a polgári esküvő mellett) a templomban tartották a szertartáshoz a jeggyűrű szükséges volt, így kölcsön kérték. Egy kántor (aki egyben legtöbbször tanító is volt) gyűrűjével nagyon sokan megesküdtek.

Akinek nem volt gyűrűje és nem is kért kölcsön az vett egyet olcsó áron (10-16 krajcár) de csak az is a szertartáshoz kellett, mert később soha nem hordták. Az idő azonban nem áll meg és elkövetkezik az utolsó hét a lakodalomra való felkészülés hete.
Eddig általánosságban beszéltem olyan keretről amely abban az időben bármely házasulandó párra ráillett volna. De szűkítsük le a kört Szabó Ó Mihály házatájára, ahol már észrevehető a szorgalmas készülődés sürgés-forgás.
Vasárnap este kezdődött és szerda reggel fejezték be.
A lakodalom előtt egy héttel hívták meg a vendégeket. A lány és a fiu anyja személyesen ment el a rokonokhoz ismerősökhöz, barátokhoz és ugy hívták.
A lagzihoz sok segítő kéz kellett pl. szakácsné, segítő asszonyok, csapláros, hentes. Ezeket a besegítőket a legközelebbi vendégekből hívták meg a hívogatás napján. Ezenkívül még azt is megmondták, hogy kit hívnak vőfélynek, nyoszolyólánynak. A vőfélynek korábban kellett szólni, mert a strófák megtanulására idő kellett. Az 1910-es években még csak két vőfély volt, de később a számuk egyre nőtt. Már az 1940-50-es években 10-15 vőfélyt is hívtak (sőt hívnak ma is nálunk).
Egy ilyen lakodalomra hivatalos volt kb. a falu fele, vagy háromnegyed része. Ki hogy tehette olyan lagzit csinált. A falu lakossága 400-500 volt akkoriban.
Két szakácsnő irányította az ételek készítését, akiknek sokan segítettek. A lakodalomra nagy ökröt vágtak le és füstölt sertéshússal egészítették ki a készletetet. Az ökröt vagy a borjút még szombaton vágták le. Vasárnap sohasem dolgoztak ezért a főbb munkákat még szombaton elvégezték. 20-30 évvel később az udvaron fagallyakból készítettek nagy sátort, melyben foglaltak helyet a vendégek, de még a század elején sátort nem építettek, csak az egész házban helyezték el a lakodalmas népet. Az étel mellé egy kis szívpesdítő ital is kellett, amitől a kedvek magasra szárnyaltak.
Szőlője csak néhány nagyobb gazdának vagy olyan embernek volt aki jobban ismerte a világot a fejlődését. Ezért nem bort ittak (mint később, vagy most) hanem bundapálinkát. A bundapálinkát gabonából készítették és 290 liter fogyott el.
Az előkészületek tovább tartottak mint a lakodalom.
A lakodalomra ujból meghívták a nagyvőfélyek a vendégeket. A vőlegénynek a vőfélyei szombaton hívták meg ujra a hivatalosokat a menyasszony vőfélyei pedig vasárnap.
Minden hivogató vőfély indulás előtt egy kendőt kapott amit puszpang ággal kötve viselte a hivogatáskor és az egész lakodalom alatt. A vőfély mellére még egy fehér selyem szalagból álló bokrétát is kötöttek.
Ezt ***a bokrétát és vőfélykendőt a következő verssel üdvözölte:***

Én követem e háznak gazdáját
E háznak szépen felnőtt virágszálát
Láttuk mily szívesen nyitotta meg ládáját
Ezért nem feledjük el pálcánk gyászosságát
Örömmel fogadjuk ezen ajándékát
Mellyel díszített mindnyájunkat
Induljunk el tehát Isten szent nevében
Kérjük, hogy segítsen visszatérítésében.

A kendő megköszönése után indultak el meghívni a vendégeket. ***A vendégek hívása*** ujabb strófával történik. Jellemző még a versmondásra, hogy a vőfély minden vers előtt ezt mondja

Halljunk szót uraim!

S kezdi a verset:

Szerencsés jó estét kívánok e ház gazdájának

egy pár szót szóllanék ha meghallgatnának
Szabó Ó Mihály
(a vőlegény vőfélye a vőlegény apjának nevét mondja)
Küldött követei vagyunk
Hogy az ő szeretett lányának (fiának)
A lakodalmára tessenek megjelenni a hétfői napra,
Hogy nézhessen rájuk mint hű vendégére
Addig is kívánok friss jó egészséget.
Míg nála szemlélő becses vendéget
Én is kívánok csendes békességet.

Így járnak a vendégekhez sorba és mindenkinél ezt a verset mondják el. ***A hivogatásról visszatérve a gazda udvarában*** ujból ezt mondják:

Most megbocsátanak, hogy megint megjelentünk
de mi a fáradtságot cseppet sem resteltük.
De amit máma ránk bíztak azt megtettük
A hétfői napon lesz az öröm ünnep
Midőn a jegyesek megesküsznek
Meghívtunk mink tehát a lagziba az egész község népét
Akik csak tehetik szép számmal eljönnek.

A verselés után itallal és kaláccsal kínálták a vőfélyeket.
Az igazi lakodalom csak vasárnap este kezdődött. A lakodalomnak a része volt a konyhatánc, amely éjfélig tartott. A konyhatáncot a vőlegénynél tartották, ahová a lányok, fiuk, menyecskék és fiatalemberek mentek el. Táncoltak és a cigány huzta a talpalávalót.
Itt az este a fiataloké volt, az idősebbek csak azért mentek, hogy megnézzék, hogy táncolnak a fiatalok.
Amikor a cigány abbahagyta akkor a lányok és a fiatalasszonyok körbe álltak és ugy táncoltak, majd énekeltek. A fiuk, legények a zenészekhez mentek és a következő dalokat beszélték meg. Nem volt olyan egyszerű mint gondolnánk.
Amikor valaki megmondta a zenészeknek, hogy nekem most azt huzod, hogy „Tiszta válogat a vadgalamb”, akkor azt huzta. De ha valakinek nem tetszett (nem a dal, hanem a „rendelő” személye) akkor sokat összeverekedtek. Néha még a cimbalmos huzta a rövidebbet. Akkoriban elég gyakori volt a verekedés egy-egy lány miatt akár mikor összezördültek.
Ezalatt a vőlegény a menyasszonyhoz ment el, mert a menyasszony otthon volt ilyenkor, régen általában a leendő férjének a házát (belülről) csak akkor látta meg amikor vége volt az esküvőnek. Éjfélig mulattak, táncoltak a fiatalok és akkor hazamentek és készültek a következő napra. Hétfő volt a lakodalom fő napja.
Már korán reggeltől készülnek az esküvőre. Reggel 8 óra körül tették fel az ebédet főni. A rokonok vagyis a meghívott vendégek ajándékaikat hétfőn reggel vitték el a lakodalmas házhoz olyan időben, hogy még az ebédfőzés ideje előtt, mert a lakodalom egy része ebből állt.
A menyasszonyt nagy ünnepélyességgel öltöztették, de sohasem otthon, hanem általában a szomszédban. A menyasszonyon a ruha féllábszárig ért fehér vagy rózsaszín esetleg világoskék színű volt. A menyaszzony boxcsizmát vagy „egészcipőt” viselt az esküvőn. A haját két ágba fonták és nagy színes szallagot kötöttek bele. A fágyolt és koszorút 1890-ben még nem volt divatos és nem is hordták.
A vőlegény ruhája egy lobogós ujju ingből, széles szárú gatyából egy fekete mellényből (sárga pamutból, bocskai kötéssel) egy fekete surcból és egy fekete kalapból állt. Mellé fekete boxcsizmát viselt. Öltözködése otthon ment végbe semmi ceremónia nélkül, egyszerűen észrevétlenül.

A lakodalom igazi részét a vőlegény nagyvőfélye kezdte mikor egy üveg pálinkával és fonott kaláccsal a kezében utrakelt, hogy felkeresse a menyasszonyt. A napot ezzel kezdték.
A vőlegényi háztól indulva azonban előbb még elköszön:

Ismét elmegyek próbára
még el nem jutok dolgaimnak utjára
kész vagyok mindenkor bátran menni harcba
minden jót kívánok a királyi lakra.

A menyasszonyos házhoz érve így szól:

Ismét legelsőbb hozzátok küldettünk.
Amint látjátok ide is érkeztünk
Uj parancsot csak azért kaptunk,
Hogy megtudjuk, hogy vagytok mik vagytok előttünk
A háznak násznagya, egészségben van e szószólója.
De a nevezett háznak gazdája, gazdaasszonya, életepárja
Házasságra való szerelmes leánya.
Egészségben van-e testi alkotmánya.
És kívánt szépségben vagytok-e mindnyájan friss jó egészségben.

Egy pár pillanat után ujra mondja:

Vig lakodalmi nép vidám nyájassággal
jókedvvel nyájassággal
adjon az Úr Isten nektek neves nyájasságát
üzzön el tőletek minden komolyságot.
Hidjük el, hogy mi sem enni sem inni nem jöttünk hozzátok
Mert nekünk innen még vissza is kell menni.
Nem édeskedhetünk mi itten sem pénzzel sem mézzel,
Nem is jöttünk mi azért üres kézzel.
Hoztuk az italt vegyétek jó szívvel
Kalácsot is hoztunk egyetek egészséggel.

Kicsit pihen majd folytatja:

Mi vőlegényünk követeként léptünk e hajlékba
A vőlegény azt igérte nekünk
Ha kedves menyasszonyát szépen megkérjük,
Karunkra egy díszes kendőt fog kötni.
Keblünkre egy ékes bokrétát fog tűzni.
Tehát felkérem vőlegényünk nevében
Hogy karunkat, keblünket diszitse föl nekünk.

Kis szünet után folytatja:

Nagyon szépen megköszönöm, hogy megkínáltatok
Száraz torkomat jól meglocsoltátok.
Lehet, hogy nem sokára veletek poharazok.

A hozott pálinka és fonott kalácsot kicserélik és az újonnan kapott ajándékokkal megy vissza.
A vőlegény házához érve örömtől mámorosan, de ravaszul mondja.

Seregeim nagy bajjal jutottam hozzátok.
Más országban jártam magatok tudjátok
A mi királynénkat láttam örülök szívemben,
Hogy sürü koszorúja a fejére van téve
Kérem tisztelettel, hogy gyerünk el érte.

De mielőtt a menyasszony kapuján kijöttek volna érdekes dolog történt velük még.
A tréfa kedvéért még a vőfély verselt a menyecskék valamit belecsempésztek a zsebébe a bokréta mellé, legtöbbször egy csirke körmöt. Amikor azonban ki akar lépni a kapun ráripakodnak, hogy nem szégyelli magát, ellopott valamit és zsiványnak nevezték. Volt amikor megtalálta, volt amikor csak a házukhoz visszatérve találta meg. De mivel azonban dolgukat jól végezték már mehettek a menyasszonyért. De mielőtt a vőlegény felkeresné a párját és az életét szorosabban hozzá láncolná, el kell búcsúzni a szüleitől. Az új pár szokás és bizonyos hit szerint a vőlegényhez a vőlegény családjához költözött. Régen a nőnek követni kellett az urát. A vőlegény csak akkor állt vőnek a házhoz ha a lány egyedül volt és az anyagi helyzet így követelte.
A bucsuzkodás csak formális volt és lényegében a szülői és baráti szeretetet próbálta feleleveníteni. Nem volt formális akkor ha ezt a bucsuzkodást ugy fogjuk fel, mint ahogy részben jelentette is. Bucsuzás volt a „szabadságtól" függetlenségtől és a gondtalan élettől. Minden strófát egy kis zenei aktus kötött össze. A vőlegénynek és a menyasszonynak is el kellett bucsuzni.
A vőlegény bucsuztatója így hangzott a nagyvőfély szavaival.

Tiszelt gyülekezet Isten szent nevében
induljunk el innen csendes békességben
vőlegény urunknak keressük fel párját
az ő drága kincsét, kedves menyaszzonyát.

Zene

Szerezzünk ma neki örök boldogságot
Hozzunk a keblére egy szép gyöngyvirágot
Először az Isten hajlékába visszük
Hol a szent áldás után boldogok lesznek, hisszük.

Zene

Hosszu az én utam melyre én indulok
Azért ó Istenem tehozzád fordulok
És tőled buzgó szívvel kegyelmet esdeklek
Mert segélyt és áldást csak tőled nyerhetek.

Zene

Kérlek ó el ne hagyj e nehéz sorsomban
Szent fiaddal együtt szeretve ajállom
Mert ma változik az életemnek utja
Vagy sirig örömre vagy örökös bura.

Zene

Azért ó Istenem el ne hagyjal légy velem
Bocsásd meg ellened elkövetett vétkem
Adjad legyen boldog én páros életem
Kérlek ó Istenem marad holtig velem

Zene

Beszédem fordítom szerelmes apámra
Ki engem fölnevelt emberi koromra
S most elbocsát engem szárnyamra.
Azt tudniillik a szent házasságra.

Zene

Köszönöm atyai hü szeretetedet
Mellyel nem érdemlem gondviselésedet
Áldjon meg az Isten szívemből kívánom
Ezzel bevégzem én tőled bucsuzásom.

Zene

Kedves édesanyám most hozzád fordulok
Szerelmes jó dajkám most tőled bucsuzok
S jaj, hogy is szóljak, beszélni nem birok
Hogy tőled megváljak annyira zokogok.

Zene

Tudom azt sokszor vétettem ellened
Sokszor vétettem, anyai szivednek
De azért te hozzám kegyetlen nem voltál
Bármit tettem véled édesanyám voltál.

Zene

Utoljára tőled engedelmet kérek
Megcsókollak ez lesz a jó tétel
Elviszem magammal a szívembe zárom
Kedves édesanyám az Isten megáldjon.

Zene

Kedves testvéreim el ne felejtsetek
Amig tiszta szívvel eddig szerettetek
Szeressetek mindig jóban és örömben
El ne hadjuk egymást soha az életben.

Zene

Hol vagytok nagyszülők, majd elfelejtem őket

Pedig nektek már nemsokára ássák a temetőt
De azért hála Istennek
Hogy megértétek napját az én esküvőmnek
Adjon az Isten nektek még sok évet,
Hogy legyen Istenben mindenkor reménytek.

Zene

Kedves legénytársaim ifju barátaim
Kikkel idáig töltöttem napjaim
Sok boldog napokat töltöttem köztetek
Az Istenre kérlek el ne feledjetek.

Zene

Kedves menyasszonyom drága hites párom
Lesz most fő örömem egész boldogságom
De azért titeket feledni nem foglak
Jó barátaim siromig megtartlak.

Zene

Végtére mindnyájan akik csak voltatok
Szomszédok, rokonok, barátok, vendégek.
Bocsássatok meg az Istenre kérlek
Ha valaha bármit vétettem tinéktek.
Zene

A bucsuztatás alat mindenki sirt a nagyvőfélynek is kicsit keményszivünek kellett lenni, hogy el ne érzékenyüljön. Az a mondás járta, hogy aki a bucsuztatás alatt nem sir az később fog. Ez nagyon lehangoló előrejelzés volt, de ez a jóslós általában nem érvényesült. A későbbi „könnyes" vagy „könytelen" élet nem ettől függött. A vőlegény násznépe a bucsuztatás után ment a menyasszonyért. (A násznép a lagzisnépet vagyis a hivott vendégeket jelenti.) A cigányzenekar a násznép után ment és huzta a szebnél szebb lakodalmas nótákat. Hosszu menetben vonultak és énekeltek a zenével összhangban.

Lakodalmas kép vőféllyel, az 1900-as évek elejéről. (Készítője nem ismert)

A menyasszonyos házban közben nagy dolgok történtek. A kaput becsukták és előtte nagy tüzet raktak. Egyesek kiálltak sulykolni (a mosás régi fajtája volt, egy fával sulyokkal verték a vászonruhát, amit egy lócára tettek /mások tilóltok/ a kender feldolgozásának egy szakasza/ vagy söprögettek az uton a kapu előtt. A násznép amikor odaért azt látta, hogy itt nincs semmi keresni valójuk, vagy biztos a házszámot tévesztették el amit a munkálkodó asszonyok meg is erősitettek. De az erőszakos vendégek erre fittyet hányva a mosogató vizet a tűzre öntötték, a hamis látszatot eltüntették és ünnepélyesen betörték a kaput. A kapun belü1 még egy akadály volt a vendégek előtt. A násznagy (aki a menyasszony

keresztapja volt általában) találós kérdéseket tett fel a vendégeknek arra meg kellett válaszolni, csak annak fejében engedték be őket. Ilyen ***találós kérdések*** voltak pl.

Hogyan száll át a szarka a hásztetőn?
-Tarkán.
Hogyan megy a bolha az ágyra?
-A bolha nem megy, hanem az ember viszi fel.
Hányat lép egy veréb, egy évben?
-Egyet sem, mert ugrál.
Mi a Miatyánk közepe?
-Bocsáss be.
Mi van a mennyben amit emberi kéz csinált?
-Jézus öt sebe.
Milyen uton jöttek?
-A szerelem utján.
Milyen fa van a legtöbb az erdőn?
-Görbefa.
Mikor volt egy évben három hét?
777-ben.
Mi volt előre a tojás vagy a tyúk?

Általában nem tudták megválaszolni.
Ha megfeleltek a kérdésekre akkor szabad volt az ut előttük és kezdődött a vigalom.
A nagyvőfély ritmusos köszöntője itt sem marad el.

Ma hajnalban alig virradt a reggel
Összegyülekeztünk szép számos sereggel
Aztán jöttünk e hajlékba végre
Kedves menyasszonyunk nagy tiszteletére.
A násznagy urunkkal lenne egy kis kérésünk
Idekin várakozó szép sereg vendégünk
Legyenek szivesek befogadni.
Mi sem fogunk érte adósak maradni.

Ugyanis a vőlegényhez a menyasszonyt a nagyvőfély vezette. Előtte azonban ***próbára tették a vőlegényt*** egy furfangos játékkal.

A vőlegény a szomorkodását így kezdi (Ezt a verset a nagyvőfély mondja el):

Úgy látom, hogy itt mindenki vigan vagyon
Csak a vőlegény urunk szomorkodik nagyon
Elmegyek hát, hogy kedvét keressem
Részére szép kislányt keressek.

Ekkor a vőfély kimegy és behoz egy maskarának felöltözött vénasszonyt.

Szivesen eljártam kötelességemben
Többi szüzek között ez akadt kezemben
Jegyet váltottál e háznak közepén vele
Nézd meg jó barátom, ezzel voltál-e szembe.

A vőlegény fejlógatással közli, hogy nem. Pedig a menyasszony kacéran közeledik a vőlegényhez aki közben irul-pirul. A vőfély útja tehát sikertelen.

Az én fáradságom hiába esett
Vőlegény urunknak ez a szűz ma nem tetszett
Kimegyek még egyszer jobban széjjel nézek
Mond meg jó barátom, hogy milyet keressek.

A vőfély kimegy újból és újból behoz egy csufságot, még csunyábbat az előbbinél.

Nézd meg jó baráton ezt az angyali képet
Mert körülnéztem sok hányi képet
De nea találtam ettől szebb égi szépet
Talán házasságra ezzel a szüzzel lépel.

De még ez sem az igazi. Mielőtt a vőfély utoljára kimenne, leirom milyen is lehetett eza menyasszonynak titulált vénség. Általában hosszú fehér lepedővel borította be a vált, több szoknya de a legalsó a leghosszabb. A fején szita és hogy még érdekesebb legyen egy kicsit sántított is.
Ezután a vőfély utoljára szerencsét próbált.

Egek, hol találjam már föl kedvesedet
Föláldozom érte életemet
Kimegyek még egyszer, ha rátalálok
Behozom, de előbb magam vele hálok.

Ezután ment ki a vőfély az igazi menyasszonyért, mert már a vőlegény izgatottan várakozott. Közben amig ezek a mulatságos jelenetek tartottak, a jókedv a nevetés kifogyhatatlan volt. Néha még duvaj szavak is röpködtek a levőgőben. De térjünk vissza ***az igazi menyasszonyhoz*** akit a vőfély vezet be ünnepélyesen.

Tündöklik e háznak virtus szép rózsája
Szabó Ó Mihály szép hajadon lánya
Tisztán tartott eddig ékes koronája
Így tündöklik nálunk virtus szép rózsája.
Egy bimbót szakasztott ma a temető ágról
A nevezetes familiáról
Legyen ez kedves koszorujáról
Az én beszédemhez több nem járul.

„Isten hozta a vendégeket” - igy üdvözli a vondégeket a menyasszony amikor a vőfély a karján bevezeti. Ezután a vőlegényhez lép és megcsókolják egymást.
A munka következő része a „kuktákra” hárul akik felrakták az asztalra a sok ételt, italt egyszóval a sok finomságot az esküvő indulásához összegyült vendégeknek.

Ezután a vollás (villás) reggeli után a menyasszony kiosztotta a nyoszolyólányoknak a kendőt. Az volt a szokás, hogy mielőtt az esküvőre elindultak volna a menyasszony kiosztotta a kendőket a nyoszolyólányoknak. A kendők szövött, mintás kendők voltak, a mintát még szövéskor tették bele. A kendőt a derekukra tüzték és a bal első oldalon lógott lefelé és így mentek a hitre. /A hit az esküvőt jelentette./
A kendő kiosztása után még egy kicsit mulattak, ettek, ittak és ugy 10 és 12 óra körül /de inkább előtte/ mentek esküdni.

De mint ahogy a vőlegényt elbucsuztatták szeretteitől ugyanígy bucsuztatták a menyasszonyt is. A menyasszonyt az ő vőfélye bucsuztatta. Sok vonásban hasonló a vőlegény bucsuztatójához de sok vonásban különböző is. Ugyanolyan zene kisérete mellett mondták mint a vőlegény bucsuztatóját. De csendüljön a zene és halljuk ***a bucsuzó*** szavakat.

Tisztelt vendégsereg egy kis szóra kérem
Egy pár szót indítok amíg végetérek
Egymás iránt való szeretetre
Isten, ember előtt való szép életre.

Zene

Tesz ma fogadalmat menyasszony és párja
Ki az indulást már alig várja
Még hát elindulnánk a templomi útra
Szenteljünk néhány szót most a bucsuszóra.

Zene

Boldog az a gyermek aki életében
Apát anyát szemlélhet szivében
Nekem is van kit most én itt hagyok
Kitől most bucsuzni akarok.

Zene

Zeng bucsuzó szavam, hullanak könnyeim
Mert tőletek válok kedves jó szüleim
Hatalmas Isten, világ teremtője
Tekints le ezen méltatlan bűnös gyermekedre
Tekints le ezen drága jó szülőkre
Harmatként szálljon áldás a fejükre.

Zene

Kiáltál engem világra helyeztél
Köztük engem szépen felneveltél
De most számomra más utat jelöltél
Engem a házas élet utjára vezettél.

Először is atyám szóm hozzád fordítom
Bucsuzó beszédem zokogva indítom
Köszönettel veszem atyai voltodat
Hogy ápoltál engem kedves lányodat.

Zene

Köszönettel veszem atyai hü szeretetedet
Mellyel nem érdemlem gondviselésedet.
Áldjon meg az Isten szivemből kivánom
Ezzel bevégzem én tőled bucsuzásom.

Zene

Kedves édesanyám most hozzád fordulok
Szerelmes jó dajkám most tőled bucsuzom.
Ó jaj hogy is szóljak, beszélni nem birok
Hogy tőled megváljak annyira zokogom.

Zene

Kedves édesanyám tudom hogy fáj szived
Hogy el kell engedned leány gyermekedet
Sokat dajkáltál kisgyermek koromban
Gondoskodtál rólam sok kis bánatomban.

Zene

Tudom azt sokszor vétettem ellened
Sokszor vétettem anyai szivednek
De azért te hozzám kegyetlen nem voltál
Bármit tettem véled édesanyám voltál.

Zene

Utoljára tőled engedelmet kérek
Megcsókollak ez lesz a jó tétel
Elviszem magammal a szivembe zárom
Kedves édesanyám az Isten megáldjon.

Zene

Kedves testvéreim el ne feledjetek
Amig tiszta szivvel eddig szerettetek
Szeressetek mindig jóban és örömben
El ne hadjuk egymást soha az életben

Zene

Hol vagytok nagyszülők majd elfelejtem őket
Pedig néktek már nemsokára ássák a temetőt
De azért hála Istennek, hogy megértétek
Napját az én esküvőmnek.
Adjon az Isten nektek még sok évet,
Hogy legyen Istenben még sok reménytek.

Zene

Kedves leánytársaim édes barátnőim
Kikkel ez idáig töltöttem napjaim
A ti sorotokból ezennel kilépek
Szerencse angyala repüljön felétek.

Zene

AZ élet utjain legyetek boldogok
Ti is hü élettársat találjatok.
Megyek kedveseim elválok tőletek
Csókollak ezerszer az Isten veletek

Zene

Álljatok előmbe sok hires legények
Kik szemeimet gyakran szemléltétek
Ajándékul nékem májusfát tettetek
S most fáj a szivetek, hogy nem lettem tiétek.

Zene

Végtére mindnyájan akik csak ismertek
Szomszédok, barátok, rokonok, vendégek
Bocsássatok meg az Istenre kérlek
Ha valaha bármit vétettem tinéktek.

Zene

Kisérjetek most már az Isten házába
Kérjétek az Istent értem, imádkozva
Induljunk el a szent házasság nevében
E nehéz utunkban Isten vezéreljen.
Zene

Igy a bucsuztató után indultak esküdni. Az esküvőt többnyire délben vagy inkább délelőtt tartották. Az esküvőnek két része volt. Először a polgári esküvőt tartották, majd utána közvetlenül a templomba mentek. A polgári esküvőre a jegyzőhöz mentek. Elől a két násznagy /vagy ahogy ma nevezik a két tanu/, utána a menyasszony majd a lányok, a lányok után a vőlegény és a fiuk és a násznép majd a zenészek. Meg kell említenem még azt, hogy a násznagyon a vállán keresztbe téve hosszu kendő volt, amely össze volt tüzve. A jegyzőtől a templomba mentek ahol az egyház szertartása szerint tartották az esküvőt, Mikor az esküvő végétért akkor ***a vőfély a papot és az uj párt is köszöntötte a templomban.***

Tisztelendő uram e szent hit mit kötött
Legyen szent mint igaz egyesült szív között
Áldást kérő imája hasson az égre
Szálljon az ifjakra szeretet és béke.

Tisztelendő urat pedig földi életén keresztül
Kisérje boldogság, áldás szüntelenül.
Köszönjük mi mostan a szívességet
Ezen egy pár személy összeesketését
A menybéli Isten fizessen érte bért
Tisztelendő uram hü szolgálatáért.

A templomból mikor kijöttek a falun körülmentek, mert olyan utcák vannak Abodon, hogy ez megoldható. Abban az időben legtöbb fiúnak volt revolvere és azalatt az idő alatt mig a falun körülmentek a zene és az énekszó mellett még a pisztolyok ropogása követte a hangosságot.

Utána a menyasszony házába mentek ahol az első vacsorát költötték el. ***A templomból hazaérve a vőfély verse*** köszönést és hálát sugárzott.

Legyen az Istennek dicsőség az égbe
Szerencsére vittük nagy dolgunkat végbe
Váljék az uj párnak mai esküvése
Lelkeknek javára és üdvére
Az Isten áldása szálljon a fejükre
Legyenek vidámak, boldogok örökre.

A nap második felét a tánc és a vacsora az ének töltötte ki. Éppen itt volt az ebéd ideje mikor a menyasszonynál asztalhoz ültek. ***A jegyeseknek asztalhoz ülni*** is csak vers árán lehetett.
Mint láttuk és fogjuk látni a nagyvőfély az aki mindent megold. Megoldja a hely-problémát, beszél az ifjak és öregek élők és halottak nevében és mindenkihez van mondanivalója.
De következzék a vers:

Midőn a világot Isten teremtette
Fákkal és füvekkel felékesítette
Paradicsom kertjét szépen kidiszitette
Ádám ős apánkat ebbe helyeztette
És hogy élvezhessen még több boldogságot
Azért is teremté a szent házasságot
Mely a hü sziveknek ad öröm órákat
Akik hiv segitö társai egymásnak
Íme vőlegényünk aki velünk érkezett
Ki a tisztelt háznál egy lányt eljegyzett
Itt van jegyesével megjelent párosan
Hogy a mulatságban részt vegyenek nyomban
Kérek a számokra egy padlót (padot) szivesen
Hogy mind a kettő egymás mellé leülhessen
Násznagy uram pedig el ne felejtkezzem
Hogy jól tartsa őket arra igyekszem
Most pediglen végül az a kivánságom
Nagyon boldogan éljenek ezen a világon.

Csakhogy van-e mit enni, nehogy a sok szakácsnő között elvesszen az étel ahogy látni fogjuk a vőféllyel. Mert bizony az ő tapasztalatai nem biztatóak.
De ne vegyük komolyan, mert ez mind csak tréfa, de azért ***a vendégek éhségét csak fokozza***.

Tehát kedves vendégeink legyenek türelemmel egy kicsit
Mert nagy baj történt ma délben itt.
Mert a csaplárosunk hordóstul kiment egy kicsit.
És addig a szakácsnék felhajtottak bizony jó kicsit.
Így hát nem tettek főni ök semmit
Mert a szemük keresztbe állt nekik.
Azt mondták, hogy hisz ugyse lesz itt más csak…
Kedves vendégek legyenek türelemmel hát
Míg a szakácsnők az álmaikat kialusszák
Aztán majd a csirkéket megfogdossák
És a jó hideg vizben majd megforrózzák
És nem sokára készen lesz az étel
Amit majd elfogyasztanak egészséggel

És addig csak beszélgessenek, hogyha ugy tetszik le is fekhetnek.
Mert mikor az étel készen lesz, akkor már a nap az égen lesz
Mert most sem azzal törődnek, hogy főznek valamit
Hanem a hordóban marad-e még nekik.
Hát amit mondok higgyék el
Hogy sok helyen vőfélyeskedtem
De azt sehol el nem értem
Hogy a szakácsnék vacsorát ne főzzenek nem is reméltem
Kimegyek és széjjel nézek legalább a tüzet locsolom nekik,
Hogy jobban főjjön az étel.
Fiatal asszonyok, nyoszolyó lányok
Nótákkal az öreget vigasztaljátok
Mondjátok, hogy nem igaz amit mondok
És ezután mindenkinek jó éjszakát kivánok.

Valóban nem volt igaz amit mondott mert ezután ***következett az ebéd*** ami 1-2 óráig tartott. Az ételek sorrendje és fajtája a következő:

Érdemes vendégek nem üresen jöttem
Étellel, itallal van mind a két kezem
De mielőtt hozzányúlnának a kanálhoz
Buzgó kézzel adjunk hálát az urnak
De, hogy én itt soká ne papoljak
A forró táltól sebeket ne kapjak
Vegyék el kezemből ezt a forró tálat
Melyet ujjaim már tovább nem állhat
Á hátam mögött még húsz legény vagyon
Azoknak is süti a kezét nagyon
Ne tántorogjon hát előttem senki
Mert a nyakát hamar leforrázom neki
Itt van tehát a jó leves melyet adott a jó hús
Azért itt a szive senkinek ne legyen bus.
Nosza muzsikusok had szóljon a virtus
Ezzel dicsértessék az Úr Jézus Krisztus.

Az első tál ételt mindig a nagyvőfély viszi és utána a többi felszolgálók hosszu sora. Az első tál ételt a nagyvőfély a menyasszony és a vőlegény elé teszi, akiknek egy tányérból és egy kanállal kellett enniük, de azért általában megszánták őket és még egy kanalat adtak nekik. A levesben legtöbbször csigatészta volt de csak a vendégeknek az uj párnak pedig tésztából két gyerekformát gyúrtak és azt tették a levesbe és ezt kellett megenniük.

A népköltészet és a nép gazdag fantáziáját tükrözi az is, hogy ***a leves*** tálalásához több verset ismertek. Én is leirok egy hasonló változatot.

Legelső tál étel tyúkhussal van csiga
Mejjel majd megtelik sok embernek gyomra
Ne legyen hát erre senkinek panasza
Aki nem szereti inkább nekem adja.
Tyutyukám, tyutyukám nem mondják már neked
Mert a tálban nagyon gyönyörű szép képed
Előttem is bőven vagyon becsületed.
Kivált ház uradból gyomrom részelteted.

Bezzeg a szemeten nem kukorikulsz most
Karmaiddal széjjel nem rugdosod a rozst
Hogy melyiket kaptam fel talán biz a kontyost
Azt kérdi a brugós lökje fel a nagy kost

A levest követte ***a káposzta*** – amelybe kis husdarabok voltak szeletelve – a következő vers kiséretével:

Paradicsom kertből éppen most érkeztem
Mely gyönyörű kertnek gyümölcséből ettem
Nem csoda, hogy soká ottan kertészkedtem
Szép fejes káposztát bőven termesztettem
A káposzta az étkek vezére
Nemes magyar hazánk és országunk címere
Még királyunknak is gondja vagyon erre
Áldott földre abból terem a gyökere
Mégis nem dicsérem, dicsérje meg magát
Mert bele vágtam nyolc oldal szalonnát
Tizenkét disznónak elejét hátulját
Keresse meg benne ki fülét ki farkát
Lehetőleg a lányok a farkát
Mivel tehát most a káposzta itt vagyon
Az evéshez mindenki jó izüen fogjon
Hogy restsége miatt éhen ne maradjon.
Aztán én elémbe panaszokat nyujtson.

A káposztát követte ***a tejbekása*** és a sült hus amit külön tálaltak fel de együtt fogyasztották el.

Köles kását hoztam még pedig cukrosan
Apró szőlővel van jól kipallirozva
Köszörülje meg hát minden evő kését
Csak el ne törjék azért a tányérnak szélét
Már im a kása az étkek vezére
Kivált ha tekintünk a felső szinére
Aki ebből eszik fizet erszényével
Mert ha nem fizet összepüföltetem
A kanálnak nyelével.
Azért csak tessenek bátran az uraknak
Akkor diskuráljanak róla ha majd jóllaknak.

Az ételek után a pálinkát és a kalácsot hordták fel az asztalra amit később fogyasztottak el. Semmisem örök csak a változás mondja egy görög bölcs: ez bizony itt is igy van mert ételek már 20 év múlva mások voltak. A leveshus megmaradt de a leves utáni ***főtt hushoz*** még született egy vers ami igy szól:

Elhoztam a kakast egész taréjával
Jó puhára főve apró rizskásával
Nem tojózkodik már a szomszéd tyukjával
Kakoskodását mit eddig folytatott
A vőlegényre bizta az átkozott.

A káposztát felváltotta a káposzta de ez már töltött volt.
A kását már később nem főzték és igy a vers is feledésbe merült, de egyre jobban előtérbe került a ***bor és a borról szóló versek***. Mert a pálinka helyett egyre több szőlőt termesztettek és ahol szőlő volt ott bor is van.

Ó bor, bor te áldott nedő
Honnan van benned olyan nagy erő
Lépten-nyomon lököl az árokba
Fene a jódolgod mars be a gyomromba.

Emellett még ismert és talán a legismertebb ***borvers*** a következő volt:

Sziv vidámitásra Isten bort adta
Amint zsoltáriró szent Dávid mondotta
Ezért is hordóját gazdánk kifuratta
Ezen üveg borát ide felhozatta
Jó bor jó vagy egy pohárral
Mert a szagjától is leszalad a halál
A beteg is mihelyt kezdett inni meggyógyult
Pedig már ki akarták vinni.
Emberek itala hallhatatlan szent ár
Boldog ahol teremhet az a határ.
Bárcsa az abodi kavicsos hegyben is
Fakadna uj forrás ha több nem csak száz is
Honnan orvosság folyna mint a Tisza
Melynek levét sok ember megissza.
De sok beteg menne partjára
Tele szivni magát pióca módjára.
Egészség utána ki ebből részt veszen
Mind addig míg teste föld porrá leszen.
Áldjon meg benneteket ki mindent tészen
Amit én keresek im hol nagyon hiszem.

A Vacsora közben a **nagyvőfélynek csontot adtak** vagy a **fiuk vagy a lányok**. Vagy azért, mert bosszantani akarták vagy azért, mert tudták, hogy mit fog rá mondani. Azt hiszem, hogy mind a kettőt.
A ***fiukat igy dorgálta*** meg és igy átkozta:

Halljunk szót uraim, milyen pórul jártam
Illyen kapca emberre még nem találtam
Étellel, itallal neki kedveskedtem
Hogy ilyen pórul jártam még nem is sejtettem
Csonttal kívánt megkinálni
Amit még a kutya sem tud megrágni
Jó tettedért kivánok neked sok jót
Remélem jóbarátom, hogy meg nem haragszol
Hogy a szemed vájják ki az erdei sasok
Husodot csontolják ki a mészárosok
Akasztófán csüngjél te gyönyörü mákvirág
Veszett kutya módjára csattogtasd fogadat
S te önmagadnak tépd ki a hajadat
Hogy jusson eszedbe mit cselekedtél.

Engem nagyvőfély létemre csonttal vendégeltél
Kedves barátom és tőled nem ezt vártam
Vidd haza és edd meg a kutyáddal.

Szegény fiunak ezt végig kellett hallgatnia.
A ***lányokról szóló vers*** még csúnyább volt, de hát van az életben egy kis naturalizmus is.

Halljunk szót uraim, mily szerencsés vagyok
Mikor nőtől csontot kapok
De mivel a csonton nem sok hus vagyon
Ezért mindjárt jön a jutalom.
Egy jódarab kolbász lesz ennek a jutalma
Nincsen megabálva se megfüstölve
Két fehér oszlop közt lefelé lógatva
Bajuszos pecsenye ráadásul adva
Hogy mit csináljak az már az én dolgom
Ezért én a verset tovább nem nyújtom.

Az ebéd ideje alatt a cigány állandóan húzta a nótákat és mikor mindenki megebédelt a muzsikusokat akkor szolgálták ki.
A muzsikusok köszöntése sem maradt el, ez magában hordja a lenéző kifejezéseket.
/Pedig a zenész nem mindig volt cigány, de a vers az mindig ugyanaz volt/ Ez a vers azonban a későbbi időben teljesen feledésbe merült.

Nem kell kiabálni, ide hallgassatok
Itt hozom az ételt csak ne ugassatok
Egy nagy tállal hozok, hogy jóllakjatok
Egy kutyát nyuznak, lesz jó vacsorátok
Egészen megtelik vele a hurkátok
Tudom a fejemre nem jön érte átok.

A beszéd kissé megvetést tükröz, de a tett nem, mert ugyanazt az ételt ette mindenki nem volt különbség. Mikor a vacsora végetért akkor kezdődött a zene és a tánc. Volt elég dolga a muzsikusoknak egész délután hurzták a nótákat, kifogyhatatlan kedéllyel. A divatos tánc a csárdás volt.
Ezt ropta a násznép tarka sokasága a fiatalok sőt még az öregek is. Ez ugy tartott körül-belül este 7 óráig. A falura soha nem jutott el a város divatos izlése a táncban azt hiszem a cselszton. Mindig a maguk dalaikat táncaikat ismerték és adták nemzedékről nemzedékre. Egész délután mulattak majd este 6-8 óra körül mentek a vőlegényhez. A menyasszonyos háznál ezzel véget ért a lakodalom, mert ami ezután volt az a vőlegénynél volt. Mielőtt elhagyták volna a menyasszony házát még utoljára elbucsuzott mindentől és mindenkitől. Ez a bucsuztató szinte majdnem olyan volt mint az, amelyik az esküvő előtt hangzott el. Csak ***a menyasszonynak a bucsuztatója*** volt más mert ő hagyta el csak a szülői házat a férjét követte.

A bucsuztatót igy kezdték:

E királyi házban összegyült sokaság,
Engedelmet kérek, hogy legyen hallgatás
Gyermekek ott hátul szünjön meg a suttogás
Amig tartani fog ezen bucsuztatás.

Az első mondatok után ugyanugy mint azelőtt a szüleitől testvéreitől búcsúzott el, ugyanazokkal a versekkel. Eltérést mutat a bucsuztató utolsó része amely így hangzott:

Ó édes szerelmem rád vetem szemem
Nincs itt maradásom el kell veled mennem
Az én szüleimet meg kell vetnem
Ezt müvelte bennem az igaz szerelem.

Zene

Ezért Szabó Ó József csak arra kérlek légy hü, igaz társam
Hogy mostani sorsom soha meg ne bánjam
Végső óráimat nagy örömmel várjam
Jézusnak lelkem örökre ajánljam.

Zene

Már jó egészségben elhagylak titeket
Az Isten áldása tartson benneteket
Vigasztalja mindig bágyadt sziveteket
Most pedig indulok az Isten veletek.

A bucsuztatót a menyasszony a házból kivezető lépcső felső fokán várta meg és igy mentek hozzá mindazok akiktől bucsuzott és egy csókkal búcsúztak el. Ezt után indultak a vőlegényes házhoz. Elöl a két násznagy utána a menyasszony és a vőlegény majd a fiuk és a lányok. A fiuk és a lányok sorrendje most forditott volt. Amikor ide jöttek akkor a lányok álltak a sor elején. Nótaszóval indultak és vonultak végig egészen a házig ahol már várták őket.
A házhoz érve a ***vőlegény kezdi beszédét:***

Szerencsés jóestét kivánok akik itt vagytok
Az Isten áldjon meg, ne szomorkodjatok
Tudom, hogy bennünket jó szivvel vártatok
Amit máig kedvvel elbocsátottatok
Seregünk máma megszaporodott
Isten amint elvitt ugy vissza is hozott
Az útban bennünket békében hordozott
Melyért ő szent neve legyen mindig áldott.

Az örömapa és az örömanya nagy szeretettel fogadták a gyermekeiket és csókkal halmozták el egymást. A vacsora a sok köszöntést, üdvözlést követte.
A vacsora ugyanugy volt mint a menyasszonynál.
Ugyanolyan hosszu ideig tartott, ugyan azokat a finom ételeket hordták fel az asztalra és a nagyvőfély ugyanazokat a verseket mondta el az étel előtt.
A vacsora után behoztak egy nagy kenyeret, amit erre az alkalomra sütöttek és odaadták a menyasszonynak. A menyasszony feje fölé emelte a kenyeret és háromszor körülment vele az asztal körül. Ezalatt a lányok és a fiatal asszonyok kört alakítottak köréje és táncoltak és sikoltoztak.
A nagymamám nem tudja megmondani, hogy miért volt igy és miért csinálták ezt.
Ezzel együtt sok dolog van amit az idősebbek nem tudnak megmagyarázni, csak a régiektől tanulták, és ők is igy csinálták, mint ahogyan a nagyanyjuk és a nagyapjuk.
Azt hiszem valami olyan gazdaságot akart kifejezni, a kenyér soha ki ne fogyjon,
soha el ne hagyja az asztalt.

A vacsora után éjfélig mulatoztak. A fiataloknál a mulatás egyenlő volt a dallal és a tánccal. Az idősebbek az asztalhoz vonultak és beszélgettek meg daloltak.
Igy idézték fel elmult fiatalságukat.
Utána hazamentek, mert még a másik napra is kellett energia. Hazamentek a vendégek mert a menyasszony ettől a naptól kezdve ott maradt az uránál.
Másnap kedden folytatták a lakodalmat. Ezen a napon lett a menyasszonyból menyecske.
Kedden reggel a lányok fiuk elmentek a menyasszony ládájáért amibe a menyecske ruhák voltak és elhozták a vőlegény házába.
/A keddi nap eseményei mind a vőlegény házába történt./
Elhozták a ládát és utána bekontyozták a menyasszonyt. A szobába ahol a menyasszony öltözött férfinak tilos volt a belépés, ha valaki bemerészelt lépni akkor leöntötték vízzel. Ezalatt az összegyült vendégsereg már javában mulatott és pusztította az enni-inni valót. Mikor a menyasszony felöltözött - most már menyecskének - a lányok körbe állták a ház közepén és táncoltak, forogtak, daloltak. Közben a menyecske a kör közepén gugolt, hogy a vőfély észre ne vegye. Mikor bejött nem lelte sehol az uj asszonyt csak a nagyon gyorsan forgó lányokat akik sikoltoztak.
A vőfélynek szét kellett riasztani a lányokat, hogy meglelje akit keres. Utána ***a vőfély kivezette a menyecskét a vendégek közé***, tarka szinü ruhába és ahhoz hasonló selyem konytyozókendőben, ami szépen hátra volt kötve.
A vőfély megállt a cigány előtt és verssel köszöntötte az uj asszonyt:

Itt áll előttünk az ékes menyasssony,
Hogy menyecske fővel először mulasson
Táncoljon hát vele mindenki egy kurtát
De el ne tapossák a cipője orrát
Gondoljanak arra, hogy drágáért szabták
Ezért hát tömjék meg bankóval a markát
A táncot én kezdem a többi még ráér
Te meg huzd rá cigány az uj házaspárért.

Mint ahogyan mondta is a nagyvőfély az elsőt ő táncolta a menyecskével utána félre állt és egy nagy tálat vett a kezébe amibe a pénzt szokták rakni, akik a menyecskével táncoltak.
A menyecske tánca egész életéből ezekben a percekben volt a legdrágább. A tánc nagyon rövid és pénzt fizettek érte. A nagyvőfély mindig mondta tánc közben, hogy „Másé a menyasszony”, és a másik percben már másik táncos kapta a menyecskét egy táncra. Szinte a vendégek egymás után huzták-vonták a menyecskét. Mig végül mikor a menyecske kifáradt a vőlegény botoppant ölébe kapta a feleségét és kiszaladt vele.

Az első tánc után ***a menyecske*** más kendőt kötött és más ruhát vett fel és ***még egyszer kijött*** táncolni. A táncot a nagyvőfély kezdte, de előbb verset mondott:

Itt van a menyecske egész szép testében
Nem romlott tetem csinos lépésében
Sarkon forgó nyájas beszédében
Nincsen semmi baja, nézzenek szemébe
Aki a menyecskét ki akarja váltani
Köteles egy liter pálinkát kihozni
A vőfély után most a vendégek táncoltak pénzért.

A liter pálinkát a vőlegény fizette a menyecskéért mikor utoljára kiszaladt vele. Mikor a vőlegény a menyecskével kiszaladt azt kiabálták utánuk: „Szaporodjatok meg, mint a csicsóka.”

A nagymamám 7 forint menyecske táncpénzt kapott. Ebből egy fejrevaló kendőt és selyemrojtu nyakbavaló kendőt vett a vásáron.
A menyecsketánc után volt az ebéd, amely verselések nélkül történt így kötetlenebb volt. Ebéd után két órakor az uj pár és a vendégek elmentek a parókiára. A parókia udvarán a kutból kihuztak két vödör vizet és a nagyvőfély fémpénzeket tett bele kb. 1 koronát. Az uj asszonynak ki kellett venni a pénzt belőle. Közben a vendégsereg vízzel locsolgatta, amitől még nagyobb lárma keveredett.
Miért csinálták ezt is? Gondolom, hogy a pénz és a kenyér is egy boldogobb, békésebb jövőt próbál előrevetíteni.
Utána a mulatságot a kocsmában folytatták. A prímás huzta fiatalok táncoltak az öregek beszélgettek, dalolgattak este 8 óráig. 8 órakor a lagzis nép elvonult a vőlegényes házhoz vacsorázni. A menyasszonyos házban ezalatt gyülekezett a hőrész. A hőrész a legközelebbi rokonokból és szülőkből állt. Ők is este 8 órakor elindultak és nótaszóval mentek a vőlegényes házhoz.
Ott már megterítettek és kezdődhetett a vacsora. Ez volt az utolsó étkezés amely elég nagy volt, hiszen az összes meghivott részt vett rajta.
A vacsora után minden percet a vigság, a mulatás, a tánc és a zene töltött ki. És a cigány huzta arra ropták a csárdást ha nem huzta akkor a lanyok fiuk körbe álltak és úgy daloltak, táncoltak.
A lakodalomnak még vannak apró és érdekes jellemzői. A lányok közül csak a menyasszonynak volt selyem ruhája az esküvőn. Az ünnepi és alkalmi ruhák között nagy az ellentét.
Ez a vonás még a mai öregekben sőt a középkoruakban is él. Ez a magyarázata annak, hogy abban a ruhában egyetlen lány sem táncolt délután és este, amiben az esküvőn volt.
Egy-egy lakodalom alkalmával hangos az egész falu.
Nem csoda, hiszen olyan jókedv és olyan közös hangulat uralkodott amit azt hiszem „ki is kellene doboltatni".
Ott mindenki együtt mulatott együtt örült. Talán tanulhatnánk tőlük egy kis optimizmust és egy kis vérbeli magyar „jókedvet". A ma emberei kinek problémái eltörpülnek az akkori embereké mellett kitartóan és emberien még sem tudnak szórakozni.
Igy mulattak egészen szerda reggelig kifogyhatatlan kedéllyel. Másnap ünnep volt és már a harangszó riasztotta a vendégeket és a dolgozni akaró embereket, hogy legyen már vége.
Vége van és az élet folyik tovább a maga medrében. Sokáig beszélnek még róla miközben fürkésző szemekkel nézegetik, hogy kiknek lesz lakodalma legközelebb."

Farsangi időszak

Húsvét előtt hetedik vasárnaptól vaj hagyó vasárnapig (pustyanya) tart. Ez az időszak a mulatozás ideje, sem előtte sem utána aztán már nem lehet. Ebben az időszakban a faluban sok esküvő is lezajlott, hiszen ekkor nem volt dologidő.

A téltemetés a faluban nem volt szokás.

Maskarás mulatozás előfordult: a nagymamát felöltöztették ingbe, gatyába, szénával kitömték és szánkón húzgálták a falun, közben a menyecskék csengővel, kiabálva mentek a szánkó után. Ezt nevezték farsangolásnak.

A farsang utolsó napja: pustyanya. Ez az utolsó nap, amikor még mulatni, táncolni, dalolni lehet. A lányok pampuskát (fánkot), oldalast sütöttek.

Éjfél után már nem volt szabad zsírosat, hust enni. Ha valaki pustyanyakor berúgott, és éjfél után nem hagyta abba a vigadozást, pletyka érte.

Pustyanyakor énekelhették a fiatalok: „Ha én azt tudnám, melyik lesz anyósom, a pokol fenekére letolnám furikon." Pustyanya után, a húsvét előtti nagyböjti időszak vette kezdetét. A faluban a farsangnak egyetlen szokása sem él ma.

Húsvéti ünnepkör

Nagyböjt

Vajhagyó vasárnap utáni hétfővel kezdődik. Vajhagyó vasárnap előtt van húshagyó vasárnap, ekkor már a húsos fazekakat kimosták, fokozatosan vezették be a böjtöt. Vajhagyó vasárnap után a tejes, zsíros fazekakat is kilúgozták. A zsírnak még csak maradéka sem legyen. Ez a böjti időszak hétfővel kezdődött, ez szigorú böjt volt, majd a szerda és péntek tartozott még a szigorú böjti napok közé. Ezek zsírtalan napok voltak, csak olajjal főztek. A többi napokon sincs hús és zsírfogyasztás, de egyéb állati eredetű termékek: tojás, tej, vaj, túró fogyasztható.

JELLEGZETES BÖJTI ÉTELEK:

- *Levesek:*
- Káposztalé, olajjal berántva, tojás nélküli tésztát gyúrtak hozzá, kockára vágva (lecske),
- Zöldségleves,
- Krumplileves olajjal berántva,
- Köménymagos leves,
- *Kukoricadarából készült ételek:*
- Zsámiska: kukoricadara vízzel megfőzve, ezt fogyasztották lekvárral, tejjel, cukorral, édes és savanyú káposztával
- Görhő: kukoricaliszt élesztővel és olajjal dagasztva.
- Málé: kukoricadara vízzel forrázva, cukorral és élesztővel kelesztve, melyet pogácsa formára szaggattak. Lehetett lekvárral is tölteni.
- Straszanka: krumpli és savanyú káposzta, olajban megpirítva.
- *Krumpli lángos:* főtt krumplit péppé törtek, liszttel összegyúrták, lángosokká sikálták, majd a sparhét tetején megsütötték, végül olajjal megkenték.
- *Susinka:* aszalt körte.

A „hetfű, szereda”, péntek szigorú böjt volt. A többi napon sem volt se hús, se zsír. Ma már ez nem így van, az öregek ugyan még betartják, de a fiatalok, főleg a férfiak, akik nehéz munkát végeznek (pl. bányában), ehetnek nem szigorú böjti napokon húst, de ezt imával ki kell váltani. A mai fiatalok a böjti előírásokat egyáltalán nem tartják be.

A nagyböjtben szokás volt a keresztjárás. A faluban található kereszteket mind felkeresték. Itt stációt illetve fájdalmas olvasót végeztek. Az első keresztet nagyböjt első vasárnapján keresték meg, amely a templom melletti temetőben volt. Majd szerdánként és péntekenként jártak a többi kereszthez. Mindig más kereszt került sorra.

A halottak szombatjai közül három a nagyböjtben van (a negyedik pünkösd előtti szombaton) A halottak szombatja a nagyböjt második, harmadik és negyedik szombatja. Ilyenkor mise van az összes halottért, és hramotákat is végeznek.

A nagyböjt harmadik vasárnapja a kereszthódoló vasárnap. Ezen a szertartáson a templom közepén lévő keresztet mindenki megcsókolja, hódolata jeléül. A pap a mise után letérdel a földre, majd háromszor érinti homlokával a földet, miközben leborul, énekel.

Húsvét előtti vasárnap: virágvasárnap. Barkaszentelés, majd osztás. A szentelt barka szintén véd a rontástól. Otthon mindenki lenyelt belőle egy szemet. A templomból hazafelé menet megszámolták, hány szem van rajta, ami azt jelentette hány évig fognak élni. A szentelt barkából a sírokra is raktak, amikor jöttek hazafelé a templomból. A feltámadás közeledtét jelezték ezzel a halottaknak.

A szentelt barka torokfájás esetén is használt. Ha halott volt a családban a halott feje alá is raktak belőle. A szentelt barka, vihar esetén is védelmet jelentett, ha tűzbe dobtak belőle. Éppen ezért egész évben a lakásban tartották, hogy kéznél legyen.

Nagyhét

Nagycsütörtök: az egész falut felzavarta a kürtök, kolompok harsogása, ostorok pattogása.

Ezzel azt jelezték, hogy Jézust így fogta el a csürhe. Ezen a napon még harangszóra jöttek a hívek a templomba. A tizenkét evangéliumot olvasta fel a pap, mely a tizenkét kínszenvedést jelképezi. A harangok a harmadik evangéliumtól elnémultak, „elmentek Rómába". Ez jelképezi, hogy Jézus kilehelte lelkét. A harangokat keleppel helyettesítették.

Nagypéntek: egész nap szigorú böjt. Az öregek csak vizet és kenyeret fogyasztottak. Az egész nap a húsvétra való csendes készülődésben telt. Ezen a napon a harangozó végigvonult (ma már nem) a falun, és a hívek tojást adtak a papnak.

Ekkor történt még, hogy a nép a pásztorokat is megajándékozta. Minden család egy szakajtó lisztet, néhány tojást és egy oldal szalonnát adott nekik.

A kelep hívja ezen a napon a híveket a templomba. Nagypénteken történt Jézus keresztre feszítése. A szertartás során sírba teszik a halott Jézust. A pap halotti lepellel a hátán, a néppel együtt körbe megy a templom körül, mire visszaérnek a szentsír a templom közepén fogadja őket. Ez egy fából készült asztal, amelyet fehér abrosz fed. Erre teszi a pap a Krisztust ábrázoló halotti leplet. A szentsíron fehér hortenziák sorát találjuk, valamint egy adománygyűjtő tálcát is.

A nép már nagycsütörtöktől feketében jár templomba. Nagypénteken a sírba tétel után a pap térden csúszva megkerüli az oltárt, bűnbocsánatért esedezik. A nép térden csúszva megy a szentsír elé, ahol a halott Krisztus sebeit megcsókolja, és bőkezű adományt ad. Régen leventék (fegyverrel) őrizték a szentsírt, ma iskolás gyerekek. A templomban este nincs virrasztás, kilenckor bezárják a templom ajtaját. A nagyszombat szintén csendes készülődésben telik el.

Ma a nagyheti készülődésből már csak az maradt meg, ami szorosan a templomi szertartásokhoz kötődik.

Húsvéti készülődés

HÍMES TOJÁS KÉSZÍTÉSE:

a főtt tojást vagy kifújt tojáshéját „írozták", faggyúból mintát készítettek rá, szalmaszál segítségével. Eleinte vöröshagyma héjából készítettek főzetet, amelybe ha beletették a tojást, természetes barna színt kapott. Később a beírozott tojást festékbe tették, főleg pirosba. A festékből kivett tojásról aztán lekaparták a faggyút, aminek a helye fehér maradt és ezután zsírral fényesítettek ki minden egyes darabot.

Ma a gazdasszonyok erre már nem fordítanak időt, inkább a boltból vesznek csoki tojásokat.

Húsvét napja

A feltámadással kezdődik, vasárnap hajnali 3 -kor. A szertartás során szintén körmenet van a templom körül. Mire a pap és a hívek visszatérnek a templomba a szentsírt már kivitték onnan. A harangok megszólalnak, a pap feketéből, fehérbe öltözik.

ÉTELSZENTELÉS

A délelőtti misén kerül rá sor. Ezek az ételek: sonka, kolbász, torma, hímestojás, szirik, pászka. A mise végén szenteli meg a pap a különböző ételeket. Jó idő esetén a templom előtt, rossz idő esetén a templomban. Itt már minden család kosarának meg volt a megszokott helye, mely az idők során alakult ki. A sonkát, kolbászt, sziriket, tojást, tormát a gazdasszony kosárban vitte fel a templomba. A kosarat a gazdasszony által készített kosárkendő borította.

A pászka olyan nagy volt, hogy azt a férfiak vitték a hátukon, batyuban a templomba. Ma a pászka olyan kicsi, hogy belefér a gazdasszony kosarába a többi szentelni való mellé.

Úgy gondolták, hogy a tormát azért rakták a szenteltek közé, mert keserűséget fejez ki, miszerint Jézust, amikor kínozták keserű epével itatták meg. Előfordult régen, hogy a szirikből (tojás és tej) kisbárány formát készítettek, vagy keresztet a kosár tetejére.

A pászka élesztővel kovászolt tészta, amelybe vajat és tojást is tettek. A pászkát már nagycsütörtökön elkezdték készíteni. Formája kör alakú, régen nagy, ma kicsi, mintája keresztalakhoz hasonlít.

Az ételek megszentelése után a férfiak siettek haza a pászkával, mert aki először hazaér az első lesz a munkában és a szerencsében. Előfordult, hogy annyira siettek az ulicskán (utcán) lefelé, hogy a batyuból kigurult a pászka, és csak az ulicska alján tudta utolérni a gazdája, az ilyen eseteket sokáig nevették a faluban. A gazda miután hazaért a pászkával, körbejárta a házat és köszöntést mondott. Az emberek az ünnepben egymást: „Feltámadt Krisztus!"- sal köszöntötték.

A gazdasszony a szentelt ételeket felvágta egy tányérra (mindenből került rá). A húsvéti ünnepek alatt csak ezt fogyasztották. A fennmaradó morzsát, csontot, tojás héját nem volt szabad kidobni, hanem tűzbe dobták vagy a kiskertben olyan helyen ásták el, ahol tudták, hogy nem fogják összetaposni.

A feltámadással vége lett a böjti időszaknak. Húsvét első napján a lányok énekelve háromszor körbejárták a falut, majd minden hídon megálltak táncolni. Majd második nap kétszer, és harmadik nap egyszer járták körbe a falut a lányok.

LOCSOLKODÁS

Húsvét második napján locsolkodni jártak a férfiak. Mondókát soha nem mondtak a locsolkodáshoz csak köszöntöttek:

-Feltámadt Krisztus!
-Valóban feltámadt!(válasz)
-Szabad-e locsolni?!
-Szabad.

A verselés a faluban csak a közelmúltban kezdett elterjedni, de csak a gyerekek körében.

A legények csoportosan jártak locsolni, a falu összes lányos házát meglátogatták. A legények már hajnalban megkezdték a locsolást. A locsoláshoz hideg, kúti vizet használtak. Amelyik lány ellenkezett vagy elszaladt az bővebben kapott a hideg vízből. A legényeket cserébe megkínálták borral és hímes tojást kaptak.

Mára ezt a szokást felváltotta a kölnivel való locsolás. Régen csak a gyerekek locsolkodtak szagos vízzel (szappan segítségével készítették). Ma a gyerekek verset mondanak és cserébe pénzt kapnak, csoki nyulat vagy csoki tojást.

Miután a legények végiglocsolták a lányokat, utána mentek a rokonságon belül locsolkodni.

Ma már mindenki csak a családján belül locsolkodik.

Az asszonyok és a lányok harmadik nap jártak locsolkodni. Ma már nem él ez a szokás.

A húsvéti ünnepkör jeles napjai

SÁNDOR. JÓZSEF. BENEDEK (MÁRCIUS 18, 19, 21.)

„Zsákban hoz majd meleget." Elkezdődnek a tavaszi mezőgazdasági munkák. Ezekre a napokra már az özvegyasszony ekéjének is kellett menni a határba (felszabadult már annyi férfierő, hogy neki is tudtak segíteni).

SZENT GYÖRGY NAPJA (ÁPRILIS 23.)

„Utána, ha kalapáccsal verjük a füvet akkor is kinő. Előtte, ha harapóval húzzuk, akkor se jó." Ahány nappal Szent György előtt kibújtak a kígyók, békák, annyi napra lesz Szent György után hideg. Aki ezt a Szent György napi kígyót, békát, gyíkot megsimogatja a keze hasznos lesz tőle.

Az állatok első kihajtása is ehhez a naphoz fűződik, ilyenkor az állatokat meghintik szentelt vízzel, hogy védettek legyenek. Ezen a napon történt a búzaszentelés.

Régen ezt a szertartást a pap a határban végezte, ahová a nép processzióval követte. Itt a pap a négy égtáj irányába szentelte a határt, nemcsak a búzát, hanem mindenféle gabonát, fát, szőlőt, kerti veteményt. Ma már csak a templom elé vonul ki a nép processzióval és itt búzát szentelnek, amiből mindenki visz haza és egész éven át az imakönyvében hordja.

Ezen a napon a lányok koszorút tettek a lobogóra, amelyet ők fontak. Mindegyik lány annak a fiúnak a lobogójára tette a koszorút, akinek a szeretője volt. A pap ezeket a koszorúkat is megszentelte.

FAGYOSSZENTEK (MÁJUS 12, 13, 14.)

„Pongrác, Szervác, Bonifác, megharagszik fagyot ráz." A gyümölcsfák köré trágyát hordtak, éjjel tüzet gyújtottak, de a tűznek nem volt szabad lángolni, csak füstölni. Annak lett sokszor csak gyümölcse, aki megvédte a fagytól a fát. A babot is úgy kellett elültetni, nehogy kibújjon fagyosszentekre, mert ha kibújt, megfagyott.

ORBÁN (MÁJUS 25.)

„Megeszi a babot, ha kikel erre a napra."

Pünkösd

Húsvét után ötvenedik napra.

„Májusfát" ekkor is állítottak a legények. Csoportba verődve, együtt mentek az erdőre, ahonnan szekérrel hozták a fát, amit aztán díszítés nélkül állítottak fel a lányos ház elé. A fát egész éjjel őrizni kellett. Előfordult ugyanis, hogy megtréfálták a legényt, s ellopták a fát. Napjainkban is előfordul a pünkösdi „májusfa" állítás.

Pünkösd a szentlélek eljövetelének ünnepe, ezen a napon feldíszítik a templomot, hársfával az ikonosztáz előtt, oldalt a padokat és a templom ajtót, az oltárt pünkösdi rózsával.

A faluban pünkösdi királyt és királynőt nem választottak. A pünkösdi háromnapos ünnep hasonló volt, mint a húsvéti. Pünkösd első napján a lányok összeölelkezve körbejárták a falut és énekeltek, a hidakon megálltak táncolni. Második nap kétszer, harmadik nap egyszer járták körbe a falut. Ma már nincs jelen a pünkösdi szokásból csak az, ami a templomi szertartáshoz kapcsolódik.

A nyár jeles napjai

János = Iván nap: Keresztelő Szent János születése (június 24.)

Ma már kevesen emlékeznek a Szent Iván napi tűzgyújtásra. Ezt a szokást a keleti egyház tiltotta (pogány szokásnak tartották). A lányok a Csapástetőn tüzet gyújtottak, a tűzre virágot is raktak, főleg a Szent János tüze nevű virágot. Miközben a tüzet átugrálták, hogy a gonosz leégjen róluk, tótul énekeltek. A tüzet a fiúk oltották el. Közülük, aki elsőként ért oda a vízzel, annak lett a leghamarabb az esküvője.

Ezen a napon virágot (gyógy)füvet vittek a templomba szenteltetni. Mindegyik virágnak, fűnek) volt valami rendeltetése. Szent János fű, apró bojtorján, kakukkfű, tisztesfű.

Vihar esetén például, ha tűzre tettek a megszentelt füvekből és szentelt gyertyát gyújtottak, valamint szentelt vízzel megszentelték a fellegeket, a vihar eltűnt.

A tehén ellése után előfordult, hogy begyulladt a tőgye. Tisztesfüvet tettek a parázsba és azzal füstölték, hogy a gyulladás elmúljon.

Orbánc gyógyításánál is szerepe volt a tisztesfűnek.

Ma már csak a virágszentelés él, mint szokás, a hozzá kapcsolódó hiedelmek már nem.

Illés nap (július 20.)

„Görcs fogja meg a pisilőjét” Illés belepisil az „iborkába”. Ezután az uborkát már nem lehet enni, mert keserű. A nagy meleg és viharok jellemzőek erre a napra.

Nagyboldogasszony (augusztus 15.)

Szűz Mária elhunyta és mennybemenetele.
A rakacai búcsú napja. A nép gyalog, processzióval ment át a közeli faluba a búcsúra.

Szent István (augusztus 20.)

A galvácsi búcsú. Szintén processzióval mentek a búcsúba. Ma már ritkán járnak gyalog.

A temetkezés szokásköre

Mindenszentek, halottak napja (november 1.)

A falu lakói bár nagyrészt görög katolikusok, ezt a római katolikus ünnepet már nagyon régóta tartják. A sírokat már egy héttel előtte elkezdik rendbe tenni. Nagy szégyen, ha valaki a hozzátartozója sírját nem teszi rendbe. A sírok „feldíszítésére” november 1-én került sor. Általában szosznából fontak koszorút, amelyet papírból készült kis virágokkal díszítettek. A sírokat a koszorún kívül készítették még élő krizantémmal, amelyet kifejezetten erre az alkalomra neveltek. Előfordult, hogy ha valakinek már nincs hozzátartozója, egy orgonafát ültetnek a sírja végébe, ezzel is jelezve, hogy ott is „laknak”.

Mára a saját készítésű koszorúkat bolti koszorúk, virágok (nem ritkán műanyagok) váltják fel. A szertartás már reggel megkezdődik, a reggeli misén a pap hramotákat is végez (a halottak név szerinti felsorolása). Délután folytatódik a szertartás a temetőben, amelyet a pap és a nép közösen végez. A pap harangszóra kezdi a temetőben a parasztázt, a nép processzióval körülötte. Közben a gyertyák is elégnek, amelyek a megemlékezés jelképéül szolgálnak. Akinek valamely hozzátartozója hősi halált halt és sírja nem a temetőben volt található, a paróchia előtti kereszt mellett gyújtott gyertyát a hozzátartozója emlékére. Erre az ünnepre az egészen távoli rokonok is hazajönnek megemlékezni családtagjukról. Ez a szokás ma is él.

A halálról

Az emberi élet a halállal zárul, ami az utolsó nagy szükség. A falusi közösségek a tisztességesen meghalt tagjaikat nagy tisztelettel vették körül, személyesen elbúcsúztatták. A halott családja sem maradt magára a bajban. A legtöbb, temetés körüli teendőt, a rokonok, ismerősök végezték. Így a legközelebbi hozzátartozók nem kényszerültek arra, hogy az intézkedésekkel zavarják a gyászt.

A halál előjelének tekintették, ha a tükör keresztbe meghasadt. Ha valaki beteg volt, elmentek megnézni. Akiről tudták, hogy már a halálán van, ahhoz elmentek az ismerősök, rokonok, imádkoztak felette. Könyörögtek érte, hogy ne kelljen neki sokat szenvednie. A halál bekövetkezte után közvetlenül felkötötték az elhunyt állat, lefogták a szemét, még a lábát is összekötötték. Volt olyan eset, hogy kibontották a sírt, mert a lábakról nem vették le a köteléket, és azt gondolták, hogy így nem tud járkálni a túlvilágon, csak két angyal vezetésével.

A temetés előtti teendők

A HALÁLHÍR KÖZLÉSE

A halál bekövetkeztét rögtön jelezték a papnak és a harangozónak. A falu népe a harangozás hangjából tudta meg, hogy halott van. A harang szava jelezte az elhunyt korát és nemét.

- 1. Ha férfi halt meg, hármat kongattak a nagyharanggal, utána húzták meg az összes harangot.
- 2. Ha nő halt meg, kettőt kondítottak a nagyharanggal, majd meghúzták az összes harangot.
- 3. Ha gyerek halt meg, egyet kongattak a kisharanggal, utána húzták a többi harangot.

Amíg el nem temették a halottat, napjában háromszor szóltak érte a harangok. Most csak a nagy haranggal harangoznak.

A HALOTT FELKÉSZÍTÉSE A RAVATALRA

Mielőtt felravatalozták a halottat megmosdatták, megborotválták, felöltöztették. Ezeket a feladatokat „vénasszonyok" végezték. Mindig volt olyan személy a faluban, aki a halott öltöztetését végezte. Az elhunytat az ünnepi ruhájába öltöztették fel. Cipőt nem raktak a koporsóba, de a férfiak mellé a kalapot minden esetben oda tették. A gyerekeket fehér ruhába öltöztették, mintha menyasszony vagy vőlegény lett volna a kis halott. A kisgyermekek feje köré koszorút helyeztek.

Az öltöztetéshez különböző hiedelmek társultak, amelyek a halott túlvilági életével voltak kapcsolatosak. A ruhába nem raktak gombostűt, mert az megszúrja és fájni fog neki. A nőknek harisnyakötőt is tettek a harisnyájára, mert ha járkál, lecsúszik a harisnya harisnyakötő nélkül.

A ravatalt az első házban helyezték el. Ez két székből, vagy hordókra rakott deszkából állt. Erre a célra a szekér aljdeszkát használták. A deszkákat lepedővel takarták le, ezzel emelték be a koporsóba a halottat. A koporsóba a halott alá szentelt füvet raktak, amit Szent János napján szenteltek. Ezt a templomi „szentelményt" éveken keresztül a padláson gyűjtötték össze, hogy a család legközelebbi halottja ne szalmán feküdjön, hanem szentelt füvön, virágon. A koporsót asztalossal készíttették. A koporsóval együtt a szilácsot is adták. Ezzel a szilácsal töltötték meg a halott feje alá kerülő kispárnát. A kispárna tiszta fehér vászonból készült, soha nem raktak bele tollat. A felnőttek koporsójába virágot, imakönyvet, olvasót tettek, a rózsafüzéres társulat asszonytagja mellé egy titkot is helyeztek. A gyerekekhez szentképet raktak, mert ők még nem tudnak imádkozni. Mindezekkel olyan képzetet keltettek, mintha a halott a túlvilágon is használná ezeket a tárgyakat. Ha állapotos asszony halt meg a gyermek számára kisinget is helyeztek a koporsóba, mintha az megszületne a túlvilágon.

/Ezekhez a hiedelmekhez a putnoki halottlátó asszonyhoz járók tanácsai is hozzájárultak./.

A SÍRHELY ELKÉSZÍTÉSE

A sírhelyet a rokonság férfi tagjai készítették elő. Elmentek az erdőbe fáért, amit felfűrészeltek, és lepadlanozták vele a sírt. A padlan azért volt jó, mert így nem jutott hozzá a föld. A sírással nyáron különösen siettek, hiszen ravatalozó nem volt a faluban, így már a halált követő napon igyekeztek eltemetni az elhunytat. Télen vagy hűvösebb időben a harmadik napon temettek. Régebben alkalmaztak olyan sírásási módot is, hogy a függőleges iránytól eltérve egy oldalkamrát alakítottak ki, oda tolták a koporsót. Így egy sírhelyre többen is tudtak temetkezni. Ezt a módot azonban elhagyták, mert egy idő után a síron beszakadások keletkeztek. Az egyes családtagok sírjait egymás közelében „helyezték el", családonként egy kis terület mindig kihagytak. Ha már nem volt elég hely, a nagyon régi sírt megbontották, és oda került a fiatalabb. A férj mellé temették a feleségét, és az esetleg házasság előtt elhunyt gyermekét a másik oldalra. Manapság a temetkezési vállalkozók végzik a sírásást is, saját eljárásaikat alkalmazva.

A LAKÓHÁZ GYÁSZBA ÖLTÖZTETÉSE

A házat a gyásznak megfelelően alakították. A tükröt letakarták fekete kendővel, besötétítettek. A tükör letakarását egyesek azzal magyarázták, hogy gyász idején ne nézzen senki bele. Mások szerint azért kell letakarni, hogy ne lássa meg magát a halott. Az élelmiszereket kitették, az órát megállították, míg el nem temették a halottat. Bezárták az ablakokat, ajtókat. Nyáron teknőbe hideg vizet tettek az elhunyt alá, hogy hűtse. A ravatal

mellé szentelt gyertyákat helyeztek, amit gyertyaszentelő ünnepén szenteltettek a templomban.

A VIRRASZTÁS

Ez alatt az idő alatt folyamatosan ott voltak a halott mellett, virrasztottak. A rokonok egymást váltották. Éjfélig maradt az első társaság, utána jött a következő. Az asszonyok a fájdalmas rózsafüzért imádkoztak és a szaltélt olvasták. A férfiak az ima után boroztak, volt olyan, hogy daloltak is. Az elhunyt kedvenc nótáit felidézték. Ha valaki félt a halottól, annak azt mondták, hogy menjen be háttal, és fogja meg a halott két nagylába ujját. Aztán jöjjön ki, és nem fog többet félni.

Abodon 1988. óta van ravatalozó. Ez megváltoztatta a virrasztás szokását. Most az esti ájtatosság után, a ravatalozóban egy-két órát imádkoznak a tisztelendővel együtt. Ezt a szertartást siratásnak nevezik.

A temetés

A temetés előtt hívogattak. Körbejárták a falut, megkérték a kiválasztott személyeket, hogy a temetésen vigyék a gyertyatartókat, a vezérkeresztet, a kis keresztet, és a zászlókat. De nem csak a segítségül hívott emberekhez mentek el, hanem mindenkihez, akit szerettek volna ott látni a temetésen. A faluból mindenki elment a végső tisztességet megadni az elhunytnak.

Téli temetés, lobogókkal. (Készítője nem ismert)

A temetésre házhoz hívták a népet. A pap a koporsót bent a házban szentelte be, majd az udvaron végezte el a temetési szertartást. A koporsót az udvaron úgy helyezték el, hogy a halott lába a kapu felé nézzen. A pap, a kántor és a kurátor a füstölővel az elhunyt feje mögött állt. A férfiak temetésén 12 képviselő testületi tag gyertyát égetett a kezében a szertartás alatt. Ha olyan asszonyt temettek, aki rózsafüzér-társulati tag volt, a rózsafüzéres asszonyok egy nagy, 52 szemes olvasót helyeztek a koporsóra, a kezükben pedig ők is gyertyát égettek a temetésen. A pap prédikációját követően a kántor hosszadalmas búcsúztatója következett, ami olykor a temetésnél is hosszabb volt.

A HALOTTBÚCSÚZTATÓK

A temetési szertartás része a halottbúcsúztató ének. Ezt a rokonok megrendelésére írta a kántor, előre felírták neki, hogy kiktől kell elbúcsúztatni szerettüket. A kántor a búcsúztató szöveg megírásáért és előadásáért versszakonként kapott fizetséget. Ez is hozzájárult ahhoz, hogy a katolikus egyház betiltotta a kántor halottbúcsúztatását, mert több pénzt kapott érte, mint a pap a temetésért. Ma már csak a pap búcsúztat. Zábrátzky Éva leírja, hogy attól az asszonytól, aki Abodon az utolsó halottbúcsúztatókat írta, számos kéziratot kapott. A tulajdonában volt az őt megelőző kántorok által írt jó néhány halottbúcsúztató szöveg is. A legrégebbi 1935- ből való, amit a későbbi kántorok mintaként használtak. Ez abból is kitűnik, hogy az eredeti szöveg fölé ceruzával az adott szituációhoz igazították az egyes részeket.

A szövegek egyes szám első személyben szólnak az egyes hozzátartozókhoz, a menyasszony-búcsúztatókhoz hasonlóan. A hozzátartozók gyakran elkérték a kántortól ezeket a búcsúztatókat és mintegy emlékként őrizték azokat.

Rutkai Ferencné, 88 éves, búcsúzója. Abod, 1935. X. 30.

Eljöttél csöndes koporsóm, óh de nagyon vártalak,
Hisz sok évnek terhe, s gondja nehezíti vállamat,
A sors keze sokat mért rám, de én szívesen vettem,
Mert ha a keresztre néztem, megkönnyült minden terhem.

Óh hogyne, mikor ott Jézus oldalát megnyitották,
És ezt a mi gyarlóságink és bűneink okozták,

Örömmel halt meg miértünk, hogy bennünket megváltson,
Én is szívesen megyek el hozzád, édes Jézusom.

Feledd el sok-sok bűneim, ne emlékezz azokra,
Adj énnekem örök lakást a te országodba.
Tekints bűnös szolgádra, én irgalmas Istenem,
A te végtelen jóságod könyörüljön lelkemen.

Hosszú idő, mit e földön élni hagytál Istenem,
A sok jót, mit tőled kaptam, tudom meg nem érdemeltem.
Irgalmadban bízva most is én tehozzád sietek,
E hazából, ahol élni hagytál nyolcvannyolc évet.

Minden munkám befejeztem, minden el van végezve,
Csak még azokhoz kell szólnom, kik ápoltak szeretve.
Boruljatok koporsómra, kik szerettetek engem,
Hallgassátok meg szavaim, ez utolsó már nekem.

Mária kedves leányom, elmegyek már tetőled,
Köszönöm mit velem tettél, az Isten áldjon meg.
Ne feledd el a jó szülőid, én szeretett lányom,
Szeresd tovább emlékünket, élj sokáig boldogan.

József, szeretett jó fiam, régen elmentél tőlem,
Tudom, nem is gondolsz arra, hogy koporsóban fekszem.
Téged, kedves családodat, soha ne érjen csapás,
Legyen a házatokon mindig az Istentől bő áldás.

Ha megtudod, hogy már engem örökre takar a sír,
Imádkozzál buzgón értem, ez legyen neked a gyógyír.

Hozzád szólok, jó unokám, Paulovics Józsefné,
Nagyanyai áldásomat szívből adom reád én.
Szeretett kedves férjeddel, ki oly távol van tőled,
Egyetlen jó fiatokban sok örömötök legyen.

Kedves lányom, s jó unokáim, köszönöm jóságotok,
Tudom, utolsó napjaim nektek sok bajt okozott.
Ne féljetek, jósága végtelen az Istennek,
Megfizet ő majd tinektek, amiért szerettetek.

Jó testvérem, téged hívlak, özvegy Görög Andrásné,
Nekem már itt a jutalom az én földi munkámért.
Itt van a csendes koporsó, ami elzár tőletek,
De nem zárja ki szívemből az örök szeretetet.

Fedor Istvánné testvérem, szerető jó férjeddel,
Ha ad Isten csapásokat vegyétek türelemmel,
Gondoljatok mindig arra, hogy ki bánatot adott,
Megtanított elviselni, ő soha el nem hagyott.

Arra kérlek testvéreim, imádkozzatok értem,
Éljetek soká boldogan, áldjon meg a jó Isten.
Összes nem említett kedves rokonok és szomszédok,
Végbúcsúm ti is vegyétek, az Isten tihozzátok,

Kedves családtagjaitokkal ti legyetek boldogok.
Ha eljön végórátok, legyen mennyben jussotok.

Rózsafüzéres társaim, segítsen a jó Isten,
Hogy a ti munkátok mindig az ő nevében legyen.
Fonjátok imátokkal Mária koszorúját,
Vigyázva minden szemjére, így nyertek boldog halált.

Arra kérlek most titeket, rózsafüzéres társaim,
Mondjatok értem egy imát, éljetek boldogan mind.

Befejeztem búcsúzásom, mert fogjátok koporsóm,
Vigyétek el a síromba, hogy testem megnyugodjon.
Te pedig drága Jézusom, vedd fel hozzád lelkemet,
Az az egyetlen kérésem, bocsásd meg sok bűnömet.

Menj a temető kertjébe rózsás társunk pihenni,
Mi lelkednek nyugalmáért szívből fogunk esdeni.
Hogy a nagy ítélőbíró állítson majd jobbjára,
Irgalmában részesítsen a boldog mennyországban.
Ámen. Kocsis Mihály kántor

Zagraj Józsefné, 26 éves. Abod, 1937. május 3.-án

Élet és boldogság mily hamar enyésztek
Mily könnyen legázol a zordon enyészet.
Még nem is mosolygott életemnek dele,
Máris rám borul a koporsóm fedele.

Ismét egy intelem, ismét egy tanúság,
Mindenki itt hagyja ezt a földi hazát.
Fiatal és erős, elhagyott és gyenge,
Ezen a világon nem marad örökre.

Most mindenki örül a szép természetnek,
Engem ilyen korán koporsóba tesznek.

Oh, halál, mért voltál ilyen könyörtelen,
Hisz még oly fiatal volt az én életem.

E földön oly kevés örömet ismertem,
Nekem nem is fáj, hogy ravatalom készen.
Igaz, sok ilyenkor kezdi az életet,
Enyémnek már vége, nincs tovább, nem lehet.

Most már megszűnt minden, szemeim lezárva,
Nem gyönyörködhetik a gyarló világban.
Óh, de sokat ígért számomra az élet,
De el kellett múlni a sok szép reménynek.

Azért, akik engem koporsómba láttok,
Kik úgy szeretitek e hiú világot,
Látjátok ez itten mind csak csalóka fény,
Nem örök itt semmi, elmúlik itt minden.

Én nem így gondoltam, nem is így reméltem,
Hogy ily korán fejezem be az életem.
Hiszen csak 26 évet éltem itten,
Már nyitva van sírom, el kell menni innen.

De nem zúgolódom, ez csak vándorút itt,
Ami itten látszik, mind semmi, elmúlik.
Mert itt csak hiúság mindenkinek vágya,
De nem így van ez az örökös hazában.

Azért úgy éljetek, hogy készen legyetek,
Mert egy óra, s egy perc sem biztos senkinek.

Akik mostan gyászos koporsómra néztek,
Töröljétek le ti folyó könnyeitek.
Hallgassátok meg az utolsó búcsúmat,
Aztán feledjétek el fájó sorsomat.

Józsi, drága férjem, elválunk örökre,
Engem már betakart koporsóm fedele.
Csak még egyre kérlek, ne tagadd meg tőlem,
Tanítsd kislányomat imádkozni értem.

Mariska kislányom, anyátlan kis árvám,
Mért kell nekem tőled elmenni ily korán,
A szívemről szakadt, én drága gyermekem,
Te nem tudod, hogy mi árván lenni itten.

Utoljára szólok hozzád, kis Mariskám,
Ne feledd el soha, a te édes anyád.
Amikor kis szíved imát küld az égbe,
Legyen édes anyád neve belevéve.

Én is sok-sok imát mondok majd teérted,
Szeretett gyermekem, az Isten áldjon meg.

Kedves édes apám, köszönöm jóságod,
Nagy szereteted, a te gondosságod.
Ne fájjon a szíved drága édesapám,
Meg kell nyugodni az Isten akaratán.

Drága édes anyám, mit mondjak teneked,
Tudom, nem gyógyult be még szíveden a seb,
Sok bánattal telve hagyott itt testvérem,
Most én ütök sebet anyai szíveden.

Hisz te bölcsőmnél is sokat virrasztottál,
Most betegségembe te híven ápoltál.
Sok szomorúságot okoztam én neked,
Drága édes anyám, bocsásd meg ezeket.

Apám, édesapám, drága édesanyám,
Enyhítsen az Isten szívetek fájdalmán.
Ne feledjetek el soha-soha minket
Kedves jó szülőim az Isten áldjon meg.

Feri, drága öcsém, már én is elmegyek,
De azért ne fájjon énértem a szíved
Legyen sok szép boldog napja életednek,
Drága két testvérem, az Isten áldjon meg.

Lenor, jó testvérem, ne hulljon könnyeid,
Kívánom sok öröm kísérje napjaid.
Sok-sok boldogságban legyen neked részed,
Én már befejeztem ezt a földi létet.

Drága jó nagyapám, szeretett nagyanyám,
Elmegyek tőletek, már én ilyen korán.
A halál sorrendje nem ez volna ugye,
Isten így akarta, nyugodjatok hát meg.

Bodnár József, neked is búcsút mondok már,
Látod, milyen korán rám tört a zord halál.
Rakaczki Lajosné unokatestvérem,
Élj kis családoddal boldogságban itten.

Papp K. Józsefné, szeretett nagynéném,
A te kedveseiddel áldjon meg a nagy ég.
És Olajos Ferenc, kedves jó nagybátyám,
Nyerd el majd egykoron az égi koronát.

Drótos Zomkó József, kereszt apám hívlak,
Hogy szeretetedért köszönetet mondjak.
Olajos Jánosné, kedves keresztanyám,

Családjaitokkal éljetek még soká!

Olajos Ferenc és Papp Gyulához szólok,
Hogyha koporsómra néztek, meglátjátok,
Hogy milyen múlandó ez a földi élet.
Egy pillanat, s vége minden szép reménynek.

Dudás János, László, Rozália, jó rokonok,
Tudom, fáj nektek is ily gyors távozásom
Áldjon meg az Isten itt nagy boldogsággal
Jutalmazza éltetek égi koronával.

Kiss Jánosné komaasszony jér közelebb,
Hullajts koporsómra te is egy könnycseppet.
Papp Zoltán jó komám azt kívánom nektek,
Hogy ne legyen soha bánatban részetek.

Drótos Z. Ferencnét búcsúzásra hívom,
Légy áldva az égtől, neked ezt kívánom.
Szabó József reád, s kedves családodra
Szálljon mindig, míg élsz, az Isten áldása.

Tóth Peta Lászlóné és Medve Mihályné,
Ne fájjon szívetek szeretteitekért.
Hisz ők nem örökre váltak el tőletek,
A másik hazába meglátjátok őket.

Barátnőim, kikre az élet mosolyog,
Ne ismerjétek meg soha a bánatot.
Rokonok, szomszédok, áldjon ég titeket,
Mondjatok egy imát a koporsóm felett.

Szent rózsafüzérben itt maradt társaim,
Nem szőhetem tovább veletek imáim.
Foglaljatok be majd imátokba engem,
Én is fogok kérni hosszú éltet nektek.

Már több szavam nincsen, életemnek vége,
Vigyétek koporsóm temető kertjébe.
Nem jön oda velem se bú, se fájdalom,
Az örök hazában béke van, s nyugalom.

Áldjon titeket ég, akik itt maradtok,
Dicsérjétek Jézust, szent nevét áldjátok.

Drótos J. Ferenc búcsúztatója. Abod, 1964.01.14.

Eljöttél koporsóm, már nagyon vártalak,
Mert a szenvedőknek te nagy nyugalmat adsz.
Sokat szenvedtem, míg elértem célomat,
Míg befejezhettem ezt a vándor utat.

Mert ez csak vándorút, mindenki számára,
Elvisz a koporsó az örök hazába.
Ott nem lesz szenvedés, sem sóhaj, sem bánat,
Örök békéje van a másik hazádnak.

Sok jaj szó ajkamon, sok verejték nagyon,
Hosszú volt az út, míg ide értem, nagyon.
Az én karjaimnak rég nincs már ereje,
Az én életemnek rég nincsen öröme.

Tizenöt év óta élek összetörten,
Jó feleségemnek rég nem segíthettem.
Ő nagyon küzdve élt, mert rabláncon voltam,
De bele kellett nyugodni sorsomba.

Csak 66 év volt, ennyi volt az egész,
Volt egy kis öröm, de sok a szenvedés.
De most már a rég várt szabadulás itt van
Boldogan pihenek csöndes koporsómban.

Csak sajnálom azért, kik szerettek engem,
Kik ápoltak sokat, fáradoztak értem.
Drága kis családom, hallgassatok még meg,
Nem lesz már több szavam, örökre elmegyek.

Kedves feleségem, elmúlt már minden,
Nem panaszkodom már, meggyógyított Isten.
De ne félj, nem leszel te árva, elhagyott,
Fog téged szeretni három jó leányod.

42 esztendőt éltünk együtt itten,
Az életnek terhét hordoztuk békével.
Ha megbántottalak, bocsáss meg most nekem,
Drága feleségem áldjon meg az Isten.

Regina jó lányom ne siess már hozzám,
Meggyógyított Isten, nem panaszkodom már.
Szép családod adjon sok örömet neked
Áldjon meg az Isten örökre titeket.

Anna kedves lányom, kicsi családoddal,
Legyen szép éltetek, ne küzdjetek gonddal.
Isten áldó keze legyen tirajtatok.
Ő legyen veletek, ő vigyázzon rátok.

Legkisebb lányom, Ilon jó gyermekem,
Töröld le a könnyed, a szíved ne fájjon,
Mert a jó Istennek lesz tirátok gondja.
Megsegít ő téged, minden bajodban.

Szeretett két vőm, most már csak annyit kérek,
Hogy az árvát ti is nagyon szeressétek.

Megáld érte Isten, csak benne bízzatok,
Azt kívánom nektek, legyetek boldogok.

János, jó unokám, külön szólok neked
Mert most már igazán minden gond a tied.
Fiatal vagy még, de a jó Isten vezet,
Minden utadon ő segítsen téged.

Marika unokám, együtt jó férjeddel,
Ne küzdjetek gonddal, éljetek békével.

Még nyolc unokám van, 4 kis feslő rózsa,
Adjon Isten örök mosolyt az ajkukra.
Én meg nagyapai áldásomat adom
Éljetek boldogan ezen a világon.

Tercsa, Józsi, Lajos, Marcso jó testvérek
Tudom, hogy fáj értem a ti jó szívetek.
Utolsó csókomat vegyétek szívesen,
Jó családotokkal áldjon meg az Isten.

Minden földi jóval áldjon meg titeket,
Egykor majd a mennyben legyen a helyetek.

Kedves jó sógorok, sógornők jöjjetek,
Tudom, hogy nektek is fáj most a szívetek.
Látjátok már én itt mindent befejeztem
Oda megyek, honnan visszatérés nincsen.

Nász és nászasszonyok, szavam hallgassátok,
Gyászos koporsómra tegyetek virágot.
Legyen az Miatyánk, Üdvözlégy Mária,
Ez a mennyországnak a legszebb virága.

Kedves keresztkomám, és komaasszonyom,
Jó keresztgyermekem, tihozzátok szólok.
Utolsó üdvözlet, menni kell már nekem, menni kell már nekem
Legyen tivéletek a Jóságos Isten.

Kedves jó rokonok, szomszédok, vendégek,
Mind-mind, akik az én koporsómra néztek
Látjátok, csak ennyi, amit elvihetünk,
Mert az arany és kincs ott már nem kell nekünk.

Nincsen már több szavam, koporsóm fogjátok,
Vigyetek síromba, hogy elhantoljatok.
Ne hulljon könnyetek, feledjetek engem,
Dicsértessék Jézus, mindörökké ámen.

Drótos Józsefné nagyon sok, itt közölt búcsúztató szövegnek volt a szerzője. A *„Hol vagy, én szerelmes Jézusom”* kezdetű egyházi énekre énekelte például ezeket a búcsúztatókat:

Drótos Józsefné által írt halottbúcsúztatók:

Dobos Zoltánné búcsúztatója

Szomorún kelt a nap a szerdai napra
Gyászos hír futott fel végig a faluba.
Egy hűséges hitves, drága édesanya
És szerető gyermek a szemét lezárta.

Mert hogy nem volt beteg, senki nem gondolta,
Hogy egy pillanat és örökre itt hagyja
Drága kis családját, szerető jó férjét,
Kiket úgy szeretett, két kedves gyermekét.

Arra nem is gondolt, hogy többé nem látja
Drága jó szüleit és kedves anyósát,
Hogy a halál ily kegyetlen lesz hozzá,
Hogy ily váratlanul veti rá hálóját.

Az Istennek titka kifürkészhetetlen,
Hogy mikor szólít ki, nem tudja senki sem.
Az én életemnek gyertyája elégett,
Az ítélő bíró színe elé megyek.

De úgy fáj a szívem, hogy már el kell menni,
Drága enyéimtől most már el kell válni.
Megkezdem hát búcsúm, de hogy is búcsúzzak,
Hogy is titkoljam el tőlük fájdalmamat.

Zoli, drága férjem, hogy hagyjalak itten,
Ilyen fiatalon, egyedül, özvegyen.
Nem lesz kivel osztanod örömöd, bánatod,
Hogy segítsen Isten, érted imádkozok.

Kedves jó, hű párom, megköszönöm néked,
Bánatát s örömét a 25 évnek.
Egymásnak segítve, megosztva jót, rosszat,
Így tettük széppé a gonddal telt napokat.

Mikor elindultam erre a nagy útra,
Nem zárhattalak be gyenge karjaimba,
Mert én téged nagyon- nagyon szerettelek,
De már el kell válni, az Isten áldjon meg.

De ne csüggedj, nem fogsz egyedül maradni,
Van két jó gyermekünk, fognak ők szeretni.
Én is fogok sokat imádkozni érted,
Hogy adjon még Isten néked sok örömet.

Zolikám, Zolikám, egyetlen-egy fiam,
Nem gondoltad, ugye, hogy jó anyád itt hagy.

Most éled, jó fiam a legszebb napokat,
Én nem örülhetek többé már azoknak.

Ha majd oltár előtt hűséget fogadtok,
Én az Úr Jézustól áldást hintek rátok.
Mert csak úgy nyugszik meg jó anyai szívem,
Ha boldognak látom szeretett gyermekem.

Évikém, most téged kérlek szeretettel,
Hogy egyetlen fiam helyettem is szeresd.
Karold őt magadhoz, hogy ne legyen árva,
Szálljon rátok bőven az Isten áldása.

Ilikém, Ilikém, drága jó kislányom,
Tudom, hogy nagyon fáj az én elvállásom.
De kedves gyermekem nyugodj bele abba,
Mert, hogy ez így történt, Isten így akarta.

Tudod én is vártam azt a boldog napot,
Hogy kis unokámat karjaimba zárom
Most már csak az égből nézek le reátok,
Kérem az Úr Jézust, küldjön áldást rátok.

Feri, drága jó vőm, most már téged kérlek,
Kicsi családodat helyettem is szeresd
Én mindkettőtöket szívemből szeretlek,
Azért is oly nehéz elmenni tőletek.

Kedves gyermekeim, még most arra kérlek,
Édes apátokat nagyon szeressétek.
Karoljátok fel őt, hogy ne legyen árva,
Szálljon rátok bőven az Isten áldása.

Apám, édes apám, drága édes anyám,
Enyhítsen az Isten szívetek fájdalmán.
Ne felejtsetek el soha, soha engem,
Kedves jó szüleim, áldjon meg az Isten.

Kedves jó anyósom, most már én elmegyek,
A kis házunk gondja most már a tied lesz.
Ha megbántottalak, énnekem bocsáss meg,
Drága jó anyósom az Isten áldjon meg.

István, jó testvérem, azt kívánom néked,
Kedves családodban legyen sok örömed.
Adja az ég bőven rátok az áldását,
Mondjatok el értem Istenhez egy imát.

Összes jó rokonok, szomszédok, vendégek,
Gyászos koporsómra virágot tegyetek.
De olyan legyen, mely nem hervad el soha,
Legyen az Mi Atyánk, Üdvöz légy Mária.

Most már nincs több szavam, mindent befejeztem,
Vigyetek síromba megpihenni engem.
Fájdalmas Jézusom, fogd meg a kezemet,
Vezess fel a mennybe, atyámhoz engemet.

Timkó László búcsúztatója (dal: Készül a mennyország)

Hol vagyok, mondjátok, mi ez a sötétség,
Miért kell itt hagynom e világ örömét?

Világ örömében két kedves lányomat,
Akik széppé tették öreg napjaimat.

Te hideg koporsó, mindenki fél tőled
Rettegi a halált minden bűnös lélek.
Ó de én nem félek, mert Jézushoz megyek,
Aki megbocsátja minden bűneimet.

Csak a két kis család ne volna én nékem,
Akikért oly nagyon fáj apai szívem.
De szerettem őket, mégis itt kell hagynom,
Mit mondjak tinéktek, kedves két jó lányom?

Ez a néhány szó már most az utolsó lesz,
Megyek én is oda, hol örök az élet.
Mennyi idő múlt már, hogy vár rám anyátok,
Mert régen egyedül jártam e világot.

Nem voltam egyedül, ó miért is mondom,
Sok örömet szerzett drága két leányom.
Hallgassatok reám, már csak egyszer szólok,
Titőletek most már örökre elválok.

Margitkám, mit mondjak neked jó gyermekem,
Jó férjeddel nagyon sokat tettél értem.
De jó szíveteket kérni sem kelletett,
Mert ti nekem mindent örömmel tettetek.

Annuskám, jó lányom nem vagyok már beteg,
Megszabadított már jó Atyám engemet.
Férjed s gyermekiddel legyetek boldogok,
Én az Úr Jézustól áldást kérek rátok.

Összes unokáim koporsómhoz jertek,
Mire egy koszorút imából kössetek.
Vegyétek áldásom szívből adom rátok,
Kedves unokáim legyetek boldogok.

Kedves dédunokák, azt kérem tőletek,
Nagyapa sírjára virágot tegyetek.

Ha imára zendül majd kicsi szívetek,
Legyen néha-néha dédapa veletek.

Összes jó rokonok szomszédok jöjjetek,
Gyászos koporsómra virágot tegyetek.
De olyat, amilyen nem hervad el soha,
Legyen az Miatyánk, Üdvözlégy Mária.

Most már Égi Atyám, tehozzád esdek,
Sok gyarlóságomért ne büntess engemet.
Bocsáss meg énnekem, végy fel országodba,
A tieid közé állíts jobb oldaladra.

Tóth Sz. Ferenc búcsúztatója

Szomorú hír futott végig a faluba,
Fájdalmasat kondult a templom harangja,
Mert egy szerető férj és egy édesapa,
Előttünk itt fekszik gyászos koporsóba.

Mert hogy nem volt beteg, senki sem gondolta,
Hogy egy pillanat és örökre itt hagyja
Kedves feleségét, drága két gyermekét,
Három unokáját, négy kedves testvérjét.

De úgy fáj a szívem, hogy már el kell menni,
Drága enyéimtől most már el kell válni.
Megkezdem hát búcsúm, de hogy is búcsúzzak,
Hogy is titkoljam el tőlük fájdalmamat.

Drága feleségem, hogy hagyjalak itten,
Ilyen fájdalomba, egyedül özvegyen?
Nem lesz kivel osztod örömöd-bánatod,
Hogy segítsen Isten, érted imádkozok.

Tudom, hogy nehéz lesz a kereszt számodra,
Jézus is háromszor esett el alatta.
Mennyei szent Atya erőt adott hozzá,
Neked is ad erőt csak ő benne bízzál.

Kedves feleségem, megköszönöm néked,
Bánatát örömét a harminchét évnek.
Egymásnak segítve, megosztva jót, rosszat
így tettük széppé a gonddal telt napokat.

De ne csüggedj, nem fogsz egyedül maradni,
Van két jó gyermekünk, fognak ők szeretni.
Én is fogok sokat imádkozni érted,
Hogy adjon még Isten néked sok örömet.

Margit kedves lányom, Laci drága jó vőm,
Örökre megyek el, búcsúzószó nélkül.

Jaj, pedig de sokat kopogtam hozzátok,
Lezárta már a sír előttem ajtótok.

De szívemből soha nem zárlak ki titeket,
Isten színe előtt könyörgöm értetek,
Hogy vigasztalja meg bánatos szívetek,
Kis családotokba leljetek örömet.

Ferikém, Ilikém két drága gyermekem,
Tudom, hogy nagyon fáj a szívetek értem.
Egyforma sorsotok a bánatnak terén,
Mert még fájós a seb, ami nem régen ért.

Ketten kérjük most már az egeknek urát,
Gyógyítsa meg nektek szívetek fájdalmát.
Kicsi Norbertkába legyen örömetek,
Lelkünkért Istenhez egy imát küldjétek.

Félig kinyílt rózsa, két kicsi bimbócska,
Három kis unokám nem lesz már nagyapa.
Úgy örültem nektek, mind a hármatoknak,
Mert már alig vártam, hogy megláthassalak.

Kedves gyermekeim, még most arra kérlek,
Édesanyátokat nagyon szeressétek.
Karoljátok őt fel, hogy ne legyen árva,
Szálljon rátok bőven az Isten áldása.

Gajdos János nászom és jó nászasszonyom,
Tőletek sem megyek, míg búcsút nem mondok.
Áldjon meg az Isten, kísérjetek oda,
Hol betakar sírom, ott van az új haza.

Dobos Zoltán nászom ó neked hogy mondjam,
Hogy szívednek sebét újra megnyitottam.
Ne hulljon rám könnyed, felejts el engemet,
Családoddal együtt az Isten áldjon meg.

János kedves bátyám, látod már én elmegyek
Oda, honnét vissza soha nem jöhetek.
Azt kívánom néked drága jó testvérem,
Összes családoddal áldjon meg az Isten.

Másik jó testvérem Emma, hozzád szólok,
Férjed s családoddal legyetek boldogok.
Küldjétek egy imát az egek urához ,
Hogy fogadja lelkemet mennyei trónjához.

Mária jó húgom, Pál kedves sógorom,
Ugye fáj nektek is az én távozásom?
Azért adjatok hát most egy szál virágot,
Mondjatok el értem egy szép imádságot.

Jenő kedves öcsém, már csak egyszer gyere,
Mert már betakar a koporsó fedele.
Már csak annyit mondok néked, jó testvérem,
Kedves családoddal áldjon meg az Isten.

Unoka öcséim, Ferenc, Zoltán, Gábor,
Anyátokhoz megyek ki, már rég itt hagyott.
Ketten kérjük Jézust, az egeknek urát,
Rátok s családtokra hintse szent áldását.

Nagy Sándor jó komám és komaasszonyom,
Tőletek sem megyek, míg el nem búcsúzom.
Látjátok, már nekem be van itt fejezve,
Nyitva van a sírom temető kertjébe.

Kereszt fiam Lajos, kedves családoddal
Segítsen az Isten minden dolgotokban,
Azt kívánom nektek, legyetek boldogok,
Értem néha-néha egy imát mondjatok.

Anna keresztlányom, szerető férjeddel
Jertek koporsómhoz most, hagy búcsúzzak el.
Legyen örömetek kicsi lányotokba,
Mennyben, pedig vár rátok egy kicsiny angyalka.
Lackó Géza koma, kedves családoddal
Soha ne küzdjetek gonddal és bajokkal.

Az égnek áldása maradjon rajtatok,
A ti életetek legyen mindig boldog.

Ifjú Bence István ifjú Medve József,
Gyászos koporsómra virágot tegyetek.
De olyat ami nem hervad el soha,
Legyen az Miatyánk, Üdvözlégy Mária.

Rescsánszki József és Pogány Mihályné,
Bajusz Béláné, Rescsánszki Istvánné.
Kedves családjukat az Isten áldja meg,
Rólam egy imával emlékezzenek meg.

Polácsik János és István, kedves sógorok,
Rátok, családotokra áldás béke szálljon.
Áldjon meg az Isten egyenkint titeket,
Legyen örömetek még sok az életben.

Petlánszki Istvánné kedves családoddal,
Ne küzdjetek soha búval és bajokkal.
Bencze István, nektek szívemből kívánom,
Családod körében legyen boldogságod.

Kolosai István nászom, családoddal
Vigasztaljon Isten nagy bánatotokban.
Ki megszomorított, az ad vigaszt nektek ,
Csak benne bízzatok ő vigasztalhat meg.

Özv. Pozsga Imréné, most téged hívlak,
Szerető nagynénénk az Isten áldjon meg.
Most még özv. Barna Józsefnéhez szólok,
Imádkozzál értem, legyek égben boldog.

Kolosai István és Szabó Józsefné,
Kedves rokonaim áldjon titeket ég.
Gál József, jó szomszéd, és Béres Lászlóné,
Ha én el is megyek, el ne felejtsetek!

Idős és fiatal Szemánszki Jánoshoz,
Kedves családjuktól örökre búcsúzok.
Életeteknek ege mindig derűs legyen,
Azt kívánom nektek, éljetek békében.

Összes nem említett rokonok, vendégek,
Kik most az utolsó utamra kísértek,
Nézzétek koporsóm, látjátok csak ennyi,
Ez a földi vagyon, mit el lehet vinni.

Ötvenhét év, ennyi volt az én életem,
De most már e földön mindent befejeztem.
Atyám, vedd magadhoz én bűnös lelkemet,
Állíts jobb oldaladra, bocsásd meg vétkemet.

Nincsen már több szavam, búcsúm befejeztem,
Fogjátok koporsóm, vigyetek el engem.
Hol édes pihenni, temető kertjébe,
Dicsértessék Jézus, áldassék szent neve.

A temetési szertartás alatt a koporsó két oldalán szentelt gyertyákat helyeztek el, a templomi gyertyatartókban. A búcsúztatás után a pap felszólította a híveket, hogy csókkal búcsúztassák el az elhunytat. Ez azt jelentette, hogy a keresztet körbeadták, amit jelképesen megcsókolt mindenki. Ezt követően a koporsót a temetőbe kísérték.

A TEMETÉSI MENET

A koporsót három rúdra helyezték, majd lábával kifelé kivitték az utcára, úgy, hogy az úton is megőrizték ezt a helyzetet. A rózsafüzéres asszonyt a kapuig a társulati tagok vitték, itt adták át a koporsót az erősebb férfiaknak. Ha messze volt a temetőtől a halottas ház, a halottvivők váltották egymást.

A temetési menet élén vitték a vezérkeresztet, majd ezt 8 lobogó követte. A vezérkeresztre a gyászolók egy kendőt tűztek, amit a templomba hagytak a temetés után, az el nem használt gyertyákkal együtt. A lobogók után vonult a papság, utánuk vitték a kis keresztet, amit a sírra tűztek. A koporsót a kis kereszt után vitték, amely mögött közvetlenül a halott családja haladt. Őket követték a rokonok, ismerősök. A koporsó két oldalán vitték a két templomi gyertyát.

A kis gyerekek temetésén két kis lobogót vittek elől, a vezérkereszt után. A lobogókat fehér ruhába öltözött koszorús lányok tartották a kezükben. Úgy öltöztek, mintha esküvőre mentek volna.

A rózsafüzér-társulati tagoknak külön lobogó járt, amelyre öt fekete szalagot erősítettek. Az öt szalagot öt asszony tartotta a kezében. A gyászmenet énekelve haladt keresztül a falun.

Az elhunytat általában a rokonai mellé temették. Nem kapott helyet a temető megszentelt földjében az, aki öngyilkos lett, valamint a „kereszteletlenek". A kereszteletlen gyermeket a temető garádjába, az akasztottat azon kívül temették el. Ezzel a túlvilági sorsukat jelenítették meg, hiszen a keresztény dogmák szerint a kereszteletlen kisgyermekek a mennyország küszöbén várakozhatnak, de a halálos bűnben meghaltak a pokolba jutnak.

A koporsót köteleken eresztették le a sírgödörbe, fölé deszkákat helyeztek (ma paplant). A koporsóra dobták a legközelebbi rokonok koszorúit, a koporsó mellett hordozott gyertyákat, és a szertartás alatt elégett tömjén hamuját, ezekkel a szavakkal: „Testvérünk, örök emlék neked."

A sír földelése előtt a szertartáson résztvevők mindegyike egy-egy marék földet vagy kis rögöt dobott a lévő koporsóra. Ezután következett a sír behantolása.

A TOR

A halottas háznál az udvarra asztalokat állítottak, borral, pálinkával, fonott kaláccsal kínálták meg a torba látogatókat. Manapság már többféle ételt kínálnak a fent említettek mellett: fasírtot, kolbász, sós süteményeket. Újabban a tort a kultúrteremben tartják.

A torban részvétet nyilvánítottak a családnak, elbeszélgettek a néhai érdemeiről, végezetül együtt elmondtak három „Miatyánkot" és három „Üdvözlégyet", hogy a halott nyugodjon békében.

A tor utáni éjszaka a torból maradt kalácsból és borból az asztalon hagytak egy-egy adagot, hogy a hazalátogató halott is egyen és igyon. Ugyanis az a hit élt, hogy a temetés utáni első éjszaka a halott hazalátogat.

A LÉLEKRŐL ALKOTOTT KÉPZETEK

A temetkezési szokások több eleme is arról vall, hogy hittek a lélek túlvilági életében. Az erről alkotott képekben keverednek a keresztény és a babonás elemek. A túlvilági létet a földi életnek megfelelően képzelték el, úgy tartották, hogy a léleknek ugyanazon szükségletei vannak, mint az embernek. Ennek megfelelően néhányan még a temetőbe is hordtak ételt az elhunyt sírjához. Ez persze mindig elfogyott, az étel vivője pedig úgy hitte, hogy azt a halott ette meg.

Mint már említettük, a terhes anyához gyerekruhát is raktak a koporsóba.

Ez a hiedelem erősítette azt a hitet, hogy a földi élet folytatódik a túlvilágon. Úgy tartották ugyanis, hogy a koporsóba rakott tárgyakat a halott használni fogja.

Előfordult, hogy a szekrényben megzördültek a poharak. Ezt a visszajáró halottnak tulajdonították. A halál után a lélek ugyanis bolyong, amíg meg nem találja a helyét olykor hazalátogat.

Volt, aki látta, hogy visszajött a halott. Ha valami indokolatlanul leesett, megmozdult, vagy hangokat hallottak, azt mondták, hogy a lélek itt járt. A lélek visszajárását azzal magyarázták, hogy még misére van szüksége, azért zaklatja a földieket.

A lélek hogylétéről, az esetleges további tennivalókról a „putnoki jósnőnél tudakolóztak".

Megkérdezték tőle, hogy mit kíván a halott; ha síremléket készíttettek, vajon örül-e neki az elhunyt. Egyesek hittek a jósnő látomásainak, igyekeztek betartani az egyes utasításokat, mások viszont szemfényvesztésnek tartották tevékenységét.

GYÁSZ, MEGEMLÉKEZÉS A HALOTTRÓL

A gyász idejét az határozta meg, hogy kinek milyen halottja van. Közelebbi rokont egy évig gyászoltak, távolabbit egy hónapig, vagy csak egy hétig. Ha idősebb asszonynak halt meg az ura, vagy gyermeke, a gyászruhát haláláig nem vette le.

A gyász nem csupán a fekete ruha viselését jelentette. A gyászolók tartózkodtak a mulatozástól. Ha lakodalomba hívták őket, az ajándékot elküldték, de ők maguk nem mentek el. Mostanság már elmennek fekete ruhában, de nem táncolnak.

A temetés után harminc napos misére adtak, ami komoly kiadást jelentett. A hozzátartozók közül sokan koszorú helyett misére adtak. Ez ma is jellemző.

A halál után egy évvel kiharangozták az elhunytat, mintegy megemlékezésképpen. A halott születésnapján, névnapján feldíszítik a sírt, minden szombaton virágot visz, aki teheti, hogy vasárnapra legyen friss virág a síron. Az évfordulókon misére is adnak, vagy könyörgést végeztetnek a pappal.

Halottak napján mindenki feldíszíti a hozzátartozója sírját, a faluból messzire szakadt rokonok is visszatérnek, hogy emlékezzenek őseikre. Ilyenkor panahida imádságot mondanak a megholtakért.

SÍRJELEK

Régen a katolikus temetőben egyszerű fakeresztek voltak, esetleg akinek tellett, kőből faragott síremléket csináltatott. Egyedül a jegyzőnek volt márvány sírjele. Manapság itt is a betonból készült síremlékek terjedtek el, amit sok idős ember még életében elkészíttet.

A Karácsonyi ünnepkör

Jeles napok

SZENT MIKLÓS NAPJA (DECEMBER 6.)

Ezen a napon szokás volt a templomba ajándékot vinni a pap részére. Az ajándékot csirke, tojás, szőlő, mák, dió, alma, körte képezte. A pap ezeket az ajándékokat a mise végén megáldotta. A mise után aztán a harangozó elvitte a paphoz. Ez a szokás még ma is él.

Sokak visszaemlékezése szerint a faluban mindig volt Mikulás. Az 1930-as években még minden utcának volt egy Mikulása, akit a gyerekek nagyon vártak, de féltek is tőle. Az ajándékok ekkor még egészen apró, jelképes dolgok voltak, bár ezek akkor igen nagy dolognak számítottak. Ezeket a szülők adták a Mikulásnak (alma, dió, pántlika kislányoknak stb.). Az 1950-es évektől azonban már az a szokás kezdett terjedni, hogy a Mikulás csak a családhoz ment, illetve egy rokonsági körben csak egy Mikulás járt (általában keresztapa vagy keresztanya).

A gyerekek Mikulás viliakor kipucolták cipőiket, amelyeket aztán kitettek az ablakba, hogy abba várják az ajándékot, ami rendszerint reggelre meg is érkezett.

A nagylány, akiknek már szeretője is volt, nagy csizmát tett ki az ablakba, ezzel is jelezve, hogy neki szeretője van. A szeretője ebbe tett neki ajándékot.

Az 1960-as évektől az iskolában volt a Mikulás ünnepség. Ide már a falu Mikulása jött és a gyerekek műsorral készültek, úgy várták a Mikulást. A Mikulástól (boltban vásárolt) csomagot kaptak. Az iskolai és a családi Mikulás szokása ma is él.

LUCA NAP (DECEMBER 13.)

Luca előtt megkezdődik a házak kitakarítása, meszelése. Ennek is védő szerepet tulajdonítottak, de már a karácsonyra való készülődést is jelképezte, hiszen karácsonyra ragyogni kellett a háznak. Ezen a napon megpróbálták a házat és az istállót védeni a rontástól, boszorkányoktól.

Az ajtót szentelt gyertyával vagy fokhagymával „megkeresztelték”, de előfordult az is, hogy szenteltvízzel „írtak rá” valamit, vagy azzal keresztelték meg az ajtófélfát. Állítólag a szentelt vízzel írást csak a boszorkányok látták.

Ha a tehén nem adott tejet, vagy rúgott, akkor – úgy tartották – megrontotta a boszorkány. Ilyenkor a gazda elkezdte verni az ólajtót, amire aztán megjelent a tehenet megrontó boszorkány.

A faluban senki nem öltözött fel Lucának, féltek tőle.

Luca-széket is ezen a napon kezdik el készíteni. A háromlábú kisszék 11 darabból állt. Naponta egy-egy darabot tettek hozzá. Szentestére készült el és ekkor vitték fel a templomba. Ha gazdája ráállt, észrevette, hogy ki a boszorkány. Szenteste a boszorkányok félrehajtott fejjel mentek be a templomba, mert szarvuk volt és csak így fértek be.

Mikor a szék készítője vitte a templomba a széket, mákot szórt le, hogy miközben kergeti őt a boszorkány, ne érje utol, mert a boszorkánynak az elpergetett mákot össze kellett szednie útközben.

A faluban egyébként senki nem látott még ilyen széket, nincs is tudomásuk arról, hogy valaki is a maga készítette Luca-széket elhozta volna a szentestei misére, és ráállva meglátta volna a boszorkány(oka)t.

A szájhagyomány úgy tartja, hogy a falunak az 1700-as években volt egy boszorkánya. Ezt a boszorkányt Szterancsihának nevezték. Ez a lány állítólag abban különbözött a többi lánytól, hogy furcsán beszélt, állandóan izgett-mozgott; izgatott volt. A falu, boszorkányságáért halálra kövezte. Szterancsiha halála után sem nyugodott, visszajárt kísérteni az élőket. A kocsmából későn hazaindulókat eltérítette útjukról. A gazdasszonyok levesét elsózta vagy televetette kendermaggal. Mivel a falu nem tudott nyugodni, kiásta a holttestet, ami ekkorra megfordult a koporsójában. A holttestet aztán elvitették Torna várához, ahol hét pap szentelte be a sírt. Szterancsiha ezután a faluba nem jött, de a tornai vár oldaláról nagy kövek zúdultak az útra, és az emberek hallani vélték, amint Szterancsiha mondja: „Megálljatok, abodiak!” Ezen a napon nem volt szabad babot főzni, mert aki babot evett „kilíses” (kiütéses) lett tőle.

E napon szokás volt még a gazdasszonynak szénvonóval megpiszkálni a tyúkokat, és hordóról levett abroncsból etetni őket, miközben a gazdasszony mondogatta: „tojjál, kotyogjál!”

Ehhez a naphoz időjárási hiedelem is fűződik. Luca naptól naponta figyelték az időjárást karácsonyig. Minden egyes nap egy hónapot jelölt. Azt tartották, hogy amilyen az adott nap, olyan lesz az adott hónap az évben. Pl., ha az adott napon esett, akkor esős lesz az a hónap is.

A lányok ezen a napon egyébként tojás nélküli derelyét főztek. Minden lány tizet csinált. Ezekbe kis papírkákat raktak. A papírokon fiúnevek voltak. Amelyik derelye aztán először megjelent a víz tetején, azt kikapták, hogy a benne lévő papírdarabkáról leolvassák a leendő férjük nevét. Szokás volt ezen a napon megrázni az eszterhajat (zsupfedőt) is. A lányok kitartották kötőjüket, és ami belepergett az jelezte a lányok további sorsát. Ha gabona pergett: férjhez megy, ha pondró: megkurvul.

Szokás volt még a lányoknál az ólomöntés is: ólmot olvasztottak és azt öntötték a kulcs karikájának a nyílásába. A megszilárdult alakzat mutatta, hogy milyen foglalkozású lesz a lány férje.

- kasza: kepés
- kis szög: suszter
- nagy szög: ács
- balta: favágó

A lányok ezeket a „férjjövendölő” szokásokat együtt, egy csoportban, az egyik lányos háznál végezték.

Ma már csak az öregek emlékezetében él a Luca-nap és a hozzá kapcsolódó hagyományok.

ISTVÁN NAP (DECEMBER 25.)

A faluban nem túl gyakori név, de azért megtalálható. Ezen a napon mise után köszöntik az Istvánokat, fel is emelték őket a magasba. Komák, sógorok jártak köszönteni az Istvánokat, még más faluba is elmentek. Ma ugyanolyan a névnapi köszöntés, mint a többi névnap esetén.

A tél még ki akarja adni mérgét, de már nincs sok ideje.

SZILVESZTER (DECEMBER 31.)

A mulatozás, bolondozás napja. A faluban nincs különösebb sajátossága. A legények éjfélig a kocsmában mulatoztak, éjfélkor elindultak újévet köszönteni. Később a lányok is bekapcsolódtak ebbe a mulatozásba, amely báli formát öltött.

Ma is bálban vigadoznak a fiatalok ezen az éjszakán.

A böjti időszak

Karácsony előtt négy héttel kezdődik (Miklós nap utáni vasárnappal) karácsony viliáig tart. Szigorú böjti napok: szerda, péntek.

A többi nap imádsággal kiváltható. Ez a böjti időszak nem olyan szigorú, mint a húsvét előtti, így vasárnaponként hús is ehető. A böjt kezdő napján fahamuval kisúrolják a fazekakat (ez a lúgozás). A böjtre minden család olajat üttet magának, a saját maga által termelt napraforgóból. Mivel a falunak volt olajütője, így egyszerre csak egy böjti időszakra üttetett magának olajat a család, mert a következő böjtig az megavasodott.

Egy átlagos családnak egy böjti időszakra 5-6 liter olajra volt szüksége. A böjtben állati eredetű termékek fogyaszthatók voltak (tojás, tej, túró, vaj), bár igyekeztek azt is elkerülni.

NAGYBÖJTI ÉTELEK:

Krumpli haluska, hajában sült krumpli, tésztafélék (lekvárral, mákkal, dióval), zsámiska, málé, puliszka, görhő (kukorica darából); mártás, straszanka, laksa, pirítós.

A hét egyes napjainak jellegzetes ételei is voltak:

- hétfő: krumpli leves
- szerda, péntek: bab
- csütörtök: „lábatlan tyúk” (tojás+liszt)
- szombat: zsámiska (túróval, lekvárral, tejjel, vajjal, cukorral, savanyú káposztával)

A nagyböjtben nincs mulatozás. Az asszonyok nagyböjtben kezdik el hordozni a Szent Családot, minden este más házhoz viszik és ott imádkoznak. Utolsó este, karácsony viliáján a templomba viszik. A Szent Család imádását december 15-e és 24-e közötti időszakban végzik ma is (utóbb már csak az idősebb asszonyok részvételével). A böjtölés szokása is már csak az idősek körében él, a fiataloknál teljesen megszűnt.

Karácsony napja

A falu lakói úgy emlékeznek, hogy karácsonyfa mindig is volt a faluban. Igaz, hogy nem mindig fenyő volt, hanem boróka, de előfordult olykor-olykor, hogy kisebb bokor, pl: kökény. A karácsonyfát általában a sarokba állították vagy a lócára tették. Volt, hogy a plafonba függesztették (onnan lógott lefelé).

Régebben nagyon szerényen díszítették a karácsonyfát. Nem volt szaloncukor, helyette fényes papírba csomagolt diót, bobajkát akasztottak rá vagy házi sütésű kis díszeket, esetleg pattogatott kukoricát fűztek fel. Sokszor cérnaszálra fűztek papírszalagokat vagy apróra vágott szalmaszálakat. Azonkívül még 4-5 gyertya is felkerült a fára. Ezeket aztán Szenteste, vacsora előtt gyújtották meg.

Ajándékozásra nem került sor, csak az első világháború után terjedt el ez a szokás. Eleinte ez is szerény kereteket öltött.

Karácsonykor szalmát vittek a házba, az asztal alá tették, ezzel jelképezve, hogy a kis Jézus is ezen feküdt. Az öregek egész karácsonyban a földön lévő szalmában aludtak.

Az ajándékozás elterjedésének kezdetén, az 1930-as években még szegény idők voltak. Az öregek ebbe a szalmába dugtak el a gyerekeknek almát, diót. Ezek is ajándéknak számítottak, hiszen ilyeneket sem lehetett minden nap enni.

Karácsonytól vízkeresztig nem volt szabad szalmával meggyújtani a tüzet, nehogy a kis Jézus alól kivegyék. Ez idő alatt sepregetni sem lehetett. A későbbiekben ez a szokás elmaradt. A hatvanas években még előfordult, hogy néhány öreg ember a szalma előtt térdre borulva imádkozott, de már nem aludt benne éjjel. A mai fiatalok már nem is hallottak erről a szokásról.

Viliakor a trágyát sem volt szabad kivinni az állatok alól, csak egy kis száraz szalmát szórtak rá. Az asszonyok már a böjti időszakban, december 15-től a Szent családdal járták a falut, kilenc napon át. A kilencedik napon vilia este az éjféli misére vitték a Szent családot. Közben énekeltek: „Szállást keres a szent család."

KARÁCSONYI ASZTAL:

Egy tálban mindenféle gabona volt, amely a bőséget jelképezte. A tál mellé egy kenyeret raktak- ez tulajdonképpen kérés volt a jó Istenhez, hogy jövőre is legyen.

A családtagok körülállták az asztalt, mindenki magában imádkozott. Először a gazda ült le, majd a többiek. A gazda azt kérte, hogy a következő évet is ilyen erőben és egészségben megérjék.

A vacsora előtt mindenki bekapott egy mézbe mártott fokhagyma gerezdet, majd, hogy ne csípjen, rá egy kis cikk kuhandot (kalács). Ez védett a rontástól.

Azután a bobajka következett, ami egy nagy tálban az asztal közepén volt. Mindannyian a közös tálból ettek. Szokás volt még karácsonyra pipist sütni, ez kelt tésztából készült és madárka formája volt. Ezzel főleg a kántálókat ajándékozták meg.

KÁNTÁLÁS

Vacsora után indultak kántálni. Általában az azonos korúak, neműek egy-egy csoportban (lányok, legények, gyerekek). Ezek kb. 10-20 fős csoportok voltak. Útközben is végig énekeltek:

Pásztorok keljünk fel,
Hamar induljunk el.
Betlehem városába,
Rongyos istállócskába.
Siessünk, ne késsünk.
Még az éjjel Betlehembe érhessünk.
Mi Urunknak tiszteletet vihessünk.

Csillag gyullad magas égen,
Égi sereg jön az égen.
Örömhírét hozza nekünk,
Ma született üdvözségünk,
Megváltónk.

Betlehem kis városában,
Elhagyatott istállóban,
Született a kis Jézuska.
Mindnyájunknak Megváltója.
Valóban.

Nincsen bíbor,
Hanem jászol.
Hideg szalmán nagyon fázol,
Isten gyermek értem szenvedsz,
már mint kisded nagyon szeretsz,
Jézusom.

Mit adhatnék vissza néked?
Mi legyen a hála érte?
Itt a szívem neked szánom,
Lépj be rajta én kitárom.
Légy ura.

***

Pásztorok, pásztorok örvendeznek.
Sietnek Jézushoz Betlehembe.
Köszöntést mondanak a kisdednek,
Ki váltságot hozott az embernek.

Angyalok szózata minket is hív.
Értse meg ezt tehát minden hű szív.
A kisded Jézuskát mi is áldjuk,
Mint a hü pásztorok magasztaljuk.

Üdvözlégy kis Jézus! ki miértünk
Születve váltságot hoztál nekünk.
Meghoztad az igaz hit világát,
Megnyitád szent Atyád mennyországát.

Dicsőség, imádság az Atyának,
Érettünk született szent Fiának,
És a vigasztaló szentléleknek,
Szentháromságban az Istennek.

***

Csordapásztorok, midőn Betlehembe
Csordát őrizének, éjjel a mezőbe.
Isten angyali jövének melléjük,
Nagy félelemmel telik meg ő szívük.

***

Menyből az angyal,
Lejött hozzátok
Pásztorok,

hogy Betlehembe
Sietve menve lássátok.

Istennek fia, aki született
Jászolban,
Ő lészen néktek
Üdvözítőtök valóban.

Mellette vagyon
az édesanyja
Mária,
barmok közt fekszik
jászolba nyugszik
szent fia.

El is mennének köszöntésére
azonnal
szép ajándékot vívén szívükben
magukkal.

A kis Jézuskát egyenlőképpen
Imádják,
A nagy Úristent ilyen
nagy jóért
mind áldják.

***

Jézus ágyán nincsen paplan sír az ártatlan.
Nincs palota, hanem nyugszik barmok jászlába.
Könnyei hullnak a kis Jézusnak,
így kell szenvedni érettünk a Megváltónak.

Nem kívánta palotáját a gazdagoknak,
Sem pehellyel vetett ágyát a nagy uraknak.
Nincsen párnája, szalma az ágya,
Kemény szalma, gyönge testét ó mint ringatja.

***

Fel nagy örömre ma született,
Aki után a föld epedett.
Egyszerű pásztor jöjj közelebb,
Nézd a te édes Istenedet.
Mária karján égi a lény,
Isteni kisded Szűznek ölén.

Buzgó keresztény térdeden állj,
Mert ez az égi és földi király.

Nem ragyogó fény közt nyugszik,
Bársonyos ágy nincs neki itt,
Csak széna, szalma koldusi hely,
Rá meleget a marha lehel

(Sokan még ma is emlékeznek a „tótul" kántált énekekre. Igaz a faluban már csak egy ember van, aki tud is tótul. **Kondás Krtisztina** megemlíti dolgozatában, hogy sikerült magnószalagra rögzítenie néhány ruszin éneket is. Leírni azonban már nem tudta. Egy ruszin nyelvet értő, azzal foglalkozó személy véleménye szerint ugyanis olyan régi, archaikus, a 11-12. századból való szöveggel állunk szemben, amely egyben egy népi mitológiai rendszer részét is képezi. Szerinte az énekek teljes mértékű megértése nélkül a leírásuk sem lehetséges.)

A kántálók a kántálásért ajándékot kaptak. Először csak almát, diót, pipist. Később ezeket kezdte felváltani a pénz, amit egy pénztáros (Júdás) szedett, amelyet a kántálás végén a templom javára felajánlottak. Éjfélre mindenki a templomba ment a misére. A mise előtt, még a polgári rendszerben, a pap által betanított misztériumi játékot adták elő a gyerekek. A templomból hazafelé mindenki énekelt. A házba csak vincsoválva lehetett bemenni ilyenkor.

Betlehembe jászolba tétetik,
Pásztoroktól buzgón imádtatik.
Kelj fel, keresztény lélek,
A nagy Istenre kérlek.
Tekints a jászolba, az úr Jézus
Fekszik abba.
Dicsértessék az Úr Jézus Krisztus.

Adjon az Isten több karácsony estét elérni,
Nem ilyen szomorút, örvendetesebbet.
Bort, búzát eleget a hordónak feneket,
Hogy ihassunk eleget,
Holtunk után örök üdvözséget.

Karácsony első napján, akinek volt lova, a karácsonyfáról levett egy almát, ezt beletette abba a veder vízbe, amelyikkel a lovát itatta, hogy a ló legyen olyan szép és eleven, mint a friss víz.

A karácsony régi formáját már elvesztette. A faluban nincs már betlehemezés, a Szent Családot még hordják az idősebb asszonyok, de a kántálás már csak rokoni keretek közt zajlik. A karácsonyi vacsora még megtartotta eredeti elemeit, de sokban kiegészül más finomságokkal (a mézes fokhagymáról a fiatalok pedig, még csak nem is hallottak).

A karácsonyfa díszei is jelentősen megváltoztak: elterjedt a szaloncukor, aranyalmák, angyalhaj, stb.

KARÁCSONYI VACSORA:

Vilia napján egész nap, böjt volt. Legtöbben csak este ettek illetve esznek még ma is.

A vacsora alatt a gazdasszonynak nem volt szabad az asztaltól felállni, mert nem „kotlódott" meg a tyúk.

Jellegzetes ételek: bobajka: diós, mákos, túrós, káposztalében gombaleves, olajban sült hal (a falun patak futott át). A bobajka elkészülte után, ha a házban volt lány, akkor a szájába kapott egyet és kiszaladt az útra. Úgy tartották, amilyen (kereszt)nevű férfival találkozik, olyan nevű lesz a férje. Az elkészült bobajkából minden állatnak vittek egy-egy szemet az istállóba.

BETLEHEMEZÉS

A Betlehemezés apáról - fiúra öröklődött. A Betlehemet járók a Szentesti vacsora után indultak házról-házra, majd az éjféli misére. A Betlehemet négy pásztor, két angyal és egy öreg játszotta. Jelmezben adták elő a jelenetet. A pásztorok fehér gatyát, lobogó ujjú inget, cifra csákót viseltek. Az angyalok fehér ruhában voltak Ők vitték a Betlehemet. Az öreg csuhában, fordított bőrsapkában, bocskorban volt. A lábán csengő, szemén szemüveg, a kezében pedig egy nagy bot. A gyerekek legnagyobb réme az öreg volt, aki ezen a napon „mindent" megengedhetett magának. Ha a ház lakói nem vették észre lophatott, az asszonyokat megcsipkedhette.

Angyalok:
Nosza édes gazdám, terítsd asztalodat,
mert távoli vendég állja pitvarodat.

Angyalok éneklik:
Nosza pásztorok, csak siessetek,
Hogy velünk együtt itt lehessetek.
Lám én már indulok.
Utamra fordulok.
Kövessetek!

(A pásztorok közben az előszobában várnak, az angyalok éneke után ők is énekelnek)

Gyerünk hát mi is, lássunk egy csodát.
Ne féljünk semmit, hagyjuk itt a nyájt.
Hogy áldást nyájunkra,
Vehessük magunkra.
Induljunk hát!

1. Pásztor: (belép)
Dicsérem az Úr Jézus Krisztus szent nevét.
Nem tudom, hol vettem itt magam,
hol járok fáradt lábaimmal,
Betlehem hegyén jártam sétáltam,
sétálás közben egy bakkecskét találtam,
de én attól a rúttól úgy megijedtem,
hogy a szívem is megrezzent.

2. Pásztor:
Jó, hogy itt talállak, mert én már vártalak.
Mióta csak élek mindig pásztor ember voltam,
a magam árnyékától soha meg nem ijedtem.
De amit a múlt éjjel megleltem,
egyszer csak félre nézek, nagy világosságot látok,
másodszor félre nézek, holmi deák szókat hallok,
uccu, a bárányok ugrálnak, bégetnek.
Uram fia, talán kísértetek?
A dolgot magam sem vettem tréfára,
ugyancsak szaladtam,
és így jó pajtásom, a nyájat örökre elhagytam.

3. Pásztor:
Kenyeres pajtás, hol vetted itt magad?
Nem tudod, hogy a nyájat elhagyni nem szabad,
mert a farkas az erdőben kullog,
ezzel a vékony nádpálcával mindjárt bőrödre suhintok.

2. Pásztor:
Nem is hagytam volna el én a nyájat,
de a múlt éjjel egy kísértet úgy megijesztett,
hogy a szívem is megrezzent.

3. Pásztor:
Zabfára való vagy, nem nyáj közé,
holmi kísértet szavakkal állsz itt elém.

1. Pásztor:
Jól van kenyeres pajtás, állj közénk,
de Kecskés Petit hol hagytad?

2. Pásztor:
Betlehem hegyén hagytam.
Kezét, lábát fájtatja, nagy a feje nem bírja.

3.Pásztor:
Gyere be te, Kecskés Peti,
majd jól tartunk borral, pecsenyével,
meg egy jó mogyorófa vesszővel.

Kecskés Peti:
Dunna, bunda, de jó dunna,
nem kell nékem sör, pálinka,
csak kell nékem bor, pecsenye,
éjszakára friss menyecske.

1. Pásztor:
Verdusz!

Öreg:
Vaszkumendusz vidusz!

1. Pásztor:
Mi vagy, öreg?

Öreg:
Csutka bárány,
olyan isteni teremtés,
mint te odabent a kispajtásoddal együtt.

1. Pásztor:
Gyere be te, csutkabárány,
majd jól tartunk borral, pecsenyével,
meg egy jó mogyorófa vesszővel

Öreg:
Befagyott a kemence simára,
ez a vén öreg jól vigyázzon magára,
fel ne botoljék minden ajtófélfába,
jól forduljon minden szűz lány hasára!

(bejön az öreg)

Kolbászos jó estét, szerelmes fiaim!
Ti csak esztek, isztok,
erről a vén apátokról,
meg nem is gondolkodtok.

3. Pásztor:
Se nem eszünk, se nem iszunk,
csontocskát szopogatunk,
korsó száját nyalogatjuk,
de azért állj közénk, te vén piszkos,
téged is jól tartunk.

Öreg:

Így-e?

(1/3 fordulatot tesz az öreg)

1. Pásztor:
Nem így!

Öreg:
Hát így?

(még 1/3 fordulat)

1. Pásztor:
Nem így!

Öreg:
Hát így-e?

(Betlehemmel fordul szembe az öreg)

1. Pásztor:
Így, az igaz emberek módjára!

Öreg:
Tudom, tudom minden szűz lány hasára.

1. Pásztor:
Gyere öreg Betlehembe!

Öreg:
Hová, hová vak tehenbe?

1. Pásztor:
Nem öreg, Betlehembe, a kis Jézuskához!

Öreg:
Fuj, de nagy fényességet látok én ott.

1. Pásztor:
Tudsz-e öreg imádkozni?

Öreg:
Tudok fiam, állj odébb!
Tyúkhús, lúdhús, meg egy icce bor
lecsusszanna az öreg hasába, ha volna!

(közben lassan keresztet vet)

1. Pásztor:
Nem úgy, öreg: Atyának!

Öreg:
Apának!

1. Pásztor:
Nem, öreg: Fiúnak!

Öreg:
A fiúk a juhokkal vannak.

1. Pásztor:
Szentlélek!

Öreg:
Szentebb az én lelkem, mint a tiétek...

1. Pásztor:
Ámen.

Öreg:
Álljunk meg itt az ajtónál,
feküdjünk le,
majd holnap felkelünk!

(Az öreg hasra fekszik úgy, hogy a négy pásztor körül állja, botjaikat keresztül teszik az öreg felett. A bot egyik vége a kezükben, másik vége a szemben lévő pásztor lábánál).

Pásztorok énekelnek:
Feküdjetek pásztorok, pásztorok,
örömet hirdetek,
mert ma nektek született,

akit jövendöltetek,
egy Szűznek méhéből,
Dávidnak véréből.
Alle-alleluja.
József és Mária!

Angyalok:
Glória, glória kinek Szent Szűz, Deo!

(Éneklik)
Pásztorok, pásztorok gyorsan felkeljetek.
Betlehembe, Betlehembe, íme gyorsan siessetek.
Megszületett megváltónk, a mi drága királyunk.
Mellette Szűz anyja és az ő vélt atyja.
Alle-alleluja.
József és Mária.

1.Pásztor:
Glória.

2. Pásztor:
Hallod, öreg?
Gomolya.

Öreg:
Jó is volna kettő-három kóstolóba, ha volna!

1. Pásztor:
Glóriának, Szent Szűz, Deó!

2. Pásztor:
Hallod öreg, szerecsen dió?

Öreg:
Százast adnak, te vén marha, vedd el, de jó!

(Mindenki énekel, kivéve az öreg)

Juhászim, pajtásim, kik elaludtatok.
E mezei nyájat magamra hagytátok.
Kelj fel, te vén szityor, ne aludj oly soká.
Meglásd Betlehem igen nagy tűzben van.
Ne sajnáld álmaidat félbe hagyni.
A kisded Jézuskáért fáradozni.

1. Pásztor:
Kelj fel, öreg!

Öreg:
Mi az, tejfel?

1. Pásztor:

Nem öreg, kelj fel, Isten fia megszületett!

Öreg:
Nagyobbat kiálts fiam, mert már nagyot hallok.
Segítsetek vén apátokon, mert nem bírok.

(Lassan feláll az öreg. Az angyalokat kivéve mindenki énekel, ritmusra ütözgetik a botukat a földre, közben körbejárnak)

Mind:
Pásztorok keljünk fel,
hamar induljunk el,
Betlehem városába,
rongyos istállócskába.
Siessünk, ne késsünk,
míg az éjjel Betlehembe érhessünk,
mi Urunknak tiszteletet tehessünk.

(A pásztorok egymás mögött sorakozva szembe állnak a Betlehemmel.)

1. Pásztor:
Én, mint első pásztor, o ferálok
a kis Jézuskának egy aranyat.

2. Pásztor:
Én, mint második pásztor, o ferálok
a kis Jézuskának egy ezüstöt.

3. Pásztor:
Én, mint harmadik pásztor, o ferálok
a kis Jézuskának egy bárányt.

Kecskés Peti:
Én, mint szegény Kecskés Peti,
már két hete se nem ettem, se nem ittam,
de azért én is o ferálok a kis Jézuskának
egy gomolya sajtot.

1. Pásztor:
Öreg, o ferára!

Öreg:
Hová-hová, Mariskához vacsorára?

1. Pásztor:
Nem öreg, o ferára!

Öreg:
O ferára, mármint o ferára!

(letérdel)

Hát édes, kis Jézuskám, amióta nem láttalak,
de megöregedtél.
Hát én is hozok neked egy csupor aludtejet.
Feltettem a sutra, belebújt egy szürke-tarka macska,
mind a szőrire szedte,
így hát, kis Jézuskám se neked, se nekem.
Kvittek vagyunk.

De azért énekeljetek neki egy Isteneset, hogy aludjon!

Angyalok énekelnek:
Vígan zengjetek citerák, Jézus született.
Harsogjatok gyors trombiták, Isten ember lett.
Egy szűz kiáltá és méhében hordozá.
Az a Gábriel arkangyal áldottnak mondja.
De az egek teremtője jászolban fekszik.
Mindenek hatalmas Ura barmok közt nyugszik.
Alle-Alleluja.
József és Mária.

1. Pásztor:
Csörgetik a kulcsot, pénzt akarnak adni,
de a pénzes láda nem akar kinyílni.

Öreg:
Majd kinyitom én, még szűz lányokét is,
csak tegyétek rá a vén apátok nótáját.

Pásztorok:
(énekelnek)

Az öreg juhásznak jól megyen sora,
mert megházasodni nem akar soha.
De mit tudunk tenni, megházasítani bolondság volna.

Öreg:
Nem bolondság fiaim, hanem boldogság.

1. Pásztor:
Pásztorok hát angyal szóra,
legyünk készen indulóra,
mert amit itt elsejtettünk,
az való, megszületett a megváltó.
Nyájainkat hagyjuk másra,
gondot visel Isten rája.
Gyerünk hát, öröménekkel,
'hova visz az angyali jel!

Mind énekelnek:
Nosza tehát, házgazda, házgazda,
hogy elbocsáss utunkra,
maradjon házadra, magadra a jó Isten áldása.

Áldja meg az Isten-e háznak gazdáját,
töltse meg az Isten pincéjét, kamráját!

1. Pásztor:
Te is búcsúzz, öreg!

Öreg:
Áldja meg az Isten, e háznak gazdáját,
töltse meg az Isten bagóval a száját!

Mind:
Esztendőre legyen száz vagon búzája,
szalonnája pedig húsz-harminc ódalja!

(A betlehem tovább indul.)

Újév (január 1.)

A férfiak és a kisfiúk járnak vincsoválni ezen a napon. Egy-egy korosztály bandástul jár, és végig köszöngetik a falut. Mivel a verses köszöntés már régóta elmaradt, így a faluban nem akadt, aki emlékezett volna rá. Ma már ez a szokás teljesen megszűnt. A rokonságon belül a családok egymás között intézik el az újévi jókívánságokat.

„Nem volt szerencsés ezen a napon lefelé menni, mert lefelé megyen a vagyon".

Nem szerencsés ezen a napon pénzt kiadni a háztól (karácsony és húsvét első napján sem)

Nem szerencsés, ha ezen a napon asszony megy a *házhoz* először.

Ne hívja a gazdasszony ezen a napon hangosan a tyúkokat, de ne is hangoskodjanak ezen a napon, mert az veszedelmet hoz az újévre.

Nem szerencsés ezen a napon baromfit enni, mert az kikaparja a szerencsét.

Lencsét enni szerencsés, mert az sok pénzt jelent.

Babot nem szerencsés enni, mert kelést okoz.

Ha ezen a napon valaki beteg volt, le kellett tagadni, mert egész évben az lesz.

Karácsony és újév között nem lehetett mosni, sulykolni, mert az ekkor kiterített ruha halált jelentett. (Ez a szokás ma is él, bár a szocializmusban egy rövid ideig szünetelt. A karácsonyfát vízkeresztig őrizték.)

Vízkereszt (január 6.)

A keleti egyházban karácsony napja. A görög katolikusok kiskarácsonynak mondják.

Vízkereszt viliáján szokás volt koledálni (kántálni), csak a gyerekek jártak. A gyerekek kántálás előtt vesszőt szedtek, a kántálás után a gazda kijött, választott a vesszők közül és elnáspálta a gyerekek lábát. Ez a szokás a rontástól védett. Szokás volt még az istállóban az állatokat is megverni. Mára ez a szokás is csak a legidősebbek emlékezetében él.

Ismeretes egy, az ehhez kapcsolódó „tót" mondóka is, amelyet Kondás Krisztina szintén csak magnószalagon tudott rögzíteni.

VÍZSZENTELÉS

Régen a falu határában lévő kúthoz jártak vizet szentelni. A pap egy-két méter hosszú keresztet dugott a kútba, ezzel végezte a szentelést. A kút tulajdonképpen egy forrás volt, amely télen sem fagyott be. A nép a szenteléshez processzióval vonult a kúthoz, majd egy dézsát megtöltöttek szenteltvízzel. A dézsából aztán mindenki mert a maga üvegébe és hazavitte. Ez a szokás is elmaradt. A vízszentelés ugyanis beköltözött a templomba; jó idő esetén a templom előtt tartották. Itt szintén egy dézsát töltöttek meg vízzel, amelyet a pap megszentelt.

Ma a vízszentelés úgy történik, hogy a hívek üvegben vagy korsóban vizet visznek a templomba, a pap pedig ezt szenteli meg. A szenteltvíznek nagy erőt tulajdonítottak.

Miután a templomból hazavitték a szentelt vizet, a család minden egyes tagja nyelt belőle. Ez megvédte őket a rontástól, a gonosztól. Ezzel a szenteltvízzel megszentelték az állatokat is, számukra is védelmül szolgált. A gazda az istállót és a házat is megszentelte.

A tavalyról megmaradt szentelt vizet kereszt alakban a kútba öntötték.

A szenteltvizet használták még az év többi napjain is: ha a halott volt a háznál, a halottat megszentelték a szenteltvízzel.

Mielőtt az új-pár esküdni ment volna, őket is megszentelték.

Mielőtt a csorda kiment a mezőre, a marhákat még egyszer megszentelték.

A szenteltvíz betegség esetén is „védésül" szolgált, de jó alvást is biztosított.

Ha valakinek hazajárt a halottja, szenteltvízzel megszentelte a házat, és többé nem jött a halott.

Ezzel a vízzel főzni nem lehetett. A szentelt víz egész éven át nem romlott el.

Mára elterjedt a házak szentelése. Ezt a pap ministránsok segítségével végzi. Aki az adott évben szenteltetni akarja a házát a kapuban várja a papot. A papnak a házszentelésért pénzt fizetnek. Szentelés után a ház egész évben védett lesz.

Időjárási hiedelmek

Vince (január 22)

Ha napfényes, megtelik a pince. Ha csorog az eresz, sok bor lesz. Ha nem csorog az eresz, az izéket (íze: takarmány vastagja) el kellett tenni, mert szükség lesz rá a hosszú tél miatt.

Pál fordulása (január 25.)

Pál fordul köddel, állat (ill. ember) elhull döggel. Pusztulást jelent. A beteg, gyenge ember és állat az egészségtelen ködös időt nem bírja, így elpusztul.

Gyertyaszentelő Boldogasszony (február 2.)

Ha a medve barlangjából kibújva meglátja árnyékát (napfényes időben)

visszabújik, mert hideg hosszú lesz a tél.

Ha gyertyaszentelő hideg, termékeny lesz az esztendő.

Ezen a napon a templomban gyertyát szenteltek. Ennek a gyertyának szintén baj elhárító szerepet tulajdonítottak.

Mátyás (február 24), Gergely (március 12.)

Jégtörő Mátyás. Ha talál Mátyás jeget, akkor összetöri, ha nem, akkor csinál.

Mátyás, Gergely két rossz ember!

Mihály nap (november 8.)

Ha fehér lovon jő, rövid lesz az ősz. (A tél hamar beköszönt.) „Ha a tyúk farkától kezd verdeni, hosszú lesz az ősz, ha a fejétől kezd verdeni, akkor rövid ősz lesz".

Katalin nap (november 25.)

„Katalin kopogós, karácsony locsogós."

Fogadott ünnep

Úrnapja

A görög katolikusok ezt a napot nem ünnepelték. Évekre visszamenőleg azonban megfigyelték, hogy ezen a napon a faluban nagyon sok katasztrófa történt. Például a villám több embert is „agyoncsapott". Miután a falu népe nagyon megijedt - „Istencsapásnak" gondolván a katasztrófákat – megtiltották, hogy ezen a napon bárki is munkát végezzen. Most már ezt a napot is dologtiltással ünneplik.

Egyéb vallásos szokások

Miroválás

Nagy ünnepekhez kapcsolódik. A mise végén a pap külön megáldja az embereket. Mindenki kap kenetet a homlokára, amelyet nem szabad letörölni. Ha betegség vagy egyéb ok

miatt valamely családtag nem tudott részt venni a mirováláson, akkor a hozzátartozója otthon, összedörzsölte vele a homlokát, így a szentség őrá is átszállt.

Régen a filiákról is átjöttek a parokiális templomba miroválásra. Ma már nem szokás. Abod filiái: Királykút, Szendrő, Galvács, Ládbesenyő. Ezek a falvak gyalog is könnyen megközelíthetőek voltak. A miroválás másik része a proszfora vagy „tótul" a breszkurka (Galvácson poszpurkának is mondják). Miután a pap szent kenettel megkente a hívők homlokát, utána lehetett venni ebből a szent kenyérből, amelyet a harangozó tartott a proszforás tálon, a pap mellett állva. Ebből mindenkinek egy szem jutott, de ha valakinek családtagja otthon maradt, annak vittek haza egy-egy szemet. Az orbánc betegséget például nem orvossal kezeltették, hanem megfüstölték. Ilyenkor a parázsba a tisztesfü mellé egy szem proszforát is raktak. A füstölés után a beteg testrészt még óhajjal is bekenték. Régen a felmaradt proszforát a pap eltette, mostanában azonban az iskolás gyerekek között szétosztja.

Misebor

A szentáldozáshoz szükséges bor.

Akinek tiszta szőlője van, az ajándékoz az egyháznak egy évre elegendő misebort. Ezt minden évben más teszi. A gazda, aki felajánlást teszi a saját pincéjében őrzi a felajánlott bort. Minden nagy ünnep előtt visz a parókiára nagyobb mennyiséget belőle.

Az áldozati kenyér

Az áldozati kenyeret a papné süti, különleges recept alapján (nincs benne tojás). Egyszerre öt kiscipót süt, amelynek közepében ott található az egyház pecsétjének lenyomata.. Mielőtt felszeletelnék a kenyereket, a pap megáldja. Az apró, kis kockára felvágott kenyereket használják a szentáldozáshoz és a mirováláshoz is.

Előfordult, hogy áldozás után a szülők „behuhukoltak" a kisgyerek szájába. Úgy tartották, így könnyebben megtanul beszélni.

Keresztállítás

A falu határában található öt kereszt. Ezek felállításához különböző természeti katasztrófák kapcsolódnak illetve hálaadás jelképéül szolgálnak.

Egyik kereszt felállításának a története még ma is ismeretes: A század elején, ha valaki meg akart gazdagodni, Amerikába ment szerencsét próbálni. Így történt ez ebben az esetben is. A gazda mielőtt elment, ígéretet tett, hogy ha sikerül neki meggazdagodni, akkor a falu határában felállít egy keresztet. A gazda sikeresen hazatért. A fia, Kundrák László, miközben a lovát legeltette, elaludt és álmában megjelent neki Szűz Mária. A Szűz azt mondta: a keresztet, amit az apja ígért, oda kell állítani, ahol ő most van. A fiú otthon elmesélte álmát. A család el is ment a paphoz. A pap beleegyezett a kereszt felállításába, de nem azon a helyen ahol a fiú volt, hanem a pap saját birtokán. Mire felállították a keresztet a 18 éves fiú meghalt.

A kereszt pedig megszentelése előtt megrongálódott. Azóta is többször érte már természeti katasztrófa a keresztet.

„Babonás történetek"

Az alábbi hiedelmek, „babonás történetek", **Varga János** *168*gyűjtéséből valók. Az **1966-ban** ipari szakiskolás fiatalember – egy néprajzi pályázatra – *Abodon, Alsóvadászon és Felsőgagyon gyűjtötte* ezeket a történeteket. A miskolci Herman Ottó Múzeumban mai is megtalálhatók.

1./ „Egy asszonynak a tehene mindig véres tejet adott. Egy este ot vót az ólba egy fekete macska. Háromszor vót még ott. Utána jól összetörték a macskát. Másnapa vén Szászné sántított a lábára, meg kék vót. Kérdezte tüle, hogy <mi lelte Szász néni?> Ő meg aszmongya, hogy fát hozott az erdőről, oszt elesett. De a tehén attul fogva nem adott véres tejet." (Adatközlő: Varga Jánosné, 40 éves, római kat.)

2./ „A Józsi bácsi egyik este bement az istállóba. Ott talált egy nagy békát. Fogta a vasvillát, az ajtó előtt leszúrta a békát a földre. Másnap reggelre a béka eltünt a villárul. A Cap néni meg másnap igen beteg vót. Ő vót a béka, mert a gyerekeknek sem haggya bántani a békákat.

(*Adatközlő: Varga Jánosné, 40 éves, római kat.*)

3./"Élt itt egyszer egy öregasszony. Ugy hijták, hogy Terancsiha: Ez igen nagy boszorkány vót. Eccer a Terancsiha megbetegedett, oszt meghalt, mer igen megverték. Akkor igen nagy szegénység vót a népek közt. Kukorica zsámiskán éltek. Tej helyibe szilvalevet ittak hozzá. Oszt ahol csak felemlítették a Terancsiha nevét, ott megjelent este, a hótta után. Már nem merték a nevét említeni, mer ahol csak megjelent, megkavarta a zsámiskát a sut alatt. Oszt ha megkavarta, nem ettek belüle, akár milyen éhen vótak. Így aztán nem ment már a házakhoz, mert féltek a nevét említeni.

Azelőtt a házak előtt nagy tőcikék vótak. Mire bealkonyodott, a Terancsiha a szélső ház tőcikéjére leült, ahogy legyütt a temetőbül. Sok kutya összegyült, oszt mind őt ugatta. Feltünt az embernek, hogy mit ugatnak ott a kutyák. Elmentek megnézni, hát a Terancsiha vót. És elkezte a lábát lógatni, oszt monta: „Nati kutyu nosku". Az emberek nagyon féltek tüle, oszt panaszt tetteka papnál. A pap nem akarta elhinni, azt monta, hogy nem igaz. Hát kihíjták a papot mikor ott ült, akkor ő is meggyőződött róla személyesen. Akkor összehíjta a papokat, elmonta, hogy mit csináljanak vele. A papok közt a legidősebb elimádkozta a Terancsihát a rossz Tornai várba. És többet nem jelentkezett a faluba. De azelőtt a régi emberek jártak vásárra Tornára, ara a felvidékre, gyalog. Ha ara vetette őket utyuk, a vár körül estefelé hangot hallottak: „Megájjatok Abodiak! Mér küdtetek engem ide?"

(*Adatközlő: Varga Jánosné, 40 éves, római kat.*)

4./ Vót Fancsalnak egy bírója. Sok embernek elszedte a pénzét, rossz, gonosz ember vót. Hát elátkozták a falusijak, hogyha meghal, ne fogaggya be a főd. Amikor oszt meghótt, deszka koporsóba tették, és amikor eltemették, harmadnapra kivetette a főd, felgyütt a tetejire. No akkor is eltemették, de harmadnapra megint csak felgyütt. Mivel hogy gazdag ember vót, kőbül csináltak neki koporsót, és úgy tették el. De harmadnapra az is csak felgyütt. Mai napig is látható a kőkoporsó, fenn a főd tetejin. Én is láttam. (*Adatközlő: Jedlinszky László, 74 éves, római. kat.*)

5./ Vót nekünk egy igen szép tehenünk. Sok tejet adott, igen sok vajunk vót. A szomszédasszony meg mindig gyött nézni, hogy sok a tej nekünk. Egyszer csak a tehenünk nem adott tejet. Panaszkottam egy öregasszonynak, hogy nincs tej, nincs tej. Hát aztmondta nekem az öregasszon: Ahol a patak három egybefolyik, onnat hozzak vesszőt és az istállóba ájjak oda, és püföjjem ahogy csak birom a küszöböt a vesszővel. Hát úgy csináltam, csak püföltem a küszöböt tovább.

Elgyön oda egy fiatalasszony: Mit csinál Rozi néni az Istenér? Semmit, csak azt akarom megtudni, hogy ki vitte el a tehenemnek a tejét. Akkor aszmongya hogy ne üssem mán tovább, mer őtet verem. Hát én nem bánom, addig ütlek, még a tejem vissza nem adod. Ha te vitted el. Neféjjen visszagyön a tej, csak abrakojja jól meg a tehenet. Igy is történt, hogy a tej visszagyött. Azér kellett a küszöböt püfölni, hogy megtuggyam, ki vitte el a tehenem hasznát.

(*Adatközlő: Varga Jánosné, 40 éves, római kat.*)

6./ Csináltak az ácsok egy tetőt. Négyen dógoztak, vót köztük egy tanuló. Gyött arra egy kocsi. A tanuló aszmonta, hogy az nem megy a kapunál tovább. No amikor beütött egy szöget a fába, és odaért a kocsi, megált, nem ment tovább. Aszmonta a kocsis: Eresszék emberek a lovam. De csak nem ment tovább. Akkor oszt leszált a kocsis a bakról, kivettea baltát az ülés alól, és ráütött a rud végére vele. Ekkor az ács inas leesett a tetőrül. És ő kiabált lentrül a cimboráknak, hogy húzzák ki a szöget amit bevert a lécbe. Amikor a szöget kihúzták, ő visszament a tetőre, meg a szekér is elindult.

(*Adatközlő: Jedlinszky László, 74 éves, róm. kat., Jedlinszky Lászlóné, 69 éves görög kat.*)

7./Még az én gyerekkoromban elgyöttek ide a gépészek gépelni. Vót ottan egy gépészlegény a gép mellett. Sokan elmentek a géphez. A munkások között vót egy szép fiatal menyecske. A gépészlegény tréfálgatott a menyecskével, elszórakosztak. De nem vót ura a

menyecskének, ilyen özvegy vót. Igen szerette vóna, ha ez a gépészlegény járt vóna hozzá. De a legény nem állt vele komolyabban szóba. A menyecske megharagudott rá. Akkor este a legény ahogy lefeküdt, a menyecske mindjárt a gyomrára ült. Panaszkodott a gépész többeknek, hogy amikor este lefekszik, valami olyan nehéz ül a gyomrára, hogy nem is tud mozdulni. Mán annyira elsoványodott, mer csak járt, kelt a faluba, nem mert lefeküdni. Egy fiatalember azt tanácsolta neki, hogy akasszon olvasót a nyakára, és amikor észreveszi, hogy megint szoriccsa, dugja az ujját az olvasóba, és huzza meg. Igy is történt, és akkor felismerte, hogy az a göndör hajú menyecske nyomta őtet, akivel nem akart szórakozni. Asztmonta a menyecske neki, hogy meg ne mongya senkinek, hogy ő vót mellette, mer ugy összetöri, hogy nem fog tudni menni. A gépész megmonta, hogy felismerte, hogy ki nyomta őtet, csak a nevét nem monta, el is mentek a faluból a gépészek.

(*Adatközlő: Varga Jánosné, 40 éves, római kat.)*

8./A nagyapám haldokolt, apám elment hozzá, megnézni. Éccaka, ahogy aluttunk, felriadtunk egy nagy csörömpölésre, hát a lámpa leesett az asztalról. Pedig az asztal közepén vót. Mongya anyám, hogy szeggyem fel az üveget. Az üvegnek meg semmi baja nem vót, pedig egész az ajtóig elgurult. Aszmonta anyám, hogy a macska lökte le. Reggel én eresztettem be a macskát. Akkor jöttem én rá, hogy miért esett le a lámpa. Persze anyám tutta, hogy azér, mer akkor halt meg a nagyapám. (*Adatközlő: Varga Jánosné, 40 éves, római kat*.)

***

A népszokások fejezet összegzéseként elmondhatjuk: az emberi élet fordulóihoz kötődő szokások – mint láttuk – az egyes életszakaszokat választják el egymástól. Ezek a szokások, átmeneti rítusok, tehát az élet átmeneti stádiumaihoz köthetők. Az **átmeneti rítusokat** három részre különíthetjük el, úgymint: *elválasztó, eltávolító és beépítő rítusok*. A születés, a házasság és a temetkezés szokásköre mintegy elválasztja az egyént egykori környezetétől. Eltávolítja, de ezzel egyben segíti is az új élethelyzet elfogadásában. Az új helyzethez való igazodás megkönnyítése nem csak a rítus „főszereplőinek", de a családtagoknak is fontos. Különösen a temetésnél van ez így, ahol a családtagoknak a helyzetén könnyít a temetésben segítők és a temetésen részt vevők jelenléte -állítják egyes néprajzosok.

Ez az elmélet magyarázatot ad arra a jelenségre is, hogy rengeteg hasonló szokáselem található a keresztelő, a lakodalom és a temetés ünnepi megrendezésében. A keresztelés utáni keresztelői lakoma például a lagzihoz hasonló mulatozás; a bába kéregetése hasonló a lakodalmi *kása pénz* szedéséhez, amit a szakácsnő kér a násznéptől. A lakodalom előtt a menyasszony búcsúztatása a temetési halottbúcsúztatóval vethető össze, hiszen mindkét esetben egy szóvivő szól az illető nevében. A menyasszonyt és az elhunytat oly módon búcsúztatják el szeretteiktől, hogy a búcsúztató szövegben minden hozzátartozót egyenként kiemelnek, jó kívánságokkal halmozzák el, a menyasszony vagy az elhunyt nevében. A menyasszony távozását megsiratják a szülei, mint ahogyan az elhunyt távozását is. A gyermekek temetése tulajdonképpen a halott lakodalma. A gyermekek temetési ruhája, valamint a fejükre helyezett koszorú a menyasszonyi öltözékhez volt hasonló. A temetőbe koszorús lányok kísérték a fiatalon elhunytat. A temetés utáni tor is azt erősíti, hogy a közös étkezés a családi események elengedhetetlen része.

Az abodiak életének máig meghatározó része a görög katolikus vallásosságuk, ami a vizsgált szokásokra is befolyással volt és máig is van. Amint láttuk, a szokáskörök szertartása az egyház szentesítésével ment illetve megy végbe, amihez minden körülmények között ragaszkodtak is az itt élők. Minden megszületett gyermeket, aki élve maradt, megkereszteltek, az esküvőket a templomban is megkötötték, és a temetéseket is egyházi szertartással végeztették. A helyi szokások hanyatlását – sok egyéb mellett - természetesen nagyban befolyásolta a népesség nagyarányú fogyása is. Sajnos, ***az itt megörökített népi szokások, hagyományok, hiedelmek nagy része már csak az idős abodi emberek emlékezetében élnek. Ha ők „elmennek", velük együtt száll sírba egy közösség, egy etnikum kollektív emlékezete is. Senki nem lesz már, aki a feledés homályából ezt az emlékezetet újraálmodja.***

A falu összlakosságának 80 %-a 60 éven felüli. Az a kevés fiatal, aki a faluban él már a „modern szokásokat" követi. Az itt leírtakból ők már jóformán semmit, vagy alig tudnak valamit, az azonban bizonyos, hogy az ő emlékezetük már nem őrzi ezeket a sok, szép régi szokásokat, hiedelmeket, hagyományokat. Az idős emberek azonban az év jeles napjaihoz kapcsolódó istentiszteleteket még ma sem hagyták el. Az életük szerves része. A hozzájuk kapcsolódó népi hagyományok azonban már az ő emlékezetükben is megkoptak. Előfordul, hogy egy-egy szokás még él a tudatukban, de a hozzá kapcsolódó mondókák, rigmusok viszont már nem, mert már nagyon régen nem használták, vagy nem hallották őket. Az esztendő jeles napjain végigfutva tapasztalhatjuk ezt a változást.

Az ősszel kezdődő görög katolikus kalendáriumban jelentős őszi ünnep nincs is. Természetszerűleg ilyenkor az embereket az őszi betakarítások és munkálatok foglalták le. Így nem volt idejük ünnepelni. Az abodi közösségnek azonban *egyetlen jelentős ünnepe* mégis van, ez pedig ***a búcsú.*** Mára már ez is inkább családi ünneppé vált. A szomszédos falvakból sem jönnek már processzióval. Az abodi búcsújárók szokásai is jelentősen megváltoztak, amióta az „újabb" közlekedési eszközök megjelentek.

A téli és tavaszi ünnepkör bőségében a karácsonyt bevezető nagyböjti időszak is már csak az idősek körében él. A fiatalabbaknak, akik az iparban dolgoztak, megbocsátható bűn lett a böjt alatti húsfogyasztás, hiszen energiára volt szükségük a munkához. Természetesen ezt imádsággal kellett megváltani. Ebben a szokáskörben elterjedt férj jövendölő, időjósló, boszorkányűző szokások szintén a feledésbe merültek már, ahogyan a vilia napja és a szent este sem a régi már. Igaz ezt a napot még a fiatalok is megpróbálják hús és zsír nélkül eltölteni. A szent esti családi vacsora még él ugyan, de a hagyományos ételeket már „modern finomságok" egészítik ki.

Örömmel mondhatjuk viszont, hogy az utóbbi években *újraélesztették a betlehemezést*. A kántálás ma már mintegy „alkalmi pénzszerzés" lett a fiataloknak, de ez is már csak családi szinten működik. Szenteste viszont még azok is elmennek templomba, akik az év többi napján „idejük hiányában" nem tudnak eljárni. A nagyböjti időszakhoz tartozik még a Mikulás is, amelyről elmondtuk, hogy ma már csak az ajándékosztást jelenti, ahogyan a karácsonyról is szinte mindenkinek (nem csak Abodon) az ajándékozás jut az eszébe. Pedig ez egyáltalán nem (így) volt szokás. A karácsonyfa állítása ma is elterjedt, egyre díszesebb kereteket öltő szokás, igaz már nem a plafonba akasztják. A vízkeresztelőt szintén megtartják, de ezt a szertartást is már csak templomban végzik. A házszentelést ma is gyakorolják. Elfelejtődtek viszont a farsang szokásai is. Az ekkortájt oly gyakori lakodalmak ma már a nyár egyes szombatjain zajlanak. Akkor is nagyon ritkán, hiszen szinte alig van fiatal.

A karácsonyi nagyböjthöz hasonlóan zajlik a húsvéti nagyböjt is, bár ez utóbbi nagyhétnek külön jellegzetességei voltak. Ezek közül mára már csak azok maradtak, amelyek a templomi szertartásokhoz kapcsolódnak. A húsvétból is jóformán már csak a templomi szertartás maradt. Bár az ételszentelés még él, a pászkát azonban már nem batyuban viszik a templomba, hanem a többi megszentelendő étellel együtt a kosárban. Ma már előfordul, hogy húsvét első napján a szentelt ételek mellé további főtt ételek is az asztalra kerülnek. A húsvét másodnapi locsolkodás a férfiak részéről már csak rokoni szinten zajlik, kölnivel. Ez a szokás a kisebb gyerekeknek alkalmi pénzszerzést jelent. A húsvét harmadnapi, női locsolkodást viszont már egyáltalán nem gyakorolják. A „bajelhárító" jellegű szentelt barka, víz, gyertya, virág alkalmazása már az öregeknél is alig szokás, annak ellenére, hogy egy-két ember még gyűjt például ilyen füveket. A fiatalok azonban már ilyennel sem foglalkoznak.

Pünkösd már csak az istentisztelet illetve a templom felvirágoztatásának a formájában él. A szokások elmaradásához nagyban hozzájárult újkori történelmünk „kommunista-szocialista" rendszere is. Hiszen ez rendszer mindent tiltott, ami az egyházzal kapcsolatos volt. Igaz, hogy mindezt nem nagy sikerrel tette, mert pár év múlva az egyházi szertartások visszakerültek a régi kerékvágásba, de a népi hiedelmek, babonák, ezekhez kapcsolódó szokások azonban már mind-mind a múlté lettek. A feledés másik okaként a megváltozott életmódot említhetjük. Ez persze szorosan összefügg társadalmi rendszerünk változásával. A második világháború után ugyanis egyre többen próbálták kenyerüket az iparban megkeresni. Ez viszont csak ingázással vagy elköltözéssel volt megoldható. Ehhez az új életmódhoz való alkalmazkodás sok szokás, hagyomány feladását követelte. Az emberek ideje kevesebb lett, a régi táplálkozási szokások számukra már nem voltak elfogadhatók. A feledést természetesen elősegítette még a modern technika elterjedése, a televízió, rádió, hűtőláda stb., amelyek a kényelmi szempontokat figyelembe véve, egyre inkább belopták magukat az emberek szívébe.

Szomorúan kell szembesülnünk azzal a ténnyel, hogy egy közösség, de maga a társadalom is – jóformán egy generáció alatt – veszítette el régmúltról öröklött szokásait, hagyományait (mondhatjuk úgy is, nemzettudatát), s vált szinte egyik napról a másikra gyökértelenné. Ennek ellenére azt mondom, mégiscsak van valami, amit az emlékezet továbbörökíthet, amit érdemes megtanulni apáinktól, anyáinktól: ez pedig az életszeretetük, a természetszeretetük, a szavaikból áradó hatalmas optimizmusuk. Ezek az emberek ugyanis soha nem féltek a jövőtől, az öregségtől. Hittek valamiben, amiben a mai emberek már alig; hittek abban, hogy az élet a folytonos változásában mindig örök. Ezért „csak" tették a dolgukat. Azaz éltek, a természet rendje szerint. A természet örök törvényéhez szabva életüket. Olykor sanyarú sorsuk ellenére is. Nem máról holnapra éltek, hanem hosszabb időben gondolkodtak, az örökkévalóságnak terveztek. Jól tudták: ami jön, az már volt, csak mindig más-más arcát mutatja. Ezért hát nem volt okuk félni az „ismeretlentől". Ellenkezőleg, szívükben mindig dal fakadt, ünnepelni az örökkön visszatérőt.

Készül az abodi szőttes. (Készítője nem ismert)

Az Abod-Királykúti Állami Gazdaság

Királykút puszta. A volt majorsági épületek, az Állami Gazdaság központja. (A szerző felvétele)

A Gazdaság története dióhéjban

A Gazdaság **1949-ben** alakult **Abodi Állami Gazdaság** néven. Az alakulás évében 2149 hektár földterületen kezdte munkáját, Abod-Királykúton. Tevékenysége a szántóföldi növénytermelésre korlátozódott

A *Gazdaság központja* **1954. év elején** *Szendrőbe költözött*, ettől kezdve **Szendrői Állami Gazdaság** néven szerepel.

1967. december 31- vel a Gyapjútermelő Vállalat Felsőkelecsényi Gazdaságát hozzácsatolják. Ekkor 6263 ha (hektár) földterületen 560 fő dolgozó 27 millió Ft termelési értéket termelt, 64 millió Ft állóeszköz lekötése mellett.

1973. június 30- val a MÉM (Mezőgazdasági és Élelmiszeripari Minisztérium) a Szendrői Gazdaságot *beolvasztja a Bábolnai Mezőgazdasági Kombinátba*. Bábolna külső gazdasága lesz. Ekkor a gazdaság területe 5822 ha. Termelési értéke 61 millió Ft, állóeszköz értéke pedig 83 millió Ft.

Két kerülete van:

I. kerület: Szendrő- Királykút, Karola, Ormosbánya (Rudolftelepi rész)

II. kerület: Felsőkelecsény, és Hídvégardó-Antalmajor Üzemegység

A hetvenes években a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei állami gazdaságok közül, 1974- től

a putnoki is Bábolnához tartozott. A putnoki Gazdaságot **1979. január elsején** egyesítik Szendrővel. A Szendrői Állami Gazdaság így egy 8000 hektáros, huszonöt település határában elterülő, *vegyesprofilú - növénytermesztés, kertészet és állattartás - gazdaság lett.*

1993. január 1- től 1997. december 31- ig a Gazdaság *önálló Kft-ként működött.* A Kft tulajdonosa Bábolna volt.

Ma Bábolna Rt. Szendrői Gazdaságaként szerepel. 2004. szeptember 1- től pedig *megkezdődött a végelszámolása.*169

A kezdetek

A Megyei Földbirtokrendező Tanács 1945-ben több birtokot is kijelölt a megyében, állami mintabirtok létesítése illetve szakoktatás céljából. Abodon, a Latorca Rt. birtokából 700 Kholdat; Galvácson, a Törley Tibor birtokból 300 Kholdat; Szihalomban, az Egri Káptalan birtokából 400 Kholdat; Tiszakeszin, a Vass Albert birtokából 400 Kholdat; Putnok, Serényfalva és Sajóivánka településeken, báró Radvánszky Albert birtokából 433 Kholdat; Finkén, a dr. gróf Draskovich Ödön és gróf Draskovich Györgyné birtokából 300 Kholdat; valamint Szilvásváradon, közoktatás céljára, őrgróf Pallavici Alfonzné uradalmát 4.699 Khold terjedelemben.

Az Országos Földbirtokrendező Tanács (OFT) 1945. július 14-kelt leiratában azt kérte a Megyei Földbirtokrendező Tanácstól (MFT), hogy az MFT táviratilag jelentse: a kijelölt ingatlanok ily módon való felhasználása ellen érkezett-e az illetékes Földigénylő Bizottságoktól fellebbezés, illetve a szóban lévő ingatlanok tényleg rendelkezésre állnak-e, vagy azt végleges juttatás címén kiosztották.

A MFT július 20-án elküldött válaszában 3 olyan községet is (Abod, Tiszakeszi és Szilvásvárad) említ, ahol az ingatlanok még rendelkezésre állnak, illetve a mintabirtokkal kapcsolatban ellenvetés nem érkezett. Éles ellenkezést váltott ki a terv Galvács, Szihalom, Putnok, Serényfalva és Sajóivánka településeken. Ezek közül egyedül csak a galvácsi Törley birtok került végleges kiosztásra, a többi helységben a még rendelkezésre álló területeket egyelőre kishaszonbérletek formájában hasznosították.

A fenti ellenkezést tapasztalva a MFT még további 2 birtokot is kijelölt mintabirtok céljára, „biztos, ami biztos", alapon. Így Sajószögeden, a gróf Bethlen Pálné–féle birtokból 200 Kholdat, Emődön pedig, a szintén gróf Erdődy–féle Andorna tanyát, mintegy 400 Kholddal. A község lakossága Emődnél nem, Sajószögednél viszont már panasz tárgyává tette a jelölést, azonban mindkét birtok az OFT rendelkezésére állt.*170*

Esetünkben Abod község annál inkább is érdekes illetve lényeges, mert a község királykúti pusztáján került kialakításra a megye egyik mintabirtoka, a Királykúti Állami Gazdaság.

Abodon egyébként 151 földigénylő volt és az igények kielégítése után felosztatlanul 383 Khold ingatlan még megmaradt. A szomszédos Irotán viszont 332 Kholdat igényeltek, ám ott – a helyi Földigénylő Bizottság jelentése alapján – csak 191 Kholdat tett ki az igényelhető terület.*171* A vármegyei szakértők szerint az irotaiak földigénylése megoldható lett volna az abod-királykúti földekből, ehhez azonban a kb. 4-5 km-re fekvő Irotáról a helyi lakosoknak át kellett volna költözni Abodra. Az irotaiak viszont erre nem voltak hajlandók.

Természetesen ez is szerepet játszhatott abban, hogy OFT az Abod-Királykúti pusztán megvalósítandó mintabirtok mellett döntött.

1945-ben a MFT Abodon 700 kh földet jelölt ki a Łatorca Rt. –ből, mintagazdaságra. **1946**-ban viszont már csak 400 kh állt a rendelkezésére.*172*

Abodon **1949**. év nyarán jelentek meg a **Tiszakeszi Állami Gazdaság Nemzeti Vállalat** emberei, hogy állami mintagazdaságot létesítsenek a királykúti pusztán. A helyi szövetkezet már átadta a tulajdonát, az épületeket a vállalatnak, de a gazdaság megteremtéséhez ez kevésnek mutatkozott. Ezért a gazdaság szervezői július 2-án elküldött levelükben azt kérik a megyei Földhivataltól, hogy az összes kiosztott birtokterületet bocsássa a rendelkezésükre. Ezzel együtt pedig megkezdődtek az állami gazdasággal összefüggő tagosítások.*173*

Az Állami Gazdasággal kapcsolatos tagosítás

Abodon 1949. augusztus 30-án alakult meg a Tagosító Bizottság.*174* A nehézség – mint azt már az előzőekben is láttuk – a birtokviszonyok rendezetlensége miatt állt elő. A telekkönyvi tulajdonosok ugyanis sok esetben nem voltak azonosak az ingatlanok használóival. A használók a Magyar Államkincstár ingatlanjait használták minden engedély nélkül, ugyanakkor a Termelési Miniszteri Biztossággal /Mezőgazdasági Igazgatósággal/ haszonbérleti szerződést nem kötöttek. Előfordult például, hogy a Magyar Államkincstár nevén álló területet a földhözjuttatottak használtak, míg a részükre, a földreform során telekkönyvileg juttatott terület viszont parlagon hevert, s azt a Községi Földbérlő Bizottság az Állami Gazdaságnak adta hasznosítás céljára. Elengedhetetlen volt tehát a birtokviszonyok mielőbbi tisztázása, rendbetétele.

A Bizottság alighogy elkezdte a munkáját, a Megyei Földhivatal azonnal utasította a Borsod község székhellyel működő Központi Ellenőrző Bizottságát az abodi munkálatok ellenőrzésére. Szeptember 2-án, a helyszínre kiérkező Bizottság megállapította: a tagosításhoz szükséges ingatlanok számbavétele megtörtént és az összesítő kimutatás is elkészült. A telekkönyvi állapotokat tekintve ez azt jelentette, hogy a tagosításhoz összeírt 636 kat. hold ingatlanból az állami gazdaság „csak" 250 kholdat kap, és 12 család föld nélkül marad. Ez esetben a családoknak olyan földterületet kellett volna kárpótlásul birtokba adni, amely műveletlenül állt. Itt életképes gazdálkodást viszont aligha lehetett volna folytatni, hiszen a gazdák gazdasági felszerelése egyenlő volt a nullával. Sőt még a gépi erővel történő művelés is nehézkesnek tűnt.

Az ellenőrző bizottság a tagosító bizottság egyetértésével azon a véleményen volt, hogy a Megyei Földhivatal munkatársaiból és a Megyebizottság tagjaiból alakuljon egy külön bizottság, és a helyszínen döntsön a vitás kérdésben. Az ügy fontosságát mutatja, hogy már másnap, szeptember 3-án, az esti órákban, az abodi elöljáróságon össze is ült az új bizottság, hogy végleges döntést hozzon. Az *Országos Földhivatalt* **Szőgyéni Zoltán** képviselte, aki egyben a Földművelésügyi Minisztérium ellenőrző szakértője is volt, a Borsod vármegyei *Földhivatal ügyvezető helyettesét*, **Táncos Ferencet**, a Magyar Dolgozók Pártja megyei bizottsága kérte fel; továbbá itt találjuk **Bakai Albertet**, a *Megye politikai felelősét*, valamint a tagosító bizottság részéről **Jenei Béla** *elnököt*, **Majoros István, Gál Ferenc, Kántor János, Nagy Gyula, Csorba István** *tagokat* és **Ternesz Ferenc** *műszaki szakértőt.*

A Tagosító Bizottság egyébként eredetileg négy táblát jelölt ki a tagosításra. A két első táblával kapcsolatban nem voltak vitás kérdések, miután ezek közül az egyik tábla egy olyan „kulák" birtok volt, amely egy tagban feküdt, a másik pedig csupán csak 12 olyan kisparasztot érintett, akik más felajánlott birtokból méltányosan kártalaníthatók voltak. (A maguk részéről ebbe egyébként bele is egyeztek.) A jogi természetű nehézségek a másik két táblával kapcsolatban merültek fel. Ezek egyikében ugyanis az 1945-ös földosztás óta olyan 12 család volt birtokban, akinek telekkönyvi tulajdona egy másik, parlagon álló táblára szólt. A „kavarodást" az okozta, hogy az 1945-ös községi Földigénylő Bizottság azt a bizonyos táblát eredetileg másoknak juttatta, erről az érintettek a telekkönyvi bejegyzést természetesen meg is kapták.

Birtokba azonban nem léphettek, mert az említett 12 család a meglévő birtokából nem ment ki. Az utólagos műszaki felmérések során a felmérő mérnök viszont a földkönyv alapján a 12 család juttatását a tagosításra kerülő másik táblában jelölte ki. Miután ez volt az a bizonyos parlagon heverő terület, így a 12 család a már 1945-ben elfoglalt ingatlanban maradt. Azok az abodiak pedig, akiknek ebben a táblában jelölték ki a birtokaikat, időközben, a tényleges helyzetet figyelembe véve, a juttatásukról írásban lemondtak. Így a Megyei Földhivatal az ingatlanokat a Magyar Államkincstár nevére átjegyezte. A tagosítás során az állami gazdaság tehát ezeket az állami tulajdonú földeket akarta bevonni a tagosítási eljárásba. Ez a terület, amely a 90 khold-at is meghaladta, egyébként is egy tagban volt, így tulajdonképpen nem is lett volna szükség a tagosítási eljárásra, hiszen csak arról volt szó, hogy az állami gazdaság ezt a területet ténylegesen birtokba veszi.

A bizottság az alábbi lehetőségeket mérlegelte:

-a fennálló telekkönyvi állapot és az idevonatkozó rendelkezések szigorú értelmezésével, a családokat haszonbérlőknek tekinti (ebben az esetben a családok részére új haszonbérletről kell gondoskodni),

-kizárólag az állami érdeket tekintve a családok a másik táblába eső telekkönyvi juttatásaikat veszik birtokba.

Az első lehetőséget azért vetette el a bizottság, mert a családoknak felajánlott cserebirtokok a mostanitól meglehetősen nagy távolságra voltak és szétszórtságuk lényegében a családok tönkremenetelét jelentette volna. A másik megoldás is lényeges hátránnyal járt volna, hiszen az adott terület nemcsak hogy parlagon állt, de maga a föld is értéktelenebb volt. Ám a megoldást mégis ez utóbbiban látta a bizottság, mégpedig olyaténképpen, hogy a családok jelenlegi birtoka telekkönyvileg is a nevükre kerüljön és ezzel egyidejűleg a tényleges birtoklásnak nem megfelelő tulajdonukról az Államkincstár javára lemondanak. A bizottság úgy ítélte meg, hogy ezzel az eljárással a telekkönyvi helyzet végeredményben összhangba kerül a tényleges birtokállapottal. A állami gazdaságot tehát nem éri hátrány, hiszen most már kizárólag és ténylegesen, csak állami területek kerülnek tagosítás alá.

Meg kell azonban jegyezzük: ezek a területek természetesen az „eredetihez képest" lényegesen rosszabb minőségűek voltak, de miután az állami gazdaság ezekkel a területekkel összefüggésben más, jóval nagyobb területű kényszerbérletbe átvett parlagterületeket is tagosított, így a gazdaság jelenlévő képviselője nem tiltakozott.

Az összesített kimutatások szerint a Gazdaságnak végül így hat táblája lett. Ezután már csak a csereingatlanok kiadása volt hátra. A cserére nézve az Ellenőrző Bizottság azt az álláspontot képviselte, hogy minden esetben a telekkönyvi állapot veendő figyelembe. E szerint mindenki annyi ingatlant kap cserébe, amennyiről telekkönyvi végzése van. Ez vonatkozott azokra is, akik a telekkönyvileg nekik juttatott területeket otthagyták és más területeket használtak az államkincstár területéből. Természetesen volt néhány olyan eset is, amelyet egyedileg kellett elbírálni. Ilyen eset volt, amikor a Földigénylő Bizottság annak idején valakit juttatásra javasolt, de valami vitás ügy folytán (az illető például nőtlen volt, így az ingatlan az Államkincstár nevére került) mégsem kapott ingatlant, most viszont már a csereingatlan őt is megillette. A munkálatok („papíron"), a telekkönyvi állapot rendezetlensége ellenére tervszerűen haladtak és szeptember 17-re le is zárultak. Így a Tagosító Bizottság ezen a napon nyugodtan jelenthette az Ellenőrző Bizottságnak: a tagosítás illetve a birtokbaadás rendzavarás nélkül befejeződött.

Kimutatás a tagosításra kijelölt területekről*175*:

Tábla	Területe	Ebből a csereingatlanra várók	
		száma	területe
1.	95 kh, 290□-öl	23 fő	44 kh, 290□-öl
2.	37 kh, 800□-öl	12 fő	14 kh, 800□-öl
3.	37 kh, 1377□-öl	22 fő	85 kh, 1060□-öl
4.	246 kh, 614□-öl	6 fő	12 kh
5.	90 kh, 1384□-öl	11 fő	55 kh, 1580□-öl
6.	100 kh, 1273□-öl	-	-
Összesen:	608 kh 935□-öl	74 fő	212 kh, 530□-öl

Azt hihetnők tehát, hogy az Állami Gazdasággal kapcsolatos tagosítás 1949. szeptemberében gyorsan és rendben megtörtént. Ám dolgok mégsem alakultak ilyen egyszerűen. A tagosításhoz ugyanis részben az 1914-es kataszteri térkép alapján készült vázlatos munkákat illetve az ezek alapján készült kiosztási földkönyvet és birtokíveket vették figyelembe. Zavarokat okozott az is, hogy miközben a tagosítás során a táblákba eső ingatlanokért csereingatlanok adattak ki, azonközben ezek egy részéről lemondási eljárás volt folyamatban. Ugyanakkor tisztázni kellett az abod-királykúti tartalékterületek használóinak kilétét is.

A kiosztási földkönyv s birtokív alapján kiállított tartalékterületi kimutatás a használók névszerinti megállapítására azonban nem volt alkalmas, az csak támpontot nyújthatott, hiszen a telekkönyvi állapot a tényleges birtokállapotot csak kis részben fedte. Ennek oka pedig – mint láttuk – az volt, hogy a Földigénylő Bizottság 1945. évben az összes földreform céljára igénybevett ingatlant kiosztotta és kimérte ugyan, de az abodi kiosztási földkönyv és birtokív nem követte a KFB kiosztását illetve a tényleges állapotot.

Ezzel kapcsolatban rá kell mutatni néhány dologra: Az abodi és az abod-királykúti tartalékterületek használóinak névszerinti pontos megállapítása azért sem volt megvalósítható, mert a kiosztási földkönyv és birtokív elkészülte után **Paszternák József** *földmérő* az akkori tényleges birtokállapotnak megfelelően mérte ki ugyan a területeket, ám ezek a munkálatok telekkönyvezésre soha nem kerültek, sőt ezekről a Megyei Földhivatalban munkarészek sem voltak megtalálhatók. A tagosítás megkezdésekor ugyanakkor az abodiak ígéretet kaptak arra, hogy a zavaros birtokállapotot a tényleges állapotnak megfelelő munkarészek elkészítésével a közeljövőben rendezni fogják. Annál is inkább, mert a zavaros birtokállapottal a Földhivatal is tisztában volt, de a helyzet tisztázására mindez ideig – az ígéreten kívül - semmiféle hajlandóságot nem mutatott. Egyes dűlőkben a kiosztási földkönyv szerinti telekkönyvi tulajdonosok egyáltalán nem használtak ingatlant. Azokat 1945. év óta mások használták, s azt sem a vázrajzon feltüntetett irányban. Volt olyan dűlő, ahol abodi személyek részére lett az ingatlan juttatva telekkönyv szerint, ám a tényleges állapot szerint viszont – mint művelés alatt nem álló területet – az Állami Gazdaság használta. Az Emma majoriak pedig nem a telekkönyvileg nevükre írt részt használták, hanem az abodi lakosok nevére írt ingatlanokat. Volt olyan ingatlan is, amelyet nem a telekkönyvi lakosok használták, hanem mások, ám ők is az ingatlannak csak a lapos részét, míg az erdő alatti részét, mint megműveletlen területet, az Állami Gazdaság. Egyszóval az abod-királykúti birtokállapot maga volt a teljes zűrzavar.

Hogy a telekkönyvi és a tényleges állapot között mutatkozó zavaros állapotnak vége legyen, a községi elöljárók, a társadalmi (népképviseleti) szervezetek, az Állami Gazdaság és a Földhivatal képviselői **1950. január 12-én** újabb megbeszélést tartottak az Állami Gazdaság irodájában.

A Megyei Földhivatal ketten képviselték. Az *Állami Gazdaság* részéről **Garamvölgyi János helyettes vállalatvezető**, az abodi *elöljáróságtól* **Rakaczky Ferenc körjegyző**, a helyi *Függetlenségi Front* részéről **Szendrák Mihály** és **Gaál Ferenc**, a *DÉFOSZ* részéről, **Ferencsik József**, és a volt *földigénylő bizottság* részéről pedig **Kuzsella István** jelent meg. Miután megállapították, hogy a jelenlegi vázlatos munka alapján készült telekkönyvezett munkarészek nem teszik lehetővé például haszonbérleti szerződést megkötését sem, de adót beszedni is úgyszólván szinte teljesen lehetetlen, hiszen van olyan személy, aki 3 kh juttatásban részesült telekkönyvileg, s 15 kh-at használ, de nem ott, ahol részére telekkönyvileg juttatva van, egyhangúlag kijelentették, hogy a zavaros állapot megszüntetése csak úgy lehetséges, ha a jelenlegi tényleges állapotnak megfelelő új felmérés történik, mégpedig hivatalból. (A mulasztó viselje a költségeket!)

Ugyanakkor nyomatékosan felhívták a figyelmet arra, hogy az új felmérés során a tényleges állapot szerint kell majd a munkarészeket elkészíteni, figyelembe véve a folyamatban lévő lemondásokat és az Állami Gazdaság által ténylegesen használt és a juttatottak által elhagyott területeket is. A jelenlévők végül megegyeztek még abban is, hogy azon magánszemélyek, akik a kastélyhoz tartozó épületekből épületjuttatásban részesültek, konyhakert, az Állami Gazdaság által használt épületekhez pedig udvar kimérését javasolják. Minderre azért volt szükség, mert az abod-királykúti kastély a melléképületekkel valamint a hozzá tartozó területtel továbbra is az Államkincstár nevén szerepelt. Az épületek egy részét az Állami Gazdaság használta, másik részét pedig az épületjuttatásban részesült abod-királykúti lakosok. Az épületetekhez azonban semmiféle földterület nem tartozott.*176*

Az Állami gazdaság betagosított földjei, 1950.

A tábla: 30 kh 1239 □-öl szántó (a *görög katolikus egyházé* volt, Gyulai Gábor lelkészi javadalmazására, utóbb már a gazdaság bérelte)

36 kh 10 □-öl szántó, Benedek Józsefné tulajdona volt.

82 kh 361 □-öl rét, legelő, szántó, Czekeházy Ernő tulajdona volt.

18kh 1072□-öl szántó, Drótos Jánosé volt.

18 kh 218 □-öl szántó, Drótos Z. József tulajdona volt.

2 kh 1084 □-öl, és 3 kh 14 □-öl (mindkét) gyümölcsös a Királykúti Földmíves Szövetkezeté volt.

4 kh, illetve 11 kh szántó, (mindkettő) a görög katolikus tanító (Gerják Emil) javadalmazását képezte.

B tábla - szántó; ***C*,** rét, szántó; - ***D***, rét, szántó legelő; - ***E, F tábla*:** 552 kh 239 □-öl; ***G tábla:*** 16 kh gyümölcsös, 104 kh szántó. **Összesen: 864 kh 237 □-öl**

A Gazdaság első vezetői az ország különböző helyeiről kerülnek Királykútra. Közöttük említhetjük **Palkó József** *igazgatót*, a *főállattenyésztő* **Barek Lászlót**, **Czap János** *állattenyésztőt*. 1952-ből **Simkó** *kertészt*, **Szabó Ferenc** *növénytermesztési brigádvezetőt*, **Szabó Gábor** *laki üzemegység vezetőt*, **Pacsai** *növénytermesztési brigádvezetőt*, **Gaál Ferenc** *állattenyésztési brigádvezetőt.177* **Marton András** *üzemegység vezetőt*, **Ács Lajos** *farmvezetőt*, **Földesi Béla** *telepvezetőt*, **Cs. Szabó János** *üzemegység vezetőt*, **Baranyi Anna** *egyszámla vezetőt*, **Németh András** *munkavezetőt*, avagy a személyzeti osztályvezetőt, **Sümegi Istvánné**t.*178* **Szmolyák János** *üzemegységvezető* neve már a Szendrővel történt egyesülést követően merül fel, 1954 elején.

1953-ban az edelényi járásban 2 állami gazdaság működött. Összes szántóterületük 6696 kh volt.*179*

A Szendrői Állami Gazdaság

Az 1954-es őszi munkák állását így összegezhetjük: a Gazdaság vetőszántási tervét már teljesítette, hiszen a tervezett 825 kh-as terület teljesen felszántásra és bevetésre került. Búza 325 kh, rozs 300 kh, őszi árpa 125 kh, takarmánykeverék 75 kh. *Az őszi szántási terv egyébként 1417 kh volt*, ebből Királykúton 903 kh, Szendrőben 258 kh, Karolán 51 kh, Hídvégardón pedig 205 kh. A szerves trágyázási terv 700 kh-at jelölt meg, amelyből mintegy 500 kh került teljesítésre. Királykúton viszont ez ügyben intézkedni kellett, mert ahhoz, hogy a tervezett 422 kh- ból hátralévő terület trágyázását elvégezzék a rendelkezésre álló 4 kh napi kapacitással bizony mintegy 70 napra lett volna szükség. Így a fogatok átcsoportosítása miatt a burgonyahordáshoz például már idegen (Gazdaságon kívüli) fuvarosokat kellett beállítani. A silózásnál volt némi lemaradás, hiszen itt mintegy 1800 köbméterrel voltak csak készen a tervezett 3000 köbméterből. A Kistanyán a 11 kh lóhere viszont rendben volt.

Ezzel egy időben gőzerővel folytak a betakarítási munkák. A 10 kh- as dugványrépával már végeztek. A cukorrépát is felszedték a tervezett 50 kh- ról, de a termésátlaggal nem lehettek nagyon elégedettek, hiszen a tervezett 110 q átlaggal szemben mintegy 40 q lett a holdankénti átlag. Ahogyan a takarmányrépa kapcsán is a 150 q helyett csak 50 q- át tudtak betakarítani holdanként. A szilvánál sem volt kecsegtetőbb a helyzet, a tervezett 110 q- val szemben mintegy 30 q volt a hozam. Ezzel szemben kitűnőre sikeredett az alma, a 120 q-val szemben 1100 q- át tudtak leszedni.*180*

A burgonyánál az időszaki munkások 10 óra alatt 40 Ft-ot is meg tudtak keresni. Kézi ásásnál 160 □- öl volt a norma, ezért 30 Ft-ot kaptak, vagy természetben mázsánként 5 kg krumplit. A szántás utáni felszedésnél viszont 420 □- öl norma teljesítése biztosította a 30 Ft-ot, avagy a mázsánkénti 5 kg burgonyát. A burgonya betakarítási terv 240 kh volt, amelyből 160 kh- at teljesítettek is. Erről a területről mintegy 1.500 q (mázsa) krumpli került beszállításra. Az eddigi eredmények alapján a munkák végeztével körülbelül 10 mázsa termésátlagra számíthattak. Ezen a munkán egyébként 55 fő gyalogmunkás dolgozott. 4 fogat szántotta és az eke után 35 fő szedte a krumplit. A munka gyorsítására szerették volna emelni a fogatok számát, ám a beszállításhoz nem kaptak vagonokat a szendrői állomásra. A kézi ásás egyébként nemcsak hogy költségnövelő lett volna, de a betakarítás idejét is tovább tolta volna.

A *királykúti üzemegységben*, mint láttuk, az őszi szántási terv 903 kh volt, amiből október közepére 31 kh- at végeztek el. Búzából 25 kh-at, de ebből még 135 kh hátra volt. A szántásra váró területre azonban mindösszesen csak *egy G35-ös erőgép* és *egy lánctalpas* állt az üzemegység rendelkezésére. A G35-ös erőgépnek a kapacitása 20 órában 18 kh volt, a lánctalpasé 12 kh. Tehát napi 30 kh gépi kapacitással rendelkezhetett Marton üzemegység vezető. Így Palkó igazgatónak a vetőgépek átcsoportosításáról kellett gondoskodnia.*181*

A vetés minőségével kapcsolatban azonban –enyhén fogalmazva – nem volt minden rendben. A *Görög tanyán* például tárcsázás és boronázás nélkül vetettek a szántásba, lovas vetőgépnél pedig az is előfordult, hogy egyszerre 5 csoroszlya is el volt hajolva, így a föld tetejére kerültek a magok. A műtrágyát is kézzel szórták, 212 Ft-ért, ami nemcsak, hogy többe került, mint a gépi, de azt is helytelenül, lapáttal rakták szét, és nagyrészt így, kupacokban került beszántásra.*182* Palkó igazgató kritikaként meg is fogalmazza: *„a Pártvezetőség nem segített sem Szendrőben, sem Királykúton, de most aztán Simon elvtára kirázza a tagságot a kábultságból.”*

1954-ben egyébként a Gazdaságnak 3775 kh területe volt, a Járás területének mintegy 7%-án gazdálkodott. Legfontosabb feladata pedig az volt, hogy minél több árut termeljen és adjon az államnak. A Gazdaság árutermelése azonban nem volt kielégítő. A termésátlagok csökkenő tendenciát mutattak az előző évhez képest.

	Terv, 1953	**Tény**	**Terv, 1954**	**Tény**
Őszi kalászos	9 q	6 q	8,5 q	5,64 q
Tavaszi kalászos	7 q	6 q	6 q	5,14 q
Kukorica	12 q	1 q	-	-
Burgonya	60 q	23 q	45 q	12 q
Cukorrépa	120 q	58 q	110 q	40 q
Takarmányrépa	112 q	23 q	150 q	50 q
Hüvelyes	5,6 q	3,2 q	6,5 q	1,5 q

A termésátlag csökkenésével szemben viszont lényegesen emelkedtek a termelési költségek és ahelyett, hogy az önköltség is csökkent volna, természetesen az is növekvő tendenciát mutatott.

Az alábbi táblázat a termelési költséget mutatja.

	Terv költség, 1953.	**Tény**	**Terv költség, 1954.**	**Tény**
Őszi kalászos	106,3	246	159	212,28
Tavaszi kalászos	122,5	214	219	190,34
Kukorica	100,3	1244	-	-
Burgonya	332	117,93	150	127,80
Pillangós takarmány	-	-	49,50	30,24

(Meg kell azonban jegyezzük, hogy az 1954-es összegekben nem szerepel az általános költség, amely még további önköltség növekedést eredményezett.)

A tűrhetetlenül alacsony termésátlagot a gazdaság vezetője a rossz talajjal és a domborzati viszonyokkal magyarázta. A pártvezetés elismerte ugyan ezeket az objektív okokat, de fő hiányosságként – a gazdaságvezetéssel ellentétben – a rossz szervezést, a gyenge ellenőrzést és a laza munkafegyelmet fogalmazta meg.

A főagronómus szerint az alacsony burgonyatermés fő oka az, hogy a vetőgumók nem voltak egészségesek és jó csírázó képesek, és hát a talaj előkészítés sem volt megfelelő. De a legfőbb oknak mégis azt említi, hogy a gumóknak csak az 50-60%-a került a földbe, mivel a munkások fegyelmezetlenek voltak és a többit a földfelszínen hagyták. Az otthagyott burgonyát aztán a Gazdaság dolgozói, a lakosok a saját szükségletükre elhordták. A gyenge ellenőrzés miatt nemcsak a tavalyi évben, de az idén is előfordult, mint már említettük is, hogy rossz vetőgéppel vetettek. Némelyikről annyi cső hiányzott, hogy bizonyos helyeken duplán, máshol egyáltalán nem került mag a földbe. Csíkos is lett így a terület. Minderről azt jegyzi meg a főagronómus, hogy a Gazdaságban *„az agrotechnikai követelmények elemi szabályait sem tartják be”.*

A Gazdaság az alacsony termésátlagért a Földművelésügyi Minisztérium illetékes igazgatóságát is felelőssé tette, mert az elmúlt évben nem vette figyelembe a Gazdaság talaj- és domborzati viszonyait, ezért több területen ugyanabba a földbe kellett elvetni a kenyérgabonát. Így viszont a vetésforgót nem sikerült megvalósítani. Ez évben pedig már a vetésterv is csökkent. Ugyanakkor most sem vette figyelembe Minisztérium a Gazdaság vezetőinek javaslatait, terveit, hanem mechanikusan kiosztotta a Gazdaságnak a feladatot. Így fordult elő például, hogy a talajjavításra (meszezésre) beütemezett 90 ezer Ft-ot egyszerűen törölték az 1954-es pénzügyi tervből. Pedig ennek megvalósítása már csak azért is gazdaságos lett volna, mivel a Járásban sok a mészkő, így a szállítási költség alacsony lett volna és természetesen a talaj minősége is javult volna.- fogalmazták meg egymást közt a vezetők.

Állatállomány, 1954	db
Ló	218
Szarvasmarha	257
Sertés	1123
Juh	2614
Hízó	36

Az állattenyésztés területén némi eredményeket elértek ugyan, de a jószágállomány minősége terén itt is sok javítanivaló volt. A teheneknél alacsony volt a tejhozam. Ennek következménye, hogy a termelési költség igen magas, hiszen az 1953-as évben például 1 liter tej előállítása 4,14 Ft-ba került, ami jóval több volt, mint amennyiért a parasztok a szabadpiacon árulták. A takarmányozás terén pedig az a helyzet állt elő, hogy mivel nem volt takarmányalap potom áron kellett megválni a jószágoktól.

A Pártvezetés is elismerte, hogy a Gazdaság rosszul gazdálkodott, súlyos hibák voltak a munkaszervezés, az agrotechnikai eszközök terén. Mindezek egyenes következményének tartották, hogy a dolgozó parasztok nem jó véleménnyel voltak az állami gazdaságról. A jelenlegi helyzet tehát különösen rossz példát mutatott a környék parasztságának. Sőt – vélte a Gazdaság pártalapszervezete - a lakosság, a dolgozó parasztok úgy vélekednek, hogy itt az állami vagyon elherdálása folyik. Gyakoriak voltak ugyanis a lopások. Lopták a mezőgazdasági felszereléseket, ekét, boronát, építő anyagot. Ugyanakkor a pártszervezet a baj alapvető forrásának a Gazdaság vezető apparátusnak „osztályidegen" tagjait jelölte meg. Kezdve Barek főállattenyésztővel, akinek

„Argentínában 3000 kh, apjának pedig 300 kh földje volt. Rendszeresen iszik, papokkal cimborál, papokat hurcoltat a Gazdaság kocsiján és mindezekért az igazgató, Palkó elvtárs felelősségre sem vonja... Züllött magatartásukkal bomlasztják a munkafegyelmet, dezorganizálják az egész munkát. Ezek az egyének befolyásuk alá kerítenek még párttagokat is". És mindannyian isznak még munkaidő alatt is, sőt még a pálinkát is főzik - tették hozzá a pártvezetők.

Az Állami Gazdaság pártszervezetének egyébként ekkor 54 tagja volt. A pártvezetés önkritikusan beismerte, hogy nem vették fel kellő eréllyel a harcot ezekkel a hibákkal szemben. A helyi szervezetnek nem volt függetlenített titkára, az alapszervi titkárok pedig többször is cserélődtek, tehát munkájukat nem tudták kielégítően elvégezni.

A jelenlegi pártszervezet ugyanis, élén a függetlenített **Simon Lajos** *párttitkárral*, már a szervezet megerősítésén dolgozott. A politikai munka hatását érezték abban, hogy a Gazdaság az őszi munkákat sikeresen végezte és az őszi kalászos vetési tervét már október 20-ra teljesítette.*183*

Az állatállomány – árutermelés alakulása, 1954 őszén:*184*

Szaporulat	Terv	Tény	Várható
Ló (db)	27	26	
Szarvasmarha (db)	41	44	12
Sertés (db)	2094	1355	800
Juh (db)	1159	283	700
Árutermelés			
Összes tej beszolgáltatási terv (liter) Túlteljesítés a mai napig: 12709 l	44300	57109	14000
Juh tejből tervfeladata a Gazdaságnak nem volt, ezzel szemben	9q 67 kg zsíros gomolyát termelt terven felül		

Gyapjú terv (q)	76,67	87,67	
Tenyészkan süldő leadás (db)	50	71	40 leadható még
Tenyészkoca süldő (db)	520	530	70
Hízott sertés (db)	30	46	
Vágó juh (db)	336	336	
Növendék kos (db)	90		
Csikó (db)	4		
Növendék juh (db)	110		
Tehén (db)	7	19	
Üsző (db)	7	10	
Tinó (db)	21	28	
Hízómarha (db)	210	193	(a negyedik negyedévre leadási terv 40 db.)
Vágó borjú (db)	5	5	
Kanca ló (db)	4	4	
Herélt ló (db)	2	1	
Vágó csikó (db)	5	3	
Süldő (db)	127	127	

A Gazdaság 1955 tavaszára már 4273 kh területtel rendelkezett, ebből 3673 kh volt a szántó.

Területmegoszlás a két brigád között:

1. brigád: Abod-Királykút, 2249 kh.
2. brigád: Szendrő, Karola, Hídvégardó 2024 kh.

A Gazdaság jelenlegi létszáma 542 fő volt. Állománycsoportok szerint:

Fizikai dolgozók	497 fő	ebből nő: 80 fő
műszakiak	17 fő	ebből nő: -- fő
adminisztratív	14 fő	ebből nő: 4 fő
általános kisegítők	11 fő	ebből nő: 6 fő

Eddig 2518,5 kh- on végeztek a vetéssel. A többi terület egyik része álló lucerna, lóhere, illetve egyéb takarmány, a másik része viszont vetett legelő, konyhakert és illetményföld volt.

Az ősz búzánál a hiány okaként a korai esőzést, és **Körösi József** akkori *üzemegység vezető* hamis adatszolgáltatását jelölték meg. Az őszi búza pedig tavaszi búzából lett pótolva. Terven felül mintegy 102 kh-at vetettek. Zabosbükkönynél a betakarítást a „szakvonal" elhanyagolta. Betakarításához és a tárolásához ugyanis a Tröszt *báró „Dezsefit"* küldte ki, aki a dugványrépákat úgy eltárolta, hogy vetés előtt csak két és fél holdba tudtak vetőmagot válogatni. A vetőgumó kései érkezése miatt viszont a burgonyából is kimaradt 10 kh.

A tavaszi növényápoláshoz szükséges gépeket kijavították, sőt még 3 db cséplőgépet is. A növényápolás megkönnyítése és a magasabb terméshozam biztosítása érdekében az összes kukorica vetésterületet négyzetesen, fészektrágyázással ültették. A fűmagvetéseket pedig sarabolták.

Vetésterv, 1955.	Terv (kh)	Tény (kh)
Őszi búza	320	259
Rozs	350	350
Őszi árpa	200	200
Tavaszi búza		102
Tavaszi árpa	100	104
Zab	325	325
Burgonya	150	140
Kukorica	194	85
Cukorrépa	56	56
Rostlen	100	100
Takarmányborsó	110	110
Lednek	100	100
Lucerna (tavaszi)	250	250
Vöröshere	200	200
Lóhere	100	100
Fűmag	50	50
Maghozó cukorrépa	30	2,5
Zabosbükköny	50	50

A vetéseket egyébként közepesnek minősítették. Az erőgép okozta hiányt a munkaverseny kiszélesítésével igyekeztek pótolni. A trágyázási tervüket túlteljesítették, de kb. 100 kh- ra elegendő trágya, fuvar hiányában illetve a tavaszi vetés előbbre hozása miatt bent maradt. A jószágelhullás a terv szerinti % alatt maradt. A királykúti sertéstelep viszont elfertőződött, bár a főállattenyésztő szerint most lett csak igazán tiszta az állomány.

Állatállomány, 1955.	db
szarvasmarha	339
Ló	226
Sertés	1794
Juh	2608

A Gazdaság munkaereje egyébként olyannyira biztosítva volt, hogy még a diczházai állami gazdaságnaknak is adtak át a dolgozókból. Bár csúcsidőszakban a dolgozók feleségei is be voltak szervezve a munkára, jelenleg azonban senkinek nem tudtak már munkát adni. Olyannyira nem, hogy a dolgozók egy részét kénytelenek voltak átadni az Erdőhivatalnak, csemeteültetéshez. A családtagok egyébként, egy-két kivételtől eltekintve a gazdaságban dolgoztak.

A tavaszi munkáknál – országos viszonylatban - az utolsó helyen volt a Gazdaság, az őszi központi kiértékeléskor viszont már a jók között szerepelt. Mindezt annak ellenére sikerült elérni, hogy az őszi szántásnál még 1900 kh lemaradás volt, amit április 4- ig sikerült teljesíteni.

1955. novemberében a Gazdaság három negyedévi vesztesége 3 millió 54 ezer Ft volt, és ebben nem volt benne a segédüzemág, csak a növénytermelés. A pénzügyi fedezettség viszont 9 ezer Ft többletet mutatott. Ugyanakkor a legnagyobb veszteség a növénytermelésnél volt, év végére 2 millió Ft-ot vártak. Kenyérgabonánál ez a terven felüli műtrágyavetésben mutatkozott meg. A növénytermesztésnél az általános költség tervezettnél nagyobb voltát **Hárskuty Imre** *főkönyvelő**.185*** a sok „csellengő” időbéres munkásban látta.

A tervezett 7,2 q helyett 7 q értek el holdanként a kalászosokból. Az átlagot a rozs termésátlaga csökkentette le. A takarmánygabona magas munkabére viszont a tervezett gépi munka helyett

alkalmazott kézi munkából adódott. „Ezért nem szabad félni a gépi munkától.” – fogalmazott Hárskuty főkönyvelő.

Géppark, 1955.	**db**
Hoffer 35. traktor	7
U 3. erőgép	1
Zetor	1
44-48-as lánctalpas traktor	1
Vontató	3
MIA motor	2
Ádám motor	1
Talajművelő gépi felszerelések	
Traktoros vetőgép	3
Fogatos vetőgép	9
Traktoros tárcsa	6
Fogatos tárcsa	1
Traktoros eke	8
Fogatos eke	5
Kultivátor	1
Burgonyaültető	1
Henger	6
Borona	100
Cséplő	4
Kukoricamorzsoló	2
Silótöltő	3
Szecskavágó	2
Fűkaszáló	6
Aratógép	3

A tervezett termény másfélszeresét termelték meg a pillangósoknál. Az almánál a tervezett ráfordításon felüli költség a permetezésből adódott, itt az összes almát tudták exportálni, a munkabérnek viszont csak a felét használták fel. Az állattenyésztésnél a megtakarítás a bizonylati elv be nem tartásából adódott, a növénytermesztés rovására. Nem tartották be ugyanis a takarmányozási fegyelmet. A tehenészetnél 8.000 Ft veszteség volt, a tinónál 25.000 Ft megtakarítás, a hizlalásnál 98.000 Ft, sertéstenyésztésnél 19.000 Ft, csikónál 301.000 Ft; ráfizetés összesen 185.000 Ft. A reális veszteség persze ettől sokkal nagyobb volt, hiszen pl. a tehenészet a takarmányból a tervezett mennyiséget sem használta fel, vagyis „papír nélkül” etettek. A juh üsző viszont a ráfordítás minimuma miatt rentábilis lett, azaz haszonnal járt. A legelő tisztítás, javítás viszont nem lett végrehajtva, így az üszőket 5 Ft helyett 70 fillér terhelte.

A tej előállítási ára 4,12-ről 3,47-re javult, a marhahizlalásnál egy kg hús előállításához 168%-ot, 11 Ft helyett 19 Ft-ot használtak fel. Az igatartásnál egy munkanap viszont azért volt csak 87%-os, mert a takarmány felhasználás keret nélkül történt, valamint abrakot sem utaltak ki. A traktorok a tervezett 58 Ft-os normálhold helyett 103 Ft-ba kerültek, mivel a tervezett 21.000 Ft-os gépjavítás helyett 117.000 Ft-ért javították azokat. A javításra felhasználható anyag tervezett 18 Ft-os egységára is a duplájára, 36 Ft-ra nőtt. A teherautónál az üresjárat ellenére sem lépték túl az önköltséget, mert a dolgozók bérének rovására történt az anyag túlfelhasználás. Itt a munkabér a tervezett 1 Ft 10 fillér helyett 0,65 Ft lett, az anyagfelhasználásnál viszont a 0,70 Ft 1,10 Ft– re emelkedett. A Gazdaság telefonköltsége az

első negyedévben 10.000 Ft volt, igaz ugyan, hogy a következő negyedévben is túllépték a tervezettet, de ez már csökkenő tendenciát mutatott.

A Gazdaság az állammal szembeni beadási kötelezettségét ekként teljesítette:

Tej	53700 literből	50461 liter
Gyapjú	101 q-ból	72 q
Vágómarha	21 db-ból	11 db
Hízómarha	90 db-ból	87 db
Süldő	80 db-ból	125 db
Kenyérgabona	38 vagonból	18 vagon

Pártélet a Gazdaságban, 1950-55.

Az 1951. január 27-i taggyűlésen **Sperka Ferenc**, a Gazdaság *párttitkára* arról számol be, hogy a *„népnevelőink eredményes munkát végeztek Abodon a kulák készletek felvételezésénél”*. A Szakácsi községben szervezendő Tszcs- nél viszont nem jártak sikerrel. Ekkor már szerte az országban úgynevezett „*reakciós hírverések”* kapnak lábra. Egyre kevesebb ugyanis az áru a boltokban. Vásárlási roham kezdődik. Abodon is igyekszik mindenki felhalmozni a cukrot, a gyufát, a petróleumot, a sót, stb. Pedig oly szépen indult minden. A Gazdaságban például a vállalt 25 fős Szabad Nép-es előfizetésre 35 főt sikerült megagitálni.*186*

Mindeközben Sperkát 2 hónapos pártiskolára küldik. Helyettesítésére **Szabó Ferencet**, a titkár jelenlegi helyettesét bízza meg a járási pártbizottság. Szabó 1924-ben született Királykúton. A sajószentpéteri üveggyárban dolgozott, ahonnan 1944-ben bevonult a hadseregbe a leventékkel, de még ugyanazon év decemberében haza is tért. 10 kh hold földet kapott, amelyen apjával együtt gazdálkodott. UFOSZ elnök volt és az FMSZ-nek (Földműves szövetkezet) terményese. 1947-ben belépett a pártba. 1949- ben bevonult a határőrséghez, ahonnan 1950-ben szerelt le. A 10 kh földjéből visszaadott 6 kh földet, mert a termelőszövetkezetben látta a boldogulás útját.

Ám a tsz-ek szervezése nem kecsegtet sok reménnyel. Pedig Palkó igazgató is megerősítette: *„ki fogunk járni a szomszédba népnevelő munkára, hogy tszcs-t szervezzünk. Most egyelőre megszűnt, mert az állam nem tudja ellátni ezeket gépekkel, hitelekkel, termelő eszközökkel, de ősszel újra indul”.187*

Ősszel, a pártiskoláról visszaérkező Sperka Ferencet már nem találjuk Királykúton, az új munkahelye a járási pártbizottság. A Gazdaság *új alapszervi titkára* **Gaál Ferenc** lesz. **Grebely Mihály** a *propagandista*, a *szervező titkár* **Hágel Antal**, az *oktatási felelős* pedig **Gendrács Mihály**.*188*

1951. november 5-i taggyűlésen pedig már egy újabb pártvezetőség kerül megválasztásra. A régi vezetőség mellett 20 MDP tag jelenik meg ezen a gyűlésen. Rajtuk kívül itt találjuk Sperka Ferencet is, mint a járási pártbizottság munkatársát, valamint 13 tagjelöltet. A pártszervezet elmúlt tevékenységét értékelve **Palkó József** *igazgató* élesen kritizálja a régi pártvezetést, nincs megelégedve annak munkájával, mert mint mondja, „*a gazdaságban sok a deficit. A Párt ugyanis nem mutatott rá a hiányosságokra”.*

Sümegi Istvánné mindezt megtoldja azzal, hogy *„nem mutatott helyes utat az irányításban”.* **Berecz István** pedig egyenesen megtalálni véli a hiba okát, egyben a gyógyírt is a Gazdaság bajára: *„a Párt vezetősége alkalmazkodott a Gazdaság vezetőségéhez és nem fordítva.”* **Szakácsi Karolina** azt kifogásolja, hogy a vezetőségi tagok még a DISZ gyűlésekre sem mentek el. **Czipa Antal** szerint viszont jól dolgoztak, hiszen 2 elvtárs is magasabb funkcióba jutott. A hiányosság pedig a gyakran változó vezetőségnek tudható be. **Kecskeméti Pál** arról panaszkodik, hogy a tagok elzárkóznak a Szikra kiadású könyvek

megvásárlásától, ellenben **Kecskeméti Pálné** azt kifogásolja, hogy a vezetőség nem küldött a könyvekből Karolára. Végül **Pusztai István**, a *DISZ politikai körének vezetője* mond köszönetet azért, hogy a Párt iskolára küldte, egyben megnyugtatja a jelenlévőket, ezután eredményesebb lesz a DISZ munka. (1952. szeptemberében egyébként ő lesz a DISZ titkára.*189*)

Ezt követően a titkár felkéri **Hágel Antalt**, tegyen javaslatot az elnökség megválasztására. Miután **Palkó József, Sperka Ferenc, Szakácsi Gyuláné, Pusztai István, Gaál Ferenc** jelölését a tagság elfogadta, az elnök a jelölő bizottsági elnöknek javasolta **Czipa Antalt**, tagnak pedig **Csorni Jánosnét és O. Szabó Józsefet**.

Szavazás után a bizottság kivonult, hogy megbeszélje, majd megtegye javaslatát az 5 fős vezetőségre. A központi vezetőség határozatát **Czipa Antal** ismertetette és egyben megnevezte a jelölteket: **Hágel Antal, Berecz István, Sümegi Istvánné, Gaál Ferenc, Szakácsi Karolina.** Mindannyian 18-18 szavazatot kaptak (időközben ugyanis 2 tag eltávozott)

Ezután a küldöttek megválasztására került sor. Rendes tag lett: **O. Szabó József, Sperka Ferenc, Szakácsi Karolina, Berecz István és Palkó József,** tanácskozási joggal pedig **Kuru András,** volt tagjelölt.

A járás nevében Sperka üdvözölte az új vezetőséget, s különösen az új párthelyiség megvalósításáért mondott elismerő szavakat. Ezután a pártonkívüli dolgozók kívánságára a pártvezetőség és a tagság átvonul a kultúrterembe, ahol elsőként **Pusztai István** *DISZ vezető* üdvözölte az új vezetést, majd ajándékcsokrot adott át. Eztán **Czipa Antal** *DÉFOSZ elnök* köszöntője következett. **Szakácsi Gyula** *kovács* az üdvözlésen kívül annak a reményének is hangot adott, hogy mint tagjelölt hamarosan felvételt nyer a pártba. Ezt tette szóvá egyébként **Pacsai Ferenc**, valamint **Orbán Géza** *MSZHSZ* (Magyar Szabadságharcos Szövetség) *titkára* is. Végül az új vezetőség nevében **Berecz István** *titkár* mondott köszönetet, amelyet aztán ünnepség követett.*190*

Az új vezetőségben **Hágel Antal** látta el az *elnöki* teendőket. **Berecz István** volt a *titkár*, **Sümegi Istvánné** az *agitációs és propaganda felelős, a szervező titkár* **Szakácsi Karolina,** a *gazdasági felelős* pedig **Gaál Ferenc**. Vezetőségi üléseket péntekenként tartottak. Megválasztásukat követően már az első szombatra szabad pártnapot szerveztek. *Előadónak* **Márkus István** *orvos hívták meg*. A rendezvény lebonyolítására az agitpropost bízták meg. Ám ez a kellemesebbik része volt a kezdeti tevékenységüknek. Mindjárt az elején ugyanis a dolgozók nagy többségének a felháborodásával is szembe kellett nézniük. A Gazdaság „szellemi vezetői" a novemberi fizetésüket ugyanis előbb megkapták, mint a fizikai dolgozók. Nem csoda, hogy nagy botrány keveredett belőle.*191*

November 11-én szövetkezeti taggyűlés volt, ahol *boltkezelő választásra* került sor. A Pártvezetőség javaslata az volt, hogy nő legyen a boltos. A tagság kívánsága pedig az, hogy a *demokratikus centralizmus* alapján nyíltan szavazzanak. A boltvezetői poszt azért volt kiemelten fontos a párt számára, mert a boltos tulajdonképpen mindenkivel kapcsolatban van. Így az a cél, hogy a párt részére állandó felvilágosító, építőmunkát végezzen, szinte teljesülni látszott. **Palkó Józsefné**, az igazgató felesége 18 szavazatot kapott, **Szakácsi Gyuláné** pedig 13 szavazatot. A leváltás azonban nem történt meg, mert a Járási SZÖVOSZ egy harmadikat akart. Czipa Antal a november 17-i pártnapon csalódottan meg is jegyzi: *„ha ezt tudtuk volna, hogy a többség határozatát semmibe veszik, nem hangsúlyoztuk volna ki ezen a gyűlésen a demokratikus centralizmus megsérthetetlenségét, sem az MNDSZ gyűlésén a nők egyenjogúsítását"*. Ugyancsak ekkor kerül szóba **Hajas Bertalan** *brigádvezető* „aknamunkája" is, aki a dolgozókat – állítólag – visszatartotta az értekezletekről, azonban ő maga elment, hogy ne is gondolják, hogy ő a felbujtó. Czipa szerint a dolgozók helyeselték, hogy elbocsátották, de mint kiderült, a Boldvai üzemegységnél újra felvételt nyert. Ezért aztán a Gazdaság pártszervezete levélben fordult a járási pártbizottsághoz, nehogy brigádvezetőként működjék tovább, *„mert mint ellenség tovább fogja akna munkáját folytatni"*.192

Mindeközben az elégedetlenség egyre nő a Gazdaságban, különösen a fogatosok körében. A pártvezetés fel is szólítja a vezetést, hogy a fogatos brigád fizetését sürgősen vizsgálja felül, *„mert tarthatatlan a helyzet, hogy egy becsületes dolgozó a kosztján kívül csak 20 Ft-ot keressen. Át kell térni a teljesítménybérben való munkák elszámolására!”* – szól a párt határozott utasítása. Úgy vélik, ezzel elérhető, hogy 10 naponként, a becsületes munka után becsületes fizetést is kapjanak a fogatosok, *„mert különben az ellenség fogja felhasználni, hogy a gazdaságban 10 napra csak 20 Ft-t lehet keresni.”193*

1952. januárjában Berecz István titkár ekként „oktatja” a párttagokat, felszólítva őket arra, hogy a párttagkönyvre pedig nagyon vigyázzanak, mert elvesztésével a tagság is megszűnhet: *„Örködjetek erre a nagy ajándékra. Ezzel a piros könyvvel együtt kapjátok meg a dolgozó nép bizalmát is”* Persze a párttagok körül sincs minden rendben. Berecz szerint is sok a „lógós” párttag, és hát ezzel nem mutatnak jó példát. Pedig az nagyon kellene, hiszen az idén már mintegy 300 dolgozója van a Gazdaságnak.*194*

A pártfegyelmen kívül baj van a munkafegyelemmel is, azonkívül az ellenőrzésekkel sincs minden rendben. Gyakoriak a lopások, és ez mindenre elmondható. Februárban például egy bundát „tulajdonítanak el”. Palkó igazgató úgy gondolja, egyedül is megoldja az ügyet. Önhatalmúlag intézkedik. Irodájába hívatja **Máté Lászlót** és nekiesik: ha ő a tolvaj, adja elő a bundát. Máté persze tagad, sőt kijelenti, nemhogy lopna, de a héten, mint vontatós éppen ő fogott meg egy tolvajt, aki 3 zsák kukoricát lopott. Máténak persze ez a vádaskodás igencsak rosszul eshetett (ami igazán érthető is), hiszen mindenféle alap nélkül, ártatlanul meggyanúsításra került, no meg persze időközben a bunda tolvaj is előkerült. Szóvá is teszi sérelmét egy pártértekezleten, ahol Palkó igazgató is jelen van. Máté ugyan tagadja, hogy a zárt ajtók mögött tettlegességre is sor került volna, de sértődötten jelenti ki, hogy Palkó igazgató máskor győződjön meg az igazságról. Palkó nem véve lelkére a dolgot, beismeri ugyan a Mátéval kapcsolatos esetet, mentségére azonban azt hozza fel, hogy nem akarta megverni, csak megijeszteni; meg hogy ez már bevált módszer, ha az ajtót bezárja, a tolvaj megijed és vall.*195*

Miközben a tavaszi munkák gőzerővel folynak, a Párt ugyanilyen elánnal készül a május elseje megünneplésére. **Kecskeméti Pál** *gondnok* például a munkásszálló kidekorálását és rendben tartását ígéri. Ám az igazán nagy ünnepséget június 1-re, vasárnapra tervezik. Ekkor tartják ugyanis a ***„béke ünnepélyt”***. Berecz titkár meg is jegyzi: *„úgy kell megrendezni, hogy a reakció helyi ügynökei reszkessenek a felvonulások láttán. A pártszervezetnek példát kell mutatni a tömegek mozgósításában. Éppen ezért az abodi felvonulást 9 órára tesszük mikor a templom előtt gyülekeznek a klérus befolyása alatt lévő dolgozók, vagy éppen az ellenség.”*

Határoznak arról is, hogy az ünnepség a sportpályán kerüljön lebonyolításra. A műsor reggeli zenés ébresztővel kezdődjék, legyen felvonulás, ünnepély, ebéd, tűzoltó gyakorlat bemutató, sportbemutató, majd tánc. Minden tömegszervezetnek legyen kocsi, azokat díszítsék fel, és minél több lovas legényt szervezzenek be.*196*

Miközben folyamatosan szerveznek, minden nap hosszú értekezletet tartanak. De ez nemcsak a pártszervezetnél van így, minden egyes munkaterületen rendszeresen röpgyűléseket tartanak. A Párt által szervezett szombati röpgyűlés a gépcsoportnál például már csak azért is „jól sikerült”, mert minden dolgozó jelen volt. Ezen felbuzdulva aztán úgy döntenek, hogy feltétlenül meg kell ismételni, sőt a termelés érdekében más brigádokhoz is át kell vinni a röpgyűlést. Ugyanakkor a békeünnepély előtti szombati taggyűlést a pártvezetőség javaslatára a következő szombatra halasztják, mert úgy vélik, az ünnepségre való készülődés miatt a tagság fele sem jelenne meg.*197*

Végre aztán elérkezik a nagy nap. A „Béke Találkozó” reggel 6 órakor, zenés ébresztővel kezdődik a Gazdaság területén, majd felvonulással folytatódik Abod községben, amelyen 9 lovas vesz részt, magyaros ruhába öltözve, 12 vontató, amely az ifjúságot és a dolgozókat viszi, és még további 5 szekér is. A tűzoltók természetesen a testület egyenruhájában feszítenek. A felvonulást szándékosan ½ 10 órára időzítik az abodi központba, mert az abodiak ekkor gyülekeznek a misére. Felvonulás után ½ 11 órakor aztán Berecz István

párttitkár ünnepi beszédet tart. Délután 2 órától a tűzoltók bemutató gyakorlatát láthatják a dolgozók, amelyet sportbemutató követ. Ezután táncmulatság kezdődik, amely este 10 óráig tart.

A találkozót követően a titkár így értékelt: A szervezés nem a legmegfelelőbb volt, mert a tömegszervezetek vezetői nem végeztek jó munkát, ennek dacára az ünnepség reményen felül sikerült. A hangulat kimondottan jó volt, egy falusi búcsúi hangulathoz volt hasonlítható. Hiányosságként megemlíti még a titkár, hogy a DISZ tagok közül csak a fiúk vettek részt a felvonuláson. A lányok közül pedig nyolcan, kihívóan egy csoportban a templomba mentek. Az ifjúság aztán ezeket a lányokat nem is engedte be a táncmulatságba, illetve nem táncoltak velük, akik így kénytelek voltak hazamenni. Egész nap sörkimérés volt, a hangulat a tetőfokára hágott, de részeg ember csak egy akadt. Azt is szépen, sértődés nélkül, hazavezették.

A vidéki időszaki dolgozók közül aztán hétfőn egyetlen egy dolgozó sem jelent meg a Gazdaságban, így a Miniszteri Tanács határozata ellenére ezen a napon a munka minden üzemegységben szünetelt. A pártvezetőség úgy ítélte meg, ez súlyos hiba volt, de hát a rendőrséggel háromszáztíz dolgozót lehetetlen lett volna munkára kényszeríteni. Az állandó alkalmazottak megjelentek ugyan, de a fizikai dolgozók nélkül a növényápolási munkákat nem tudták folytatni.*198*

A pártoktatás helyzete 1952- ben.

Először 1952. októberében kerül terítékre a Gazdaságban folyó pártoktatás. Az október 27-i felülvizsgálatra az alábbi személyeket jelöli ki a járási pártbizottság a felülvizsgáló bizottság tagjainak: **Orovec Istvánt, Czipa Antalt és Diczházi Dezsőt**.

Ezek után nézzük, mivel is találkozhatott a bizottság.

Az állandó dolgozók létszáma: 84 fő.

Oktatásba bevont: 73 fő.

Ebből párttag: 14 fő.

Tagjelölt: 13.

Párton kívüli (pk): 46 fő.

A Gazdaság többi párttag dolgozója nem a Gazdaság keretében szervezett politikai oktatásban vett részt, hanem például a járási pártbizottság által szervezett politikai szemináriumokon. Úgy tűnt, a dolgozók mintegy 90%-át sikerült bevonni a pártoktatásba.

Egyébként a pártalapszervezet taglétszám 35 fő volt, és 15 tagjelölttel számoltak. A szervezett politikai oktatáson összesen 38 párttag vett részt. A Gazdaságban az alábbi oktatási formákban történt a felkészítés: alapismereti, alapfokú politikai iskola, középfokú politikai iskola. Mindegyik oktatási formációnak 2-2 előadója volt. Felkészítésük kéthetes bentlakásos tanfolyamon történt. Mindannyian középfokú politikai iskolát végeztek.

❖ *Alapismereti kör.* Vezetője*:* **Dányi Jenő**, helyettese **Pusztai István**.

A megnyitó előadáson 52 fő jelent meg. Ez összevont volt valamennyi oktatási forma hallgatóinak.) A kör hallgatóinak száma egyébként 31 fő volt, ebből 2 tagjelölt, 29 pedig párton kívüli (pk). Az első előadáson a hallgatók 70%-a vett részt, 22 fő. A másodikon csak 20% -a jelent meg. Ennek az érdektelenségnek több oka is lehetett, amire a pártvezetés két kielégítő magyarázattal szolgált: a hallgatók 70%-a nem helybéli lakos, és hogy ezek az emberek eddig még nem tanultak politikai iskolában.

Az előadó egyébként maga is részt vett egy 2 hetes bentlakásos előadói képzőn. Szemináriumra azonban már nem tudott bejárni, mert az oktatás munkaidőben történt és a Gazdaság a fizikai munkás előadónak a munkaidő elszámolását nem tudta biztosítani. A tanulásra a félnapot egyébként egyetlen oktató-előadó számára sem biztosította. A naprakész felkészültség hiánya meg is látszott az előadókon.

❖ *Alapfokú politikai iskola.* Vezetője: **Gál Ferenc**, helyettese **Hágel Antal**.

Az első előadáson itt is 70% jelent meg. (A megnyitón 14 fő.). A másodikon 75%. A hallgatók létszáma 20 fő volt. Ebből párttag 4, tagjelölt 6, párton kívüli (pk) 13, (ebből 3 DISZ tag). Az iskolavezető arra hivatkozott, hogy sok beosztása, elfoglaltsága van, így előadói munkáját nem tudta tökéletesen ellátni; helyettese sem volt túlságosan aktív, így lényegében ő sem tudott segítséget nyújtani az oktatásban. Elvégezték ugyan a munkájukat, de az alapos és komoly felkészülés hiányzott.

❖ *Középfokú politikai iskola.* Vezetője: **Szabó Ferenc**, helyettese **Szakácsi Karolina.**

A létszám 22 fő volt. Ebből párttag 12, tagjelölt 5, párton kívüli (pk) 5. Az első előadáson 70%, azaz 15 fő jelent meg, a másodikon 11 fő. Itt viszont az előadó nem jelent meg. Így a második előadást Czipa Antalnak kellett megtartania. Szabó ugyanis, elmondása szerint, azért nem tudott előadást tartani, mert traktorosként teljesítménybérben dolgozik és a kieső munkaidőt nem fizeti a Gazdaság. A továbbiakban attól tette függővé az előadás megtartását, hogy a kieső időre megkapja-e a bérét?

Az oktatásban részt vevők lemorzsolódását úgy próbálták megakadályozni, hogy a pártszervezet állandóan napirenden tartotta a politikai oktatás kérdését. A pártvezetőség és a Gazdaság vezetője kapcsolatban voltak ugyan, de mint láttuk, ez ezért nem volt teljesen kielégítő. Az előadásról hiányzó tagokat aktívák keresték fel, hogy foglalkozzanak velük. Ugyanakkor megpróbáltak színvonalasabb előadásokat szervezni, és igyekeztek felkelteni a hallgatók érdeklődését az iskola iránt. Különösen nagy súlyt fektettek az alapismereti iskolára, mert itt volt a legnagyobb a hiányzás.

A szemináriumi hallgatókat példamutatásra ösztönözték. A példamutatásnak a szemináriumokon való pontos megjelenésben, a gyengébb hallgatók segítésében kellett megnyilvánulnia.A pártvezetők szerint a hallgatók zöme általában látta a politikai oktatás fontosságát, és ez a teljesítményeken meg is látszott. Ennek tudták be például **Szabó Károly** *asztalos* 170% munkateljesítményét is, vagy **Balák István** képesítés nélküli *szerelő* szorgalmát, aki sokszor nem bánta, ha a munkaidő véget ért, tovább dolgozott, csakhogy befejezze a munkáját.

Az iskola részére a helyiség biztosítva volt, az anyagellátása szintén. Fűtése, világítása az induláskor nehézségekbe ütközött ugyan, de a szükséges intézkedéseket azonnal megtették. A fűtés ügyében a helyi tanács kiutalást adott, hogy szenet kaphassanak. Lámpák beszerzésére pedig pénzt kaptak. Mindhárom politikai iskola szerdánként, este 8-9 órakor tartotta foglalkozását.

A DISZ politikai iskolája viszont nem működött. A felülvizsgáló bizottság szerint ezért a járási DISZ bizottság titkárát terhelte a felelősség, mert bár jelezte, hogy tervezi az iskola indítását a Gazdaságban, de azt mégsem szervezte meg, és előadót sem biztosított, így hát az el sem kezdődhetett.

A Gazdaságban egyébként 28 DISZ tag volt. Szervezett politikai oktatásban nem vettek részt ugyan, de egynéhányukat (7 főt) bevonták a különböző politikai oktatásba.

A felülvizsgáló bizottság tapasztalatait összegezve az előadók egy részének passzivitását kifogásolta. Nemcsak, hogy nem tartják megtisztelő feladatnak az oktatás vezetését – mondták -, de lelkiismeretlenül végzik is azt, hiszen az előadáson olykor meg sem jelennek. „*Igaz, hogy a tanulási idejük nincs biztosítva, sőt a teljesítménybéres előadókat az előadás idejére nem is fizetik, de hát itt kellene kidomborodnia az előadó kommunista példamutatásának.”*- fogalmaztak.

Amint láttuk, a felülvizsgáló bizottság tagjai nagyobb fokú lazaságot csak az alapismereti körnél tapasztaltak. Ezért itt a munka javítását tűzték ki célul. A másik két körnél viszont arra hívták fel a figyelmet, hogy feltétlenül vigyázzanak, nehogy lemorzsolódás történjék. Persze azt ők maguk is elismerték, ha továbbra is ilyen lesz a szervezettség, az előadók magatartása, felkészültsége, akkor ez óhatatlanul bekövetkezik.*199*

1953-ra már 41 főre nőtt a pártszervezet. Ebben az évben egyébként a pártépítés az egyik legfőbb téma. A kiemelten teljesítő dolgozókat nemcsak példaképül állítják a többiek elé, de

igyekeznek megnyerni a párt számára is.*200* Az egyik év végi népnevelői értekezleten **Nemes András** *agronómus* például **Kocsis Júlia** *munkacsapatát* dicséri, amely a kukorica őszi betakarításánál 250 %- ot ért el. A férfiaknál **Drótos József** *munkacsapata* pedig 260 %- ot.

Kuzsella István, a *kocsis munkacsapat vezetője* viszont lemondott. A dolgozók ugyanis kevesellték a keresetet. Az mondják, biztosan nem írja be az elvégzett munkát.

1953-ban egyébként az ország 368 állami gazdasága közül a hatodik helyen állt a királykúti.*201*

Az 1953-as év nyarán a behordással akadnak problémák. Pedig Berecz titkár még az igazgatóval is összetűz ez ügyben (is), ám később önkritikát gyakorolva beismeri, *„nem volt helyes, és ígéri többet nem is teszi, de hát hiába kérte az igazgatót a jóra, ő nem hallgatott a jó tanácsra. Pedig ezeket aztán kihasználja az ellenség”.*

A munkálatok persze nem úgy sikerülnek, ahogy eltervezik. Ám Palkó igazgató is önkritikus: *„A vezetés hibázott, amikor a behordáshoz nem kérte a párt segítségét.”*

A tervteljesítésben egyedül a *Hídvégardói üzemegység* remekel. Búzából 11, rozsból 5, árpából 9, zabból 9 mázsa átlagtermést produkálnak kh- ént, az egyéniek 5 mázsájával szemben. De a növénytermesztés ezzel nincs megmentve. Három év után kialakulni látszik a Gazdaság profilja. A veszteséges növénytermesztést háttérbe szorítja az állattenyésztés. Az igazgató ki is adja az ukázt: *„eddig növénytermesztők voltunk, ezután állattenyésztők leszünk”.*

A pártszervezetben pedig 3 tagú elbeszélgetős bizottságot hoznak létre a párt irányvonalának megismertetésére. A tagjelöltek közül pedig az augusztus 29-i párttaggyűlésen felveszik a tagok sorába **Palkó Józsefnét**. Minthogy az igazgató feleségéről van szó, a párt kemény próbatétel elé állítja. Felelnie kell a férjével kapcsolatos kérdésre, amelyet **Czipa Antal** fogalmaz meg: *„ha a férjét valami oknál fogva elzárnák, vinne-e neki enni?”*

Az asszony azonnal rávágja az öntudatos választ, amely alapján a tagság egyhangúlag Palkóné felvétele mellett dönt: *„Nem vinnék, mert a mi Népköztársaságunk csak bűnös embert büntet meg”.*

Egyébként ekkor hallunk először arról, hogy Abodon is tszcs létrehozásával kísérleteznek.*202*

Ekkor már egyre erősebb a nyomás a falusi gazdákon. Tsz szervező agitációs bizottságok járják a falvakat. A kulákságot már „sikerrel” megszabadították a földjétől, ám ők még így is nagy veszélyforrást jelentenek a rendszerre. A járási pártbizottság szerint ugyanis *„a kulák akkor is kulák, ha leadta a földjét”*, ezért kiadja az utasítást: *„az üzemekből is távolítsák el”.203*

Ám a „csodával” a Párt sem tud mit kezdeni. 1954 nyarán ugyanis a meszesi-rakacaszendi csoda tartja nagy izgalomban a környék lakóit. De jönnek ide az ország legkülönbözőbb helyeiről is, meglátni a *„meszesi csodát”.*

A meszesi határban ugyanis, a Rakacaszend felé eső Kígyószögi erdőnél *„különös sugárzás”* ejtette rabul az embereket. A jelenség körülbelül egy hónapon át – úgy déltájban – alig egy órán át volt látható. Valami egészen furcsa, sárga fényben fürdött a táj. A fák levelei a lecsurgó nap aranyában tündököltek. Az ámulatba ejtő, sejtelmes – a mai napig is megmagyarázhatatlan – jelenség okairól számos feltételezés született. Egyesek Szűz Máriát is látni vélték. Mások a föld mélyéből érkező misztikus sugárzásra gyanakodtak. Valódi okáról azonban ma sem tudunk semmit. Ám akik látták, még ma is elragadtatással beszélnek róla.

A jelenség a közeli Gazdaság dolgozóit sem hagyta hidegen. Otthagyva munkájukat, csoportokba verődve zarándokoltak el a kígyószögi erdőhöz.

Egyik augusztusi pártgyűlésen ki is fakad a titkár: *„Menyire meg zavarta a növény ápolását a Rakaczaszendi csoda menyire hiányzottak azok, akik elmentek meg nézni ezt a csodát.”*204

1954-ben a *szendrői szervezetnél* **Horváth Miklós** volt a párttitkár.*205* A *királykúti üzemegységnél* pedig **Grebely István**. Grebely miután az augusztusi taggyűlésen leváltásra

került, önkritikusan beismerte: amióta ő a titkár, azóta nem tettek semmit. Sőt a Gazdaság vezetősége sem tartott üzemi gyűlést sem. *Új titkárnak* **Sümegi Istvánnét** választják meg.*206*

A Gazdaság szendrői központjának kialakításával egyidejűleg az üzemi pártszervezet is átszervezésre kerül. **Simon Lajost** már *függetlenített párttitkárnak választják meg,* **Boros Lajost** pedig *üzemi párttikárnak.* **Pusztai Sándor, Sümegi Istvánné és Vozár József** pedig a Gazdaság pártszervezetének *vezetőségi tagjai* lesznek.*207*

A pártvezetés szerint 1955 nyarára jelentős javulás volt tapasztalható a politikai munka területén. Az eredményt a tavaszi munkákkal igazolták. Értékelésük szerint nőtt a Párt tekintélye, mert a dolgozók meggyőződtek, hogy a Párt ügyes-bajos dolgaikban segítséget ad. Ugyanakkor elismerték, még mindig sok a tennivaló.

A taggyűlést már majdnem minden alkalommal megtartották. Az előző években ugyanis a tagság nem jelent meg sem pontos időre, sem teljes létszámban a gyűléseken. Meg hát a megjelentek sem voltak elég aktívak. Siránkozáshoz, illetve üzemi értekezlethez hasonlított a taggyűlés. Ezen aztán úgy próbáltak segíteni, hogy a tagságot a pártcsoportokon keresztül mozgósították, és előre tudatosították a napirendi pontokat, hogy a tagok felkészülhessenek a hozzászólásaikkal. A megjelenéssel persze még így is baj volt. Két párttag Hídvégardón, 5 a szendrői területen, 1 pedig Karolán dolgozott. Ezek az emberek a távolság miatt gyakran hiányoztak.

Bár a pártvezetés úton-útfélen a párttagok példamutatását hangsúlyozta, és tagjait erre próbálta ránevelni, ám ez a tagság nagy részénél nem vált be. Különösképpen kiütköztek a hiányosságok, például a munkaverseny területén. A műhelyekben és a traktoros brigádnál így történhetett meg az, hogy a *pártonkívüli* **Vozár Ferenc** *lett az első* a felszabadulási hét tiszteletére rendezett *munkaversenyben*, mégpedig 200,5%-al. A Párt ugyanis ezt az eredményt **Máté Jánostól** vagy **Majoros Istvántól** várta el. Ám ők csak 150-186%-ot teljesítettek.

A tömegszervezetek közül a DISZ szervezet munkája sem volt kielégítő. Visszaesés azóta mutatkozott, amióta Pusztai István DISZ titkárt vontatóvezetésre, fizikai munkára osztották be. Ettől kezdve kevesebbet tudott a pártvezetőség foglalkozni vele. Pedig nagyon hiányzott a vezetés, a mozgató erő az ifjúsági szervezetben. Jóllehet a hetenkénti vezetőségi üléseken megbízták feladatokkal, amit el is vállalt, ám elfoglaltságára hivatkozva azokat már nem a megbeszéltek szerint hajtotta végre. Nem szerepeltek például az április 4- i kultúrműsorban sem, sőt a vontatósok munkaversenybe való bevonását sem hajtották végre. A MEDOSZ (Mezőgazdasági Dolgozók Országos Szervezete) munkájában is nagyfokú hiányosságokat véltek felfedezni. Alig-alig dolgoztak, amiből az következett, hogy a munkaversenyben sem teljesítettek kielégítően. Ugyanakkor az üzemi bizottság feladata is a pártszervezetre hárult. Erre a munkára az egyik legjobbnak ítélt aktivistát, Czipa Antalt irányították át, ám ő már hatodik hete szakszervezeti iskolán volt, így a szakszervezeti munka is meggyengült. Az MSZT, a Szabadságharcos Szövetség viszont csak papíron létezett. Sem az MSZT titkár, sem a Szababadságharcos Szövetség titkára nem volt hajlandó munkát végezni. A tömegszervezetek közül talán az MNDSZ működött a legjobban. Mind a megyei agitációs nap alkalmával, mind a választás előtti felvilágosító munkával példaképül szolgáltak.

A pártszervezet szerint az őszi munkák elmaradását is éppen a Párt által kidolgozott és kiszélesített munkaversenynek köszönhetően sikerült behozni. Április 4-re ugyanis 44 dolgozó tett felajánlást. Ebből 12-en voltak párttagok. A vállalást a sőrés brigád kivételével mindegyik teljesítette, sőt túlteljesítette. A traktorosok ugyanakkor hiába hívták ki páros versenyre a Gépállomás dolgozóit, a szakszervezet ezt nem tudatta a Gépállomás dolgozóival, ami ugye elég nagy hiba volt, hiszen így nem is lehetett kiértékelni a versenyt. A választási versenyben 65-en tettek felajánlást, ebből 19 volt a párttag. A dolgozókat a terv teljesítésére a népnevelő munkán keresztül, továbbá a munkaverseny naponkénti és dekádonkénti kiértékelésével, az élenjáró dolgozók népszerűsítésével ösztönözték. Külön pártnapot nem tartottak, mivel brigádértekezletek, üzemi értekezletek hetenként voltak, amelyeken politika beszámolók és egyéb pártanyagok egyébként is szerepeltek.

A Gazdaság vezetőségének 15 tagjából egyébként 9 fő „osztályidegen" volt: **Barek Nándor** *főállattenyésztő*, **Czap János** *állattenyésztő*, **Marton András** *üzemegység vezető*, **Ács Lajos** *farmvezető*, **Földesi Béla** *telepvezető*, **Cs. Szabó János** *üzemegység vezető*, **Baranyi Anna** *egyszámla vezető*, **Németh András** *munkavezető*. Ezekkel az emberekkel azonban a pártszervezet – azon kívül, hogy állandóan kritizálta őket – nem nagyon tudott mit kezdeni. Őket ugyanis a Tröszt helyezte a Gazdaságba. A dolgozói munkaszerződések megkötésére viszont külön utasítása volt a Pártnak: *„vigyázni kell, hogy ne kerülhessen be osztályidegen a Gazdaságba, ezért a helyi tanácsokkal és pártszervezetekkel meg kell beszélni, hogy ne írják alá a szerződésüket."*

Értékelésük szerint ugyanis a Gazdaságban a fejlődés úgy politikailag, mint gazdaságilag megmutatkozott, annak ellenére, hogy a politikai munkát nagyban gátolta a Gazdaság nehéz pénzügyi helyzete, amiről azt gondolták, hogy bizonyára az ellenség keze van a dologban: *„amiről nem vagyunk meggyőződve, hogy nem az ellenség keze van benne."*

A Párt értékelése szerint az idén már a dolgozó parasztok is, a Tszcs-ék is jó példaként emlegetik a Gazdaságot, különösen a korai vetéssel, az agrotechnika alkalmazásával és a talajmunka minőségével kapcsolatban. Ezért feladatként a pártszervezet további erősítését fogalmazták meg, hogy a szervezet még jobban tudjon irányítani és ellenőrizni. A párttagok részére pedig a példamutatást, a munkaverseny kiszélesítését írták elő. Az osztályidegenek helyett a munkáskáderek kinevelését tűzték ki célul.

Bár a Gazdaság dolgozóinak politikai és szakmai tudása nagyban elmaradt a pártszervezet által megfogalmazottaktól, a hiányosság megszüntetését az oktatás jobb megszervezésétől remélték. Ebben az évben alapismereten tanult: 30 fő, ebből 1 párttag és 2 tagjelölt volt. Alapfokon: 12 fő, ebből 3 tag, 2 tagjelölt. Középfokon: 13 fő, ebből 10 tag. Arra törekedtek, hogy mind a 38 párttagot, és a 12 tagjelöltet bevonják a pártszervezethez kapcsolódó oktatásba. Különös tekintettel a nőkre, akiket a vezetésbe is egyre inkább ajánlottak. További feladatként a dolgozókkal való foglalkozást jelölték meg. *„Legyen ez szívügy. Átnevelésükért a pártszervezet feleljen. Nem engedhető meg ugyanis az, amit a munkáslakás ellenőrzésénél is tapasztaltunk, hogy még a párttagokat és az állandó alkalmazottakat szemináriumon nevelik, addig az időszaki dolgozó lányok kollektíve imaórát tartva az olvasót morzsolják. Ezért a párttikár magát személyesen is felelősnek érzi. Ezen a kultúrmunkába való bevonásukkal lehet és kell is segíteni."*

Ugyanakkor a járási pártbizottságot arra kérték, adjon nagyobb segítséget a pártvezetőségnek, hogy ténylegesen a Gazdaság gazdája és irányítója legyen a pártszervezet. A feladatok megoldásához a Párt elméleti színvonalának emelését tartották szükségesnek. Egy személyzeti vezető kinevezését javasolták a Gazdaság vezetése felé, mert – úgymond - az egész politikai és nevelőmunka a pártszervezetre hárul. A nevelőmunka „eredményeként" 1955. augusztus 1-i taggyűlésen tagkizárásra is sor került. Bár ezen a gyűlésen a tagság csak felerészben volt jelen, mégis egyhangúlag *kizárásra került* **Gendrács Mihály** párttag. Amin Gendrács olyannyira megsértődik, hogy még a tagsági könyvét is eldobja.*208*

1955. augusztusában a *szendrői pártalapszerv vezetői* voltak: **Horváth Miklós** *párttitkár*, **Czipa András** *függetlenített titkárhelyettes*, **Simon Lajos** *függetlenített titkár*, **Fekete Endre** *gazdasági felelős*, **Gergely József** *üzemi bizottsági elnök.209*

A *hídvégardói üzemegységnél* **Simkó Géza** volt az *MDP titkár*, **Gulybán Józsefné**, **Gulybán József, Spisák Lajos, Kovács István és Herczeg István** voltak a *tagok.210*

Az 1955-ös nyárvégi, őszi taggyűlések egyik sarkalatos témája egyébként a békekölcsön jegyzése volt. Bár kiemelt fontosságot tulajdonítottak ennek, mégis azt tapasztaljuk, a párttagok igyekeznek egymás alá jegyezni.*211* Gazdasági szinten azonban megállapítható, hogy a jegyzés Királykúton *„ment a legjobban"*. **Simon Lajos** *titkár* meg is jegyzi: *„Akik helytálltak pártunk mellett tagjelöltnek és tagnak vegyük fel, és vonjuk be megfelelő politikai oktatásba."*212

A Csúcsvezetőség megalakítása

1955. szeptember 5-én kerül sor arra az összevont vezetőségi értekezletre, amelyen a Gazdaság üzemi pártszervei úgynevezett csúcsvezetőséget választanak. Az eseményen megjelennek a királykúti MDP vezetőségi tagjai, **Kuru András** kivételével, a szendrői MDP vezetőségi tagjai. A *hídvégardói pártszervezettől* **ifj Csehik József**, mivel **Simkó** *párttitkár* kórházban van felülvizsgálaton. (Illetve időközben megérkezik **Bittner** elvtárs is a *járási pártbizottság végrehajtó bizottságának tagja.*)

Simon Lajos *párttitkár* napirendi javaslatait kiegészítendő **Dányi** *párttag* azt javasolja, feltétlenül beszéljenek a Gazdaság anyagbeszerzési gondjairól is. Ám Simon visszautasítja a kérést, *„mint a főkérdésről elterelő irányzatot”*.

Miután az összevont vezetőségi értekezlet egyhangúlag elfogadta a napirendet, a Gazdaság részéről **Kőrösi** *főagronómus, igazgató helyettes* tarthatta meg az igazgatói beszámolót. Ezt a taggyűlési beszámoló vitája, annak a határozati javaslatokkal történő jóváhagyása követte. Majd *VI. Békekölcsön* jegyzésének fontosságát hangsúlyozva, a kommunista példamutatást emelték ki, megemlítve az ellenség várható támadását is. E közben Simon pártitkár körbeadott egy ívet, rajta a vezetőségi tagok neveivel, azt kérve, hogy a tagok írják a nevük mellé, a jegyzés összegét. Megemlítve persze, hogy erre a jegyzésre szavukat adták a párt előtt. Miután a tagok a 900- tól 1600 Ft-ig terjedő átlagfizetésük mintegy felét jegyezték, Simon párttitkár a járási pártbizottság kiküldött tagjával egyetértésben, a vezetőségi tagokat arra kötelezte, hogy az átlagfizetésüknek megfelelően jegyezzenek. *„A párttagoknak példát kell mutatni, a dolgozókat pedig meg kell győzni. Így jött létre a Borsodi Vegyi Művek is. A béke szempontjából is fontos. Merthogy saját erőnkből, nem az amerikai kölcsönből építjük a szocializmust. Mindenkinek jegyeznie kell, aki tavaly nem jegyzett, annak a fizetésén is éreznie kell, ha nem segíti az államot.”* – győzködi a tagokat.

Végezetül a Gazdaság MDP Csúcsvezetőségének és az Operatív bizottságoknak a megválasztására kerül sor. A Csúcsvezetőséget aztán az összevont vezetőségi értekezlet egyhangúlag jóváhagyta. Tagjai: **Simon Lajos** *függetlenített párttitkár*, mint a *csúcsvezetőség titkára*, **Molek Jenő**, *a Gazdaság igazgatója*, **Horváth Miklós** *szendrői MDP titkár*, **Menyhért János** *Királykúti MDP titkár*, **Simkó Géza** *Hídvégardói MDP titkár*, **Gergely József** *üzemi bizottsági elnök*, **Ferencsik Terézia** *királykúti DISZ titkár*.

Ezt követően döntenek arról, hogy a Gazdaság csúcsvezetősége lesz a Gazdaság egészét átfogó *operatív bizottság*, és természetesen határoznak az üzemegységenkénti operatív bizottságokról is, jóváhagyva az ezzel összefüggő intézkedési tervet. A választást megerősítendő pedig, egy rendkívüli taggyűlés összehívását kezdeményezi a titkár.*213*

Az ezt követő csúcsvezetőségi ülésen (Szendrő-Hídvégardó 1955. szept. 6., Királykút, szept. 7.) jelenti be Simon párttitkár **Csiszár** *főagronómus elbocsátását*, az aratási munkák helytelen megszervezése miatt.*214*

A Szendrői Állami Gazdaság Királykúti Üzemegysége az 1960-as években

1962-ben Reményi Sándor, boldvai lakos a Szendrői Állami Gazdaság Királykúti Üzemegységének a vezetője.*215* 1963. január és március között **Végh János** volt a *főagronómus*, **Kántor László** pedig a *szendrői üzemegység vezetője*. **1962. előtt** az *igazgató* **dr. Bóta László. 1962-től** pedig már **Fasimon János. 1967-ben** *a királykúti üzemegység vezetője* pedig **Muzsnyai Gábor**.

A termésátlagok az 1967-ben	
Búza	14,4 q
Kukorica	16,5 q
Árpa	15 q
Zab	14 q

Ebben az évben egyébként mind Gazdasági, mind Üzemegységi szinten sikerült az 1967-es évi tervet teljesíteniük. A növénytermesztés, az állattenyésztés valamint gyümölcstermesztés is szép eredményt mutatott. A Királykúti Üzemegységről szólva elmondhatjuk: a munkaerő ellátottsága az előző évekhez képest javult, noha még mindig nem volt kielégítő. Az állandó dolgozói létszám biztosított volt ugyan, gondot azonban az időszaki dolgozókkal való ellátottság okozott. A Gazdaság szerint ugyanis kb. 10-15 fő idénymunkásra lett volna nagy szükség, különösen a kapálási időszakban. A bérezés az országos normák alapján történt, az órabérben való foglalkoztatás szinte minimális volt.

Bár a *kereset*, más mezőgazdasági vállalatokkal összehasonlítva kielégítőnek volt mondható, ám az iparban /gyárban, bányában/ dolgozók keresetéhez viszonyítva annak mintegy 50-60%-át tette ki. Mindezekhez még figyelembe kell venni, hogy a királykúti tanyán a *gyermekszaporulat* igen nagy volt. Nem volt ritka az öt-hat, sőt még ennél több gyereket nevelő családok száma sem. A családtagok egy része a Gazdaságnál, más része különböző iparágakban keresett munkalehetőséget. A téli hónapokban ugyanis csak az állandóra felvett dolgozókat tudta foglalkoztatni a Gazdaság, az időszakiaknak azonban csak a nyári hónapokban volt lehetőségük munkát vállalni.

Ebben az időszakban egyébként a gazdasági dolgozóknak volt lehetősége bizonyos földterületek részes művelésére is. Egy-egy dolgozónak mindösszesen 5 kh takarmányrépát, esetleg rétkaszálót adtak ki.

A *munkafegyelem* közepesnek volt mondható, igazolatlan mulasztó és ittas dolgozó olykor-

A Kistanya. (A szerző felvétele)

olykor előfordult. Ugyancsak előfordultak kisebb balesetek is, de ezek főként a dolgozók figyelmetlenségéből, hanyagságából adódtak. Nem zárhatjuk ki azonban a Gazdaság felelősségét sem, annak ellenére sem, hogy az előírt szükséges kioktatásokat igyekeztek megtartani. A Gazdaság dolgozóinak *szociális körülményei* nem igazán voltak a legmegfelelőbbek. A lakások mind állami tulajdont képeztek. Egyéni lakása senkinek sem volt. A királykútiak többsége természetesen állami gazdasági dolgozó volt. A lakások elhanyagoltak voltak, de a legnagyobb (legtöbb) probléma a tetőzettel volt, több helyen beázott a lakás, így a falak a lakások többségénél nedvesek voltak. A Gazdaság, bár tisztában volt az egészségtelen állapotokkal, a hiányosságok felszámolása, a sürgős javítások elvégezése azonban nem igazán állt módjában. 1967-ben például 6 lakás teljes felújítása volt

betervezve. Ezek a lakások két szobásak voltak és természetesen úgy tervezték, hogy a felújítás során nemcsak hogy bevezetik mindegyikükbe a vizet, de fürdőszobákat is kialakítanak majd bennük. Ám az 1967. évi kisebb javítások kivételével /ajtó, ablak, kisebb tetőjavítás/ a Gazdaság a többi lakásnál is csak a legminimálisabb tatarozást tudta elvégezni. Több éven keresztül mondhatni alig-alig volt javítás. 1968-ra azt tervezték, hogy a zsindelytetős házakat cseréppel váltják fel. A lakók egyébként rendesen fizették a lakbért, de a legminimálisabb javítást sem végezték el a házakon. Így természetesen csak az lett megjavítva, amit a gazdaság elvégzett.

A *vízellátás* sem volt 100 %-os. Tartalék vízszivattyúja nem volt a Gazdaságnak, pedig a jelenleg üzemelő elég gyakran meghibásodott. Ezért egy új szivattyú vásárlását elengedhetetlennek tartották. A lakosság nagy része a hagyományos (fúrt) kutakat használta. A kutak vize azonban nem volt mindig kielégítő. Sokszor különböző coli bacilusokkal fertőződtek, ezért a Gazdaságnak a kutak rendszeres fertőtlenítéséről is feltétlenül gondoskodnia kellett.

Mivel az üzemegység állattenyésztéssel is foglalkozott, a tanyaközpont szinte állandóan poros és szemetes volt. Ennek következtében a nyári időszakban igen sok volt a légy, ami ellen rendszeresen védekezni kellett.

A *közlekedési lehetőség* úgyszintén nem volt kielégítő. Ez évben döntött úgy a Gazdaság, hogy buszfordulót épít a tanyaközpontban. Így végre a királykútiak is helyben szállhattak fel a távolsági járatra. Miután a külvilágtól eléggé elzárt település volt Királykút, a napi egyszeri buszforgalom volt az, ami a nagyobb helységekhez biztosította a lakók mozgását. A többi esetben gyalog vagy alkalmi járművel oldották meg a közlekedést. Az utak rosszak voltak, különösen a bekötőút. A KPM gondozásába tartozott, de az útkezelő állami vállalat semmit sem tett annak megjavítása érdekében. A tanyaközpontba 1967. szeptemberétől járt be a busz.

Kultúrcsoport nem működött a településrészen. Szórakozást csak a TV nézés illetve a tavasszal létrejött futball csapat mérkőzései jelentették. A *futballcsapat*, ahhoz képest, hogy az 1967-es év tavaszán alakult eleddig nagyon jól szerepelt. Vereséget még nem szenvedett, egy döntetlene és csak győzelme volt. A felszerelésük azonban sok kívánnivalót hagyott maga után, hiszen csak 11 pár cipőjük volt, de még legalább 5-6 pár kellett volna még ahhoz, hogy minden játékos megfelelő nagyságú cipőt kaphasson. A focisták szállításáról maga a Gazdaság gondoskodott, más segítséget viszont nem nagyon tudott adni.

Bár Abodra hetente kétszer is járt a vándormozi, Királykútra azonban nem ment ki. 1967-ben Királykúton egyébként mintegy 20 televízió volt.

Az *egészségügyi ellátás* területén a körülmények hasonlóak voltak az Abodihoz. A körorvos hetente egyszer járt ki. Így az itteniek, a nagy távolság és a közlekedés hiánya miatt, csak nagyon súlyos esetben mentek az orvoshoz. Ha a szükség úgy hozta, bizony a beteg (gyermek) a legnagyobb hidegben is csak szekérrel tudott orvoshoz bejutni. Mindent összevetve, megállapíthatjuk: a királykútiak helyzete más környező falvakkal összehasonlítva, ha nem is sokkal, de rosszabbnak volt mondható. Sokszor fel is vetődött, hogy legyen Abodon is körzeti orvos, hiszen ha Királykúton kívül még esetleg Galvács is idetartozna, akkor ez sokat jelentene a három település egészségügyi ellátásában. Ám ez továbbra is csak ábránd maradt.

Ebben az időben egyre többen felvetik, hogy a királykútiak által befizetett *községfejlesztési adót* fordítsák végre Királykútra. Több éven át ugyanis szinte semmi, avagy igen kevés jutott a tanácsi költségvetésből Királykútra. Az itt élők persze nagyon is fontosnak tartották, hogy az ő életkörülményeik is javuljanak végre. Annál is inkább, mert a királykúti lakosságot (a gazdasági dolgozókat) a községfejlesztési adózás szempontjából a legmagasabb kategóriába sorolták be. 300 Ft-ot fizettek családonként, pedig a dolgozók szerény keresete mellett csak az előírt illetményjuttatásokat kapták meg. A környező helyeken, sőt Szendrőben is, kevesebb községfejlesztést fizettek a családok. Ezért a lakosok az kérték, hogy a községfejlesztési adóból építsen a tanács járdát, a tanyaközpontból az iskoláig.*216*

Szeli Kálmán *növénytermesztő* szintén ezekben az években kerül ide. **Muzsnyai Gábor** már nemcsak üzemegység vezető, de ő a Gazdaság *főkertésze* is. **Lajtos István** a *juhászat brigádvezetője*, a Rakacáról származó **Barna Miklós** pedig a *kertész.*

A királykúti almás bejárata. (A szerző felvétele)

Ekkor **Királykúton** 203 hektáron volt *gyümölcsös, mind almás.* Ennek egy része a Czeke tanya feletti 9 hektáron terült el. Az első telepítés 48-as néven „futott", utalva arra, hogy 1948-ban kezdték el a telepítését, majd az 50-es évek végén, a 60-as évek elején Szakácsi felé, a Bakkert felé eső részen folytatódott. A meszesi **Karolán** a kastély körül pedig *málnás*, *almás volt*. 1971. tavaszán egyébként *meggyből* és *cseresznyéből* 40 ha- t telepítenek ide.

1970-71- ben fejeződik be az a célcsoportos beruházás, amelynek keretében a ***Kistanyához*** 1967-68-ban utat építenek, valamint elkészül 3 egyforma juhhodály is, hozzá egy kúttal. A ***Stabil dűlőben*** lévő sertéstelepet viszont felszámolják. A Gazdaság vízellátása egyébként ebből a dűlőből történt.*217*

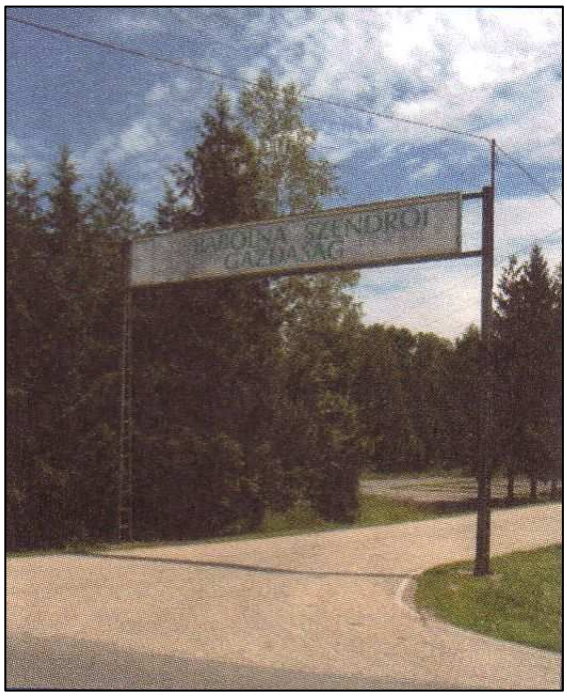

Kukoricamorzsolás. (Készítője nem ismert)

Bábolnai Mezőgazdasági Kombinát Szendrői Gazdasága (1973)

A Gazdaság az egyesítés előtt kizárólag mezőgazdasági tevékenységet folytatott. A növénytermelés 14-15 féle növényféleség termesztéséből tevődött össze, alacsony termelési szinttel. Az állattenyésztés hagyományos körülmények között üzemelő juhászatból, nyúltenyésztésből, és kisebb méretű szarvasmarhatartásból állt. Ipari tevékenysége nem volt.

Ugyanakkor eszközszegény, veszteségesen gazdálkodó, alacsony hatékonyságú volt. Az akkori 173 állami gazdaság közül a rangsorban a 171., nem éppen dicséretes, helyet foglalta el.

A Gazdaság bejárata napjainkban. (A Bábolna Hír felvétele)

Egy ilyen termelési szinten gazdálkodó, szemléletű gazdaság illetve annak kollektívája került az akkor már országos, sőt országhatárokon kívül is jól ismert gazdasághoz. Ez az országosan is szokatlan összevonás – a nagy távolság és a még nagyobb termelési színvonalkülönbség miatt, mind a szakmában, mind a gazdaság dolgozóiban, vezetőiben – vitát váltott ki, szenvedélyeket kavart fel, elbizonytalanodást, kedveszegettséget eredményezett. A vállalat vezetői azonban nem sok időt hagytak a sebek nyalogatására. A Gazdaság akkori kollektívájának némiképp szokatlan volt a lendületes, időt veszni nem hagyó cselekvés. Ezért ez az időszak nagy változásokat hozott a Gazdaság, az itt dolgozók életében. Nem volt persze gondmentes a beilleszkedés. Az itt dolgozók tevékenységére kezdetben ugyanis a helyben topogás, a múltba való visszatekintgetés volt a jellemző. Az előrelépéshez tehát dolgozói és vezetői szemléletváltásra egyaránt szükség volt.

Aztán fokozatosan kialakult a gazdaság szervezete és termelési szerkezete. A növénytermelés két növényféleségre, *szálastakarmány és kukoricatermesztésre* szakosodott. **1980-tól** honosult meg a *baromfiágazat*, ma már csak a nevelésre korlátozódik. Az állattenyésztésben a természeti és környezeti viszonyokba jól beleillő *juhtenyésztés* fejlesztése lett az elsőrendű feladat. A meglévő, de juhászattal nem hasznosítható épületekben pedig megvalósult – a bábolnai rendszer alapján működő – *baromfitenyésztés.* Megteremtődött a tömeg- és abraktakarmány termesztés és ipari feldolgozás bázisa, *takarmánykeverő* üzemet létesítettek. Kialakult a Gazdaság és a Kombinát állattenyésztési rendszereihez kapcsolódó olyan ipari tevékenységet folytató üzem, amely biztosítékot jelentett a továbbfejlődéshez.

A hetvenes években - mint láttuk - komoly *kertészete* is volt Szendrőnek, 400 hektáron gyümölcsfákat gondoztak. Az itt termő *alma, meggy és cseresznye* az *NDK és a Szovjetunió piacai mellett a hazai feldolgozókba került.* Ez az ágazat még a rendszerváltás előtt a Szikszói Állami Gazdasághoz került, így később Szendrőn az állattartás mellett leginkább a szántóföldi művelésre koncentráltak.

A nem túl jó itteni földeken (8-10-15 aranykoronásak) a *hetvenes években a búza, az árpa, a rozs, a zab és a kukorica* termelése volt a jellemző, sőt már a Bábolnához kerülés előtt is foglalkoztak vetőmagtermeléssel. Az összevonás után azonban a kukorica lett a fő növény, a többi gabona leginkább csak az állatok miatt maradt jelentős. Ezután nézzük a változásokat számokban is.

A Szendrői Gazdaság főbb üzemgazdasági mutatói

	1973	**1979**	**1980**	**1981**	**1982**	**1983-as (terv volt)**
Állóeszköz (bruttó érték, eFt.)	83289	160813	172251	181296	206612	236000
Termelési érték, eFt.	61134	219908	218221	331008	316304	390812
Vállalati eredmény, eFt.	6806	10898	16744	18035	12610	19727
Dolgozói létszám, fő	472	496	446	419	430	497
Átlagjövedelem (Ft/év/fő)	29750	50655	56270	58207	56200	56200
Egy főre eső termelési érték, eFt.	129000	443362	489284	789995	733884	786342

A gazdálkodáshoz szükséges eszközök közel háromszorosára nőttek, termelési értékük pedig a hatszorosára növekedett.

Ez az arány jónak tűnhet ugyan, de a napi üzemelés során a Gazdaságnak számtalanszor kellett szembenéznie a kihasználatlan termelő berendezések sokaságával. Hogy csak néhány példát említsünk: a tehergépkocsik szállítási sebessége 15 km/ óra volt, a keverő fél teljesítménnyel üzemelt. Az anyajuhok bárányszaporulatáról elmondhatjuk, hogy a legjobb illetve a gyengébb telepek közötti különbség közel fél báránynyi is volt évente. Nagyobb juhtelepek voltak az **Antal-majorban, a Katalin-tanyán illetve Felsőkelecsényben.**

A vállalati eredmény vonatkozásában azonban sikerült elérnie a Gazdaságnak, hogy az 1980-as évek elején a vállalati eredménynek nem „fogyasztói" hanem, ha szerény mértékben is, de növelői lettek. Így a jövő legfontosabb célkitűzése már a minél nagyobb nyereség elérése volt.

A dolgozók jövedelemszintje közel kétszeresére nőtt, ami évi 18% növekedést jelentett. Az egy főre eső termelési értékben a növekedés látványos – hatszorosa – a tíz évvel korábbinak. A környező üzemekben 250-300 eFt/ fő. **Fasimon János** *igazgató* ekkor úgy látta, az emberekkel való mindennapos okos, emberre szabott feladat meghatározásában van a továbblépés záloga.*218*

Üzemek mutatói

Növénytermelés:	**Terület (hektár)**	**1979**	**1980**	**1981**	**1982**	**1983**
Terület (hektár)	5822	8155	8155	8099	8099	8195
Ebből szántó	2719	3722	3722	3715	3715	3801
legelő	2398	3773	3773	3441	3446	3449
Kukorica	438	1028	1149	779	772	873
Átlagos termés, tonna/ha	3,5	6,2	4,1	5,4	7,2	6,0
Szálastakarmány	645	1498	1617	1673	2181	2413
Átlagtermés, tonna/ha	3,0	3,0	3,5	3,2	3,2	3,5

Keveréktakarmány	**1979**	**1980**	**1981**	**1982**	**1983**
Keveréktakarmány gyártás, tonna	15274	13879	22706	28073	28800
Értékesítés, tonna	12682	12283	18876	21622	22880

Juhászat		**1973**	**1979**	**1980**	**1981**	**1982**	**1983**
Összes juhlétszám	db.	14427	28995	35044	28276	32159	35546
Ebből anya	db.	8652	17150	21357	17930	14761	17100
Bárányszaporulat	db.	12026	19247	21023	21138	27325	34400
1 anyára eső szaporulat	db.	1,39	1,12	0,98	1,17	1,85	2,0l
Kecske átlagos létszáma	db.	-	467	434	401	514	623

Baromfi (db)	**1981**	**1982**	**1983**
TSL. jérce telepítés	286021	595445	428000
TSL. jérce értékesítés	179035	485527	517560
TH. csibe telepítés	42434	112595	118386
TH. csibe értékesítés	40623	98518	111800

Ipari termelés	**1979**	**1980**	**1981**	**1982**	**1983**
Hozamérték, eFt.	85591	95636	83627	28848	94865

Emberi viszonylatok	**1973**	**1979**	**1980**	**1981**	**1982**	**1983**
Bábolnai szakmunkás, (fő)		356	438	382	393	406
Törzsgárda tag	186	296	269	263	240	220
Szocialista brigád tagok, fő		304	347	347	350	365

A Bábolnához kerülés az egész Gazdaságban, de főleg a juhászat fejlesztésében és fejlődésében hozott döntő változásokat. A hetvenes évek elején Bábolnán már folytak az *Iparszerű Bárányhús Termelési Rendszer* létrehozását célzó kísérletek, amelyek a baromfihoz hasonlóan azt célozták, hogy jól tartható, szapora és jó minőségű állatokat nagyüzemi keretek között lehessen tartani.

Juhok a szendrői legelőn. (A Bábolna Hír felvétele)

Bábolna 1973- ban már rendelkezett olyan kutatói és kísérleti eredményekkel és fajtákkal, amelyek alapjául szolgáltak ahhoz, hogy a fésűsmerinó állományon egy új fajtaelőállító keresztezési munkát kezdhettek a szaporulati arány növelése érdekében. Mivel Szendrőn akkor már komoly hagyományai voltak a juhtartásnak, Bábolna először együttműködést ajánlott az állami gazdaságnak. Mivel azonban a szendrői veszteséges gazdaság volt, végül a bábolnai kombináthoz csatolták.

A bárányhústermelés területén az egyesítést követő 10 év alatt végzett szakirányú komplex vállalati kutatások eredményeként a Kombinát kidolgozta, a baromfihús és tojástermelési rendszerhez hasonlóan, az *iparszerű bárányhústermelés* üzemi gyakorlatát. E munkában a Gazdaság feladata a **TETRA** szapora juh anyai vonalának előállítása és fölszaporítása volt. Szembetűnő eredményt az 1983-as év hozott, amikor a Gazdaság juhlétszám szinten tartásán túl 15500 TETRA szapora tényésznövendék juhot tudott átadni a vállalat központi és szentgotthárdi gazdaságának.

A juhtenyésztésnek a környéken egyébként már a háború előtt is komoly hagyományai voltak, és a Bábolnával történt összevonáskor is legalább 8000 juhot tartottak. A juhtenyésztés felfutása azonban a hetvenes évekre tehető, 1980-ban – a csúcsévben – 35500 juhot tartottak és 28000 bárányt értékesítettek. Szendrő az integrációnak is központja lett, hiszen a megye több szövetkezetébe helyeztek ki tartásra anyajuhokat.

A nyolcvanas évek elején az állam támogatta az exportot, az arab országokba irányuló kivitel 40, az Európába irányuló pedig 20 százalékos támogatást kapott, ám ennek ellenére sem volt nyereséges a juhtenyésztés. Vevő bőven akadt ugyan, ám a kérdés ugyanaz volt – ami ma is –, hogy mennyiért lehet értékesíteni a bárányokat.

Az állattartás tekintetében is széles volt a gazdaság profilja, hiszen a baromfi és a juh mellett a nyolcvanas évek elejéig komoly *nyúltenyésztő bázisnak* is számított Szendrő. Ez volt egyébként az az időszak, amit Szendrőn **aranykornak** neveznek, hiszen akkoriban épült a keverőüzem, később a *szárító*, a mai telepek jelentős része, és a csúcsévben majdnem 800 embernek adott munkát a Bábolnai Mezőgazdasági Kombinát borsodi gazdasága.*219*

Ma már talán hihetetlen, de közel 200 főt csak az ipari üzemeikben foglalkoztattak, *baromfiólakat, szárítókat* gyártottak többségében a *szovjet piacra.* Nem volt okuk panaszra,

sőt még az is belefért, hogy a környék településein a *sportcsarnokok és az uszodák építését támogassák.*

Túlzás nélkül elmondhatjuk: a Gazdaság valamennyi dolgozójára jelentős hatást gyakorolt a Bábolnához való tartozás. A vezetők és dolgozók gondolkodásmódja, munkastílusa jó irányban változott. A légkör, egyre inkább a „bábolnai iskolához" volt hasonlatos. A többre, hasznosabbra törekvés, a napi megújulás, az örömmel végzett munka nem közhely, hanem a dolgozók mindennapi munkája során mérhető eredmény lett.

A Gazdaság napjainkban

A Szendrői Gazdaság: A borsodi Bábolna

Eredményes jelen

A kárpótlás a Szendrői Gazdaság területén is több évig tartott. Mint megtudtuk, az első körben kiadott mintegy 1000 hektár még konszenzussal, érdeksérelmek nélkül cserélt gazdát, a második körben elárverezett földek elvesztése azonban már érzékenyebben érintette az állami gazdaságot.

Jelenleg 6768 hektáron gazdálkodnak a borsodi Bábolnások, ebből 2594 hektár szántó, 3668 hektár gyep, 403 hektár erdő, 93 hektár pedig művelés alól kivont terület. A szántó jelentős részén *kukoricát és búzát*, kisebb hányadán pedig *zabot és kölest* termesztenek.

> 2003-ban hektáronként 3,3 tonna búza, 4,5 tonna kukorica és 2 tonna zab termett, ami azt jelenti, hogy elmaradtak ugyan az országos átlagtól, a megyei színvonalat viszont nagyjából sikerült megtartaniuk.
>
> Nagyon elöregedett, magas önköltséggel működő gépparkkal kénytelenek dolgozni, ami nem igazán tesz jót a gazdaság eredményességének. Ráadásul a földterületek négy nagyobb tagban – közülük a legnagyobb majdnem 1300 hektár –, valamint 25 falu határában kisebb táblákban szóródik szét. A két legtávolabbi tábla légvonalban 90 kilométerre van egymástól, de ha valaki a gazdaság minden területét érinteni akarná, akkor nagyjából 270 kilométert kellene megtennie.

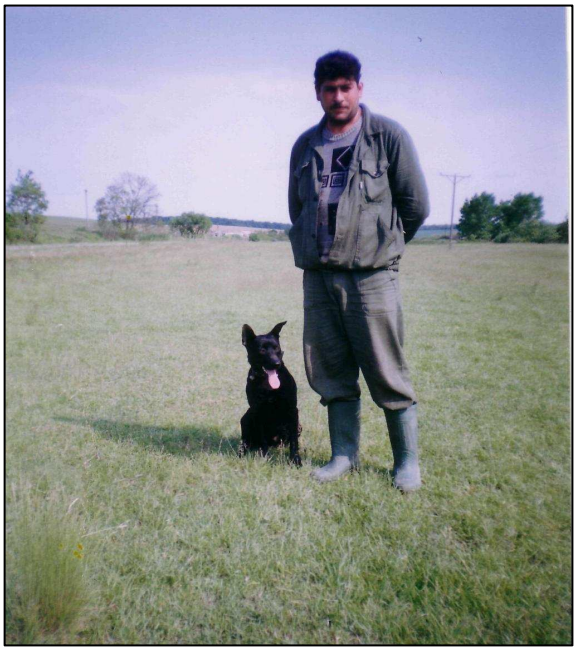
Biogazdálkodás Királykúton.

A növénytermesztés érdekes ága a Szendrőhöz tartozó abod-királykúti minősített bioterület, amelyhez 560 hektár szántó és nagyjából ugyanennyi gyep tartozik. Ezeken a területeken *vegyszer és növényvédőszer nélkül*, szigorú ellenőrzés mellett folyik a gazdálkodás, és úgy tűnik, piaca és megfelelő ára is van az itt termő növényeknek.*220*

Jelenleg 7780 juhot tartanak Szendrőn. 6768 hektáron gazdálkodnak, ebből 3668 hektár gyep. A nyolcvanas évek közepére megszűnt a juhtámogatás, így néhány év alatt harmadára csökkent az állomány. Valamikor 40 ezernél is több juh legelt a Szendrő környéki dombokon, de ez 5000-re csökkent. Az országban sehol nem volt ekkora arányú a csökkenés. Ennek oka valószínűleg az, hogy a negyven-ezres állomány irreális volt. Igaz, az ötezres is az. Ez a nagy ingadozás természetesen nem egészséges, megviseli a gazdaságot, az embereket egyaránt. Ám, mint látjuk Szendrőn ismét növekszik a juhállomány. **Zsemkó János** *igazgató* szerint 15000 juh mindenképp elfér ebben az országrészben, s ez 10 000 anyajuhot jelent.

A csökkenés ellenére a *juhtartás* ma is számottevő és eredményes Szendrőn, amit az igazgató szobájában sorakozó serlegek is jeleznek. Jelenleg 7780 állatot tartanak, amelyek közül 6200 az anyajuh, 800 az egy év fölötti, 1100 pedig az egy év alatti növendék. 2004-re 7500 kisbárány születését tervezték, amiből az első félévben 5300 már meg is valósult. A minőséggel és a kereslettel nincs ugyan gond, az árral viszont igen.*221*

3 fajtát tartanak: a bábolna tetra, a suffolk és az ile de francé. A **tetra** szapora fajta, jó báránynevelő. 1997-98 év átlagában 56 százalékkal múlta felül az országos átlagot a hasznosult szaporulat tekintetében. A **suffolk** amerikai változata található meg Szendrőn. Ez nagy hozamú, sovány húst termel, és a termelőüzemekben nagy igény van erre a fajtára. A végtermék bárányai előállításában van nagy szerepe, hiszen azok nagyobb súlyban értékesíthetők, mint máskor. Harmadik fajta az ile de francé aszezonálisan ellethető, 30 százalékkal több bárányt produkál, mint a merinó; jól alkalmazkodik a hazai környezetben. Az atkári fajtaösszehasonlító kísérletekben ez a fajta adta mindkét évben a legjobb eredményt.*222*

Királykútpuszta. Molnár Róbert juhász, Bojtár nevű kutyájával. (A szerző felvétele)

A juhok mellett jelentős a *baromfitenyésztés* is, és bár a tojatás megszűnt, a stabil vevőkör miatt továbbra is körülbelül 100 ezer jérce gondozását végzik két telepen.

A *növénytermesztés* és az *állattartás* mellett jelentős a *keveréktakarmány-gyártás*, illetve a térségben egyedüli a *szárító*, ami szintén hoz bevételt.Jelenleg 120-130 emberrel dolgoznak, 2002-ben nyereségesek voltak, 2003-ban veszteségesek, és ha minden jól megy, 2004-ben újra minimális eredményt tudnak felmutatni.*223*

Sikerek

Tenyészjuhaival sikeresen szerepelt, 2004. április végén, Hódmezővásárhelyen rendezett XI. Állattenyésztési Alföldi napokon a Szendrői Gazdaság. A kiállítás ***legszebb kosa*** címet az *Ile de France* tenyészkosuk, a ***legszebb anya*** címet pedig a *Suffolk* anya kapta. Az **Ile de France koscsoport** *első díjat*, a **suffolk anya csoport** pedig *2. díjat* kapott.

Zsákolás a gépnél. (Készítője nem ismert)

A Bábolna Rt Szendrői Gazdaságában az 2004-es tavaszi vetéskor földbe került 157 hektáron zab, 1033 hektáron pedig kukorica, amelyből 883 hektár termését szemnek, 150 hektárét pedig silónak szánták. Emellett 128 hektáros kölest is vetettek, ahol az őszi vetések állapotát is megfelelőnek ítélték a szakemberek. A tavaszi munkák sorában 588 hektár szántón és 570 hektár kaszálón történt fejtrágyázás.*224*

Az igazgató, Zsemkó János.

Zsemkó János, igazgató. (A Bábolna Hír felvétele)

Abodon született, 1945. május 13-án, gazdacsaládban. Az általános iskola elvégzése után 16 évesen jelentkezett a *Putnoki Mezőgazdasági Technikum* edelényi, kihelyezett tagozatára, levelező szakra.

Érettségi után, 1967-ben kerül az akkor még önálló Szendrői Állami Gazdasághoz, ahonnan azonnal felsőfokú iskolára küldik. A *Putnoki Felsőfokú Mezőgazdasági Technikum* nappali tagozatát 1970-ben fejezi be. A Gazdaság ösztöndíjasaként végez. 1970. augusztus 1-től gyakornok, de 1971 tavaszán már ***kerületvezető helyettes,*** 1972-től pedig a szendrő-királykúti rész *kerületvezetője.*

1973-ban a *Gyöngyösi Mezőgazdasági Főiskolán* **üzemmérnöki oklevelet** szerez.

Amikor Bábolna 1974-ben ágazati irányításra szervezi át a Gazdaságot, a Gazdaság ***főállattenyésztőjeként*** az állattenyésztés első számú irányítója lesz. Ekkor már jelentős állatállomány tartozik a keze alá: juh, nyúl, igáslovak. **1980-ban** a *Debreceni Agrártudományi Egyetem* kiegészítő tagozatán ***agrármérnöki oklevelet*** *szerez.* Ettől az időtől kezdve a ***Gazdaság főmérnöke***, gyakorlatilag a második ember.

1991. óta - Fasimon János nyugdíjaztatása után - a ***Gazdaság igazgatója.***

Azon kevés emberek közé tartozik, akiknek életük folyamán csak egy munkahelyük volt, igaz a cégtábla közben változott. Kezdettől fogva Szendrőn dolgozott, először mint állami gazdasági technikus, majd végigjárva a ranglétrát, a Bábolna Rt. Szendrői Gazdaság igazgatója.

Elismert szakembere a juhtenyésztésnek, A **Magyar Juhtenyésztő Szövetség** *alapító tagja* és a **Juh Terméktanács** *elnökségi tagja*. 3 cikluson keresztül gazdasági és tenyésztési *alelnök*. Mindezek mellett 1998-tól a **Debreceni Agrártudományi Egyetem** *címzetes docense.* **1996-ban** az *év juhtenyésztőjének* választották. Kapcsolata az egyetemmel élő, de más egyetemről is szerveznek ide különböző tanulmányutakat. A Gazdaságban folyó jelentős tenyésztő munkáért (a Bábolna Tetra-ért) **dr Papócsi Lászlóval** együtt, **1999-ben állami elismerést** kapott. Ebből a Zsemkó János által kitenyésztett szendrői fajtából született 2004-ben egy doktori értekezés.

Az ő igazgatása alatt teljesedett ki a gazdaságban a baromfitenyésztés is, és ma már nagyobb árbevétel származik belőle, mint a juhból.

Az Edelényben élő igazgató *lánya pedagógus*, *fia jogász*, *nevelt lánya pedig mérnöknek tanul.*

Édesanyja ma is Abodon él. *Veje*, **dr. Harcsa Attila** 1997-óta szintén a Bábolna Rt. Szendrői Gazdaságának dolgozója.*225*

Tudományos munka a Bábolnai Bárányhústermelési Rendszerről

Harcsa Attila 2004. május 4-én védte meg *az Ile de France, Suffolk és a Bábolna TETRA juhfajta teljesítményének elemzése* című doktori értekezését a Debreceni Egyetemen. A bíráló bizottság *summa cum laude* minősítéssel javasolta az egyetem Doktori Tanácsának a doktori (PhD) cím megítélését.

A Nyírbátorban született és érettségizett fiatal szakember 1994-ben került először kapcsolatba a Bábolna Rt.-vel, amikor a Debreceni Agrártudományi Egyetem Mezőgazdaságtudományi Karának harmadéves agrármérnök szakos hallgatójaként a Szendrői Gazdaságban töltötte a nyári gyakorlatát. Az állattenyésztés már kisgyerekként is érdekelte, hiszen édesapja is agrármérnök, és odahaza is mindig tartottak állatokat, de az igazi motivációt az állatokkal, főleg a juhokkal való komolyabb foglalkozásra a szendrői lehetőségek adták.

A nyári gyakorlaton kezdett foglalkozni a juhok computertomográfos tenyészértékbecslésével, aminek a jelentősége abban áll, hogy olyan tulajdonságokban lehet megítélni az élő tenyészállatok értékét, amihez egyébként csak levágásuk és kicsontozásuk után lehetne hozzájutni.

A tudományos munkájának alapját jelentő témával egyébként már egy tudományos diákköri dolgozatban is foglalkozott. Bár az egyetemen azt javasolták neki, hogy vegyen részt doktori képzésen, de ő először mindenképpen a gyakorlatban szerette volna kipróbálni a megszerzett tudását. Így diplomaszerzés után munkába állt a Szendrői Gazdaságban. A Bábolna Rt.-vel szemben a tudományos életben volt azonban egy olyan elvárás, hogy az általa indított juhtenyésztési programról (Bábolnai Bárányhústermelési Rendszer), illetve a tenyésztési eredményekről készüljön egy tudományos igényű összefoglaló. Mivel a későbbi doktori témavezetője - **Dr. Jávor András** - és a Szendrői Gazdaságot irányító **Zsemkó János** között régi munkakapcsolat volt, adódott a lehetőség, hogy ezt a munkát ő végezze el, amit örömmel el is vállalt. A tudományos munkája a vállalatnak sem volt haszontalan, hiszen egy magas színvonalú termelés mellett annak tudományos dokumentálása született meg.

Bábolna mindig is híres volt a kutatási tevékenységéről, számtalan doktori disszertáció megszületése kötődik a vállalathoz, és a jelenlegi vezetés is nagy jelentőséget tulajdonít a fiatal szakemberek támogatásának, a kutatás-fejlesztési eredmények alkalmazásának. A Gazdaság nemcsak a doktori iskola költségeit vállalta, de szabadidőt is biztosított a megfelelő felkészüléshez.

Úgy tűnik, a Gazdaság befektetése hamarosan meg is térül, hiszen az utóbbi időben három olyan pályázattal kapcsolatban is kaptak megkeresést, amelyek részben többletforrást, az eredményeik alapján pedig javuló jövedelmezőséget jelenthetnek a Bábolna Rt.-nek.

Dr. Harcsa Attila - aki németül, angolul és oroszul beszél, valamint mérnök-közgazdászi képzettséget is szerzett - jelenleg a Szendrői Gazdaság *elszámolási osztályvezetőjeként* dolgozik. Emellett foglalkozik a juh törzstenyésztés ellenőrzésével is, valamint munkahelyét képviseli a *Magyar Juhszövetség Küldöttközgyűlésében.226*

A község szénbányászata

Földtani viszonyok

Az abodi bánya a **felsőborsodi lignitbányák** egyike volt. A felsőborsodi lignitterületen általában az *Edelénytől északra a Boldva (Bódva) folyó völgyét egészen a Szlovákiához tartozó Somodi község, nyugati szélén Szuhafő, Trizs, Ziliz, keleten pedig Meszes, Galvács, Abod községek határait értjük. A lignitterület központjának Szendrőt lehet megnevezni*.

Schréter Zoltán a fenti lignitterület földtani viszonyait elemezve arra a megállapításra jutott, hogy a Rudabánya, Szuhogy, Szendrő, Galvács és Abod környéki lignittelepes csoport többnyire közvetlenül a karbon és a triász képződményekből álló hegységre telepedett.*227*

A lignit előfordulásokról szóló fejtegetéseit azzal zárja, hogy az itt található szénösszletek egyes kisebb-nagyobb teknőkben, medencékben fekszenek, amelyek egymással legtöbbször nincsenek összefüggésben.

Az abodi fővölgy vagy **Garadna-völgy** mentén, északkelet-délnyugati valamint délkeleti csapásban, átlagban 4,5° dőlésben fehér, sárgás vagy szürke kristályos mészkőt találtak a felszínen, amelyet több kisebb kőbányában is feltártak.

Nyugatra, a Bódva völgye felé és a **Kiscsákány-völgy** alsó részén a felső karbon kori fekete mészkő volt fellelhető. Ettől északra pedig a felső karbon kori agyagpalát találtak nagyobb kiterjedésben, amely különösen a bódvavölgyi országút mellett, az **Ivánka-pusztától keletre** volt látható jó feltárásban; itt az agyagpala ugyanis ÉK-DNY-i csapású s úgyszólván a fejetetején áll. Ezekre telepszik a dombok (**Fazekastető, Biller-hegy, Polánka-hegy /Polyánka/ stb.**) felső részében a pannoniai (pontusi) emelet rétegcsoportja, amely agyagból és homokból s a felső részén kvarckavicsból áll. Ennek a fenti rétegcsoportnak az aljában telepedett meg mintegy medenceszerűen a lignit. Ezt a lignitmedencét két ponton tárták fel: egyfelől a Fazekas-tető déli oldalán, a Garadna-völgy egyik jobboldali kis mellékvölgyecskéjében, ahol a lignitet egy ideig fejtették is, másfelől a Kiscsákány-völgy legfelső részén, ahol kutatómunkával tárták fel.

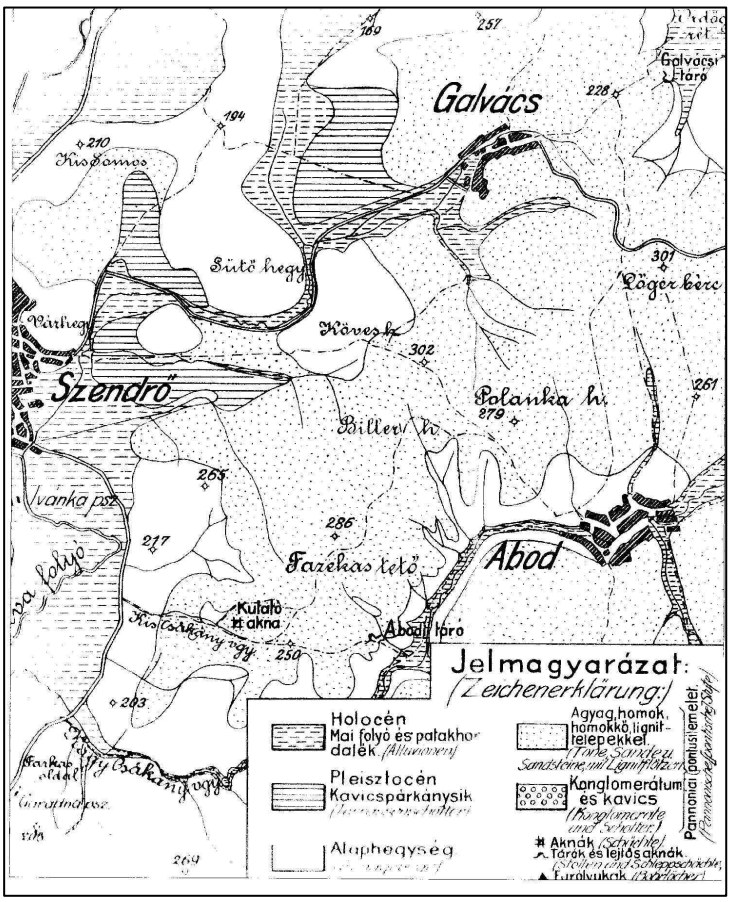
A lignittelep feltárása és bányászata

Az abodi lignittárót **1920-ban** nyitotta meg **Fodor Aladár**, amelyet utóbb **Vágó Béla**, majd **Zimmermann Adolf** tartott üzemben. A bányászat hosszabb-rövidebb megszakításokkal 1924. év elejéig tartott.

Schréter adatainak némileg ellentmond **Beregi Gábor** okleveles *bányamérnöknek* egy **1957-ben** készített tanulmánya.*228*

A tanulmány arról a szakértői bejárásról készült, amelyet a Borsodi Szénbányászati Tröszt vezetősége az északborsodi lignitterületek feltárásának előkészítésére szervezett. Beregi szerint ezen a bejáráson megjelent **Nikodémusz Mihály** is (nyugalmazott főaknász), aki elmondta, hogy az abodi bányát ő nyitotta meg és ő volt az első tulajdonosa is. Részvényei eladása után azonban, 1921-ben eltávozott Abodról.

Nikodémusz elmondása szerint az **Ivancsó-tanya** mellett kútmélyítés közben találták meg a lignitet, amely lelethez ő hívták ki. Több 9-18 méteres produktív fúrólyuk lemélyítése után után tárót telepített a területre, amely 100 méter után kapta meg a szenet /ebből 80 méter mészkőben ment/. A tároló a szénbe érve levetőbe jutott, s csak 18 méter után kapta meg ismét a szenet. A telep 1,5 méter vastag volt, 4,5°-kal lejtett DNY-felé, a tároló iránya pedig ÉÉK-volt. Síkművelést folytattak. A szenet kézzel szállították a tárón át a külszínre, onnan lóval a hegyre vontatták és ott döntötték ki. Itt történt aztán a rakodás. Tengelyen szállították tovább Szendrőbe. A légakna egyébként 36 méter mély volt, közel a tároló és az alapvágat elágazásánál. A napi termelés - Nikodémusz szerint – 8-10 vagon lehetett.

Schréter Zoltán térképe

Dúsítással is foglalkozott, a lignitből ugyanis faszenet égetett. (Ezt egyébként **Ürmössy Lajos** *bányamérnök* a borsodi szénbányászatról írott munkájában szintén megerősíti*: „1920-21-ben Nikodémusz Mihály főaknász, bányavállalkozó Abod melletti bányácskája üzemterén boksában próbál <faszenet> égetni lignitből. Ily módon igyekszik kisebb súlyú értékesebb anyagot nyerni, mely a szekeren Szendrőbe történő szállítási költséget jobban bírná”.* – Szerinte Nikodémusz jól használható faszenet nyert, ennek ellenére a bánya nem bizonyult rentábilisnak.)*229*

A lignit egyébként hexaéderben törött és sok fekete csík volt benne. A fedőben, a 24 méteres mélységben, 2 méter vastag vízdús homok volt, ami tulajdonképpen a bánya megszűnését is okozta. 1922-ben ugyanis, amikor Sticrandi /Nikodémusz utóda/ előzetes csapolás illetve gátolás nélkül megkezdte a fejtést, a betörő víz aznap teljesen elöntötte a bányát.

A felhagyás időpontját illetően is eltérőek Schréter és Nikodémusz adatai. Schréter ugyanis azt írja, hogy a bányászat, hosszabb-rövidebb megszakításokkal, 1924. elejéig tartott illetve, hogy a táró 1924. október elején már teljesen beomlott állapotban volt. Nikodémusz szerint viszont nem valószínű, hogy a táró egy félév alatt járhatatlan állapotba került volna.

Beregi számításai szerint a **szénvagyon:** *cca 900X500= 450.000 m²-en 1,2 méter telepvastagsággal és 1 tonna/ m³ fajsúllyal számolva mintegy 540.000 tonna.*

Schréter adatai szerint a Garadna-völgy jobb oldalán lévő táró egy kis mellékvölgyecske felső része mellett, az Ivancsó-tanya közelében nyílt meg kb. 210 m tengerszint feletti magasságban és észak, északkelet felé irányult. A táró **Kasza István** *főaknász* szerint 46 méter meddőben kihajtott hossz után érte el a lignittelepet. Maga a telep kb. 1,20 m vastag volt. A telep fekvője és fedője agyagból állt. Víz szinte alig volt a táróban, csak csekély mérvű duzzadást lehetett helyenként észlelni.

1923-as év végén egyébként még a **Kiscsákány-völgy felső részén**, a tárótól mintegy 1 km távolságra, nyugatra mélyítettek egy kisebb aknácskát. Ebben az aknában kb. 17 m mélységben a lignittelep mintegy 1,50 m vastag lehetett. (A hányóra kikerült anyagok között világosabb és sötétebb szürkeszínű agyag, sárga agyag, durvaszemű homok valamint limonittal összecementezett laza homokkő réteg volt található.)

A számítások szerint ez a lignitterület mintegy *1,2 km hosszú és 300 m széles* lehetett.

A lignitbányának tulajdonképpen az volt a hátránya, hogy a vasúttól nagyobb távolságra (4-5 km) és az országúttól is távol, dűlőút mentén feküdt. Így az üzeme csakhamar versenyképtelenné vált.

1924. október elejére - Schréter szerint - a tárót már teljesen beomlott állapotban találjuk.

A *Bányászati és Kohászati lapok* statisztikai kimutatása szerint 1921-ben az abodi bányából 2.589 tonna lignitet termeltek ki. A bánya működése alatt mennyi lehetett a kitermelt összes lignitmennyiség, erre nézvést adatunk nincs. Egyes becslések szerint mindez 6-7.000 tonnát tett ki.

A Bányakapitányságí nyilvántartásokban, 1922-23-ban a bánya ***„Abodi Fakereskedelmi és Kőszénbánya Rt. Vállalat”*** néven szerepelt.*230* Az 1922-es év utolsó negyedévében 750 mázsa kitermelt szénmennyiséget jegyzetek fel. Az 1920-24-ig terjedő időszak össztermelése megegyezik a Schréter által becsült adatokkal. A kapitányságí bejegyzés szerint is 1923. júniusától szünetelt a bánya termelése.

Abodi Kb. Rt.	**1921-ig**	**1921**	**1922**	**1923**	**1924**	**1920-24 összesen**
t = tonna	100 t	2.589 t	2.500 t	1.611 t	200 t	7.000 t

Szántás lóval…(Készítője nem ismert)

…és sorolás kukorica alá marhával. (Készítője nem ismert)

A szőlőművelésről

A szőlő és a bormindig kedvelt közszükségleti cikk volt. A legkedveltebb gyümölcsök közé tartozik. A szőlőcukor értékes emberi táplálék. A szőlő étrendi hatását növelik a benne található szerves savak, ásványi anyag tartalma pedig az anyagcsere irányításban játszik előnyös szerepet. A szőlő vitamin és pektin tartalma vérzéscsillapító hatást gyakorolnak a szervezetre.

A szőlő azonban nagyobb mennyiségben bor alakjában kerül fogyasztásra. Jó étrendi hatása és fertőtlenítő tulajdonságai miatt értékes táplálék.

Sokoldalúan felhasználhatók a szőlő melléktermékei is. A szőlőmagból olaj és csersav, a törkölyből törkölybor, vagy pálinka készíthető. A visszamaradt törköly és venyige trágyázásra használható, a borseprőből pedig szintén főzhető pálinka. Végül itt van még a seprőtészta, amelyből borkősav gyártható.

A szőlő illetve a bortermelés jelentőségét növeli, hogy területegységenként sok és nagyértékű termést ad, magas jövedelmet biztosít. A termelés során a munkafolyamatokban a családtagok munkája jól felhasználható.

A megyében a szőlő és a bortermelésre igen kedvezőek lehetőségek, és ezen a téren a megyének nagy történelmi múltja van.

Egyes kutatók szerint meggyőzőnek látszanak azok a feltételezések, hogy a szőlőültetés és művelés vidékünkön (közelebbről Tokaj környékén) abban a korban kezdődött, amikor Dunántúlon II. Probus római császár Krisztus után a 276. évben a Szerémségben mocsarakat száríttatott ki és annak a helyére szőlőt ültetett.

Sok tény bizonyítja, hogy a honfoglalás előtt már szőlőművelés folyt a megye területén. A honfoglaló elődeink kiterjedt szőlő- és bortermelést találtak például Hegyalján.

Anonymus, Béla király névtelen jegyzője reánk maradt írása szerint: „…midőn Árpád hódítólag jött bé, őseinkkel egy magas hegyhez érvén (Tokaj kúphegy) Onodu, Rettel, és Turzol vezérkedő vitézek Árpád parancsára lovaik gyorsaságával próbálandók. A fáradalmas futtatást nagy áldomásivás követte.” Más helyen pedig ezt írja: „A vitézek a hegyen mindennap megrészegedének.”

Levéltári adatokból ismerjük, hogy István király nemcsak a gazdag birtokadományokat, de egyházi tizedet, közte a bortizedet is bevezette a nyugati államok mintájára. Az általa alapított Benedek-rendiek a „nemrég letelepedett népet okszerű földművelésre”…”szőlő- és gyümölcstermesztésre tanították.”

1200-as évek elején például nemcsak Miskolc környékén, de Hidasnémetiben is szőlőtelepítés folyt.

A tatárjárás után IV. Béla király által Olaszországból behozott szőlőmunkások és vincellérek telepítik újra az elpusztított hegyaljai szőlőket. A sok nemes szőlőfajta közül ők hozzák be például a Furmintot is Hegyaljára, Velence Formia nevű szigetéről. A mohácsi csatáig a szerémi borok állnak a legnemesebb és legjobb magyar borok hírében. Mohács után viszont mindinkább a hegyaljai bor kezd felülkerekedni és a 16. század közepére „felküzdi magát valamennyi európai borok királyává.”

„Vinum regum, rex virnorum.” – „Borok királya, királyok bora.”

A 16-17. századra a megye már jól elkülöníthető szőlőtermelő tájakkal rendelkezik. A bor bőségének tudható be, hogy a megye szőlős vidékein már uralkodó népszokás volt az „áldomásivás”, mely minden adás-vételi szerződés elengedhetetlen kelléke.

Az egyik legjövedelmezőbb foglalkozás volt egyébként a kocsmárlási jog. A Mária Terézia urbáriuma is rendelkezik például arról, hogy az uraság „Szent Mihály naptól Szent György napjáig” engedélyezte a jobbágyoknak is a saját boruk kimérést.

A szőlőműveléssel és bortermeléssel együtt fejlődött a pincegazdálkodás is. Ahol bortermelés volt még ma is nagy számban találhatók pincék is. Az egyes települések földrajzi

nevei pedig híven őrzik ennek a meglétét. Pusztaszőlők, pincesor stb. Ezek a pincék persze nem csak raktárhelyül szolgáltak, de háborús helyzet idején rejtekhelyei is voltak az itt élő lakosságnak.

A szőlő és a bortermelés kapcsán a megye jelentős számú bognár és kádár céhekkel is rendelkezett.

A 18. század utolsó harmadában azonban a gazdasági és társadalmi nehézségek következtében a szőlő és a bortermelés is válságba kerül. Ám az igazán súlyos helyzetet a 19. század utolsó harmadában bekövetkezett filoxéra vész okozta. Az 1880-as évek közepén jelentkező betegség 3-4 év alatt teljesen tönkretette az évszázados szőlőkultúrát. Sőt 1890-es évek elején a filoxéra mellett az addig ismeretlen Peronoszpóra is megjelent. A filoxéra vészt követő időben kezdik szerte az országban a homokos talajokat szőlővel telepíteni.

Bár az újratelepítés nehezen indul, ám az 1910-re újra virágzó szőlőkultúrát találunk a megyében is.

A 18. század közepén a már jóval korábban kialakult szőlő-és gyümölcshegyeket használják.

Majd minden falu határában – még a középkor folyamán – letarolnak két-három közeli hegyet, s szőlővel telepítik be. Ott, ahol esetleg nem találnak alkalmas helyet, a szomszéd falu határában irtanak közösen, vagy bérelnek majd földet. Ezeken a közeli hegyeken hol szőlő, hol gyümölcsös van. Olykor a kettő együtt.

Noha a földesúr dézsmát szedett a must, vagy a bor után, de a szőlőt nem idegeníthette el, sőt ösztönözte is a parasztot újabb irtásokra. A 14-16. században a jó értékesítési lehetőségek is ösztönözték a szőlőművelést.

Szendrő és környékén a szőlőművelés és bortermelés minden bizonnyal a régi korokra nyúlik vissza. Írásos adatok viszont csak a Bebek uradalom idejétől találhatók. Majd miután a vár a kincstár kezébe kerül az itt állomásozó katonaság ellátására a szepesi kamara több falut is kijelöl és ezzel együtt a szőlő- és borkultúra élénkülését is tapasztaljuk.

A váruradalom tartozó településeken, többek között Galvácson, Csehipusztán, Abodon, de Szendrőben is, jelentős szőlőterületeket találunk.

1576 után (1581-ben), a törökdúlást követő években viszont már azt jegyzik fel, hogy: „Devinyben, Tövisen, Garadnán, Meszesen, Rakacán, Szendrőbe, Csehibe, Galvácsba, Borsfalván, Jákfalván, Nyárádon, Kelecsénybe, Szuhogyba, Pusztatelekbe, Gersébe, Kurittyánba – ezekbe az falukba csak egyiknek sincsen szőlőhegye, mert elpusztult.” *231*

1672. június 1-én a Zrínyi Péter javairól, 1676-ban pedig a szendrői várhoz tartozó illetve különböző konfiskált javakról készített leltárban azonban már újabb szőlőterületek összeírásáról is olvashatunk. Ekkor bortizedet nem fizetnek a jobbágyok. Feltételezhetően azért, mert az új telepítések miatt kedvezményben részesültek.*232*

1680 körül, 1690-ben Abodról 10 egész telkes jobbágyot említenek, akik a szőlőben laknak.*233*

1796-ról Vályi András pedig újfent azt írja, hogy „szőlő hegye ugyan nintsen” a községnek.*234*

Noha a szőlők sorsa igen viszontagságos volt, 1814 előtt minden bizonnyal jelentős méreteket ölthetett a szőlőtermelés Abodon is. A valami miatt kipusztulhatott oltványokat a 19. század derekán megkísérlik újraültetni, ezt azonban a filoxérajárvány megakadályozza, s így csak a 20. század elején fognak ismét a telepítés munkájához.

A termesztés színhelye továbbra is a szőlőhegy, ám a 20. század derekától egyre többen ültetnek szőlőt a Köves nevezetű határrészben lévő szántójuk végébe is.

Új szőlő ültetésével kísérletezett például Konyha Lajos, a falu jegyzője is, 1909 év tavaszán, a pusztafalu szőlőben. Ezen az 5. osztályú földön 419 öl területet újratelepített. A filoxéra kiirtotta szőlő talaját mintegy 70 cm mélyen felforgatta és amerikai alanyba oltotta az európai fajtájú szőlőt.

A telepítés annál is inkább megérhette neki, mert 10 évre felmentést kapott az adózás alól.*235*

A filoxéra járvány előtt egyébként Abodon, ahogyan majd' minden környékbeli szőlőhegyen több-kevesebb nemes szőlő termett, piros és fehér egyaránt. A pusztítás után azonban főleg „direkttermő", gyengébb (ám a vésznek ellenállóbb) fajták terjedtek el, mintegy versenyre kelve a régi, nemes fajtákkal. A megmaradt telepítvények nagy része ma is a „direkttermők" fajtájához tartozik (Otelló, Concordia, Elvira és Noah).

A 19. század végén még 33 hektárnyi szőlőültetvényt találunk a községben. A filoxéra vész után azonban ez a terület teljesen kipusztul. A terület mintegy 10-20%-át újratelepítik a 20. század elején, de az „eredeti" ültetvénynagyságot még megközelíteni sem sikerül. Bár a hatvanas években újra virágkorát éri a szőlőkultúra, ám az ekkor használt 15 hektáros terület alig a felét teszi ki a 19. századi szőlőterületnek.

A termelt bor mennyiségét és fajtáját tekintve azt látjuk, hogy a filoxéra előtti időben mintegy 15 hektoliter fehérbort tudtak előállítani a 33 hektáros területről.

A direkt termő szőlőfajtát dombos területre illetve parlag vagy kiirtott területre telepítették. Az abodi anyagtalajon a szőlőterület lejtésfoka 15%-os volt.

A szőlők állapota, az 1965-ös felmérések szerint, közepesnek illetve gyengének minősíthető. A tőkék kora szerint az összállomány mintegy fele 25 évnél régebbi, másik fele viszont 13-25 éves, kicsiny része pedig még ennél is fiatalabb.

Az abodi pincesor jelenleg is megtalálható.

A szőlőterület alakulása, 1873-1965. 236

(**Terület hektárban)

	1873	**1895***	**1913**	**1935**	**1965**
Abod	33	-	5	7	15
Galvács	11	-	3	4	2
Meszes	-	-	-	1	2
Együtt	**44****	**-**	**8**	**12**	**19**

*Az **1895-ös** összeírás a filoxéra vész csúcspontján rögzítette a szőlőterületi adatokat. Amint látjuk a filoxéra teljes egészében elpusztította a szőlőterületeket. (10 év alatt egyébként az ország szőlőterülete 45%-al csökkent.)

A szőlőterület és a termelt bor mennyisége fajtacsoportonként, 1873.

	1873				
	Terület (hektárban)	**Termelt bor mennyisége (hektoliterben)**			
		fehér	**vörös**	**siller**	**összes**
Abod	33	15	-	-	15
Galvács	11	3	-	-	3
Meszes	-	-	-	-	-
Összes	**44**	**18**	**-**	**-**	**18**

A szőlőterület megoszlása fekvés, talajtípus és fajtacsoport szerint, 1935.

	Dombvidéki		**Parlag vagy kiirtott**	**Összes (hektár)**
	direktermő	**hazai**		
Abod	5	-	2	7
Galvács	2	-	2	4
Meszes	1	-	-	1
Összes	**8**	**-**	**4**	**12**

A szőlőterület megoszlása a tőkék állapota és kora szerint, 1965.

	A szőlő állapota				A szőlő kora (év)				Összes (hektár)
	jó	**közepes**	**gyenge**	**pusztuló**	**0- 4**	**5-12**	**13-25**	**25 évnél több**	
Abod	-	11	4	-	-	2	7	6	15
Galvács	1	1	-	-	-	-	-	2	2
Meszes	1	1	-	-	-	-	1	1	2
Összes	**2**	**13**	**4**	**-**	**-**	**2**	**8**	**9**	**19**

A szőlőterület megoszlása szőlőfajták szerint, 1965.

	direktermő	**Összes (hektár)**
Abod	15	15
Galvács	2	2
Meszes	2	2
Összes	**19**	**19**

A szőlőterület megoszlása a talaj típusa és a terület lejtése szerint, 1965.

		Összesen (hektár)
Abod	Agyag talajon 5% alatti lejtésfok 15	15
Galvács	Agyagtalajon 5-20% lejtésfok 2	2
Meszes	Vályog talajon 5-20% lejtésfok 2	2
Összes	**19**	**19**

Behordás. (Készítője nem ismert)

Irodalmi vonatkozások

Gyulai Gábor görög katolikus lelkész (1915-1978)

Ruzsoly, 1915. december 28. – Edelény, 1978. január 26.
Görög katolikus esperes paróchus, Abod lelkésze, költő, memoár író.
Eltemetve Abodon.

Kevesen tudnak Gyulai atya „szépírói”, irodalmi tevékenységéről. Pedig szolgálata alatt különféle alkotások születtek tollából. Ő maga sohasem beszélt ezekről nyilvánosan, nem publikálta írásait. Visszaemlékezései – így említi -, családjának, gyermekeinek „készült”, a hagyományt tovább örökítendő. Munkái között egyaránt találunk egyházi írásokat, verseket, visszaemlékezéseket, néprajzi tárgyú leírásokat.

Hálás köszönet a Gyulai családnak, hogy a lelkész úr irodalmi hagyatéknak néhány részletét megismerhetjük. **Külön köszönet Gyulai Ákos professzor úrnak**, aki édesapja munkáiból válogatva „ízelítőként”rendelkezésünkre bocsátotta ezeket az írásokat.

Az abodi hegyek között

-1940-

Mint egy őrült bolyongó megszállott
Kergetem magam a hegyek között.
Búcsút járok, mint rajongó zarándok.
Lenn a völgyben kolomp szó.
Hahó, hahó;
Vége a nyárnak, vége a vágynak!

Egy szekér halkan dalol.
És a legény, akit behívtak katonának
Búcsúzik az erdei fáktól, kedvesétől.
Fáradtan, lassan kocog a ló,
Hahó, hahó;
Vége a nyárnak, vége a vágynak!

Nézem a búcsúzó levelét a fáknak,
És minden fánál emléket temetek.
Körülöttem daloló madarak szállnak,
És nótájuk fülembe cseng.
Hahó, hahó;
Vége a nyárnak, vége a vágynak!

Az abodi hegyek között búcsút járok,
Mint egy őrült, bolyongó megszállott.
Madaraknak, fáknak odakiáltok.
Felszakad a szívemből a szó
Hahó, hahó;
Vége a nyárnak, vége a vágynak!

Családunk története, avagy Méz fokhagymával

-részletek-

Az elmondott kis történetek, képek, csak olyanok, mintha egy tó vizéből kanál vizet dobnék a nap felé, s rajta egy pillanatra megcsillannának a szivárvány színei. Magát a tavat kell bemutatnom, hogy mindent megértsetek a gyermekkorom fontosságáról. Vagyis azt a miliőt, melyben életem első tíz esztendeje lepergett.

Szokás azt mondani, hogy valaki vallásos nevelésben részesült. Nos, hát nálunk nem erről volt szó. Mi, és egész környezetünk egyszerűen benne éltünk hitünkben, vagy ha úgy tetszik, Istenben. Éppen olyan természetesen, ahogy a hal él a vízben. Ez a kis Abod falu alig több mint ötszáz lélekkel a dombokkal körülövezve olyan volt nekem később is, mintha a Genezáreti tó lett volna, ahol ott küszködnek a halászok, miközben fent a dombon ott állt magas tornyával a kis barokk templom, mintha Jézus imádkozna a hegyen. De nemcsak a hegyen volt, ott járt köztük a tengeren is. Az élet minden megnyilvánulásában benne volt az Isten. Születéstől a halálig és reggeltől estig. A harangszó ébresztette az embereket, jelezte a déli pihenőt és az esti hazatérés idejét. A harangszó hívott a hegyre ünnepelni. Ha pedig kettőt vagy hármat csendítettek, utána szólaltak meg a harangok, mindenki tudta, hogy asszony vagy férfi halt meg a faluban. És mindenki kezében megállott a munka. Imádkoztak. Ha nyári viharok idején zúgtak a harangok, apám meggyújtotta a felszentelt gyertyát, s mi térdepelve imádkoztunk, míg elmúlt a vihar. És még ha jég verte is el a határt, az emberek sírtak, de azt mondták: meglátogatott minket az Isten. Apám minden évben megáldotta a mezőt, s vetéskor, aratáskor a föld végében először mindenki keresztet vetett. Ott álltak a pléh-Krisztusok minden dűlőben, s az asszonyok a megdagasztott kényér tésztába éppúgy belerajzolták a keresztet, mint a férfiak a kenyér megszegésénél. És az emberek minden találkozásnál így köszöntötték egymást: Dicsőség Jézusnak!

A falu egész élete az egyházi év beosztását követte, mely nálunk, görögkatolikusoknál szeptember 1-én kezdődik. Mintha ünnepélyes nyitánya lett volna az évnek a templom búcsúünnepe, mely szeptember 8-ra esett, Kisasszonynapra, A Megváltó Édesanyjának születése az a fény, mely jelzi a Nap felkeltét. Hajnalodás. És a falu megkezdte az új évet. Munkába indult. Búcsú után újra barázdát írt az eke szerte a határban, tisztították a búzát, és a magvető kiment, hogy elszórja az ő magját. Aztán jött a várakozás időszaka. Az ember alszik és felkel, és közben a mag kicsírázik és kihajt. Hótakaró borítja a földet, és az ember vár. Vár, de nem tétlenül. Az asszonyok fontak, szőttek, az emberek az erdőre jártak és az istállóban töltötték a napot, A falun kívül munka nem volt, csak a vásárokra mentek el. A gyerekek pedig naponta felvették a kis tarisznyát vállukra, beletették a palatáblát, meg az olvasókönyvet, és mentek az iskolába. A napok rövidek voltak, közeledett a Karácsony. De előbb, mintegy előkészületképpen Szent Miklós ünnepe, az annyira várt Mikulás. Nem mesebeli alak, nem bohóckodó télapó volt, hanem egy régen élt görög katolikus püspök, aki életében titokban sok jót cselekedett, és akinek képe ott van minden görög katolikus templom képállványán. Mikulás estéjén buzgón pucoltuk cipőinket fényesre, tettük az ablakba, és gyermekfantáziánk úgy képzelte, hogy évente egyszer, neve napján, engedélyt kap Szent Miklós arra, hogy elhagyva a Mennyországot, most is titokban osztogasson ajándékot. Reggel aztán szüléink különleges leleménye nyomán csodálkozva szedhettünk ki a csomagból csokoládé mellett narancsot, Szent János kenyeret, datolyát, olyan csemegéket, melyeket egész éven át nem láttunk, csak ilyenkor és Karácsonykor; úgyhogy biztosra vettük, hogy ezek a Mennyországban teremnek.

De amikor a gyermekálmok eloszlottak, nem volt csalódás igazán, hiszen a lényeg beitatódott a lélekbe, mely nem volt más, mint a titokban végzett jócselekedetek különleges értéke. Maga a Miklós nap nagy ünnep volt a templomban is.

Mi úgy képzeltük, hogy az egész világ ünnepli Szent Miklóst. A templomba az egyházi szolgák - pap, kántor, harangozó részére - ajándékokat hoztak: csirkét, tojást, mákot, diót, gyümölcsöt; a mise végén pedig, mint más nagy ünnepeken mindig, az Ősi keresztény agapék emlékére miroválás volt, amikor apám mindenki homlokát .megkente olajjal, míg mellette ott állt a kurátor, kis kockákra vágott, megszentelt proszforával telt tányér volt kezében. Mindenki vett belőle pár szemet. Jelképes lakoma volt ez, és az összetartozás megpecsételése. A pap mindenkit így köszöntött: *Krisztus közöttünk.* -Van és lesz, ez volt a válasz és közben a kimenők a még bentlévőkkel együtt zúgták a köszöntő éneket:

Ó, aki Szent Miklóst szereti,
És aki híven szolgál neki,
Azt bármikor megsegíti,
Védelmében részesíti
Szent Miklós, Szent Miklós!

Ez már előzménye volt a karácsonyi kántálásnak. Hát igen, a Karácsony.

Emlékeztek-e, mikor házasodni készültetek, azt kérdeztem mindig: aztán hajlandó lesz-e az a kislány megenni a fokhagymával a mézet? Megkérdezted-e már? Mert nem veheted el, amíg ezt meg nem ígéri.

Nevettek, mosolyogtak rajta. Pedig ennek a könyvnek talán ezt a címet fogom adni: Méz fokhagymával. A méz és fokhagyma valamikor orvosságnak számított, az én számomra jelkép lett. A hagyományok őrzésének jelképe. Mert hozzátartozott a karácsonyi vacsorához. Le kell írnom a menüt, illetve a karácsonyi vacsorát, mert mióta nem itthon ünnepeltek már, talán el is felejtettétek. Mi még tartjuk épp úgy, mint az én gyermekkoromban. Akkor a leterített asztal közepén álló gyertyát apám gyújtotta meg, és elkezdtük a karácsonyi tropárt énekelni:

„A Te születésed Krisztus Istenünk
felderítette az egész világnak az Isten-ismeret világosságát,
mert a csillagimádó bölcseket a csillag megtanította,
hogy Téged, mint az igazság Napját leborulva imádjanak,
és mint a magasságbeli Napkeletet tiszteljenek Uram,
dicsőség Neked!”

Aztán apám megáldotta az asztalon levő ételt, mindnyájan megcsókoltuk egymást és asztalhoz ültünk.

Menü: Káposztaleves gombával.
Egy pohárka pálinka. -Boldog ünnepeket-!
Kis szelet kalács mézzel és fokhagymával.
Mákos bobajka.
Karácsonyi káposztás lángos vajjal megkenve.

Ezen a napon egész nap szigorú böjt volt, este vajjal lehetett enni. A menü pedig a felvidéki ember szokásos ételeiből volt összeállítva: gomba, káposzta, pálinka, méz, fokhagyma, mák, liszt-ezek voltak az anyagok. És ezt Karácsony estén kívül így sohasem ettük.

A betlehemeseket mindig nagy izgalommal vártuk. Mikor az öreg pásztor is bejött álarcosan, a kisebbek szorongva kapaszkodtak anyánk szoknyájába, de mindnyájan kíváncsian és áhítattal hallgattuk végig az évenként ismétlődő egyszerű játékot, melyben a szép karácsonyi ének mellett nekünk nagyon tetszett az öregnek némely vaskosabb bemondása is, amikor a menyecskét, vagy a tarka macskát emlegette, mely kidöntötte az aludttejet, és ezért nem tudott ajándékot hozni a kis Jézuskának. Apánk ugyan néha láthatóan vakarta a füle tövét, hanem azért, amikor rákezdték, hogy - zörgetik a kulcsot, pénzt akarnak adni -, mindig megdicsérte őket a szép éneklésért, és gavallérosan nyitotta ki a pénztárcáját.

A betlehemeseken kívül különben a kántálók késő délutántól éjfélig járták a falut. Még sötétedés előtt a kisebb gyerekek, aztán fokozatosan mindig nagyobbak. A gyerekek kettesével, hármasával váltogatták egymást, számukra az aprópénz ki volt készítve. Később aztán nagyobb csapatokban a nagylányok és menyecskék jártak, a szebbnél szebb karácsonyi énekek mint szelíd hullámok szaladtak végig az egész falun, összecsaptak, szétváltak, hogy éjfélkor aztán a templomban egyesüljenek Izaiás próféta ujjongó énekében:

„Velünk az Isten, értsétek meg nemzetek,
És térjetek meg, mert velünk az Isten!”

Ez az ének ismétlődött minden további versre, melyet a pap intonált.

„Halljátok minden távol föld!
Hatalmasok térjetek meg, mert velünk az Isten!”

/: és így tovább, Iz. 8,9 - 9,6 :/

Úgy zengett az ének, hogy akkor úgy képzeltem: ezt mindenki hallja az egész világon.

Bevallom, Karácsonykor még ma is valami gyerekes naivitással alig tudom megérteni, miért nem térnek meg a nemzetek?

Lapozzatok vissza, ahol a karácsonyi tropár szövegét írtam le. Olvassátok el még egyszer figyelmesen.

December 25-e valamikor a Nap ünnepe volt. December 21-én van a legrövidebb nap, s utána újra hosszabbodnak a nappalok, mintegy újjászületik a Nap. Az ember, aki félt a sötétségtől, valamikor ujjongva ünnepelte a Napistent, aki minden élet forrása. Ezt a pogány ünnepet úgy szentelte meg a kereszténység, hogy Jézus születésnapját, melyet először január 6-án ünnepeltek, áttette erre a napra. Ebből az időből való a mi karácsonyi himnuszunk. Jézus születése a Nap születése a sötétben élő ember számára. És az Isten-ismeret fénye növekszik egész a mennybemenetelig. Közben - egyszer ugyan - Nagypénteken elsötétedik a Nap, de csak azért, hogy utána Húsvéttól annál fényesebben ragyogjon.

És úgy alakult az emberek élete is tovább. Karácsony és vízkereszt között a család ünnepelt. A közös mulatság tiltva volt. Disznóölés, sógor- komajárás azonban gyakori. De minden a családi körben zajlott. Mégis, ez a nap leginkább a gyermekeké volt, iskolaszünet, ródlizás, hóembercsinálás, nagy hócsaták emléke dereng fel bennem.

Vízkereszt után a farsang az ifjúság ideje volt, valami olyasmihez hasonlított az ő viselkedésük, mint mikor egy csikót kiengedtek itatni, a vályútól nem ment egyenesen vissza, hanem feldobva a farát, nyihorászva körülszaladta a falut, vagy mikor tavasszal kihajtott először a gulya, a fiatal tinók összeakasztották szarvukat, úgy próbálgatták erejüket. Bálok ideje volt, meg esküvőké. Ólombotok, bicskák néha előkerültek, nagyobb baj azért nemigen történt. Amikor nem volt bál, vasárnap éjszaka akkor is körüldalolták a falut, de amikor eljött a vajhagyó vasárnap, a böjti időben egyszerre csend lett. Egyetlen nóta nem hallatszott többé.

Nyílt a tavasz, folyt a birkózás a földdel tovább ott, ahol ősszel abbamaradt. És amikor pünkösd után a begyűjtés ideje következett el, amikor leghosszabb volt a nap és legerősebb a munka, akkor a vasárnapon kívül szinte majdnem minden héten egy ünnep volt, hogy pihenhessenek az emberek. Néha csúfoltak minket, hogy a legnagyobb munkaidőben annyit ünnepelünk. És mégis, soha nem volt semmivel elkésve a falu. Pedig az ünnepet nem törte meg semmi.

Ebben az időszakban a hordás és cséplés volt a mi legnagyobb szórakozásunk. A széna behordásánál éppen úgy, mint az "élet" betakarításánál a szekér tetején táncoltunk boldogan, cséplésnél élveztük a huzatást, amikor négy meg hat ökröt is befogtak a tüzes gép meg a dob elé, mert traktor nemigen volt. Aztán géplésnél lestük, hogy telnek a zsákok, a magtárban pedig ott hancúroztunk a frissen kiöntött búza között. Mikor pedig a munka végén vacsoránál ültek az emberek, a félretett vasvillákat, meg kalapokat cseréltük össze, aztán kuncogva lestük a hatást. Ezen most utólag kissé röstelkedem, mert a fáradt emberek hazafelé készülődve bosszankodva keresték a saját holmijukat, de akkor jól mulattunk. És ha ilyen dolgok nem történtek volna velünk, ugyan mit gyóntunk volna meg legközelebb?

Már lezárni akartam ezt a fejezetet, és most látom, hogy a húsvétról nem emlékeztem meg külön. Ez pedig nem lehet, akárhogy sietnék tovább. Olvastam, hogy mai gyerekek a húsvétot a nyulak ünnepének tartják, hisz a nyuszi tojja nekik a húsvéti tojást. Szegény gyerekek. Nos, leírom nektek a mi húsvétunkat.

A húsvéti ünnepkör tulajdonképpen a nagyböjt elején kezdődött vajhagyó vasárnaptól, és egészen áldozócsütörtökig tartott. Vagyis átölelte az egész tavaszt. De több, sokkal több volt, mint évenként újra fakadó élet ünnepe. Nem mi ünnepeltünk a természettel, a természet ünnepelt velünk. A bábból kiszálló pille, a fakadó rügyek s az újra zöldellő pázsit mind az ember reményét hirdette, de ezt a reményt húsvét koronázta meg. A karácsony varázsos ünnep, az Isten piciny gyermekként, tehetetlenül közénk jött, ölbe vehetjük, játszani lehet vele, a gyermeki tehetetlenségben valami mesebeli nagyszerűség van, mint ha ránk szorulna az Isten. A Karácsony varázsos ünnep, de a húsvét az ünnepek ünnepe, az élet győzelme a folyton szorongató halál felett. Teljes egészében persze csak sokkal később értettem meg, hogy Krisztus feltámadása mit jelent az embernek. Nem tanulmányaim alatt, hanem a háborúban és a háború után, amikor azokat a rettenetes köveket állították a hősöknek. De erről majd akkor, most csak azért említem meg, mert a hősök emlékműve valahogy mindig a Krisztus sírjára hengerített kőre emlékeztettek, mert gyermekkorom húsvéti gyertyafényei abban a szomorú emberi éjszakában is világítottak. Nálunk a feltámadás szertartása húsvét vasárnap hajnali három órakor volt. Akkor 10-20 km távolságból is eljöttek még a szórványban élők, hogy részt vehessenek a hajnalban kezdődő ünnepen és "szenteltet" egyenek húsvét első napján.

Nos, mikor apám a szent sírtól a Jézus testét ábrázoló leplet az oltárra vitte, s a meggyújtott gyertyát a kezében tartva elindult a körmenetre, a Nagycsütörtök óta néma harangok megszólaltak, egyszerre száz és száz kézben gyúlt meg a gyertya, és indult a menet a templom körül, hol az imbolygó gyertyák fénye megvilágította a körül fekvő sírokat. Mert ott volt a temető a templom körül. A templomajtó elé érve pedig elkezdődött a győzelmes ének:

Feltámadt Krisztus halottaiból,
Legyőzte halálával a halált,
Es a sírban levőknek életet ajándékozott!

A pap énekelte a zsoltárverseket:

-„Keljen fel az Isten és széledjenek el az Ő ellenségei és fussanak orcája elől, akik Őt gyűlölik.
-Mint elenyészik a füst, enyésszenek el, mint elolvad a viasz, a hit színe előtt,
-úgy vesszenek el a bűnösök Isten színe előtt, és az igazak vígadjanak!
-Ez a nap, melyet az Úr szerzett, örvendezzünk és vígadjunk azon...”

És minden vers után az ének szállt a sírok felett.

Feltámadt a Krisztus halottaiból... Persze, le kéne írnom az egész szertartást, mely a templomban folytatódott, és tele volt a feltámadott Krisztus dicsőítésével, az Élet győzelmének örömével. És ez a győzelmi öröm a mi hitünkben olyan mély, hogy a húsvét utáni „fényes héten” minden temetésnél fehérbe öltözik a pap, és az egész temetésen egyetlen gyászének sem hangzik fel, csak a húsvéti énekeket szabad énekelni. Képzeljétek el a koporsó körül álló gyászolókat egy igazán szomorú temetésnél, és közben a zsoltár diadalmas hangját:

„Ez a nap, melyet az Úr szerzett, örvendezzünk és vígadjunk azon.”

Nem sok fantázia kell hozzá, hogy ebben a helyzetben két magatartás lehetséges: vagy megbotrankozik valaki, aki nem áll a hitben, vagy könnyes szemmel és reszkető hangon együtt énekel a többiekkel:

Feltámadt Urunk halottaiból,
Legyőzte halálával a halált,
És a sírban lévőknek életet ajándékozott!

Megvirradt, mire véget ért a feltámadási szertartás, mi gyerekek egy kicsit még visszabújtunk az ágyba. A faluban az emberek az istállóban végezkedtek, az asszonyok pedig kitakarítva a házat, előkészítették a szentelni valót egy kosárban. A húsvéti pászkát, bárány- vagy borjúhúst, sonkát, kolbászt, tojást, édes túróból készült „sziriket. A kosarat aztán betakarták külön erre a célra kivarrott kosárkendővel. A mise végén aztán a templom előtt félkörben állva, lábuk előtt a kosárral a pap megszentelte az eledeleket, és mikor megkapták az áldást, futva vitték haza a kosarakat. Tudni kell, hogy egész nagyböjtben húst nem ettek, és egész Nagycsütörtök estétől kezdve semmit. Bár ez nem volt vallási előírás, csak a buzgóbbak szokása. Ezen a napon aztán főtt étel nem is került az asztalra, mindenki csak szenteltet evett.

De hogy még jobban megértsétek a húsvét hangulatát, tudnotok kell, hogy egy héttel előtte, virágvasárnapon nem csak a barka osztásával emlékeztek a jeruzsálemi bevonulásra, de valósággal lelkét terítette a bevonuló Jézus elé az egész falu, amikor egy-két latorkodó ember kivételével, mindenki a szentáldozáshoz járult, nagypénteken délután 3 órakor pedig tiszta feketébe' gyülekezett mindenki a templomban, hogy a vecsernyét követő temetésen részt vegyen. Jézus minden évben az egész falu halottja volt. És mindenki úgy átélte az emlékezést, hogy szárazon egyetlen ember szeme nem maradt.

A húsvét háromnapos ünnep volt. A második napon a férfiak, a harmadikon az asszonyok járták a falut mise után, hárman-négyen, csoportba verődve. Ez a két nap volt az öntözködés napja. És a fejadag egy veder víz volt. Lányok, asszonyok sikongattak a második napon, a harmadikon aztán a legények, férfiak szaladtak a kerteken, de a végén mindenki megkapta a magáét. Baj is lett volna, ha valaki bőrig nem ázik. Mi is eljártunk egy-két helyre, és illedelmesen egy-egy bögre vízzel megelégedtünk, de emlékszem, hogy a legjobban azt élveztem, amikor a fiatal kántorunkat, Miska bácsit, a harmadik napon szinte az egész falun végigkergették a menyecskék. Öntözködés után aztán mindenhol kínálás volt, így estére bizony jó volt a hangulat már. De hiszen a sok hétköznap után az öröm napjai voltak ezek, és mikor később, felnőtt fejjel hajlamos lettem volna megbotránkozni ezen, hogy néha a legszentebb ünnepek végén az emberek kirúgtak a hámból, mindig eszembe jutott, hogy a mi Urunk a kánai menyegzőn a vizet akkor változtatta borrá, amikor már biztosan mindenki megitta magáét. A lelki és a testi örömöknek és fájdalmaknak ez a szüntelen összefonódása okozta éppen azt, amiről azt írtam, hogy benne éltünk hitünkben.

Húsvéttól áldozócsütörtökig aztán mindenki így köszöntötte egymást: - *Krisztus feltámadt!* - *Valóban feltámadt!* -ez volt a felelet. De az igazi "fényes hét" a húsvét utáni vasárnapon befejeződött. Ez a vasárnap volt a Tamás vasárnapja. Jól emlékszem még ma is, milyen borzongva hallgattam az evangéliumot, melyben a diadalmas Jézus felszólítja a kétségbeesésében hitetlenkedő tanítványt, hogy tapogassa meg sebeit, és az leborulva felkiált:

-Én Uram, én Istenem!

És nekem akarja mondani valaki, hogy nincs Isten?!

***

Hát ez volt a környezet, melyben éltem. Ez volt a tó, melynek tükre ugyan nem volt olyan sima, mint ahogy az eddig leírtakból látszik, viharok korbácsolták fel néha vizét, de ezeket a viharokat én alig éreztem ebben az időben. És amikor túl jutottam a falu határán, - mert nyáron Eperjesre eljártunk apai nagyszüleimhez a cseh uralom idején is -, akkor is hasonló légkör vett körül, hiszen ez a nagyapám székesegyházi kántor volt. És ha Eperjesen a sétatéren karikáztam, vagy a parkban a szökőkutat kerek szemmel megcsodáltam, vagy nagyapa elvitt minket a Szekcső vizéhez fürdeni, a világból csak a szépet láttam. Nagymama olyan volt, mint egy mesélő tündér, és ha a rokonokhoz mentünk, mindenhol ugyanaz a hit és ugyanaz a szeretet vett körül. Oh gyermekkor, jöjj vissza egy szóra!

Karácsonyi köszöntés a nagy testvérhez, aki gyermek lett

Testvérek, köszöntsük a nagy Testvért,
Aki gyermek lett, hogy szeressék,
Hogy énekkel, imával, dallal becézzék,
És hogy az emberek megértsék,
Hogy mit jelent a gyermek.
A férfiak mind értsék meg:
Csókjukban a vágy legyen a gyermek!
És megértsék mind az asszonyok.
Hogy a gyermek nagy, szent, csoda, titok,
Ki ha megmozdul az anyaméhben,
Nem elűzni kell kínösvényen,
Hanem várni, mint beteljesült álmot,
Mint egy titokzatos, szent Karácsony!
Az ég és föld örvendezzenek:
Az Isten fia gyermek lett,
Hogy megértsék mind az emberek,
Ahol gyermek nincs, ott nincs szeretet.
Testvérek, köszöntsük a nagy Testvért,
Aki ember lett az emberért!

A Gyulai család sírboltja az abodi temetőben.
Sírfelirat:
Gyulai Jenő, áldozó-pap. 1888-1949. Gyulai Jenőné, Mártyák Olga. 1890-1983.
Gyulai Gábor, áldozó-pap. 1915-1978. (A szerző felvétele)

Borsovai Lengyel Gyula: Az ember sohasem tudhatja…

Elbeszélés Abod község pusztulásáról 1710-ben.

*

Borsovai Lengyel Gyula

Született Rimaszombat, 1879. augusztus 29, meghalt Szendrőlád, 1939. december 26. Szendrőládi református lelkész 1908-tól haláláig. Szépíró, igazi műfaja a novella. A Bódva-völgye széphistóriása. Történeti elbeszélései, népies tárgyú novellái az első világháború előtt és alatt önálló kötetekben, majd folyóiratokban jelentek meg. Korában igen népszerű volt.

Síremlékét 1994-ben állították helyre a szendrőládi régi református temetőben.

*

A pestisjárvány

A szél rebbenésére lassan hullongált az erdő fáiról a sárga levél. A királykúti réten az őszi kökörcsin lila szirmaiba ökörnyál selyme kapaszkodott. Az őszi vetés is sorjázott már a borona vonta apró árkok mélyén. Őszi nap ragyogott a Csákánytető százados fáira telepedett varjúseregre.

Az abodi pincék során az új borral barátkozó emberek kiültek a Kovács Imre pincéje elé. Odahordták mázas cserépfazekakban, öblös lopok kobakjában az alig megtisztult újbort. Beszélgettek csendesen.

Nesztelen lépésekkel három cigány mezítlábolt feléjük. Elől a prímás, utána a kontrás, leghátul a kisbőgős ballagott. Födetlen fejük borzas fekete hajával játszott az őszi szél. A pincegádor előtt megállottak. A prímás megszólalt:

-Itt vagyunk! Magam Góré, a kontrás Kajla, meg a kisbőgős, Kopó.

Álla alá igazította a hegedűt és fekete szemmel odavillant a Kovács Imre szeme közé:

-Hadd tegyük rá, Imre gazda!

-Tegyétek Góré! Úgyis csak az a miénk, amit megiszunk.

A cigány halkan régi magyar nótákat kezdett. A gerendán üldögélő emberek, Varga Sándor, Nagy Péter, Aszalai Bálint, Szászfai Gerzson, Kiss István, Abodi Miklós, Keresztesi Márton lehajtott fővel hallgatták. Góré rákacsintott a két cigányra és friss, pattogó nótába kezdett. Az ócska hegedű toldott húrjain boszorkányos ügyességgel mozgott a cigány barna ujja. Kovács Imre felrúgta a tőkét, amint felugrott, szilján kurjantotta el magát: Csuhaj! Sohse halunk meg!

-No, mán bizonyos, hogy az meglészen!- bólintott nagy fejével Abodi Miklós.

Még talán tán hamarább is, mint ahogy gondolnánk- szól közbe Nagy Péter Aszalai Bálint végigtörölte üstökét, úgy mondta csendesen:

-Nekem is mán csak vót húgom Ládon. Megholt hirtelen. Szántott az ura az Imolyáson,

annak vitte ki az ebédet. A két ló ott állt a barázdába a föld közepén. Az eke szarva alatt aföldre hanyatolva ott feküdt a sógor. Költögette a húgom: „Ne ijesztgess ember, kelj fel!” Hogy megfordította, látta, hogy az ábrázata egészen fekete. Szaladt le a Kanyica kúthoz egy kis vízért. Ő meg ott halt meg, hogy a kustort fogta. A két ló megunta az állást a barázdán, amint megéheztek, szépen hazaballagtak az ekével. A sógort meg a húgomat úgy vitték haza szekerén. Szép temetésük volt, Isten nyugtassa őket! - törölt egyet ingeujjával a szemén Aszalai Bálint.

-Bizony, az ember sohase tudhassa- bólintott Szászfai Gerzson.

-Tudhassa biz az! - kiáltott közbe Kovács Imre- Aki született, meg is hal az. Én is meghalok majd, ha megunom az életemet. Halljátok, jó komák! Ha én meghalok, a ládi pap temessen, az mondja felettem az orációt. A helybeli rektor búcsúztasson szörnyűséges szépen, a meszesi pap imádkozzon! Egy hordó bort üssetek csapra a torra! Góré, Kajla meg Kopó muzsikáljanak a nagy utcán.

-Szívesen, egy malacskáért! -szólt közbe a kontrás.

-Három fiam ríjon a koporsó egyik oldalán, a másik oldalán pedig a két lányom. Van, aki engem sirasson.

Vékony, sovány férfi ballag a pincék során. Hosszú, zsinóros fekete kabát lóg rajta. Kezében mázos cserépkorsó. Kis lányka halad mellette. Kovács Imre odaszól az emberekhez:

-No, a mi rektorunk zörgő csontjai között se tudom, hol tud megkapaszkodni a lélek. Hát az a nagy hang hol fér el benne? - pillant a sovány férfira Kiss István - -Somkuti Gergely rektor uram! Erre szaporázza a lépést! Erre vagyunk! Vígan vagyunk. Elfér még köztünk egy nóta.

Somkuti Gergely szeme egyet villant, amint végignézett a borozgató embereken.

-Most testált Kovács Imre- újságolta Szászfai Gerzson. Hát azt jól tévé! - szólt komolyan a rektor.

A Kis István karja a három cigány felé lendült:

-Ezek kísérik ki a koporsóját.

Hát a gyermekeim? - kiált közbe Kovács.

-Azok is, de hát azoknak dukál a sírás - bólint Kis István.

-Ne félj, komám, olyan temetést csinálunk neked, amilyen még senkinek sem volt - szíveskedett Abodi Miklós.

-Olyat, amilyet az Isten rendelt, - szólt közbe Somkuti Gergely, a sovány rektor - a halál az Istené, avval ő rendelkezik.

-De hogy a temetés milyen legyen, azt én hányom meg... Már meg is hánytam. De hát minek ez a szomorúság? Rektor uram, egy jó nótát! Kezdje rá, hogy hadd zendüljön meg a Nyilas-bérc! Verje vissza a nádas oldal! A Lógel-bérc hajtsa át a nótát a Polankának, Fazekas-tetőnek, hadd bujdossák el a nóta a Billér gyertyán fái alá! Mulassunk!

A Somkuti rektor sovány teste előrehajlik. Abodi kínálja borral. A rektor a fejét rázza. Elnéz az emberek feje felett. Megszólal csendesen:

-Az ember sohasem tudhatja... Kovács Imre mérgesen szól közbe:

- Dehogynem! Azt a nótát, rektor uram, hogy

„Négy címeres ökröm kérődzik a jászlón
Nótaszóval járok az abodi páston”

A Somkuti rektor fekete szemét könny fátyolosítja, elnéz a nagy rétnek. A kanyargó Csákány-patak partján csupaszon meredeznek már az ég felé a fűzfák ágai. Mély, érces hangja felbúg, mint az orgonaszó, és száll a búsongó ének a Nyilas-hegynek, Polonkának, Nádas-oldalnak, majd ott vész el a hömpölygő ének foszlánya a Fazekas-tető százados fái alatt. Panaszosán, fájdalmasan csendül a rektor ajkán:

„Hogy a babiloni vizeknél ültünk,
Ott mi nagy siralomba kesergettünk.
A szent Sionról megemlékezvén,
Melynél gyönyörűségesebb hely nincsen.
A nagy búnak és bánatnak miatta,
Hegedűnket függesztettük fűzfákra.”

Az ősi kálvinista éneket a második sortól kezdve utána zümmögték a rektornak a gerendán ülő emberek. Kovács Imre csattant fel csak:

-Ej! Húzz egy vígat, Góré! A rektor a cigány vállára tette eres kezét:

-Eredj haza Góré! Tágul a kunyhó! A cigány szeme ijedten rebbent.

-Az asszony meghalt. Sírnak a purdék.

A Góré cigány kezében magasra lendült az ócska hegedű. Odavágta a pincegádorhoz. Aztán levágta magát a földre és jajongó sírással elkezdett zokogni.

Ócska szűrben, hegyes sipkában bozontos hajú kis öregember baktatott a pince elé. Amint a sápadt arcú, szótlan férfiakat nézte, megszólalt csendesen:

-Hát mért nem segítenek neki sírni Aszalai Bálint uram, Szászfai uram, Kiss István uram, Nagy Péter uram meg kegyelmed is, Kovács uram? Hiszen mindnyájuknál...halott van a háznál.

Reszkető inakkal ugrottak fel az emberek a korhadt gerendáról. Egyszerre kiáltottak fel csattanó piros arccal:

-Hazudsz, öreg!

-Az öreg feltolta homlokán a hegyes sipkát. Kérges tenyerével végigsimította homlokát, s csak úgy félvállról szólt oda Kovácsnak:

-Kegyelmed pedig duplán is segíthet, mikor eljöttem, már meghalt egy fia s egy lánya! A rektorhoz fordult a kis öregember. Két karját széttárva úgy kérdezte:

-Rektor uram! Hát ki győz ennek a sok halottnak harangozni?

A mázas kancsók, lopótök kobakok ott maradtak a pincegádor előtt. Az előbb még ivogató emberek izzadó üstökkel szaladtak a falu felé. A kis öreg harangozó belekóstolt mindenik edénybe. Bezárta a pinceajtót és szomorúan panaszolta a rektornak:

-Itt van, ni, most ihatnék még a csizmámmal is...oszt nem kell. Elvette a szájam ízét a sok harangozás.

Igaz volt a hír, amit a kis öreg harangozó vitt a pince során mulatozó emberekhez. Aszalai Bálint felesége, Szászfai Gerzson legény fia, Kiss István gyermeke, Nagy Péter unokája, a Kovács Imre fia és leánya holtan feküdtek elfeketedett arccal.

-Itt van a pestis! - jajgatott az egész falu.

A szomszédok, komák hét sírt ástak egyszerre az abodi temetőben. A meszesi paphoz a temetésre hívó küldönc visszajött azzal, hogy őkigyelme is halódik.

Somkuti Gergely rektor uram pedig odaállt a toronyba a kis öreg harangozó mellé és segített harangozni.

A rém pedig beköszöntött minden házba. Az ólba zárt jószágok keserves bőgése elvegyült a kedveseiket sirató emberek jajgatásával. Házak ásítottak már nyitott ajtókkal, üresen. Somkuti Gergely, a rektor pedig temetett. Temetett reggeltől estig. Pihenés helyett pedig húzta a harangot, hogy két tenyerén véres hólyagot tört a harangkötél. Egyszer odament hozzá Kovács Imre:

-Rektor uram, most már segíthetek én is. Magam maradtam, ma reggel meghalt az utolsó fiam.

Aki még élt, menekülni igyekezett. Ott találták meg az út szélén holtan Szászfai Gerzsont is a temetőbe menet. Anyák sikoltva dobták el karjaikból a szopós gyereket, ha észrevették rajta a halálos kórt. A gyermek ráhúzta szülőjére az ajtót, s otthagyta. Némelyik a kert szilvái alatt dűlt el. Aki még élt, bezárkózott a házba. A falu lakossága elvadul. Nem megy a szomszéd a szomszéd temetésére. Úgy hordta ki szekéren Kovács Imre a holtakat. Nagy, széles sírokat ástak, Kovács, a harangozó és a sovány rektor. Abba raktak férfit, asszonyt, öreget, csecsemőt egymás mellé. Mikor a rektor letette a kapát, összetette vérhólyagos, eres, sovány kezét. Imádkozott egyet, s megcsendült ajkán a bús, szívbe markoló ének:

„Az embereket te meghagyod halni,
és ezt mondod az emberi nemzetnek:
Legyetek porrá, kik porból lettetek,
mert ezer esztendő Teelőtted annyi,
mint a tegnap elmúlása és egy éjnek rövid virágzása.”

Egyszer Kovács Imre harangozás után odaszólt a rektornak:

-Rektor uram, a jószágokat és a lovakat kivertem a határba. Nem tudom őket hámba fogni.

Hogy visszük ki Nagy Pétert a temetőbe? Talán kézen vinni nehéz is lesz kettőnknek. Úgy gondolom, itt a falu alatt a Varga Sándor földjének úgy sincs már gazdája. Talán oda temetkeznénk ezután... Ma már úgyis csak egy háznak füstölt a kéménye. Ketten odáig csak elbírjuk a halottakat…talán! Míg a kis öreg harangozó, aki ott lakott már a toronyba, húzta a harangot, a két ember, Kovács Imre és Somkuti Gergely lassan eltemették a falu utoljára maradt lakóit. A harangozó, mikor az új temetőből visszatértek, megállott a torony alatt. Felpillantott a harangok felé.

-Hát nekem ki húzza majd? - sóhajtott.

-Rendel az Isten neked is - hajtotta meg fejét Kovács Imre.

Megrázkódott. Arcán szederjes foltok tarkáztak. Elterült a füvei benőtt úton, s csak annyit tudott még szólni:

-Még talán nekem is, pedig én nem érdemlem meg... Vége volt Kovács Imrének is.

A harangozó visszatette zsebébe a kenyeret, szalonnát, melyet éppen eszegetni kezdett. Egyet rántott a nadrágszíján és öreg, fáradt szeméből kicsordult a könny, amint Somkutihoz szólott:

-Ketten maradtunk, rektor uram.

-Már csak egy harangszó van hátra. Amelyikünk megmarad, menjen olyan helyre, ahol még harangozhat neki valaki.

Lassan, fáradt inakkal ballagott felfelé az ősi torony régi lépcsőjén a harangok felé az öreg. Fáradt karja mozdulására párat, erőtelent kondult a harang. Aztán hangtalanul himbálózott az ütője. A kötél kihullott erőtelen kezéből, s mire a hang elhalt a kihalt falu elhagyatott házai felett, a kis öreg harangozó is letette örökre a harangkötelet.

Somkuti Gergely felballagott a toronyba. Átnyalábolta a harangozó testét. Vállára vette és levitte a lépcsőn a torony alá. Odafektette Kovács Imre mellé. Felvette a torony fala mellé támasztott három ásó közül a legszélesebbet. Tétovázva nézett széjjel. Az ásó nyelével megmérte a két holtat, és a templom fala mellett ásni kezdett. Jó tágas, sima falú sírt ásott. Belefektette egymás mellé e két embert. A templom melletti nagy diófa alól száraz leveleket szedett, és betakarta vele a két halott szederjes arcát. Lassan, kíméletesen húzta rájuk a földet, s meghúzva, elcsukló hangon énekelt:

„Midőn uram haragodban versz minket,
ottan meghalunk és a földre leesünk.
A Te kemény haragodtól rettegünk.
Hogy ha megtekinted a mi nagy bűneinket,
Titkos vétkünket ha előhozod
És színed eleibe állítod...”

A behantolt sír előtt hangtalan imát mormolt magába, hisz nem volt már, aki utána mondja, senki sem. Aztán benyitott az üres iskolába. Onnan bement a templomba. Fellépett a szószékre, meghajtotta fejét, s ráborult a szószék könyöklőjére, és sovány mellét rázta, rázta a zokogás. Majd elcsendesült a zokogás és úgy maradt Somkuti Gergely, az abodi rektor mozdulatlanul a szószék könyöklőjén. Akkor eszmélt föl, mikor lelógó kezét megnyalta egy fehér szőrű sovány kutya. Feleszmélt. Végigsimított barázdás homlokán. Elindult hazafelé. Amint elindult a csendes úton, magában beszélt:

-No, rektor, mehetsz már tovább! Tanítani nincs kit! Eltemetted a falu népét..! Most már le is út, fel is út, Somkuti Gergely, téged itthagyott az egész eklézsia.

A fehér szőrű kutya a lábához dörzsölődött. A harangozó tűzhelyének fekete üszkös ágvégein megbotlott. Felvett egy ágat, és visszafordult a templom felé. Ott megtámaszkodott a falnál és a kezében lévő üszkös faággal felírta az árván maradt templom falára:

„A familiák mind elhagytak. Abod helység pusztán marad az Úrnak 1710. esztendejében. A holtaknak legyen csendes nyugodalmuk.”

Aztán bement a házba, vállára vette a tarisznyát, füttyentett a fehér szőrű kutyának, s lehajtott fejjel elindult az Imolyás felé. Amint a garádon átlépett, megcsörrent lába alatt a száraz gally.

A szokatlan zörgésre négy róka ugrott széjjel a garád mellől, egy borjú hulláján lakomáztak.

A kutya ijedten húzódott a Somkuti lába mellé. A szilvások felett sasok keringtek. A szarkák a csúcsok ormán csevegtek. A kutya szűkölni kezdett. Somkuti megsimogatta a reszkető állat fejét, s mintha az megértené, könnyes szemmel mondta:

-Ne félj, kutyám! Nincs itt temetetlen ember egy sem. Számba vettem mind és mind eltemettem.

Az Imolyás tisztásán megállott. Ott terült el alatta a kihalt falu. Leakasztotta válláról a tarisznyát. Érces, szép zengő hangja megzendült még egyszer:

„Minket Úr Isten elhagytál
és reánk megharagudtál,
Tőled széjjel eloszlatánk,
Térj kegyesen ismét hozzánk.
Mind e földet megindítád,
nagy hatalmaddal megrontád."
Zokogva énekelte tovább a két utolsó sort:
„Építsd meg az ő nagy romlását,
Mert romlás miatt alighat..."
A Nyilas-hegy oldala, a Nádas-oldal, a Polonka-tető, a Lóger-bérc felé panaszosán, jajongva szállt a szomorú zsoltár:
„Építsd meg az ő nagy romlását..."

Abod faluja az idők folyamán benépesedett. De az ősi magyar kálvinista nép helyett idegen nyelvű nép szántja a magyar barázdákat. A magyar kálvinista ivadékok kisebbségben vannak. De hogy élnek és élni akarnak, bizonyítja az, hogy az 1929. évben újították meg ősrégi templomukat. Álljon is az a templom az idők végéig, mint szent hitünk, édes magyar nyelvük oltára, sok szenvedéssel megszentelt múltunk emléke.

*

(Kiírta az 1930. évi Református naptárból Andó Pálné, aki meglátogatta az újonnan feltárásra kerülő boros pincéket 1970. június 7-én egy kedves kis társasággal.)

Zsemkó Józsefné, született Gecsó Anna

Életem folyása

Hosszú ideg (1958-1989. októberéig) volt Abod község könyvtárosa. **„Életem folyása"** című alkotása **„**naplószerű" visszaemlékezés életéről, családjáról. A kézirat egy A/4-es nagyságú „kockás füzet"-ben található, amely mintegy 100 füzetoldalt tesz ki. Emlékezéseit ezekkel a szavakkal kezdi:
„A szó és a tett jellemzi legjobban az embert.
Vigyázz tehát szavaidra!
Bánatot és örömet egyaránt okozhatsz velük.
Arra törekedj, hogy beszédeddel példát mutass társaidnak.
Azt hiszed? Az a bölcs, aki mindig fecseg?

Az okos ember értelmesen beszél,
És figyelmesen hallgatja mások szavát."

Megjegyzésként és némi magyarázkodással még hozzáteszi:
„E bevezető sorok olvasása után sokszor szégyellem magam, ugyanis elfelejtettem odaírni, kiknek a tollából születtek ezen gyönyörű idézetek. Nem az én paraszti agyamba, de ezen sorok nagyon közel álltak a szívemhez.
Motiválták az életem, azér kerültek az első helyre. 1993. II."

Ízelítőül ismerkedjünk meg a kézirat néhány részletével.
Az első bejegyzést (kb. egy oldal) 1979. V.20-áról találjuk, amelyet 1980. IX. 4-i követ. Ez utóbbi sorokban azt fogalmazza meg, tulajdonképpen miért is kezdett hozzá az élettörténetének a megírásához.

***

„Már nagyon régen készülök arra hogy ezt a keserű árva életem megírom nagyon nehéz ehez hozzá fogni. Nagyon sok fájdalom és szenvedés volt az életembe. Az örömök csak a Marikámba voltak a legteljesebbek ő sok örömet szerzett nekem, habár sok ősz hajam lett nekem Őmiatta. De egyetlen jányom nem tehettél róla. Ha a templomba megyek mindig az első kérés az igaz Istenhez te érted száll. Segítsen meg téged, te jó dolgos kezű mindennel törődő jányom. Apátokra nem panaszkodom Ő hűséges férjem volt énekem, különösen az utóbbi időben, mikor látta már hogy mennyire tönkre vagyok idegileg. Anyám meghalt gyerekeim elhagytak, testvérem nincs, Végtelenül egyedül vagyok."

***

„…a pisztoly elsült és…"

„Nézzük ezt a fiút, a neve Beresnyák József. (Marcso testvérének a fia)

Szép barna fiú. Ahogy mondani szokták a rossz szem sem lel benne hibát! Nagyon szerette Marcsot járt neki dolgozni is a lovakkal.

De nagyon sok volt a vesződség is vele. Pld. Abodon abban az időben nyitottak egy szénbányát. Termeltek is javába lovakkal húzatták ki a szenet a bányából. Aztán valakinek eszébe jutott hogy a bányát fel kéne szentelni. Lovas legények elől széles gatyába, kalapjuknál árvalányhaj. Józsi elöl vágtat a Marcso lován. Utána a nagy lányok énekelve, a fiúk viszik a templomi zászlót. Kis lányok fiúk, utánuk a pap gyönyörű csillogó templomi ruhába. Aztán a menyecskék, majd az idősebb asszonyok végül a falu emberei. Énekelve imádkozva buzgón., ahogy illik.

Csak a Józsi alatt ugrál a ló nagyon szép kövér ló fénylik a szőre. De minduntalan megfordúl és neki a jányoknak, mire azok sikoltva szétugranak aztán neki a papnak szemmel látható hogy az esperes urat akarja letaposni. Józsi nem bír vele, megáll a prosszeció. Ugyan Marcso eregy azt a lovat nyugtasd meg elvan vadúlva. Elmegy a Marcso végigsimogatja megveregeti a lovat, közben hogy senki nehalja Józsit korholja csizmáján a sarkantyú és azzal szüntelen zaklassa a lovat, tetszik neki a muri. Aztán marcso elvegyül a tömegbe, tovább énekel, imádkozik az egész falu népe.

Kiérnek nagy szentelés, ima ének, már a sok szén ott van kível csak nincs aki el hordja. Messze az állomás Szendrőbe.

Ahogy illik nagy vendégség kint az erdőbe sok hosszú asztalok italokkal ételekkel. Józsi is ott ül mint egy hajdani Rózsa Sándor. Ezalatt Mistuka (Marcso fia) letöröli a lórul a habot ad neki enni le ül mellé és vigyáz rá, nagyon féltik a lovat. Isten őrizze hogy baja essék.

Aztán a nagy hű hóból nem lett semmi a szén ott maradt, a munkások elmentek, a bánya beszakadt. Sokat mutogatta anyám, látod fiam ezek a nagy horpadások mind bánya szakadás.

Aztán folytatta a munkáját ez a szorgalmas abodi nép.

Egy reggel aztán jönnek a csendőrök a Hustákon ez volt az utca neve ahol Veronika lakott a nagy családjával komáival. Hová mennek ezek? Viszik már Beresnyák Józsit vagy 4 ed magával. Ugyanis az éjjel a papnak a kocsiját ellopták és a falu végén a Dolinán ruddal kifelé állították aztán a csendőrök felültek a kocsira űket elé fogták, és nagy tüskés akác vesszővel ütötték egészen be a kocsi színbe a papnál. Az egész falu apraja nagyja derülésére. Az édesanya sírt szégyelte, veszekedett mert ők 27 évig voltak a papnak a kepései. De ez félre magyarázhatatlan, egy szóval ki a pap a falubúl.

Aztán kitalálta ez a Józsi hogy ott vannak a sok szép menyecskék az ura Amerikába hát azokat is meg kell látogatni a lányok irigykedtek kine szeretett volna a felesége vagy a szeretője lenni! A lagziba összeverte a sarkantyúját úgy hogy a nótát is kiverte vele.

A katonaságnál lovas huszár volt. De már csak reggel jár haza, aztán fogja az anyja a fogót a sparheldtől úgy veri a fiát mind a rossz lovat.

Ez a fogó abroncsból készült volt egy feje nyaka aztán szára kétfelé kihasított véggel azt a célt szolgálta hogy a pipára tüzet vegyenek vele még pedig menyecske szeműt, nem gyufát pocsékolni ha a tűz úgy is ég. Na ez a fogó a pákosz macska réme is volt ő is ezzel kapott ha

páskoszkodott rémségesen tudott csattogni. Tehát az édesanya ezzel veri a becses fiát. Józsi egy darabig tűrte aztán elvette az anyjától olyan messze eldobta a kertbe hogy soha többet nem lett meg. De a menyecskékhez csak járt szorgalmasan.

Egyszer aztán az egész rokonság rászállt Józsi nősülj meg. Annyira hogy kötélnek állott és galvácsról a szomszéd falubul megnősült. Megvolt a nagy lagzi nagyon szép felesége Kapus Borbála kedves és ami fontos szeretik egymást.

Na erre az egész rokonság elárasztotta szeretetével a fiatal asszonyt olyanyira hogy elfelejtett haza menni. Fel is panaszolták Galvácson hogy hamar elfelejtettél bennünket Borikám ezután jöhetne az hogy boldogan éltek még meg nem haltak.

De nem így történt.

Úrnapi búcsú volt Szendrőbe oda készültek Józsi és Bori igen öltöznek az első házba, az anyjuk tésztát gyúr az ünnepi ebédhez, mikor eszébe jut de rosszat álmodott. Beis megy a fiatalokhoz, borikám fiam vigyázz az uradra mer tudod milyen, ugyan mama milyen volna a világon a legjobb meg a legszebb. Oda megy bele dörzsölődik a férjébe és meg csókolja. Jó jó mondja a mama. Azt álmodtam hogy a kertünkön felül 3 nagy fakereszt állott a kapunk előtt nagy árvíz folyt, én meg abba mostam piros lepedőt. Jól van mama vigyázok mondta a Bori. Mamájuk visszamegy a konyhába gyúrni tovább, de még jól bele sem kezd a gyúrásba nagy durranás az első szobába és sikoly sikoltozik Bori beszalad hát a menye a földön ömlik belőle a vér Józsi ráveti magát Borikám csillagom csókolja. Ugyanis az történt hogy Józsi a pisztolyát megtörülte de nem tudta hogy be van töltve, Bori meg rákapaszkodott csókolta, a pisztoly elsült és a golyó a Bori hasába fúródott. Na aztán oda sereglett az egész falu. Bevitték Borit Miskolcra a kórházba de harmadnapra meghalt. Mindég kérte az orvosokat hogy az uram ne büntessék meg én voltam az oka nem hagytam neki békét nem tudott tőlem öltözni.

Nahát a Józsi megöli magát nem bírtak vele meg akar halni. Az egész rokonság őrá vigyázott éjjel nappal közben az anyja ment intézni a halottat haza hozzák. Galvácson igen haragudtak gyilkos megölted a jányomat mondta a Bori apja meg a rokonai.

Ha Bori meghalt ő is meg döglik. De aztán lesz a temetés. A Marcso lova megy a halottér Szendrőbe addig vonattal jön. Galvácsra értek a halottal karókkal vasvillával várták adjátok ide ez a mi halottunk nem adjuk Abodra jön oda való, ha nem adjátok meg döglötök, és erővel lehúzták a koporsót a szekérről.

Szóval Galvácson temetnek innen nem mennek a rokonok mind Józsit örzik fogdossák szalad rohan ordíti engedjék meghalni úgy sem birja ki. Már a falu emberei őrzik 3 is egyszerre mindenki sajnálja, önkéntesen őrzik éjjel nappal. Megy hozzá a pap is, vígasztalja semit sem ér a temetésen csak a mama volt igen haragudnak a Bori rokonsága. Aztán már úgy lesoványodott a Józsi hogy jártányi ereje sem volt.

Megkapták az idézést Beresnyák József ember ölésért a bíróságra Miskolcra. Az anyja meg előtte nap elindúlt vele Szendrőbe ott megháltak Szaniszló komaéknál és reggel kézen fogva vezette az anyja az állomásra. De nem bírt Józsi menni, az anyja csak húzta. Beis értek keservesen a bíróságra de már akkor Józsit igen rázta a hideg. Az anyja levette a sok szoknyájából az egyiket és a fiát betakarta vele. Majd szólítják Őket és vezeti az anyja befelé a fiát kézenfogva leterítve szoknyájával alig bir oda meni a bírák elé, a teremben síri csend mindenki meg van hatva. Megszólal a bíró! Maga Beresnyák József? Én szól halkan és remeg beteg mindenki látja. Üljön le hangzik a szó és ő a székre rogyik. Nem kérdezik hogyvolt az anyja áll melette maga ha jobban lesz három hónapot fog ülni. Igen, felelisírva, elmehetnek. Vezeti az anyja kézen fogva de még Úgy sem bír mint ide jövet haza csak másnap jöttek.

Hát Marcso veled mi van nem segít már Józsi? Meg is fog halni mindenki mondja.

Megint csak a rokonok szeretete segítette felépülni de nagyon bús soha nem szeret. De évek múltán újra nősül Szakácsiból. Megint nagy szeretet a feleségnek mindenki kedves hozzá, és ő azt viszonozza, aztán megszaporodtak egy Ferikével. Aztán 3an kimentek Kanadába. Nagyon rendes. Farmája (farmja) van 2 fia. De már Ő nem él se a nagyobb fia csak a felesége meg a kis Józsi.

Sohasem kellett leülni neki a három hónapot.”

***

„Az első szerelem!!

Úgy gondolom más is úgy van ezzel nem csak én. Egy bizonyos kor után mint egy rejtett pince mélyén jól eldugva, de mégis elő jön és az ember akarja vagy sem, bizonyos emlékek feltörnek a színre, talán szebb talán fájóbb formába de mindenáron átérzi az illető talán jól is esik egy kicsit a fiatalságra gondolni.

Az enyém egy liba ólba kezdődött!

Ne tessék rosszra gondolni, hűséges Istenfélő lánya voltam én a nagymamának. Minden parancsot betartva Istenfélő Budainál nagy lagzi volt a babáé, a vendégség meg a liba ólba, ültünk a vályogon a kis asztal is vályog össze kuporodva, vagy 10en. Hej de a kis Laci a 3adszomszédból megleste a nagy vendégséget oda lopakodott és az ajtót ránk reteszelte.

Én nagyon ijedős voltam és hozzá fogtam sírni!

De a nagyobbak föláltak a cserepeket föl húzták és kimentek nekünk meg kinyitottak, nahát én se bújtam többé liba ólba. Nomost csak egy – meg keressük és jól elverjük mondták a lányok, meg is lett nem sokára aztán nekiestek ütötték ahol érték. Csak én nem ütöttem nem szerettem verekedni. De lekaptam a fejéről a kis levente sapkát és feldobtam a csűrtetőre. Meglátta a Laci ordít csudára de a kis sapka csak fekszik a cserepen csak úgy fénylik rajta a magyar korona.

Szalad haza Feri. Feri! Kiabálja és a szalmából előjön a Feri aki az állatokat etette. Nekünk se kell egyéb, ki merre lát szét a kerteken és nagyon jól tudok szaladni, de láttam engem vesz célba csak utánam de még hogy! Jaj mindjárt végem elis kap! A többi kis lány hanyat homlok szaladt engem sorsomra hagyva. Rúgok kapálódzok ő csak nevet föl kap az ölébe ad nekem vagy öt hat csókot aztán mondja te kis szőke, te kis aranyos ha meg nősz neked fogok udvarolni, nagyon tetszel nekem letett a földre mint egy hímes tojást, én meg usgyé kitudja meddig szaladtam. Tehát itt kezdődött."

***

Iskolába jártam sose volt új könyvem csak a másoké nagyon fájt a szívem új könyvre. Anyám vart egy tarisznyát vászonból azzal jártam iskolába. Majd rokonom hagyott rám egy kis bőröndöt igaz viselt volt de táska. Nem tudtam vele mit csinálni fehér papírral kiragasztottam és nagyon szép figurák voltak mézes kalácson azt raktam rá gabona lisztből készült ragasztóval. Nagyon pedáns volt a táskám. Ugy gondolom ott kezdődött hogy ilyen lettem ha meg tetszik nézni a lakásom, vagy a gyönyörű könyvtáram aminek 30 évig voltam a gazdája így alakult ki bennem a szép utáni vágy.

Sosem felejtem el október első vasárnap volt az unoka bátyám 3 ével idősebb nálam szolgált kastélyos Zagrajnál. Van egy lánya Maris akitől a nagyszüleim nagyon tiltanak De a bátyám kerített egy jókora spárgát, engem és a Marist befogott lovaknak egy jókora suhogós vesszőt a kezébe vett, és velünk behajtott a faluba. Ott egy órát sem voltam jött az idősebb bátyám biciglin a búcsúról igen nagy szó volt a bicigli. Leszál róla Annuska gyere csak ide. Dugva adja nekem a nagyon szép búcsú fiát, de rögtön eregy haza mert ezek a bolond inasok elveszik tőled. Jó lesz neked a táskádra nézd milyen szép matyó lány és fiú. Mondom is a Lacinknak megyek haza Jani küld, neki a testvérje. Mire ő vissza befog engem Marissal és usgyi haza. De vele jött a barátja Onder Laci nagy növésű fiú. Nemeny még haza mondja Maris korán van még, üljünk le a kapuba, ott volt egy ócskás gerenda féle. Leis ülünk de az Onder fitogtatta a magasságát és kiemelte a szemöldök fát a kis kapuról és a földbe vágta. Jön ki ordítozva babo, Maris nagyanya. Mi meg usgyi szaladás én haza felé derdás babo az úton ordítozik hogy meg mondtam már neked nem egyszer, ne barátkozz vele Mariska, mert egy olyan büdös kurva lesz mint az anyja, nálunk nyitva ajtó ablak, behallatszik a kiabálás büdös kurva gyere a jányodér. Gyün is az én anyám akora bottal mint a seprő nyél. Megyek eléje remegve, édesanyám nem én voltam nem tehetek róla. De az anyám ez a mostoha fel emeli a botot nyakam közé vág rögtön a földre estem, édesanyám sikoltozok ne bántson fejem fölé emelem a kezem olyat ütött a könyökömre rögtön leesett a kezem még egyet a válamra még

kitudja menyit bordáimra. A babo meg szüntelenül ordít kurva, kurva, büdös kurva Anyám az aranyos addig ütött még birta fogait csikorgatva verekedett mindig.

Beértünk a házba nagyapa védelmébe vett demár alig éltem. Reggel aztán szól nagymama kelyfel jányom meny az iskolába. De igen fáj minden részem, Kér nagymama hangosan nem tudok felölöltözni. Ő adja rám a ruhákat akkora dudor a könyököm mint egy tojás. Bejön és újra kezdi az ordítozást de a nagyszüleim mellém álnak. Nem tehet róla ez a gyerek hogy te viselkedel Zagrajal azér hagyott el az uradis én nem vártam szaladtam az iskolába éhen délig a könyököm felse tudtam tenni a padra 1hétig se. Kárpótolva voltam az iskolába szeretett a drága tanító úr. Jaj Istenem nem irok többet reszketek.

Nem kell engem sajnálni nem voltam én jó gyerek!

Már említettem hogy az iskolába jól tanultam és megvolt a becsületem. 60-70 gyerek jártunk egyszerre, kedves tanítóm akit nagyon szeretek még most is. Majd megbolondúlt a sok buta gyerekkel, még sírt is.

Mire én tessék rám hagyni ezt a buta kis fiút, olyan aranyos csak igen buta, jólvan Annuskám. Dobos Z. odaülök hozzá apja nincs kapott gyerek az anyja meg Szendrőbe tartózkodik a testvérjénél, a nagymamája a falu ügyes bajos dolgát intézi. Tízpercen vannak a gyerekek én benn kinlódok a Zolival. Anyám arra jön Margitka – hol van Anna? Bent az iskolába tanítja Zolit. Na haza megyek kérdi, Anna hol voltál tízpercbe benn az iskolába? Miér? Tanítottam a Zolit, te tanítod? Az anyja az a büdös kurva meg bitangol egyéb csúnya szavak ömlenek a száján amihez én nem értek nem is fogok soha!!

Erre aztán csihi puhi ahogy birt úgy ütött nem kaptam ebédet sem. Aztán gyerünk a tanítóhoz. Ott is jól kidühöngte magát, nagyon sajnált engem a tanító is. Nagyszüleim elvoltak keseredve, apám még egy levelet sem írt se nekik se nekem.

1944. december 3-án meghalt a nagyapám szemem láttára infartusba na ezt nem akarom leírni mert én is infartust kapnék ha felidézem borzasztó.

Ahogy édesapám meghalt 6 hónapra a nagymama betyár világ jött rám, évek óta járok dolgozni mindenkinek hullafáradtan jövök haza este.

Még kicsi 15 éves vagyok le kell irni valamit.

Látja az özvegy hogy szép szál fia engem nem érdekel. Eljön anyámhoz csépelni fogunk engedjen el engem oda. Majd a dolgos fia vissza segít 2 szer anyit is. Nem akarok oda menni, sírok anyám parancsol, elmégy és kész. Úgy szégyellem magam nem merek szétnézni. Az egyik fiú etető a dobon tudja a sorsom gyere a dobra hozzám. Jaj nem merek beleesek, nem esel vigyázok rád mind a két szememre, és én föl megyek jó nagy asztag mind levágom csak közel ne legyek a fiúhoz fel a dobra nem jön. Már kezdett sötétedni mire a vén boszorkány hozzá fogott ajvékolni hogy menyek le elég volt a sok kéve vágás ilyen fiatal lánynak be a pitarba üljek le egy kis lábasba elém teszik egyek mer sötét van és haza kell mennem, nem félek én mondom bele nézek a lábasba valami tojás féle az öreg mama 90 éves burgonyára őkeme készítette e finom ételt bele kóstolok recseg ropog borzasztó íze van mindjárt gondolom ez bizony rontás a javából, kőris bogár 9 darab össze törve hallottam már róla. Nem kell nekem tolom el magamtól. Dehogyis nem Annuska egyél kisjányom nem mehetel haza éhesen, oda álnak felém jó hogy belém nem tömik. Raktam mellé az asztalon de csak a számba is kellett tenni belőle. Nekem nem kell nem szeretem a tojást hozzá fogtam öklendezni. Haza mentem lefeküdtem éjjel belázasodtam, annyira hánytam a belem majd kijött. Másnap reggel jön a magányos ahova dolgozni járok utálom mint a büdös sz. t.

Nem tudok menni nagyon beteg vagyok mint még soha.

Megrontottak, megrontottak nagy hangon azok a boszorkányok, most már az Ő fia felesége leszel biztos, biztos. Soha! Mondom hangosan övé se meg a tiéd se!

Én a fiúra gondolok aki elment a frontra és és három éve hírt se hallottam róla.

Nem soká gondolok rá, forog velem az ágy eszméletem vesztem nagyon hányok. 3 napig voltam és olyan gyengén keltem fel a lábamon alig birtam álni.

Úgy segítsen meg az Isten így volt.

Volt nekem elég bajom azzal aki a kertünk végébe lakott. Az is magányos naponta 2szer is átjön nálunk én megkinem állhatom. Hanem a nagy,mama óva int engem, elne meny hozzá, az apja az én jányomnak udvarolt és nem vette feleségül. Pedig azén Margitom szép jány vót. De te most jó lennél neki a fiának mer te gazdag vagy. Vissza kell adni a kölcsönt nemeny hozzá fiam. Nem is megyek soha. De látom hogy anyád nagyon kedveli őket odajár az anyja és nagyon kedvére beszél az enyémnek. Mindég dolgozni hívnak de soha nem fizetnek. Kedvesek hozzám nagyon de én nem bánom. Csak a szegény fiura gondolok és sokat imádkozok. Olyan vékony kislány vagyok de velük aratok a nagymelegbe markot szedek a fiút meg kinem állom. Előttem vágja én meg fogom a sallóm és olyat vágok a görbe hátára hogy csakúgy zörög. No akkor ö meg utánam szaladok sikoltva elér és jól megver. De nekem velük kell dolgozni. Ha megállunk piheni mindig háttal állok neki. Nem baj az majd megszokod mondta anyám. Szeplős, nagyorrú, görbe nekem nem kell. De olyan pofálya van hogy a falut kibeszéli. Engem mindig szemmel tart ha valaki szól hozzám ott áll meg hogy halja. Rettenetes nyűg rajtam évek óta. De nem tudom lerázni, bármit is mondok nem bánya. Egyszer aztán mondtam neki sose leszek a te feleséged, van már nekem a gyerekkori szerelmem és őt nem is cserélném fel senkiér. Nem jön az haza mondja, már megdöglött valahol. Dögölj meg te, megint csak a sallóm használtam, és megint kikaptam jól elvert.

Hár ilyen szépen folyt az életem.

***

Eljött az ősz lagzi volt a faluba. A biró lánya ment férjhez gazdag helyre szép fiúhoz. Én a lagziba nem vagyok hivatalos. Az unoka bátyám bolondúlt a birólányáér. Olyan szép fiú volt hét faluba nem volt párja. De szegény apja alkoholista 10 vannak tesvérek. De nagyon szereti azt a kislányt. Aztán az anyja nagymamája borzasztó csúfot csinál a bátyámból sőt az egész rokonságból ezek meg sirnak. Hát így vagyunk az egyik szereti a szegényt, a másik a gazdagot. Hát ki érti ezt. De a Feri könyörög gyere el a lagziba este én leszek a vőfély nem akartam hallani se róla. De aztán mégis elmentem. Barátnőm Pozsga Margit, megbeszéltük, a hajunkat kontyba raktuk, anyánknak a delén kendőjét fel kötöttük annak jeléül hogy hivatlanok vagyunk. Felmentünk a kertek alatt nem félek én sehol, gyalogúton este. Felértünk a legmagasabb helyre, egyszercsak sövit a golyó le a lábunkhoz, jaj Annus lőnek! Mondja Margit demár akkor záporozik a golyó előttünk mögöttünk méterenként. Nagyon féltünk hol elém 1 méterre hol mögém, csakúgy porzott. Hová legyünk Istenem! Lefelé a kertbe. Nagyon remegtünk mind aketten. A lagzis háznál vacsora volt azér elmentünk Lenór nénémhez ő ott lakott a közelben apám unoka testvére. Aztán elmondjuk hogy mitörtént velünk a kertek alatt. Néném sajnálkozik, abba pillanatba kinyillik az ajtó bejön rajta anyám. A szokásos díszmagyarba, már mondja is. Minek jöttél ide te szemtelen, te átkozott rossz dög. Mit keresel itten. Talán te akarod férjhez adni fordúl a nénémhez. Anna vivan veled szól Lenór nénye nagy veszekedéssel távozik. Most már mehetünk a lagziba szól Margit Feállunk és megyünk…

Aztán tudtuk meg hogy 5 fiú köztük a férjem is a hidon álltak és a községháza kertjére lövöldöztek. Nemrég mentek el az oroszok puska maradt elég, tehát sorozatokat adtak le. Anyámnak nem mondtam meg. A lagziba jól éreztük magunkat haza is kisért a vőfély. Csak mindig mondta hogy rossz érzés uralkodik rajta valami súgja neki hogy nem leszek az övé soha! Ezeken én csak nevettem, és nem hittem benne. Jött a karácsony gyönyörű a mi falunk szenteste! Legalább 10 helyen énekelnek ablakok alatt. Mi is megyünk vagy 8an ahol viláűgos van énekelünk. Igy jutunk Feriékhez és valahol várt minket és közénk jött. Hozzám állt nagyon jó hangja volt szépen énekeltünk, majd kedves szóval hivott az édesanyja, gyertek be lányok! Nagyon szégyenkeztem, utolsónak maradtam ő velem maradt, de majdnem az ölében vitt fel engem a lépcsőkön. Odaben a szülei de nem tudtak engem hová tenni. Éjfélkor mentünk a templomba és átkarolta a vállam úgy jött melettem. Akkor az egyszer mentem vele a templomba. Kigondolta volna mához egy évre más asszonya leszel. Mással mégy az esküvőre, jövő ilyenkor úgy fog fájni a szived, hogy majd el hasad! Aza kő szived! Volt úgy hogy a férjem szemre hányta. Én ilyenkor megkérdeztem – láttad láttam – Mégse bántod.

Mindig mondom nem kell engem sajnálni. Tisztába olyan vagyok mint az ilyen olyan apám…

…Elmúlt a karácsony az előbbi. Kántor úr mondja gyertek az iskolába szerepet osztok Annus fiam teleszel a fő szereplő nagyon szerettem Gecsóékat és te is Gecsó vagy. Jaj Kántor úr netessék adni a könyvet Szivinél újra tűzbe dobja. Most nem Feri a főszereplő, Onder Laci az meg az unoka bátya. Jártunk próbára 2 hétig minden második este én mindig beszélgettem a Ferivel leült mellém. Nagyon szépen dalolta a Laci a szerepbe hogy:

temetőbe láttalak meg először –Amikor az édesanyád temették. Olyan voltál szép fekete ruhádba, Mint liliom sötét erdő árnyába.

Jól ment nekünk egyszer csak Szivi tűzbe dobta a könyvet. Nagyon haragudott a kántor úr! Én még ilyen fiút nem láttam pedig már megöregedtem Abodon. Mindig a fiatalsággal foglalkoztam demég ilyet amint az a Margit fia nem ismertem. Akkor tessék engem elképzelni 4 éve jár nálunk. Már unom az életem is de borzasztó. Azér is tette hogy ne találkozzam a Ferivel.

***

Gyönyörű augusztusi éjszaka van ragyognak a csillagok. Nagyon szépen világított a hold, vasárnap este anyám már alussza az igazak álmát, Ő könyen elelszik, de én csak forgolódok, mai naig rossz alvó vagyok. Fölkelek odamegyek az ablakhoz de jól belátok az utcába, letérdepelek a hosszú ládára, az ablakba könyökölök, imádkozok, aztán gondolkozom, nézem, a sok hulló csillagot én úgy olvastam hvalahol hogy ilyenkor mindig meghal valaki, dejó lenne meghalni. Ahogy így gondolkozom az ablakot kinyitotta előtte nyönyörű nagy piros mályva rózsa, majdnem az eresztésig, mellette folyondár viritanak egymás ellen. Egyszercsak lépéseket hallok, megismerem a kopogásáról hogy Feri jön. Már látom a palánk mellett, nekünk 28 méter széles a portánk, van időm mérlegelni egyszercsak látom nem a kis kapun jön, ha benyúl rajta és kinyitja a nagyot, 3 méterre lehetek tőle szólok hozá Feri, Feri! Gondolo anyám alszik majd beszélgetünk egy kicsit, én ben Ő kin. De bizony oda se figyel rám nem is halja, fordul a kapuhoz háttal megemeli, sarkából kiveszi már viszi is a hátán, én meg csak nézem az ablakból. Már kin van az úton, megybe a faluba, kapuval a hátán, szólok anyámnak keljen fel én meg kilépek az ablakon és utána, hova viszed az a kaut te!

Elment az eszed? Megbolondultál? A nyomába mindenütt. Anyám hívta a kutyákat a két kutya kapdosta én utána teszed le azt a kaput, nem szégyelled magad! Kiaz kiaz kiabálja anyám, nemtudom. Hogy a szemed fusson ki! Hogy az Isten verjen meg, fogd meg! Szól a kutyákra. De Ő csak szalad már alig bírja én meg gondoltam meg kéne lökni jól, leesne a kapuval együtt, az utca végén kis házikó ahhoz leteszi, én felette állok, ő meg szalad mint egy bolond a patakon csak úgy pocsan a lába alatt. Te tiszta hülye vagy elment az eszed szólok utána. A kaput megfogtuk és vittük anyámmal vissza. Majd a szívem hasadt el a fájdalomba, én mem tudom kivolt az mondom anyámnak. Ő lefeküdt rögtön aludt én meg az ablakba várom a folytatást. Jó félóra múlva ugatnak a kertbe a kutyák, a csűr mögé, nem szerettem oda menni féltem, és reggel láttuk az összes kéáposztát, zöldséget ami volt benne, mind kihúzigálta. Mire kisütött a nap minden elhervadt szét dobálva benne mint egy csatatér. Mindenütt a nyoma itt maradtunk vetemény nélkül. De ez még nem volt elég neki, elment Szivinél elvitte a kapujukat Zsemkónál, azokét vissza Szivinél koporsóra össze rakva őket. Én hozzátéve megygűlölte nemcsak a ferit ha a szép holdas éjszakát is. Ha ilyen van behúzom a függönyt húzd be a rolót kérem a kedves fiam, nem akarom látni a holdat utálom, Ő meg nevet rajta és megteszi nekem. Imádom a fiam, tisztára olyan mint az apja.

***

Lenn vagyok a kertben jön anyám gyere fel a nyomozók keresnek mit csináltál, te! Hol jártál? Nagyanyád lánya? Én semmit mondom. Az udvaron vár két nyomozó bemutatkoznak én is aztán be a lakásba üljek le velük szembe. Na kislány hogy is volt az a jegyző úr ablakának bedobása? Én azt nem tudom, de maga volt az aki egy halk sikolyt adott abba a

pillanatba mikor az ablakot bedobták. A kettes ágy közepére esett a kő, mutatja a kezén ujjait széttárva akkora biztos halál ha valakit fejen ér. Szerencse az hogy a kis fiú akkor nem közöttük. A jegyző úr ugyanis belelépett jól a K (ommunista) Pártba! Tehát az ügy politikai szinezetű legalább 5 év börtön jár érte! Nagyon sajnálom a jegyző úrékat a lányával jó barátnők vagyunk, és én arra büszke is vagyok, mivel ők a művelt osztályhoz tartoznak én meg csak egy parasztlány vagyok! De segíteni sajnos nem tudok félkilenc lehetett ahogy hazafelé jövet nagy üvegcsörömpölést hallottam a Bilikék ablakán, azt gondoltam belülről törték ki az ablakot megijedtem azér sikoltottam. Senkit nem láttam pedig Holdvilágos este volt, nem is nagyon néztem széjjel mert féltem. Ezek elmentek következett anyám, neki se mondtam el. Pár nap múlva jön két fiatal nyomozó újra kezdődik de tőlük nem félek úgy, a vége nevetés majdnem udvarolnak nekem. Nagyon jól érzem magam okos emberek között. Szombat este van a kamrába ülök egy kád vízben, jön anyám kopog, gyere azonnal ittvannak a nyomozók! Gyorsan rendbeteszem magam, bemegyek, köszönök. Ott van Zsemko is, leülök mellé a két öreg róka elővesz. Már elmondtam kétszer amit tudtam róla és hozzáfogok sírni olyan sírás jött rám, Istenem miért vagyok én ilyen sors üldözött, nem a nyomozók zaklatása bánt engem, csak az hogy mi lett a nagy szerelem vége, merthogy vége, az biztos. A Zsemkó 19 éves én 17 de olyan okosan, szépen elmondja a nyomozóknak hogy legyenek szívesek engem békén hagyni, mert már ez több a soknál. A nyomozók elmennek és nem jönnek többé én meg messzire elkerülöm Bilikéket, pedig gondoltam rá meg kellene nézni azt a bokrot vajon menyi követ szánt nekem a kedvesem hogy megöljön engem. Denem mertem odamenni hogy gyanút fog valaki. Elis költöztek Bilikék, köszönés nélkül. Nagyon sajnálom, szerettem őket.

Usker néni a főjegyző édesanyja, Jó napot Annuska! Köszön anyámnak a nyári konyhába. Ó Isten hozta tekintetes asszony! De nagy újság nálunk. Namég az hijja gondoltam, nagyon helyes a kisebbik fia, sokat elvitt táncolni engem, de ő egy iskolázott okos fiú. Sokszor leszólította a Feri, nono a kislány az enyém, és akkor a Tibi udvariasan odébbállt. Jaj Istenem minek jön is ide. Jönnek is befele mondja is Édes Annuskám, a Gálék küldtek engem, szegényeknek se éjjelük se nappaluk, a bánatba, a Feri sír éjjel a szülei nagyon sajnálják, azér küldtek engem nehalgass gyerekem a falu nyelvére, nagyon irigy ez az Abodi nép. Már a szegény Feri levan fogyva bánatába. De Usker néni épen ő beszélte a miséről jövet hogy a cégtáblát leveszik a házunkról hogy lehet az hogy évekig nekem udvarolt és nem bánta a cég táblát, pedig anyám mindent elkövetett azér hogy minket szét marjon. Nem látta a cégtáblát? Vagy a rendes szülei nem látták? Anyám vörös mint a rák de nem szól semmit. Tudok dönteni perceken belül most is így van. Aztán mondom, tessék eljönni este, addig gondolkodom bele kalkulálom a Zsemkót. Jólvan jányom mondja csak úgy gondold meg hogy jó legyen, nagyon várnak engem mivel megyek hazanagyon sajnálom szegényeket, jó szomszédok és nagyon szeretnek téged, Majdelsírom magam ezbizony igaz, már csak én tudom a legjobban, ne tessék korán jönni nem akarom hogy valaki lássa. Jó gyerekem te nagyon aranyos kis lány vagy! Nem szól róla anyám egész nap gondolja úgy döntök ahogy akarok.

Eljön az este jön Zsemkó bizonyára a kertek alatt még alig tudok vele szót váltani. Jön sebbel Usker néni! Azonnal a kis szobába az ajtó mögé de megne mocanj jön anyám is be Isten hozta tekintetes asszonyka! Jaj gyerekem már régen küldtek, kezdi de te azt mondtad hogy csak este, nagyon várják a válaszod fiam, hogy döntöttél örömet vagy bánatot viszek nekik!

Megmondtae Usker néni mit pofázott a Feri a SzentMiséről jövet. Megmondtam jányom nem igaz, a szeme fusson ki! Aki neked azt mondta! Hogy a Jó Isten csudát adjon belőle! Az egy ganaj moslék ember vót! Feri maga mondta, hogy nagyon rendes, okos , dolgos kislány vagy, és ő téged nagyon szeret a szülei előtt mondta nekem. Csak igen sok az irigye és sokan bántják. Mindenről jól kikérdeztem, Hadd halja az aki az ajtó mögött izgúl, gondolom nem is egy kicsit. Aztán jön a válasz. Tessék neki megmondani gondolkozzon el a történteken ő is épen úgy tud mindent mint én, csak ő idősebb 7 évvel és okosabb is. Jól csinálta, mindezeket

amit csinált velem! Nem megyek hozzá feleségül, ezekután. Mintahogy a kertünk végébe a patak nem folyik visszafelé úgy sem megyek vissza hozzá!

Jajgat az öreg asszony nem is köszön, jaj de sajnálom szegényeket. Engem nem sajnál senki, egyedül vagyok pedig szüleim vannak, nade nekik egyéb gondjuk van mint én.

Kijön a Zsemkó az ajtó mögül megvan sápadva, jól hallottál mindent mit szólsz hozzá? Pedig mondta a templomnál igaz senki se szólt rá semmit. Tehát hallottál mindent.

Aztgondolom elmegyek hozzád feleségül, ha megigéred, hogy ezeket nem fogod a szememre hányni. Vallásosan neveltek engem a nagyszüleim, ahoz tartottam magam akár hogyis szerettem azt a fiút, most már tudom nem érdemelte meg, ment haza a Zsemko örömmel amaz bánattal ilyen az élet. Ne hagyj el engem Istenem.

Most már nem marad egyéb hátra, férjhez kell menni!

A legmesszebb menőkig tiltakoztam ellene de anyám nem fog gondolkozni mindezen (eddig sem tette) menyek férjhez addig még meg nem öregszem, hiszen a rokonlányok 15-16 évesen férjhez mentek, szégyent nem hozhatok rájuk.

Ki tűztük az esküvő napját 1946. november 11.

Meg kell még említenem hogy a vőlegény édesanyja sokat jött a fia után, nagyon féltette a fiát. Később már beis jött, nagyon szembe tűnő volt nekem, mennyire szeretik egymást ez a nagy szeretet tartott bennük a halálig. Nekem nagyon jó volt nézni, ahogy egymással beszéltek. Később énis nagyon szerettem az anyósom: Anyám sokat mondta, te, neked elsőbb az anyósod mint az anyád!

Készültünk a lagzira. Deha azt mondanám hogy boldog voltam, hazudnék. Olyan kopár, sivár volt a szivem mint a kiszáradt legelő.

Nem tudtam feldolgozni magamba, hogy mi is történt velem. Megvoltam addig még elnem jött a szombat akkor jöttek a rokonok, hurcolták az asztalokat lócákat levágták a borjútkat, egyet bátya adott másik a miénk, juhokat, nagy jövés menés mindenütt. Én bezártam magam a kis szobába, és hozzá fogtam keservesen sírni. Annyira bele lovaltam magam a sirásba, nem tudtam, abba hagyni, senki sem mert bejönni hozzám, ángyo egyet gondol megyen a vőlegényér, jönis az nagyrémülten miért sirsz mibajod? Megbántad? Hamarabb kellett volna, levágtuk a sok állatokat! Tele rémülettel néz rám. Nem, nem, mondom neki, csak úgy össze jött minden a szivembe, és muszáj voltam sirni, tudod te az én sorsom. Eregy haza nyugodtan, már elmúlt.

Vasárnap nyoszolyó lányok társaságába mentem a templomba, menyasszonyi ruhába, egy másik menyasszony is volt, nálam nagyobb és 2 évvel idősebb.

Kifelé jövet a miséről az egész falu ott állt a templom előtt. Bámulták a menyasszonyokat, jajde szépek vagytok hallatszott innen is, onnan is. Anyám láttam örül, mindenki mondja nagyon szép menyasszony a lányod, mint a baba, a másik is szép volt de a tied, ezzel a fehér bőrével kék szemével. Jöttek a vőfélyek ők is dicsérgettek, de én nem örültem neki. Estefelé jönnek a sok fiúk, mindenkinek kendőt kötök, besorakozik a Szivi is és szétnézek a kendők között a legszebbet kötöm neki de ő úgy oroz mint egy vad kan. Aztán poharat emelnek a menyasszony egészségére mire ő anyi egészséged legyen amit én kivánok neked akkor sose lesz egészséged! Bolond, mondtam neki minek szaladtál olyan szekér után ami nem vesz fel. Dühös lettemrá de eltitkoltam. Várt rám még rosszabb is.

Nagy nóta szól nálunk dalolnak a vőfélyek bátya anyám testvére hordja neki az inni enni valót. Nekem mondják, eregy fekükdj le, holnap fel kell lenni reggelig, fáradt leszel, piheny le, kis szobába a diványon megvetve az ágyam, bezárom a z ajtót levetkezem gyönyörű fehér slingolt ingem, bugyi rajtam maradt, kis petróleum lámpa pislog az asztalon, letérdepelek és buzgón imádkozom, kopognak és jön a vőlegény, gyorsan a dunna alá ugrom, és hozzá foogok nevetni, felém hajlik megcsókolja a homlokom, jaj de boldog vagyok, hogy olyan szép menyasszony voltál. De mintha zörrenne az ablak oda nézek, Feri van ott és egy jó nagy késsel hadonászik az ablak alatt, elvan torzúlva, minden foga kivan, nagyon megijedtem, de nem szóltam semmit, abba a pillanatba megyen ki bátya, Feri gyere be, neálj itt kin gyere a

vőfélyek közé. Nahát ha bejön ismerem már, sajnos, lelki szemeim előtt megjelenik, a vőlegény össze szurkálva, fekszik a földön, mellette az agyondicsért menyasszony, mind a ketten halódnak. Abba pillanatba Miska bátya becsapja az ajtót, de már beis csukta. Rémülten kéri a vőfélyeket fiúk van egy kis baj, odakin ki lenne az közületek aki kimerne menni. Valakit el kellene zavarni. Majd én válalkozik a Papp Laci és ugrik is ki.

Odabenn a többiek dalolnak: A vőlegény nem sejt semmi rosszat, én remegek és hallgatok, ne tudja meg a nagy veszélyt. Szalad már késsel ki a kapun, megáll és mondja amit bátyának, ha én bemegyek, ezt a napot az ujságok meg fogják irni. Olyan csudát csinálok hogy még ilyen lagzi nem volt sehol. Nagyon gyorsan húzd el magad, Feri! Különben velem gyűlik meg a bajod! Kissé megrángatja a másikat, az meg szaladásnak ered, ki a rétre jól tudja az utat a sötétbe is, hiszen öt évet udvarolt oda. Nagyon rosszul aludtam, folyton az járt az eszembe, milett volna ha bejön? Demég mit agyal ki holnapra?

Már említettem, hogy ketten voltunk menyasszonyok mi már megesküdtünk, hazafelé jövet a szoros ulicskán, találkoztunk volna. Én a sok násznéppel bementem a pap kertjébe, nem akartam velük találkozni, mer a Feri is köztük volt. Képes lenne rá, hogy leszúrjon.

Meg is haragudtak rám azok, azér hogy Ők szegények meg ilyeneket mondtak. De az én páromnak sose mondtam el hogy mi is történt azon az estén. Bátya egyszer mesélte nekem de nagyon kértem nemondja senkinek se többet. Legyen örök titok!

***

„…amikor bejöttek az oroszok.

Még van amiről írni akarok na ez nem tartozik a többi ezelőtti írásomhoz.

1944. december 11-én bejöttek az oroszok Abodra. Apám már 1 hete a sírban. 1929. IV. 9-én születtem 1945 január már mindenünket elvittek, a hízót, a bárányt, tyúkot, tehenek, 4 drb volt, 2 üsző nekem nevelte apám, bizony az én unokám 2 tehenet fog kapni, nincs már belőlük csak 2 drb tehén minden a sok ruszki hasába. De mit ad a Jó Isten jönek a helybeli vezetők, a ruszki katonák és a kissebb tehenünkre rá nyírják a 18as számot, holnap kell vinni a község háza elé, a katonáknak enni kell.

Hozzá fogok sírni, össze teszem a kezem úgy kérem őket ne tessék elvinni tavasszal be akarom őket fogni dolgozni akarok velük. Végig néz rajtam a sánta Kiss Gyuri, te, te akarsz dolgozni? Te penész! Egyet köpött és elmentek nevetve. Utánuk szóltam, sokan vannak a faluba ahol 4 drb marha van, onan vigyenek ne tőlünk! Vissza se fordulta elmentek.

Egész éjjel nem aludtam, nem úgy anyám! Hajnal 3 óra felkelek felöltözök anyám nem is tudja. Be az istálóba elkötöm a teheneket és viszem kifele kb 500 méterre nagy darab kukorica szár az mellett vezetem őket jönnek szívesen szeretnek engem.

Kiérek a hegytetőre aztán hosszú legelősi földön le a méltóságos úr tanyájára. Egy juhász lakik ott anyjával. Sötét van még és nagyon hideg. A juhász kutyák rám jönnek majd meg esznek. Nem félek tőlük megyek az istálóhoz minden zugát ismerem sokat jártam ide. Nagyon szép kastély, mellete a gyönyörű templom, előtte szálmagos fenyő fák, bokrok, szép szobrok, köztük egy öntött vasból készült sárkány, körülötte virág ányások. Nahát én ezeket sokat gondoztam, ha nyáron esett az eső, tele raktam a kis kosaram virág palántával, estig is el pepecseltem ott. Mondanom se a kell, a méltóságos úr nagyon szeretett engem.

Tehát a tanyán ismerős voltam. Ahogy mondani szokták nagyon jó szomszédok voltunk. Ő is járt hozzánk bejött ha arra járt nagymama kínálta friss íróval vajas kenyérrel.

Ő azt mindig örömmel elfogadta.

Tehát az istálóba értem, nagy kapu rajta kétfelé nyiló sötétbe a teheneket oda vezetem a vályuhoz, megkeresem a karikát, és oda kötözöm őket, meg se mukkantak szerettük egymást. Aztán tapogatózok és leltem szénát is jó ölel felveszek belőle, az meg csátés volt a kis vákony ujjam elvágta nagyon vérzett. Leültem hozzájuk és hozzá fogtam sírni. Megvirradt már valahára, nyillik az ajtó kijön a gazda, megvárom még a kisdolgát elvégzi – és akkor elő jövök. Jó reggelt János bácsi! Aggyon az Isten! Hát te mi járatba vagy itt te kis jány? Az éjjel jöttem, ugyanis a két tehénkét kihoztam ide, nem akarom hogy el vigyék. Rögtön elsírtam

magam. Kéjem szépen én nem tudok semijül semmit, sejpített a János. Tessék már be engedni nagyon fázok. Ő meg mondja a magáét kéjem nem láttam semmit, nem tudok semijüj. Be se megyek oda.

Nagyon félt látszott rajta. Nagyon fáztam és húzódtam utána kicsi nyárikonyha nagymocskosság, behúzódtam a sparheldhez úgy remegtem. Nagyon éhes vagyok már 9 óra haza megyek bukdácsolva, bemegyek, nagymama hol van az anyám elment a tehenekér délbe le kell vinni. Igen káromkodtak rá, félt nagyon. Egy darab kenyeret levágtam megyek vissza, anyám már a góréba kínlódik velük. Olyan méreg futott el ordítottam rá büdös lusta erre ügyes volt, meg fogtam belöktem a kukorica góré közé a teheneket vissza a tanyára. Ki játot még ilyet? Az egyik kihozza a másik ejviszi. Estig voltunk ott, anyám nagyon félt mondtam neki most menyen ő próbálja meg mi az!

Hallottam a Gulya Katitól hogy több állatot nem visznek már a faluból. Így anyámnak két tehene maradt.

Jaj dejól jártak Szivi Józsiék bár hová mentek vitték őket a nagyapám szekerébe.

Fogták és nagy büszkén dolgoztak két ekével szekérrel. Most már tehenestül jártam nekik ingyen dolgozni. Na meg a Zoli bácsinak is sokat mentek olyankor anyám büszke volt az én két tehenem szokta mondani. De én tejet ne egyek, mer szerinte mindig falok. A tejet el kell adni nem megfalni.

Engem csak mindenki kihasznált mer árva voltam.

Csak azon sokszor elgondolkozok, ha a tanyán ruszkik vannak mivan akkor? Vagy ha a mezőbe találkozok velük palacsintát csinálnak belőlem, volt rá eset 18an 30an keresztül mentek 14 éves ki lányokon! Ezek állatok! Életemet kockáztattam másokér! Istenem légy velem."

***

„…haldoklik a párom. „1987. X. 20.

Borzasztó végig élni hogy haldoklik a párom. Nézem, fáj a szívem, de még hogy! Hunyorog, felnéz, megint lehunya nagy nyugalom a szívébe látszik rajta. Két szép gyereke sír mellette apám! Apukám! De ő csak készül és nem bán már semmit. Én meg Istenhez menekülök. A nagy ima könyv a Gecsoé előkerül, letérdepelek hogy imádkozzak érted. Hogy legyen a jó Isten irgalmas, neked, és nekem hogy kibírjam.

Majd a fiam oda hív. Látom a távozását akivel 40 évet éltem. Letérdepelek, mellém a gyerekeim, egy kézzel őket ölelem át, másikkal a haldokló párom szemét fogom le. Nagy lelki erőt adtál nekem Egek Ura! Feltör a szívemből az eskü szava! Egy haldokló apa mellett nem lehet hazudni! Esküszöm az egy igaz Istenre, hogy soha életembe meg nem csaltalak még álmaimba se téged!

Borús, esős novemberi napon esküdtem veled a templomba, Gyönyörűen feldíszített oltár, Rajta a kísértetiesen lobogó gyertyák. Előtte álltunk és esküdtünk. Legyen a tanúm az oltár, rajta az égő gyertyáival. A Szűszanya kihez gyerekkorom óta nagy szeretettel ragaszkodom. Te tudod Szűszanyám hogy hű maradtam mostanáig az eskümhöz (1987. X. 2-át írunk). Ilyen szavak mellett nagy sírás közepette hagyott itt bennünket az aki anyit dolgozott ránk. Vigasztalni próbáltam gyermekeimet, nesírjatok majd én szeretlek apátok helyett is! Nesírjatok drága gyermekeim. De igen fáj még a vissza emlékezés és Mindezeket leírni, elmondani nem lehet."

***

„1992. XII.

Várjuk a karácsonyt én lenyomorodva 2 bottal is nehezen járok. Ott hagytam a virágos szép gangos házam becsukva 2 hónapja a fiamnál vagyok, betegen, az igaz jó Isten meghalgatta a kérésem nagyon jó szívű gyerek az én fiam. Nem sok szülő kapja meg azt a szeretetet amit én kapok tőle. Áldja meg az Isten érte nagyon boldog vagyok vele. Egyetlen imát nem mondtam el hiába."

Szitás István

Életének nagy részét Királykúton élte le. Kondásbojtárként kezdte, majd az Állami Gazdaságban mindenféle munkát végzett. Volt traktoros is.

Rengeteg verset írt, kötetekre valót, amelyek azonban az idő múlásával – sajnos - elvesztek. Verseit azonban annyira szerették az emberek, hogy egyesek maguk is többet megtanultak belőle és mondogatták még munka közben is.

Szitás István nyugdíjasként, túl a 70-en is, dolgozott. Favágás közben – máig is tisztázatlan körülmények között – fejében a fejszéjével halt meg.

Az itt közreadott verset **Kalász Lajos** *hídvégardói nyugdíjas* emlékezete őrizte meg.

A vers születésekor Szitás éppen Tornaszentjakabon volt kondás, ezért a debrétei rétre való utalás.

A szegény kondás

Siralmas, keserves a kondás élete,
Hiszen senki előtt nincsen becsülete.
Nem is beszél vele senki úgy, mint mással,
Csak úgy, mint kondás a malacával.

A közvélemény is olyan rossz őróla,
Hiszen ő a világ utolsója,
Mert a kondás sokat káromkodik.

Mi haszna lenne az ő imádságainak,
Az Isten úgy sem jön le kondás bojtárnak

Pedig a disznó sonkáját mindenki szereti,
Húsvétkor még a templomba is elviszik,
Hol szent szertartás mellett megszentelik.
Ünnepi asztalnál, mikor elfogyasztják,
Megnyalja utána mindenki a száját.

Debréte felett a bokros csapáson,
Szakad a ruha a szegény kondáson,
Mikor a bokorba mászik utána, hogy
Azt a büdös disznót onnan ki instálja.

Bialkó Jancsi nagy, babos disznója,
A guta üsse meg az ólba,
Mert nagyon szeret túrni a krumpliba.
Vadászié a szőke tüzes, mennykő üssön bele,
Rosseb fogja meg a szemét,
Sokat keserítette a kondás életét.

Névtár

Vitéz **Czekeházy Ernő**

Az 1950-es évek „valamelyikén" (már az ún. „népi demokráciában") az Abod községében található Czekeházy kastélyban, a jobboldali toronyszobában a falban elrejtve, befalazva „hatalmas" bőröndöt találtak a „javítást" végző emberek. A kommunista propaganda szerint, a különböző templomi felszerelések mellett itt volt elrejtve a *„vitéz Czekeházy Fritsche Ernő m. kir. alezredes, pápai valóságos kamarás"* irattára, könyvei, katonaruhája. Az elrejtett bőrönd tartalmazta még: a „drága emlékként őrzött" katonaruhát, Horthyné „főméltóságú asszonytól" kapott emlékkönyvet, templomi tárgyakat, könyveket, leveleket, igazolványokat. Arról pedig, hogy a megtalált tárgyaknak mi lett a sorsa, sajnos, semmit sem tudunk.

Czekeházy Ernőt *Horthy Miklós*, Magyarország kormányzója avatta vitézzé és Abodon ajándékozott neki birtokot, majd kinevezte Edelény (és a járás) katonai parancsnokának. Czekeházy Ernő Edelényben mintegy 15 évig volt katonai parancsnok és a leventék „nevelője". Tevékenységéért többször kitüntették, 1941-ben valóságos pápai kamarásnak nevezték ki. Majd a frontra helyezik, ahonnan visszatérve a tábori papok kiképzőtisztje lesz.

1944-ben nyugdíjazták, a honvédségtől visszavonulva pedig abodi birtokán élt.

A háborút követően minden erejével azon volt, hogy a B-listázott horthysta tiszteket, papokat (és nem utolsó sorban a hozzá fordulókat) mindaddig, amíg tehette, pénzküldeményekkel, csomagokkal segítse.

Az **abodi görög katolikus egyházközség képviselőtestület ülésén**, **1940. július 14-én** készült jegyzőkönyvben, az alábbiak kerültek rögzítésre: *„Az elnök tudomására hozza a jelen voltaknak az örömhírt, hogy vitéz Czekeházy Ernő őrnagy úrnak, aki példás katólikus életével, szigorú erkölcsi felfogásával és hitvalló bátor fellépésével már eddig is az egész járás hitéletét újjászületéshez vezette, s akit XII. Pius pápa Őszentsége a pápai Signum Laudissal tüntetett ki, illetékes helyen a pápai világi kamarási méltóság elnyerését helyezték kilátásba. Továbbá elhatározza a képviselőtestület, hogy örömteljes kifejezést ad azon óhajának, hogy vitéz Czekeházy Ernő őrnagy úr a pápai méltóságot mielőbb elnyerje."*

Gyulai Jenő
esperes-lelkész, elnök.

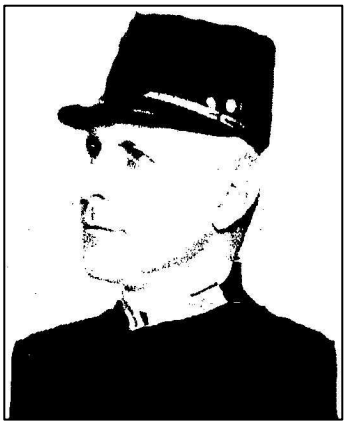
A **szendrői római katolikus egyházközség képviselőtestület** (egy nappal korábbi) **1940. július 13-án tartott gyűlésén** felvett jegyzőkönyvben pedig ez áll: *„Az egyházközség képviselőtestülete örömmel tapasztalta, hogy vitéz Czekeházy Ernő m. kir. Őrnagy úr úgy a magán-, mint a társadalmi életben előadásaival, szónoklásaival, szervezéseivel, tiszta jellemével, gyakori szentáldozásaival, mély és igaz vallásosságával szolgálta az isten üdvözítő földi országának kiépítését és erőteljes elterjedését. A képviselőtestület azon óhajának ad kifejezést, hogy XII. Pius pápa őszentsége által a pápai Signum Laudissal kitüntetett ezen ritka buzgóságú kiváló katolikus férfiú a pápai világi kamarási méltóságot mielőbb elnyerje"*

Megyesi Imre
plébános, elnök.

Ezekhez hasonló határozatok születtek nemcsak megyénkben, de az ország többi részén is. Támogatta Czekeházy kinevezést például a **Szent Szív Leánynevelő Intézet is**.

A Tolnai Világlapja 1941. évi 51-es számában így méltatja Czekeházy jótékony tevékenységét:

„Vitéz Czekeházy őrnagy magas pápai kitüntetése

Kép a Tolnay Világlapjából

Vitéz Czekeházy Ernő magyar királyi őrnagy földbirtokost magas pápai kitüntetésben részesítette XII. Pius pápa. Őszentsége valóságos titkos pápai kamarássá nevezte ki. A kinevezés osztatlan örömet keltett mindenütt, ahol a kitüntetett rendkívül értékes közéleti munkásságát és humánus, jótékony tevékenységét ismerik. Vitéz Czekeházy Ernő ősrégi nemesi családból származik, Gimnáziumi tanulmányait Bécsben és Budapesten végezte el, majd külföldi egyetemekre iratkozott be. Bécsben végezte el a tiszti iskolát, majd a XI. hadsereg rohamzászlóaljába került. A világháború alatt számos kitüntetést szerzett. A forradalom idején erőteljes ellenforradalmi tevékenységet fejtett ki. Magyarország kormányzója háborúban szerzett érdemeiért és ellenforradalmi tevékenységéért vitézzé avatta. Később a propagandaügyi minisztériumba osztották be, innen a vallás- és közoktatásügyi minisztériumba került mint miniszteri összekötő tiszt. A svéd, dán, norvég és amerikai missziókkal ő tartotta fenn a légértékesebb kapcsolatokat a magyarság érdekében. A Vöröskeresztben, a Gyermekvédő Ligában sok tisztelőt és barátot szerzett értékes munkásságával. XI. Pius pápa kitüntette, nemrég pedig XII. Pius pápa adományozta neki a Pápai Signum Laudis-t. Értékes munkásságot fejtett ki a keresztény nevelés terén, cikkei nagy sikert arattak. A pápai világi titkos kamarási méltóságot a legritkább esetekben adományozzák kitüntetésképpen. Vitéz Czekeházy Ernő az első aktív katonatiszt, aki ezt a magas kitüntetést Magyarországon elnyerte."

Az abodi Czeke tanyán lévő kastélyt és a mellette lévő kis kápolnát az 1950- es években lebontják.

*

Az alábbi személyek Csíkvári Antal: Borsod vármegye. Budapest, 1938. című munkájából kerültek kigyűjtésre.

*

Görög Mihály id.

gazdálkodó és szatócs. Abodon született 1872-ben, régi nemesi családból. 1893-tól 1896-ig katonai szolgálatot teljesített. Azután gazdálkodni kezdett 32 katataszteri holdas birtokán. 1908-ban alapította szatócs és mészáros üzletét. Az I. világháborúban elejétől végig résztvett; az összes frontokon küzdött; Kcsk-t(Királyi-császári kitüntetést) Heé-t (Hősi emlékérmet) kapott. A községi képviselő testület tagja. – Neje: Terney Mária.

***

Németh István dr.

helyettes főjegyző Szendrőben.. Született Tolnanémedin, 1905-ben. Középiskoláit Bonyhádon és Dombóváron, az egyetemet Pécsett végezte. Közigazgatási vizsgát tett Egerben. Működését Dunaszentgyörgyön kezdte meg, majd Nyékládházán és Abodon lett helyettes jegyző. 1939 óta szendrői helyettes főjegyző volt. Ugyanitt a testnevelési bizottság és a Lövészegylet elnöke.- Neje: Nádassy Margit. Gyermeke: István. Nagybátyja: N. József hősi halált halt a szerb fronton.

***

Papp D. Ferenc

gazdálkodó, volt községi bíró. Abodon született 1886-ban. Édesapja és nagyapái is jelentős szerepet játszottak a község közéletében. A gazdálkodást szüleinél tanulta. 190 holdon (ebből 45 hold erdő) gazdálkodott.Mindebből 85 hold volt a saját szerzeménye. Volt esküdt, 12 éven át községi bíró, presbiter, a községi képviselő testület tagja és vármegyei Th. Biz. Póttag. – Neje: Olajos Borbála (akinek édesapja hosszú időn át volt Galvács község bírája); gyermekei: Ferenc és Eleonóra.

***

Papp László

főszolgabíró, Mezőcsát. Született Abodon 1894-ben. Középiskolát és jogakadémiát végzett Eperjesen, államvizsgát tett Kassán. 1915-ben a 34. gyalogos ezredhez vonult be; az olasz fronton megsebesült. Katonai érdemkereszttel, hadnagyi rangban szerelt le. Közigazgatási pályára 1918-ban lépett. 1921-ben szolgabíró, 1929-ben vármegyei aljegyző lett. 1935 óta főszolgabíró Mezőcsáton. Működése alatt épült a főszolgabírói hivatal és több községháza. Sokat tett a fásítások és útépítések érdekében. A Vöröskereszt Egyesület elnöke volt. Szakirodalommal is foglalkozott. – Neje: Téchy Ilona. Gyermekei: László és Zsuzsanna.

***

Pikó János

körjegyző, Borsod. Született 1903-ban, Tiszacsegén. Tanulmányait Debrecenben, Hajdúszoboszlón, Hajdúdorogon végezte. Jegyzői oklevelet Szombathelyen szerzett. Az érettségi letétele után jegyzőgyakornok lett Tiszacsegén, majd Mezőcsáton. Később Abodon működött mint segéd jegyző. 1934-ben Borsod választotta meg körjegyzőjének. A miskolci Mindszenti temetőben nyugszik.

***

Schwarz Lajos

szatócs és korcsmáros. Született Mezőcsáton, 1881-ben. Édesapja mészáros volt. Szakmáját Miskolcon tanulta. 1902-1905-ig katonai szolgálatot teljesített, 1905-ben megnősült és átvette az apósa által alapított üzletet. 1914-18-ig küzdött az olasz és orosz fronton. Megsebesült, majd mint őrmester szerelt le. Nagyezüst vitézségi érmet, Kcsk-t (királyi-császári kitüntetést), és Heé-t(hősi emlékérmet) kapott. A községi képviselő testület tagja volt, 1938-ban hunyt el. Üzletét özvegye: Zeidmann Ilona vezette; gyermekei: Ede, Irén, Aranka, Erzsébet és Margit.

…egy mai elszármazott

Dr. Bánhegyi Ferenc bankigazgató

1939. szeptember 7-én született Abodon, szegény paraszti családban. Nagyon nehéz gyermekkora volt. Édesapja a II. világháborúban, 25 évesen hunyt el.

Ferenc 14 évesen Királykúton, az Állami Gazdaságban már felnőtt munkakörben dolgozik.

Az általános iskolát Abodon végzi, majd férfiszabó szakmát szerez Szendrőben. 5 év után azonban abbahagyja, mivel nem tud belőle megélni. Ezt követően, 1962-ben a Borsodi Vegyi Kombináthoz (mai nevén BorsodChem) kerül, mint segédmunkás. Munka mellett elvégezi a Vegyipari Technikumot, majd Gépészmérnöki diplomát, ezt követően pedig Közgazdaságtudományi diplomát szerez. Ez utóbbiból doktorál is, vagyis a Közgazdaságtudomány doktora lesz.

A Borsodi Vegyi Kombinátnál végigjárja a létrafokokat: volt csoportvezető, művezető, osztályvezető és végül főosztályvezetőként jön el, több mint 22 év után. 1985- ben ugyanis

megpályázza a Mátra Fűszert gazdasági vezérigazgató helyettesi beosztást. Egy nagyon jó közösségű nagyvállalathoz kerül, amely három megye kereskedelmét látja el. Mintegy 1800 főt foglalkoztat a vállalat. Itt 10 évet dolgozik, amikor is 1995-ben felkérik a Magyar Külkereskedelmi Bank akkor tervezett Miskolci Fiókjának megszervezésére. Ő lesz a fiók igazgatója. Jelenleg is igazgatóként dolgozik, több mint 10 éve, túl a nyugdíjkorhatáron és túl az 50 éves munkaviszonyon.

1959- től lakik Kazincbarcikán. 1964- ben megnősül. Felesége a közeli Rakacáról származik, pedagógus végzettségű, és iskolaigazgatóként megy nyugdíjba.

Két gyermekünk van. Fiuk mérnök-közgaszdász, Miskolcon lakik. Egy miskolci gépipari cég ügyvezető igazgatója. Lányuk jogász-közgazdász, Budapesten lakik. Ő az apja szakmáját választja: a Magyar Külkereskedelmi Bank egyik budapesti fiókjának az igazgatója.

Négy unokájuk van, mindkét gyermekünknél kettő-kettő, egy lány és egy fiú.

Dr. Bánhegyi Ferenc feleségével egy kazincbarcikai családi házban lakik, ahonnan minden nap bejár Miskolcra dolgozni. Ám a sok munka és a sok tanulás után lassan már Ő is készülődik a boldog nyugdíjas évekre.

Az Igazgató úrral a banki irodájában beszélgettem

Ha jól tudom, édesapád eredeti neve Berezsnyák volt…

Igen, édesapámat, aki Berezsnyák-ként látta meg a napvilágot (én is ilyen néven kerültem anyakönyvezésre), a katonaságnál, az akkori rendszerben névmagyarosításra kötelezték. Így lettünk aztán mi Bánhegyi-ek.

Milyennek látod a gyermekkorodat, honnan indultál?

Gyerekkoromból rengeteg élmény felsejlik. Emlékszem, nem volt olyan nagy fa, ahol varjúfészek ne lett volna, és én fel ne másztam volna érte. Ahogyan a legelősi kútba is bemásztam az odafészkelt verébért. De eszembe jutnak azok a márciusi tavaszok is, amikor már a hónap idusán rúgtuk a rongylabdát. Annak ellenére örömmel gondolok ezekre, hogy nagyon szegény család volt a miénk, ugyanis minden férfi meghalt…

A dédnagyanyám katolikus volt, a dédnagyapám pedig református, így mindkét templomba jártunk. Reggelente aztán, amikor az udvarról behallottam a nagyapám köszönését, mindjárt tudtam, mikor melyik szomszéddal társalog, hiszen a Jó reggelt, Adjonisten, a református szomszédnak szólt, a Dicsőség Jézus Krisztusnak pedig a görög katolikusnak.

Az 50-es években megindultak a tsz szervezések. Abodon azonban ellenálltak az emberek…

A tsz szervezést például gyerekként éltem át, ám nagyon jól emlékszem azokra az évekre. Én is vittem az ételt a mostohaapámnak az erdőbe, ahogyan nagyon sokan mások is. A családfők, a családok férfi tagjai ugyanis olykor napokat, heteket töltöttek az erdőben, csak hogy ne találják otthon őket az agitátorok. Elbújtak, hogy ne kelljen aláírni. Mert az asszonyokkal ugye, nem nagyon tudtak mit kezdeni, de a férfiakat sokszor bizony erőszakkal igyekeztek rávenni a belépésre. Ám az abodiak kemény emberek voltak, nem adták be a derekukat.

Mi eleinte a Kövesen műveltük a földet. Tehenekkel jártunk ki szántani. Amikor aztán egyre nehezebb lett a helyzet, és nagyon sokan kényszerültek leadni a földet az államnak, mi is megszabadultunk tőle. Aztán én önfejűen kimentem királykútra, a Gazdaságba kocsisnak. „Lepkét” és „Katit” hajtottam. Suhancként nagyon nehéz élet volt ez, de egyedül az lebegett a szemem előtt, hogy pénzt kapok majd a munkám után, amiből biciklit vehetek, és ezzel én

eljárhatok majd máshova is. Ahogy tettem is néhány éven át, nap mint nap Szendrőbe, szabászatot tanulni. A nehéz sorsból mindenképpen ki akartam törni. Persze, a szabóságból sem lehetett megélni, ezért újra váltani kellett…

Miután édesapám korán elhunyt, édesanyám másodszor is férjhez ment. Mostohaapámnak hálás vagyok, hogy mindkettőnket taníttatott, szerencsések voltunk vele. Szakmát adott a kezünkbe. De jó szívvel emlékezem Varga Gyulára, a nagynéném férjére is, aki szinte mindenhez értett és mindenre megtanított. Most látom igazán, mennyire fontos, hogy minél több dologhoz értsen az ember. Hogy megértsen dolgokat. Ezért is lettem közgazdász. Bár az akkori vezetői beosztásomban (a Borsodi Vegyi Kombinátban dolgoztam) nem igazán volt szükség ilyen képzettségre, de sokszor fordultak hozzám ilyen ügyekkel is. Ezért hát úgy döntöttem, megtanulom ezt is.

Mi motivált életed során, mit hoztál magaddal Abodról?

A családszeretet, a munkaszeretet. A gyerekként, a suhancként megélt tapasztalást. Mindezek arra neveltek, hogy a saját és a körülöttem lévő dolgokat mindig rendben és fegyelmezetten tegyem. Ahogyan a mostani munkámban, bankvezetőként is igyekszem tenni. Talán ennek is köszönhető, hogy 2004-ben a mi fiókunk kapta az év vidéki legjobb külkereskedelmi bank fiókja elismerést. Természetesen köszönet mindezért a kollégáknak, munkatársaimnak, hiszen nagyrészt mégiscsak az ő érdemük. Nélkülük ez nem lett volna lehetséges.

Sokirányú munkám mellett persze továbbra is megmaradt a természet és a föld szeretete is. Saját telken szőlőt, gyümölcsfákat neveltük, műveltük a kertet a családdal. De ma már, hogy a gyerekek is kirepültek, és a feleségemmel ketten maradtunk, és egyre közelebb járunk a hetvenhez, bizony kevesebb erő jut a földel való foglalatoskodásra. Ám a ház körüli kiskertben még most is, jóformán mindent megtermelünk maguknak.

Visszajársz-e Abodra, illletve van-e valamilyen kötődésed a faluhoz?

Kötődésem a faluhoz, kötődés a gyökerekhez. Hiszen testvérem, aki már nyugdíjas, Abodon lakik. Abodon nyugszanak a hozzátartozóim, itt van eltemetve édesanyám is… Az édesanyám, aki azon a napon is hozzánk indult Barcikára. Elindulás előtt, 11 órakor még felhívott telefonon: „Fél egykor nálatok leszek a busszal, fiam”. De Ő már nem érkezett meg, csak a halálhíre. ¾ 12-kor összeesett és meghalt.

Ha hazamegyünk (évente ez már csak – sajnos - öt-hat alkalom) sokan jó szóval, barátsággal köszöntenek, és kérik, látogassam meg őket. Búcsún is sok helyre hívnak. Talán köszönhető ez annak is, hogy én is, ha tehettem, és úgy hozta a sors, igyekeztem segíteni az abodiakon.

Soha nem felejtettem el, honnan származom; nem szégyelltem, mindig büszkén vállaltam, hogy egyszerű parasztgyerek vagyok. Bár sokat tanultam, ennek ellenére azt mondom, mindennél fontosabb (ahogy szokás mondani) a józan paraszti ész.

Hogy látod Abod jövőjét?

Abod és az Abodhoz hasonló kisfalvak – sajnos - ma sincsenek jó helyzetben, de most még helyre lehetne hozni őket. Ám ehhez, nagyon sok ember részéről, és nagyon sok területen, szemléletváltásra lenne szükség.

Adja Isten, hogy ez bekövetkezzék.
Köszönöm a beszélgetést.

…és néhányan, akik itt maradtak

Barva János

Egy traktor egyre erősödő pöfögését hallom, ahogy a március végi szombat délelőtt a Barva porta felé igyekszem. Az enyhén dombra kúszó udvar végében hatalmas fészer. A kigördülő traktor a kapu felé veszi az útját. Nyergében magabiztosan, huszáros hetykeséggel kormányoz és irányítja két fiatal segítőjét a 84 esztendős Barva János.

*

-Munka van! – *közli röviden, ahogy az udvarba lépve megállítja mellettem a gépet. Majd rövid pihenést „engedélyez" a munkásainak, hogy egy kicsit beszélgethessünk mi is.*

-Jól bírja.

-Pedig, ha tudná, rengeteg betegségen estem át. Ide is – *szívére mutat* - pacemaker van beépítve, tavaly pedig tüdőembóliát kaptam. Elájultam. De hát, ha menni kell, akkor nincs mese. Amíg lehet, teszem a dolgom. Különben is, nincs 'kire számítson az ember.

-Gyerek?

- Egy mérnök fiam van. Edelényben a Geodéziánál dolgozik, a felesége az OTP-ben. Innen el kellett mennie, hogy munkát találjon. Nincs már élet a faluban. Amióta az úgynevezett „népi demokráciában" a földeket elszedték az emberektől, azóta sorvad a falu. Abban az időben Abodról 10 év alatt „csak" a fiatalok közül 50 pár költözött el, hogy máshol keresse a boldogulását. Itt már semmi lehetőség nincs. Pedig a mi családunknak mindene megvolt. A föld mindent megadott.

-Jobb élet volt gyerekkorában?

1924-ben születtem, itt a faluban. A két egyházi iskola közül én a katolikusba jártam. 84-en voltunk. Mi még 6 osztályt jártunk. Aztán itthon gazdálkodtam az apámmal.

Emlékszem, olyan 9 éves forma lehettem, amikor apám Szikszóról vasekét vásárolt. Nagy szó volt ez akkor, mert a faluban addig főleg faekével szántottak. Nehéz, de szép élet volt az. Gondtalanabb. Nyugodtabb. Mindenki itthon dolgozott, nem jártak el az üzembe.

A természet ritmusa határozta meg az életüket. Az abodiak a Berekbe jártak szórakozni.

-A háborút fiatalemberként élte meg.

A megszállás alatt a fiatalokat összegyűjtötték az orosz katonák a környező településekről és elvitték őket, hogy segítség a front előrehaladását. Én is 2 hónapig, a szekerrel és az ökörrel, lőszert hordtam nekik egészen Szlovákiáig. Tornaljáig jártunk a szendreiekkel, a szirákiakkal együtt. Aztán amikor hazakeveredtem, az apám rendőrnek adott. A front átvonulásakor ugyanis a mi házunkba is beszállásoltak az oroszok. Apám értette a nyelvüket, így tolmácskodott is nekik. Az orosz major aztán megsúgta apámnak, hogy adjon rendőrnek, mert így nem visznek el robotra. Ezzel megúsztam az orosz lágereket.

De aztán jöttek a „padlássöpréses évek" és édesapámat elvitték Rákosiék.

-Kuláklistára kerültek?

Igen. Én éppen katona voltam, amikor az édesapámat internálták, mint kulákot. A hírhedt ávós börtönben, a budapesti Andrássy út 60-ban volt. A faluból – emlékezetem szerint - Görög Lászlót, Drótos Jánost és édesapámat vitték el.

Amikor meglátogattam a teste kék-zöld volt. Kínozták, verték őket, de erről nekik nem volt szabad beszélni. Nagyon lesújtott a látvány. El is határoztam, hogy mindent megteszek, hogy valahogy kiszabadítsam.

Miután kiváló határőr lettem elmentem a politikai tiszthez, hogy szabadságot kérjek, és apám ügyében eljárjak. Előbb hazajöttem Abodra, hogy a helyi vezetőkkel tárgyaljak, miután az ő közreműködésükkel vitték el apámat. Szilágyi VB titkár valamint Pitényi párttitkár rögtön Edelénybe küldetett, hogy onnan, a járástól internálták apámat. Azonban itt sem értem célt, így hát a belügyminisztertől kértem kihallgatást.

„Alezredes elvtárs, az országban egyetlen egy rab van, az apám, én meg itt vigyázok rá az osztrák határnál, fegyverben!" – mondtam.

Meghallgatott, alaposan kikérdezett. Aztán anélkül, hogy bármit is mondott volna, elbocsátott. Másnap azonban apám kiszabadult. A két másik abodi emberről viszont a mai napig senki nem tud semmit.

-Mindig is gazdálkodott?

-Óh nem! Illetve mellékállásban igen. 1946-47-ben ugyanis mezőgazdasági iskolába adtak a szüleim. Ez Edelényben volt. 1947 végén azonban Rákosi megszüntette. Pedig innen Aranykalászos iskolába, gazdaképzőbe mentem volna, Dániába.

Miután ez kiesett, hát elvégeztem a 7-8. osztályt és műhelyfőnök lettem Barcikán. Az ÉPFU –nál (*építési fuvarozási vállalat volt*). 1951-ben betanított szerelőként elvégeztem a motorszerelő szakmunkásképzőt, sőt még jogosítványt is szereztem. Miközben a gyöngyösi, edelényi, ózdi kirendeltségeken is megfordultam. Végül innen mentem nyugdíjba, 1984-ben.

-…és azóta is dolgozik…

-Hát persze. Ez az életünk. No, meg a muszáj is erre kényszerít. Abból a kevéske nyugdíjból egyre nehezebb az élet. A feleségem is beteges. Eddig a gyógyszereket a közgyógyellátásra kapta, most azt is elvették tőle. A falun egyre nehezebb megélni. Itt is jóformán már csak mi maradtunk, az öregek. Sorvad a falu. Ahogy mi is lassan elsorvadunk vele. A jelenlegi helyzet nagyon lehangoló. Politikai változás kell!

-Pedig jönnek ide lakni még külföldről is…

Hát jönnek, persze. Jó nyugdíjjal, tehetősek. Vagy vendégháznak vásárolnak üresen álló házakat. Ebben bízik a falu. Talán ez lendít valamit rajtunk. De ehhez is élet kell, erő. Ami nekünk már lassan elfogy. Azt remélem, egyszer újra benépesül Abod, ahogy gyerekkoromban, amikor több mint ezer lakosa volt a településnek. Gyerekek kellenek. Iskola. Munkalehetőség. És akkor újra jó lesz itt lakni, ahogy nekem mindig is jó volt ez alatt a közel egy század alatt…

De ne haragudjon, mennem kell! Várnak a munkásaim.

*

Pár perc múlva újra felpöfög a motor. Mélyen búgó hangjára kinyílik a vasrácsos kapu és a széles úton kimért ütemben tovahalad a pótkocsis traktor. Nyergében a magabiztos, huszáros hetykeséggel kormányzó Barva János, akinek még dolga van!

Abodi János és neje szül. Bodnár Mária

Restyánszki Gáborné, Erzsike a kapuig kísér. Beköszönünk. A nyugdíjas házaspár éppen az udvaron tevékenykedik A langyos tavaszi napsütésben örömmel, jólesően halad a munka.

A kerítésen betekintve a takaros portára két házon akad meg a szemem. Az egyik régebbi építésű, szépen gondozott, a másik viszont új épület.

*

Mindkettő ide tartozik?

Igen. A fiainknak építettük. Az egyiket itt a portán, amit lát, a másikat pedig Edelényben.

Miután ez is készen lett, megkérdeztük a nagyobbikat, „no fiam, melyiket választod"? „Ezt édesanyám. Az itthonit, mert én nem költözök el Abodról." Így hát a kisebbiké lett az edelényi. De ez már üresen áll, csak a gondozása maradt nekünk. – *válaszolja Abodi Jánosné, Marika, miközben könnybe lábadt szemmel betessékel lakásukba.*

A barátságos, meleg szobában aztán hamar oldottá válik a beszélgetés.

Mindketten abodi születésűek?

Újra Marika veszi át a szót.

-1939-ben születettem, nem itt, de gyerekkoromban itt laktam. Édesapám itt volt csendőr. Sajószentpéterről kerültünk Abodra. Az iskolát itt jártam ki, így még gyerekkorunkban megismertük egymást a férjemmel. Miután nem tanultam tovább és más munkahelyem nem volt „csak" a család, így bár egész életemben dolgoztam, sajnos nyugdíjat nem kapok…

Csak az a kevéske házastársi pótlék jár nekem

Háború után nem lehetett könnyű a volt csendőrök sorsa. Hogyan élték meg ezt az időszakot?

Nehezen. Édesapám hadifogoly is volt, így még sokkal nehezebben.

Érsekvadkerten szolgált, amikor behívták katonának. Rögtön a frontra vitték. Orosz fogságba esett és 9 év után engedték csak haza. A fogságból való szabadulása után Miskolcra költöztünk. Ő a DIGÉP-ben vállalt munkát. Hiába volt azonban saját házunk Miskolcon, mégiscsak nekünk kellett albérletben laknunk. Három lakó ugyanis úgy betelepült a házunkba, hogy sehogyan sem tudtunk a tulajdonunkhoz jutni abban a nagy „népi demokráciában". Édesapám egyébként nagyon leromlott egészségi állapotban tért haza a fogságból. Egész életén viselte a hosszú fogság minden következményét. Tüdőgondozóba járt állandó ellenőrzésre. 70 évesen, 1975-ben halt meg Miskolcon. Édesanyám szintén ott lett eltemetve.

A 90-es években a hadifoglyokkal kapcsolatos kárpótlásra mi is beadtuk az igényünket. Ám hiába kértük, nem kaptuk meg. Miután elsőre elutasították, másodszorra már nem is próbálkoztunk.

…és maga, János?

Én itt születtem, 1933-ban. Itt éltek a felmenőim. Az iskolát itt végeztem. Hat elemit jártunk, szigorúbb volt, mint mostani, mégis az mondom, jobb volt. Jártunk leventébe is. A háború után a gyárba kerültem Miskolcra, majd két év katonaság következett. Miután leszereltem az edelényi bányánál dolgoztam 30 évig, innen jöttem nyugdíjba.

A gazdálkodással nem próbálkozott?

Dehogynem. Ám a Rákosi idején olyan nagy volt a politikai nyomás és a beadásokkal meg egyébként is úgy ellehetetlenítettek bennünket, hogy kénytelenek voltunk mi is megválni a földtől. Pedig a paraszti munka szép volt. Szép volt az abodi határ is, annakidején. Amíg lehetett keményen dolgoztunk a földeken, de mégis nyugodtabb életünk volt. Együtt volt a család, generációk éltek együtt. Nem úgy, mint most. Számíthattunk egymásra. Ma már az idősek magukra maradtak, szerte az országban. Felbomlott a család. Főleg a kisfalvakban elfogytak a fiatalok. Itt már nincs megélhetés.

-Úgy tudom eredetileg más volt a családi neve.

Igen. Édesapám, szintén Abodi János, a falu bírája volt 1936-1942-ig. Eredetileg Zagraj Jánosnak hívták. Amikor aztán bíróvá választották, arra kötelezték, hogy magyarosítsa meg a nevét. Abban az időben a hatalomnak volt egy ilyen rendelkezése, hogy az idegen hangzású családneveket - amennyiben a név hordozója hivatalt, közfeladatot látott el – magyarosítani kellett. Így lettünk mi Abodiak.

(Még Jánossal beszélgetünk, Marika fényképek sokaságát teríti szét az asztalon. Kérdésemre már újra Ő válaszol.)

-…és ezzel a névvel nemcsak a bírót, de a rendszerváltás első polgármesterét is a család adta a falunak.

Nagyapa is bíró volt. Papp Ferenc, 1939-ben halt meg.

Igen, a nagyobbik fiunkat, Jánost választották meg 1992-től Abod polgármesterének. 1957. április 26-án született. Miskolcon az Erősáramú Szakközépben végzett. Majd elektrotechnikusként a Barcikai Hőerőműben dolgozott. 1990-től 1992-ig Abod képviselője volt az Edelényi Önkormányzatban. 1992-től aztán, éppen az Ő hathatós munkájának köszönhetően is, Abodnak sikerült leválnia Edelényről. Így a község újra önálló lett. Ő akkor még nem főállásban, hanem tiszteletdíjas polgármesterként látta el a feladatát. Ám mindvégig azon igyekezett, hogy Abodot újra élhető településsé tegye. Újraindította az iskolát, elindította az óvodát. Konyhát alakított ki a községben. Tejcsarnokunk is volt…A polgármesteri hivatalon lecseréltette a tetőt, a falun az utat körbe aszfaltoztatta, a Petőfi utcát lekövezteti, emlékművet csináltatott. A református templom tetőzetét szintén lecseréltette, de a katolikus templom festésére is 100 ezer forintot adott…és még mennyi mindenre volt figyelme, ereje…

(Miközben mindezeket felváltva sorolják a szülők, Marika újra elérzékenyül. Majd kisvártatva folytatja…)

Hirtelen lett beteg. Tüdő daganata volt. Megműtötték és még 4 és fél évet élt. Az utolsó pillanatig dolgozott. 2000. január 21-én halt meg….

Nehéz megtörni a közénk álló csöndet.

-Fájó lehet egy szülőnek gyermeke elvesztését megélni…- próbálom enyhíteni fájdalmukat - , de az vigasztalja Magukat, hogy János nem csak egy családot, hanem egy falut, egy közösséget is szolgált nagy-nagy odaadással, sikeresen. Tisztelték és szerették az itt élő emberek, és ma is így beszélnek róla a faluban…

-Igen, ennek tudatában talán elviselhetőbb a hiánya – *erősítenek meg.* És hát itt vannak még a család többi tagjai és az unokák.

*

Elköszönve még egy pillantást vetek a portára. Eszembe jut, milyen örömmel, jólesően takarított János és Marika az udvaron. Gondosan ápolva házat, udvart, a kerti virágokat. Mintha mindig készen állnának, mintha mindig várnának valakit…

***

Puskás Ferencné szül: Abodi Terézia,

Teri néni csak néhány házzal lakik távolabb öccsétől, Abodi Jánostól. Egyedül él. Ám a korát meghazudtolóan tűzrőlpattant menyecskeként tüsténkedik a ház körül. Büszkén újságolja, hogy a hatalmas kertet Ő maga dolgozza.

*

-No, jöjjön csak nézze meg! – *invitál.* Mondják is a fiamék, hogy ne csináljak rajta semmit. Majd ha jönnek haza a motoros kapával felszántják. De bizony mire ideérnek, kétszer is megkapálom én az egészet. Jó erőben vagyok még, hát mire várjak?

És mennyi az annyi, Teri néni?

Éppen most múltam 83, 1925. március 15-én születtem. 14 éve már, hogy özvegy vagyok.

Férjem után Puskásné, de leánykori nevem Abodi. Ez viszont magyarosított, mert eredetileg több családi nevünk is volt: Zagraj, Gecso, Kertész.

Itt született?

Igen, Abodon. A református iskolában kijártam a 6 osztályt, de ismétlőbe már nem mentem. Aztán elkerültem Miskolcra, 2 évet a polgáriba jártam, de mint falusi gyerek sehogyan se tudtam megszokni a városi létet, így hazajöttem.

Gyerekként édesapám testvérénél, nagynénémnél szolgáltam, mert nekik nem volt gyerekük.

Ők gazdagok voltak, gazdálkodtak, sok födjük volt. Nagyon tudtak gazdálkodni.

Nyáron én hordtam az ebédet a kepéseknek, a napszámosoknak. Első voltam a cselédekkel felkelni. Arattunk, gépeltünk, jártunk házról házra.

A sógor bácsi szendrőben bótot és kocsmát is nyitott. Én voltam a boltban. A háború után, amikor jegyre ment minden, a tanácsra én jártam elszámolni a blokkal. Szűkös idők voltak. A felnőtteknek 7 deka, a gyerekeknek 12 deka kenyér vót a fejadag.

A kulákság idején még ült is a sógor. Aztán Amerikába mentek. Az öccse már kint volt. A sógor is volt már ott, de hazajött. Az ott szerzett vagyonából vette azt a sok földet.

Aztán Amerikában is halt meg az 50-es évek elején.

Nem vágyódott Amerikába?

A nagynénémék is szerették volna, ha velük megyek, édesapámékat is hívták, de miután abban az időben útlevelet nem adtak senkinek, így meg se próbáltam. Bár sokan anélkül is ki-ki szökdöstek.

A háború után hogyan alakult az élete?

1945-ben férjhez mentem. A férjem orosz fogságból akkor jött haza. 1946-ban aztán megszületett a fiam. Amint mondtam, Amerikában sok rokonom volt, öt testvérem is ott halt meg, sok csomagot küldtek nekünk. A háború utáni nehéz időkben ez jelentette a megélhetést. Amíg édesapám vadászott, addig még volt is valami. Tudja, bíró volt. De a háború után be kellett szolgáltatni a fegyvereket. Tőle is elvitték, hiába volt engedélye. A faluba egyébként vagy négyen vadásztak. Emlékszem rá, amikor végképp nem volt semmink, mindent be kellett adnunk, árpát daráltunk a malomkövön. Abból főztünk. Ám a belőle készült étel színe nemcsak hogy feketének tűnt, de még szúrt is, ahogy a szájába vette az ember. Az esti melegítéskor meg teljesen egynek állt. Szerencsére krumplink volt, így azt sütöttünk. Bizony keservesen főztünk zsír nélkül.

Persze mi is gazdálkodtunk. A Pipoly János földjét, 20 khold földet műveltük az Ivancso tanya mellett. Az uram testvéréét. Volt ott erdő, szántó, legelő. Aztán le kellett adni, mert kulákok lettünk volna. A leadott földért persze nem adtak semmit, még a kárpótláskor sem kaptunk érte semmit.

Amikor jött a foglaló, hogy fizessünk az adóba, akkor az amerikai csomagot vittem eladni, Miskolcon a zsibvásáron, hogy tudjunk fizetni. De volt, hogy a végrehajtó jött. Volopiknak hítták. Azt mondja „200 Ft adóhátralékuk van, jöttem foglalni". A két szekrény mellett volt egy toilette tükör, „ez luxus dolog, lefoglalom" közli velem.

„Azt innen ki nem viszi, mert rögtön összevágom." Ám ő hajthatatlan volt. Én pedig tovább erősködtem: „innen ki nem viszi, itt marad!"

Ekkor lépett be a szobába a kisfiam:

„Mit akar a bácsi? –kérdi.

„A tükröt elvinni."

Mire Ő: „Verd csak össze, ne hagyd magad!"

De elmesélek magának egy másik esetet is a fiamról, mert nekem csak Ő maradt. Háromszor szültem még, de ebből az egyik 8 hónapot, a másik 4 hónapot, az utolsó 8 órát élt.

Egyik alkalommal aratni mentünk a Korpás földre. Az egy kicsit messze volt. Bizony sokat dolgoztunk, hajnaltól sötét estig. A csorda sötétbe jött haza, korán is hajtott, mihelyt kipitymallt. Az anyósom vigyázott a gyerekre, maga volt itthon, mikor bejött a csorda. Sötétedés után értünk haza. A kisfiam ilyenkor már ágyban szokott lenni, vagy néha ébren várt, de most sehol nem volt.

„Mama, hol van a fiam?" –kérdem tőle.

Hát ő nem tudja.

„Mama, hát hogy vigyázott rá? –vontam kérdőre.

Kerestük égre-födre, tudhatja, jót nem gondol az ember. Különösen, hogy a patak menti réten szabad kutak is voltak.

„Jaj, Istenem, csak nem esett a kútba?!"

„Ferike, Feri"- szólongatjuk, de Ő nem felel.

Egyszer aztán a sötétben belebotlunk a patakszélen. Ott aludt. Nem lett semmi baja!

Hál' Istennek szerencsés véget ért a dolog.

A földleadás után miből éltek?

Az uram a vaskőbe járt Rudabányára. A vaskő felszámolása után a BVK-nál mint pakoló dolgozott. Szegény infarktust kapott és úgy halt meg.

56-ban egyébként itt a faluban nem volt zavargás, csendben várta a nép a jót. Meg akkor még egyébként is petróleum lámpával világítottunk, villany nem volt, rádió csak a papnak, a tanítónak vót, így hírek alig érkeztek el hozzánk.

Bár Állami Gazdaság volt Abodon, de az embereket nem lehetett a helyi tsz megszervezésére rábírni. Még erőszakkal sem. Nálunk, azt hiszem, csak egy embert, Gál Feri bácsit verték meg.

Persze Rákosi után Kádár hatalmával engedett egy kicsit a szorítás. Lett egy kis háztájink is, de jártam én az almásba is, ide a Gazdaságba. Sőt még Aszalóra is eljártunk a csemetébe. Amikor nyugdíjas korba értem, akkor 10 bedolgozott év kellett a nyugdíjhoz. Nekem 20 nap híján éppen annyi volt, mégsem kaptam meg, hiába fellebbeztem. A szociális segélyt ajánlották, így azt kapom. Később ugyan dolgoztam még egy rövid időszakot, így már több is lett, mint 10 év, de hiába kérvényeztem újra a nyugdíjamat, ezt az időt már nem vették figyelembe. Így maradt az a kevéske szociális segély.

Jó volt Abodon élni?

Igen, nagyon jó. Gyerekkoromban nagyon vallásos nép lakott itt. Vasárnap mindig templomba mentünk, nem dolgoztunk soha. Még az uraságnak sem mentünk, a padlásra is elbujdokoltunk, hogy ne kelljen vasárnap dolgozni. Március 15-én aztán már mezítláb szaladgáltunk A lányok kiültek a kapuba és énekeltek, meg sétáltak a falu közt. Ilyen ma nincs. A fiúk húsvétkor bandástul locsoltak, vödörrel, hideg vízzel. Most már ez sincs. Templomba mindenki ott volt, fehér ruhában a lányok. Aztán első nap délután körül sétáltak a falun háromszor, második nap kétszer, harmadik nap egyszer.

A családok szenteltetni vitték a pászkákat a templomba, addig nem ettek, amíg a pap meg nem szentelte. Tartották a böjtöt. Aztán a papnak is vékaszámra fizettünk, nem pénzt adtunk.

A stafírung vászon nemű volt, mi magunk szőttük, fontuk; zsákokat varrtunk, nem úgy, mint ma, hogy mindent vesznek. Tényleg látástól – vakulásig, mint a szakadt ló, annyit dógoztunk, a mezőn aludtunk, hogy ne kelljen hazajönni. Aztán a terményt eladtuk és abból lett a pénz.

Állatokat tartottunk. 4 csorda is volt a faluban, most meg egyetlen tehén van.

Istenem, nehéz, de nagyon szép életünk volt.

És mit lát most…? Se munka, se élet. És lassan már a falu is elfogy…

*

Mit mondhatnék..?

Ilyen hittel, energiával, szellemi frissességgel megáldott fiatalokat kívánok Abodnak, magunknak, az országnak.

Mert bizony „ az élet él, és élni akar”!

***

Ulbrik László

Önkormányzati képviselő

Laci nyugdíjasként is a „fiatalabb” nemzedékhez tartozik. Amikor keresem, a vaskapu sarkig tárva, az ajtónyitásra és a szólításra csak a megkötött kutya vakkant és egyre erősebb ugatásba kezd. Kívül lépek a kapun. A szemközti domboldalon egy traktor boronálja a frissen szántott földet. Vezetője éppen leállítja a motort, és kiszállva a fülkéből integet felém. Megismerem, Laci az. Pár pillanat és sem a kis patak, sem a szakadt kerítés nem akadályozza, hogy mellettem teremjen.

*

-Elnézést, de miután nem tudtam, mikor érkezel, úgy gondoltam nem ülök tétlenül. Innen úgyis látlak. – *szabadkozik.*

-Nem, nem, én kérek elnézést, hogy nem tudtam megmondani mikor is jövök pontosan…

- No, de menjünk... – *invitál barátságosan a lakásba.*
(Feleség, Ilonka is rögtön érkezik kerékpárral, mintha érezte volna, vendég jött. Miközben leülünk, Ő térül-fordul és máris üdítő, sütemény kerül az asztalra, majd magunkra hagy.)

-Nyugdíjas és gazdálkodó vagy nyugdíjas gazdálkodó?
Elmosolyodik.

-Ez is, az! Megszántottam, aztán ilyen jó időben meg vétek nem elboronálni a földet.
Meg hát egész eddigi életemben ezt csináltam. A mezőgazdaság mellett a gépeket is szerettem. Kiegészítő tevékenységként mezőgazdasági felszereléssekkel is kereskedtem.
A szerzett szakmám pedig forgácsoló.

(Szemében tűz, szája sarkában továbbra is mosoly bujkál. Teli energiával, fiatalos lendülettel)
-Mikor születtél?

-1946-ban, itt Abodon. A háború utáni nemzedékhez tartozom. Az általános iskola után a miskolci 100. számú Ipari Szakmunkásképzőben általános forgácsoló szakmát szereztem.
Itthon is gazdálkodtam, miközben az Ormosi Bányaüzem Központi Üzemének forgácsoló műhelyében dolgoztam.
1966-ban Barcikára telepítették az Országos Központi Bányagépjavító üzemet, attól kezdve odajártam, egészen 1993-ig.

-Abodon egyéni gazdálkodás folyt. Nem volt tsz. Vannak emlékeid erről az időszakról?

-Hogyne. Mondhatom személyes. Apámat 1953-ban elvitték mint kulákot, mert 20 holdnál nagyobb földünk volt. 9 hónapig úgy tartották fogva, hogy a családunk semmit sem tudott róla. .Amikor hazatért hiába is faggattuk, sohasem beszél a hollétéről, a vele történt dolgokról.
Gyerekként, 8-9 évesen én ezt nem igazán tudtam még felfogni. Elsiklottunk a dolog felett. Az élet ment tovább, nekünk pedig folytatni kellett a munkát. Ám a történelem megismerése és apám „titka” mindig is izgatott. Hogy mi történhetett, azt csak felnőtt fejjel értettem meg, amikor meglátogattam a Terror Házát. Sohasem felejtem az ott szerzett élményeket…

-56-ra emlékszel?

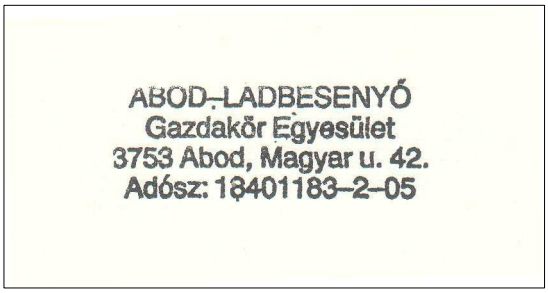
10 éves voltam. Itt nem volt különös esemény, ha az nem, hogy apámat megint elvitték, mert leverte a helyi rendőrség szolgálati helyén lévő vörös csillagot. Hét napig az edelényi rendőrkapitányság fogdájában tartották mint ellenforradalmárt. Fogdai kihallgatáson rendőrcsizmába beszéltették, hogy így „telefonáljon” a családjának, ekkor és ekkor érkezem haza.
No meg még Szemán igazgató-tanítót is elvitték kihallgatásra, mert a rendőrség pont szemben volt az iskolával. De őt rögtön elengedték. Apámat viszont csak egy hét után láttuk újra. Ám innentől kezdve megjelöltek, megbélyegzettek voltunk.

-Önkormányzati képviselő vagy. Mindig is érdekeltek a közügyek?

Igen. Fiatalabb koromban itthon a fiatalokat szerveztem, próbáltuk többedmagammal összefogni őket. Helyben lehetőségeket, kulturális életet teremteni, a közügyek intézésébe beleszólni. Akkor még többen voltunk...

-...és jött az úgynevezett rendszerváltás...

1992 től részt vettem Abod önállósodási folyamatában. Sikeresen leválltunk Edelénytől és a község újra önálló lett. Egy sikeres fejlődés elé nézett a falunk. Bizakodtunk. Éppen ezért még 1989-ben elkezdtem megszervezni az abodi, andrástanyai valamint a ládbesenyői gazdákat. Megalakítottuk az Abod- Ládbesenyő Gazdakört. Ennek irányítását rám bízták az emberek. Az Egyesület elnökének választottak. Mezőgazdasági termékek forgalmazásával is foglalkoztunk, de a tejforgalmazás volt a fő tevékenységünk. Így mindhárom községben megoldottuk a pásztorok foglalkoztatását is. Három tejbegyűjtő volt. Mindhárom helyen begyűjtővel és természetesen pásztorral. Az ő fizetésüket a gazdakör biztosította. Eleinte jól mentek a dolgok, aztán a nagy privatizálásban mi már nem lehettünk versenytársak, sem életképesek a piacon. Így 1994-ben feloszlattuk magunkat. A három település megint magára maradt a bajban. De azóta nemcsak hogy tejbegyűjtő nincsen, de tej se, hiszen Abodon is szinte már alig nevelnek állatot.

Egy pecsét (lenyomata), amely már maga is történelem.

-Látsz jövőt?

-Politikai változás kell, hogy a kisközségek ne sorvadjanak el. Hiszek abban, hogy lesz változás. Össze kell fognunk, a faluért, a vidékért!

Emberhez méltó ez az élet is. A gyönyörű táj, a természetközelség, a jó levegő, az itteni tevékenységek jobban őrzik az egészséget egyébként is, mint a fullasztó városi bezártság. Gyerekek kellenek, iskola, hogy egyre többen a vidéki életet válasszák. Amíg tudok, tenni akarok ezért. Szeretném megérni, hogy Abodon is újra nyüzsgő élet legyen!

-Ezt kívánom én is!

Név- és Tárgymutató

A,Á

A 9 kérdés - és a 9 felelet, **38**
A halálhír közlése, 296
A halott felkészítése a ravatalra, 296
A húsvéti ünnepkör jeles napjai, 293
A Karácsonyi ünnepkör jeles napjai, 314
A keresztelés, 269
a király kútja, **10**
A lakóház gyászba öltöztetése, 297
A lélekről alkotott képzetek, 313
a menyasszonynak a bucsuztatója, 287
A menyasszonyos házban, 277
A menyasszonyos házhoz érve, 274
A nyár jeles napjai, **294**
A pestisjárvány, **393**
A sírhely elkészítése, 296
A temetés, 297
A temetési menet, 312
a templom búcsúnapja, **221**
A tor, 313
A vendégek hívása, 272
A virrasztás, 297
A vőlegény bucsuztatója, 275
A vőlegény házához érve, 275
A. Marcinkó Gyula, 245
Aba, **16**
ABOD, **138**
Abod patak, 10
Abod., **14**, **246**, **252**, **253**, **411**
Abodi Állami Gazdaság, **335**
abodi búcsú, **262**
Abodi Fakereskedelmi és Kőszénbánya Rt. Vállalat", **380**
Abodi György, **14**
Abodi János, 100, 107, 117, 129
Abodi János és neje, 416
Abodi János., **129**
Actio Catholica, **230**
Ács Lajos, 341, 357
Ádám Sándor, **109**, **206**
adózás, **45**
adózók, **21**, **36**, **115**
Alekszander Duhnovics, 156
államosítás, **199**
Almási György, 60
Almási József, **208**
Almássy Lajos, **196**, **248**
Alsótelekes, 183, 220, 223, 234, 236, 238, 241, 243
Ambruzs József, 105
Andó Pál, 106
Andreas Getsó, 47
Andrejkó Etel, 104
Andrejko Ferenc, **178**, 189, 243
Andrejko Ferenc,, 187
Andrejko Ferencet, 241
Andrejko János, 178
Andrejko László, 107, 108, 109, 117, 130
aranykor, 370
árendás, **41**
Artim József, **178**, 233
árvíz, **108**
Az áldozati kenyér, 330
az igazi menyasszonyhoz, 279

B

B. Hellebrandt Magdolna, **13**
Bábolna, 335, 337, 370, 371, 373, 374, 376
Bábolnai Mezőgazdasági Kombinát Szendrői Gazdasága, 365
Babonás történetek, **330**
Bajusz Gyula, 106
Bakai Albert, 338
Bakoss János, **247**
Balák István, 354
Balogh Pál, **143**
Baranyi Anna, 341, 357
Barek Lászlót, 341
Barek Nándor, 357
Barna Miklós, 363
barnaföld-jellegű agyagtalaj, **13**
Barta János, 44, 108, 116
Bartha János, 114, **208**, 213, 214, 217
Barva Ferenc, **81**, 187, 243
Barva Ferenc, 241
Barva János, **187**, **226**, 241, 243, 414
Barva József, 57, **80**, **89**, **90**, **91**, **101**, **130**, **165**, **171**, **177**, **178**, **187**, **189**, **237**, **241**, **242**, **243**
Bebek Ferenc, **20**, 246
Beke Miklós, 89
béke ünnepélyt, **352**
Békekert, 113, 211
Bély Sándor, **79**, **80**, **81**, **91**, **92**, **93**
Bence István, 106, 107, 108, 114, 117, 130, 311
Benedek Ferenc, **81**
Benedek László, 57, 97, 252
Berecz István, 350, 351, 352, 353
Beregi Gábor, 377
Berentés Gyula, 107, 117, 125
Berentés Gyulát, **107**
Béres András, 126
Bernát István, 93
Berzeviczy, 25, 26, 27, 28, 195
Berzeviczy György, **25**, **26**, **27**, **28**, 59, **195**
Bethlen *miniszterelnök*, **180**
Betlehemezés, **321**
Bialko Ferenc, 57
Bialkó testvérek, 56
Bihari Béla, 193, 201
Biogazdálkodás, **371**
bíró, **46**
Bitóhegy tető, 60
Bittner elvtárs, 359
Bodnár István, 59
Bogdál Ferenc, **261**
Borai József, 106
Boros István., 91
Boros Lajos, 356
Borsod, 11, 13, 15, 16, 20, 21, 22, 26, 29, 37, 38, 47, 49, 50, 82, 84, 86, 89, 134, 135, 136, 137, 140, 149, 151, 175, 219, 246, 252, 253, 258, 261, 336, 338, 410, 411, 430, 431
Borsovai Lengyel Gyula, **135**
Borsovai Lengyel Gyula:, **393**

borvers, 286
Bosnyák János, 105
böjti ételek, 291
breszkurka, 262
Brinszky tanító, **159**
Búcsújárás, 264
bucsuzó, 280
Bukovenszki János, 105

C

Czap János, 341, 357
Czeke tanya, 363
Czekeházy Ernő, **224**
Czipa András, 358
Czipa Antal, 351, 352, 353, 355

Cs

Cs. Szabó János, 341, 357
Csáki András, 108, 117
Csáky Antal, **25**
Csáky Zsigmond, **25**
Csáky-Pallavicini, **25**
Csathó Béla, 107
Csenger János, **171**, 177
Csenger Mihály, 60
Cserehát, **13**
cseres-tölgyes., **13**
Csiszár *főagronómus*, 359
Csontos Ferenc, 74, 94, 104, 130, 165, 177, 227
csontot adtak, 286
Csorba István, **89**, **338**

D

Damak, **138**
Dányi Jenő, 353
Debréte, **138**
DÉFOSZ, **89**
Dévényi Károl, **80**
Dévényi Károly, **91**
Diczházi Dezső, **193**, **201**, 353
díjlevél, **195**
Diósgyőri Vasgyár, **93**
Dobos József, 57
Dobos Zoltán, 113, 117, 310
Doboz Gyula, 105
Dobrovolszky Lajos, **221**
Domokos mester, 14
dr Vodila Barna, 117
Dr. Bánhegyi Ferenc bankigazgató, **411**
dr. Bánlaki László, 93
dr. Bóta László., 360
dr. Dely László, 115, 211
dr. Márton Ferenc, **210**
Dr. Nagy Árpád, 193, 201
dr. Papp Kálmán, 115
dr. Siska János, 89
dr. Szabó György, 93
Drótos József, 60, 95, 130, 355
Drótos Józsefné, **306**
Drótos Z József,, 107
Drótos Z. Ferenc, **169**
Drótos Z. József, 114, 117
Drótos Z. László, 97, 101, 130
Dudás Ferenc, 57
Dudinszky Júlia, **175**, 233

E,É

ebéd, 284
Edelény, 137, 374, 409
Egeressy János, 24
égerliget,, **13**
Egressy Károly, **191**
Egyéb vallásos szokások, **329**
egyenes iszalag, **13**
egyházszakadás, **218**
Életem folyása, **397**
eljegyzés, 271
első katonai felmérés, **49**
Enyingi Török Ferenc,, 246
eperjesi görög katolikus egyházmegye, **149**
EPOSZ, **89**, 104
erdő államosítása, **78**
erdőbirtokosság, **97**
Ételszentelés, 293

F

F. Beresnyák András., 178
faállomány, 78
Faix László, 93
farkasölő sisakvirág., **13**
Farsang, **290**
Fasimon János, 360, **367**, 374
Fecso József, 57, **82**
Fecso József,, 107
Fekete Endre, 358
FÉKOSZ, **86**
Feleki János, 59
Felsőkelecsény, 335
Felsőtelekes, 28, 137, 183, 220, 223, 234, 236, 238, 241, 243
Fényes Elek, **139**
Ferencsik József, **75**, **89**, **90**, **91**, 105, 106, **341**
Ferencsik Terézia, 359
Finke, 137, **138**, 337
Flaskai József, **159**
Fodor Aladár, 377
Fodorné, 104
fonóház, 270
Földesi Béla, 341, 357
földigénylő bizottság, **72**
földosztó bizottság, **72**
földrajzi nevek, **52**
főtt hushoz, 285
Frind Antónia, 56

G

Gaál Ferenc, **86**, **87**, **243**, **341**, **350**, **351**
Gadó Barna, 105
Gadó Barnabás, **193**, **201**
Gadó Bertalan, 194
Gál Ferenc, 73, 74, 102, 178, 187, 241, 243, 338, 354
Gál Gyula, 147
Galvács, **18**, **20**, **21**, **22**, **24**, **37**, **50**, **52**, **53**, 57, **63**, **94**, **133**, **134**, **138**, **140**, **142**, **146**, **183**
Garadna-völgy, 377, 379
Garamvölgyi János, 341
gazdasági továbbképző iskola, **171**
Geczi Ferenc, 56

Gecso József, 260
Gecso Mária, 260
Gendrács Mihály, 74, 350, 358
gens fidelissima, **150**
Gergely József, 358, 359
Gerják Emil, **89**, **341**
Gondnokok, **252**
Görög László, 189, **226**
Görög Mihály, 119, **158**, **161**, 241
Görög Mihály id., 410
Görögtanya, **10**
gratuitus labor, **21**, **133**
Grebely István, 356
Grebely János, 93
Grebely Mihály, 91, 350
Grebely Mihály,, **82**
gróf Csáky János, **246**
gróf Csáky László, 57
gróf Klebelsberg Kunó, **180**
gróf Pallaviciny Roger, **195**
gróf Pallaviciny-Csáky Zsigmond, 56
gróf Vay Tihamér, 56
Grősz József, **239**
Gulovics Ernő., **227**
Gulybán János, 56
Gulybán János* és *Ferenc, 56
Gulybán József, 358
Gulybán Józsefné, 358
Guti Országh Borbála, 246

Gy

Gyász, megemlékezés a halottról, 314
Gyepgazdálkodási Bizottság, **132**
gyertyános-tölgyes, **13**
Gyöngyösi János, 60, 260
Győrffy György, **14**
Gyula Jenő, **225**
Gyulai Gábor, **193**, **385**
Gyulai Gáborné, 108, 112, 191
Gyulai Jenő, **161**, **169**, **176**, 189

H

Hágel Antal, 75, 350, 351, 354
Hajas Bertalan, 352
hajdúdorogi püspökség, **150**
halottbúcsúztatók, **297**
Hangács, **138**
Harcsa Attila, **376**
Hargitai Ágoston, **186**
Hárskuty Imre, 348
Hazafias Népfront Bizottság, 105
házasságkötés, **270**
háztűznéző, 271
Hegymeg, **138**
helyválasztás, **17**
Herczeg István, 358
Herman Ottó Múzeum, **13**
Hernádi József, 89, 90
Hernádi József,, **89**
Hevesi Csorbadsia, **22**
Hevessy Miklós, **210**
hidegvizű források, **18**
Hídvégardó, 335, 346, 359
Hídvégardó-Antalmajor, 335
Hímes tojás, 292
Hizsnyik Gyula, **192**
Hócza János, 60
Hodermárszky Tihamér, **190**
Hóman Bálint, **180**
Hornyánszky-féle, **140**
Horthy Miklós, 409
Horváth Miklós, 356, 358, 359
Hosszuvölgy-part, 56
Hrubi Károly, 116
Husták utca, 119
Húsvét, **291**

I,Í

id. Barva Ferenc, 227
id. Barva János, **177**, 227
id. Stuhán Ferenc, 245
id. Tóth Sz. János, 189
id., Tóth Szivi János, **171**
Időjárási hiedelmek, **329**
idősb Barva Ferenc, 177
idősb Barva József, 177
ifj Csehik József, 359
ifj. Barva Ferenc, 189
ifj. Barva János, 177, **227**
ifj. Barva József, 241
Ifj. Gaál József, 245
ifj. Gál József, 178
ifj. Görög Mihály, 177, 187, 189, 241, **243**
ifj. Marcinko László, 189, **243**
ifj. Molnár József, 57
ifj. Tóth Szivi János, 165
Ifj. Zagraj Lászlót, **107**
ifj. Zsák István, 104
ifjú Görög László, 61
ifjúsági egyesület, **167**
igazoltatási eljárás, **238**
III. András király, 14
ikonosztázion, **221**
Ile de France, 373, 376
iparszerű bárányhústermelés, **370**
Irota, 60, **138**
iskola államosítása, **192**
ismétlő iskola, **172**
Istók Béla, 104
Ivancso József, 117
Ivancsó tanya., **10**
Ivancsó-tanya, **377**
Izsó József, **199**

J

jámbor társulat, **227**
járási és megyei hovatartozás, **11**
Jedlinszki Erzsébet, 105, 106
Jenei Béla, 338
Jézus Szent Szíve Társulat, **227**
Jogállása, **11**
Joó Tibor, **253**

K

K. Kiss József és társai, 56
Kántálás, 317
Kántor János, 105, 338
Kántor László, 360
Kántortanító, **203**

Kápolna, **224**
káposzta, 285
Karácsony napja, 316
Karácsonyi Béla, 93
Karola, 335, 346, **363**
Kecskeméti Pál, 351, 352
Kecskeméti Pálné, 351
képállvány, **221**
Keresszegi Csáky István, **22**
Keresztállítás, 330
Keresztelő, 268
Keresztelő után, 270
Keresztelői lakoma, 269
Keresztény László, 93
Keresztszülők, 268
Kertész Ferenc, 57
KFB, **86**
Királykút, 10, 11, 18, 52, 54, 55, 63, 72, 77, 79, 82, 84, 86, 87, 91, 94, 112, 124, 125, 142, 143, 190, 204, 213, 214, 217, 233, 330, 335, 346, 359, 362, 430
királykúti kastély, 91
Királykúti Üzemegység, 359
Kis János., 60
Kis József, 60
Kisboldogasszony napja, 262
Kiscsákány-völgy, **377**, 379
Kiss András, **195**
Kiss György, **201**
Kiss János, 56
Kiss Lajos, **16**
Kiss-*ék*, **248**
Kissné Görög Lukrécia, **175**
kistanya, 90
Kistanya, **10**, 363
Kocsis Júlia, 355
Kocsis Mihály, 178, **226**, 233, **243**
Kohn Gábor, 56
kolerajárványról, **137**
Kolosai István, 107, 113, 117, 312
Kondás István, **227**
Kondás István,, 178
Kondás Krisztina, **261**
kongrua, **225**
Konyha Lajos, **161**
Koós István, 91
Koriatovics Tódor, 149
Kosztra Aurél, 60
Kovács István, 358
Kovács Miklós, 56
Kovács Pál, **75**, **79**, **80**, **91**
Kovátsék, 61, 69
Kozma Istvánné, 57
KÖFA, 116
Königstein Ábrahám, 58
Kőrösi, 359
Körösi József, 346
központképző elem, **17**
községfejlesztési adó, 362
krajcár, **172**
kurátorok, **226**
Kuru András, 351, 359
Kuru András,, 351
Kuru Sándor, 116
Kuzsella István, **74**, **86**, **90**, **341**, **355**
Kuzsma Gyula, **159**, **161**
Külterületeinek elnevezése, **11**

L

L. Molnár István, 58
Láczay Fritz Oszkár, 253
Ládbesenyő, 59
Lak, 59, **138**
Latkóczy Kálmán, 56
Latorca Gazdasági és Ipari Rt.-, **69**
Leányanya, 266
legelőügy, **86**
Legeltetési Bizottság, **130**
legeltetési társulat, **94**
leghűségesebb nép, **150**
lelkészház, **224**
lelkipásztorok, **250**
Lengyel András, 227, 237
Lengyel Ferenc, 105
Lengyel István, **126**
lengyelek, **134**
Leszih Andor, 255
leves, 284
lignittelep, **377**
Lizői Szent Teréz Egyesület,, **238**
Locsolkodás, 293
Lövészkör, **129**
Lux Zoltán., **79**

M

Magyar (utca) sor., 8, 133
Magyar Dolgozók Pártja, 104
Magyar János, **164**
Magyar Nők Demokratikus Szervezete, 104
Majoros István, 104, 356
Majoros István,, 73, 108, 338
makkoltatás, **45**
MÁLLERD, **91**
Manzák József, **73**, **74**, **80**, **89**, **90**, **91**, 104, 105, **193**, **201**
Marcinko Gyula, 243
Marcinko Gyulá, 241
Marcinko Jenő, 125
Marcinko László, 178, 237, 241
Mária Terézia, **38**
Máriapócs, 150
Márkus István, 351
Marton András, 341, 357
Martonyi, 138
Máté István, 45, 75, 91
Máté Jánost, 356
Máté László, 352
Mátyás király, **10**
MEDOSZ, 356
Medve Ferenc, 243
Medve János, 47, 146
Medve P. Ferenc, 100, 101, 165, 187, 241, 242, 243
megkérés, 271
MÉM, 335
menyecske, 289
Menyhért János, 104, 105, 359
Menyhért Margit, 105
Meszes, 18, 24, 37, 138
Meszes anyaegyház, **246**
Mező Albert, 116
MHSZ, **129**
Miklós Ferenc, 137
Minyócki János, 60

Miroválás, 329
Misebor, 330
Molek Jenő, 359
Mozgó Ede, **75**, **79**, **80**
muzsikusok köszöntése, 287
Muzsnyai Gábor, 360, 363
Muzsnyai Gábor., 360
Műkedvelő Egyesület, **178**
Münster Tibor, **79**

N

Nagy Béla, 94, 193, 196, 201, 203, 248
Nagy Estvány, 38
Nagy Ferenc, **75**, **89**, **90**
Nagy Gyula, 338
Nagy József, 59
Nagy Lídia, 260
Nagyböjti ételek, 316
Nagytállyay Péter, **22**
Nemes András, 355
Németh András, 341, 357
Németh Ferenc, 147
Németh István dr., 410
népiskolai törvény, **180**
Névadás, 268
névváltozatok, **14**
Nikodémusz Mihály, 377, 379

Ny

Nyári Pál, 246
Nyomár, **138**

O,Ó

O. Szabó József, 351
Okolicsányi László, **139**
Olajos András, 47
Olajos János, 90, 101, 107, 108, 113, 117, 165, 171, 178, 245
Oltáregyesület, **227**
Orbán Géza, 351
Ormosbánya, 335
Orosz József, **172**, 226
Orovec István, 353
országleírás, **49**

P

Pacsai, 341
Pacsai Ferenc,, 351
Padits Péter, **221**
Pajkos Béla, 107
Palkó József, 341, **350**, 351
Palkó Józsefné, 351, 355
Pallós János, 104
Pályinkás Mihály, 47
papi névtár, **139**
papok, **245**
Papp D. Ferenc, 101, 165, 178, 245, 411
Papp György, **80**, **91**, **102**, **178**, **189**, **224**, **227**, **238**, **241**, **243**
Papp György,, **91**
Papp Gyula, 95, 101, 117, 130, 178
Papp József, 126
Papp K. József, 177, 178, **227**
Papp Kálmán, 131
Papp László, 56, 60, **161**, **165**, **195**, 411
Papp Sámuel, 198
Papp Zoltán, 245
pártoktatás, **353**
Paszternák József, **88**, 340
Paulovics Ferenc, 94, 113, 117, 130
Paulovics Józsefné, 119
pecsétnyomó, 47
pengő, **172**
Perényi Péter, 246
Perjési Ferenc, **81**, **86**, **194**
pestisjárvány, **134**
Pikó János, 411
pirosló gólyaorr, **13**
Pitényi János, 104
Póczos Rita, **15**
Podhradszky Lajos, **53**, **134**
Polyánka, 52, 53, 54, 55, 262, 377
prédikátorok, **248**
próbára tették a vőlegényt, 278
proszfora, 262
Puskás Béla, 100, 107, 114, 117
Puskás Ferenc, 100, 108, 114, 126, 130
Puskás Ferencné, 418
Puskás Ferencre, 109
pustyanya, 291
Pusztai István, 351, 353, 356
Pusztai Sándor, **75**, **89**, **90**, **356**
putnok, 337
Putnoky Frigyes, 56
Putnoky György, **20**
Pünkösd, **294**

R

Rakaca, 56, **138**
Rakacaszend, 50, 56, 136, 138
Rakacki József, 227
Rakacza part, 56
Rakaczki József, 177
Rakaczky Ferenc, 94, 341
Rakaczky József, 165
Rákóczy Zsigmond, 21
Raksányi László, 89
rektor, **203**
Reményi Sándor, 360
Remenyik Lajos, **196**
Remenyik tanító úr, **247**
Rescsanszki János, 57
Restyánszki András, 58
Restyánszki Ferenc, 107, 146
ritkás sás, **13**
robot, **45**
románkori műemlék, **260**
Rozváthy Konstantin, 137, 138, 139
rózsafüzér., **227**
ruszin, **8**, **133**, **136**
ruszinok, **148**
Ruszka Zemlja, 148
Rutén (ruszin) HIMNUSZ, **156**

S

Salzer Dezső, **204**
sarkított balta, **13**

schematizmus, **139**
Schréter Zoltán, 377
Schwarz Lajos, 411
Sebők János, **199**
sertéslegelő, **86**
Simkó Géza, 358, 359
Simkó *kertészt*, 341
Simkó *párttitkár*, 359
Simon Lajos, 345, 356, 358, 359
Sírjelek, 314
Skapuláré, **227**
skizma, **218**
Soós Imre, **224**
Sperka Ferenc, 350, 351
Spisák Lajos, 358
Stabil dűlő, 363
Steinberger József, 60
Stuhán Ferenc, **171**, 177
suffolk, 373
Sümegi Istvánné, 341, 350, 351, 356

Sz

Szabó András, 60
Szabó Ferenc, 57, **76**, **86**, **87**, **93**, **95**, **114**, **234**, **252**, **341**, 350, **354**, **431**
Szabó Gábor, 341
Szabó József, 59, 60
Szabó Károly, 75, **82**, 354
Szabó L. Ferenc, 105
Szabó László, 59, 107
Szabó Z. Ferenc, 241, 243
Szabó Z. Ferenc,, 178
Szabó Z. János, 74, 107, 108, 130
Szaffka Manó, **161**, 165, 227
Szaffka Manó., 178
Szakácsi, 60, **138**
Szakácsi Gyula, **75**, **86**, **87**, **351**
Szakácsi Gyuláné, 351
Szakácsi Karolina, 351, 354
szalagtelkes falvak, **18**
Szalonna, 138
Szaniszló Gyula, 210
Száraz igézet, 267
Szaszvaj Estók bíró, 38
Szathmáry Király József, **139**
Széchy Mária, **23**
Szekeres József, **87**
Szekeres Lajos, 60
széles és szálkás pajzsika, **13**
Szeli Kálmán, 117, 363
Szemánszki János, 73, 130, 178
Szemánszki Margit, **270**
Szemánszki Margitnak, **261**
Szembratovics Ágoston, **178**
Szemről esett gyerek, rontás, 267
Szendrák Mihály, 341
Szendrő, 10, 18, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 53, 57, 63, 94, 126, 133, 138, 139, 141, 143, 183, 220, 223, 235, 236, 238, 241, 243, 250, 330, 335, 346, 359, 370, 371, 377, 382, 410, 430
Szendrői Állami Gazdaság, 114, 209, 335, 337, 343, 359, 360
Szendrőlád, 26, 50, 59, 137, 183, 220, 223, 235, 236, 238, 241, 244, 393
Szendrővölgye" \, 20
Szent Anna, **238**
Szent László Egyesület, **238**
Szent Miklós egyesület, **238**
szénvagyon, 379
Szeptember 1., 262
szeszgyár, **82**
Szilágyi István, 104
Szilágyi István *vb. titkár*, 104
szirik (szirka), 262
Szitás István, **408**
Szívgárda, **227**
szlovák., **136**
Szmolyák János, 341
Szöghy Béla, **212**
Szőgyéni Zoltán, 338
szövés, **144**
szövetkezet, **81**
Szterancsiha, 262, 315
Szuhay Péter, **261**
Szuhogy, 136, 139, 183, 220, 223, 236, 238, 241, 244, 377
Szunyogh Gáspár, **23**
Születés, 266
Születéstől a keresztelőig, **266**

T

tagosítás, **338**
Takács Tamás, 59
találós kérdések, **278**
Tamás Árpádné, 120
Táncos Feren, 338
Tarjáni János, **195**
taxa, **41**
tejbekása, 285
Tekus, **14**
telkes gazdaközönség, **100**
temetkezés, **295**
Terancsiha, 331
Terhesség, 265
Termékenység, 265
Ternesz Ferenc, 338
tetra, 373
TETRA, **370**
Tornaszentjakab, **138**
tót, **8**, **133**
Tót (utca) sor, 8, 133
Tóth András, 38
Tóth Elek, **167**, **169**
Tóth P. László, 165
Tóth Sz. János, **176**, 178, 187, 227, 241, 243
Tóth Sz. József, 73, **82**, 108
Tóth Sz. Józsefet, **126**
Tóth Sz. László, 177, 241, 243
Tölgyesi József, **186**
török adófizetők, **21**
Török Zsuzsánna, 246
triduum, **236**
tűzoltóság, **125**

U,Ú

Udvarhelyi András, **210**
UFOSZ, **86**
Újév, 328
Újobud, **14**
Ulbrik László, 120, 420
Urbarium, **37**

úrbérrendezés, **37**, **43**
Úrnapja, 329

Ü,Ű

Ürmössy Lajos, 379

V

Vágó Béla,, 377
Váltott gyerek, 266
Vályi András, **137**
Varga Gyula, 105
Varga János, **261**, 330
várhoz tartozó falvak, **21**
Varkoch Tamás, 246
Vass Erzsébet, **189**
Vasvári Pál, 151
Vay Eulália, 25
Vay Euláliával, 25
Végh János, 360
vincsoválás, 262
Viszló, **138**, **139**
Vitáros István, 59
vitéz Czekeházy Ernő, 61
Vitéz Czekeházy Ernő, **61**, **409**
Vitéz Csabai Ferenc, **61**
Vitéz Kováts Gyula, **61**
vitéz Várhidy Ferenc, **204**
Vízkereszt, 328
Vízszentelés, 328
Vozár Ferenc, **75**, **90**, 356
Vozár József, 356
Vyobud, **14**

W

Wesselényi Ferenc, **23**
Wladimír László, **174**

Z

Zábrátzky Éva, **261**
Zagraj Gizella, **115**
Zagraj József, 177, 241, **243**
Zagraj László, 74, 100, 117, 125, 130, 132
Zimmermann Adolf, 377
Zomko Ferenc, **165**
Zomkó Ferenc, **161**
Zrínyi Péter, **23**
Zubrik Ferenc, 177
Zubrik Mihály, **171**, 178

Zs

zsellér, **23**, **40**, **41**, **43**, **45**, **46**
Zsemko János, 107, 110, 113, 130, 171, 181, 187, 189, 237, 239, 241, 243
Zsemkó János, 73, 100, **110**, 241, 244, 371, 374, 376
Zsemkó János., **374**
Zsemko József, 107
Zsemkó Józsefné, **214**, **216**, **397**

Forrás- és irodalom

Abod község története. Észak-Magyarország, 1965. 21. évf. 28. szám
Benedek András, S.: Kárpátalja története és kultúrtörténete. Népek hazája sorozat. Bereményi Kiadó
Borsod-Abaúj-Zemplén megye története és legújabb kori adattára. Miskolc, 1971
Csíkvári Antal: Borsod vármegye. Budapest, 1938.
Dobrányi Zoltán: A Cserehát történeti földrajza (18-19. század). Nyíregyháza, 1999.
Edelény múltjából. Edelény, 1973.
Fejős Zoltán: Átmeneti rítusok- Arnold van Gennep elméletének vázlata. In: Ethnographia, 1979. 404.-413. o.
Források a borsodi és miskolci munkásmozgalom történetéhez I. 1869-1918. Össz.: Beránné Nemes Éva és Román János. Szerk. Román János. Miskolc, 1975. (Királykútpuszta: 181 tétel- 494. p.)
Genthon István: Magyarország művészeti emlékei. 2. Képzőművészeti Alap kiad., Bp. 1961. (Görög kat. Templom, homlokzat előtti tornya mellett rézsutos falak. Félköríves szentély, két oldalszentély egymással szemben. Ikonosztáz képei Dobrovolszky Lajostól, 1844. A templom már 1745-ben már állt. – Gyulai Gábor, 1955 !,
Gerevich Tibor: Magyország románkori emlékei. Bp. 1938. 31. p. 1./ 9. p.
Helységnévtár, 1877. - ház 124, 836 fő, magyar, 5315 kh területű.
Helységnévtár, 1903.- (142 ház, 666 fő, tót, magyar, 5414 kh) 338 p.
Helységnévtár, 1913. (ház 166, 1039 fő, magyar,tót) 316. p.
Helységnévtár: 1962. Tanya: Ivancsó, Királykút – 5414 kh, 837 fő, 159 ház) 72. p.
Hodinka Antal: A munkácsi görög-katolikus püspökség története. MTA, Budapest, 1910.
Huszonöt éve szabadult fel megyénk. 1944-1969. Összeállították: Kluger Lászlóné – Hubay Ágnes. Miskolc, 1969. 72. p. – 5. p. *Felszabadult: 1944. december 13.*
Jung Károly: Az emberélet fordulói. Szabadka, 1978.
Kapros Márta: A születés és a kisgyermekkor szokásai. In Magyar Néprajz, 1990. VII. 36-37. o. Budapest.
Kisfalusi János: Ünnepi népszokások a Keleti Egyházban. Magánkiadás, 1995.
Kondás Krisztina: Az abodi ruszinok görögkatolikus népszokásai. (Szakdolgozat. Egri Eszterházy Károly Tanárképző Főiskola, történelem-földrajz szak, 1997.)
A Magyar állam erdőségeinek gazdasági és kereskedelmi leírása. Dr Bedő Albert. Bp., 1896. Magyar Nyomda. (3382 kh tölgyes, melyből 3306 kh magán, 76 kh közbirtokossági erdő) 192-193 p.
Magyarország földbirtokosai. Szerkesztette: Baross Károly és Dr. Németh József. Hungária Könyvnyomda, Bp, 1893. (Községi úrbéresek: 297 kh, Pallavicini Zsigmond gróf: 4001 kh.), 107. p.
Magyarország helységnévtára, 1926. (Tanya: Büdöskút, Emmamajor, Ivancsó, Királykút. – ház: 158, 1043 fő – csendőrősi székhely Királykútpuszta.) 47. p.
Ráth K: Az egri püspöki megyében fekvő templomok a XVII. Század végén. = Magyar Sion. 1868, 353. p.Abod- 9.p.
Magyarország helységnévtára. Szerkeszti és kiadja: A M. Kir. KSH. Bp. 1937. (tengerszint feletti magassága: 228 m, 5414 kh, ház 154, 898 fő, magyar, - csendőrőrs helyben, 1 községi, 1 görög kat. és 1 ref. elemi mindennapi népiskola, 1 községi, 1 görög kat. es 1 ref. Általános továbbképző népiskola. Vasútállomása Szendrő: 11,8 km. Tanyák: Büdöskút Czekaházymajor, Emmamajor, Ivancsó, Királykút, Pipolytanya) 88. p.

Magyarország művelési ágak szerinti terjedelme és földjövedelme. Buda. 1865. Magyar Királyi Egyetemi Nyomda (1 nagybirtok, 153 kisbirtok, 1241 kh szántó, 212 kh rét, 43 kh legelő, 3737 kh erdő, 30 kh szőlő, 118 kh műveletlen, Össz: 5384 kh. Jövedelme: 6607 .- Ft 57 kr.)- 107. p.
Makasay Ferenc: A magyar középkori településrendje. Budapest, 1971.
Maksay Ferenc: Urbáriumok. Bp., 1959.
Népszámlálás, 1881. KSH. Könyvtár. Budapest, 1960.
Paládi Kovács Attila: Ukrán szórványok a 18.-19. században a mai Magyarország északkeleti részén. Népi kultúra, népi társadalom, VII. Budapest, 1973.
Petercsák Tivadar: Népszokások Filkeházán. Debrecen, 1985.
Dr. Prigyi István: A görögkatólikus magyarság története. Nyíregyháza, 1982.
Ráth Károly: Az egri püspöki megyében fekvő templomok. Magyar Sión VI. 1968.
Szabó Ferenc: Borsod megye Árpád-kori templomai. Miskolc, 1936. 25
-28, 75-76. p 1. , képekkel – Református templom: toronynélküli, oromzatos homlokzatán fa huszártornyocska és előcsarnok. A hajónál keskenyebb négyzetes szentély, román stílusú ablakokkal. Rossz karban lévő, 14. századi falképeit bemeszelték 1928-ban. Harang: 1619. Épült a 13 század elején.
Szendrey Zsigmond: Születés, gyermekkor. In: A Magyarság Néprajza IV. A Magyarság Szellemi Néprajza. Budapest, 1943.
A történeti statisztika forrásai. Szerk. Kovacsics József. KJK, Bp., 1957. Abod – 96, 140, 157, 427 p.
Ujváry Zoltán: Születéstől a halálig. Debrecen, 1993.
Zábrátzky Éva: Az emberi élet fordulóihoz kötődő szokások az abodi görög katolikusok körében. (Szakdolgozat. Debreceni Egyetem. Bölcsészettudományi Kar. Néprajzi Tanszék, 2001.)

---

1 Szendrő monográfiája. Szerk.:Veres László-Viga Gyula. Szendrő, 2002.
2 B. Hellebrandt Magdolna: A Bódva-völgy története az őskor utolsó évtizedében. In: Tanulmányok a Bódva-völgye múltjából. Szerk.: Bodnár Mónika-Rémiás Tibor. Putnok, 1999.
3 Győrffy György: Az Árpád-kori Magyarország földrajza. Bp.: Akadémiai Kiadó, 1963.
Az Árpád-házi királyok okleveleinek kritikai jegyzéke. II. kötet. 4. füzet 1290-1301. Bp.: Akadémiai Kiadó, 1987. (Átírta: egri káptalan 1300. XV. századi D 98 011. Acta post adv. 82-30.)
4 Póczos Rita. Az Árpád-kori Borsod és Bodrog vármegye településneveinek nyelvészeti elemzése. Debrecen, 2001. (A Magyar Névarchívum Kiadványai 5.) http://nevarchivum.klte.hu/nevarchivum/konyvtar/helynevkut.html
5 Kiss Lajos: Földrajzi nevek etimológiai szótára. Bp.: Akadémiai kiadó, 1997.
6 Szuhay Péter: A Szendrő környéki falvak paraszti gazdálkodása a kapitalizmus időszakában. Miskolc, 1982.
7 u.o.:
8 BAZ megyei Levéltár. Mezőcsáti Fióklevéltár. XXIII-11/b Abod 30. MT Építésügyi iratai Községrendezés 3/1961. K.T. határozattal jóváhagyva
9 Maksay Ferenc: Magyarország birtokviszonyai a 16. század közepén. Bp.: Akadémiai kiadó, 1990.
10 Szendrő monográfiája. Szerk.: Veres László, Viga Gyula. Szendrő, 2002.
11 MOL(továbbiakban: Magyar Országos Levéltár) E 158 Borsod 1581/26
12 MOL UC (továbbiakban: Urbaria et Conscriptiones) 59.: 13. (1582)
13 BAZ megyei Levéltár. IV.A 501/a 4. köt. 133. p. –IV. A 501/g 1. köt. 12. sz. Borsod vármegye statútuma a várjobbágyokról, 1615.
14 MOL. UC 57.: 1.
15 U.o.: UC 146.: 78.
16 U.o.: UC 25.: 2.
17 U.o.: UC 57.: 16., UC 157.: 73. (1670, 1671 és 1673)
18 U.o.: UC 142.: 43.
19 U.o.: UC 57.: 18.
20 U.o.: UC 66.: 23.
21 U.o.: UC 57.: 22.

22 BAZ megyei Levéltár. IV/A 501/b. XII. I. 156. 1683.
23 BAZ megyei Levéltár. IV/A. 501/b. III. I. 1062.
24 MOL. UC 17.: 5.
25 U.o.: UC 142.: 47.
26 BAZ megyei Levéltár. IV/A. 501/b. III. III. 197. 1727.
27 U.o.: IV/A. 501/b. IV. II. 380.
28 U.o.: IV/A. 501/b. IV. II. 383. 1767.
29 Szendrő monográfiája. Szerkesztette: Veres László-Viga Gyula. Szendrő: Szendrő Város Önkormányzata, 2002.
30 MOL-Arcanum Adatbázis Kft., Bp., 2004. DVD. Az 1715. évi országos összeírás.
31 BAZ megyei Levéltár. XXII: I: 365.
32 BAZ megyei Levéltár. IV. 501/b. XXII. I.173. Conscriptio Urbalialis, 1770.
33 BAZ megyei Levéltár. XXII: I: 365.
34 BAZ megyei Levéltár. IV/A. 501/b. XXII. III. 603. 1.
35 BAZ megyei Levéltár. IV/A. 501/b. XXII: III. 606. 3.
36 BAZ megyei Levéltár. IV/A. 501/b. XXII: III. 606. 4.
37 BAZ megyei Levéltár. IV/A. 501/b. XXII. III. 625.
38 BAZ megyei Levéltár. XV. – 24/a. (00001) Feudáliskori pecsétnyomók a BAZ megyei Levéltárban. Miskolc, 1971.
39 Borsod vármegye katonai leírása (1780-as évek). Miskolc, 1990.
40 Földrajzi nevek a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Levéltár kéziratos térképein A-B. Miskolc, 1977. /Borsodi Levéltári Füzetek, 6./
41 Pesty Frigyes: Borsod vármegye leírása 1864-ben.Miskolc, 1988.
42 A Miskolci Pénzügyi Igazgatóság iratai:VI-101/b kataszteri iratok, VI-101/c térkép. Abod
43 Magyarország földrajzinév-tára.. Borsod-Abaúj-Zemplén megye. Bp.: Kartogr. Váll., 1980.

44 *BAZ m LT. Mezőcsáti Fióklevéltár. Miskolci Pénzügyigazgatóság iratai. VI-101/b.*

45 BAZ megyei Levéltár. Mezőcsáti Fióklevéltár. Borsodvármegye Árvaszéke iratai. IV-812/2214/944.
46 BAZ megyei Levéltár. Mezőcsáti Fióklevéltár. Edelényi Járás Mezőgazdasági Osztályának iratai. XXIII-215.
47 U.o.
48 BAZ megyei Levéltár. Mezőcsáti Fióklevéltár. Borsodvármegye Árvaszéke iratai. IV-812/2214/944. Vitéz Beszterczey Mihály okleveles gazda, törvényszéki gazdasági hites szakértő becslése alapján.
49 BAZ megyei Levéltár. Mezőcsáti Fióklevéltár. Borsodmegyei Földhivatal iratai. XXIV-202
50 Zsemkó János, a Bábolna Rt. Szendrői Gazdaságának igazgatója (edelényi lakos) tulajdonából

51 BAZ megyei Levéltár. Mezőcsáti Fióklevéltár. Földhivatal iratai. XXIV-202.
52 U.o.
53 BAZ megyei Levéltár. Mezőcsáti Fióklevéltár. A miskolci pénzügyi igazgatóság iratai. Kataszteri iratok.VI-101/b.
54 BAZ megyei Levéltár. Mezőcsáti Fióklevéltár. A Földhivatal iratai.
XXIV-202.
55 BAZ megyei Levéltár. Az Abodi Nemzeti Bizottságok iratai. XVII. 9.
56 BAZ megyei Levéltár. Mezőcsáti Fióklevéltár. XXIV-202. Borsodmegyei Földhivatal iratai.
57 BAZ megyei Levéltár. Mezőcsáti Fióklevéltár. A miskolci pénzügyi igazgatóság iratai. Kataszteri iratok. VI-101/b.
58 U.o.
59 U.o.

60 BAZ megyei Levéltár. Mezőcsáti Fióklevéltár. XXIII-706/a.
1. Tanácsülési jegyzőkönyvek 1963-1966,67-68.
2. VB. Jegyzőkönyvek 1963-1967
61 *MDP JB XXXV./1. 73. Fond, 1./4. Örzési egység*
62 *MDP JB XXXV./1. 73. Fond, 1./4. Örzési egység*
63 *MDP A. XXXV/1. 73/f. 9.cs. 67. öe.*
64 *MDP A XXXV/1. 73/f. 9.cs. 69. öe.*
65 *MDP A XXXV/1. 73/f. 9.cs. 67. öe.*
66 *MDP A XXXV/1. 73/f. 9.cs. 68. öe.*
67 *MDP A XXXV/1. 73/f. 9.cs. 67. öe.*
68 *MDP A XXXV/1. 73/f. 9.cs. 67. öe.*

69 *MDP A XXXV/1. 73/f. 9.cs. 67. öe.*
70 *MDP A XXXV/1. 73/f. 9.cs. 67. öe.*
71 *MDP JB XXXV./1. 73. Fond, 1/15. öe.*
72 *MDP A XXXV/1. 73/f. 9.cs. 67. öe.*
73 *MDP A XXXV/1. 73/f. 9.cs. 67. öe.*
74 BAZ megyei Levéltár. Mezőcsáti Fióklevéltár. XXIII-706/b. Közigazgatási iratok 1961/279-774.
75 BAZ megyei Levéltár. Mezőcsáti Fióklevéltár. XXIII-706/a.
1. Tanácsülési jegyzőkönyvek 1963-1966,67-68.
2. VB. Jegyzőkönyvek 1963-1967
76 U.o.
77 U.o.
78 U.o.
79 Paládi-Kovács Attilla. Tájak, népek, népcsoportok. Válogatott tanulmányok. Bp.: Akadémia, 2003. (Ukrán szórványok Északkelet-Magyarországon a 18-19. században.)
80 Benedek András, S: Kárpátalja története és kultúrtörténete. Bereményi Könyvkiadó
81 Paládi-Kovács Attilla. Tájak, népek, népcsoportok. Válogatott tanulmányok. Bp.: Akadémia, 2003. (Ukrán szórványok Északkelet-Magyarországon a 18-19. században.)
82 Veres László: Borsod megye etnikai arculatának változásai a 18. század első felében. In: Interetnikus kapcsolatok Északkelet-Magyarországon. Miskolc, 1984.
83 U.o.
84 U.o.
85 Vályi András: Magyarország leírása. Buda, 1796. 1. kötet.
86 BAZ megyei Levéltár. IV/A.-504. I. Borsod Vármegye kolera ügyében kiküldött Állandó Bizottságának iratai. 1831.
87 U.o.
88 U.o.
89 U.o.
90 U.o.
91 U.o.
92 U.o.
93 Paládi-Kovács Attilla. Tájak, népek, népcsoportok. Válogatott tanulmányok. Bp.: Akadémia, 2003. (Ukrán szórványok Északkelet-Magyarországon a 18-19. században.)
94 Fényes Elek: Magyarország geográfiai szótára. Pest, 1851.
95 Hornyánszky V. 1857-64 Geographisches Lexikon des Königreichs Ungarn. Pest.
96 Balogh Pál. A népfajok Magyarországon. Budapest, 1902.
97 Magyarország történeti helységnévtára. Borsod megye (1773-1805). Budapest-Miskolc, KSH
98 Magyarország Történeti Statisztikai Helységnévtára. 9. Borsod-Abaúj-Zemplén megye. Bp.: KHS, 1999.
99 Faragó Tamás: Szendrő és környéke népességtörténete a középkortól a 20. századig. In: Szendrő monográfiája. Szerkesztette: Veres László – Viga Gyula. Szendrő, 2002.
100 Balogh Pál. A népfajok Magyarországon. Budapest, 1902.
101 Bonkáló Sándor. A rutének (ruszinok). Második, bővített kiadás. Európai Protestáns Szabadegyetem: Bázel – Budapest, 1996.
102 http://ruszin.freeweb.hu/tortenelem/marusz.html
103 http://ruszin.freeweb.hu/himnusz/himn.html
104 Az abodi görög katolikus egyházközség iratai. A görög katolikus iskola 1911-től az államosításig (1948)
105 Borsodi esperesi kerület iratai. Görög katolikus parókia. Múcsony.
106 U.o.
107 BAZ megyei Levéltár. VI. 502. Tanfelügyelő iratai 61. köt.
108 U.o.
109 BAZ megyei Levéltár. Mezőcsáti Fióklevéltár. XXIV-202. A Földhivatal iratai.
110 BAZ megyei Levéltár. Mezőcsáti Fióklevéltár. Iskolaállamosítási iratok. XXIII. – 12/b. 1215-596/1950-51.
111 Sárospataki Református Nagykollégium Adattára At. 786. Gyülekezettörténeti adatok.
112 Sárospataki Református Kollégium Levéltára. D/ CXXX.73896. Tanítói díjlevél.
113 BAZ megyei Levéltár. VI. 502. Tanfelügyelő iratai 61. köt.
114 U.o.
115 U.o.
116 Sárospataki Református Nagykollégium Adattára. At. 1728. Gyülekezettörténeti adatok.
117 BAZ megyei Levéltár. Mezőcsáti Fióklevéltár. Iskolaállamosítási iratok. XXIII. – 12/b. 1215-597/1950-51.

118 BAZ megyei Levéltár. VI. 502. Tanfelügyelő iratai 61. köt.
119 BAZ megyei Levéltár. Mezőcsáti Fióklevéltár. XXIII-706/a 2. – VB. Jegyzőkönyvek 1963-1967.
120 U.o.
121 U.o.
122 U.o.
123 U.o.
124 U.o.
125 Paládi-Kovács Attilla. Tájak, népek, népcsoportok. Válogatott tanulmányok. Bp.: Akadémia, 2003. (Ukrán szórványok Északkelet-Magyarországon a 18-19. században.)
126 Magyarország történeti helységnévtára. Borsod megye (1773-1805). Budapest-Miskolc, KSH, 1991.
127 Sasvári László: Ortodoxok és görög katolikusok együttélése Észak-Magyarországon a 18-19. században.= In: Interetnikus kapcsolatok Északkelet-Magyarországon (Az 1984 októberében megrendezett konferencia anyaga). A Miskolci Herman Ottó Múzeum Néprajzi Kiadványai XV. Miskolc, 1984.
128 A Borsodi Esperesi kerület iratai. Múcsony.
129 Soós Imre. Az egri egyházmegyei plébániák történetének áttekintése. Szent István Társulat. Bp. 1985.
130 Katolikus Lexikon. Bp.: A Magyar Kultúra kiadása, 1932.
131 Magyar Katolikus Lexikon. VII. kötet. Bp.: Szent István Társulat, 2002.
132 Gergely Jenő. A katolikus egyház története Magyarországon 1919-1945. (Bp.): Pannonica, 1999.
133 A Borsodi Esperesi kerület iratai. Múcsony.
134 Bodnár Tamás: Borsod megyei prédikátorok az 1576-1652 közötti tizedjegyzékek alapján. In. A Herman Ottó Múzeum Évkönyve XLII. Miskolc, 2003.
135 Sárospataki Református Nagykollégium Adattára. At. 786. Gyülekezettörténeti adatok.
136 Csányi Pál: Adattár. A magyarországi református eklésiák és prédikátorok első hivatalos összeírása. (Egyháztörténet. I. 49.) Bp., 1958.
137 Protocollum Seniorale Visitationus, Eclesiae in V. Tractu Super Borsod existentium Proventusque V. D. Ministrorum – Magistrorum orabile – ab anno 1598 ad annum 1803. (Mutatóját 1961-ben Sárospatakon összeállította: Román János.)
138 Ráth Károly: Az egri püspöki megyében fekvő templomok a XVII. század végén (Magyar Sión, Esztergom, 1868.) 353.
139 Csányi Pál: Adattár. A magyarországi református eklésiák és prédikátorok első hivatalos összeírása. (Egyháztörténet. I. 49.) Bp., 1958.
140 Bónisné Watton Emma – Henszlmann Lilla: Acta Cassae Parochorum, Egri Egyházmegye, I., Bp., 1969.
141 U.o.
142 Protocollum Seniorale Visitationus, Eclesiae in V. Tractu Super Borsod existentium Proventusque V. D. Ministrorum – Magistrorum orabile – ab anno 1598 ad annum 1803. (Mutatóját 1961-ben Sárospatakon összeállította: Román János.)
143 A Sárospataki Református Nagykollégium Levéltára. A. XIX. 6912. 468
144 U.o.: A. XVIII/6660. 216.
145 U.o.: A. XXXV. 13936/267 –d. 1811. 09.28.
146 U.o.: B. LXIII. 28188-189.
147 Magyarország történeti helységnévtára. Borsod megye (1773-1805). Budapest-Miskolc, KSH, 1991.
148 Sárospataki Református Nagykollégium. Adattára. At. 786. Gyülekezettörténeti adatok.
149 U.o.: At. 1728.
150 BAZ megyei Levéltár. Mezőcsáti Fióklevéltár. XXIV-202. Földhivatal iratai
151 Bodnár Tamás: Borsod megyei prédikátorok az 1576-1652 közötti tizedjegyzékek alapján. In. A Herman Ottó Múzeum Évkönyve XLII. Miskolc, 2003.
152 Országos Műemléki Felügyelőség: Borsod-Abaúj-Zemplén megye műemlékjegyzéke. Bp., 1976.
153 Magyarország: (útikönyv) III. kiadás, Bp., 1969. 306.
154 Fülep—Dercsényi—Zádor: A magyarországi művészet története. IV. kiadás. Bp., 1970.
155 Genthon István: Magyarország művészeti emlékei. Bp., 1961. II. 9.
156 Szabó Ferenc: Borsod megye Árpád-kori [templomai. Miskolc, 1936. 25-28., 75-76.
157 Gerevich Tibor: Magyarország románkori emlékei. Bp., 1938. 31.
158 Dr. Kováts J. István: Magyar református templomok I—II., Bp. 1942.
159 Kozák Károly: Borsod megye egyenes szentélyzáródású középkori templomai. HOM Évik. V. 1965. 223-257.
160 Tóth Melinda: Árpád-kori falfestészet. Bp., 1975.
161 Radocsay Dénes: A középkori Magyarország falképei. Bp., 1954.
162 Joó Tibor: Az abodi református templom. In: a Miskolci Herman Ottó Múzeum Közleményei, Miskolc, 1982. 20.
163 Joó Tibor: Az abodi református templom. In: a Miskolci Herman Ottó Múzeum Közleményei, Miskolc, 1982. 20.

164 Patay Pál: Magyarország régi harangjai és harangöntői 1711 előtt. Bp: Magyar Nemzeti Múzeum, 1989.
165 Herman Ottó Múzeum. Néprajzi Adattár. Bodgál Ferenc: Beszámoló. Leltárszáma: 1720.
166 Kondás Krisztina. Az abodi ruszinok görögkatolikus népszokásai. (Szakdolgozat. Egri Eszterházy Károly Tanárképző Főiskola, történelem-földrajz szak, 1997.)
167 Zábrátzky Éva. Az emberi élet fordulóihoz kötődő szokások az abodi görög katolikusok körében. (Szakdolgozat. Debreceni Egyetem. Bölcsészettudományi Kar. Néprajzi Tanszék, 2001.)
168 Herman Ottó Múzeum. Néprajzi Adattár. Leltárszáma: 1780. Gyűjtötte: Varga János. I. sz. Ipari Szakközépiskola. Miskolc. I/A. osztálya, 1966-ban. Babonás történetek. (1966. évi néprajzi pályázat anyaga. Abod-Alsóvadász-Felsőgagy)

169 Zsemkó János, a Bábolna Rt. Szendrői Gazdaságának igazgatója
170 Pestovics János: A földtulajdonlás története Borsod megyében 1860-1948. Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Levéltár. Miskolc, 2000.
171 Hornyák Gyula: Galvács. Bíbor, 1998.
172 Pestovics János: A földtulajdonlás története Borsod megyében 1860-1948. I. B-A-Z Megyei Levéltár: Miskolc, 2000.
173 BAZ megyei Levéltár. Mezőcsáti Fióklevéltár. A Megyei Földhivatal iratai, XXIV-202.
174 BAZ megyei Levéltár. Mezőcsáti Fióklevéltár. A miskolci pénzügyi igazgatóság iratai: VI-101/b, VI-101/c (Jegyzőkönyv: 1949. augusztus 31. napjától folytatólagosan szeptember 17- el bezárólag, illetve egy külön jkv. szeptember 3-ról.)
175 BAZ megyei Levéltár. Mezőcsáti Fióklevéltár. A Megyei Földhivatal iratai, XXIV-202.
176 U.o.
177 BAZ megyei Levéltár. Pártiratok. MDP ÁG (Magyar Dolgozók Pártja. Abodi Állami Gazdasága pártszervezetének jegyzőkönyvei.) XXXV/1. 73/f. 9.cs. 58. öe.
178 U.o. MDP ÁG XXXV/1. 73/f. 9.cs. 59. öe.
179 U.o. MDP JB (Magyar Dolgozók Pártja. Edelényi Járási Pártbizottság jegyzőkönyvei.) XXXV./1. 73/f. 1/10. öe.
180 U.o. MDP ÁG XXXV/1. 73/f. 9.cs. 65. öe.
181 U.o. MDP ÁG XXXV/1. 73/f. 9.cs. 59. öe.
182 U.o. MDP ÁG XXXV/1. 73/f. 9.cs. 65. öe.
183 U.o. MDP JB XXXV./1. 73/f, 1/15. öe.
184 U.o. MDP ÁG XXXV/1. 73/f. 9.cs. 59. öe.
185 U.o. MDP ÁG CSÚCSV. ((Magyar Dolgozók Pártja. Abodi (Szemdrői) Állami Gazdasága Csúcsvezetőségének jegyzőkönyvei XXXV/1. 73/f. 9.cs. 2. öe.
186 U.o. MDP ÁG XXXV/1. 73/f. 9.cs. 61. öe
187 U.o. MDP ÁG XXXV/1. 73/f. 9.cs. 62. öe.
188 U.o. MDP ÁG XXXV/1. 73/f. 9.cs. 58. öe.
189 U.o. MDP ÁG XXXV/1. 73/f. 9.cs. 58. öe.
190 U.o. MDP ÁG XXXV/1. 73/f. 9.cs. 57. öe.
191 U.o. MDP ÁG XXXV/1. 73/f. 9.cs. 59. öe.
192 U.o. MDP ÁG XXXV/1. 73/f. 9.cs. 60.öe.
193 U.o. MDP ÁG XXXV/1. 73/f. 9.cs. 59. öe.
194 U.o. MDP ÁG XXXV/1. 73/f. 9.cs. 58. öe.
195 U.o. MDP ÁG XXXV/1. 73/f. 9.cs. 58. öe.
196 U.o. MDP ÁG XXXV/1. 73/f. 9.cs. 59. öe.
197 U.o. MDP ÁG XXXV/1. 73/f. 9.cs. 59. öe.
198 U o. MDP ÁG XXXV/1. 73/f. 9.cs. 60.öe.
199 U.o. MDP JB XXXV./1. 73/f. 1. cs. 9. öe.
200 U.o. MDP ÁG XXXV/1. 73/f. 9.cs. 58. öe.
201 U.o. MDP ÁG XXXV/1. 73/f. 9.cs. 61. öe
202 U.o. MDP ÁG XXXV/1. 73/f. 9.cs. 58. öe.
203 U.o. MDP JB XXXV./1. 73/f. 1.cs. 4. öe.
204 U.o. MDP ÁG XXXV/1. 73/f. 9.cs. 58. öe.
205 U.o. MDP ÁG XXXV/1. 73/f. 9.cs. 64. öe.
206 U.o. MDP ÁG XXXV/1. 73/f. 9.cs. 57. öe.
207 U.o. MDP ÁG XXXV/1. 73/f. 9.cs. 59. öe.
208 U.o. MDP ÁG XXXV/1. 73/f. 9.cs. 58. öe.
209 U.o. MDP ÁG XXXV/1. 73/f. 9.cs. 64. öe.
210 U.o. MDP ÁG XXXV/1. 73/f. 9.cs. 62. öe.
211 U.o. MDP ÁG XXXV/1. 73/f. 9.cs. 58. öe.

212 U.o. MDP ÁG CSÚCSV. XXXV/1. 73/f. 9.cs. 2. öe.
213 U.o. MDP ÁG CSÚCSV. XXXV/1. 73/f. 9.cs. 1.öe.
214 U.o. MDP ÁG CSÚCSV. XXXV/1. 73/f. 9.cs. 2. öe.
215 BAZ megyei Levéltár. Mezőcsáti Fióklevéltár. XXIII-706/b. Közigazgatási iratok 1962/1-645.
216 BAZ megyei Levéltár. Mezőcsáti Fióklevéltár. XXIII-706/a.
1. Tanácsülési jegyzőkönyvek 1963-1966,67-68.
2. VB. Jegyzőkönyvek 1963-1967.
217 Zsemkó János, a Bábolna Rt. Szendrői Gazdaságának igazgatója
218 Fasimon János, a Mezőgazdasági Kombinát, Bábolna Szendrői Gazdasága igazgatójának beszámolója az egyesítés 10. évfordulóján
219 Bábolna Hír, 2004. július.
220 Zsemkó János, a Bábolna Rt. Szendrői Gazdaságának igazgatója
221 U.o.
222 Magyar Állattenyésztők Lapja, 1998. február.
223 Bábolna Hír, 2004. július.
224 Bábolna Hír, 2004. május.
225 Zsemkó János, a Bábolna Rt. Szendrői Gazdaságának igazgatója
226 Bábolna Hír, 2004. május.
227 Schréter Zoltán-Vadász Elemér: A borsodi-hevesi szén és lignitterületek bányaföldtani leírása. A borsodi szénmedence bányaföldtani viszonyai. Bp., 1929.
228 A Miskolci Egyetem Levéltárának iratai. B.v. Egyéb iratok és törpe fondok font csoportja. 2. Borsodi Szénbányászati Tröszt Fond. C./ bányatörténeti állag. III. Bányakörzet. Sajó-balparti bányák. X. Bányacsoport. A felsőborsodi lignitterület. IV. sorozat. I. kötet.
229 U.o.
230 U.o.
231 MOL E 158 Borsod 1581/26
232 MOL UC 157., 73. d. n. (1670. 1671 és 1673), UC 57. 16., UC. 57. 18.
233 MOL UC. 66. 23. UC. 142. 47.
234 Vályi András: Magyarország leírása. Buda, 1796. 1. kötet.
235 BAZ megyei Levéltár. Mezőcsáti Fióklevéltár. A Miskolci Pénzügyi Igazgatóság iratai: VI-101/b kataszteri iratok, VI-101/c. térkép
236 Történeti Statisztikai Kötetek. Szőlőtermelés. Községsoros adatok 1873-1965. Bp., 1986.